ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਣੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਰਚਿਤ

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ,
ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਚੌਪਈ, ੩੩ ਸਵੈਯੈ, ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ
ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ
(ਪਾਠ, ਤੁਕਤਤਕਰਾ, ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼)

ਸੰਪਾਦਕ

ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਣੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

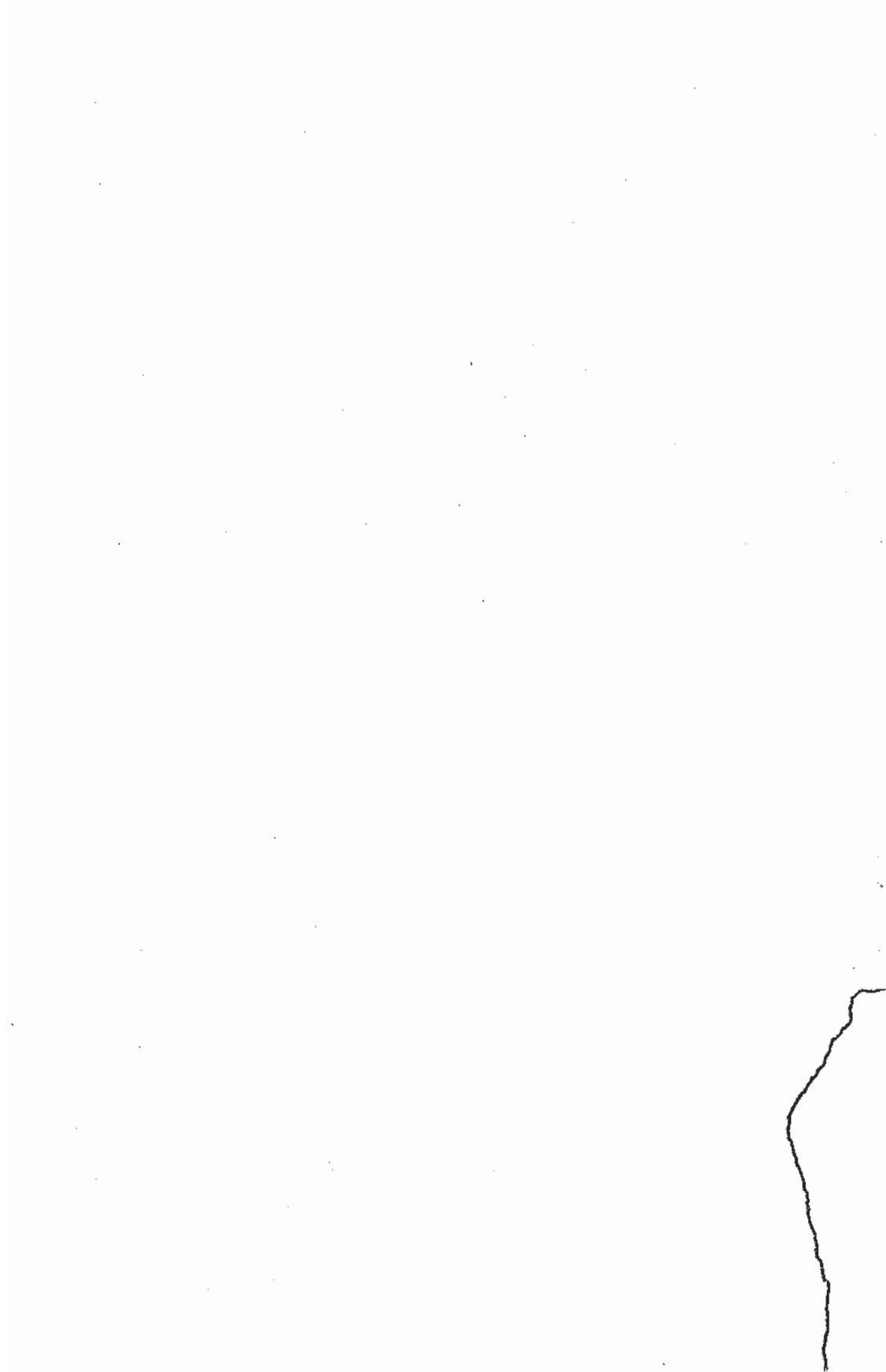
ਰਚਿਤ

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ,

ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਚੌਪਈ, ੩੩ ਸਵੈਯੇ, ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

(ਪਾਠ, ਤੁਕਤਤਕਰਾ, ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼)

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਣੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਰਚਿਤ

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ,
ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਚੌਪਈ, ੩੩ ਸਵੈਯੈ, ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ
ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

(ਪਾਠ, ਤੁਕਤਤਕਰਾ, ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼)

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

SRI MUKH BANIAN PATHSAHI 10
Rachit
JAP SAHIB, SHABAD HAZARE, KABIYOBACH CHOPAI, 33 SAVAYE, ZAFARNAMA, AKAL USTAT TE CHANDI DI WAR *(Punjabi)*
(Path, Tuktatkara, Anukramnika Te Kosh)

compiled by
DR. GURMUKH SINGH
PROF. BALJINDER JOSHI
editor
DR. BALKAR SINGH

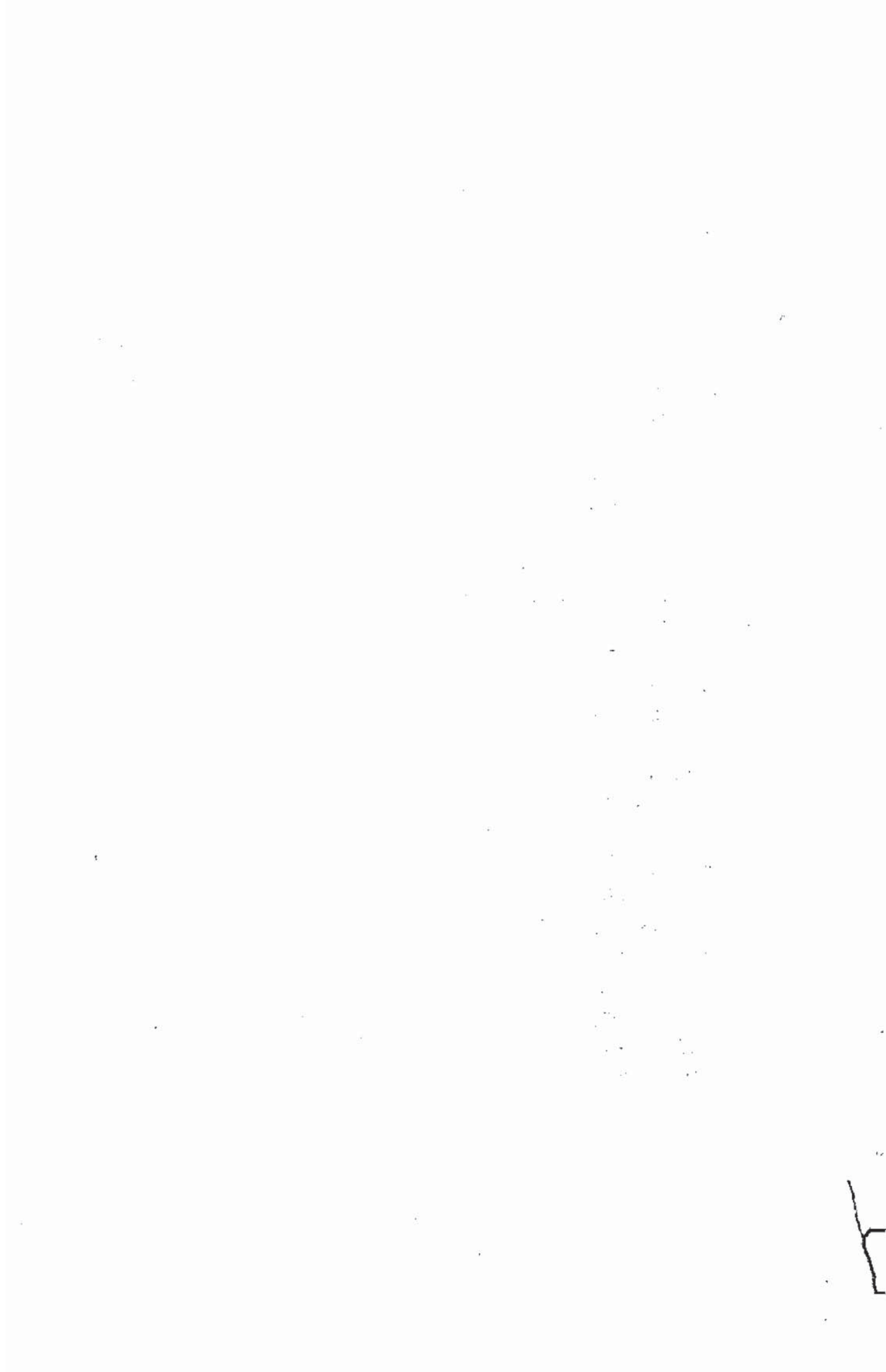
ISBN 81-7380-372-2

1998
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 900 ਕਾਪੀਆਂ
ਮੁੱਲ : 250-00

ਲੇਜ਼ਰ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ
ਪ੍ਰਿੰਟੈਕ ਗ੍ਰਾਫ਼ਿਕਸ, ਮੋਹਾਲੀ ਅਤੇ ਜੈਸ ਮੈਨ ਗ੍ਰਾਫ਼ਿਕਸ, ਪਟਿਆਲਾ

ਡਾ. ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਰਾਮ ਪ੍ਰਿੰਟੋਗਰਾਫ਼, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛਪਵਾਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ।

ਵਿਸ਼ੈ ਸੂਚੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹਾ (year of grace) 1666 ਈ. ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 42 ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿਖ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 1708 ਈ. ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ :

ਯਾ ਹੀ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ।।
ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ।।
ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ।।
ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਿਨ।।

ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਇਹ ਥਾਪਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ :

ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ।
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੈਵੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਦੀ ਪਧਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। "ਗੁਰਸੰਗਤ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ" ਦਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਣ ਉਪਰੰਤ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤੋੜਣ ਲਈ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ :

ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਉਚਰਿ ਹੈ।
ਤੇ ਸਭ ਨਰਕਿ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰਿ ਹੈ।
ਮੈ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ।
ਦੇਖਨਿ ਆਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ।

ਮਨੁਖੀ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਕਤੀ ਤੇ ਸੌਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਲ ਛੇਤੀ ਰੁਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਵਿਚੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਟੜਤਾ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਧਰਮ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਨਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਸਵਯਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਅਕਾਲ ਨਾਲ ਜੋੜਦਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ :

ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਣ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੇ ਮਤ ਏਕ ਨਾ ਮਾਨਯੋ।।
ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਭੈ ਬਹੁ ਭੇਦ ਕਹੇਂ ਹਮ ਏਕ ਨ ਜਾਨਯੋ।।

ਇਹ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਕਵੀ ਨੇ, "ਤਬ ਸਹਜੇ ਰਚਿਉ ਖਾਲਸਾ ਸਾਬਤ ਮਰਦਾਨਾ" ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਸਰ ਪੰਥ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਨਕ-ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਹੀ ਸਿਖਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਣ ਲਈ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਜੁਗਤਿ ਦਾ ਪਰਵਾਨਤ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ :

ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰ ਪਲਟੀਐ।।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਮੋੜ ਦਿਤਾ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ "ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ" ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

"ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨ" ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੋ ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ ਦਾ ਇਹ ਵਾਕ ਠੀਕ ਹੈ :

"What was latent in Guru Nanak
become patent in Guru Gobind Singh"

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਸੁਆਰਥੀ ਤੇ ਵਕਤੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ਼ ਕਰਣ ਲਈ ਹੀ 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਧਰਮ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸੁਆਰਥੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਤਾਂ "ਫਤਹਿਨਾਮਾ" ਨਾਮ ਦੀ ਚਿਠੀ ਲਿਖਕੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਲ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਚਿਠੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਧਰਮੀ ਪੱਖ ਹਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਇੱਛਾ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਦੀਨੇ ਕਾਗੜ ਤੋਂ "ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ" ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਰੂਹ ਪੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਧਰਮ-ਯੁਧ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰਹਸ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਧਰਮ-ਯੁਧ ਸਚ-ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਣਾ ਹੈ। ਸਚ-ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੁਰਤਿ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਲਵਾਨ ਸੁਰਤਿ ਹੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਸ਼ਤ੍ਰਧਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਦੀ ਭਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਵਡੀ ਦੇਣ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁਖ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰਾਤ੍ਰੀਅਤਾ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਧਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ-ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜਣ ਵਾਸਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜ਼ੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ॥
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹੀ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਸਮਰਪਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੂਝ ਮਰਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤਲੀ ਤੇ ਸਿਰ ਰਖਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਵਾਸਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ :

ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰੁ ਮੋਹਿ ਇਹੈ,
ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ॥
ਨ ਡਰੋਂ ਅਰਿ ਸੋ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋਂ,
....
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਆਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ,
ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ॥

ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਅਤੇ ਜਿਤ ਦੇ ਨਿਸਚੈ ਵਾਸਤੇ ਜੂਝ ਮਰਣ ਦਾ ਚਾਅ ਸਮਰਪਿਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਿਖਰ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਚ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਜੂਝ ਮਰਣ ਦਾ ਚਾਅ ਬਨਿਆ ਰਹੇ। ਹੁਕਮ ਹੈ :

ਹੇ ਰਵਿ ਹੇ ਸਸਿ ਹੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ ਮੇਰੀ ਅਬੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ॥
ਅਉਰ ਨ ਮਾਂਗਤ ਹਉਂ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਚਾਹਤ ਹਉ ਚਿਤ ਮੈ ਸੋਈ ਕੀਜੈ॥
ਸਸਤ੍ਰਨ ਸੋ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਭੀਤਰ ਜੂਝਿ ਮਰਉਂ ਤਹਿ ਸਾਚ ਪਤੀਜੈ॥

ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪਰਖ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਮੰਗਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਪਰਖ ਵਿਚੋਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਕਵੀ ਕਹਿ ਉਠੇ :

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ।।

ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਚ ਜੋ liberty, fraternity and equality ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਮਾਨਵ ਦੀ ਪਧਰ ਤੇ ਮਾਨਵੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੀ ਖਾਲਸਈ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰਖੇਗਾ. ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇਗਾ। ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਖਾਲਸਾ ਆਪਣੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਭੁਲੇਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਛੜ ਜਾਏਗਾ। ਵਿਛੜਕੇ ਜੋ ਖੁਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਿਟਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ।
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈ ਸਾਰਾ।
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ।
ਮੈ ਨ ਕਰਉ ਇਨਕੀ ਪਰਤੀਤ।

ਸਿਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜੋ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਬਖਸ਼ਿ ਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਧਾਰੀ ਜੀਵਨ ਇਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਯੁਗ ਦਾ ਵਡਾ ਚੈਲੰਜ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਪਰਖ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਮਾਨਵੀ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਨਵਤਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਧਰਮ ਖੜੋਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਯੁਗ ਦੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਮਾਨਵੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਧਰਮ-ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਸੋਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁਭਾ ਵਜੋਂ ਆਮ ਤੋਰ ਤੇ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਾਨਵ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪਤਨ-ਮੁਖੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਦੀਵੀ-ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁਖ ਦਾ ਜੋ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੁਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਗੁਰੂ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਬੰਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਾਨਵੀ ਪੱਖ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਇਹ ਹੈ :

ਯਾ ਹੀ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ।।
ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ।।
ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ।।
ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ।।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਦਰ ਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਹ ਚੇਤਨਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਮੂਰਖਤਾ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜਿਸ ਨੇਕ ਕੰਮ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਨੇਕੀ ਵਾਸਤੇ ਜੂਝਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਧਰਮ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ :

ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ।।
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।।

ਜੋ ਕੋਈ ਇਸ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਵਿਚ ਉਲਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਥਾ

ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ-ਧਾਮ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਧੀ ਨੂੰ ਦੀਪਕ ਸਮਾਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ :

ਧੀਰਜ-ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨ,
ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ ਜਿਉਂ ਉਜੀਆਰੈ।

ਇਹੀ "ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਮਤਿ ਉਚੀ" ਵਾਸਤੇ ਸਿਖ ਵਲੋਂ ਨਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਮਨ ਹਉਮੈਂ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਤਿ ਸਹਜ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਤਿ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ? ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜਰਵਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਿਉਂ ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? ਮਨ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੀ ਬੁਧਿ-ਬਿਬੇਕ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਕਲ ਮਾਰਨੀ, ਸਾੜਾ ਕਰਣਾ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਉਲਾਰ ਹੋਣਾ, ਖੜੋਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਟੱਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਉਬੇਰੇ।
ਹਮ ਲੇ ਜਾਨੋ ਪੰਥ ਉਚੇਰੇ।

. . . .

ਅਧੋਗਤੀ ਕੋ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾਵਿਹਿਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁਖ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਿਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁਖ ਮਨੁਖ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰੇ, ਸ਼ੋਸ਼ਨ ਨ ਕਰੇ। ਮਨੁਖ ਮਨੁਖ ਦੇ ਕੰਮ ਤਾਂ ਆਵੇ ਪਰ ਗੁਲਾਮੀ ਨ ਕਰਾਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਭਰਾਤ੍ਰੀਅਤਾ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਆਧਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਅਜ ਵੀ ਓਨੇ ਹੀ ਸੱਜਰੇ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜ਼ੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ।
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ।

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜੋ ਸਰੂਪ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨੈਤਿਕ ਪੱਖ ਲਾਸਾਨੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਬੂਤ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸਿਫਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਖ ਨਿਮਰ ਤੇ ਮਿਠਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਸਜਣਾ, ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਸ੍ਤਾਰ ਸਜਾਉ, ਸਜ ਜਾਉ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਸਜਾਉ ਆਦਿ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇਹ ਨਫਾਸਤ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬਦਲ ਗਈ ਜਾਂ ਗੁਆਚ ਗਈ, ਇਹ ਵੀਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਣ ਨੂੰ ਉਤਮਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਦੇਹੁ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰੁ ਮੋਹਿ ਇਹੈ,
ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ।

ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਨ ਟਲਣਾ ਹੀ ਸਚ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ-ਉਹੀ ਧਰਮ ਯੁਧ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੂਝਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਇਹ ਹੈ :

ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਭੀਤਰ
ਜੂਝ ਮਰੋਂ ਕਹਿ ਸਾਚ ਪਤੀਜੈ।

ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਆਚਾਰ-ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜੋ ਵਿਉਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨਵਤਾ-ਮੁਖੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜੋ

ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਮੁਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਮਨੁਖ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮੁਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਗੌਰਵ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿਖ ਧਰਮ ਨੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਖੀ ਨੇ, ਜ਼ਖਮਾਂ ਲਈ ਮਲ੍ਹਮ, ਹਉਮੈਂ ਲਈ ਦਵਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਲਈ ਦੁਆ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਧੀਕੀਆਂ ਲਈ ਲਗਾਮ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਨਾ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਰਾਤ੍ਰੀਅਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਵਯਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨਵਤਾ-ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਾਵ ਦੀ ਉਤਮਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਕਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਦੋਊ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦ ਕੈ ਬੈਠਿ ਰਹਿਓ ਬਕਿ ਧਯਾਨ ਲਗਾਇਓ
ਨਾਤ੍ਹ ਫਿਰਿਓ ਲੀਏ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰਨਿ ਲੋਕ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਇਓ।
ਬਾਸ ਕੀਓ ਬਿਖਿਆਨ ਸੋ ਬੈਠ ਕੈ ਐਸੇ ਹੀ ਐਸੇ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਤਾਇਓ।
ਸਾਚੁ ਕਹੋ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।

ਇਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਜੋ 1666 ਈ. ਮੁਤਾਬਕ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸੰਮਤ 1723 ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਮਾਨਵ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਸਨ ਪ੍ਰਸੰਗਕਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਗੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਉਸਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਤਾ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਆਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਵਕਤੀ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲਹਿਰ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਅੰਤਰ ਨਿਹਿਤ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸੀਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸੀਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਲਾਰਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਹੂਲਤਮੁਖੀ ਪਹੁੰਚ ਅਧੀਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਵਰਤਮਾਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟ ਸਕਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਵਕਤੀ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਚਲੀ ਕੋਈ ਵਕਤੀ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਚਿੰਤਨਾਤਮਕ ਸੰਦਰਭ ਕਾਇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਇਹ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸਥਾਪਨਾ ਸਰਬ ਸਮਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵਨਾਂ ਸਿਖ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਚਿੰਤਨ, ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਅਮਲ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ(1469-1708) ਜਿਥੇ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਸਨ, ਉਥੇ ਇਕੋ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਇਕੋ ਜੁਗਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ :

ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰ ਪਲਟੀਐ। ਪੰ.966

ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਵਿਚਾਰ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਵਿਧਾਨ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪਰਵੇਸ਼" ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਬਕਾਲੀ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ 'ਨ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨ ਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਮਾਨਵ ਮਾਤਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਭ ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੀ ਹੋਈ ਉਲਾਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਲਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਗੁਰੂ ਗਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ :

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ
ਕੋਊ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨੁਮਾਨਬੋ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ, ਕੋਊ, ਰਾਫਿਜ਼ੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫ਼ੀ,
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ, ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ।
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ, ਰਾਜ਼ਿਕ ਰਹੀਮ ਉਈ,
ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ, ਭੂਲਿ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ।
ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ, ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ, ਏਕੈ ਜੋਤਿ ਜਾਨਬੋ।

(15/85, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਤੱਤਕਾਲੀਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਮਾਨਵ-ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਨਿਰਾਲਾ, ਓਜਸਵੀ ਅਤੇ ਵਿਲਖਣ ਸਵਰ ਸੀ। ਸੋ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕੋ ਹੀ ਜੋਤਿ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸੰਦਰਭ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਾਹਰਾ ਜ਼ਹੂਰ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਨ। ਇਥੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਮੰਤਵ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸਿਖ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਸਿਖ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਹਾਣੀ ਹੋਣਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਰਹਿਤ ਵਜੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਥ ਬਣੀ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਬੁਤ ਪੂਜਾ ਵਰਗੀ ਦ੍ਵੈਤਮੁਖੀ ਬਿਰਤੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਖੜੋਤ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ 'ਦੇਖਣ ਆਇਓ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ' ਵਾਲਾ ਮਾਨਵੀ ਪੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਤਤਪਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਟਿਪਣੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨੁਖੀ ਮਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੇ 1909 ਵਿਚ ਟਿਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਕਠਨਤਮ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦਭੁਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਏ.ਸੀ. ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਮਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਟ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਕਰਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਚਿੰਤਨਾਤਮਕ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਰੀਵਰਤਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਆਂਦਾ ਉਸ ਵਿਚ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਾਨਵ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਗੀਤਾ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਜਾਂ ਸਮਨਵੈ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ ਸਗੋਂ ਸਿਖ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸਤਿਅਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸਤਿਅਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਕਤੀ ਅਵਤਾਰਵਾਦੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਸੀਮਿਤ ਕਰਣ ਦੀ

ਲੋੜ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਮਰਮ ਤੋਂ ਅਭਿਜ ਜਾਂ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾਮਈ ਸੁਰ ਵਿਚ ਮੈਥਿਲੀ ਸ਼ਰਣ ਗੁਪਤ (ਰਚਨਾ 1928) ਨੇ ਬੈਨਰਜੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਤਮੁਖੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਨਾਉਣ ਤੇ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਦਾਤਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੰਸ਼ ਤਕ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਸਿਖ ਸੰਘ ਕੇ ਭਾਗਯ ਵਿਧਾਤਾ, ਨਿਰਮਾਤਾ ਥੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ।
ਜੋ ਦੇ ਗਏ ਵੰਸ਼ ਤਕ ਕੀ ਬਲਿ, ਵੇ ਦਾਤਾ ਥੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ।

ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪੂਜਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਜਕ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦਵੈਤਮੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ 'ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਬੈਸਨਿ' ਦਾ ਸੁਭਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੋ ਚੁਕੇ ਦੀ ਭੂਤਮੁਖੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ:

ਸਭ ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਉਰਝਾਨਾ।।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾਹੂ ਨ ਪਛਾਨਾ।।

ਇਹ ਸੰਦਰਭ ਗੁਪਤ ਜੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾਂ ਦਾ ਭਾਗ ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਟਿਪਣੀ ਵਰਤਮਾਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੀ ਹੋਈ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟਿਪਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਅੰਸ਼ਿਕ ਸੂਝ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਯਦ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ਼ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਧਾਤਾ, ਸੂਰਮਾ, ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਫ਼ਕੀਰ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਤਵਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਟਿਪਣੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਤਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਵਿਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਤਵ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਨਾਤਮਕ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਕਿਹੋ ਜਹੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ? ਸਿਖ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾ ਖਾਸ ਰੂਪ ਹੈ। ਖਾਸ ਰੂਪ ਦੀ ਚੇਤਨਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸੰਦਰਭ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ (1469-1709) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਾਸੜਤਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਭੂਤ ਦੇ ਭਰਮ ਅਤੇ ਭਵਿਖ ਦੇ ਲਾਰੇ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਗ੍ਰਸਤ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ *ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ* ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਸਿਰਜਣ ਤੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਸਨ। 'ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ' ਅਤੇ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਣ ਦੀ ਗੁਰਮਤੀ-ਜੁਗਤਿ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਨਮ-ਮੂਲਕ ਮੰਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਮ-ਮੂਲਕ ਮੰਨਣ ਦਾ ਸੱਜਰਾ ਅਤੇ ਸਕ੍ਰਿਅ ਵਿਚਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਕ ਤੰਤ੍ਰੀ ਵਿਉਂਤ ਦੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਜਨਮ-ਮੂਲਕ ਮਨੌਤ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਡੱਬਾਬੰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆ ਦੀ ਨਵੀਨ ਘਾੜਤ ਜਿਥੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਨਵ ਵੰਡ ਨੂੰ ਜੜੋਂ ਪੁਟਦੀ ਹੈ; ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿਖ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਸਮਸਵਰ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਕਲਪਿਤ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ (ਕੁਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ) ਅਤੇ ਭਰਮ ਮੂਲਕ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਮੁਕਤੀ-ਸ੍ਰੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨਹੁ ਹਾਥਿ ਲੈ
ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ।।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਵ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨੂੰ ਜੀਵੰਤ-ਚਾਅ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਵਰਤਿਤ ਕਰਣ ਵਾਸਤੇ ਸਮਰਪਣ ਮੁਖੀ-ਸਕ੍ਰਿਆਤਾ ਦੀ

ਜੁਗਤਿ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪ੍ਤ ਕਰਣ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਮਾਧਿਅਮ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਲ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਜਲ ਪਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸਿਖ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ-ਜੁਗਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸੱਚ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਜੂਝ ਮਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ :

ਹੇ ਰਵਿ ਹੇ ਸਸਿ ਹੇ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਿ ਮੇਰੀ ਅਬੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ॥
ਅਉਰ ਨ ਮਾਂਗਤ ਹਉ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ, ਚਾਹਤ ਹਉ ਚਿਤ ਮੈਂ ਸੋਈ ਕੀਜੈ॥
ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰਨ ਸੋ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਭੀਤਰ, ਜੂਝਿ ਮਰੋਂ ਕਹਿ ਸਾਚ ਪਤੀਜੈ॥
ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਗ ਮਾਇ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਸਯਾਮ ਇਹੈ ਵਰ ਦੀਜੈ॥

ਗੁਰਮਤਿ-ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨਤ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਮਸ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਵਰਤਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤਰਾਨਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਨੂੰ ਇਸੇ ਲਈ ਤਰਾਨਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ :

ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ॥
ਨ ਡਰੋਂ ਅਰਿ ਸੋ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋ, ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਅਪੁਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋ॥
ਅਰੁ ਸਿਖ ਹੋ ਅਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ, ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋਂ॥
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਆਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ, ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈਂ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ॥

ਸਿਖ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਤਰਾਨਾਂ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਬਦ 'ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ' ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜਲਾਲ ਅਤੇ ਜਮਾਲ ਦੀ ਸਮਸ੍ਵਰਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨਾਲ ਉਸਾਰੂ ਬਿਰਤੀ, ਉਜਵਲ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸਹਜਮਈ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕਾਂਤਮਈ ਬਿਰਤੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਖ ਦਾ (ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ) ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸੁਭਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮੂਹਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਜੂਦ ਨੂੰ 'ਧੀਰਜ ਧਾਮ' ਬਣਾ ਲੈਣ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਕਰਤਵ ਪਾਲਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਕਰਣ ਵਾਸਤੇ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ 'ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ' ਅਤੇ 'ਚਿਤ ਮਹਿ ਜੁਧ' ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨੂੰ ਸਮਸ੍ਰ ਕਰਣਾ ਹੈ।

ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ :-

ਧੰਨਿ ਜਿਓ ਤਿਹ ਕੋ ਜਗ ਮੈ ; ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿਤ ਮੈ ਜੁਧ ਬਿਚਾਰੈ॥
ਦੇਹ ਅਨਿੱਤ ਨ ਨਿੱਤ ਰਹੇ ਜਸੁ-ਨਾਵ ਚੜ੍ਹੇ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਾਰੇ॥
ਧੀਰਜ-ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨ ; ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ ਜਿਉ ਉਜੀਆਰੈ॥
ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨਹੁ ਹਾਥ ਲੈ ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ॥

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਰੂਪ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਭੇਟ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਗੁਣ ਅਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਹੋਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ ਅਤੇ ਸਰਬਾ ਅਨੁਰਾਗੇ)। ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥ ਸਾਧਨ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ-ਵਿਹੂਣੀ ਰੂਹ ਪਰਮਾਤਮ-ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ :

ਸਾਚੁ ਕਹੋ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ॥

ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਧੁਆਂਖਣ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹਿੱਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਜ਼ਿਹੜੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ, ਜਨਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਈਜਾਰੇਦਾਰ ਅਤੇ ਧਨਾਢ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੜੀ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤ੍ਰਿਕੜੀ ਦਾ ਅਪਵਿਤਰ ਗਠਜੋੜ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਘਾਤਕ ਸਿਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਈਜਾਰੇਦਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ 'ਮਸੰਦਾਂ' ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿਧਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਮਾਨਵੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਅਵਤਾਰਵਾਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧਨਾਢ ਦਾ ਧਰਮ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤ੍ਰਿਕੜੀ ਵਾਸਤੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ 'ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤੁ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ' ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾ ਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਦੇ ਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਏਤੇ ਭਏ ਤਉ ਕਹਾ ਭਏ ਭੂਪਤਿ,
ਅੰਤ ਕਉ ਨਾਂਗੇ ਹੀ ਪਾਏਂ ਪਧਾਰੇ॥

ਸੋ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੋੜ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਚੇਸ਼ਟਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦਾਤੀਕਰਣ (sublimation) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ :

ਕਹਾ ਕਰਮ ਕੁਕਰਮ ਹੈ ਕਹਾ ਭਰਮ ਕੋ ਨਾਸ॥
ਕਹਾ ਚਿਤਨ ਕੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਹਾ ਅਚੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥

ਧਰਮ ਜਦੋਂ ਖੜੋਤਮੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਨ ਤੁਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਧਰਮ ਸਹੂਲਤ -ਗ੍ਰਸਤ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬਿਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਭੂਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਭਵਿਖ ਦੇ ਲਾਰੇ ਵਿ੍ਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਰੂਹ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਵਨਿਰਮਾਨ ਕਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਹਰੀ ਅਡੰਬਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਕਟੜਪੰਥੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭੋ ਕੁਝ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾਮੂਲਕ ਜੁਗਤਿ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਖਾਵੇ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਭਾਗ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਕਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਦੋਊ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਿ ਕੈ
ਬੈਠਿ ਰਹਿਓ ਬਕ ਧਿਆਨੁ ਲਗਾਇਓ॥
ਨਾਤ੍ਰ ਫਿਰਿਓ ਲੀਏ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰਨ
ਲੋਕ ਗਇਓ ਪਰਲੋਕੁ ਗਵਾਇਓ॥
ਸਾਚ ਕਹਉ ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ॥

ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਰੰਭ ਹੈ। ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਬਗੈਰ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਖਿਅਕ ਵਿਚ ਵਿਥ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਥ ਪੂਜਕ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਪੂਜਕ ਨਹੀਂ ਧਾਰਕ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਪੂਜਕ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜੋ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਪੂਜਾਰੀ ਖੁਦ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਜਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਵੇਖਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਹੰਢਾ ਸਕਣ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਰਤੀ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਂ ਇਸ ਘਾਟ ਦੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਪਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੇਹਧਾਰੀ ਮਾਧਿਅਮ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸਤਿ ਦਾ ਜੋਤਿ-ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਾਲ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਖੜੋਤਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਨਾਂ 'ਨਮੋ ਸਰਬ ਕਾਲੇ' ਰਾਹੀਂ ਪੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਰਥੀ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਿਛੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨਤ ਹਨ? ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਜਮਾਲ ਤੇ ਜਲਾਲ ਦੀ ਸਮਸਵਰਤਾ ਰਿਸ਼ੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤ੍ਰਤਾ ਜਾਂ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਨ ਹੈ? ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਕਾਰਧਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਸੰਸਥਾਗਤ ਧਰਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਖੜੋਤਗ੍ਰਸਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉਤਰ ਨਾਲ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਰਥੀ ਸਚਾਈ ਜਿਹੜੀ ਪੁਕਾਰ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਪਰਵਰਤਿਤ ਨ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਹ ਮਾਨਵ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਾਨਵ-ਮਾਤਰ ਸਿਧਾਂਤਕ-ਚੇਤਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਕਬਰਾਂ ਤੋਂ ਮੰਨਤਾਂ ਦੀ ਆਸ ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ 1499 ਵਿਚ ਵੇਈ ਨਦੀ ਪਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਿਸ ਗੁਰਮਤੀ-ਜੁਗਤਿ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹੀ 1699 ਈ. ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਖੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੰਤ ਜਾਂ ਭਗਤ ਵਿਸ਼ਵਾਰਥੀ ਸਤਿ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਇਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ-ਜੁਗਤਿ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕੋ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਤਰ, ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦੇ ਫਰਕ ਜਿੰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੋੜ੍ਹਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਵੀ ਗੁਰਮਤੀ-ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੰਕਲਪ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਜਾਂ ਸਮਲਵੈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਜਟਾ ਜੂਟ ਰਿਸ਼ੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵਖਰਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਈ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼, ਹਰ ਸਿਖ ਸਦਾ ਹੀ ਸਨਮੁਖ ਰਖ਼ਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਈ-ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਚਿੰਤਨਾਤਮਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਇਸ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਧਰਮ ਬਣ ਸਕਣ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਸਮਝਣ ਦੇ ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ, ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਕਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਸਿਖ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਸਹੀ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਣ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟਵਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ।

ਤੀਸਰੇ ਪ੍ਰ ਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਪਿਛੇ ਵਰਨਣ ਹੋਈ ਤ੍ਰਿਕੜੀ ਦੇ ਅਪਵਿਤਰ ਗਠਜੋੜ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਈ ਜੀਵਨ ਕਠਿਨ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਵਿਲਿਆਂ ਨੇ ਜੀਵਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜੀਵਿਆ ਤਾਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਵਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਅਕਾਲੀ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਈ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਖੜੋਤ ਮੁੱਖੀ ਅੰਸ਼ ਸਿਖ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜੀਭ ਬੁਰਕੀ ਵਿਚ ਆਏ ਬਰੀਕ ਤੋਂ ਬਰੀਕ ਵਾਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਏ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਵਿਚੋਂ ਤੀਸਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾਉਤਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ॥
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕਉ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜ ਸ਼ਬਦ ਮਹਿ ਲੇਹ॥

ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਣ ਨਾਲ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਬਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਥਾਪਕ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਮਹਤਤਾ, ਮੂਲ ਸ੍ਰੋਤ ਵਲੋਂ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਉਖੇੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਣ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਹੱਲ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦੇ ਈਸ਼ਵਰੀਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪਰਮਪੁਰਖ ਦਾ ਦਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ

ਕਰਦਿਆਂ ਅਵਤਾਰੀਕਰਣ ਦੇ ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ 'ਨਰਕਕੁੰਡ' ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗਰਦਾਨਿਆ ਹੈ। ਸਤਿ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤੀ-ਰਹਿਤ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨੇ ਜੀਵੰਤ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਣਾ ਹੈ,ਉਥੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਨੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਕਰਣ ਦਾ ਬਲ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਣਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਡਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਮੂਹਕ ਉਥਾਨ ਵੀ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਕੀਮਤ-ਵਿਧਾਨ ਮਾਨਵ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਸੰਸਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ (process) ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਗੁਰਮਤੀ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਤਤਪਰਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸੰਦਰਭ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਇਸ ਖੇਡ ਦਾ ਚਾਅ ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਤੋਂ ਤੋੜਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਜਬੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਈ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਨਤੀਜੇ ਕਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

"ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ" ਦੇ ਕਰਤੀਤਵ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੋਣ ਦੇ ਪਰਮਾਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

ਉਤਾਰ ਖਾਸੇ ਦਸਤਖਤ ਦਾ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦॥

ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ "ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹਮਨੈ" ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿਤਰ ਹਸਤਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਸ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਯੁਕਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕੋ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਇਕੋ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਅਲਮਬਰਦਾਰ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਵਿਚਾਰ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ :

ਲਹਣੈ ਦੀ ਫੇਰਾਈਐ ਨਾਨਕਾ ਦੋਹੀ ਖਟੀਐ॥
ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਗਮਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਾਰਮਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਤਨਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਵਿਚ "ਸ਼ੁਭ ਅਮਲਾਂ" ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੀ ਹੋਈ ਉਲਾਰ ਅਤੇ ਇਕਾਂਤਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। ਅਮਲ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ, ਧਰਮ-ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਭਾਗ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। "ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ" ਵਿਚ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। "ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ" ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ 20 ਕਬਿਤਾਂ (71-90) ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੱਖ ਪੂਜਕ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਅਮਲ-ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੂਜਕ ਦਵੈਤਮੁਖੀ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੂਰ, ਹਾਥੀ, ਖੋਤੇ, ਉਲੂ, ਬੰਦਰ, ਬਲਦ ਅਤੇ ਬਘਿਆੜ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਖੰਡ ਗਰਦਾਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਟਾ ਇਹ ਕਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੇ ਬਖਾਨ ਦਾ ਅੰਤਰ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਨੇ "ਮਨ ਹੋਰ ਮੁਖ ਹੋਰ" ਵਾਲੇ ਕੱਚੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਨੇ ਇਸ ਪਾਖੰਡ-ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਨਾ ਹੈ :

ਜੇਤੇ ਬੜੇ ਗਯਾਨੀ ਤਿਨੋ ਜਾਨੀ ਪੈ ਬਖਾਨੀ ਨਾਹਿ॥
ਐਸੇ ਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮਨ ਭੂਲ ਆਨੀਅਤ ਹੈ।

ਇਸ ਚੇਤੰਨਾ ਦਾ ਪਰਸਾਰਨ "ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ" ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੇਤਨਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿਚ ਲੁਪਤ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੇਤਨਾ ਅਵੱਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪਰਤ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪਰਵਾਨ ਕ੍ਰੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੇਤਨਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਚੁਪ ਰਹਿਣਾ ਪੂਜਕ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ "ਪਤਿਹੀਨ" ਬਿਰਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਪਰੰਪਰਕ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਹਿ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦਾ ਫੰਧਾ ਅਤੇ ਭਟਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੇਤਨਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ :

ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਅਧੀਨ ਸਦਾ
ਜੁੱਗਨ ਕੀ ਚਉਕਰੀ ਫਿਰਾਏ ਹੀ ਫਿਰਤ ਹੈ।। 76 ।।

ਜੁੱਗਾਂ ਦੀ ਚੌਕੜੀ ਵਿਚ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਫਸੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਫਰਕ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਕੇ ਆਉਣ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ "ਭਾਵਨਾ ਬਿਹੀਨ" ਬਿਰਤੀ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਪੂਜਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੂਜਕ ਅਤੇ ਪੂਜਯ ਜੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਡਬਾਬੰਦੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਡੱਬਾਬੰਦੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਦੈਵੀ-ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਤਿਅਤਾ "ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ" ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਦਸਿਆ ਹੈ :

ਕੋਊ ਭਾਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ
ਕੋਊ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨੁਮਾਨਬੋ।।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜ਼ੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫ਼ੀ
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ।।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਜਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਿਆਨ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੱਤਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਸੱਤਰ ਵਿਚ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਪੂਜਕ ਨੂੰ ਧਾਰਕ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ-ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਤਿਅਤਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਆਰੰਭ 1499 ਈ. ਵਿਚ "ਵੇਈ ਨਦੀ ਪਰਵੇਸ਼" ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨਨਾਮੇ "ਨ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨ ਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨ" ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਕਾਲ ਉਸ਼ਤਤਿ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਵੰਡਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਸਤਿ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ :

ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ
ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ।।
ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ।। 85

ਪੂਜਕ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਕ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਸ ਸਵੱਸਾਂ (21-30) ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉਪਰੰਤ ਨਿਰਣਾ ਇਹ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਭ ਦੀ ਡੱਬਾਬੰਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪੂਜਕ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਮੁੱਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਸਾਰੇ ਦੀ ਦੇਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰਹਿਓ ਮਤ
ਕੋਊ ਨ ਦੇਖੀਅਤ ਪ੍ਰਾਨ ਪਤੀ ਕੇ।।
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੀ ਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੂੰ ਤੇ
ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨੁ ਏਕ ਰਤੀ ਕੇ।।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਯੋਗਤਾ-ਮੂਲਕ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤ ਮੂਲਕ ਦੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਹੂਲਤ ਮੂਲਕ ਬਿਰਤੀ, ਸੀਮਿਤ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਕਲਪਿਤ ਬੰਧਨਾਂ ਅਤੇ ਭਰਮਮੂਲਕ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੇਤੂ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਥਾਨ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸਮੂਹਕ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਸਤਿਅਤਾ ਅਲੋਪ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਧਾਰਮਿਕ ਹਉਮੈ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਸਵੱਯਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ :

ਕਾਹੂ ਲੈ ਪਾਹਨ ਪੂਜ ਧਰਯੋ ਸਿਰ ਕਾਹੂ ਲੈ ਲਿੰਗ ਗਰੈ ਲਟਕਾਇਓ ।।
ਕਾਹੂ ਲਖਿਓ ਹਰਿ ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਾ ਮਹਹਿ ਕਾਹੂ ਪਛਾਹ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਓ।।
ਕੋਊ ਬੁਤਾਨ ਕੋ ਪੂਜਤ ਹੈ ਪਸੁ ਕੋਊ ਮ੍ਰਿਤਾਨ ਕੋ ਪੂਜਨ ਧਾਇਓ।।
ਕੂਰ ਕ੍ਰਿਆ ਉਰਝਿਓ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਓ।।

ਸਹੂਲਤਮੁੱਖੀ ਪਹੁੰਚ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ-ਮੂਲਕ ਗੁਰਮਤੀ-ਜੁਗਤਿ ਨੂੰ ਵਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਰਸਾਂ ਅਤੇ ਫੋਕਟ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਹੂਲਤ ਮੁੱਖੀ ਪਹੁੰਚ ਭੋਗ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਪੂਜਕ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਯੋਗਤਾ ਮੂਲਕ ਪਹੁੰਚ ਆਧਾਰ-ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ-ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਖੇੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਇਸੇ ਬਿਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਸਵਰ ਹੋਣ ਦੀ ਅਕਾਂਖਿਆ ਦਾ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਜੁਗਤਿ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਮਾਰਗ ਸੁਝਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ :

ਸਾਚੁ ਕਹੋ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ।।

ਧਰਮ ਚੇਤਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹੁੰਚ-ਵਿਧੀ ਦਾ ਕਰਮ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ-ਵਿਧੀ ਦਾ ਕਰਮ ਹੀ ਹੈ। ਧਰਮ-ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਇਕ ਪਛਮੀ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵਲ ਹੋਰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਘਟ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਧੇਰੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਰੁਚਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਿਥ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਿਟ ਵਜੋਂ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸਮਸਵਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨੇੜਿਓ ਜਾਂ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ-ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਉਪਰ 'ਧਾਰਕ' ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਾਰੇ ਨਿਬੰਧ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਬੰਧ ਇਸ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰ ਸੰਬਾਦ ਛੇੜਨ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ, ਵਿਆਸ ਰਿਸ਼ੀ, ਕੁਬੇਰ ਅਤੇ ਗੰਧਰਬ ਆਦਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ। ਜੇ ਅਪ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੁਆ ਸਕਣਗੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੁਗਤਿ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲੈਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਮਾਨਵ, ਧਾਰਕ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਪੁਰਖ ਕੇਵਲ ਇੰਨਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲਾ ਸਕੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ

ਕੇਤੇ ਮਹਾਂਦੀਨ ਕੇਤੇ ਬਿਆਨ ਸੋ ਪ੍ਰਬੀਨ
ਕੇਤੇ ਕੁਮੇਰ ਕੁਲੀਨ ਕੇਤੇ ਜੱਛ ਕਹੀਅਤ ਹੈ।
ਕਰਤ ਹੈ ਬਿਚਾਰ ਪੈ ਨ ਪੂਰਨ ਕੋ ਪਾਵੇ ਪਾਰ

ਤਾਹੀ ਤੇ ਅਪਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਲਹੀਅਤੁ ਹੈ।। 257

ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਾਉਣਾ ਕਠਨ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਖੁਲਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਸੀਮਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੰਢਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਚੇਤਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਲ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਬੇਕ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰਿਆਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਘਰ ਹੈ :

ਪਾਈਐ ਨ ਪਾਰ ਪਾਰਾਵਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਪਾਰ ਜਾਂ ਕੋ
ਕੀਜਤ ਬਿਚਾਰ ਸੁ ਬਿਚਾਰ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।। 262

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਮਾਂ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਬਿਆਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੰਭਵ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪਰਮਾਤਮ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਅਤੇ ਮੋਹਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

ਜੰਤ੍ਰ ਹੂੰ ਨ ਜਾਤ ਜਾ ਕੀ ਬਾਪ ਹੂੰ ਨ ਮਾਇ ਤਾ ਕੀ
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾ ਕੀ ਸੁ ਛਟਾ ਕੈ ਅਨੁਮਾਨੀਐ ।।
ਤੇਜ ਹੂੰ ਕੋ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਕੋ ਜੰਤ੍ਰ ਹੈ
ਕਿ ਮੋਹਨ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨਿਜੰਤ੍ਰ ਕੈ ਕੈ ਜਾਨੀਐ ।। 258।।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਮਾਧਿਅਮ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਂ ਇਸਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਭੂ-ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਮੌਜ ਦਾ ਉਦਕਰਖਣ ਤੇ ਆਕਰਖਣ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਡ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਚਾਹੇ ਰਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਉਪਇੰਦ੍ਰ ਬਨਾਏ ।। ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੁਦ੍ਰ ਉਪਾਇ ਖਪਾਇ।।
ਲੋਕ ਚਤੁਰਦਸ ਖੇਲ ਰਚਾਇਓ।। ਬਹੁਰਿ ਆਪ ਹੀ ਬੀਚ ਮਿਲਾਇਓ ।। 6

ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਕਿਰਤਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇੰਦਰ, ਕੁਬੇਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਅਤੇ ਵਰੁਣ ਦੇਵ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਜਗਦੀਸ਼ੇ- ਅੰਸ਼ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਅੰਸ਼ ਸਮੁੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅੰਸ਼ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚ ਦੀ ਸੇਵਕ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਗਜਾਧਾਪੀ ਨਰਾਧਾਪੀ ਕਰੰਤ ਸੇਵ ਹੈ ਸਦਾ।
ਸਿਤਸਪਤੀ ਤਪਸਪਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਜਪਸ ਸਦਾ।
ਅਗਸਤ ਆਦਿ ਜੇ ਬੜੇ ਬਨਸਪਤੀ ਬਿਸੇਖੀਐ।।
ਬਿਅੰਤ ਬਿੰਅਤ ਬਿਅੰਤ ਕੋ ਕਰੰਤ ਪਾਠ ਪੇਖੀਐ ।। 79

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤੇ ਦਾ ਬਦਲ ਕਿਰਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ (infallible) ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਬਿਸਣਹਾਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭੇਦ ਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਤਮਾ ਤੇ ਬੁਧੀ ਦੇ ਸੰਬਾਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੁਧੀ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤਕ ਦਰਸਾਈ ਹੈ :

ਏਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਉਚਰਿਓ ਮਤਿ ਸਿਉ ਬੈਨ ।।
ਸਭ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਦੀਸ ਕੋ ਕਹੋ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਤੈਨ।। 201

ਇਸ ਸੰਬਾਦ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਜਗਦੀਸ਼ੇ-ਅੰਸ਼ ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਅਭੇਦ ਹੋ ਸਕਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਨੌ ਦੋਹਿਰਆਂ (202-210) ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ

ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਮਨੁਖ ਨੇ ਲਭਣੇ ਹਨ। ਉਤਰ ਲਭਣ ਦੀ ਤੜਪ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ। ਸਾਮੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਗਿਆਸਾ ਵਿਚੋਲੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਚਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕਤੀ ਅਵਤਾਰਵਾਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਵਖਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਵਿਚੋਲੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਵਿਚੋਲੇ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਵਿਲਖਣ ਪਹੁੰਚ ਵਿਧੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਜਗਿਆਸਾ ਨੇ ਵਿਚੋਲੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਤਕਣਾ ਸਗੋਂ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮੋਤੀ ਰੂਪ ਉਤਰ, ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਚੁਣੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਇਹ ਸਭ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਅੰਤ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਲੀਮੀ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਿਰ ਵੀ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਬੁਧੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:

ਤੁਮ ਕਹੋ ਦੇਵ ਸਰਬੰ ਵਿਚਾਰ ॥ ਜਿਮ ਕੀਓ ਆਪ ਕਰਤੇ ਪਸਾਰ ॥
ਜੱਦਪਿ ਅਭੂਤ ਅਨਭੈ ਅਨੰਤ॥ ਤਉ ਕਹੋ ਜਥਾ ਮਤ ਤ੍ਰੈਣ ਤੰਤ॥ 1231

ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਵੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਬਖਾਨ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਇਹ ਮਾਨਵ ਦੇ ਸੁਭਾ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣ ਜਾਣ। ਇਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਸਮਰਥ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ ਜੋ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਮਸਵਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ "ਇਕ ਚਿੱਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਕੋ ਭਜਿ ਹੈ।" ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਫਜ਼ੂਲ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਵੇਦਾਂ ਅਤੇ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਿਖਿਆ ਦਾਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੂੱਜਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੂਜਕ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਸਕ੍ਰਿਅਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਰਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ :

ਇਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕੋਟ ਬ੍ਰਤੀ ॥
ਇਮ ਬੇਦ ਉਚਾਰਤ ਸਾਰਸੁਤੀ॥
ਜੋਊ ਵਾ ਰਸ ਕੇ ਰਸ ਕੇ ਰਸ ਹੈ॥
ਤੇਊ ਭੂਲ ਨ ਕਾਲ ਫਧਾ ਫਸਿ ਹੈ॥ 60

ਅਕਾਲ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਪਛਮੀ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਰਮਾਤਮ-ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਵਰਣਨ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਧਰਮ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸਮੂਹਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਚੇਤਨਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮੁੱਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸਫਲ ਜੁਗਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਚਿੰਤਨ-ਜੁਗਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਜਾਂ ਸਮਨਵੈ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸਤਿਅਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਰਥੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤ੍ਰੈਕਾਲੀ ਸਤਿਅਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਕਤੀ ਅਵਤਾਰਵਾਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤਕ ਸੀਤਿਮਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਮਿਤ ਕਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਮਰਮ ਤੋਂ ਅਭਿੱਜ ਜਾਂ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਗਿਆਨ ਮੂਲਕ ਧਾਰਮਿਕ-ਜੁਗਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਧਰਮਯੁੱਧ ਛੇੜਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨਵ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨੂੰ ਜੀਵੰਤ-ਚਾਅ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵਰਤਿਤ ਕਰਣ ਵਾਸਤੇ ਸਮਰਪਣ-ਮੁੱਖੀ ਸਕ੍ਰਿਅਤਾ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ-ਜੁਗਤਿ ਦਾ ਸਥਾਪਨ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਰਥੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ

ਰਖਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਕ, ਨਿਗਰਾਨ ਅਤੇ ਰਖਵਾਲਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੂਲ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ-ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਸਾਰ-ਧਰਮ ਬਣ ਸਕਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਲੁਪਤ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੂਰਬੀ ਧਰਮ-ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਸਹੀ ਵਾਰਸ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀਅਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀਆਂ ਜੋ ਪਰਤਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਰਖ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਮਾਨਵੀ-ਸੂਝ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਵੀ ਹੈ (ਇਤਿ) ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਨੇਤਿ) ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਸੌਖਿਆ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਪੂੰਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾ ਸਕਣਾ, ਮਾਨਵੀ-ਸੂਝ ਵਾਸਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਾਨਵ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਪਰਤੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਛੂਹ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ, ਸਤਿ ਦੀ ਸਮੁੱਚਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਤਿ ਦਾ ਅੰਸ਼ਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਂਵਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਪੂਰਨ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵੀ ਦ੍ਰਸ਼ਟਿਆਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਵੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਸਦਕਾ, ਛੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਾਅਵਾ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਮਾਰਗ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਾਮਾ ਤਕ ਹੀ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਬਾਰੇ ਅਪਨਾਈ ਗਈ ਧਾਰਮਿਕ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਿ ਪਰਨਾਲੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਮਾਰਗ ਤੇ ਮੰਜ਼ਲ ਨੂੰ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸਮਸਵਰਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੀ ਆਮਦ ਤਕ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਵਾਲੀ ਜੁਗਤਿ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਦ-ਤਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਖੜੌਤ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਵਾਲੀ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਪੂਜਯ ਤੇ ਪੂਜਕ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਧਿਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਵ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਧਰਮ ਸੰਸਥਾਪਕ ਜਾਂ ਧਰਮ ਅਵਲੰਬੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਜਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ-ਮੂਲਕ ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਸੰਬੋਧਨ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਬੋਧਕ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਇਸੇ ਦਾ ਸਿਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸਤਿ-ਸਥਾਪਨ ਵਾਸਤੇ ਪੈਗੰਬਰੀ-ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਨਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਬਦ-ਕਰਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੇ ਉਪਭੋਗੀ ਸੁਭਾ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ। ਉਪਭੋਗੀ ਸੁਭਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ-ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਭੋਗੀ ਸੁਭਾ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਉਪਭੋਗੀ ਸੁਭਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ-ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਰਨਾ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੇ ਨਿਭਾਅ ਵਿਚ ਰਹੀ ਘਾਟ, ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਸਤਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ *"ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਪਨੀ ਕਥਾ" ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਆਗਮਨ ਤਕ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਆਮ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜੁਗਤਿ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਥਾਨ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਮੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਪੈਗੰਬਰੀ ਗੁਣ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਦਾ ਕਰਾਮਾਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਯਤਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤੀ-ਮੁਜੱਸਮੇਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈਂ-ਮੂਲਕ ਉਲਾਰਪਨ ਵਾਲਾ ਸੁਖਾਲਾ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਰਗ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਲ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ :

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਤਨਿਕਿ ਸਿੱਧ ਕੋ ਪਾਯੋ।। ਤਿਨਿ ਤਿਨਿ ਅਪਨਾ ਰਾਹੁ ਚਲਾਯੋ।।
ਪਰਮੇਸੁਰ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪਹਿਚਾਨਾ ।। ਮਮ ਉਚਾਰਿ ਤੇ ਭਯੋ ਦਿਵਾਨਾ।।

ਇਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਜਾਂ ਪੈਗਬੰਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਾਨਵ, ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤੱਵਕੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਿਟਾਂ ਇਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਗਵਾਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ-ਪੂਜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਸਦ-ਤਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਗੁਆਚਣਾ ਹੈ :

ਸਭ ਤੇ ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ। ਸਤਿਨਾਮ ਕਾਹੂੰ ਨ ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ।। 27

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਇਸੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਸਵਰਤਾ ਵਿਚ ਪਰਵਰਤਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਬਦਲ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ "ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਗ ਤੇ ਮੋਨਿ ਨ ਰਹਿ ਹੋ" ਹੈ। ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ "ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ" ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ-ਸੁਤ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਪੰਥ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਧਰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਰਮ-ਮੂਲਕ ਕਰਮਾਂ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਕਲਪਿਤ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੈ:

ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।। ਪੰਥੁ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੈ ਕਰ ਸਾਜਾ ।।
ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮ ਚਲਾਇ।। ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।। 28

ਸਮਸਵਰਤਾ ਵਾਲੀ ਜੁਗਤਿ ਪਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਂਵੇ ਤਾਂ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਸਦਾ ਸੰਪੰਨ-ਦੀਦਾਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀਅਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਸਤਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਦਾ ਬਖਾਨ ਇਥੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਅਗੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਢ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਧਰਾਤਲ ਸਤਿਤਾ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਚੇਤਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਖਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ, ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਪਰਮਾਤਾਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਵਰਨ ਅਤੇ ਗੋਤਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਸਤਿ-ਜੋਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਕਸਰ ਨੇਤਿ ਜਾਂ ਇਤਿ ਕਹਿਕੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਨਾਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਠੀਕ ਹੋਕੇ ਵੀ ਸੰਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਖਾਕਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :

ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ, ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ।।
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ, ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਕਿਹ ।।
ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿਜੈ।।
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ, ਸ਼ਾਹ ਸਾਹਾਣਿ ਗਣਿਜੈ।।
ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ, ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਣ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਿਤ।।
ਤਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ? ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ।।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਮ-ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਅਸਚਰਜ ਲਗਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾਰੀ-ਸ੍ਰੋਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਾਣੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਜਾਂ ਜਾਵੀਏ ਹੀ ਬਖਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਦ-ਸਤਿ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਵਕਤੀ ਲੋੜ, ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਆਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਬੌਧਿਕ ਸਮਾਧਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਵਿਕ-ਪ੍ਰਗਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਉਲਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਾਨਣ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਸੁਜਾਖੇ ਦਾ ਸਤਿ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ "ਜ਼ਾਹਰਾ" ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ

ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਜਬੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਵੀ ਇਸੇ ਆਧਾਰ ਤੇ "ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ" ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਚੋਂ ਸਿਖ ਦੀ ਸਨਮੁਖਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਅਮਲੀ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਿਖ-ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮੂਲ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੋਤ ਵਲ ਪਿੱਠ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਕਤੀ-ਪੂਰਤੀਆਂ ਤੇ ਤਿੜਕਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਮ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਕਾਰਣ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ-ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਮਾਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਰਲੇ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਤਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਨਵ ਮਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਧਾਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਾਧਾਨ ਇਕੋ ਇਕ ਸਤਿ ਨਾਲ ਸਮਸਵਰ ਹੋ ਜਾਣ ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੀ ਸਦ-ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਸਦ-ਪਾਲਨਾ ਹੀ ਸਮਸਵਰਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਅਜੋਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਦਇਆ ਦਾ ਪਤਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਹੋਕੇ ਵੀ ਮਾਨਵ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਣ ਦਾ ਬਿਰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਨੇ ਇਸ ਚੇਤਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ ਹੈ :

ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਵਰਤੀ, ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਭੁਗਤੇ॥
ਸੁਯੰਭਵ ਸੁਭੰ, ਸਰਬਦਾ ਸਰਬ ਜੁਗਤੇ॥
ਦੁਕਾਲੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ, ਦਇਆ ਲੰ ਸਰੂਪੇ॥
ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗੇ, ਅਭੰਗੰ ਬਿਭੂਤੇ॥ 199

ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਅੰਤਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਮਾਧਾਨ ਮੂਲਕ ਸੰਪੰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਿਫਤਾਂ ਸਿਖ ਧਰਮ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਆਧਾਰ-ਸਿਫਤਾਂ ਹਨ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਦਾ ਬਖਾਨ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਸਮਸਵਰ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬਖਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਇਤਿ (ਇਹ ਵੀ ਹੈ।) ਅਤੇ ਨੇਤਿ (ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ) ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਪਰਥਾਏ :

ਸਰਬ ਗੰਤਾ ਸਰਬ ਹੰਤਾ ਸਰਬ ਤੇ ਅਨਭੇਖ ॥
ਸਰਬ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨ ਜਾਨਹੀ, ਜਿਹ ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ॥
ਪਰਮਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਜਾਕਹਿ, ਨੇਤਿ ਭਾਖਤ ਨਿਤ ॥
ਕੋਟਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ, ਪੁਰਾਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਨ ਆਵਹੀ ਵਹੁ ਚਿਤਿ ॥ 86

ਇਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੀਜੀ ਤੇ ਵਖਰੀ ਧਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਥ ਨਾਲ ਮਾਨਵ ਅੰਦਰ ਦੂਰ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਜੋ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਜਾਤੀਯ-ਸੰਜੋਗ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਸ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਦੀ ਥੰਮੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਥੰਮੀ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਕਲਪਿਤ ਬੰਧਨਾਂ ਦੀ ਸਿਉਂਕ ਅਵਸ਼ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਜਾਂ ਸਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਭੂਤ ਦੇ ਭੈਅ ਜਾਂ ਭਵਿਖ ਦੇ ਲਾਰੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਅਗਿਆਨ ਕਲਪਤ ਬੰਧਨ ਅਤੇ ਭਰਮ ਭੂਲਕ ਕਰਮ ਹਨ। ਸੋਚ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਜਾ ਲਾਰੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਵ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਰੁਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਛਾਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭੇਦ ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਿਕ ਭੇਦ (secret) ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸਾਮੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ

ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਭੇਦ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਾਨਵੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗੁੰਝਲ ਸਰਬ-ਪਰਵਾਨਤ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ :

ਦੇਵ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹੀ, ਜਿਹ, ਬੇਦ ਅਉਰ ਕਤੇਬ ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ ਨ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ, ਸੁ ਜਾਨਹੀ ਕਿਹ ਜੇਬ ॥
ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ ॥
ਚਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰ ਫਿਰੈ ਚਤੁਰ ਚੱਕ, ਮਾਨਹੀ ਪੁਰਤੀਨ ॥ 82

ਇਸ ਗੁੰਝਲ ਦੀ ਇਕ ਤੰਦ ਵਲ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਰਾਗ ਦਿਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਨੌਂਵੇ ਸਵੱਯੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੂਰਤ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਭ ਥਾਈਂ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ :

ਦੇਸ ਅਉਰ ਨ ਭੇਸ ਜਾਕਰ, ਰੂਪ ਰੇਖ ਨ ਰਾਗ ॥
ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ, ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ, ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ ॥ 80

ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਚਿਤ ਵਿਚ ਆ ਵਸਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਤਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖ ਧਰਮ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਮਸਵਰ ਜੁਗਤਿ ਹੈ। ਇਹ "ਸੁਧਰਮ" ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਸੋਹਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ :

ਕੁਕਰਮੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ ਸੁਧਰਮੰ ਬਿਭੂਤੇ ॥ 197

ਇਹ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਡੱਬਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ (ਅਬ੍ਰਿਤ ਧਰਮੇ, 74) ਅਤੇ ਇਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਸੰਪੂਰਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਸਮੂਹਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਅਖਲ ਧਰਮੰ, 75)। ਇਹ ਉਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜੁਗਤਿ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਪਰਵੇਸ਼ ਵੇਲੇ 1499 ਈ. ਵਿਚ "ਨ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨ ਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨ" ਕਹਿਕ ਐਲਾਨੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਸਦੀ ਜਨਮ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਸਗੋਂ ਉਸਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਸਿਫਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਂਦ, ਤਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਵਿਚ ਗਵਾਚਿਆ ਹੋਇਆ ਅਵਸਰ ਹੈ। ਸਿਫਤ-ਯੁਕਤ ਪਛਾਣ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਮਸਵਰ ਜੁਗਤਿ ਆਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਬਖਾਨ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਪਛਾਣ (self realisation) ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਇਕ ਸਿਫਤ ਜਿਸਨੂੰ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਉਦਕਰਖਣ ਅਤੇ ਆਕਰਖਣ, ਸਰਗੁਣ ਅਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਜਾਂ ਇਕ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰਬਪੱਖੀ ਸਿਫਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਹੀ ਸੂਚਕ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਰੂਪ ਉਸਦਾ ਇਕ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਆਧਾਰ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

ਏਕ ਮੂਰਤਿ, ਅਨੇਕ ਦਰਸ਼ਨ, ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ, ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ, ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥ 81

ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂ ਪੇਤਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਰਚਾਉਂਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਮਾਨਾਂਤਰਤਾ ਤੋਂ ਸਮਰਵਰਤਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ "ਸਰਬ ਪਾਲਕ ਸਰਬ ਘਾਲਕ (੭੯), ਅੰਧਕਾਰੇ ਅਤੇ ਤੇਜ ਤੇਜੇ (੧੮੫) ਕਲੇ ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪੇ (੧੮੭) ਆਦਿ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਮੂਲ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮਸਵਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ-ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ

ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨਵੀ-ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਬੁਧੀ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਮੁਖੀ ਧਰਮ-ਮੀਮਾਂਸਿਕ ਜੁਗਤਿ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਇਕ ਆਧਾਰ ਆਪਾ-ਸਮਰਪਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਬਦ "ਨਮੋ" ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਮੋ ਸਮਰਪਨ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਹੈ। ਨਮੋ ਸਤਿਮੁਖੀ ਸਕਰਮਕਤਾ ਹੈ। ਨਮੋ ਮਾਨਵ ਦਾ ਸੁਧਰਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਮੋ ਨਾਲ ਚਿਤ ਦੀਆਂ ਚੇਸ਼ਟਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਮੋ ਅਗਿਆਨ ਅਤੇ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਮੋ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਭਗਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਮੋ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਨਾਭਾ ਨਰੇਸ਼ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

ਪੂਰਨ ਕੀਨੋ ਵੋ ਕਾਜ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ
ਜਾ ਹਿਤ ਤੋਹਿ ਅਕਾਲ ਪਠਾਯੋ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਛੁਡਾਇ ਕੈ
ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਜਪਾਯੋ।।

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਸਤੁਤੀ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਖ ਵਖ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਮਾਨਵ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਡਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ, ਤੁਕ ਤਤਕਰਾ, ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਵ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਆਂ ਉਹ ਬਾਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਵਰਗੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੌਪਈ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਹੋਰਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਚੌਪਈ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਜੋਂ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨਾਲ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਛੇੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ "ਇਕੋ ਜੋਤਿ" ਅਤੇ "ਇਕੋ ਜੁਗਤਿ" ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਇਹ ਬਾਣੀਆਂ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ 1699 ਈ. ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਕੀਤਾ, ਉਸਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 1499 ਈ. ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਓਪਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਵਖਰੇਵਾਂ, ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਸਕਣ ਦੀ ਅਸਮਰਥਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਿਧਾਂਤ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਕੌਮੀ ਸਰੋਕਾਰ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ ਵਲ ਪਿੱਠ ਕਰਨਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਆਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਧਰਮ ਵਿਗਿਆਨ ਇਕਸੁਰ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਣ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵੰਡ ਜਾ ਵਖਰੇਵੇਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਵੀ ਮੰਨਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਆਧਾਰਤ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉਤਪਾਦਕ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੌਮੀਅਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਦਰਜਾ

ਪਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰੀਝ ਨਾਲ ਇਹ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੰਮ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਜੋੜ ਕੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਯਤਨ ਇਸਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਾਇ ਜਾਨਣ ਦੀ ਉਸੁਕਤਾ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਰਹੇਗੀ।

ਮੁਖ ਬਾਣੀਆਂ ਵਜੋਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਠ, ਤਤਕਰੇ, ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ, ਤੁਕ ਤਤਕਰਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ ਛਾਪ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਕਿੰਤੂ ਮੁਕਤ ਬਾਣੀਆਂ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਦੋ ਕੋਟੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਕੋਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਕੋਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਪੰਥਕ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ। ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਪੰਥਕ ਰਾਇ ਇਕਸੁਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਏਸੇ ਲਈ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਵਜੋਂ ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਜ਼ਾਹਰਾ ਜ਼ਹੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਉਤੇ ਮੂਲ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ। ਸਿਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਹੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਦਾਤਣ ਸਾਹਿਬ, ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਏਸੇ ਸੁਭਾ ਅਧੀਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੁੱਲ ਮਾਨਤਾ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵੀ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਜੋਂ ਸਿਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਸਕੀਮ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਸ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਖਤਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੇਤੰਨ ਲੋਕ ਜਾਂ ਸੁਹਰਿਦ ਚੇਤਨਾ ਵਲੋਂ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਜਦੋਂ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਅਕਸਰ ਚੇਤਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਜੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਤਨਾਉ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਲਾਭ ਤਾਂ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਲਾਭ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਰਗ ਜੋ ਕਿ ਅਕਸਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਰਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਸੇ ਲਈ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਔਖਿਆਈ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਇਕ ਰਾਹ ਇਹ ਲਭ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਸੇਹ ਦਾ ਤੱਕਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਭਵ ਸੰਬਾਦ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਏਸੇ ਲਈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਏਨਾ ਹੀ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਫੈਸਲੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਝਗੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਨਾਜ਼ਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਵਰਤਕੇ, ਧਰਮਨੁਮਾ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤਨੁਮਾ ਧਰਮ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਕਤੀ ਹਿਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਰਤਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਿਖ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਅਜਿਹੇ

ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਜਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਜੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸੱਚ ਇਹ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖ ਪਰੰਪਰਾ, ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਿਖ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰੀਕ ਸੰਸਥਾ ਬਾਰੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿੰਤੂ ਮੁਕਤ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੋਤ ਸਾਹਿਤ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਇਸ ਕਿਰਤ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਤਨ ੧੯੯੯ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਵਸਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਚੋਣਵੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿੰਤੂ ਮੁਕਤ ਕਿਰਤਾਂ ਵਜੋਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਲੰਮੇਰੀ ਚਰਚਾ ਡਾ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਲਵਿੰਦਰ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜੋ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਧੀ ਕਰਮੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਅਸਲ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਟਰੱਸਟ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਰਾਖਵੀਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਉਹ ਥੰਮ੍ਹ ਹੀ ਕਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੋਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੋ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੈਲੋ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਵਿਭਾਗੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਇਕ ਜਿਲਦ ਛਪ ਵੀ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਜਿਲਦ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਜਿਲਦ ਵੀ ਲਗਭਗ ਮੁਕੰਮਲ ਹੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਖਰਚਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਟਰਸਟ ਵਲੋਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ, ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਕ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਆਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਭੂਮਿਕਾ ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪਕੇ ਕਲਾਕਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨੂੰ ਨਮੋ ਕਰਕੇ ਕਰਜ਼ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਆਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਨੇ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਮਾਹੌਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਸਾਰੂ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਰਹੇਗੀ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

॥ ਜਾਪੁ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਦਸਵੀਂ ੧੦॥

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਛਪੈ ਛੰਦ॥

ਚੱਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਤ ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ॥
ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਮਿਤੋਜਿ ਕਹਿੱਜੈ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣ ਸਾਹੁ ਸਾਹਾਣਿ ਗਣਿਜੈ॥
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਨੇਤ ਨੇਤ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ॥
ਤਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥

ਨਮਸਤੰ ਅਕਾਲੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਰੂਪੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਨੂਪੇ॥ ੨॥
ਨਮਸਤੰ ਅਭੇਖੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਲੇਖੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਕਾਏ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਜਾਏ॥ ੩॥
ਨਮਸਤੰ ਅਗੰਜੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਭੰਜੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਨਾਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਠਾਮੇ॥ ੪॥
ਨਮਸਤੰ ਅਕਰਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਧਰਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਨਾਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਧਾਮੇ॥ ੫॥
ਨਮਸਤੰ ਅਜੀਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਭੀਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਬਾਹੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਢਾਹੇ॥ ੬॥
ਨਮਸਤੰ ਅਨੀਲੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਨਾਦੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਛੇਦੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਗਾਧੇ॥ ੭॥
ਨਮਸਤੰ ਅਗੰਜੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਭੰਜੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਉਦਾਰੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਪਾਰੇ॥ ੮॥
ਨਮਸਤੰ ਸੁ ਏਕੈ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਨੇਕੈ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਭੂਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਜੂਪੇ॥ ੯॥
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਕਰਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਭਰਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਦੇਸੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਭੇਸੇ॥ ੧੦॥
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਕਾਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਧਾਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਘਾਤੇ॥ ੧੧॥
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਧੂਤੇ॥ ਨਮਸਤ ਅਭੂਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਲੋਕੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਸੋਕੇ॥ ੧੨॥
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਤਾਪੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਥਾਪੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਤ੍ਰਿਮਾਨੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨਿਧਾਨੇ॥ ੧੩॥
ਨਮਸਤੰ ਅਗਾਹੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਬਾਹੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਤ੍ਰਿਬਰਗੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਸਰਗੇ॥ ੧੪॥
ਨਮਸਤੰ ਪ੍ਰਭੋਗੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਸੁਜੋਗੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਰੰਗੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਭੰਗੇ॥ ੧੫॥
ਨਮਸਤੰ ਅਗੰਮੇ॥ ਨਮਸਤਸਤੁ ਰੰਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਜਲਾਸਰੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨਿਰਾਸਰੇ॥ ੧੬॥
ਨਮਸਤੰ ਅਜਾਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਪਾਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਮਜਬੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਜਬੇ॥ ੧੭॥
ਅਦੇਸੰ ਅਦੇਸੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਭੇਸੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਧਾਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਬਾਮੇ॥ ੧੮॥
ਨਮੋ ਸਰਬ ਕਾਲੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਦਿਆਲੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੂਪੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੂਪੇ॥ ੧੯॥
ਨਮੋ ਸਰਬ ਖਾਪੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਥਾਪੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਕਾਲੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਪਾਲੇ॥ ੨੦॥
ਨਮਸਤਸਤੁ ਦੇਵੈ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਭੇਵੈ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਜਨਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਸੁਬਨਮੇ॥ ੨੧॥
ਨਮੋ ਸਰਬ ਗਉਨੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਭਉਨੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੰਗੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੰਗੇ॥ ੨੨॥
ਨਮੋ ਕਾਲ ਕਾਲੇ॥ ਨਮਸਤਸਤੁ ਦਿਆਲੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਬਰਨੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਮਰਨੇ॥ ੨੩॥

ਨਮਸਤੰ ਜਰਾਰੰ॥ ਨਮਸਤੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਧੰਧੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਬੰਧੇ॥ ੨੪॥
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਸਾਕੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਬਾਕੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਰਹੀਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਕਰੀਮੇ॥ ੨੫॥
ਨਮਸਤੰ ਅਨੰਤੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਮਹੰਤੇ॥ ਨਮਸਤਸਤੁ ਰਾਂਗੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਸੁਹਾਗੇ॥ ੨੬॥
ਨਮੋ ਸਰਬ ਸੋਖੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਪੋਖੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਕਰਤਾ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਹਰਤਾ॥ ੨੭॥
ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇ॥ ਨਮੋ ਭੋਗ ਭੋਗੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਦਿਆਲੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਪਾਲੇ॥ ੨੮॥

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਅਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਅਨੂਪ ਹੈਂ॥ ਅਜੂ ਹੈਂ॥ ਅਭੂ ਹੈਂ॥ ੨੯॥
ਅਲੇਖ ਹੈਂ॥ ਅਭੇਖ ਹੈਂ॥ ਅਨਾਮ ਹੈਂ॥ ਅਕਾਮ ਹੈਂ॥ ੩੦॥
ਅਧੇ ਹੈਂ॥ ਅਭੇ ਹੈਂ॥ ਅਜੀਤ ਹੈਂ॥ ਅਭੀਤ ਹੈਂ॥ ੩੧॥
ਤ੍ਰਿਮਾਨ ਹੈਂ॥ ਨਿਧਾਨ ਹੈਂ॥ ਤ੍ਰਿਬਰਗ ਹੈਂ॥ ਅਸਰਗ ਹੈਂ॥ ੩੨॥
ਅਨੀਲ ਹੈਂ॥ ਅਨਾਦਿ ਹੈਂ॥ ਅਜੇ ਹੈਂ॥ ਅਜਾਦਿ ਹੈਂ॥ ੩੩॥
ਅਜਨਮ ਹੈਂ॥ ਅਬਰਨ ਹੈਂ॥ ਅਭੂਤ ਹੈਂ॥ ਅਭਰਨ ਹੈਂ॥ ੩੪॥
ਅਗੰਜ ਹੈਂ॥ ਅਭੰਜ ਹੈਂ॥ ਅਝੂਝ ਹੈਂ॥ ਅਝੰਝ ਹੈਂ॥ ੩੫॥
ਅਮੀਕ ਹੈਂ॥ ਰਫ਼ੀਕ ਹੈਂ॥ ਅਧੰਧ ਹੈਂ॥ ਅਬੰਧ ਹੈਂ॥ ੩੬॥
ਨ੍ਰਿਬੂਝ ਹੈਂ॥ ਅਸੂਝ ਹੈਂ॥ ਅਕਾਲ ਹੈਂ॥ ਅਜਾਲ ਹੈਂ॥ ੩੭॥
ਅਲਾਹ ਹੈਂ॥ ਅਜਾਹ ਹੈਂ॥ ਅਨੰਤ ਹੈਂ॥ ਮਹੰਤ ਹੈਂ॥ ੩੮॥
ਅਲੀਕ ਹੈਂ॥ ਨ੍ਰਿਸ੍ਰੀਕ ਹੈਂ॥ ਨ੍ਰਿਲੰਭ ਹੈਂ॥ ਅਸੰਭ ਹੈਂ॥ ੩੯॥
ਅਗੰਮ ਹੈਂ॥ ਅਜੰਮ ਹੈਂ॥ ਅਭੂਤ ਹੈਂ॥ ਅਛੂਤ ਹੈ॥ ੪੦॥
ਅਲੋਕ ਹੈਂ॥ ਅਸੋਕ ਹੈਂ॥ ਅਕਰਮ ਹੈਂ॥ ਅਭਰਮ ਹੈਂ॥ ੪੧॥
ਅਜੀਤ ਹੈਂ॥ ਅਭੀਤ ਹੈਂ॥ ਅਬਾਹ ਹੈਂ॥ ਅਗਾਹ ਹੈਂ॥ ੪੨॥
ਅਮਾਨ ਹੈਂ॥ ਨਿਧਾਨ ਹੈਂ॥ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥ ਫਿਰਿ ਏਕ ਹੈਂ॥ ੪੩॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥

ਨਮੋ ਸਰਬ ਮਾਨੇ॥ ਸਮਸਤੀ ਨਿਧਾਨੇ॥ ਨਮੋ ਦੇਵ ਦੇਵੇ॥ ਅਭੇਖੀ ਅਭੇਵੇ॥ ੪੪॥
ਨਮੋ ਕਾਲ ਕਾਲੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਪਾਲੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਗਉਣੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਭਉਣੇ॥ ੪੫॥
ਅਨੰਗੀ ਅਨਾਥੇ॥ ਨ੍ਰਿਸੰਗੀ ਪ੍ਰਮਾਥੇ॥ ਨਮੋ ਭਾਨ ਭਾਨੇ॥ ਨਮੋ ਮਾਨ ਮਾਨੇ॥ ੪੬॥
ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰੇ॥ ਨਮੋ ਭਾਨ ਭਾਨੇ॥ ਨਮੋ ਗੀਤ ਗੀਤੇ॥ ਨਮੋ ਤਾਨ ਤਾਨੇ॥ ੪੭॥
ਨਮੋ ਨ੍ਰਿੱਤ ਨ੍ਰਿੱਤੇ॥ ਨਮੋ ਨਾਦ ਨਾਦੇ॥ ਨਮੋ ਪਾਨ ਪਾਨੇ॥ ਨਮੋ ਬਾਦ ਬਾਦੇ॥ ੪੮॥
ਅਨੰਗੀ ਅਨਾਮੇ॥ ਸਮਸਤੀ ਸਰੂਪੇ॥ ਪ੍ਰਭੰਗੀ ਪ੍ਰਮਾਥੇ॥ ਸਮਸਤੀ ਬਿਭੂਤੇ॥ ੪੯॥
ਕਲੰਕੰ ਬਿਨਾ ਨੇਕਲੰਕੀ ਸਰੂਪੇ॥ ਨਮੋ ਰਾਜ ਰਾਜੇਸ੍ਵਰੰ ਪਰਮ ਰੂਪੇ॥ ੫੦॥
ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇਵਸਰੰ ਪਰਮ ਸਿੱਧੇ॥ ਨਮੋ ਰਾਜ ਰਾਜੇਸ੍ਵਰੰ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿਧੇ॥ ੫੧॥
ਨਮੋ ਸਸਤ੍ਰਪਾਣੇ॥ ਨਮੋ ਅਸਤ੍ਰਮਾਣੇ॥ ਨਮੋ ਪਰਮ ਗਿਆਤਾ॥ ਨਮੋ ਲੋਕ ਮਾਤਾ॥ ੫੨॥
ਅਭੇਖੀ ਅਭਮੀ ਅਭੋਗੀ ਅਭੁਗਤੇ॥ ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇਸ੍ਵਰੰ ਪਰਮ ਜੁਗਤੇ॥ ੫੩॥
ਨਮੋ ਨਿੱਤ ਨਾਰਾਇਣੇ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮੇ॥ ਨਮੋ ਪ੍ਰੇਤ ਅਪ੍ਰੇਤ ਦੇਵੇ ਸੁਧਰਮੇ॥ ੫੪॥
ਨਮੋ ਰੋਗ ਹਰਤਾ ਨਮੋ ਰਾਗ ਰੂਪੇ॥ ਨਮੋ ਸਾਹ ਸਾਹੰ ਨਮੋ ਭੂਪ ਭੂਪੇ॥ ੫੫॥
ਨਮੋ ਦਾਨ ਦਾਨੇ ਨਮੋ ਮਾਨ ਮਾਨੇ॥ ਨਮੋ ਰੋਗ ਰੋਗੇ ਨਮਸਤੰ ਸਨਾਨੇ॥ ੫੬॥
ਨਮੋ ਮੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰੰ॥ ਨਮੋ ਜੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰੰ॥ ਨਮੋ ਇਸਟ ਇਸਟੇ॥ ਨਮੋ ਤੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰੰ॥ ੫੭॥
ਸਦਾ ਸਚਦਾਨੰਦ ਸਰਬੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ॥ ਅਨੂਪੇ ਅਰੂਪੇ ਸਮਸਤੁਲ ਨਿਵਾਸੀ॥ ੫੮॥
ਸਦਾ ਸਿਧਦਾ ਬੁਧਦਾ ਬ੍ਰਿਧ ਕਰਤਾ॥ ਅਧੋ ਉਰਧ ਅਰਧੰ ਅਘੰ ਓਘ ਹਰਤਾ॥ ੫੯॥

ਪਰੰ ਪਰਮ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰੰ ਪ੍ਰੋਛਪਾਲੰ॥ ਸਦਾ ਸਰਬਦਾ ਸਿੱਧ ਦਾਤਾ ਦਿਆਲੰ॥ ੬੦॥
ਅਛੇਦੀ ਅਭੇਦੀ ਅਨਾਮੰ ਅਕਾਮੰ॥ ਸਮਸਤੋ ਪਰਾਜੀ ਸਮਸਤਸਤੁ ਧਾਮੰ॥ ੬੧॥

ਤੇਰਾ ਜੋਰੁ॥ ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥

ਜਲੇ ਹੈਂ॥ ਥਲੇ ਹੈਂ॥ ਅਭੀਤ ਹੈਂ॥ ਅਭੇ ਹੈਂ॥ ੬੨॥
ਪ੍ਰਭੂ ਹੈਂ॥ ਅਜੂ ਹੈਂ॥ ਅਦੇਸ ਹੈਂ॥ ਅਭੇਸ ਹੈਂ॥ ੬੩॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥

ਅਗਾਧੇ ਅਬਾਧੇ॥ ਅਨੰਦੀ ਸਰੂਪੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਮਾਨੇ॥ ਸਮਸਤੀ ਨਿਧਾਨੇ॥ ੬੪॥
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਨ੍ਰਿਨਾਥੇ॥ ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਪ੍ਰਮਾਥੇ॥ ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਗੰਜੇ॥ ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਭੰਜੇ॥ ੬੫॥
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਕਾਲੇ॥ ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਪਾਲੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਦੇਸੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੇਸੇ॥ ੬੬॥
ਨਮੋ ਰਾਜ ਰਾਜੇ॥ ਨਮੋ ਸਾਜ ਸਾਜੇ॥ ਨਮੋ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹੇ॥ ਨਮੋ ਮਾਹ ਮਾਹੇ॥ ੬੭॥
ਨਮੋ ਗੀਤ ਗੀਤੇ॥ ਨਮੋ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰੀਤੇ॥ ਨਮੋ ਰੋਖ ਰੋਖੇ॥ ਨਮੋ ਸੋਖ ਸੋਖੇ॥ ੬੮॥
ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੋਗੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੋਗੇ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਜੀਤੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੀਤੰ॥ ੬੯॥
ਨਮੋ ਸਰਬ ਗਿਆਨੰ॥ ਨਮੋ ਪਰਮ ਤਾਨੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਮੰਤ੍ਰੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਜੰਤ੍ਰੰ॥ ੭੦॥
ਨਮੋ ਸਰਬ ਦ੍ਰਿੱਸੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਕ੍ਰਿੱਸੰ॥ ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੰਗੇ॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਅਨੰਗੇ॥ ੭੧॥
ਨਮੋ ਜੀਵ ਜੀਵੰ॥ ਨਮੋ ਬੀਜ ਬੀਜੇ॥ ਅਖਿੱਜੇ ਅਭਿੱਜੇ॥ ਸਮਸਤੰ ਪ੍ਰਸਿੱਜੇ॥ ੭੨॥
ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਸਰੂਪੇ ਕੁਕਰਮੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ॥ ਸਦਾ ਸਰਬ ਦਾ ਰਿਧਿ ਸਿਧੰ ਨਿਵਾਸੀ॥ ੭੩॥

ਚਰਪਟ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਮੇ॥ ਅੰਬ੍ਰਿਤ ਧਰਮੇ॥ ਅਖੱਲ ਜੋਗੇ॥ ਅਚੱਲ ਭੋਗੇ॥ ੭੪॥
ਅਚੱਲ ਰਾਜੇ॥ ਅਟੱਲ ਸਾਜੇ॥ ਅਖੱਲ ਧਰਮੰ॥ ਅਲੱਖ ਕਰਮੰ॥ ੭੫॥
ਸਰਬੰ ਦਾਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਗਿਆਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਭਾਨੇ॥ ਸਰਬੰ ਮਾਨੇ॥ ੭੬॥
ਸਰਬੰ ਪ੍ਰਾਣੰ॥ ਸਰਬੰ ਤ੍ਰਾਣੰ॥ ਸਰਬੰ ਭੁਗਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਜੁਗਤਾ॥ ੭੭॥
ਸਰਬੰ ਦੇਵੰ॥ ਸਰਬੰ ਭੇਵੰ॥ ਸਰਬੰ ਕਾਲੇ॥ ਸਰਬੰ ਪਾਲੇ॥ ੭੮॥

ਰੁਆਲ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਆਦਿ ਰੂਪ ਅਨਾਦਿ ਮੂਰਤਿ ਅਜੋਨਿ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ॥
ਸਰਬ ਮਾਨ ਤ੍ਰਿਮਾਨ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਆਦਿ ਉਦਾਰ॥
ਸਰਬ ਪਾਲਕ ਸਰਬ ਘਾਲਕ ਸਰਬ ਕੋ ਪੁਨਿ ਕਾਲ॥
ਜੱਤ੍ਰ ਤੱਤ੍ਰ ਬਿਰਾਜਹੀ ਅਵਧੂਤ ਰੂਪ ਰਸਾਲ॥ ੭੯॥
ਨਾਮ ਠਾਮ ਨ ਜਾਤਿ ਜਾਕਰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨ ਰੇਖ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਉਦਾਰ ਮੂਰਤਿ ਅਜੋਨਿ ਆਦਿ ਅਸੇਖ॥
ਦੇਸ ਔਰ ਨ ਭੇਸ ਜਾਕਰ ਰੂਪ ਰੇਖ ਨ ਰਾਗ॥
ਜੱਤ੍ਰ ਤੱਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੮੦॥
ਨਾਮ ਕਾਮ ਬਿਹੀਨ ਪੇਖਤ ਧਾਮ ਹੂੰ ਨਹਿ ਜਾਹਿ॥
ਸਰਬ ਮਾਨ ਸਰੱਬਤ੍ਰ ਮਾਨ ਸਦੈਵ ਮਾਨਤ ਤਾਹਿ॥
ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰਿ ਏਕ॥ ੮੧॥
ਦੇਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਬੇਦ ਅਉਰ ਕਤੇਬ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ ਨ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਸੁ ਜਾਨਈ ਕਿੰਹ ਜੇਬ॥
ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ॥

ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰ ਫਿਰੈ ਚਤੁਰ ਚੱਕ ਮਾਨਹੀ ਪੁਰਤੀਨ॥ ੮੨॥
ਲੋਕ ਚਉਦਹ ਕੇ ਬਿਖੈ ਜਗ ਜਾਪਹੀ ਜਿੰਹ ਜਾਪ॥
ਆਦਿ ਦੇਵ ਅਨਾਦਿ ਮੂਰਤਿ ਥਾਪਿਓ ਸਬੈ ਜਿੰਹ ਥਾਪਿ॥
ਪਰਮ ਰੂਪ ਪੁਨੀਤ ਮੂਰਤਿ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ॥
ਸਰਬ ਬਿਸ੍ਵ ਰਚਿਓ ਸੁਯੰਭਵ ਗੜਨ ਭੰਜਨਹਾਰ॥ ੮੩॥
ਕਾਲ ਹੀਨ ਕਲਾ ਸੰਜੁਗਤਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਦੇਸ॥
ਧਰਮ ਧਾਮ ਸੁ ਭਰਮ ਰਹਿਤ ਅਭੂਤ ਅਲਖ ਅਭੇਸ॥
ਅੰਗ ਰਾਗ ਨ ਰੰਗ ਜਾਕਹਿ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਨ ਨਾਮ॥
ਗਰਬ ਗੰਜਨ ਦੁਸਟ ਭੰਜਨ ਮੁਕਤਿ ਦਾਇਕ ਕਾਮ॥ ੮੪॥
ਆਪ ਰੂਪ ਅਮੀਕ ਅਨ ਉਸਤਤਿ ਏਕ ਪੁਰਖ ਅਵਧੂਤ॥
ਗਰਬ ਗੰਜਨ ਸਰਬ ਭੰਜਨ ਆਦਿ ਰੂਪ ਅਸੂਤ॥
ਅੰਗ ਹੀਨ ਅਭੰਗ ਅਨਾਤਮ ਏਕ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ॥
ਸਰਬ ਲਾਇਕ ਸਰਬ ਘਾਇਕ ਸਰਬ ਨੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ॥ ੮੫॥
ਸਰਬ ਗੰਤਾ ਸਰਬ ਹੰਤਾ ਸਰਬ ਤੇ ਅਨਭੇਖ॥
ਸਰਬ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿੰਹ ਰੂਪ ਰੰਗੁ ਅਰੁ ਰੇਖ॥
ਪਰਮ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਜਾਕਹਿ ਨੇਤ ਭਾਖਤ ਨਿੱਤ॥
ਕੋਟਿ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਪੁਰਾਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨ ਆਵਈ ਵਹੁ ਚਿੱਤ॥ ੮੬॥

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਗੁਨ ਗਨ ਉਦਾਰ॥ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ॥ ਆਸਨ ਅਭੰਗ॥ ਉਪਮਾ ਅਨੰਗ॥ ੮੭॥
ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ॥ ਨਿਸ ਦਿਨ ਅਨਾਸ॥ ਆਜਾਨ ਬਾਹੁ॥ ਸਾਹਾਨ ਸਾਹੁ॥ ੮੮॥
ਰਾਜਾਨ ਰਾਜ॥ ਭਾਨਾਨ ਭਾਨ॥ ਦੇਵਾਨ ਦੇਵ॥ ਉਪਮਾ ਮਹਾਨ॥ ੮੯॥
ਇੰਦ੍ਰਾਨ ਇੰਦ੍ਰ॥ ਬਾਲਾਨ ਬਾਲ॥ ਰੰਕਾਨ ਰੰਕ॥ ਕਾਲਾਨ ਕਾਲ॥ ੯੦॥
ਅਨਭੂਤ ਅੰਗ॥ ਆਭਾ ਅਭੰਗ॥ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਅਪਾਰ॥ ਗੁਨ ਗਨ ਉਦਾਰ॥ ੯੧॥
ਮੁਨਿ ਗਨ ਪ੍ਰਨਾਮ॥ ਨਿਰਭੈ ਨਿਕਾਮ॥ ਅਤਿ ਦੁਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡ॥ ਮਿਤਿ ਗਤਿ ਅਖੰਡ॥ ੯੨॥
ਆਲਿਸਯ ਕਰਮ॥ ਆਦ੍ਰਿਸਯ ਧਰਮ॥ ਸਰਬਾ ਭਰਣਾਢਯ॥ ਅਨਡੰਡ ਬਾਢਯ॥ ੯੩॥

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਗੁਬਿੰਦੇ॥ ਮੁਕੰਦੇ॥ ਉਦਾਰੇ॥ ਅਪਾਰੇ॥ ੯੪॥
ਹਰੀਅੰ॥ ਕਰੀਅੰ॥ ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ॥ ਅਕਾਮੇ॥ ੯੫॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥

ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਕਰਤਾ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਤਾ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਦਾਨੇ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਜਾਨੇ॥ ੯੬॥
ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਵਰਤੀ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਭਰਤੀ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਪਾਲੇ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਕਾਲੇ॥ ੯੭॥
ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਪਾਸੇ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਵਾਸੇ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਮਾਨਯੈ॥ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਦਾਨਯੈ॥ ੯੮॥

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥

ਨ ਸੱਤ੍ਰੈ॥ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰੈ॥ ਨ ਭਰਮੰ॥ ਨ ਭਿੱਤ੍ਰੈ॥ ੯੯॥
ਨ ਕਰਮੰ॥ ਨ ਕਾਏ॥ ਅਜਨਮੰ॥ ਅਜਾਏ॥ ੧੦੦॥
ਨ ਚਿੱਤ੍ਰੈ॥ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰੈ॥ ਪਰੇ ਹੈਂ॥ ਪਵਿੱਤ੍ਰੈ॥ ੧੦੧॥
ਪ੍ਰਿਥੀਸੈ॥ ਅਦੀਸੈ॥ ਅਦ੍ਰਿਸੈ॥ ਅਕ੍ਰਿਸੈ॥ ੧੦੨॥

ਭਗਵਤੀ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਥਤੇ॥

ਕਿ ਆਛਿੱਜ ਦੇਸੇ॥ ਕਿ ਆਭਿੱਜ ਭੇਸੈ॥ ਕਿ ਆਗੰਜ ਕਰਮੈ॥ ਕਿ ਆਭੰਜ ਭਰਮੈ॥੧੦੩॥
ਕਿ ਆਭਿਜ ਲੋਕੈ॥ ਕਿ ਆਦਿਤ ਸੋਕੈ॥ ਕਿ ਅਵਧੂਤ ਬਰਨੈ॥ ਕਿ ਬਿਭੂਤ ਕਰਨੈ॥ ੧੦੪॥
ਕਿ ਰਾਜੰ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈ॥ ਕਿ ਧਰਮੰ ਧੁਜਾ ਹੈ॥ ਕਿ ਆਸੋਕ ਬਰਨੈ॥ ਕਿ ਸਰਬਾ ਅਭਰਨੈ॥ ੧੦੫॥
ਕਿ ਜਗਤੰ ਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ॥ ਕਿ ਛਤ੍ਰੰ ਛਤ੍ਰੀ ਹੈ॥ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮੰ ਸਰੂਪੈ॥ ਕਿ ਅਨਭਉ ਅਨੂਪੈ॥ ੧੦੬॥
ਕਿ ਆਦਿ ਅਦੇਵ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਆਪਿ ਅਭੇਵ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਚਿੱਤ੍ਰੰ ਬਿਹੀਨੈ॥ ਕਿ ਏਕੈ ਅਧੀਨੈ॥ ੧੦੭॥
ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ ਰਜ਼ਾਕੈ॥ ਰਹੀਮੈ ਰਿਹਾਕੈ॥ ਕਿ ਪਾਕ ਬਿਐਬ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਗੈਬੁਲ ਗੈਬ ਹੈਂ॥ ੧੦੮॥
ਕਿ ਅਫਵੁਲ ਗੁਨਾਹ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਸਾਹਾਨ ਸ਼ਾਹ ਹੈ॥ ਕਿ ਕਾਰਨ ਕੁਨਿੰਦ ਹੈ॥ ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੰਦ ਹੈ॥੧੦੯॥
ਕਿ ਰਾਜ਼ਕ ਰਹੀਮ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਕਰਮੰ ਕਰੀਮ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਸਰਬੰ ਕਲੀ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਸਰੰਬ ਦਲੀ ਹੈ॥ ੧੧੦॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਮਾਨਿਯੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਦਾਨਿਯੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਗਉਨੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਭਉਨੈ॥ ੧੧੧॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਦੇਸੈ । ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਭੇਸੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਰਾਜੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਸਾਜੈ॥ ੧੧੨॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਦੀਨੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਲੀਨੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਜਾਹੋ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਭਾਹੋ॥ ੧੧੩॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਦੇਸ਼ੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਭੇਸੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਕਾਲੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਪਾਲੈ॥੧੧੪॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਹੰਤਾ॥ ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਗੰਤਾ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਭੇਖੀ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਪੇਖੀ॥੧੧੫॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਕਾਜੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਰਾਜੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਸੋਖੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਪੋਖੈ॥ ੧੧੬॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਤ੍ਰਾਣੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਣੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਦੇਸੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਭੇਸੈ॥ ੧੧੭॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਮਾਨਿਯੈਂ॥ ਸਦੈਵੰ ਪ੍ਰਧਾਨਿਯੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਜਾਪਿਯੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਥਾਪਿਯੈ॥ ੧੧੮॥
ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਭਾਨੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਮਾਨੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰੈ॥ ਕਿ ਸਰਬੱਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰੈ॥ ੧੧੯॥
ਕਿ ਸਰਬੰ ਕਲੀਮੈ॥ ਕਿ ਪਰਮੰ ਫ਼ਹੀਮੈ॥ ਕਿ ਆਕਲ ਅਲਾਮੈ॥ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਕਲਾਮੈ॥ ੧੨੦॥
ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਵਜੂ ਹੈਂ ॥ ਤਮਾਮੁਲ ਰੁਜੂ ਹੈ॥ ਹਮੇਸੁਲ ਸਲਾਮੈਂ॥ ਸਲੀਖਤ ਮੁਦਾਮੈ॥ ੧੨੧॥
ਗ਼ਨੀਮੁਲ ਸ਼ਿਕਸਤੈ॥ ਗ਼ਰੀਬੁਲ ਪਰਸਤੈ॥ ਬਿਲੰਦੁਲ ਮਕਾਨੈਂ॥ ਜ਼ਮੀਨੁਲ ਜ਼ਮਾਨੈ॥ ੧੨੨॥
ਤਮੀਜ਼ੁਲ ਤਮਾਮੈਂ॥ ਰੁਜੂਅਲ ਨਿਧਾਨੈਂ॥ ਹਰੀਫੁਲ ਅਜੀਮੈਂ॥ ਰਜ਼ਾਇਕ ਯਕੀਨੈਂ॥ ੧੨੩॥
ਅਨੇਕੁਲ ਤਰੰਗ ਹੈਂ॥ ਅਭੇਦ ਹੈਂ ਅਭੰਗ ਹੈਂ॥ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁਲ ਨਿਵਾਜ਼ ਹੈਂ॥ ਗ਼ਨੀਮੁਲ ਖਿਰਾਜ਼ ਹੈਂ॥੧੨੪॥
ਨਿਰੁਕਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਤ੍ਰਿਮੁਕਤਿ ਬਿਭੂਤ ਹੈਂ॥ ਪ੍ਰਭਾਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈਂ॥ ਸੁਜੁਗਤਿ ਸੁਧਾ ਹੈਂ॥ ੧੨੫॥
ਸਦੈਵੰ ਸਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਅਭੇਦੀ ਅਨੂਪ ਹੈਂ॥ ਸਮਸਤੋ ਪਰਾਜ ਹੈਂ॥ ਸਦਾ ਸਰਬ ਸਾਜ ਹੈਂ॥ ੧੨੬॥
ਸਮਸਤੁਲ ਸਲਾਮ ਹੈਂ॥ ਸਦੈਵਲ ਅਕਾਮ ਹੈਂ॥ ਨ੍ਰਿਬਾਧ ਸਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਅਗਾਧ ਹੈਂ ਅਨੂਪ ਹੈਂ॥ ੧੨੭॥
ੳਅੰ ਆਦਿ ਰੂਪੇ॥ ਅਨਾਦਿ ਸਰੂਪੈ॥ ਅਨੰਗੀ ਅਨਾਮੇ॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਤ੍ਰਿਕਾਮੇ॥ ੧੨੮॥
ਤ੍ਰਿਬਰਗੰ ਤ੍ਰਿਬਾਧੇ॥ ਅਗੰਜੇ ਅਗਾਧੇ॥ ਸੁਭੰ ਸਰਬ ਭਾਗੇ॥ ਸੁਸਰਬਾ ਅਨੁਰਾਗੇ॥ ੧੨੯॥
ਤ੍ਰਿਭੁਗਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਅਛਿੱਜ ਹੈਂ ਅਛੂਤ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਨਰਕੰ ਪ੍ਰਣਾਸ ਹੈਂ॥ ਪ੍ਰਿਥੀਉਲ ਪ੍ਰਵਾਸ ਹੈਂ॥ ੧੩੦॥
ਨਿਰੁਕਤਿ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈਂ॥ ਸਦੈਵੰ ਸਦਾ ਹੈਂ॥ ਬਿਭੁਗਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਪ੍ਰਜੁਗਤਿ ਅਨੂਪ ਹੈਂ॥ ੧੩੧॥
ਨਿਰੁਕਤਿ ਸਦਾ ਹੈਂ॥ ਬਿਭੁਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈਂ॥ ਅਨਉਕਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਪ੍ਰਜੁਗਤਿ ਅਨੂਪ ਹੈਂ॥ ੧੩੨॥

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥

ਅਭੰਗ ਹੈ॥ ਅਨੰਗ ਹੈਂ॥ ਅਭੇਖ ਹੈਂ॥ ਅਲੇਖ ਹੈਂ॥ ੧੩੩॥
ਅਭਰਮ ਹੈਂ॥ ਅਕਰਮ ਹੈਂ॥ ਅਨਾਦਿ ਹੈਂ॥ ਜੁਗਾਦਿ ਹੈਂ॥ ੧੩੪॥
ਅਜੈ ਹੈਂ॥ ਅਬੈ ਹੈਂ॥ ਅਭੂਤ ਹੈਂ॥ ਅਧੂਤ ਹੈਂ॥ ੧੩੫॥
ਅਨਾਸ ਹੈਂ॥ ਉਦਾਸ ਹੈਂ॥ ਅਧੰਧ ਹੈਂ॥ ਅਬੰਧ ਹੈਂ॥ ੧੩੬॥
ਅਭਗਤ ਹੈਂ॥ ਬਿਰਕਤ ਹੈਂ॥ ਅਨਾਸ ਹੈਂ॥ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈਂ॥ ੧੩੭॥
ਨਿਚਿੰਤ ਹੈਂ॥ ਸੁਨਿੰਤ ਹੈਂ॥ ਅਲਿੱਖ ਹੈਂ॥ ਅਦਿੱਖ ਹੈਂ॥ ੧੩੮॥

ਅਲੇਖ ਹੈਂ॥ ਅਭੇਖ ਹੈਂ॥ ਅਢਾਹ ਹੈਂ॥ ਅਗਾਹ ਹੈਂ॥ ੧੩੯॥
ਅਸੰਭ ਹੈਂ॥ ਅਗੰਭ ਹੈਂ॥ ਅਨੀਲ ਹੈਂ॥ ਅਨਾਦਿ ਹੈਂ॥ ੧੪੦॥
ਅਨਿੱਤ ਹੈਂ॥ ਸੁਨਿੱਤ ਹੈਂ॥ ਅਜਾਤ ਹੈਂ॥ ਅਜਾਦ ਹੈਂ॥ ੧੪੧॥

ਚਰਪਟ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਰਬੰ ਹੰਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਗੰਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਖਿਆਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਗਿਆਤਾ॥ ੧੪੨॥
ਸਰਬੰ ਹਰਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਕਰਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਪ੍ਰਾਣੰ॥ ਸਰਬੰ ਤ੍ਰਾਣੰ॥ ੧੪੩॥
ਸਰਬੰ ਕਰਮੰ॥ ਸਰਬੰ ਧਰਮੰ॥ ਸਰਬੰ ਜੁਗਤਾ॥ ਸਰਬੰ ਮੁਕਤਾ॥ ੧੪੪॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਨਮੋ ਨਰਕ ਨਾਸੇ॥ ਸਦੈਵੰ ਪ੍ਰਕਾਸੇ॥ ਅਨੰਗੰ ਸਰੂਪੇ॥ ਅਭੰਗੰ ਬਿਭੂਤੇ॥ ੧੪੫॥
ਪ੍ਰਮਾਥੰ ਪ੍ਰਮਾਥੇ॥ ਸਦਾ ਸਰਬ ਸਾਥੇ॥ ਅਗਾਧ ਸਰੂਪੇ॥ ਨ੍ਰਿਬਾਧ ਬਿਭੂਤੇ॥ ੧੪੬॥
ਅਨੰਗੀ ਅਨਾਮੇ॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਤ੍ਰਿਕਾਮੇ॥ ਨ੍ਰਿਭੰਗੀ ਸਰੂਪੇ॥ ਸਰਬੰਗੀ ਅਨੂਪੇ॥ ੧੪੭॥
ਨ ਪੋਤ੍ਰੈ ਨ ਪੁੱਤ੍ਰੈ॥ ਨ ਸੱਤ੍ਰੈ ਨ ਮਿਤ੍ਰੈ॥ ਨ ਤਾਤੈ ਨ ਮਾਤੈ॥ ਨ ਜਾਤੈ ਨ ਪਾਤੈ॥ ੧੪੮॥
ਨ੍ਰਿਸਾਕੰ ਸਰੀਕ ਹੈਂ॥ ਅਮਿਤੋ ਅਮੀਕ ਹੈਂ॥ ਸਦੈਵੰ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈਂ॥ ਅਜੈ ਹੈਂ ਅਜਾ ਹੈਂ॥ ੧੪੯॥

ਭਗਵਤੀ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਕਿ ਜ਼ਾਹਰ ਜ਼ਹੂਰ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈਂ॥ ਹਮੇਸੁਲ ਸਲਾਮ ਹੈਂ॥ ਸਮਸਤੁਲ ਕਲਾਮ ਹੈਂ॥ ੧੫੦॥
ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਦਿਮਾਗ਼ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਚਰਾਗ਼ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਕਾਮਲ ਕਰੀਮ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਰਾਜ਼ਕ ਰਹੀਮ ਹੈਂ॥ ੧੫੧॥
ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹਿੰਦ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਰਾਜ਼ਕ ਰਹਿੰਦ ਹੈਂ॥ ਕਰੀਮੁਲ ਕਮਾਲ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਹੈਂ॥ ੧੫੨॥
ਗ਼ਨੀਮੁਲ ਖ਼ਿਰਾਜ ਹੈਂ॥ ਗ਼ਰੀਬੁਲ ਨਿਵਾਜ਼ ਹੈਂ॥ ਹਰੀਫ਼ੁਲ ਸ਼ਿਕੰਨ ਹੈਂ॥ ਹਿਰਾਸੁਲ ਫਿਕੰਨ ਹੈਂ॥ ੧੫੩॥
ਕਲੰਕੰ ਪ੍ਰਣਾਸ ਹੈਂ॥ ਸਮਸਤੁਲ ਨਿਵਾਸ ਹੈਂ॥ ਅਗੰਜੁਲ ਗਨੀਮ ਹੈਂ॥ ਰਜਾਇਕ ਰਹੀਮ ਹੈਂ॥ ੧੫੪॥
ਸਮਸਤੁਲ ਜੁਬਾਂ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਾਂ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਨਰਕੰ ਪ੍ਰਣਾਸ ਹੈਂ॥ ਬਹਿਸਤੁਲ ਨਿਵਾਸ ਹੈਂ॥ ੧੫੫॥
ਕਿ ਸਰਬੁਲ ਗਵੰਨ ਹੈਂ॥ ਹਮੇਸੁਲ ਰਵੰਨ ਹੈਂ॥ ਤਮਾਮੁਲ ਤਮੀਜ ਹੈਂ॥ ਸਮਸਤੁਲ ਅਜੀਜ ਹੈਂ॥ ੧੫੬॥
ਪਰੰਪਰਮ ਈਸ ਹੈਂ॥ ਸਮਸਤੁਲ ਅਦੀਸ ਹੈਂ॥ ਅਦੇਸੁਲ ਅਲੇਖ ਹੈਂ॥ ਹਮੇਸੁਲ ਅਭੇਖ ਹੈਂ॥ ੧੫੭॥
ਜ਼ਮੀਨੁਲ ਜ਼ਮਾ ਹੈਂ॥ ਅਮੀਕੁਲ ਇਮਾ ਹੈਂ॥ ਕਰੀਮੁਲ ਕਮਾਲ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਜੁਰਅਤਿ ਜਮਾਲ ਹੈ॥ ੧੫੮॥
ਕਿ ਅਚਲੰ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਅਮਿਤੋ ਸੁਬਾਸ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਅਜਬ ਸਰੂਪ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਅਮਿਤੋ ਬਿਭੂਤ ਹੈ॥ ੧੫੯॥
ਕਿ ਅਮਿਤੋ ਪਸਾ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਆਤਮ ਪ੍ਰਭਾ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਅਚਲੰ ਅਨੰਗ ਹੈਂ॥ ਕਿ ਅਮਿਤੋ ਅਭੰਗ ਹੈਂ॥ ੧੬੦॥

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮ॥ ਗੁਨਿ ਗਨ ਮੁਦਾਮ॥ ਅਰਿ ਬਰ ਅਗੰਜ॥ ਹਰਿ ਨਰ ਪ੍ਰਭੰਜ॥ ੧੬੧॥
ਅਨ ਗਨ ਪ੍ਰਨਾਮ॥ ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਸਲਾਮ॥ ਹਰਿ ਨਰ ਅਖੰਡ॥ ਬਰ ਨਰ ਅਮੰਡ॥ ੧੬੨॥
ਅਨਭਵ ਅਨਾਸ॥ ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ॥ ਗੁਨਿ ਗਨ ਪ੍ਰਨਾਮ॥ ਜਲ ਥਲ ਮੁਦਾਮ॥ ੧੬੩॥
ਅਨਛਿੱਜ ਅੰਗ॥ ਆਸਨ ਅਭੰਗ॥ ਉਪਮਾ ਅਪਾਰ॥ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਉਦਾਰ॥ ੧੬੪॥
ਜਲ ਥਲ ਅਮੰਡ॥ ਦਿਸ ਵਿਸ ਅਭੰਡ॥ ਜਲ ਥਲ ਮਹੰਤ॥ ਦਿਸ ਵਿਸ ਬਿਅੰਤ॥ ੧੬੫॥
ਅਨਭਵ ਅਨਾਸ॥ ਧ੍ਰਿਤ ਧਰ ਧੁਰਾਸ॥ ਆਜਾਨ ਬਾਹੁ॥ ਏਕੈ ਸਦਾਹੁ॥ ੧੬੬॥
ਓਅੰਕਾਰ ਆਦਿ॥ ਕਥਨੀ ਅਨਾਦਿ॥ ਖਲ ਖੰਡ ਖਿਆਲ॥ ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ॥ ੧੬੭॥
ਘਰਘਰਿ ਪ੍ਰਨਾਮ॥ ਚਿਤ ਚਰਨ ਨਾਮ॥ ਅਨਛਿੱਜ ਗਾਤ॥ ਆਜਿਜ ਨ ਬਾਤ॥ ੧੬੮॥
ਅਨਝੰਝ ਗਾਤ॥ ਅਨਰੰਜ ਬਾਤ॥ ਅਨਟੁਟ ਭੰਡਾਰ॥ ਅਨਠਟ ਅਪਾਰ॥ ੧੬੯॥
ਆਡੀਠ ਧਰਮ॥ ਅਤਿਢੀਠ ਕਰਮ॥ ਅਣਬ੍ਰਣ ਅਨੰਤ॥ ਦਾਤਾ ਮਹੰਤ॥ ੧੭੦॥

ਹਰਿਬੋਲ ਮਨਾ ਛੰਦ॥ ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈਂ॥ ਅਰਿ ਘਾਲਯ ਹੈਂ॥ ਖਲ ਖੰਡਨ ਹੈਂ॥ ਮਹਿ ਮੰਡਨ ਹੈਂ॥ ੧੭੧॥

ਜਗਤੇਸ੍ਵਰ ਹੈਂ॥ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਹੈਂ॥ ਕਲਿ ਕਾਰਣ ਹੈਂ॥ ਸਰਬ ਉਬਾਰਣ ਹੈਂ॥ ੧੭੨॥
ਧ੍ਰਿਤ ਕੇ ਧ੍ਰਣ ਹੈਂ॥ ਜਗ ਕੇ ਕ੍ਰਣ ਹੈਂ॥ ਮਨ ਮਾਨਿਯ ਹੈਂ॥ ਜਗ ਜਾਨਿਯ ਹੈਂ॥ ੧੭੩॥
ਸਰਬੰ ਭਰ ਹੈਂ॥ ਸਰਬੰ ਕਰ ਹੈਂ॥ ਸਰਬ ਪਾਸਿਯ ਹੈਂ॥ ਸਰਬ ਨਾਸਿਯ ਹੈਂ॥ ੧੭੪॥
ਕਰੁਣਾਕਰ ਹੈਂ॥ ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ ਹੈ॥ ਸਰਬੇਸ੍ਵਰ ਹੈਂ॥ ਜਗਤੇਸ੍ਵਰ ਹੈਂ॥ ੧੭੫॥
ਬ੍ਰਹਮੰਡਸ ਹੈਂ॥ ਖਲ ਖੰਡਸ ਹੈਂ॥ ਪਰ ਤੇ ਪਰ ਹੈਂ॥ ਕਰੁਣਾਕਰ ਹੈਂ॥ ੧੭੬॥
ਅਜਪਾਜਪ ਹੈਂ॥ ਅਥਪਾ ਥਪ ਹੈਂ॥ ਅਕ੍ਰਿਤਾ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਮ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ੧੭੭॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਮ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਕਰਣਾ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਅਕ੍ਰਿਤਾ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਧਰਣੀ ਧ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ੧੭੮॥
ਅਮ੍ਰਿਤੇਸ੍ਵਰ ਹੈਂ॥ ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਹੈਂ॥ ਅਕ੍ਰਿਤਾ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਮ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ੧੭੯॥
ਅਜਬਾ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਨਰ ਨਾਇਕ ਹੈਂ॥ ਖਲ ਘਾਇਕ ਹੈਂ॥ ੧੮੦॥
ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ ਹੈਂ॥ ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈਂ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਇਕ ਹੈਂ॥ ਸਰਬ ਪਾਇਕ ਹੈਂ॥ ੧੮੧॥
ਭਵ ਭੰਜਨ ਹੈਂ॥ ਅਰਿ ਗੰਜਨ ਹੈਂ॥ ਰਿਪੁ ਤਾਪਨ ਹੈਂ॥ ਜਪੁ ਜਾਪਨ ਹੈਂ॥ ੧੮੨॥
ਅਕਲੰ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਸਰਬਾ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈਂ॥ ਕਰਤਾਕਰ ਹੈਂ॥ ਹਰਤਾ ਹਰਿ ਹੈਂ॥ ੧੮੩॥
ਪਰਮਾਤਮ ਹੈਂ॥ ਸਰਬਾਤਮ ਹੈਂ॥ ਆਤਮ ਬਸ ਹੈਂ॥ ਜਸ ਕੇ ਜਸ ਹੈਂ॥ ੧੮੪॥

ਭਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥

ਨਮੋ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜੇ ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰੇ॥ ਨਮੋ ਰਾਜ ਰਾਜੇ ਨਮੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰੇ॥
ਨਮੋ ਅੰਧਕਾਰੇ ਨਮੋ ਤੇਜ ਤੇਜੇ। ਨਮੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ਨਮੋ ਬੀਜ ਬੀਜੇ॥ ੧੮੫॥
ਨਮੋ ਰਾਜਸੰ ਤਾਮਸੰ ਸਾਂਤ ਰੂਪੇ॥ ਨਮੋ ਪਰਮ ਤੱਤੰ ਅੱਤਤੰ ਸਰੂਪੇ॥
ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇ ਨਮੋ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨੇ॥ ਨਮੋ ਮੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰੇ ਨਮੋ ਧਿਆਨ ਧਿਆਨੇ॥ ੧੮੬॥
ਨਮੋ ਜੁਧ ਜੁਧੇ ਨਮੋ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨੇ॥ ਨਮੋ ਭੋਜ ਭੋਜੇ ਨਮੋ ਪਾਨ ਪਾਨੇ॥
ਨਮੋ ਕਲਹ ਕਰਤਾ ਨਮੋ ਸਾਂਤ ਰੂਪੇ॥ ਨਮੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਨਾਦੰ ਬਿਭੂਤੇ॥ ੧੮੭॥
ਕਲੰਕਾਰ ਰੂਪੇ ਅਲੰਕਾਰ ਅਲੰਕੇ॥ ਨਮੋ ਆਸ ਆਸੇ ਨਮੋ ਬਾਂਕ ਬੰਕੇ॥
ਅਭੰਗੀ ਸਰੂਪੇ ਅਨੰਗੀ ਅਨਾਮੇ॥ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਤ੍ਰਿਕਾਲੇ ਅਨੰਗੀ ਅਕਾਮੇ॥ ੧੮੮॥

ਏਕ ਅਛਰੀ ਛੰਦ॥

ਅਜੈ॥ ਅਲੈ॥ ਅਭੈ॥ ਅਬੈ॥ ੧੮੯॥
ਅਭੂ॥ ਅਜੂ॥ ਅਨਾਸ॥ ਅਕਾਸ॥ ੧੯੦॥
ਅਗੰਜ॥ ਅਭੰਜ॥ ਅਲੱਖ॥ ਅਭੱਖ॥ ੧੯੧॥
ਅਕਾਲ॥ ਦਿਆਲ॥ ਅਲੇਖ॥ ਅਭੇਖ॥ ੧੯੨॥
ਅਨਾਮ॥ ਅਕਾਮ॥ ਅਗਾਹ॥ ਅਢਾਹ॥ ੧੯੩॥
ਅਨਾਥੇ॥ ਪ੍ਰਮਾਥੇ॥ ਅਜੋਨੀ॥ ਅਮੋਨੀ॥ ੧੯੪॥
ਨ ਰਾਗੇ॥ ਨ ਰੰਗੇ॥ ਨ ਰੂਪੇ॥ ਨ ਰੇਖੇ॥ ੧੯੫॥
ਅਕਰਮੰ॥ ਅਭਰਮੰ॥ ਅਗੰਜੇ॥ ਅਲੇਖੇ॥ ੧੯੬॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ॥

ਨਮਸਤੁਲ ਪ੍ਰਣਾਮੇ ਸਮਸਤੁਲ ਪ੍ਰਣਾਸੇ॥ ਅਗੰਜੁਲ ਅਨਾਮੇ ਸਮਸਤੁਲ ਨਿਵਾਸੇ॥
ਨ੍ਰਿਕਾਮੰ ਬਿਭੂਤੇ ਸਮਸਤੁਲ ਸਰੂਪੇ॥ ਕੁਕਰਮੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ ਸੁਧਰਮੰ ਬਿਭੂਤੇ॥ ੧੯੭॥
ਸਦਾ ਸਚਿਦਾਨੰਦ ਸੱਤ੍ਰੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ ॥ ਕਰੀਮੁਲ ਕੁਨਿੰਦਾ ਸਮਸਤੁਲ ਨਿਵਾਸੀ॥
ਅਜਾਇਬ ਬਿਭੂਤੇ ਗਜਾਇਬ ਗਨੀਮੇ॥ ਹਰੀਅੰ ਕਰੀਅੰ ਕਰੀਮੁਲ ਰਹੀਮੇ॥ ੧੯੮॥
ਚੱਤ੍ਰ ਚਕ੍ਰ ਵਰਤੀ ਚਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਭੁਗਤੇ॥ ਸੁਯੰਭਵ ਸੁਭੰ ਸਰਬਦਾ ਸਰਬ ਜੁਗਤੇ॥
ਦੁਕਾਲੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ ਦਿਆਲੰ ਸਰੂਪੇ॥ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗੇ ਅਭੰਗੰ ਬਿਭੂਤੇ॥ ੧੯੯॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ-ਤੁਕਤਤਕਰਾ

ਨਮਤਤੰ ਅਮਜਬੇ॥	੧੭:੩
ਨਮਸਤੰ ਅਮਰਨੇ॥	੨੩:੪
ਨਮਸਤੰ ਅਰੰਗੇ॥	੧੫:੩
ਨਮਸਤੰ ਅਰੂਪੇ॥	੨:੩
ਨਮਸਤੰ ਅਲੇਖੇ॥	੩:੨
ਨਮਸਤੰ ਅਲੋਕੇ॥	੧੨:੩
ਨਮਸਤੰ ਸੁ ਏਕੈ॥	੯:੧
ਨਮਸਤੰ ਸੁਹਾਏ॥	੧੬:੪
ਨਮਸਤੰ ਸੁਜੋਗੇ॥	੧੫:੨
ਨਮਸਤੰ ਸੁਬਨਮੇ॥	੨੧:੪
ਨਮਸਤੰ ਕਰੀਮੇ॥	੨੫:੪
ਨਮਸਤੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰੰ॥	੨੪:੨
ਨਮਸਤੰ ਜਰਾਰੰ॥	੨੪:੧
ਨਮਸਤੰ ਜਲਾਸਰੇ॥	੧੬:੩
ਨਮਸਤੰ ਤ੍ਰਿਬਰਗੇ॥	੧੪:੩
ਨਮਸਤੰ ਤ੍ਰਿਮਾਨੇ।	੧੩:੩
ਨਮਸਤੰ ਨਿਧਾਨੇ॥	੧੩:੪
ਨਮਸਤੰ ਨਿਰਾਸਰੇ॥	੧੬:੪
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਸਾਕੇ॥	੨੫:੧
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਕਰਮੇ॥	੧੦:੧
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਕਾਮੇ ॥	੧੧:੨
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਘਾਤੇ॥	੧੧:੪
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਤਾਪੇ॥	੧੩:੧
ਨਮਸਤੰ ਨਿਦੇਸੇ॥	੧੦:੩
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਧਾਤੇ॥	੧੧:੩
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਧਾਮੇ॥	੧੮:੩
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਧੂਤੇ॥	੧੨:੧
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਕਾਲੇ॥	੨:੧ ; ੬੬:੧
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਪਾਲੇ॥	੬੬:੨
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ॥	੨:੨
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਗੰਜੇ॥	੬੫:੩
ਨਮਸਤਵੰ ਅਭੰਜੇ॥	੬੫:੪
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਨ੍ਰਿਨਾਥੇ॥	੬੫:੧
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ॥	੧੧:੧
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਪ੍ਰਮਾਥੇ॥	੬੫:੨
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਬਾਕੇ॥	੨੫:੨
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਬਾਸੇ॥	੧੮:੪
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਭਰਮੇ॥	੧੦:੨
ਨਮਸਤੰ ਨ੍ਰਿਭੇਸੇ॥	੧੦:੪

ਨਮਸਤੰ ਪ੍ਰਭੋਗੇ ॥	੧੫:੧
ਨਮਸਤੰ ਮਹੰਤੇ॥	੨੬:੨
ਨਮਸਤੰ ਰਹੀਮੇ॥	੨੫:੩
ਨਮਸਤਸਤੁ ਅਜਬੇ।	੧੭:੪
ਨਮਸਤਸਤੁ ਦਿਆਲੇ॥	੨੩:੨
ਨਮਸਤਸਤੁ ਦੇਵੈ॥	੨੧:੧
ਨਮਸਤਸਤੁ ਰੰਗੇ॥	੧੬:੨
ਨਮਸਤਸਤੁ ਰਾਗੇ॥	੨੬:੩
ਨਮਸਤੁਲ ਪ੍ਰਣਾਮੇ ਸਮਸਤੁਲ ਪ੍ਰਣਾਸੇ॥	੧੯੭:੧
ਨਮਸਤ੍ਵੰ ਅਕਾਲੇ॥	੬੬:੧
ਨਮੋ ਅਸਤ੍ਰਮਾਣੇ॥	੫੨:੨
ਨਮੋ ਅਧਿਕਾਰੇ ਨਮੋ ਤੇਜ ਤੇਜੇ॥	੧੮੫:੩
ਨਮੋ ਇਸਟ ਇਸਟੇ॥	੫੭:੩
ਨਮੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਨਾਦੰ ਬਿਭੂਤੇ॥	੧੮੭:੪
ਨਮੋ ਸਸਤ੍ਰਪਾਣੇ॥	੫੨:੧
ਨਮੋ ਸਤ ਅਬੰਧੇ॥	੨੪:੪
ਨਮੋ ਸਰਬ ਸੋਖੰ॥	੨੭:੧
ਨਮੋ ਸਰਬ ਹਰਤਾ॥	੨੭:੪
ਨਮੋ ਸਰਬ ਕਰਤਾ॥	੨੭:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਕਾਲੇ॥	੧੯:੧ ; ੨੦:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਕ੍ਰਿਸੰ॥	੭੧:੧
ਨਮੋ ਸਰਬ ਖਾਪੇ॥	੨੦:੧
ਨਮੋ ਸਰਬ ਗਉਣੇ॥	੨੨:੧ ; ੪੫:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਗਿਆਨੰ॥	੭੦:੧
ਨਮੋ ਸਰਬ ਜੰਤ੍ਰੰ॥	੭੦:੪
ਨਮੋ ਸਰਬ ਜੀਤੰ॥	੬੯:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਥਾਪੇ॥	੨੦:੧
ਨਮੋ ਸਰਬ ਦਿਆਲੇ॥	੧੯:੨ ; ੨੮:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਦ੍ਰਿਸੰ॥	੭੧:੧
ਨਮੋ ਸਰਬ ਦੇਸੇ॥	੬੬:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਧੰਧੇ॥	੨੪:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਮਾਨੇ॥	੪੪:੧
ਨਮੋ ਸਰਬ ਪਾਲੇ॥	੨੦:੪ ; ੨੮:੪ ; ੪੫:੨
ਨਮੋ ਸਰਬ ਪੋਖੰ॥	੨੭:੨
ਨਮੋ ਸਰਬ ਭਉਣੇ॥	੨੨:੨ ; ੪੫:੪
ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੰਗੇ॥	੨੨:੪
ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੀਤੰ॥	੬੯:੪
ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੂਪੇ॥	੧੯:੪
ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੇਸੇ॥	੬੬:੪

ਨਮੋ ਸਰਬ ਭੋਗੇ॥	੬੯:੨
ਨਮੋ ਸਰਬ ਮੰਤ੍ਰੰ॥	੭੦:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਮਾਨੇ॥	੬੪:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੰਗੇ॥	੭੧:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੰਗੇ॥	੨੨:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੂਪੇ॥	੧੯:੩
ਨਮੋ ਸਰਬ ਰੰਗੇ॥	੩੯:੧
ਨਮੋ ਸਾਹ ਸਾਹੇ ਨਮੋ ਭੂਪ ਭੂਪੇ॥	੫੫:੨
ਨਮੋ ਸ਼ਾਹ ਸਾਹੇ॥	੬੭:੪
ਨਮੋ ਸਾਜ ਸਾਜੇ॥	੬੭:੨
ਨਮੋ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜੇ ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰੇ॥	੧੮੫:੧
ਨਮੋ ਸੋਖ ਸੋਖੇ॥	੬੮:੪
ਨਮੋ ਕਲਹ ਕਰਤਾ ਨਮੋ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪੇ॥	੧੮੭:੩
ਨਮੋ ਕਾਲ ਕਾਲੇ॥	੨੩:੧ ; ੪੫:੧
ਨਮੋ ਗੀਤ ਗੀਤੇ॥	੪੭:੩ ; ੬੮:੧
ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰੇ॥	੪੭:੧
ਨਮੋ ਜੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰੰ॥	੫੭:੨
ਨਮੋ ਜੀਵ ਜੀਵੰ॥	੭੨:੧
ਨਮੋ ਜੁਧ ਜੁਧੇ ਨਮੋ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨੇ॥	੧੮੭:੧
ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇ॥	੨੮:੧
ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇਸ੍ਵਰੰ ਪਰਮ ਸਿਧੇ॥	੫੭:੧
ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇਸ੍ਵਰੰ ਪਰਮ ਜੁਗਤੇ॥	੫੩:੨
ਨਮੋ ਜੋਗ ਜੋਗੇ ਨਮੇ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨੇ॥	੧੮੬:੩
ਨਮੋ ਤੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ॥	੫੭:੪
ਨਮੋ ਤਾਨ ਤਾਨੇ॥	੪੭:੪
ਨਮੋ ਦਾਨ ਦਾਨੇ ਨਮੋ ਮਾਨ ਮਾਨੇ॥	੫੬:੧
ਨਮੋ ਦੇਵ ਦੇਵੇ॥	੪੪:੩
ਨਮੋ ਨਰਕ ਨਾਮੇ॥	੧੪੫:੧
ਨਮੋ ਨਾਦ ਨਾਦੇ॥	੪੮:੨
ਨਮੋ ਨਿਤ ਨਾਰਾਇਣੈ ਕ੍ਰੂਰ ਕਰਮੇ॥	੫੪:੨
ਨਮੋ ਨ੍ਰਿਤ ਨ੍ਰਿਤੇ॥	੪੮:੧
ਨਮੋ ਪਰਮ ਗਿਆਤਾ॥	੫੨:੨
ਨਮੋ ਪਰਮ ਭੋਤੰ ਅਤਤੰ ਸਰੂਪੇ॥	੧੮੬:੨
ਨਮੋ ਪਰਮ ਤਾਨੰ॥	੭੦:੨
ਨਮੋ ਪਾਨ ਪਾਨੇ॥	੪੮:੩
ਨਮੋ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰੀਤੇ॥	੬੮:੨
ਨਮੋ ਪ੍ਰੇਤ ਅਪ੍ਰੇਤ ਦੇਵੇ ਸੁਧਰਮੇ॥	੫੪:੨
ਨਮੋ ਬਾਦ ਬਾਦੇ॥	੪੮:੪
ਨਮੋ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦੇ ਨਮੋ ਬੀਜ ਬੀਜੇ॥	੧੮੫:੪

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ : ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਉਸਤਤਿ— ਮਹਿਮਾਂ, ਸਿਫ਼ਤ, ੮੫:੧
ਉਦਾਸ— ਉਪਰਾਮ, ੧੩੬:੨
ਉਦਾਰ— ਵੱਡੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾ, ੭੯:੨; ੮੦:੨; ੮੭:੧; ੯੧:੪; ੧੬੪:੪
ਉਦਾਰੇ— ਵੱਡੇ/ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਦਾਤਾ ਜੀ, ੮:੩; ੯੪:੩
ਉਪਮਾ— ਸਿਫ਼ਤ, ੮੭:੪; ੮੯:੪; ੧੬੪:੩
ਉਬਾਰਣ— ਉੱਧਾਰ, ਮੁਕਤੀ, ੧੭੨:੪
ਉਰਧ— ਉਲਟਾ, ਪੁੱਠਾ, ੫੯:੨
ਓਅੰ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ਓਅੰਕਾਰ, ੧੨੧:੧
ਓਅੰਕਾਰ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੬੭:੧
ਓਘ— ਸੰਮੂਹ ਢੇਰ, ੫੯:੨
ਅਉਰ— ਹੋਰ, ਔਰ, ੮੨:੧
ਅਸੰਭ— ਸੁਤੇ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੈਭੰ, ੩੯:੪; ੧੪੦:੨
ਅਸਰਗ— ਸਿਰਜਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੩੨:੪
ਅਸਰਗੇ— ਸਿਰਜਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਤਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ੧੪:੪
ਅਸਤ੍ਰਮਾਣੇ— ਅਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ, ੫੨:੨
ਅਸੁਰ— ਦੈਂਤ, ਰਾਖਸ਼, ੧:੫
ਅਸੂਝ— ਸੁਝ/ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ, ੩੭:੨
ਅਸੂਤ— ਜਨਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੮੫:੨
ਅਸੇਖ— ਸੰਪੂਰਣ, ਬੇਅੰਤ, ੮੦:੨
ਅਸੋਕ— ਅਚਿੰਤ, ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ, ੪੧:੨
ਅਸੋਕੇ— ਅਚਿੰਤ/ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ, ੧੨:੪
ਅਕਰਮ— ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੪੧:੩; ੧੩੪:੨
ਅਕਰਮੰ— ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੫:੧; ੧੯੬:੨
ਅਕਲੰਕ੍ਰਿਤ— ਕਲਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੮੩:੧
ਅਕਾਏ— ਕਾਇਆਂ ਰਹਿਤ, ਸਰੀਰ ਬਿਨਾ, ੩:੩
ਅਕਾਸ— ਵਿਆਪਕ (ਆਕਾਸ ਵਾਂਗ), ੧੯੦:੪
ਅਕਾਮ— ਕਾਮਨ ਰਹਿਤ, ੧੨੭:੨; ੧੯੩:੨
ਅਕਾਮੰ— ਕਾਮਨਾ/ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ, ੬੧:੧
ਅਕਾਮੇ— ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ, ੯੫:੪; ੧੮੮:੪
ਅਕਾਲ— ਕਾਲ ਰਹਿਤ, ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ੩੭:੩; ੮੪:੨; ੧੬੭:੪; ੧੯੨:੧
ਅਕਾਲੇ— ਹੇ ਕਾਲ ਰਹਿਤ, ੨:੧ ; ੬੬:੧
ਅਕ੍ਰਿਸੈ— ਸਬਲ, ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ, ੧੦੨:੪
ਅਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ— ਤੇਰੀ ਮੂਰਤੀ ਕੋਈ ਘੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ੧੭੮:੩; ੧੭੯:੩
ਅਖੰਡ— ਅਟੁੱਟ, ਇਕ ਰਸ, ੯੨:੪; ੧੬੨:੩
ਅਖੱਲ— ਅਖਿਲ, ਸਾਰਾ, ਸੰਪੂਰਨ, ੭੪:੩; ੭੫:੩
ਅਖਿਜੈ— ਜਿਸ ਤੇ ਦਬਾ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ੭੨:੩
ਅਖੇਲ— ਖੇਲ ਦਾ ਨਾਸ਼, ੮੧:੪

ਅੰਗ— ਸਰੀਰ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਗ, ੮੪:੩; ੮੫:੩; ੯੧:੧; ੧੫੪:੧; ੧੯੯:੪
ਅਗੰਜ— ਅਜਿਤ, ੩੫:੧; ੧੬੧:੩; ੧੯੬:੨
ਅਗੰਜੁਨ— ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਾ ਹਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਜਿਤ, ੧੫੪:੩; ੧੯੭:੨
ਅਗੰਜੇ— ਅਜਿੱਤ, ੪:੧; ੮:੧; ੬੫:੩; ੧੨੯:੨; ੧੯੬:੩
ਅਗੰਭ— ਵਿਚਾਰ/ਬੁਧੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੧੪੦:੨
ਅਗੰਮ— ਜਿਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੪੦:੧
ਅਗੰਮੇ— ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੧੬:੧
ਅਗਾਹ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਹਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ੪੨:੪; ੧੩੯:੪; ੧੯੩:੩
ਅਗਾਹੇ— ਅਥਾਹ, ੧੪:੧
ਅਗਾਧ— ਅਥਾਹ, ੧੨੭:੪; ੧੪੬:੩
ਅਗਾਧੇ— ਅਥਾਹ, ਬੇਅੰਤ, ੭:੪; ੬੪:੨; ੧੨੯:੨
ਅਘੰ— ਪਾਪ, ੫੯:੨
ਅਚਲ— ਸਥਿਰ, ਅਟੱਲ, ੧:੩; ੭੪:੪; ੭੫:੧
ਅਚਲੰ— ਅਟੱਲ, ਸਥਿਰ, ੧੬੦:੩
ਅਛਿੱਜ— ਨਾ ਛਿਜਣ ਵਾਲਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ੧੩੦:੨
ਅਛੇਦੀ— ਅਟੁੱਟ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇਕ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ੬੧:੧
ਅਛੇਦੇ— ਦੇਖੋ ਅਛੇਦੀ, ੭:੪
ਅਛੂਤ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛੂਹ ਨਾ ਸਕੇ, ੪੦:੪; ੧੩੦:੨
ਅਜਨਮ— ਜੋ ਜਨਮੇ ਨਾ ਆਵੇ, ੩੪:੧
ਅਜਨਮੰ— ਦੇਖੋ ਅਜਨਮ, ੧੦੦:੩
ਅਜਨਮੇ— ਦੇਖੋ ਅਜਨਮ, ੨੧:੩
ਅਜਪਾਜਪ— ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਪ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੭੭:੧
ਅਜਬ— ਅਸਚਰਜ, ਅਦੁਭਤ, ੧੫੯:੩
ਅਜਬਾਕ੍ਰਿਤ— ਅਸਚਰਜ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ, ੧੮੦:੧
ਅਜਬੇ— ਅਸਚਰਜ, ਅਦਭੁਤ, ੧੭:੪
ਅਜੰਮ— ਅਜਨਮਾ, ੪੦:੨
ਅਜਾ— ਜਨਮ ਰਹਿਤ, ੧੪੯:੪
ਅਜਾਇਬ— ਅਦਭੁਤ, ਅਸਚਰਜ, ੧੯੮:੩
ਅਜਾਏ— ਅਜਨਮਾ, ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ੩:੪; ੧੦੦:੪
ਅਜਾਹ— ਜਿਸਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ੩੮:੨
ਅਜਾਤ— ਜੋ ਜੰਮਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ੧੪੧:੩
ਅਜਾਤੇ— ਦੇਖੋ ਅਜਾਤ, ੧੭:੧
ਅਜਾਦ— ਸੁਤੰਤਰ, ੧੪੧:੪
ਅਜਾਦਿ— ਆਜ਼ਾਦ, ਸੁਤੰਤਰ, ੩੩:੪
ਅਜ਼ਾਲ— ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ੩੭:੪
ਅਜ਼ੀਜ਼— ਪਿਆਰਾ, ੧੫੬:੪
ਅਜੀਜ਼ੁਲ— ਪਿਆਰੇ, ੧੨੪:੩
ਅਜੀਤ— ਅਜਿੱਤ, ੩੧:੩; ੪੨:੧
ਅਜੀਤੇ— ਅਜਿੱਤ, ੬:੧

ਅਜੀਮੈ— ਪਿਆਰਾ, ੧੨੩:੩
ਅਜੂ— ਅਚੱਲ, ੨੯:੩; ੬੩:੨; ੧੯੦:੨
ਅਜੂਪੇ— ਉਹ ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਲੋੜ ਨਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪਸ਼ੂ ਉਸ ਲਈ ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ੯:੪
ਅਜੇ— ਅਜਿੱਤ, ੩੩:੩
ਅਜੈ— ਅਜਿੱਤ, ੧੩੫:੧; ੧੪੯:੪; ੧੮੯:੧
ਅਜੋਨਿ— ਜੋ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ੮੦:੨
ਅਜੋਨਿ— ਦੇਖੋ ਅਜੋਨਿ, ੧੯੪:੩
ਅਝੰਝ— ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੩੫:੪
ਅਜ਼ੂਝ— ਜੂਝਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੩੫:੩
ਅਟਲ— ਸਦੀਵੀ, ਸਥਿਰ, ੭੫:੨
ਅਠਾਮੇ— ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਇਕ ਟਿਕਾਣਾ/ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ੪:੪
ਅਢਾਹ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਢਾਇਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੩੯:੩; ੧੯੩:੪
ਅਢਾਹੇ— ਦੇਖੋ ਅਢਾਹ, ੬:੪
ਅਣਬ੍ਰਣ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੭੦:੩
ਅੰਤ— ਅਖੀਰ, ੮੧:੪
ਅਤੱਤੰ— ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨਾ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ੧੮੬:੨
ਅਤਿ— ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ, ੯੨:੩; ੧੭੦:੨
ਅਥਪਾ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੭੭:੨
ਅਥਾਪੇ— ਦੇਖੋ ਅਥਪਾ, ੧੩:੨
ਅਦਿਖ— ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ੧੩੮:੪
ਅਦੀਸ— ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈ, ੧੫੭:੨
ਅਦੀਸੈ— ਦੇਖੋ ਅਦੀਸ, ੧੦੨:੨
ਅਦੇਸ— ਨਮਸਕਾਰ, ੬੩:੩; ੮੪:੧
ਅਦੇਸੰ— ਦੇਸ਼ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀ ਹੈ, ੧੫੭:੩
ਅਦੇਸੇ— ਨਮਸਕਾਰ, ੮੮:੧
ਅਦੇਵ— ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀ, ੧੦੭:੧
ਅਦ੍ਰਿਸਜ— ਅਦਰਸ਼ਕ, ਅਗੋਚਰ, ੯੩:੧
ਅਦ੍ਰਿਸੈ— ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਅਦਿੱਖ, ੧੦੨:੨
ਅੰਧਕਾਰੇ— ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ, ੧੮੫:੩
ਅਧੰਧ— ਝਮੇਲਿਆ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ੩੬:੩; ੧੩੬:੩
ਅਧਾਮੰ— ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਯਾਰ ਨਹੀਂ, ੫:੪
ਅਧੀਨੇ— ਵੱਸ ਵਿਚ, ੧੦੭:੪
ਅਧੋ— ਪਤਾਲ, ੫੯:੨
ਅਨ— ਪਰੇ, ਬਿਨਾ, ੮੫:੧
ਅਨਉਕਤਿ— ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੩੨:੩
ਅਨਗਨ— ਅਣਗਿਣਤ, ੧੬੨:੧
ਅਨੰਗਾ— ਸਰੀਰ ਰਹਿਤ, ੮੭:੪; ੧੩੩:੨; ੧੬੦:੩
ਅਨੰਗੰ— ਦੇਖੋ ਅਨੰਗਾ, ੧੪੫:੩

ਅਨੰਗੀ— ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ, ੪੬:੧; ੪੯:੧; ੧੨੮:੩; ੧੪੭:੧; ੧੮੮:੩; ੪
ਅਨੰਗੇ— ਅੰਗ ਰਹਿਤ, ੭੧:੪
ਅਨਛਿੱਜ— ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣਾ, ਛਿੱਜ ਜਾਣਾ, ੧੬੪:੧; ੧੬੮:੩
ਅਨਝੰਝ— ਝਗੜੇ–ਝੇੜੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ੧੬੯:੧
ਅਨਟੁੱਟ— ਅਟੁੱਟ, ੧੯੯:੩
ਅਨਠੱਟ— ਥਾਪਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੬੯:੪
ਅਨਡੰਡ— ਤਾੜਨਾ ਰਹਿਤ, ੯੩:੪
ਅਨੰਤ— ਬੇਅੰਤ, ੩੮:੩; ੧੭੦:੩
ਅਨੰਤੇ— ਬੇਅੰਤ, ੨੬:੧
ਅਨੰਦੀ— ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ, ੬੪:੨; ੮੮:੧
ਅਨਭਉ— ਅਨਭਵ, ਗਿਆਨ, ੧:੩; ੧੦੬:੪
ਅਨਭਵ— ਗਿਆਨ, ਅਨਭਵ, ੧੬੩:੧; ੧੬੬:੧
ਅਨਭੇਖ— ਭੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੮੬:੧
ਅਨਭੂਤ— ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ, ੯੧:੧
ਅਨਰੰਜ— ਗੁੱਸੇ ਰਹਿਤ, ੧੬੯:੨
ਅਨਾਸ— ਅਬਿਨਾਸੀ, ਸਦ ਜੀਵਨਾ, ੮੮:੨; ੧੩੬:੧; ੧੩੭:੩; ੧੬੩:੧; ੧੬੬:੧; ੧੯੦:੩
ਅਨਾਤਮ— ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵਾਤਮਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਜਾ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ, ੮੫:੩
ਅਨਾਥੇ— ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ, ੪੬:੧; ੧੯੪:੧
ਅਨਾਦੰ— ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੮੭:੪
ਆਨਦਿ— ਦੇਖੋ ਅਨਾਦੰ, ੩੩:੨; ੭੯:੧; ੩:੨; ੧੨੮:੨; ੧੩੪:੪; ੧੪੦:੪; ੧੬੭:੨
ਅਨਾਦੇ— ਦੇਖੋ ਅਨਾਦੰ, ੭:੨
ਅਨਾਮ— ਨਾਂ ਰਹਿਤ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ੩੦:੩; ੪; ੧੯੩:੧
ਅਨਾਮੰ— ਦੇਖੋ ਅਨਾਮ, ੫:੩; ੬੧:੧
ਅਨਾਮੇ— ਦੇਖੋ ਅਨਾਮ, ੪:੩; ੪੯:੧; ੧੨੮:੩; ੧੪੭:੧; ੧੮੮:੩; ੧੯੭:੨
ਅਨਿੱਤ— ਅਸਧਾਰਨ, ੧੪੧:੧
ਅਨੀਲ— ਅਨਿਲ, ਹਵਾ, ਪ੍ਰਾਣ, ੩੩:੧; ੧੪੦:੩
ਅਨੀਲੇ— ਦੇਖੋ ਅਨੀਲ, ੭:੧
ਅਨੁਰਾਗ— ਪ੍ਰੇਮ, ੮੦:੪
ਅਨੁਰਾਗੇ— ਦੇਖੋ ਅਨੁਰਾਗ, ੧੨੯:੪
ਅਨੂਪ— ਲਾਸਾਨੀ, ਬੇਮਿਸਾਲ, ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ, ੨੯:੨; ੧੨੬:੨; ੧੨੭:੪; ੧੩੧:੪; ੧੩੨:੪
ਅਨੂਪੇ— ਦੇਖੋ ਅਨੂਪ, ੨:੪; ੫੮:੨; ੧੪੭:੪
ਅਨੂਪੈ— ਦੇਖੋ ਅਨੂਪ, ੧੦੬:੪
ਅਨੇਕ— ਬੇਅੰਤ, ਅਣਗਿਣਤ, ੪੩:੩; ੧:੩
ਅਨੇਕੁਲ— ਬੇਅੰਤ, ੧੨੪:੧
ਅਨੇਕੈ— ਬੇਅੰਤ, ੯:੨
ਅਪਾਤੇ— ਕੁਲ ਵਿਸ਼ਸ਼ ਨਹੀਂ, ੧੭:੨
ਅਪਾਰ— ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ/ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ੯:੧; ੮੩:੩; ੮੪:੩; ੮੭:੨;

ਅਭੇਖੇ— ਦੇਖੋ ਅਭੇਖ, ੩:੧
ਅਭੇਦ— ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ੧੨੪:੨
ਅਭੇਦੀ— ਦੇਖੋ ਅਭੇਦ, ੬੧:੧; ੧੨੬:੨
ਅਭੇਵ— ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੦੭:੨
ਅਭੇਵੇ— ਦੇਖੋ ਅਭੇਵ, ੪੪:੪
ਅਭੇਵੈ— ਦੇਖੋ ਅਭੇਵ, ੨੧:੨
ਅਭੈ— ਨਿਰਭਉ, ੧੮੯:੧
ਅਭੋਗੀ— ਜੋ ਭੋਗਦਾ ਨਹੀਂ, ੫੩:੧
ਅਮਜਬੇ— ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ੧੭:੩
ਅਮੰਡ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ੧੬੨:੪; ੧੬੫:੧
ਅਮਰਨੇ— ਕਾਲ-ਰਹਿਤ, ੨੩:੪
ਅਮਾਨ— ਮਾਪ ਰਹਿਤ, ੪੩:੩
ਅਮਿਤੋਜਿ— ਜਿਸ ਦਾ ਬਲ ਮਿ ਣਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੧:੩
ਅਮੀਕ— ਡੂੰਘਾ, ਅਥਾਹ ੩੬:੧; ੮੫:੧; ੧੪੯:੨
ਅਮੀਕੁਲ— ਡੂੰਘੀ ਰਮਜ਼ ਵਾਲਾ, ੧੫੮:੨
ਅਮੋਨੀ— ਸੁੰਨ-ਮੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ੧੯੪:੪
ਅੰਮ੍ਰਿਤ— ਅਬਿਨਾਸੀ, ੭੪:੧
ਅਮ੍ਰਿਤਾਮ੍ਰਿਤ— ਸਦਾ ਅਮਰ ਹੈ, ੧੭੭:੪; ੧੭੮:੧; ੧੭੯:੪; ੧੮੦:੨
ਅਮ੍ਰਿਤੋ— ਬੇਅੰਤ, ੧੪੯:੨; ੧੫੯:੨; ੪; ੧੬੦:੧; ੪;
ਅਰ— ਅਤੇ, ੧:੧
ਅਰੰਗੇ— ਰੰਗ-ਰਹਿਤ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ੧੫:੩
ਅਰਧੰ— ਵਿਚਕਾਰ, ਦਰਮਿਆਨ, ੫੯:੨
ਅਰਿ— ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ੧੬੧:੩; ੧੭੨:੨; ੧੮੨:੨
ਅਰੁ— ਅਤੇ, ੧:੧; ੨; ੮੬:੨
ਅਰੂਪ— ਰੂਪ ਰਹਿਤ, ੨੯:੧
ਅਰੂਪੇ— ਰੂਪ ਰਹਿਤ, ੨:੩; ੫੮:੨
ਅਲੰਕਾਰ— ਗਹਿਣੇ, ੧੮੮ :੧
ਅਲੰਕੇ— ਗਹਿਣੇ, ੧੮੮:੧
ਅਲਖ— ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਅਦਿੱਖ, ੮੪:੨; ੭੫:੪; ੧੯੧: ੩
ਅਲਾਹ— ਰੱਬ, ੩੮:੧
ਅਲਾਮੈ— ਆਲਮ, ਵਿਦਵਾਨ, ੧੨੦:੩
ਅਲਿਖ— ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਤਰ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੩੮:੩
ਅਲੀਕ— ਸੀਮਾਹੀਣ, ਬੇਅੰਤ, ੩੯:੧
ਅਲੇਖ— ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਨਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ੩੦:੧; ੧੩੩:੪; ੧੩੯:੧; ੧੫੭:੩; ੧੯੨:੩
ਅਲੇਖੇ— ਦੇਖੋ ਅਲੇਖ, ੩:੨; ੧੯੬:੪
ਅਲੋਕ— ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ੪੧:੧
ਅਲੋਕੇ— ਦੇਖੋ ਅਲੋਕ, ੧੨:੩
ਅਵਧੂਤ— ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਹਟਾ ਦਿਤੇ ਹੋਣ, ੭੯:੪; ੮੫:੧; ੧੦੪:੩

ਆਸ— ਆਸ਼ਾ, ਤਮੰਨਾ, ੧੮੮:੨
ਆਸਨ— ਆਸਣ, ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਥਾਨ, ੮੭:੩; ੧੬੪:੨
ਆਸੇ— ਆਸ਼ਾ, ਤਮੰਨਾ, ੧੮੮:੨
ਆਸੋਕ— ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ, ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ, ੧੦੫:੩
ਆਕਲ— ਬੁਧੀਮਾਨ, ਅਕਲਵਾਲਾ, ੧੨੦:੩
ਆਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ— ਜਿਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਕੋਈ ਘੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ੧੭੭:੩
ਅਜੈ— ਅਜਿਤ, ੧੮੯:੨
ਆਗੰਜ— ਅਜਿੱਤ, ੧੦੩:੩
ਆਛਿਜ— ਦੇਖੋ ਅਛਿੱਜ, ੧੦੩:੧
ਆਜਾਨ— ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਸੀਲਾ, ੮੮:੩; ੧੬੬:੩
ਆਜਿਜ਼— ਮੁਥਾਜ, ਗੁਲਾਮ, ੧੬੮:੪
ਆਡੀਠ— ਅਣਡਿੱਠ, ਜੋ ਕਿਧਰੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ੧੭੦:੧
ਆਤਮ— ਆਪਾ, ੧੬੦:੨; ੧੮੪:੩
ਆਦਿ— ਮੁੱਢ, ਅਰੰਭ, ੭੯:੧; ੨; ੮੦: ੧; ੮੩:੨; ੮੫:੨; ੧੦੭:੧; ੧੨੮:੧; ੧੬੭:੧
ਆਦਿਤ— ਸੂਰਜ, ੧੦੮:੨
ਆਪ— ਖੁਦ, ਸਵੈ, ੮੫:੧
ਆਪਿ— ਖੁਦ, ਸਵੈ, ਆਪੇ, ੧੦੭:੨
ਆਭੰਜ— ਅਟੁਟ, ੧੦੩:੪
ਆਭਾ— ਚਮਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੯੧:੨
ਆਭਿਜ— ਅਟੁੱਟ, ਨਾ ਭੇਲਣ ਵਾਲਾ, ੧੦੩:੨; ੧੦੪:੧
ਆਲਿਸਜ— ਉਚੇਚੇ ਉਦਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ੯੩:੧
ਆਵਹੀ— ਆਉਂਦਾ, ਆਵੇ, ੮੬:੪
ਔਰ— ਅਤੇ, ੮੦:੩
ਇਸਟ— ਇਸ਼ਟ, ਪੂਜਯ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਦੇਵਤਾ, ੫੭:੩
ਇਸਟੇ— ਦੇਖੋ ਇਸਟ, ੫੭:੩
ਇੰਦ੍ਰ— ਪ੍ਰਮੁਖ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਨਾਂ, ੧:੪; ੯੦:੧; ੧੮੫:੨; ੧੮੭:੪
ਇੰਦ੍ਰਾਣ— ਇੰਦਰਾਂ ਦਾ ਇੰਦਰ, ਭਾਵ ਦੇਵਤਿਆ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ੧:੪
ਇੰਦ੍ਰਾਨ— ਦੇਖੋ ਇੰਦ੍ਰਾਣ, ੯੦:੧
ਇੰਦ੍ਰ— ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ, ੧੮੫:੨; ੧੮੭:੪
ਇੰਦ੍ਰੈ— ਦੇਖੋ ਇੰਦ੍ਰ, ੧੧੯:੩
ਇਮਾ— ਰਮਜ਼, ਇਸ਼ਾਰਾ, ੧੫੮:੨
ਈਸ— ਈਸ਼ਵਰ, ਮਾਲਕ , ੧੫੭:੧
ਏਕ— ਇਕ, ੪੩:੪; ੮੧:੩; ੪; ੮੫:੧; ੩
ਏਕੈ— ਇਕੋ ਇਕ, ੮:੧; ੧੦੭:੪; ੧੬੬:੪
ਸਸਤ੍ਰ— ਹਥਿਆਰ, ੮੬:੨
ਸਸਤ੍ਰਪਾਣੇ— ਸਸਤਰਧਾਰੀ, ੫੨:੧
ਸਕਤ— ਸਕਦਾ, ੧:੨
ਸੰਗੇ— ਨਾਲ, ਸੰਗ-ਸਾਥ, ੧੯੯:੪

ਸਚੱਦਾਨੰਦ— ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ, ੫੮:੧; ੧੯੪:੧

ਸੰਜੁਗਤਿ— ਸਮੇਤ, ਸਹਿਤ, ੮੪:੧

ਸਤ— ਸੱਚ, ਸਤਿ, ਸਤਯ, ੨੪:੪

ਸਤ੍ਰੰ— ਸ਼ਤਰੂ, ਵੈਰੀ, ੧੯੪:੧

ਸਤ੍ਰੇ— ਸ਼ਤਰੂ, ਵੈਰੀ, ੧੪੮:੨

ਸਤ੍ਰੈ— ਸ਼ਤਰੂ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ੯੯:੧

ਸਦਾ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦੀਵ, ੫੮:੧; ੫੯:੧; ੬੦:੨; ੭੩:੨; ੧੨੬:੪; ੧੩੧:੨; ੧੩੨:੧; ੧੪੬:੨; ੧੯੮:੧; ੧੯੯:੪

ਸਦਾਹੁ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦਾ ਹੀ, ੧੬੬:੪

ਸਦੈਵ— ਸਦਾ, ਸਦੀਵੀ, ਹਮੇਸ਼ਾ, ੮੧:੨

ਸਦੈਵੰ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦੀਵੀ, ਅਮਰ, ੧੧੮:੨; ੧੨੬:੧; ੧੩੧:੨; ੧੪੫ :੨; ੧੪੯:੩

ਸਦੈਵਲ— ਸਦਾ ਹੀ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ , ੧੨੭:੨

ਸਨਾਨੇ— ਇਸ਼ਨਾਨ, ੫੬:੨

ਸਬੈ— ਸਾਰੇ, ਸਾਰੀ, ਸਮਸਤ, ੮੩:੨

ਸਮਸਤੰ— ਸਮਸਤ, ਸਾਰੇ, ੭੨:੪

ਸਮਸਤਸਤੁ— ਸਾਰੇ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ, ੬੧:੨

ਸਮਸਤੀ— ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ, ੪੪:੨; ੪੯:੪; ੬੪:੪

ਸਮਸਤੁਲ— ਸਭ ਵਿਚ, ੫੮:੨; ੧੨੭:੧; ੧੫੦:੪; ੧੫੪:੨; ੧੫੫:੧; ੧੫੬:੪; ੧੫੭:੨; ੧੯੭: ੧; ੨; ੩; ੧੯੮:੨

ਸਮਸਤੋ— ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ , ੬੧:੨; ੧੨੬:੩

ਸਰਬ— ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ, ੧:੬; ੧੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੦; ੧;੨; ੩; ੪;੨੨:੧; ੨; ੩; ੨੪: ੩; ੨੭: ੧; ੨; ੩; ੪; ੨੮; ੩; ੪੪: ੧; ੪੫:੨; ੩; ੪; ੬੪: ੩; ੬੬:੩; ੬੬:੩; ੪; ੬੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੦:੧; ੩; ੪; ੭੧:੧; ੨; ੩; ੭੩:੩; ੭੮:੪; ੭੯:੨; ੩; ੮੧:੨; ੮੩: ੪; ੮੫:੨; ੩; ੮੬: ੩; ੮੬: ੨: ੧੨੬:੪; ੧੪੨;੨ ੧੪੬: ੨; ੧੭੨:੪; ੧੭੪: ੩; ੪; ੧੮੧:੪; ੧੯੯:੨

ਸਰਬੰ— ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ,੫੮ :੧; ੭੬:੧; ੨;੩; ੪; ੭੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੮:੧ ; ੨; ੩; ੧੧੦:੩; ੪; ੧੨੦:੧; ੧੪੨:੨; ੩; ੪; ੧੪੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪੪: ੧; ੩: ੪; ੧੭੪:੧; ੨

ਸਰਬੰਗੀ— ਮੁਕੰਮਲ ਸਰੀਰ, ੧੪੭:੪

ਸਰਬਦਾ— ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ, ੬੦:੨; ੧੯੯:੨

ਸਰਬਾ— ਸਭਨਾ, ਸਾਰਿਆਂ , ੯੩:੩; ੧੦੫:੪: ੧੮੩:੨

ਸਰਬਾਤਮ— ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਆਤਮ, ੧੮੪:੨

ਸਰਬੁਲ— ਸਭ ਵਿਚ, ੧੫੬:੧

ਸਰਬੇਸ੍ਵਰ— ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ੧੭੫:੩

ਸਰਬਤ੍ਰ— ਸਾਰੇ ੮੧:੨; ੧੧੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੨: ੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੩:੧; ੨: ੩; ੪; ੧੧੪: ੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੫: ੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੬: ੧; ੩; ੪; ੧੧੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੮:੧; ੩; ੪; ੧੧੯:੧; ੨; ੩; ੪:

ਸਰੀਰ— ਸ਼ਰੀਕ, ੧੪੯:੧

ਸਰੂਪ— ਹਸਤੀ, ਵਜੂਦ, ੧੨੫: ੧; ੧੨੬:੧; ੧੨੭: ੩; ੧੩੦:੧; ੧੩੧:੩; ੧੩੨:੩; ੧੫੯:੩

ਸਰੂਪੇ— ਦੇਖੋ ਸਰੂਪ, ੫੦: ੨; ੬੪:੨; ੭੩:੨; ੧੦੬: ੩; ੧੨੮:੨; ੧੪੫:੩; ੧੪੬:੩; ੧੪੭: ੩; ੧੮੬:੨; ੧੮੮:੩; ੧੯੭: ੩; ੧੯੯:੩

ਸਲਾਮ— ਸਲਾਮਤ ਹੋ, ੧੨੭:੧; ੧੫੦:੩; ੧੬੨:੨

ਸਲਾਮੈ— ਸਲਾਮਤ ਹੈ, ੧੨੧:੩

ਸਲੀਖਤ— ਤਰੀਕ, ਸਜਾਵਟ, ੧੨੧:੩

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ— ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ, ੮੬:੪

ਸ਼ਾਹ— ਸ਼ਾਹ, ਅਮੀਰ, ਸਹਿਨਸ਼ਾਹ, ੫੫:੨; ੬੭:੪; ੧੦੯:੨

ਸਾਹੰ— ਦੇਖੋ ਸਾਹ, ੫੫:੨

ਸਾਹਾਇ— ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹ, ੧:੪

ਸਾਹਾਨ— ਸ਼ਾਹਾਂ, ੮੮ :੪; ੧੦੯:੨

ਸਾਹਿਬ— ਮਾਲਿਕ, ਸੁਆਮੀ, ੧੨੦:੪; ੧੫੧:੧; ੧੫੫:੨

ਸਾਹੁ— ਸ਼ਾਹ; ਬਾਦਸ਼ਾਹ , ੧:੪: ੮੮:੪

ਸ਼ਾਹੇ— ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ, ੬੭:੪

ਸਾਜ— ਸਾਜਣਾ, ਸਿਰਜਣਾ, ੬੭:੨; ੧੨੬:੪

ਸਾਜੇ— ਸਾਜਿਆ, ਸਿਰਜਿਆ, ੬੭:੨; ੭੫:੨; ੧੧੨:੪

ਸਾਂਤ— ਸ਼ਾਂਤ, ੧੮੬:੧; ੧੮੭:੩

ਸਾਥੇ— ਨਾਲ, ਸਾਥ, ੧੪੬:੨

ਸ਼ਿਕਸਤੈ— ਹਰਾਉਣਾ, ਹਾਰ ਦੇਣੀ, ੧੨੨:੧

ਸ਼ਿਕੰਨ— ਤੋੜਨਵਾਲਾ, ੧੫੩:੩

ਸਿੱਧ— ਆਲੌਕਿਕ ਤਾਕਤਾਂ, ੬੦:੨

ਸਿਧੰ— ਦੇਖੋ ਸਿੱਧ, ੭੩:੨

ਸਿਧਦਾ— ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ, ੫੯:੧

ਸਿਧੇ— ਦੇਖੋ ਸਿਧ, ੫੧ :੧

ਸਿਮ੍ਰਿਤ— ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੭ ਹੈ

ਸੁ— ਚੰਗੇਰਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਅਗੇਤਰ, ੯:੨; ੮੨:੨; ੮੪:੨

ਸੁਸਰਬਾ— ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ, ੧੨੯:੪

ਸੁਹਾਗੇ— ਸੋਭਾਵੰਤ, ਪ੍ਰਤਾਪੀ, ੨੬:੪

ਸੁਜੁਗਤਿ— ਸ਼ੁਭ ਜੁਗਤੀ ਵਿਧੀ ਵਾਲਾ, ੧੨੫:੪

ਸੁਜੋਗੇ— ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ੧੫:੨

ਸੁਧਰਮੰ— ਚੰਗਾ ਧਰਮ, ਫਰਜ਼, ੧੯੭:੪

ਸੁਧਰਮੇ— ਦੇਖੋ ਸੁਧਰਮੰ, ੫੪:੨

ਸੁਧਾ— ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ੧੨੫:੪

ਸੁਨਿੱਤ— ਸਦਾ ਕ਼ਾਇਮ, ੧੪੧:੨

ਸੁਨਿਤ— ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ੧੩੮:੨

ਸੁਬਨਮੇ— ਸੁੰਦਰ, ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ, ੨੧:੪

ਸੁਬਾਸ— ਸੁਗੰਧੀ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ , ੧੫੯:੨

ਸੁਭੰ— ਸੁਹਣੇ, ਸੁੰਦਰ, ੧੨੯:੩; ੧੯੯:੨

ਸੁਮਤਿ— ਚੰਗੀ ਮੱਤ, ਬੁੱਧੀ, ੧:੬
ਸੁਯੰਭਵ— ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ੮੩:੪; ੧੯੯:੨
ਸੁਰ— ਦੇਵਤਾ, ੧:੫
ਸੂਰਜ— ਦਿਨਕਰ, ਸੂਰਜ, ਰਵੀ, ੧੮੫:੧
ਸੂਰਜੇ— ਦੇਖੋ ਸੂਰਜ, ੧੮੫:੧
ਸੋਕੈ— ਸਕਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੧੦੪:੨
ਸੋਖ— ਸੋਕਾ, ੬੬੮:੪
ਸੋਖੰ— ਸੋਕਾ, ੨੭:੧੭
ਸੋਖੇ— ਸੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੬੮:੪
ਸਖੈ— ਦੇਖੋ ਸੋਖੇ, ੧੧੬:੩
ਹਜ਼ੂਰ— ਅੰਗ ਸੰਗ ੧੫੦:੨
ਹੰਤਾ— ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੮੬:੧; ੧੧੫:੧; ੧੪੨:੧
ਹਮੇਸੁਲ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦਾ ੧੨੧:੩; ੧੫੦:੩; ੧੫੬:੨; ੧੫੭:੪
ਹਰਤਾ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੭:੪; ੫੫:੧; ੫੯:੨; ੯੬:੨; ੧੪੩:੧; ੧੮੩:੪
ਹਰਿ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ੧੬੧:੪; ੧੮੩:੪
ਹਰਿਨਰ— ਨਰਸਿੰਘ, ਨਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘ, ੧੬੨:੩
ਹਰੀਅੰ— ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ, ੮੫:੧; ੧੯੮:੪
ਹਰੀਫੁਲ— ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੈਰੀ, ੧੨੩:੩; ੧੫੩:੩
ਹਾਜ਼ਰ— ਨਾਲ, ਅੰਗ ਸੰਗ, ੧੫੦:੨
ਹਿਰਾਸੁਲ— ਨਿਡਰ, ਨਿਰਭਉ, ੧੫੩:੪
ਹੀਨ— ਬਿਨਾ, ੮੫:੩
ਹੁਸਨਲ— ਹੁਸੀਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ੧੨੧:੧; ੧੫੧:੨; ੧੫੨:੪
ਹੂੰ— ਹੈ, ੮੧:੧
ਹੈਂ— ਹੈ, ਮੌਜੂਦ, ਹਾਜ਼ਰ, ਵਰਤਮਾਨ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ, ੨੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੧; ੧; ੨; ੩; ੪; ੩੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੩੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੦;੧; ੨; ੩; ੪; ੪੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੫:੧; ੨; ੧੦੬:੧; ੨; ੧੦੧: ੧; ੨; ੧੦੮: ੩;੪; ੧੦੯: ੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੧:੧; ੨; ੧੨੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੦:੧; ੨: ੩; ੪; ੧੫੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੬੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੪:੧;

੨; ੩; ੪; ੧੭੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੮੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੮੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੮੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੮੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੮੪:੧; ੨; ੩; ੪;

ਹੋਇ-ਹੋਵੇ– ੮੦:੪

ਕੋਊ-ਕੋਈ– ੧:੨

ਕਹਤ– ਕਹਿਣਾ, ਆਖਣਾ, ੧:੫

ਕਹਿ– ਕਹਿਣਾ, ੧:੨

ਕਹਿੱਜੈ– ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ੧:੩

ਕਤੇਬ– ਸਾਮੀ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਜੀਲ, ਤੌਰੇਤ, ਜ਼ੰਬੂਰ ਕੁਰਾਨ, ੮੨:੧

ਕਥਨੀ– ਕਹਿਣੀ, ੧੬੭:੨

ਕਥੈ– ਆਖੇ, ਕਥਨ ਕਰੇ, ੧:੬

ਕਮਾਲ– ਪੂਰਨਤ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੱਦ, ੧੫੨:੩; ੧੫੮:੩

ਕਰ– ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੭੪:੨

ਕਰਤਾ– ਕਰਣ ਹਾਰ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ੨੭:੩; ੫੯:੧; ੯੬:੧; ੧੪੩:੨; ੧੭੩:੨; ੧੮੭:੩

ਕਰਤਾਕਰ– ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ਰਚਨਹਾਰ;ਬ੍ਰਹਮਾ, ੧੮੩:੩

ਕਰਨੈ– ਕਰਨਹਾਰ, ਕਰਤਾ, ੧੦੪:੪

ਕਰਮ– ਕਾਰਜ, ਕੰਮ, ੧:੬; ੯੩:੧; ੧੭੦:੨

ਕਰਮੰ– ਦੇਖੋ ਕਰਮ, ੭੫:੪; ੧੦੦:੨; ੧੧੦:੨; ੧੪੪:੧

ਕਰਮੇ– ਦੇਖੋ ਕਰਮ, ੫੪:੧; ੭੪:੧

ਕਰਮੈ– ਦੇਖੋ ਕਰਮ, ੧੦੩:੩

ਕਰੀਅੰ– ਸਭਦਾ ਰਚਨਹਾਰ, ੯੫:੨; ੧੯੮:੪

ਕਰੀਮ– ਕਿਰਪਾਲੂ, ੧੧੦:੨; ੧੫੧:੩

ਕਰੀਮੁਲ– ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੫੨:੩; ੧੫੮:੩; ੧੯੮:੨; ੪

ਕਰੀਮੇ– ਕਿਰਪਾਲੂ, ੨੫:੪

ਕਰੁਣਾਕਰ– ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੭੫:੧; ੧੭੩:੪

ਕਰੁਣਾਕ੍ਰਿਤ– ਤਰਸ ਦੀ ਮੂਰਤੀ, ੧੭੮:੨

ਕਰੁਣਾਲਯ– ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ, ੧੭੧:੧; ੧੮੧:੨

ਕਲਹ– ਕਲੇਸ਼, ਝਗੜਾ, ੧੮੭:੩

ਕਲੰਕੰ– ਦਾਗ਼, ੫੦:੧; ੧੫੪:੧

ਕਲੰਕਾਰ– ਕਲੰਕਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬੇਦਾਗ਼, ੧੮੮:੧

ਕਲਾ– ਸਮਰਥਾ, ਸਤਿਅ, ੮੪:੧

ਕਲਾਮ– ਬਾਣੀ, ੧੫੦:੪

ਕਲਾਮੈ– ਦੇਖੋ ਕਮਾਲ, ੧੨੦:੪

ਕਲਿ– ਜੰਗ, ਯੁੱਧ, ੧੭੨:੩

ਕਲੀ– ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ੧੧੦:੩

ਕਲੀਮੈ– ਕਲਾਮੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ੧੨੦:੧

ਕਵਨ– ਕੌਣ, ੧:੬

ਕਾਏ– ਕਾਇਆਂ, ਸਰੀਰ, ੧੦੦:੨

ਕਾਜੈ– ਕੰਮ, ਕਾਜ, ਕਾਰਜ, ੧੧੬:੧
ਕਾਮ– (੧)ਇੱਛ ਵਾਸ਼ਨਾ, ੮੧:੧;
(੨)ਕੰਮ, ਕਾਰਜ, ੮੪:੪
ਕਾਮਲ– ਸੱਚਾ, ਪਰਿਪੂਰਨ, ੧੫੧:੩
ਕਾਰਣ– ਕਾਰਨ, ਵਜਹ, ੧੭੨:੩
ਕਾਰਨ– ਵਜਹ, ਕਾਰਣ, ੧੦੯:੩
ਕਾਲ– ਮੌਤ, ੨੩:੧; ੪੫:੧; ੭੯:੩; ੯੦:੪
ਕਾਲਹੀਨ– ਮੌਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ , ੮੪:੧
ਕਾਲਾਨ– ਕਾਲਾਂ ਦਾ , ੯੦:੪
ਕਾਲੇ– ਕਾਲ, ੧੯:੧; ੨੦:੩; ੨੩:੧; ੪੫:੧; ੯੭:੩
ਕਾਲੈ– ਕਾਲ, ੧੧੪:੩
ਕਿ– ਅਰਥਾਤ, ੧੦੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੧:੧; ੧੩੦:੩; ੧੫੦:੧; ੨; ੧੫੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੨:੧; ੨; ੪; ੧੫੫ :੨; ੩; ੧੫੬:੧; ੧੫੮:੪; ੧੫੯ :੧; ੨; ੩; ੪; ੧੯੦:੧; ੨; ੩; ੪;
ਕਿਹ– ਕੈਸੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ, ੧:੨; ੮੨:੨
ਕਿਰਾਂ– ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਸ੍ਵਰਯ, ੧੫੫:੨
ਕੀਨ– ਕੀਤਾ, ਕੀਤੇ, ੮੧:੩
ਕੁਕਰਮੰ– ਮੰਦੇ ਕਰਮ, ਕੁਕਰਮ, ੭੩:੧; ੧੯੭:੪
ਕੁਨਿੰਦ– ਕਰਨਵਾਲਾ, ਕਰਨਹਾਰ, ੧੦੯:੩
ਕੁਨਿੰਦਾ– ਕਰਨਵਾਲਾ, ੧੯੮:੨
ਕੇ– ਦੇ , ੮੩:੧; ੧੭੩:੧; ੨; ੧੮੪:੪
ਕੋ– ਨੂੰ, ੭੯:੩; ੮੧:੪; ੮੫:੪
ਕੋਟਿ– ਕਰੋੜ, ੧:੪; ੮੬:੪
ਕ੍ਰਿੱਸੰ– ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ੭੧:੨
ਕ੍ਰਿਤਾਰ– ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ, ੨੪:੨
ਕ੍ਰਿਤੀ– ਕਰਤਾ,ਸਿਰਜਨਹਾਰ, ੧੦੬:੧
ਕ੍ਰਿਪਾਲ– ਕਿਰਪਾਲੂ, , ੭੩:੧
ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ– ਕਿਰਪਾਲੂ, ਦਇਆਲੂ, ੨:੨
ਕ੍ਰੂਰ– ਭਿਆਨਕ, ੫੪:੧
ਖੰਡ– ਨਾਸ਼, ੧੬੭:੩
ਖੰਡਨ– ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੭੧:੩; ੧੭੬:੨
ਖਲ– ਮੂਰਖ, ੧੬੭:੩; ੧੭੧:੩; ੧੭੬:੨; ੧੮੦:੪
ਖਿਆਤਾ– ਬਿਖਿਆਤ, ਪ੍ਰਸਿਧ, ੧੪੨:੩
ਖਿਆਲ– ਧਿਆਨ, ੧੬੭:੩
ਖ਼ਿਰਾਜ– ਹਾਲ਼ਾ, ਚੱਟੀ, ੧੨੪:੪; ੧੫੩:੧

ਖੇਲ– ਖੇਡ, ਤਮਾਸ਼ਾ, ੮੧:੪²
ਗਉਣੇ– ਗਮਨ, ਜਾਣਾ, ਪਹੁੰਚ ੪੫:੩
ਗਉਨੇ– ਦੇਖੋ ਗਉਣੇ, ੨੨:੧; ੧੧੧:੩
ਗੰਜਨ– ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ੮੫:੨; ੧੮੨:੨; ੧੮੪:੪
ਗਜਾਇਬ– ਕਹਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗਜ਼ਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯੮:੩
ਗਣਿਜੈ– ਗਿਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੧:੪
ਗੰਤਾ– ਜਾਣ, ਅਪੜਨ ਵਾਲਾ, ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ, ੮੬:੧; ੧੧੫ :੨; ੧੪੨:੨
ਗਤਿ– ਹਾਲਤ, ੯੧:੩; ੯੨:੪; ੧੬੪:੪
ਗਨ– ਸੰਮੂਹ, ੮੭:੧; ੯੧:੪; ੯੨:੧; ੧੬੧:੨; ੧੬੩:੩
ਗਨੀਮ– ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ੧੫੪:੩
ਗਨੀਮੁਲ– ਵੈਰੀਆਂ, ਦੁਸ਼ਮਨਾ, ੧੨੨:੧; ੧੨੪:੪; ੧੫੩:੧
ਗਨੀਮੇ– ਦੁਸ਼ਮਨ, ਵੈਰੀ, ੧੯੮:੩
ਗਰਬ– ਅਹੰਕਾਰ, ੮੫:੨; ੧੮੪:੪
ਗਰੀਬੁਲ– ਕੰਗਾਲ, ਨੰਗ, ੧੨੨:੨; ੧੫੩:੨
ਗਵੰਨ– ਗਮਨ, ਜਾਣਾ, ਪਹੁੰਚ, ੧੫੬:੧
ਗੜਨ– ਘੜਨ, ਸਿਰਜਣ, ੮੩:੪
ਗਾਤ– ਸਰੀਰ, ੧੬੮:੩; ੧੬੯:੧
ਗਿਆਤਾ– ਜਾਣੂ, ਗਿਆਨੀ, ੫੨:੩; ੭੬:੨; ੧੪੨:੪
ਗਿਆਨ– ਪ੍ਰਗਾਸ, ਜਾਣਕਾਰੀ, ੧੮੬:੩; ੧੮੭:੧
ਗਿਆਨੰ– ਦੇਖੋ ਗਿਆਨ, ੭੦:੧
ਗਿਆਨੇ– ਗਿਆਨ, ਜਾਣਕਾਰੀ, ੧੮੬:੩; ੧੮੭:੧
ਗੀਤ– ਗੀਤ, ਪਦ, ਗਾਣਾ, ੪੭:੩; ੬੮:੧
ਗੀਤੇ– ਦੇਖੋ ਗੀਤ, ੪੭:੩; ੬੪:੧
ਗੁਨ– ਗੁਣ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ੮੭:੧; ੯੧:੧
ਗੁਨਾਹ– ਪਾਪ, ਗਲਤ ਕੰਮ, ੧੦੯:੧
ਗੁਨਿ– ਦੇਖੋ ਗੁਨ, ੧੬੧:੨;੩
ਗੁਰਬਰ– ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ੧੬੧:੪
ਗ਼ੈਬ– ਗੁਪਤ, ਲੁਪਤ, ੧੦੮:੩
ਗੈਬੁਲ– ਦੇਖੋ ਗ਼ੈਬ, ੧੦੮:੩
ਗੋਬਿੰਦ– ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੯੪:੧
ਘਰ– ਗ੍ਰਿਹ, ਰਿਹਾਇਸ਼ਗਾਹ, ੧੬੮:੧
ਘਰਿ– ਦੇਖੋ ਘਰ, ੧੬੮:੧
ਘਾਇਕ– ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੮੫:੪; ੧੮੦:੪
ਘਾਲਕ– ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੭੯:੩
ਘਾਲਯ– ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੭੧:੨
ਚਉਦਹ– ਚੌਦਾ, ੮੩:੧
ਚੱਕ– ਕੂਟਾਂ, ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ੮੨:੪
ਚਕ੍ਰ– (i) ਗੋਲ ਲਕੀਰਾਂ, ੧:੧
(ii) ਕੂਟਾਂ, ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਪਾਸੇ, ੮੨:੪; ੯੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੯੭:੧; ੨; ੩; ੪;

	੯੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੯੯:੨
ਚਤੁਰ–	ਚਾਰ, ੮੨:੪
ਚੱਤ੍ਰ–	ਚਾਰ, ੯੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੯੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੯੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੯੯:੧
ਚੰਦ੍ਰ–	ਚੰਦਰਮਾ, ੪੭:੧; ੧੮੫:੧
ਚੰਦ੍ਰੇ–	ਚੰਦਰਮਾਂ, ੪੭:੧; ੧੮੫:੧
ਚੰਦ੍ਰੈ–	ਚੰਦਰਮਾਂ, ੧੧੯:੪
ਚਰਨ–	ਪੈਰ, ਚਰਨ-ਕੰਵਲ, ੧੬੮:੨
ਚਰਾਗ਼–	ਦੀਪਕ, ਦੀਵਾ, ੧੫੦:੨
ਚਿਹਨ–	ਨਿਸ਼ਾਨ, ੧:੧
ਚਿੱਤ–	ਚਿਤ, ਮਨ, ਅੰਤਹਕਰਣ, ੮੬:੪; ੧੬੮:੨
ਚਿਤ੍ਰੰ–	ਤਸਵੀਰ, ਚਿੱਤਰ, ੧੦੭:੩
ਚਿਤ੍ਰੇ–	ਤਸਵੀਰ, ੧੦੧:੨
ਛਤ੍ਰੰ–	ਖਤਰੀ, ਸੂਰਮਾ, ੧੦੬:੨
ਛਤ੍ਰੀ–	ਖਤਰੀ, ਸੂਰਮਾ, ੧੦੬:੨
ਜਸ–	ਉਪਮਾ, ਮਹਿਮਾ, ੧੮੪:੪[੨]
ਜ਼ਹੂਰ–	ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੧੫੦:੧
ਜਗ–	ਦੁਨੀਆ, ਜਗਤ, ੮੩:੧; ੧੭੩:੨; ੪
ਜਗਤੰ–	ਦੁਨੀਆ, ਜਗਤ, ੧੦੬:੧
ਜਗਤੇਸ੍ਵਰ–	ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ੧੭੨:੧; ੧੭੫:੪
ਜਤ੍ਰ–	ਜਿਥੇ, ੭੯:੪; ੮੦:੪
ਜੰਤ੍ਰ–	ਜੰਤਰ, ੫੭:੨
ਜੰਤ੍ਰੰ–	ਜੰਤਰ, ੫੭:੨; ੭੦:੪
ਜਨਮ–	ਪਦਾਇਸ਼, ੮੨ :੩
ਜਪ–	ਸਿਮਰਨ, ਜਾਪ, ੧੭੭:੧
ਜਪੁ–	ਜਾਪ, ਸਿਮਰਨ, ੧੮੨:੪
ਜ਼ਮਾਂ–	ਸਮਾਂ, ਜ਼ਮਾਨਾ, ੧੫੮:੧
ਜਮਾਨੈ–	ਸਮੇ, ਜ਼ਮਾਨੇ, ੧੨੨:੪
ਜਮਾਲ–	ਕੋਮਲ ਸੁੰਦਰਤਾ, ੧੫੨:੪; ੧੫੮:੪
ਜਮਾਨੁਲ–	ਜ਼ਮੀਨ, ਧਰਤੀ, ੧੨੨:੪; ੧੫੮:੧
ਜਰਾਰੰ–	ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਵੈਰੀ, ੨੪:੧
ਜਲ–	ਪਾਣੀ, ੧੦੫:੧; ੧੬੩:੪; ੧੬੫:੩
ਜਲਾਸਰੇ–	ਸਮੁੰਦਰ, ੧੬:੩
ਜਲੇ–	ਜਲ/ਪਾਣੀ ਵਿਚ, ੬੨:੨
ਜ਼ਾਹਰ–	ਪ੍ਰਤੱਖ, ੧੫੦:੧
ਜਾਹਿ–	ਜਿਸ ਦਾ, ੮੧:੧
ਜਾਹੋ–	ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ, ੧੧੩:੩
ਜਾਕਹਿ–	ਜਿਸ ਦੇ, ੮੪:੩; ੮੬:੩
ਜਾਕਰ–	ਜਿਸ ਦਾ, ੮੦:੧; ੩; ੮੨:੩
ਜਾਤ–	ਜਾਤੀ, ਕੁਲ, ੮੨:੩

ਜਾਤਿ– ਦੇਖੋ ਜਾਤ, ੧:੧; ੮੦:੧; ੮੨:੨; ੮੪:੩
ਜਾਤੈ– ਦੇਖੋ ਜਾਤ, ੧੪੮:੪
ਜਾਨਈ– ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ੮੨:੨
ਜਾਨਹੀ– ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ੮੨:੧; ੮੩:੨
ਜਾਨਿਯ– ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ੧੭੩:੪.
ਜਾਨੇ– ਜਾਨਣਾ, ੯੬:੪
ਜਾਪ– ਸਿਮਰਨ, ੧੩:੧
ਜਾਪਹੀ– ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੮੩:੧
ਜਾਪਨ– ਜਪਣ ਵਾਲਾ, ੧੮੨:੪
ਜਾਪਿਯੈ– ਜਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ੧੧੮:੩
ਜਿਹ– ਜਿਸ, ੧:੧; ੮੨:੧; ੮੩:੧; ੨; ੮੬:੨
ਜੀਤੰ– ਜਿਤਣਾ, ੬੯:੩
ਜੀਵ– ਜੀਵ-ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ, ੭੨:੧
ਜੀਵੰ– ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ, ੭੨:
ਜੁਗਤਾ– ਢੰਗ, ਵਿਧੀ, ਜੁਗਤੀ, ੭੭:੪; ੧੪੪:੩
ਜੁਗਤੇ– ਜੁਗਤੀ ਵਾਲਾ, ੫੩:੧; ੧੯੯:੨
ਜੁਗਾਦਿ– ਜੁਗਾ ਦਾ ਆਦਿ, ੧੩੪:੪
ਜੁਧ– ਜੰਗ, ਲੜਾਈ, ੧੮੭:੧
ਜੁਧੇ– ਯੁੱਧ, ਜੰਗ ਵਿਚ, ੧੮੭:੧
ਜੁਬਾਂ– ਰਸਨਾ, ਜੀਭ, ੧੫੫:੧
ਜੁਰਅਤਿ– ਹੌਸਲਾ, ੧੫੮:੪
ਜੇਬ– ਨੁਹਾਰ, ਫਬਨ, ੮੨:੨
ਜੋਗ– ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਗ ਆਦਿ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧਨਾ ਕਰਕੇ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ੨੮:੧; ੫੧:੧; ੫੩:੨; ੧੮੬:੩
ਜੋਗੇ– ਦੇਖੋ ਜੋਗ, ੨੮:੧; ੫੧:੧; ੭੪:੩; ੧੮੬:੩
ਜੋਗੇਸੁਰੰ– ਜੋਗੀਰਾਜ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ੫੧:੧; ੫੩:੨
ਢੀਠ– ਸਾਹਸੀ, ਦਲੇਰਾਨਾ, ੧੭੦:੨
ਤੱਤੰ– ਤੱਤਵ, ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਰਜੋ ਤਮੋ ਸਤੋ, ੧੮੬:੨
ਤਤ੍ਰ– ਕਿਥੇ, ਤਿਥੇ, ੭੯:੪; ੮੦:੪
ਤੰਤ੍ਰ– ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਸਮਾਂ, ੫੭:੪
ਤੰਤ੍ਰੰ– ਦੇਖੋ ਤੰਤ੍ਰ, ੫੭:੪
ਤਮਾਮੁਲ– ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ, ੧੨੧:੨; ੧੫੬:੩
ਤਮਾਮੈ– ਸਾਰੇ, ੧੨੩:੧
ਤਮੀਜ਼– ਪਛਾਣ, ੧੫੬:੩
ਤਮੀਜ਼ੁਲ– ਪਛਾਣ, ੧੨੩:੧
ਤਰੰਗ– ਲਹਿਰ, ੧੨੪:੧
ਤਵ– ਤੁਸੀਂ, ਤੂੰ, ੧:੬
ਤਾਹਿ– ਉਸ ਨੂੰ, ੮੧:੨
ਤਾਤ– ਪਿਤਾ, ੮੨:੩

ਤਾਤੇ– ਪਿਤਾ, ੧੪੮:੩
ਤਾਨ– ਰਾਗ ਵਿਚ ਤਾਨ ਜਿਹਨਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੪੯ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।, ੪੭:੪
ਤਾਨੰ– ਦੇਖੋ ਤਾਨ, ੭੦:੨
ਤਾਨੇ– ਦੇਖੋ ਤਾਨ, ੪੭:੪
ਤਾਪਨ– ਤਪਾਉਣਾ, ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ, ੧੮੨:੩
ਤਾਮਸੰ– ਤਮੋ ਗੁਣ, ੧੮੬:੧
ਤੇ– ਤੋਂ, ੮੬:੧; ੧੭੬:੩
ਤੇਜ– ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੧੮੫:੩
ਤੇਜੇ– ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ, ੧੮੫:੩
ਤ੍ਰਾਣੰ– ਓਟ, ਆਸਰਾ, ੭੭:੨; ੧੪੩:੪
ਤ੍ਰਾਣੈ– ਦੇਖੋ ਤ੍ਰਾਣੰ, ੧੧੭:੧
ਤ੍ਰਿਕਾਮੇ– ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੨੮:੪; ੧੪੭:੨
ਤ੍ਰਿਕਾਲੇ– ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੮੮:੪
ਤ੍ਰਿਣ– ਤਿਣ, ਤੀਲਾ ਭਾਵ ਬਨਸਪਤੀ, ੧:੫
ਤ੍ਰਿਬਰਗ– ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ, ੩੨:੩
ਤ੍ਰਿਬਰਗੰ– ਦੇਖੋ ਤ੍ਰਿਬਰਗ, ੧੨੯:੧
ਤ੍ਰਿਬਰਗੇ– ਦੇਖੋ ਤ੍ਰਿਬਰਗ, ੧੪:੩
ਤ੍ਰਿਬਾਧੇ– ਤਿਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ, ੧੨੯:੧
ਤ੍ਰਿਭਵਣ– ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ੧:੫
ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ– ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੭੧:੪; ੧੨੮:੪; ੧੪੭:੨; ੧੮੮:੪
ਤ੍ਰਿਭੁਗਤ– ਤਿੰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਭੋਗਦੇ/ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ੧੩੦:੧
ਤ੍ਰਿਮਾਨ– ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਮਾਨਤਾ ਹੈ, ੩੨:੧; ੭੯:੨
ਤ੍ਰਿਮਾਨੇ– ਦੇਖੋ ਤ੍ਰਿਮਾਨ, ੧੩:੩
ਤ੍ਰਿਮੁਕਤਿ– ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੨੫:੨
ਥਪ– ਥਾਪਣਾ, ਅਸਥਾਪਨ ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਵਿਚ, ੧੭੭:੨
ਥਲ– ਧਰਤੀ, ੧੬੩:੪; ੧੬੫:੨; ੩
ਥਲੇ– ਧਰਤੀ ਤੇ, ੬੨:੨
ਥਾਪ– ਸਥਾਪਨਾ, ੮੩:੨
ਥਾਪਿਓ– ਥਾਪਿਆ, ਸਿਰਜਿਆ, ੮੩:੨
ਥਾਪਿਯੈ– ਸਥਾਪਨ, ੧੧੮:੪
ਥਾਪੇ– ਦੇਖੋ ਥਾਪ, ੨੦:੧; ੨
ਦਹਿੰਦ– ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੦੯:੪
ਦਰਸ਼ਨ– ਦਰਸ਼ਨ, ਦੀਦਾਰ, ੮੧:੩
ਦਲੀ– ਦਲਣ ਵਾਲੇ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੧੦:੪
ਦਾਤਾ– ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੬੦:੨; ੭੬:੧; ੧੭੦:੪
ਦਾਨ– ਖ਼ੈਰਾਤ, ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼/ਧਨ ਦੇਣਾ, ੫੬:੧
ਦਾਨਿਯੈ– ਦਾਨੀ, ੯੮:੪; ੧੧੧:੨
ਦਾਨੇ– ਦੇਖੋ ਦਾਨ, ੫੬:੧; ੯੬:੩
ਦਿਆਲ– ਮਿਹਰਵਾਨ, ਕਿਰਪਾਲੂ, ੧੯੨:੨

ਦਿਆਲੰ– ਦੇਖੋ ਦਿਆਲ, ੬੦:੨; ੧੯੯:੩

ਦਿਆਲੇ– ਦੇਖੋ ਦਿਆਲ, ੧੯:੨; ੨੩:੨; ੨੮:੩

ਦਿਸ– ਦਿਸ਼ਾ, ਪਾਸਾ, ੧੬੫:੨;4

ਦਿਸ਼ਾ– ਦਿਸ਼ਾ, ਪਾਸਾ, ੮੦:੪

ਦਿਹਿੰਦ– ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੫੨:੧

ਦਿਮਾਗ– ਦਿਮਾਗ, ਅਕਲ, ੧੫੧:੧

ਦੀਨੈ– ਦੇਣਾ, ੧੧੩:੧

ਦੁਸਟ– ਨੀਚ, ੧੮੪:੪

ਦੁਕਾਲੰ– ਦੋ ਕਾਲ ਭਾਵ ਜਨਮ-ਮਰਨ, ੧੯੯:੩

ਦੁਤਿ– ਤੇਜ਼, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੯੨:੩

ਦੇਸ– ਦੇਸ਼, ੮੦:੩

ਦੇਸੇ– ਦੇਸ਼, ੬੬:੩

ਦੇਸੈ– ਦੇਸ਼, ੧੦੩:੧; ੧੧੨:੧; ੧੧੪:੧; ੧੧੭:੩

ਦੇਵ– ਦੇਵਤਾ, ਸੁਰਜਨ, ੪੪:੩; ੭੯:੨; ੮੨:੧; ੮੩:੨; ੮੯:੩

ਦੇਵਾਨ– ਮਹਾਨ ਦੇਵਤਾ, ੮੯:੩

ਦੇਵੇ– ਦੇਵਤਾ, ੪੪:੩; ੫੪:੨

ਦੇਵੈ– ਦੇਵਤਾ, ੨੧:੧

ਦ੍ਰਿੱਸੰ– ਦੇਖਣਵਾਲਾ ੭੧:੧

ਧੰਧੇ– ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ, ੨੪:੩

ਧਰਣੀ– ਧਰਤੀ, ੧੭੮:੪

ਧਰਮ– ਫਰਜ਼, ਮਜ਼੍ਹਬ, ੮੪:੨; ੯੩:੧; ੧੭੦:੧

ਧਰਮੰ– ਦੇਖੋ ਧਰਮ, ੭੫:੩; ੧੦੫:੨; ੧੪੪:੪

ਧਰਮੇ– ਦੇਖੋ ਧਰਮ, ੭੪:੨

ਧਾਮ– ਘਰ, ਟਿਕਾਣਾ, ੮੧:੧; ੮੪:੨

ਧਾਮੰ– ਦੇਖੋ ਧਾਮ, ੬੧:੨

ਧਿਆਨ– ਖ਼ਿਆਲ, ਸਮਾਧੀ, ੧੮੬:੪

ਧਿਆਨੇ– ਖ਼ਿਆਲ, ਸਮਾਧੀ, ੧੮੬:੪

ਧੁਜਾ– ਝੰਡਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ਧ੍ਵਜਾ, ੧੦੫:੨

ਧੁਰਾਸ– ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ/ਸਰਦਾਰ, ੧੬੬:੨

ਧ੍ਰਿਤ– ਧਰਤੀ, ੧੬੬:੨; ੧੭੩:੧; ੧੭੮:੪

ਨ– ਨਹੀਂ, ਨਾਂਹਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ, ੧:੨; ੮੦:੧^{2}:੩^{2}; ੮੨:੧; ੨; ੩; ੮੪:੩^{2}: ੮੬:੨; ੪; ੯੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦੦:1; ੨; ੧੦੧: ੧; ੨; ੧੪੮:੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪^{2}; ੧੬੭:੪; ੧੯੫; ੧; ੨; ੩; ੪

ਨਹਿ– ਨਹੀਂ, ੮੧:੧

ਨਹਿਨ– ਨਹੀਂ, ੧:੧

ਨਮਸਤਸਤੁ– ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ੧੬:੨; ੧੭:੪; ੨੧:੪; ੨੩:੨; ੨੬:੩

ਨਮਸਤੁਲ– ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗ, ੧੯੭:੧

ਨਮਸਤ੍ਵੰ– ੨:੧; ੨; ੬੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੬: ੧; ੨

ਨਮਸਤੰ– ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ੨:੨; ੨; ੩; ੧; ੨; ੩; ੪; ੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੫; ੧; ੨; ੩;

੪; ੬:੧; ੨; ੩; ੪: ੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੧:੨; ੩; ੪; ੨੩:੩; ੪; ੨੪:੧; ੨; ੨੫:੧; ੨; ੪; ੨੬:੧; ੨; ੪; ੫੬:੪

ਨਮੋ– ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ੧੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੩:੧; ੨੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੪:੧; ੩; ੪੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੬:੩; ੪; ੪੭:੧; ੨; ੩: ੪; ੪੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੦:੪; ੫੧ :੧; ੨;੫੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੩:੪; ੫੪: ੧; ੨; ੫੫:੧[2]; ੨[2]; ੫੬:੧[2]; ੨; ੫੭ :੧; ੨; ੩; ੪; ੬੪:੩; ੬੬ :੩; ੪; ੬੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੯ :੧; ੨; ੩; ੪; ੭੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੧:੧; ੨; ੩; ੭੨:੧; ੨; ੧੪੫:੧; ੧੮੫:੧[2]; ੨; ੩; ੪; ੧੮੬:੧; ੨[2]; ੩[2]; ੪[2]; ੧੮੭:੧[2]; ੨[2]; ੩[2]; ੪; ੧੮੮:੨

ਨਰ– ਮਾਨ੍ਵ, ੧:੫; ੧੬੧:੪; ੧੬੨:੪; ੧੮੦:੩

ਨਰਕ– ਦੋਜ਼ਖ, ੧੩੦:੩; ੧੫੫:੩

ਨਾਇਕ– ਆਗੂ, ਹੀਰੋ, ੧੮੦:੩; ੧੮੧:੩

ਨਾਸਿਯ– ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੭੪:੪

ਨਾਦ– ਸੰਗੀਤ, ੪੮:੨

ਨਾਦੇ– ਸੰਗੀਤ, ੪੮:੨

ਨਾਮ– ਨਾਂ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ, ੧:੬; ੮੦:੧[2]; ੮੧:੧; ੮੪:੩; ੧੬੮:੨

ਨਾਰਾਇਣੈ– ਪਰਮਾਤਮਾ, ੫੪:੧

ਨਿਸਦਿਨ– ਰਾਤ ਦਿਨ, ੮੮ :੨

ਨਿਕਾਮ– ਨਿਸ਼ਕਾਰ,ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ, ੯੨:੨

ਨਿਚਿੰਤ– ਨਿਸਚਿੰਤ, ੧੩੮:੧

ਨਿਤ– ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦਾ, ੫੪:੧; ੮੬:੩

ਨਿਧਾਨ– ਖਜ਼ਾਨਾ, ੩੨:੨; ੪੩:੨

ਨਿਧਾਨੇ– ਖਜ਼ਾਨੇ, ੧੩:੪; ੪੪:੨; ੬੪:੪

ਨਿਧਾਨੈ– ਖਜ਼ਾਨੇ, ੧੨੩:੨

ਨਿਰਭੈ– ਨਿਡਰ, ਨਿਰਭਉ, ੯੨:੨

ਨਿਰਾਸਰੇ– ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਆਸਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ੧੬:੪

ਨਿਰੁਕਤ– ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੧੨੫:੧

ਨਿਰੁਕਤਿ– ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੧੩੧:੧; ੧੩੨:੧

ਨਿਵਾਸ– ਰਿਹਾਇਸ਼, ਟਿਕਾਣਾ, ੧੫੪:੨; ੧੫੫:੪

ਨਿਵਾਸੀ– ਵਾਸੀ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ੫੮:੨; ੭੩:੨; ੧੯੮:੨

ਨਿਵਾਸੇ– ਦੇਖੋ ਨਿਵਾਸ, ੧੯੭:੨

ਨਿਵਾਜ਼– ਨਿਵਾਜ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੨੪:੩; ੧੫੩:੨

ਨੇਕਲੰਕੀ– ਦਾਗਹੀਣ, ਕਲੰਕਹੀਣ, ੫੦:੧

ਨੇਤ– ਨਹੀਂ ਹੈ, ੧:੫[2]; ੮੬:੩

ਨ੍ਰਿਸੰਗੀ– ਜ਼ਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ, ੪੬:੧

ਨ੍ਰਿਸਾਕੰ– ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਨਹੀਂ, ੧੪੬:੧

ਨ੍ਰਿਸਾਕੰ– ਦੇਖੋ ਨ੍ਰਿਸਾਕੰ, ੧੫:੧
ਨ੍ਰਿਸੀਕ– ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਕ ਨਹੀਂ, ੩੯:੨
ਨ੍ਰਿਕਰਮੇ– ਅਕਰਮ, ੧੦:੧
ਨ੍ਰਿਕਾਮੰ– ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ, ੧੯੭:੩
ਨ੍ਰਿਕਾਮੇ– ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ, ੧੧:੨
ਨ੍ਰਿਘਾਤੇ– ਘਾਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੧:੪
ਨ੍ਰਿੱਤ– ਨਾਚ, ੪੮:੧
ਨ੍ਰਿਤਾਪੇ– ਤਾਪ ਰਹਿਤ, ੧੩:੧
ਨ੍ਰਿਤੇ– ਨਾਚ, ੪੮:੧
ਨ੍ਰਿਦੇਸੇ– ਦੇਸ਼ ਰਹਿਤ, ੧੦:੩
ਨ੍ਰਿਧਾਤੇ– ਧਾਤ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੧:੩
ਨ੍ਰਿਧਾਮੇ– ਘਰ ਰਹਿਤ, ਟਿਕਾਣਾ-ਰਹਿਤ, ੧੮:੩
ਨ੍ਰਿਧੂਤੇ– ਜਿਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਹਿਲਾਇਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੨:੧
ਨ੍ਰਿਨਾਥੇ– ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੬੫:੧
ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ– ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ੧੧:੧; ੯੫:੩
ਨ੍ਰਿਪ– ਰਾਜਾ, ੧੮੧:੩
ਨ੍ਰਿਬਾਕੇ– ਨਿਰਭਉ, ਨਿੱਡਰ, ੧੫:੨
ਨ੍ਰਿਬਾਧ– ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋਕ ਨਾ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੨੭:੩; ੧੪੬:੪
ਨ੍ਰਿਬਾਮੇ– ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ, ੧੮:੪
ਨ੍ਰਿਬੂਝ– ਅਬੁਝ, ਬੁਝਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੩੭:੧
ਨ੍ਰਿਭੰਗੀ– ਨਾਸ-ਰਹਿਤ, ੧੪੭:੩
ਨ੍ਰਿਭਰਮੇ– ਭਰਮ ਰਹਿਤ, ੧੦:੨
ਨ੍ਰਿਭੇਸੇ– ਭੇਸ ਰਹਿਤ, ੧੦:੪
ਨ੍ਰਿਲੰਭ– ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਆਸਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ੩੯:੩
ਪਸਾ– ਪਸਾਰਾ, ਫੈਲਾਓ, ੧੬੦:੧
ਪਰ– ਪਰੇ, ਦੂਰ, ੧੭੬:੩
ਪਰੰ– ਪਰੇ, ੬੦:੧; ੧੫੭:੧
ਪਰਸਤੈ– ਪਾਲਣਹਾਰ, ੧੨੨:੨
ਪਰਮ– ਉਤਮ, ੫੦:੨; ੫੧:੧; ੫੨:੩; ੫੩:੨; ੬੦:੧; ੭੦:੨; ੮੩:੩; ੮੬:੩ ੧੫੭:੧; ੧੮੬:੨
ਪਰਮੰ– ਦੇਖੋ ਪਰਮ, ੧੨੦:੨
ਪਰਮਾਤਮਾ– ਪ੍ਰਭੂ, ਰੱਬ, ੧੮੪:੧
ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ– ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੭੨:੨
ਪਰਮੇਸ੍ਵਰੰ– ਪਰਮਾਤਮਾ, ੬੦:੧
ਪਰਾਜ– ਹਾਰ, ਸ਼ਿਕਸਤ, ੧੨੬:੩
ਪਰਾਜੀ– ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੬੧:੨
ਪਰੇ– ਦੂਰ, ੧੦੧:੪
ਪਵਿਤ੍ਰ– ਪਾਵਨ, ੧੦੧:੪
ਪਾਇਕ– ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੮੧:੪

ਪਾਸਿਜ– ਪਾਸ, ਨੇੜੇ, ਨਿਕਟ, ੧੭੪:੩
ਪਾਸੇ– ਵੱਲ, ਪਾਸੇ, ੯੮:੧
ਪਾਕ– ਪਵਿੱਤਰ, ੧੦੮:੩
ਪਾਤਿ– ਕੁਲ, ੧:੧; ੮੨:੨; ੮੪:੩
ਪਾਤੈ– ਕੁਲ, ੧੪੮:੪
ਪਾਨ– ਵਾਦ, ੪੮:੩; ੧੮੭:੨
ਪਾਨੇ– ਵਾਦ ੪੮:੩; ੧੮੭:੨
ਪਾਲਕ– ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ੭੯:੩
ਪਾਲੇ– ਦੇਖੋ ਪਾਲੇ, ੧੧੪:੪
ਪੁਤ੍ਰੈ– ਪੁਤਰ, ਬੇਟਾ, ੧੪੮:੧
ਪੁਨਿ– ਫਿਰ, ਪੁਨਹ, ੭੯:੩
ਪੁਨੀਤ– ਪਵਿਤਰ, ਪਾਵਨ, ੮੩:੩
ਪੁਰਖ– ਪੁਰਸ਼, ਮਨੁਖ ਰੂਪ, ੭੯:੧; ੮੦:੨; ੮੩:੩; ੮੪:੧; ੮੫:੧; ੩
ਪੁਰਤੀਨ– ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ੮੨:੪
ਪੁਰਾਣ– ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ, ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ 18 ਗ੍ਰੰਥ, ੮੬:੩
ਪੁਰਾਨ– ਦੇਖੋ ਪੁਰਾਣ, ੮੬:੩
ਪੂਰਨ– ਪੂਰਾ, ਮੁਕੰਮਲ, ੮੩:੩
ਪੇਖਤ– ਦੇਖਦਿਆ, ੮੧:੧
ਪੇਖੀ– ਵੇਖਣ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ, ੧੧੫:੪
ਪੋਖੰ– ਪੋਸ਼ਣ, ਪਾਲਣਾ, ੨੭:੨
ਪੋਖੈ– ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ, ੧੧੬:੪
ਪੋਤ੍ਰੈ– ਪੋਤਰੇ, ੧੪੮:੪
ਪ੍ਰਸਿੱਜੇ– ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੭੨:੪
ਪ੍ਰਕਾਸ਼– ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੋਸ਼ਨੀ, ੧:੩; ੮੮:੧; ੧੩੭:੪; ੧੬੩:੨
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ– ਚਾਨਣ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੋਸ਼ਨੀ, ੧੪੫:੨
ਪ੍ਰਚੰਡ– ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼, ਪ੍ਰਤਾਪ, ੯੨:੩
ਪ੍ਰਜੁਗਤਿ– ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ੧੩੧:੪; ੧੩੨:੪
ਪ੍ਰਾਣੰ– ਪ੍ਰਾਣ, ਸਾਹ, ੭੭:੧; ੧੪੩:੩
ਪ੍ਰਣਾਸ– ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੩੦:੩; ੧੫੪:੧; ੧੫੫:੩
ਪ੍ਰਣਾਸੀ– ਨਾਸ ਕਰਨਹਾਰ, ੫੮:੧; ੭੩:੧; ੧੯੭:੪; ੧੯੧:੧; ੧੯੯:੩
ਪ੍ਰਣਾਮੇ– ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ੧੯੭:੧
ਪ੍ਰਾਣੈ– ਸ੍ਵਾਸ, ਪ੍ਰਾਣ, ੧੧੭:੨
ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ– ਪ੍ਰਤੀਪਾਲ, ਪਾਲਣਾ, ੮੫:੪
ਪ੍ਰਧਾਨਿਯੈ– ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੁਖੀ, ੧੧੮:੨
ਪ੍ਰਨਾਮ– ਨਮਸਕਾਰ, ਬੰਦਨਾ, ੧੬੧:੧; ੧੬੨:੧; ੧੬੩:੩; ੧੬੮:੧
ਪ੍ਰਭੰਗੀ– ਪਰਲੋ ਲੈ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ੪੯:੩
ਪ੍ਰਭੰਜ– ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੬੧:੪
ਪ੍ਰਭਾ– ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੧੨੫:੩; ੧੩੧:੧; ੧੩੨:੨; ੧੪੯:੩; ੧੬੦:੨
ਪ੍ਰਭੁਗਤਿ– ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਾਣਿਆ ਹੋਇਆ, ੧੨੫:੩

ਪ੍ਰਭੂ– ਪਰਮਾਤਮਾ, ੬੩:੨
ਪ੍ਰਭੋਗੇ– ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਣ ਵਾਲਾ, ੧੫:੧
ਪ੍ਰਮਾਨ– ਨਮਸਕਾਰ, ੯੨:੧
ਪ੍ਰਮਾਥੰ– ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ, ੧੪੬:੧
ਪ੍ਰਮਾਥੇ– ਦੁਖ-ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ, ੪੬:੨; ੪੯:੩; ੬੫:੨; ੧੪੬:੧; ੧੯੪:੨
ਪ੍ਰਵਾਸ– ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼, ੧੩੦:੪
ਪ੍ਰਿਥੀਉਲ– ਧਰਤੀ ਉਪਰ, ੧੩੦:੪
ਪ੍ਰਿਥੀਸੈ– ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ, ੧੦੨:੧
ਪ੍ਰੀਤ– ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ੬੮:੨
ਪ੍ਰੀਤੇ– ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ, ੬੮:੨
ਪ੍ਰੇਤ– ਭੈੜੀ ਰੂਹ, ਬਦਰੂਹ, ਪ੪:੨
ਪ੍ਰੋਛਪਾਲੰ– ਓਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ੬੦:੧
ਫ਼ਹੀਮੈ– ਰਹਿਮ ਵਾਲਾ, ੧੨੦:੨
ਫਿਕੰਨ– ਪਰੇ ਸੁਟਣ ਵਾਲਾ, ੧੫੩:੪
ਫਿਰਿ– ਫੇਰ, ਪੁਨਹ, ੪੩:੪; ੮੧:੪
ਫਿਰੈ– ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ੮੨:੪
ਫੈਲਿਓ– ਪਸਰਿਆ, ਫੈਲਿਆ, ੮੦:੪
ਬਸ– ਵੱਸ ਵਿਚ, ੧੮੪:੩
ਬਹਿਸਤੁਲ– ਸਵਰਗ, ੧੫੫:੪
ਬੰਕੇ– ਸੁਹਣੇ, ਸੁੰਦਰ, ੧੮੮:੨
ਬਕ੍ਰ– ਟੇਢਾ, ਵਕ੍ਰ, ਵਿੰਗ, ੮੨:੪
ਬਨ– ਜੰਗਲ, ਵਣ, ਬਨਸਪਤੀ, ੧:੫
ਬਰ– ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਉੱਤਮ, ੧੬੧:੩; ੧੬੨:੪
ਬਰਨ– ਵਰਣ, ਰੰਗ, ੧:੧
ਬਰਨਤ– ਵਰਣਿਤ ਬਿਆਨ, ੧:੬
ਬਰਨੈ– ਬਿਆਨ ਕਰੇ, ੧੦੪:੩; ੧੦੫:੩
ਬਾਹੁ– ਪ੍ਰਵਾਹ, ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ੮੮:੩; ੧੯੯:੩
ਬਾਂਕ– ਸੁੰਦਰ, ਬਾਂਕਾ, ੧੮੮:੨
ਬਾਢਜ– ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ੯੩:੪
ਬਾਤ– ਗੱਲ ਬਾਤ, ੧੬੮:੪; ੧੬੯:੨
ਬਾਦ– ਝਗੜਾ, ੪੮:੪
ਬਾਦੇ– ਝਗੜਾ, ੪੮:੪
ਬਾਲ– ਉਚਾ, ੯੦:੨
ਬਾਲਾਨ– ਉਚੇਰਾ, ੯੦:੨
ਬਿਅੰਤ– ਬੇਅੰਤ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ, ੧੬੫:੪
ਬਿਐਬ– ਐਬ ਰਹਿਤ, ਅਵਗੁਣ ਰਹਿਤ, ੧੦੮:੩
ਬਿਸ੍ਵ– ਦੁਨੀਆ, ੮੩:੪
ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ– ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਹਾਰ, ੧੭੫:੨; ੧੮੧:੧
ਬਿਹੀਨ– ਬਿਨਾ, ੯੮੧:੧; ੮੨:੩

ਬਿਹੀਨੈ– ਬਿਨਾ, ਬਗੈਰ, ੧੦੭:੩
ਬਿਖੈ– ਵਿਚ, ੮੩:੧
ਬ੍ਰਿੰਦ– ਸਮੂਹ, ਇਕੱਠ, ਲੋਕ-ਮੇਲਾ, ੧੮੫:੪
ਬ੍ਰਿੰਦੇ– ਦੇਖੋ ਬ੍ਰਿੰਦ, ੧੮੫:੪
ਬਿਨਾ– ਬਗੈਰ, ੫੦:੧
ਬਿਭੁਗਤਿ– ਐਸਵਰਜ, ਤੇਜ-ਪ੍ਰਤਾਪ, ੧੩੧:੩; ੧੩੨:੨
ਬਿਭੂਤ– ਐਸ਼ਵਰਯ, ੧੦੪:੪; ੧੨੫:੨; ੧੫੯:੪
ਬਿਭੂਤੇ– ਦੇਖੋ ਬਿਭੂਤ, ੪੯:੪; ੧੪੫:੪; ੧੪੬:੪; ੧੮੭:੪; ੧੯੭:੩; ੪; ੧੯੮:੩; ੧੯੯:੪
ਬਿਰਕਤ– ਉਦਾਸੀਨ, ੧੩੭:੨
ਬਿਰਾਜਹੀ– ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ੭੯:੪
ਬਿਲੰਦੁਲ– ਉੱਚਾ, ੧੨੨:੩
ਬੀਜ– ਮੂਲ, ੭੨:੨; ੧੮੫:੪
ਬੀਜੇ– ਮੂਲ ਕਾਰਨ, ੭੨:੨; ੧੮੫:੪
ਬੁਧਦਾ– ਬੁਧੀ/ਅਕਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੫੯:੧
ਬੇਦ– ਵੇਦ-ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਗ੍ਰੰਥ-ਰਿਗ, ਸ਼ਾਮ, ਯੁਯਰ ਤੇ ਅਥਰਬਣ, ੮੨:੧; ੮੬:੩
ਬ੍ਰਹਮੰ– ਬ੍ਰਹਮ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੦੬:੩
ਬ੍ਰਹਮੰਡਸ– ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਮਾਲਕ, ੧੭੬:੧
ਬ੍ਰਿਧ– ਵੱਡਾ, ੫੯:੧
ਬ੍ਰਿਧੇ– ਵੱਡਾ, ੫੯:੧
ਭਉਣੇ– ਭਵਨ, ਲੋਕ, ੪੫:੪
ਭਉਨੇ– ਭਵਨ, ਲੋਕ, ੨੨:੨; ੧੧੧:੪
ਭੰਗੇ– ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਹਾਰ, ੨੨:੪
ਭੰਡਾਰ– ਖਜ਼ਾਨਾ, ੧੬੯:੩
ਭੰਜਨ– ਨਾਸ਼ ਕਰਨਹਾਰ, ੮੫:੨; ੧੮੨:੨; ੧੮੪:੪
ਭੰਜਨਹਾਰ– ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ, ੮੩:੪
ਭਰ– ਪਾਲਣਹਾਰ, ੧੭੪:੧
ਭਰਨਾਯ– ਭਰਨ ਵਾਲਾ, ੯੩:੩
ਭਰਤੀ– ਭਰਨ ਵਾਲਾ, ੯੭:੨
ਭਰਮ– ਭੁਲੇਖਾ, ੮੪:੨
ਭਰਮੈ– ਭਰਮ, ਭੁਲੇਖਾ, ੧੦੩:੪
ਭਵ– ਜਨਮ, ੧੮੨:੧
ਭਾਹੋ– ਚਮਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੋਸ਼ਨੀ, ੧੧੩:੪
ਭਾਖਤ– ਆਖਦੇ ਹਨ, ੮੬:੩
ਭਾਗੇ– ਅੰਗ, ੧੨੯:੩
ਭਾਨ– ਸੂਰਜ, ੪੬:੩; ੪੭:੨; ੮੯:੧
ਭਾਨਾਨ– ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ, ੮੯:੧
ਭਾਨੇ– ਸੂਰਜ, ੪੬:੩; ੪੭:੨; ੭੬:੩
ਭਾਨੈ– ਸੂਰਜ, ੧੧੯:੧

ਭ੍ਰਿਤੇ– ਦੁਬਿਧਾ, ੯੯:੪
ਭੀਤੰ– ਭੈ, ਡਰ, ਤ੍ਰਾਸ, ੬੯:੪
ਭੁਗਤਾ– ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ, ੭੭:੩
ਭੁਗਤੇ– ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ, ੧੯੯:੧
ਭੂਪ– ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੫੫:੨
ਭੂਪੇ– ਰਾਜੇ, ੧੯:੪; ੫੫:੨
ਭੇਸ– ਭੇਖ, ੮੦:੩
ਭੇਸੇ– ਭੇਖ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ੬੬:੪; ੧੦੩:੨
ਭੇਸੈ– ਭੇਖ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ੧੧੨:੨; ੧੧੪:੨; ੧੧੭:੪
ਭੇਖ– ਪਹਿਰਾਵਾ, ਭੇਸ, ੧:੨
ਭੇਖੀ– ਭੇਸਧਾਰੀ, ਵੇਸ ਵਿਚ, ੧੧੫:੩
ਭੇਵ– ਭੇਤ, ੮੨:੧
ਭੇਵੰ– ਭੇਤ, ੭੮:੨
ਭੋਗ– ਮਾਨਣਾ, ਭੋਗ, ਸੁਖ, ੨੮:੨
ਭੋਗੇ– ਭੋਗਣਵਾਲਾ, ੨੮:੨; ੬੯:੨; ੭੪:੪
ਭੋਜ– ਰੋਜ਼ੀ, ੧੮੭:੨
ਭੋਜੇ– ਰੋਜ਼ੀ, ੧੮੭:੨
ਮਹੰਤ– ਮਹਾਨ, ਵੱਡਾ, ੩੮:੪; ੧੬੫:੩; ੧੭੦:੪
ਮਹੰਤੇ– ਮਹਾਨ, ਵੱਡਾ, ੨੬:੨
ਮਹਾਨ– ਵੱਡਾ, ਉਚਾ, ੮੯:੪
ਮਹਿ– ਧਰਤੀ, ੧੭੧:੪
ਮਹਿਮਾ– ਉਪਮਾ, ਸਿਫ਼ਤ, ੮੭:੨
ਮਹੀਪ– ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਰਾਜਾ, ੧:੫
ਮਕਾਨੈ– ਘਰ, ਟਿਕਾਣਾ, ੧੨੨:੩
ਮੰਡਨ– ਸਜਾਵਟ, ੧੭੧:੪
ਮੰਤ੍ਰ– ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ੫ ੭ : ੧ ; ੭ ੦ : ੩ ੧੮੩:੪
ਮੰਤ੍ਰੰ– ਦੇਖੋ ਮੰਤ੍ਰ, ੫੭:੧
ਮੰਤ੍ਰੇ– ਦੇਖੋ ਮੰਤ੍ਰ, ੧੮੬:੪
ਮਨ– ਚਿੱਤ, ਅੰਤਹਿਕਰਣ, ੧੭੩:੩
ਮਨਿ– ਚਿੱਤ/ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਵਿਚ, ੧੬੧:੧; ੧੬੨:੨
ਮਰਨ– ਮੌਤ, ੮੨:੩
ਮਾਹ– ਚੰਦਰਮਾ, ੬੭:੪
ਮਾਹੇ– ਚੰਦਰਮਾ, ੬੭:੪
ਮਾਤ– ਮਾਂ, ਮਾਤਾ, ੮੨:੩
ਮਾਤਾ– ਮਾਂ, ਜਣਨੀ, ੫੨:੪
ਮਾਤੈ– ਮਾਤਾ, ੧੪੮:੩
ਮਾਨ– ਆਦਰਯੋਗ, ੪੬:੪; ੫੬:੧; ੭੯:੨; ੮੧:੨
ਮਾਨਹੀ– ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ੮੨:੪

ਮਾਨਤ–	ਮੰਨਣਾ, ੮੧:੨
ਮਾਨਯੈ–	ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ੯੮:੩
ਮਾਨਿਯੈ–	ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ੧੭੩:੩
ਮਾਨੀਯੈ–	ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ੧੧੧:੧; ੧੧੮:੧
ਮਾਨੇ–	ਮੰਨੇ, ੪੪:੧; ੪੬:੪; ੫੬:੧; ੬੪:੩; ੭੬:੪
ਮਾਨੈ–	ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ, ਪੂਜਿਆ ਜਾਣਾ, ੧੨੯:੨
ਮਿਤਿ–	ਮਿਣਤੀ, ੯੧:੩; ੯੨:੪; ੧੬੪:੪
ਮਿਤ੍ਰੇ–	ਦੋਸਤ, ੧੦੧:੨; ੧੪੮:੨
ਮਿਤ੍ਰੈ–	ਦੋਸਤ, ੯੯:੨
ਮੁਕਤਾ–	ਮੁਕਤ, ਨਿਰਲੇਪ, ੧੪੪:੪
ਮੁਕਤਿਦਾਇਕ–	ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੮੪:੪
ਮੁਕੰਦੇ–	ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ੯੪:੨
ਮੁਦਾਮ–	ਸਦਾ, ੧੬੧:੨; ੧੬੩:੪
ਮੁਦਾਮੈ–	ਸਦਾ, ੧੨੧:੪
ਮੁਨਿ–	ਤਪੀ, ਰਿਸ਼ੀ, ੯੨:੧; ੧੬੧:੧; ੧੬੨:੨; ੧੬੩:੨
ਮੂਰਤ–	ਮੂਰਤੀ, ਤਸਵੀਰ, ੭੯:੧; ੮੧:੩; ੮੩:੨
ਮੂਰਤਿ–	ਮੂਰਤੀ, ੧:੩; ੮੦:੨; ੮੩:੩
ਮ੍ਰਿਤ–	ਮੌਤ, ੧੭੪:੧; ੧੭੭:੪; ੧੭੯:੪
ਯਕੀਨੈ–	ਸੱਚ-ਮੁੱਚ, ੧੨੩:੪
ਰਸਾਲ–	ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ, ੭੯ :੪
ਰਹਿਤ–	ਬਿਨਾ, ੭੪:੨
ਰਹਿੰਦ–	ਰਿਹਾਈ, ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੫੨:੨
ਰਹੀਮ–	ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੧੦:੧; ੧੫੧:੪; ੧੫੪:੪
ਰਹੀਮੇ–	ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੫:੩; ੧੦੮:੨; ੧੯੮:੪
ਰੰਕ–	ਕੰਗਾਲ, ੯੦:੩
ਰੰਕਾਨ–	ਕੰਗਾਲਾਂ, ੯੦:੩
ਰੰਗ–	ਰੰਗ, ਕਲਰ, ੧:੨; ੮੦:੨; ੮੨:੨; ੮੪:੩
ਰੰਗੁ–	ਰੰਗ, ੮੬:੨
ਰੰਗੇ–	ਰੰਗ, ੧੬:੨; ੨੨:੩; ੭੧:੩; ੧੯੫:੨
ਰਚਿਓ–	ਸਾਜਿਆ, ੮੩:੪
ਰਜ਼ਾਇਕ–	ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੨੩:੪; ੧੫੪:੪
ਰਜ਼ਾਕੈ–	ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੦੮:੧
ਰਫ਼ੀਕ–	ਮਿਤਰ, ਸਾਥੀ, ੩੬:੨
ਰਵੰਨ–	ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ, ੧੫੬:੨
ਰਾਗ–	ਸੰਗੀਤ, ੫੫:੨; ੮੦:੩; ੮੪:੩
ਰਾਗੇ–	ਸੰਗੀਤ, ੨੬:੩; ੧੯੫:੧
ਰਾਜ–	ਰਾਜਾ, ੫੦:੨; ੫੧:੨; ੬੭:੧; ੮੯:੧; ੧੮੫:੨
ਰਾਜਸੰ–	ਰਜੋਗੁਣ, ੧੮੬:੧
ਰਾਜ਼ਕ–	ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੫੧:੪; ੧੫੨:੨

ਰਾਜਪ੍ਰਭਾ– ਰਾਜਿਆ ਦਾ ਤੇਜ, ੧੦੫:੧
ਰਾਜਾਨ– ਰਾਜੇ, ੮੯:੧
ਰਾਜੇ– ਰਾਜੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੫੦:੨; ੬੭:੧; ੭੫:੧; ੧੮੫:੨
ਰਾਜੇਸ੍ਵਰੰ– ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ਵਰ ਭਾਵ ਮਹਾਰਾਜਾ, ੫੦:੨; ੫੧:੨
ਰਾਜੈ– ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੧੧੨:੩; ੧੧੬:੨
ਰਿਹਾਕੈ– ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੦੮:੨
ਰਿਧਿ– ਖਜ਼ਾਨੇ, ਆਤਮਿਕ ਤਾਕਤ, ੭੩:੨
ਰਿਪੁ– ਦੁਸ਼ਮਨ, ੧੮੨:੩
ਰੁਜੂ– ਧਿਆਨ, ਤਵੱਜੋ, ੧੨੧:੨
ਰੁਜੂਅਲ– ਧਿਆਨ, ੧੨੩:੨
ਰੂਪ– ਸਰੂਪ, ਸ਼ਕਲ, ੧:੨; ੭੯:੨; ੪; ੮੦:੧; ੩; ੮੧:੩; ੮੨:੨; ੮੩:੩; ੮੫:੧; ੨; ੮੬:੨
ਰੂਪੇ– ਦੇਖੋ ਰੂਪ, ੧੯:੩; ੫੦:੨; ੫੫:੧; ੧੨੮:੧: ੧੮੬:੧; ੧੮੭:੩; ੧੮੮:੧; ੧੯੫:੩
ਰੇਖ– ਰੇਖਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ੧:੨; ੮੦:੨; ੩; ੮੬:੨
ਰੇਖੇ– ਦੇਖੋ ਰੇਖ, ੧੯੫:੪
ਰੋਖ– ਰੋਸ, ਗੁੱਸਾ, ੬੮:੩
ਰੋਖੇ– ਰੋਸ, ਗੁੱਸਾ, ੬੮:੩
ਰੋਗ– ਬੀਮਾਰੀ, ੫੫:੧; ੫੬:੨
ਰੋਗੇ– ਬੀਮਾਰੀ, ੫੬:੨; ੬੯:੧
ਰੋਜ਼ੀ– ਰਿਜ਼ਕ, ੧੦੮:੧; ੧੦੯:੪; ੧੫੨:੧
ਲਾਇਕ– ਯੋਗ, ੮੫:੪
ਲੀਨੈ– ਵਿਆਪਕ, ਮੌਜੂਦ, ੧੧੩:੨
ਲੋਕ– ਦੁਨੀਆ, ੫੨:੪; ੮੩:੧
ਲੋਕੈ– ਦੁਨੀਆ, ਲੋਕ, ੧੦੪:੧
ਵਹੁ– ਉਹ, ੮੬:੪
ਵਜੂ– ਨੁਹਾਰ, ਚਿਹਰਾ, ੧੨੧:੧
ਵਰਤੀ– ਮੌਜੂਦ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ੯੭:੧; ੧੯੯:੧
ਵਾਸੈ– ਵਸਦਾ ਹੈ, ੯੮:੨
ਵਿਸ– ਕੋਨਾ, ਨੁਕਰ, ੮੦:੪; ੧੯੫:੨; ੪

ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾ: ੧੦

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ

ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦॥

ਰੇ ਮਨ ਐਸੋ ਕਰ ਸੰਨਿਆਸਾ॥
ਬਨਸੇ ਸਦਨ ਸਬੈ ਕਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ॥
ਜਤ ਕੀ ਜਟਾ ਜੋਗ ਕੋ ਮੰਜਨੁ ਨੇਮ ਕੇ ਨਖਨ ਬਢਾਓ॥
ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸਹੁ ਨਾਮ ਬਿਭੂਤ ਲਗਾਓ॥ ੧ ॥
ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ॥
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਿਬੋ ਹ੍ਵੈਬੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤਿ॥ ੨ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਲੋਭ ਹਠ ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਸਿਉ ਲਯਾਵੈ॥
ਤਬ ਹੀ ਆਤਮ ਛਤ ਕੋ ਦਰਸੇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਹ ਪਾਵੈ॥ ੩ ॥ ੧ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦॥

ਰੇ ਮਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਓ॥
ਸਿੰਙੀ ਸਾਚ ਅਕਪਟ ਕੰਠਲਾ ਧਿਆਨ ਬਿਭੂਤ ਚੜਾਓ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ॥
ਤਾਤੀ ਗਹੁ ਆਤਮ ਬਸਿ ਕਰ ਕੀ ਭਿੱਛਾ ਨਾਮ ਅਧਾਰੰ॥
ਬਾਜੇ ਪਰਮ ਤਾਰ ਤਤੁ ਹਰਿ ਕੈ ਉਪਜੈ ਰਾਗ ਰਸਾਰੰ॥ ੧ ॥
ਉਘਟੈ ਤਾਨ ਤਰੰਗ ਰੰਗਿ ਅਤਿ ਗਿਆਨ ਗੀਤ ਬੰਧਾਨੰ॥
ਚਕਿ ਚਕਿ ਰਹੇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮੁਨਿ ਛਕਿ ਛਕਿ ਬਯੋਮ ਬਿਵਾਨੰ॥ ੨ ॥
ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ ਭੇਸੁ ਸੰਜਮ ਕੋ ਜਾਪ ਸੁ ਅਜਪਾ ਜਾਪੈ॥
ਸਦਾ ਰਹੇ ਕੰਚਨ ਸੀ ਕਾਯਾ ਕਾਲ ਨ ਕਬਹੁੰ ਬਯਾਪੈ॥ ੩ ॥ ੨ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦॥

ਪ੍ਰਾਨੀ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਗ ਲਾਗੋ॥
ਸੋਵਤ ਕਹਾ ਮੋਹ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਮੈ ਕਬਹੂੰ ਸੁਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਜਾਗੋ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ॥
ਔਰਨ ਕਹਾ ਉਪਦੇਸਤ ਹੈ ਪਸੁ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਬੋਧ ਨ ਲਾਗੋ॥
ਸਿੰਚਤ ਕਹਾ ਪਰੇ ਬਿਖਿਯਨ ਕਹ ਕਬਹੁ ਬਿਖੈ ਰਸ ਤਯਾਗੋ॥ ੧ ॥
ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਭਰਮ ਸੇ ਚੀਨਹੁ ਧਰਮ ਕਰਮ ਅਨੁਰਾਗੋ॥
ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰੋ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਪਰਮ ਪਾਪ ਤਜਿ ਭਾਗੋ॥ ੨ ।
ਜਾਤੇ ਦੂਖ ਪਾਪ ਨਹਿ ਭੇਟੈ ਕਾਲ ਜਾਲ ਤੇ ਤਾਗੋ॥
ਜੋ ਸੁਖ ਚਾਹੋ ਸਦਾ ਸਭਨ ਕੌ ਤੌ ਹਰਿ ਕੇ ਰਸ ਪਾਗੋ॥ ੩ ॥ ੩ ॥

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦॥

ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਤੋ ਕਹ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ॥

ਨੀਲ ਕੰਠ ਨਰਹਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ਨੀਲ ਬਸਨ ਬਨਵਾਰੀ।। ੧।। ਰਹਾਉ।।
ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸਰ ਸੁਆਮੀ ਪਾਵਨ ਪਉਨ ਅਹਾਰੀ।।
ਮਾਧਵ ਮਹਾ ਜੋਤਿ ਮਧ ਮਰਦਨ ਮਾਨ ਮੁਕੰਦ ਮੁਰਾਰੀ।। ੧।।
ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਨਿਰਜੁਰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਿਨੁ ਨਿਰਬਿਖ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੀ।।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧ ਕਾਲ ਤ੍ਰੈ ਦਰਸੀ ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ।। ੨।।
ਧਨੁਰਪਾਨਿ ਧ੍ਰਿਤਮਾਨ ਧਰਾਧਰ ਅਨ ਬਿਕਾਰ ਅਸਿਧਾਰੀ।।
ਹੌ ਮਤਿ ਮੰਦ ਚਰਨ ਸਰਨਾਗਤਿ ਕਰ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ।। ੩।। ੪।।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਣ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦।।

ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ।।
ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤਿਹ ਪਰਮੇਸਰ ਜਾਨੋ।। ੧।। ਰਹਾਉ।।
ਕ਼ਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਆਨ ਜਗਤ ਮੈ ਦਸਕ ਅਸੁਰ ਹਰਿ ਘਾਏ।।
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਿਖਾਇ ਸਭਨ ਕਹੱ ਆਪਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਾਏ।। ੧।।
ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਨ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਕਿਮ ਜਾਤਿ ਗਿਨਾਯੋ।।
ਤਾਂਤੇ ਸਰਬ ਕਾਲ ਕੇ ਅਸਿ ਕੋ ਘਾਇ ਬਚਾਇ ਨ ਆਯੋ।। ੨।।
ਕੈਸੇ ਤੋਹਿ ਤਾਰਿ ਹੈ ਸੁਨਿ ਜੜ ਆਪ ਡੁਬਿਯੋ ਭਵ ਸਾਗਰ।।
ਛੁਟਿਹੋ ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੇ ਤਬਹੀ ਗਹੋ ਸਰਨਿ ਜਗਤਾਗਰ।। ੩।। ੫।।

ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦।।

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ।।
ਤੁਧ ਬਿਨੁ ਰੋਗੁ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦਾ ਰਹਣਾ।।
ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰੁ ਪਿਆਲਾ ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਯਾਂ ਦਾ ਸਹਣਾ।।
ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਥਰੁ ਚੰਗਾ ਭੱਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ।। ੧।। ੬।।

ਤਿਲੰਗ ਕਾਫ਼ੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦।।

ਕੇਵਲ ਕਾਲਈ ਕਰਤਾਰ।।
ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਮੂਰਤਿ ਗੜ੍ਹਨ ਭੰਜਨਹਾਰ।। ੧।। ਰਹਾਉ।।
ਨਿੰਦ ਉਸਤਤ ਜਉਨ ਕੇ ਸਮ ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਕੋਇ।।
ਕਉਨ ਬਾਟ ਪਰੀ ਤਿਸੈ ਪਥ ਸਾਰਥੀ ਰਥ ਹੋਇ।। ੧।।
ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਮੁਕੰਦ।।
ਕਉਨ ਕਾਜ ਕਹਾਹਿੰਗੇ ਆਨ ਦੇਵਕਿਨੰਦ।। ੨।।
ਦੇਵ ਦੈਤ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਜਿਹ ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਸਾਰ।।
ਕਉਨ ਉਪਮਾ ਤੌਨ ਕੋ ਮੁਖ ਲੇਤ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰ।। ੩।। ੭।।

ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦।।

ਸੋ ਕਿਮ ਮਾਨਸ ਰੂਪ ਕਹਾਏ।
ਸਿਧ ਸਮਾਧ ਸਾਧ ਕਰ ਹਾਰੇ ਕਯੌਹੂੰ ਨ ਦੇਖਨ ਪਾਏ।। ੧।। ਰਹਾਉ ।।
ਨਾਰਦ ਬਿਆਸ ਪਰਾਸਰ ਧ੍ਰੂਅ ਸੇ ਧਿਆਵਤ ਧਿਆਨ ਲਗਾਏ।।
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਹਾਰ ਹਠ ਛਾਡਿਓ ਤਦਪਿ ਧਿਆਨ ਨ ਆਏ।। ੧।।
ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਪਿਸਾਚ ਪ੍ਰੇਤ ਤੇ ਨੇਤਹ ਨੇਤ ਕਹਾਏ।।

ਸੂਛਮ ਤੇ ਸੂਛਮ ਕਰ ਚੀਨੇ ਬ੍ਰਿਧਨ ਬ੍ਰਿਧ ਬਤਾਏ॥ ੨॥
ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਸਭੈ ਸਜਿ ਏਕ ਅਨੇਕ ਸਦਾਏ॥
ਸੋ ਨਰ ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੇ ਬਾਚੇ ਜੋ ਹਰਿ ਸਰਣਿ ਸਿਧਾਏ॥ ੩॥ ੧॥ ੮॥ ੩੨॥

ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦॥

ਇਕ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਸੋ ਨ ਚਿਨਾਰ॥
ਭੰਜਨ ਗੜਨ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨਤ ਹੈ ਕਰਤਾਰ॥ ਰਹਾਉ॥
ਕਹਾ ਭਇਓ ਜੋ ਅਤ ਹਿਤ ਚਿਤ ਕਰ ਬਹੁ ਬਿਧ ਸਿਲਾ ਪੁਜਾਈ॥
ਪ੍ਰਾਨ ਥਕਿਓ ਪਾਹਿਨ ਕਰ ਪਰਸਤ ਕਛੁ ਕਰ ਸਿਧ ਨ ਆਈ॥ ੧॥
ਅਛਤ ਧੂਪ ਦੀਪ ਅਰਪਤ ਹੈ ਪਾਹਨ ਕਛੂ ਨ ਖੈਹੈ॥
ਤਾਂ ਮੈ ਕਹਾਂ ਸਿਧ ਹੈ ਰੇ ਜੜ ਤੋਹਿ ਕਛੂ ਬਰ ਦੈਹੈਂ॥ ੨॥
ਜੌ ਜੀਯ ਹੋਤ ਤੌ ਦੇਤ ਕਛੂ ਤੁਹਿ ਕਰ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਬਿਚਾਰ॥
ਕੇਵਲ ਏਕ ਸਰਣ ਸੁਆਮੀ ਬਿਨ ਯੌ ਨਹਿ ਕਤਹਿ ਉਧਾਰ ॥ ੩॥ ੧॥ ੮॥ ੩੩॥

ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦॥

ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਬਾਚਨ ਪੈਹੈ॥
ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਜਾਹਿ ਬਸ ਕੀਨੇ ਤਾਤੇ ਕਹਾ ਪਲੈਹੈ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਉਬਾਰ ਨ ਸਕਹੈ ਜਾਕਰ ਨਾਮ ਰਟੈਹੈ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਰੁਦ੍ਰ ਸੂਰਜ ਸਸਿ ਤੇ ਬਸਿ ਕਾਲ ਸਬੈਹੈ॥ ੧॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਸਬੈ ਮਤ ਜਾਕਰ ਨੇਤ ਕਹੈ ਹੈ॥
ਇੰਦ੍ਰ ਫੁਨਿੰਦ੍ਰ ਮੁਨਿੰਦ੍ਰ ਕਲਪ ਬਹੁ ਧਿਆਵਤ ਧਿਆਨ ਨ ਐਹੈ॥ ੨॥
ਜਾਕਰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ ਜਨਿਯਤ ਸੋਕਿਮ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਹੈ॥
ਛੁਟਹੋ ਕਾਲ ਜਾਲ ਤੇ ਤਬਹੀ ਤਾਂਹਿ ਚਰਨ ਲਪਟੈ ਹੈ॥ ੩॥ ੧॥ ੧੦॥ ੩੪॥

ਤੁਕਤਤਕਰਾ

ਜਾਕਰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ ਜਨਿਯਤ ਸੋ ਕਿਮ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਹੈ॥	ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧
ਜਾਤੇ ਦੁਖ ਪਾਪ ਨਹਿ ਭੇਟੈ ਕਾਲ ਜਾਲ ਸੇ ਭਾਗੋ॥	ਰਾਮ ੩, ੩:੧
ਜੌ ਸੁਖ ਚਾਹੋ ਸਦਾ ਸਭੰਨ ਕੌ ਤੋ ਹਰਿ ਕੇ ਰਸ ਪਾਗੋ॥	ਰਾਮ ੩, ੩:੨
ਜੌ ਜੀਯ ਹੇਤ ਤੌ ਦੇਤ ਕਛੂ ਤੁਹਿ ਕਰ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਬਿਚਾਰ॥	ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਤਬ ਹੀ ਆਤਮ ਤਤ ਕੋ ਦਰਸੇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਹ ਪਾਵੈ॥	ਰਾਮ ੧, ੩:੨
ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਮੁਕੰਦ॥	ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧
ਤਾਤੀ ਗਹੁ ਆਤਮ ਬਸਿ ਕਰ ਕੀ ਭਿਛਾ ਨਾਮ ਅਧਾਰੰ॥	ਰਾਮ ੨, ੧:੧
ਤਾਤੇ ਸਰਬ ਕਾਲ ਕੇ ਅਸਿ ਕੋ ਘਾਇ ਬਚਾਇ ਨ ਆਯੋ॥	ਕਲ ੫, ੨:੨
ਤਾ ਮੈ ਕਹਾ ਸਿਧ ਹੈ ਰੇ ਜੜ ਤੋਹਿ ਕਛੂ ਬਰ ਦੈਹੈ॥	ਦੇਵ ੯, ੨:੨
ਤੁਧ ਬਿਨੁ ਰੋਗੁ ਰਜਾਈਆ ਦਾ ਓਢਨ ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾ ਦੇ ਰਹਣਾ॥	ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਪਿਸਾਚ ਪ੍ਰੇਤ ਤੇ ਨੇਤਹ ਨੇਤ ਕਹਾਏ॥	ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧
ਦੇਵ ਦੈਤ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਜਿਹ ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਸਾਰ॥	ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧
ਧੁਨਰਪਾਨਿ ਧ੍ਰਿਤਮਾਨ ਧਰਾਧਰ ਅਨਬਿਕਾਰ ਅਸਿਧਾਰੀ॥	ਸੋਰ ੪, ੩:੧
ਨਾਰਦ ਬਿਆਸ ਪਰਾਸਰ ਧ੍ਰੂਅ ਸੇ ਧਿਆਵਤ ਧਿਆਨ ਲਗਾਏ॥	ਬਿਲ ੮, ੧:੧
ਨਿੰਦ ਉਸਤਤ ਜਉਨ ਕੇ ਸਮ ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਕੋਇ॥	ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧
ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਨਿਰਜੁਰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਿਨੁ ਨਿਰਬਿਖ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੀ॥	ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਨੀਲ ਕੰਠ ਨਰਹਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ਨੀਲ ਬਸਨ ਬਨਵਾਰੀ॥	ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸਰ ਸੁਆਮੀ ਪਾਵਨ ਪਉਨ ਅਹਾਰੀ॥	ਸੋਰ ੧:੧
ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਤੋ ਕਹ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ ॥	ਸੋਰ ੧*:੧
ਨੀਲ ਕੰਠ ਨਰਹਰਿ ਨਾਰਾਇਣ ਨੀਲ ਬਸਨ ਬਨਵਾਰੀ॥	ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਪ੍ਰਾਨ ਥਕਿਓ ਪਾਹਿਨ ਕਹ ਪਰਸਤ ਕਛੂ ਕਰ ਸਿਧ ਨ ਆਈ॥	ਦੇਵ ੯, ੧:੨
ਪ੍ਰਾਨੀ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਗ ਲਾਗੋ॥	ਰਾਮ ੩,੧*:੧
ਬ੍ਰਨ ਸੇ ਸਦਨ ਸਬੈ ਕਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ॥	ਰਾਮ ੧, ੧*:੧
ਬਾਜੇ ਪਰਮ ਤਾਰ ਤਤ ਹਰਿ ਕੋ ਉਪਜੇ ਰਾਗ ਰਸਾਰੰ॥	ਰਾਮ ੨, ੧:੧
ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਬਚਨ ਪੈਹੈਂ॥	ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੧
ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ॥	ਕਲਿ ੫, ੧*:੧
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਹਾਰ ਹਠ ਛਾਡਿਓ ਤਦਪਿ ਧਿਆਨ ਨ ਆਏ॥	ਬਿਲ ੮, ੧:੨
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਸਬੈ ਮਤ ਜਾਕਹ ਨੇਤ ਕਹੈ ਹੈਂ॥	ਦੇਵ ੧੦,੨:੧
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਰਦ੍ਰ ਸੂਰਜ ਸਸਿ ਤੇ ਬਸਿ ਕਾਲ ਸਬੈ ਹੈਂ॥	ਦੇਵ ੧੦, ੧:੨
ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਨ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਕਿਮ ਜਾਤਿ ਗਿਨਾਯੋ॥	ਕਲਿ ੫, ੨:੧
ਭੰਜਨ ਗੜਨ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨਤ ਹੈ ਕਰਤਾਰ॥	ਦੇਵ ੯, ੧*:੨
ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਸਭੈ ਸਜਿ ਏਕ ਅਨੇਕ ਸਦਾਏ॥	ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧
ਮਾਧਵ ਮਹਾ ਜੋਤਿ ਮਧ ਮਰਦਨ ਮਾਨ ਮੁਕੰਦ ਮੁਰਾਰੀ॥	ਸੋਰ ੪, ੧:੧
ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥	ਖਿਆ ੬, ੧:੧
ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਥਰ ਚੰਗਾ ਭੱਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥	ਖਿਆ ੬, ੧:੪
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਉਬਾਰ ਨ ਸਕਹੈ ਜਾਕਰ ਨਾਮ ਰਟੈ ਹੈ॥	ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧
ਰੇ ਮਨ ਐਸੋ ਕਰ ਸੰਨਿਆਸਾ॥	ਰਾਮ ੧, ੧*:੧
ਰੇ ਮਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਓ॥	ਰਾਮ ੨, ੧*:੧

ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ – ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਉਸਤਤ– ਸਿਫ਼ਤ–ਸਲਾਹ, ਮਹਿਮਾਂ, ਵੱਡਿਆਈ–ਤਿਲੰ, ੭, ੧:੧
ਉਘਟੈ– ਉਘੜੇ, ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ–ਰਾਮ, ੨, ੨:੧
ਉਦਾਸਾ– ਉਦਾਸ, ਤਿਆਗੀ–ਰਾਮ, ੧, ੧*:੧
ਉਧਾਰ– ਬਚਾਓ, ਪਾਰਉਤਾਰਾ–ਦੇਵ, ੯, ੩:੨
ਉਪਜੈ– ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ–ਰਾਮ, ੨, ੧:੧
ਉਪਦੇਸ਼– ਸਿਖਿਆ–ਰਾਮ, ੨, ੩:੧
ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ– ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਓ, ਸਿਖਿਆ ਦਿਓ–ਰਾਮ, ੧, ੧:੨
ਉਪਦੇਸ਼ਤ– ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਮ ੩, ੧:੧
ਉਪਮਾ– ਸਿਫ਼ਤ–ਤਿਲੰ, ੭, ੩:੨
ਉਬਾਰ– ਬਚਾਓ, ਪਾਰਉਤਾਰਾ–ਦੇਵ, ੧੦, ੧:੧
ਉਬਾਰੀ– ਬਚਾ ਲਓ, ਪਾਰਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦਿਓ–ਸੋਰ, ੪, ੩:੧
ਓਢਣ– ਉੱਧਾਰ ਲੈਣਾ, ਢਕਣਾਂ, ਖਿਆ, ੬, ੧:੨
ਅਸਿ– ਤਲਵਾਰ ਦੇ, ਕਲਿ, ੫, ੨:੨
ਅਸਿਧਾਰੀ– ਕਿਰਪਾਨਧਾਰੀ, ਸੋਰ, ੪, ੩:੧
ਅਸੁਰ– ਦੈਂਤ, ਰਾਖਸ਼, ਕਲਿ, ੫, ੧:੧
ਆਹਾਰ– ਖੁਰਾਕ, ਰਾਮ, ੧, ੨:੧
ਅਕਪਟ– ਅੰਦਰੋ ਬਾਹਰੋਂ ਸਫ਼ਾਈ, ਰਾਮ, ੨, ੧*:੨
ਅੱਛਤ– ਚਾਵਲ–ਦੇਵ ੯, ੨:੧
ਅਧਾਰੰ– ਆਸਰਾ, ਟੇਕ–ਰਾਮ, ੨, ੧:੧
ਅਧਿਕ– ਬਹੁਤ–ਕਲਿ, ੫, ੧:੨
ਅਕਾਸ– ਅੰਬਰ, ਆਸਮਾਨ–ਬਿਲ ੮, ੩:੧
ਅਤਿ– ਅਤਿਅੰਤ, ਦੇਵ, ੯, ੧:੧
ਅੰਤ– ਅਖੀਰ–ਤਿਲੰ ੭, ੧*:੨
ਅਤਿ– ਅਤਿਅੰਤ, ਆਖਿਰ–ਰਾਮ ੨, ੨:੧
ਅਤੀਤਿ– ਬੀਤ ਜਾਣਾ, ਲੰਘ ਜਾਣਾ, ਰਾਮ ੨, ੨:੧
ਅਜਪਾ– ਨਿਰੰਤਰ, ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਜਪਿਆ ਜਾਪ–ਰਾਮ ੨, ੩:੧
ਅਜੈ– ਅਜਿਤ–ਕਲਿ ੫, ੧*:੨
ਅਜੋਨਿ– ਜੂਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ–ਕਲਿ ੫, ੧*:੨
ਅਨੇਕ– ਅਣਗਿਣਤ–ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧
ਅਨੰਤ– ਅੰਤਰਹਿਤ, ਅੰਤਹੀਣ–ਤਿਲੰ ੭, ੧*:੨
ਅਨਬਿਕਾਰ– ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ–ਸੋਰ ੪, ੩:੧
ਅਨੁਰਾਗੋ– ਮਗਨ ਹੋ ਜਾਓ–ਰਾਮ ੩, ੨:੧
ਅਬਿਨਾਸੀ– ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ, ਅਮਰ–ਕਲਿ ੫, ੧:੨
ਅਰਪਤ– ਭੇਟਾ, ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ–ਦੇਵ ੯, ੨:੧
ਅਲਪ– ਥੋੜੀ, ਘੱਟ–ਰਾਮ ੧, ੨:੧
ਆਈ– ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ–ਦੇਵ ੯, ੧:੨
ਆਏ– ਆਉਂਣਾ–ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨

ਆਤਮ–	ਸਵੈ, ਜੀਵ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ–ਰਾਮ ੧, ੧:੨; ੩; ਰਾਮ ੨, ੧:੧; ੩:੧
ਆਦਿ–	ਆਰੰਭ, ਮੁੱਢਲਾ, ਮੂਲ–ਕਲਿ ੫, ੧*:੨; ਤਿਲੰ ੭, ੧*:੨
ਆਨ–	ਆਕੇ–ਕਲਿ ੫, ੧:੧; ਤਿਲੰ ੭, ੨:੨
ਆਪ–	ਖੁਦ–ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਆਪਹਿ–	ਆਪ ਨੇ–ਕਲਿ ੫, ੨:੨
ਐ–	ਆਉਂਦਾ–ਦੇਵ ੧੦, ੨:੨
ਐਸੋ–	ਅਜਿਹਾ–ਰਾਮ ੧, ੧*:੧
ਆਯੋ–	ਆਇਆ–ਕਲਿ ੫, ੨:੨
ਔਰਨ–	ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ–ਰਾਮ ੩, ੧:੧
ਇਹ–	ਇਸ, ਇਹ–ਰਾਮ ੨, ੧*:੧
ਇਕ–	ਇੱਕ–ਦੇਵ ੯, ੧*:੧
ਇੰਦ੍ਰ–	ਇਕ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ–ਦੇਵ ੧੦, ੨:੨
ਏਕ–	ਇੱਕ–ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧; ਦੇਵ ੯, ੩:੨
ਸਸਿ–	ਚੰਦਰਮਾ–ਦੇਵ ੧੦, ੧:੨
ਸਹਣਾ–	ਸਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੩
ਸਕਹੈ–	ਸਕਦੇ ਹਨ–ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧
ਸੰਗ੍ਰਹ–	ਇਕਤਰ ਕਰੇ–ਰਾਮ ੩, ੨:੨
ਸਜਿ–	ਸਾਜ ਕੇ, ਬਣਾਕੇ–ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧
ਸਤ੍ਰ–	ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ਲਾਗੂ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧
ਸੰਤੋਖ–	ਸਬਰ, ਸੰਤੋਸ਼–ਰਾਮ ੧, ੨:੨
ਸਥਰ–	ਘਾਹ ਫੂਸ ਦਾ ਬਿਛੌਣਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੪
ਸਦਨ–	ਘਰ, ਗ੍ਰਿਹ–ਰਾਮ ੧, ੧*:੧
ਸਦਾ–	ਹਮੇਸ਼ਾ–ਰਾਮ ੧, ੨:੨; ਰਾਮ ੨, ੩:੨; ਰਾਮ ੩, ੨:੨; ੩:੨; ਕਲਿ ੫, ੨:੧; ਦੇਵ ੯, ੧*:੨
ਸਦਾਏ–	ਅਖਵਾਏ–ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧
ਸੰਜਮ–	ਸੰਕੋਚ, ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ, ਸੰਤੋਖ–ਰਾਮ ੨, ੩:੧
ਸੰਨਿਆਸ–	ਸੰਸਾਰੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਤਿਆਗ–ਰਾਮ੧, ੧*:੧
ਸਬੈ–	ਸਾਰੇ–ਰਾਮ ੧, ੧*:੧; ਦੇਵ ੧੦; ੧:੨; ੨:੧
ਸਭਨ–	ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ–ਰਾਮ ੩; ੩:੨; ਕਲਿ ੫, ੧:੨
ਸਭੈ–	ਸਾਰੇ ਸਮਸਤ–ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧
ਸਮ–	ਬਰਾਬਰ, ਤੁਲ, ਸਮਾਨ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧
ਸਮਝਹੁ–	ਸਮਝੋ, ਜਾਣੋ–ਰਾਮ ੧, ੧*:੧
ਸਮਰਥ–	ਯੋਗ, ਸਮਰੱਥ–ਕਲਿ ੫, ੨:੧; ਦੇਵ ੯, ੧*:੨
ਸਮਾਧ–	ਸਮਾਧੀ, ਧਿਆਨ ਟਿਕਾਉਣਾ–ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੨
ਸਯਾਮ–	ਕਾਲਾ, ਕਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਸਾਂਵਲਾ–ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧
ਸਰਣ–	ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ, ਸੁਰਖਿਆ ਵਿਚ–ਦੇਵ ੯, ੩:੨
ਸਰਣਿ–	ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ–ਬਿਲਾ ੮, ੩.੨
ਸਰਨਾਗਤਿ–	ਸਰਣ ਓਟ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ–ਸੋਰ ੪, ੩:੨

ਸਰਨਿ– ਦੇਖੋ ਸਰਣਿ–ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਸਰਬ– ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ–ਕਲਿ ੫, ੨:੨; ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧
ਸਾਗਰ– ਸਮੁੰਦਰ, ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਸਾਚ– ਸੱਚ, ਸਤਿ, ਰਾਮ ੨; ੧*:੨
ਸਾਧ– ਸਾਧਨਾ–ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੨
ਸਾਨੂੰ– ਅਸਾਂ ਨੂੰ, ਮੈਨੂੰ–ਖਿਆ ੬, ੧:੪
ਸਾਰਥੀ– ਰਥਵਾਨ, ਰਥਵਾਹੀ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨
ਸਿਉਂ– ਨਾਲ, ਸਾਥ–ਰਾਮ ੧; ੩:੧
ਸਿੰਙੀ– ਸਿੰਗ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤੁਰ੍ਹੀ ਜੋ ਆਮ ਕਰਕੇ ਯੋਗੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ–ਰਾਮ ੨; ੧*:੨
ਸਿੱਧ– ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਥ ਪੰਥੀ–ਬਿਲਾ ੮; ੧*:੨; ਦੇਵ ੯, ੧:੨; ੨:੨
ਸਿੰਚਤ– ਪਾਲਦੇ ਹੋ, ਸਿੰਜਦੇ ਹੋ–ਰਾਮ ੩, ੧:੨
ਸਿੰਧ– ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ–ਸੋਰ ੪, ੨:੨
ਸਿਧਾਏ– ਚਲੇ ਗਏ–ਬਿਲਾ ੮, ੩:੨
ਸਿਮਰਨ– ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਜਾਪ ਕਰਨਾ–ਰਾਮ ੩, ੨:੨
ਸਿਲਾ– ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ–ਦੇਵ ੯, ੧:੧
ਸੀ– ਸਿਰੀ–ਰਾਮ ੧, ੨:੧; ਰਾਮ ੨, ੩:੨
ਸੀਲ– ਨੇਕ ਸੀਰਤ, ਉਤਮ ਮਿਲਾਪੜਾ ਸਭਾਓ–ਰਾਮ ੧, ੨:੨
ਸੁ– ਉਹ–ਰਾਮ ੨, ੩:੧
ਸੁਆਮੀ– ਮਾਲਿਕ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ–ਸੋਰ ੪, ੧:੧; ਦੇਵ ੯, ੩:੨
ਸੁਖ– ਆਨੰਦ, ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ–ਰਾਮ ੩, ੩:੨
ਸੁਚਿਤ– ਸੁਚੇਤ, ਚੇਤੰਨ–ਰਾਮ ੩, ੧*:੨
ਸੁਨਿ– ਸੁਣ ਕੇ–ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਸੁਰਾਹੀ– ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਲ/ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਰੱਖਦੇ ਹਨ–ਖਿਆ ੬, ੧:੩
ਸੁਲਪ– ਬਹੁਤ ਘੱਟ–ਰਾਮ ੧, ੨:੧
ਸੂਛਮ– ਸੂਖਮ, ਸੂਕਸ਼ਮ–ਬਿਲਾ ੮, ੨:੨²
ਸੂਰਜ– ਦਿਨਕਰ, ਸੂਰਜ–ਦੇਵ ੧੦, ੧:੨
ਸੂਲ– ਤਿਖਾ ਕੰਡਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੩
ਸੇ– ਉਹ,ਰਾਮ ੩, ੨:੧; ੩:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੧:੧
ਸੋ– ਉਹ–ਕਲਿ ੫, ੨:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੧:੧*, ੩:੨; ਦੇਵ ੯, ੧*:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧
ਸੋਵਤ– ਸੁੱਤਾ ਹੈਂ–ਰਾਮ ੩, ੧*:੨
ਹੰਕਾਰ– ਮਾਣ, ਅਹੰਕਾਰ, ਹਉਮੈ–ਰਾਮ ੧, ੩:੧
ਹਠ– ਜ਼ਿਦ, ਹੱਠ–ਰਾਮ ੧, ੩:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨
ਹਮਾਰੀ– ਸਾਡੀ, ਮੇਰੀ–ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਹਰਿ– ਪਰਮਾਤਮਾ–ਰਾਮ ੨, ੧*:੧; ਰਾਮ ੩, ੩:੨; ਕਲਿ ੫, ੧:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੩:੨
ਹਰਿਨਾਮ– ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂ–ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੧
ਹ੍ਵੈ– ਹੋ ਕੇ–ਰਾਮ ੩, ੧*:੨
ਹ੍ਵੈਬੋ– ਹੋਵੋ, ਹੋ ਜਾਓ–ਰਾਮ ੧, ੨:੨
ਹਾਰ– ਹਾਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਜੈ–ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨
ਹਾਰੇ– ਹਾਰ ਗਏ–ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨

ਹਾਲੁ– ਹਾਲਤੁ, ਦਸ਼ਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੧
ਹਿਤ– ਪਿਆਰ, ਹੇਤ–ਦੇਵ ੯, ੧:੧
ਹੀ– ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਲ ਦੇਵ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ–ਰਾਮ ੧, ੧*:੧; ੩:੨
ਹੇਤ– ਪਿਆਰ, ਹਿਤ–ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਹੈ– ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ–ਰਾਮ ੩, ੧:੧; ਦੇਵ ੯, ੧*:੨; ੨:੧; ੨:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧; ੨; ੧; ੨; ੩; ੧; ੨
ਹੋਇ– ਹੋਕੇ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨
ਹੌ– ਮੈਂ ਹਉਂ–ਸੋਰ ੪, ੩:੨
ਕਉਨ– ਕੌਣ, ਕਿਹੜਾ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨; ੨:੨; ੩:੨
ਕਸਾਈਯਾਂ– ਕਸਾਈਆਂ, ਝੱਟਕਈਆਂ–ਖਿਆ ੬, ੧:੩
ਕਹ– (i) ਆਖ–ਰਾਮ ੧, ੩:੨
(ii) ਨੂੰ; ਰਾਮ ੩, ੧:੨; ਕਲਿ ੫, ੧:੨; ਦੇਵ ੯, ੧:੨
ਕਹਣਾ– ਆਖਣਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੧
ਕਹਾ– ਕੀ, ਕਿਥੇ–ਰਾਮ ੩, ੧*:੨; ੧:੧, ੨; ਕਲਿ ੫, ੧:੨; ਦੇਵ ੯, ੧*:੨; ੧:੧; ੨:੨
ਕਹਾਏ– ਅਖਵਾਏ, ਸਦਾਏ–ਕਲਿ ੫, ੧:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੧; ੨:੧
ਕਹਾਹਿੰਗੇ– ਅਖਵਾਉਣਗੇ, ਕਹਾਉਣਗੇ–ਤਿਲੰ ੭, ੨:੨
ਕਹੈ– ਆਖਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ–ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧; ੩:੧
ਕੰਚਨ– ਸੋਨਾ–ਰਾਮ ੨, ੩:੨
ਕਛੁ– ਕੁਝ–ਦੇਵ ੯, ੧:੨
ਕਛੂ– ਕੁਝ–ਦੇਵ ੯, ੨:੧; ੨; ੩:੧
ਕੰਠਲਾ– ਕੰਠੀ ਜੋ ਰੁਦਰਾਖਸ਼ ਦੀ ਬਣਾਕੇ ਜੋਗੀ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ–ਰਾਮ ੨, ੧*:੨
ਕਤਹਿ– ਕਿਧਰੇ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ–ਦੇਵ ੯, ੩:੨
ਕਬਹੁ– ਕਦੇ–ਰਾਮ ੩, ੧:੨
ਕਬਹੂੰ– ਕਦੇ–ਰਾਮ ੨, ੩ :੨; ਰਾਮ ੩–੧:੨*
ਕਮਾਓ– ਕਮਾਈ ਕਰੋ, ਸਾਧਨਾ ਕਰੋ–ਰਾਮ ੨, ੧*:੧
ਕਯੋਹੂੰ– ਕਿਵੇਂ ਹੀ–ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੨
ਕ੍ਰਿਪਾ– ਦਇਆ–ਸੋਰ ੪, ੨:੨
ਕ੍ਰੋਧ– ਗੁੱਸਾ–ਰਾਮ ੧, ੩:੧
ਕਲਪ– ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ–ਦੇਵ ੧੦, ੨:੨
ਕਰ– (i) ਕਰਨਾ ਰਾਮ ੧, ੧*:੨; ਰਾਮ ੨, ੧:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੨; ੨:੨; ਦੇਵ ੯, ੧:੧; ੩ :੧ (ii) ਹੱਥ ਰਾਮ ੨, ੧:੨ ਸੋਰ ੪, ੩:੨;
ਕਰਤਾਰ– ਕਰਨਹਾਰ, ਕਰਤਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ–ਕਲਿ ੫, ੧*:੧; ਤਿਲੰ ੭, ੧*:੧ ਦੇਵ ੯, ੧*:੨
ਕਰਮ– ਕਾਰਜ, ਕੰਮ, ਧਾਰਮਕ–ਕਰਮ–ਰਾਗ ੩, ੨:੧^2; ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਕਰੋ– ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ–ਰਾਮ ੩, ੨:੨
ਕਾਜ– ਕੰਮ, ਕਾਰਜ–ਤਿਲੰ ੭, ੨:੨
ਕਾਮ– ਕਾਮਨਾ, ਇੱਛਾ, ਕਾਮ–ਭਾਵਨਾ–ਰਾਮ ੧, ੩:੨
ਕਾਯਾ– ਸਰੀਰ, ਕਾਇਆ–ਰਾਮ ੨, ੩:੧

ਕਾਲ– (i) ਮੌਤ–ਰਾਮ ੨, ੩:੨; ਰਾਮ ੩, ੩:੧; ਕਲਿ ੫, ੨:੨; ਬਿਲ ੮, ੩:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੧ :੨; ੩:੨
(ii) ਸਮਾਂ-ਕਾਲ, ਭੂਤ–ਵਰਤਮਾਨ–ਭਵਿਖ–ਸੋਰ ੪, ੨:੨ ਕਲਿ ੫, ੩:੧

ਕਾਲਈ– ਕਾਲ ਹੀ–ਤਿਲੰ ੭, ੧*:੧

ਕਿਮ– ਕਿਵੇਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ–ਕਲਿ ੫, ੨:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧

ਕਿਰਤਮ– ਕੀਤੇ ਹੋਏ, ਸਾਜੇ ਹੋਏ–ਕਲਿ ੫, ੧*:੧

ਕੀ– ਦੀ–ਰਾਮ ੧, ੧:੧; ਰਾਮ ੨, ੧:੧

ਕੀਨ– ਕੀਤਾ–ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧

ਕੀਨੇ– ਕੀਤੇ, ਦੇਵ, ੧੦, ੧*:੨

ਕੁਕ੍ਰਿਤ– ਮਾੜੇ ਕਰਮ, ਪਾਪ–ਸੋਰ ੪, ੨:੨

ਕੁਰਾਨ– ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ–ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧

ਕੇ– ਦੇ–ਰਾਮ ੧, ੧:੨; ਰਾਮ ੩, ੩:੨; ਕਲਿ ੫, ੨:੨; ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧

ਕੇਵਲ– ਸਿਰਫ–ਰਾਮ ੩, ੨:੧; ਤਿਲੰ ੭, ੧*:੧; ਦੇਵ ੯; ੩; ੨

ਕੈਸੇ– ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ–ਕਲਿ ੫, ੩:੧

ਕੋ– (i) ਦੇ– ਰਾਮ ੧, ੧:੧; ਰਾਮ ੨, ੩:੧; ਕਲਿ ੫, ੨:੨;
(ii) ਦੀ–ਰਾਮ ੨, ੧:੧
(iii) ਨੂੰ–ਰਾਮ ੧, ੩:੨; ਤਿਲੰ ੭, ੩:੨

ਕੋਇ– ਕੋਈ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧

ਕੌ– ਨੂੰ, ਲਈ–ਰਾਮ ੩, ੩:੨

ਖੰਜਰ– ਛੁਰਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੨

ਖੇੜਿਆਂ– ਖੇੜਿਆ ਵਿਚ, ਹੀਰ ਦੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ–ਖਿਆ ੬, ੧:੪

ਖੈਹੈ– ਖਾਂਦਾ ਹੈ–ਦੇਵ ੯, ੨:੧

ਗਹਿ– ਪਕੜ, ਫੜ–ਸੋਰ ੪, ੩:੨

ਗਹੁ– ਪਕੜ, ਫੜ–ਰਾਮ ੨, ੧:੧

ਗਹੋ– ਫੜੋ, ਪਕੜੋ–ਕਲਿ ੫, ੩:੧

ਗੜਨ– ਸਿਰਜਣਹਾਰ–ਕਲਿ ੫, ੨:੧; ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨; ਦੇਵ ੯, ੧*:੨

ਗਿਆਨ– ਸੋਝੀ, ਗਿਆਨ–ਰਾਮ ੧, ੧:੨; ਰਾਮ ੨, ੨:੨

ਗਿਨਾਯੋ– ਗਿਣਾਇਓ, ਗਿਣਾਇਆ–ਕਲਿ ੫, ੨:੧

ਗੀਤ– ਗੀਤ, ਪਦ–ਰਾਮ ੨, ੨:੧

ਗੁਰੂ– ਸਤਿਗੁਰੂ, ਰਾਹਦਸੇਰਾ, ਮੁਰਸ਼ਿਦ–ਰਾਮ ੧, ੧:੨

ਘਾਇ– ਮਾਰੇ, ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ–ਕਲਿ ੫, ੨:੨

ਘਾਏ– ਦੇਖੋ ਘਾਇ–ਕਲਿ ੫, ੧:੧

ਚਕਿ– ਹੈਰਾਨ, ਵਿਸਮਾਦ ਦੀ ਦਸ਼ਾ–ਰਾਮ ੨, ੨:੨[2]

ਚੰਗਾ– ਅੱਛਾ, ਠੀਕ–ਖਿਆ ੬, ੧:੪

ਚਰਨ– ਪੈਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਆਦਰਪੂਰਕ ਸ਼ਬਦ–ਸੋਰ ੪, ੩:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੩:੨

ਚੜਾਓ– ਲਗਾਓ, ਮਲੋ–ਰਾਮ ੨, ੧*:੨

ਚਾਹੋ– ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋ–ਰਾਮ ੩, ੩:੨

ਚਿਤ– ਮਨ, ਚਿੱਤ–ਦੇਵ ੯, ੧:੧

ਚਿਨਾਰ– ਚਿਨ, ਦਾ ਗਿਆਨ, ਪਛਾਣੂ–ਦੇਵ ੯, ੧*:੧

ਚੀਨਹੁ— ਖੋਜੋ, ਵਿਚਾਰੋ—ਰਾਮ ੩, ੨:੧
ਚੀਨੇ— ਖੋਜੇ, ਵਿਚਾਰੇ—ਬਿਲਾ ੮, ੨:੨
ਚੌਦਹਿ— ਚੌਦ੍ਹਾਂ, 14, ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਇਕ ਇਕਾਈ —ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੨
ਛਕਿ— ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ—ਰਾਮ ੨, ੨:੨²
ਛਾਡਿਓ— ਤਿਆਗਿਆ, ਛੱਡਿਆ—ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨
ਛੁਟਹੋ— ਛੁੱਟੋ, ਬਚੋ, ਪਕੜ 'ਚੋ ਨਿਕਲੋ—ਦੇਵ ੧੦, ੩:੨
ਛੁਟਿਹੋ— ਦੇਖੋ ਛੁਟਹੋ—ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਛਿਮਾ— ਖਿਮਾਂ, ਮੁਆਫੀ—ਰਾਮ ੧, ੨:੧
ਜਉਨ— ਜਿਹੜੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ—ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧
ਜਗਤ— ਦੁਨੀਆ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ—ਕਲਿ ੫, ੧:੧
ਜਗਤਾਗਰ— ਦਿਸਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜ਼ਲੀ ਹੈ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਜਟਾ— ਵਧਾਏ ਵਾਲ਼—ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਜਤ— ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ, ਕਾਮ ਦਾ ਤਿਆਗ—ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਜਨਿਯਤ— ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ—ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧
ਜੜ— ਮੂਰਖ, ਜ਼ਾਹਿਲ—ਕਲਿ ੫, ੩ :੧; ਦੇਵ ੯, ੨:੨ਜਾਹਿ
ਜਾਹਿ— ਜਿਸ ਦੇ, ਜਿਸ ਨੇ—ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੨
ਜਾਕਹ— ਜਿਸ ਨੂੰ—ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧
ਜਾਕਰ— ਜਿਸਦਾ—ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧; ੩:੧
ਜਾਗੋ— ਸੁਚੇਤ ਹੋਵੋ, ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੋ—ਰਾਮ ੩, ੧*:੨
ਜਾਤ— ਜਾਤੀ, ਗੋਤ ਆਦਿ—ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧
ਜਾਤਿ— ਦੇਖੋ ਜਾਤ—ਕਲਿ ੫, ੨:੧
ਜਾਤੇ— ਜਿਸ ਸਦਕਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ—ਰਾਮ ੩, ੩:੧
ਜਾਨਤ— ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਦੇਵ ੯, ੧*:੨
ਜਾਨੋ— ਜਾਣੋ, ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ—ਕਲਿ ੫, ੧*:੨
ਜਾਪ— ਸਿਮਰਨ—ਰਾਮ ੨, ੩:੧
ਜਾਪੇ— ਸਿਮਰਨ, ਜਾਪ ਕਰੇ—ਰਾਮ ੨, ੩:੧
ਜਾਲ— ਜਾਲ, ਫੰਧਾ—ਰਾਮ ੩, ੩:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੩:੨
ਜਿਹ— ਜਿਸਨੇ—ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧
ਜੀਯ— ਜੀਵ, ਆਤਮਾ, ਰੂਹ—ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਜੋ— ਜਿਹੜਾ—ਕਲਿ ੫, ੧:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੨:੨; ਦੇਵ ੯, ੧:੧
ਜੋਗ— ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ—ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਜੋਗੁ— ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ, ਜੁੜਨਾ—ਰਾਮ ੨, ੧*:੧
ਜੌ— ਜੇਕਰ—ਰਾਮ ੩, ੩ :੨; ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਡੂਬਿਯੋ— ਡੁੱਬਿਆ, ਡੁੱਬ ਗਿਆ—ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਤਜ— ਛੱਡ,ਤਿਆਗ—ਰਾਮ ੩, ੨:੨
ਤਤ— ਤੱਤੁ, ਮੂਲ—ਰਾਮ ੧, ੩:੨; ਰਾਮ ੨, ੧:੧
ਤਦਪਿ— ਤੱਦ ਵੀ, ਤਾਂ ਵੀ—ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨
ਤਨ— ਸਰੀਰ, ਕਾਇਆ, ਦੇਹ—ਰਾਮ ੧, ੨:੧
ਤਬ— ਤਦ, ਉਦੋਂ, ਤਦੋਂ ਹੀ—ਕਲਿ ੫, ੩:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੩:੨

ਤਰੰਗ–	ਲਹਿਰ–ਰਾਮ੨, ੨:੧
ਤ੍ਰਿਗੁਣ–	ਤਿੰਨ ਗੁਣ (ਰਜੋ, ਤਮੋਂ, ਸਤੋ)–ਰਾਮ, ੧, ੨:੨
ਤ੍ਰੈ–	ਤਿੰਨ–ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਤਜਾਗੋ–	ਛੱਡੋ, ਤਿਆਗ ਦਿਓ–ਰਾਮ ੩, ੧:੨
ਤਾਂ–	ਤਿਸ–ਦੇਵ ੯, ੨:੨
ਤਾਹਿ–	ਤਿਸ ਦੇ, ਉਸਦੇ–ਦੇਵ ੧੦, ੩:੨
ਤਾਤੀ–	ਤੱਤੀ, ਗਰਮ–ਰਾਮ ੨, ੧:੧
ਤਾਤ–	ਪਿਤਾ, ਬਾਪ–ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧
ਤਾਤੇ–	ਇਸ ਨਾਲ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ–ਕਲਿ ੫, ੨:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੨
ਤਾਨ–	ਰਾਗ ਦਾ ਸੁਰਮੇਲ–ਰਾਮ ੨, ੨:੧
ਤਾਰ–	ਤੰਤੀ ਸਾਜ ਦੀ ਤਾਰ–ਰਾਗ ੨, ੧:੧
ਤਾਰਿਹੈ–	ਤਾਰੇ, ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰੇ–ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਤਿਹ–	ਉਸ ਨੂੰ–ਕਲਿ ੭, ੧*:੨
ਤਿਸੈ–	ਉਸ ਨੂੰ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨
ਤੁਹਿ–	ਤੈਨੂੰ–ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਤੁਧ–	ਤੇਰੇ–ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਤੇ–	ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ–ਕਲਿ ੫, ੩:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧; ੨:੨; ੩:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੧:੨; ੩:੨
ਤੋਹਿ–	ਤੈਨੂੰ–ਰਾਮ ੩, ੧:੧; ਕਲਿ ੫, ੩:੧; ਦੇਵ ੯, ੨:੨
ਤੋਕਹ–	ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ–ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਤੌ–	ਤਾਂ–ਰਾਮ ੩, ੩:੨; ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਤੌਨ–	ਤਿਸ–ਤਿਲੰ ੭, ੩:੨
ਥਕਿਓ–	ਥੱਕ ਗਏ, ਦੇਵ ੯, ੧:੨
ਦਸਕ–	ਦਸ ਕੁ, ਤਕਰੀਬਨ ਦਸ–ਕਲਿ ੫, ੧:੧
ਦਯਾ–	ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ–ਰਾਮ ੧, ੨:੧
ਦਰਸੀ–	ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ–ਸੋਰ ੪, ੨:੨
ਦਰਸੋ–	ਦੇਖੋ, ਵਿਚਾਰੋ–ਰਾਮ ੧ , ੩:੨
ਦਾ–	ਸਬੰਧਕ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ, ਕਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੧; ੧:੨; ੩:੪[2]
ਦਾਨਵ–	ਆਸੁਰ, ਰਾਖਸ਼, ਦੈਂਤ–ਰਾਮ ੨, ੨:੨; ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧
ਦਿਸਾ–	ਦਿਸ਼ਾ–ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧
ਦਿਖਾਇ–	ਵਿਖਾਕੇ, ਦਿਖਾਕੇ–ਕਲਿ ੫, ੧:੨
ਦੀਪ–	ਦੀਵਾ, ਦੀਪਕ–ਦੇਵ ੯, ੨:੧
ਦੂਸਰ–	ਦੂਸਰਾ, ਹੋਰ–ਦੇਵ ੯, ੧*:੧
ਦੂਖ–	ਦੁੱਖ, ਕਸ਼ਟ–ਰਾਮ ੩, ੩:੧
ਦੇ–	ਨਾਲ–ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਦੇਖਨ–	ਦੇਖਣ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ–ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੨
ਦੇਤ–	ਦਿੰਦਾ, ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ–ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਦੇਵ–	ਦੇਵਤਾ–ਰਾਮ ੨, ੨:੨; ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧
ਦੇਵਕਿਨੰਦ–	ਦੇਵਕੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ–ਤਿਲੰ ੭, ੨:੨

ਦੈਤ— ਦੈਂਤ, ਰਾਕਸ਼—ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧
ਦੈਹੈ— ਦਿੰਦਾ ਹੈ—ਦੇਵ ੯, ੨:੨
ਧਰਮ— ਮਜ਼੍ਹਬ, ਨਿਯਮ—ਰਾਮ ੩, ੨:੧
ਧਰਾਧਰ— ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਭਾਵ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ—ਸੋਰ ੪, ੩:੧
ਧ੍ਰਿਤਮਾਨ— ਧੀਰਜਵਾਨ, ਗੰਭੀਰ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ—ਸੋਰ ੪, ੩:੧
ਧ੍ਰੂਅ— ਇਹ ਇਕ ਭਗਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ—ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ—ਬਿਲਾ ੮, ੧ :੧
ਧਿਆਨ— ਸੁਰਤੀ—ਰਾਮ ੨, ੧*:੨; ਬਿਲਾ ੮, ੧:੧; ੨; ਦੇਵ ੧੦—੨:੨
ਧਿਆਵਤ— ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ—ਬਿਲਾ ੮, ੧:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੨:੨
ਧੁਨਰਪਾਨਿ— ਹੱਥ ਵਿਚ ਧੁਨਸ਼ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ—ਸੋਰ ੪, ੩:੧
ਧੂਪ— ਧੂਫ, ਸੁਗੰਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਮਗਰੀ—ਦੇਵ ੯, ੨:੨ ਰਾਮ ੧, ੩:੨; ਰਾਮ ੨. ੩:੨; ਰਾਮ ੩, ੧:੧, ਕਲਿ ੫, ੧* :੧; ੨:੨; ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧; ੨:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨; ੧:੨; ਦੇਵ-੯, ੧*:੧; ੧:੨; ੨ :੧; ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੧; ੧:੧; ੨:੨
ਨਹਿ— ਨਹੀਂ—ਰਾਮ ੩, ੩:੧; ਦੇਵ ੯, ੩:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧
ਨਖਨ— ਨਹੁੰ, ਨਾਖੁਨ, ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਨਰ— ਮਾਨਵ, ਬੰਦਾ—ਬਿਲਾ ੮, ੩:੨
ਨਰਹਰਿ— ਮਨੁਖਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਰਾਜ, ਪਰਮਾਤਮਾ—ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਨਰਕ— ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਸਚਿਤ ਸਥਾਨ, ਦੋਜ਼ਖ—ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਨਾਗ— ਸੱਪ—ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਨਾਮ— ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂ—ਰਾਮ ੧, ੧:੨; ਰਾਮ ੨, ੧:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧
ਨਾਮੁ— ਦੇਖੋ ਨਾਮ—ਤਿਲੰ ੭, ੩:੨
ਨਾਰਦ— ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ—ਬਿਲਾ ੮, ੧:੧
ਨਾਰਾਇਣ— ਪਰਮਾਤਮਾ—ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਨਿੰਦ— ਨਿੰਦਿਆ, ਬਦਖੋਹੀ—ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧
ਨਿਦ੍ਰਾ— ਨੀਂਦ—ਰਾਮ ੧, ੨:੧; ਰਾਮ ੩, ੧*:੨
ਨਿੰਦ੍ਰਾ— ਨੀਂਦ—ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਨਿਰਜੁਰ— ਬੁਢੇਪੇ—ਰਹਿਤ, ਸਦਾ ਜੁਆਨ—ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਨਿਰਬਾਹਿਬੋ— ਨਿਭਾਓ, ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ—ਰਾਮ ੧, ੨:੨
ਨਿਰਬਿਕਾਰ— ਵਿਕਾਰ—ਰਹਿਤ, ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਨਿਰਬਿਖ— ਪਵਿਤਰ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ—ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਨਿਵਾਸ— ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸਥਾਨ—ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਨਿਵਾਰੀ— ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਨਾ, ਬਚਾਉਣਾ—ਸੋਰ ੪, ੨:੧
ਨੀਲ— ਨੀਲਾ—ਸੋਰ ੪, ੧*:੨
ਨੀਲਕੰਠ— ਨੀਲੇ ਕੰਠ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ ਜੀ—ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਨੇਤ— ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ—ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧
ਨੇਤਹਿ— ਦੇਖੋ ਨੇਤ—ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧
ਨੇਮ— ਨਿਯਮ-ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਨੂੰ— ਨੂੰ, ਕੋ—ਖਿਆ ੬, ੧:੧
ਪਾਉਨਅਹਾਰੀ— ਹਵਾ ਆਸਰੇ ਜੀਣ ਵਾਲਾ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧

ਪਸਾਰ– ਖਿਲਾਰਾ, ਪਸਾਓ, ਫੈਲਾਓ–ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧

ਪਸੁ– ਪਸ਼ੂ–ਰਾਮ ੩, ੧:੧

ਪਗ– ਪੈਰ, ਚਰਨ–ਰਾਮ ੩, ੧*:੧

ਪਤਾਲ– ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਲੋਕ ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ–ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧

ਪਥ– ਪਾਰਸ ਪ੍ਰਿਥਾ ਦਾ ਪੁਤਰ, ਅਰਜੁਨ ਪਾਂਡੋ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨

ਪਰਸ਼ਤ– ਛੂਹਣ, ਪਰਸਣ–ਦੇਵ ੯, ੧:੨

ਪਰਮ– ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ–ਰਾਮ ੨, ੧:੧; ਰਾਮ ੩, ੨:੨; ਸੋਰ ੪, ੧:੧

ਪਰਮੇਸ਼ਰ– ਪਰਮਾਤਮਾ–ਸੋਰ ੪, ੧:੧; ਕਲਿ ੫, ੧*:੨

ਪਰਮਪੁਰਖ– ਪਰਮਾਤਮਾ–ਰਾਮ ੧, ੩:੨; ਰਾਮ ੩, ੧*:੧; ਸੋਰ ੪, ੧:੧

ਪਰਾਸਰ– ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ–ਬਿਲਾ ੮, ੧:੧

ਪਰੀ– ਪਈ, ਪੜੀ–ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨

ਪਰੇ– ਪਏ, ਪੜੇ–ਰਾਮ ੩, ੧:੨

ਪ੍ਰਪੰਚ– ਪਖੰਡ, ਵਿਖਾਵਾ–ਕਲਿ ੫, ੧:੨

ਪ੍ਰਬੋਧ– ਨਸੀਹਤ, ਉਪਦੇਸ਼–ਰਾਮ ੩, ੧:੧

ਪ੍ਰਭ– ਪ੍ਰਭੂ, ਪਰਮਾਤਮਾ–ਦੇਵ ੯, ੧*:੨

ਪ੍ਰਭਜੂ– ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ–ਸੋਰ ੪, ੧*:੧

ਪ੍ਰਭੂ– ਪਰਮਾਤਮਾ–ਕਲਿ ੫, ੨:੧

ਪ੍ਰਾਨ– ਪ੍ਰਾਣ, ਸ੍ਵਾਸ–ਦੇਵ ੯, ੧:੨

ਪ੍ਰਾਨੀ– ਪ੍ਰਾਣੀ, ਜੀਵ, ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ–ਰਾਮ ੩, ੧*:੧

ਪ੍ਰੇਤ– ਬਦ–ਰੂਹਾਂ–ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧

ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ– ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ–ਸੋਰ ੪, ੨:੨

ਪ੍ਰੀਤਿ– ਪਿਆਰਾ, ਪ੍ਰੇਮ–ਰਾਮ ੧, ੨:੧

ਪਲੈਹੈ– ਨਸਣਗੇ, ਨੱਸ ਜਾਣਗੇ–ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੨

ਪਾਏ– ਪਾਉਣਾ–ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੨

ਪਾਹਨ– ਪੱਥਰ, ਮੂਰਤੀ–ਦੇਵ ੯, ੨:੧

ਪਾਹਿਨ– ਦੇਖੋ ਪਾਹਨ–ਦੇਵ ੯, ੧:੨

ਪਾਗੋ– ਰੰਗੇ ਜਾਓ–ਰਾਮ ੩, ੩:੨

ਪਾਪ– ਮੰਦੇ ਕਰਮ–ਰਾਮ ੩, ੨:੨; ੩:੧

ਪਾਵਨ– ਪਵਿਤਰ–ਸੋਰ ੪, ੧:੧

ਪਾਵੈ– ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ–ਰਾਮ ੧, ੩:੧

ਪਿਆਰੇ– ਪ੍ਰਿਯ, ਪਿਆਰ–ਪਾਤਰ–ਖਿਆ ੬, ੧:੧

ਪਿਸਾਚ– ਭੂਤ–ਬਿਲਾ ੮, ੨:੧

ਪਿਯਾਲਾ– ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਤਰ/ਭਾਂਡਾ–ਖਿਆ ੬, ੧:੩

ਪੁਤ੍ਰ– ਪੁੱਤਰ, ਬੇਟਾ–ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧

ਪੁਰਾਨ– ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੮ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ–ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧

ਪੈਹੈ– ਸਕਿਆ ਹੈ–ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧

ਪੌਤ੍ਰ– ਪੋਤਰੇ–ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧

ਫਨਿੰਦ੍ਰ– ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ–ਦੇਵ ੧੦, ੨:੨

ਫਾਸ—	ਫਾਹੀ—ਕਲਿ ੫, ੩:੧; ਬਿਲਾ ੮, ੩:੨
ਬਸਨ—	ਬਸਤਰ, ਪੌਸ਼ਾਕ—ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਬਸਿ—	ਵਸ ਵਿਚ, ਅਧੀਨ—ਰਾਮ ੨, ੧:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੨; ੧:੨
ਬਹੁ—	ਬਹੁਤ—ਦੇਵ ੯, ੧:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੨:੨
ਬਚ—	ਬਚਨਾ—ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਬਚਾਇ—	ਬਚਾਵੇ—ਕਲਿ ੫, ੨:੨
ਬਚੇ—	ਬਚ ਗਏ ਹਨ—ਬਿਲਾ ੮, ੩:੨
ਬਢਾਓ—	ਵਧਾਵੋ, ਵੱਡੇ ਕਰੋ—ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਬਤਾਏ—	ਦੱਸੇ—ਬਿਲਾ ੮, ੨:੨
ਬੰਧਾਨੰ—	ਮਰਿਆਦਾ, ਨਿਯਮ—ਰਾਮ ੨, ੨:੧
ਬਨਸੇ—	ਜੰਗਲ ਵਰਗੇ—ਰਾਮ ੧, ੧*:੧
ਬਨਵਾਰੀ—	ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਵਾਲੀ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ—ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਬਰ—	ਵਰ, ਅਸੀਸ—ਦੇਵ ੯, ੨: ੨
ਬ੍ਰਹਮ—	ਪਰਮਾਤਮਾ—ਕਲਿ ੫, ੧:੨
ਬ੍ਰਹਮਾ—	ਇਕ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਨਾਂ—ਦੇਵ ੧੦, ੧:੨
ਬ੍ਰਿਧ—	ਵੱਡ—ਆਕਾਰੀ—ਬਿਲਾ ੮, ੨:੨
ਬ੍ਰਿਧਨ—	ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ—ਬਿਲਾ ੮, ੨:੨
ਬਯਾਪੈ—	ਬਿਆਪੇ, ਵਾਪਰੇ, ਆਵੇ—ਰਾਮ ੨, ੩:੨
ਬਯੋਮ—	ਆਕਾਸ਼, ਖਗੋਲ—ਰਾਮ ੨, ੨:੨
ਬਾਚਨ—	ਬਚਣਾ—ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧
ਬਾਜੇ—	ਵੱਜੇ—ਰਾਮ ੨, ੨:੧
ਬਾਟ—	ਵਾਟ, ਪੈਂਡਾ-ਤਿਲੰ, ੭, ੧:੨
ਬਿਆਸ—	ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਦ ਲਿਖੇ—ਬਿਲਾ ੮, ੧:੧
ਬਿਸਨ—	ਵਿਸ਼ਨੂੰ—ਦੇਵ ੧੦, ੧:੨
ਬਿਖਿਆਨ—	ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ—ਰਾਮ ੩, ੧:੨
ਬਿੰਗ—	ਜਾਨਵਰ ਕੋਹਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਇਕ ਔਜਾਰ—ਖਿਆ ੬, ੧:੩
ਬਿਚਾਰ—	ਵਿਚਾਰ, ਖਿਆਲ—ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਬਿਧ—	ਵਿਧੀ, ਢੰਗ, ਪ੍ਰਕਾਰ—ਰਾਮ ੨, ੧*:੧
ਬਿਧਿ—	ਦੇਖੋ ਬਿਧ—ਦੇਵ ੯, ੧:੧
ਬਿਨ—	ਬਿਨਾ, ਬਗੈਰ—ਕਲਿ ੫, ੧*:੧; ਦੇਵ ੯, ੧*:੧; ੩:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੧
ਬਿਨੁ—	ਦੇਖੋ ਬਿਨ—ਸੋਰ ੪, ੨:੧; ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਬਿਭੂਤ—	ਸੁਆਹ, ਵਿਭੂਤੀ ਰਾਮ ੧. ੨:੨; ਰਾਮ੨, ੧*:੨
ਬਿਵਾਨੰ—	ਜਹਾਜ਼—ਰਾਮ ੨, ੨:੨
ਬੇਦ—	ਵੇਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਹੈ—ਰਿਗ, ਅਥਰਵ, ਸਾਮ, ਅਤੇ ਯਜੁਰ—ਬਿਲਾ ੮, ੧:੨; ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧
ਭਇਓ—	ਹੋਇਆ, ਭਇਆ—ਦੇਵ ੯, ੧:੧
ਭੰਜਨ—	ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਭੰਨਣਾ—ਕਲਿ ੫, ੨:੧; ਦੇਵ ੯, ੧*:੨
ਭੰਜਨਹਾਰ—	ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ—ਤਿਲੰ ੮, ੧*:੨
ਭਠ—	ਭੱਠੀ—ਖਿਆ ੬, ੧:੪

ਭਯੋ—	ਹੋਇਆ—ਕਲਿ ੫, ੧:੧
ਭਰਮ—	ਭੁਲੇਖਾ, ਜੋ ਮੰਨੀਏ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ 'ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ'—ਰਾਮ ੩, ੨:੧
ਭਵ—	ਸੰਸਾਰ—ਕਲਿ ੫, ੩:੧
ਭਾਗੋ—	ਭੱਜੋ, ਦੌੜੋ—ਰਾਮ ੩, ੨:੨; ੩:੧
ਭਿਛਾ—	ਭਿਖਿਆ—ਰਾਮ ੨, ੧:੧
ਭੇਸ—	ਭੇਖ, ਕਿਸੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼—ਰਾਮ ੨, ੩:੧
ਭੇਟੈ—	ਮਿਲਦਾ, ਛੂਹਦਾ—ਰਾਮ ੩, ੩:੧
ਭੂਮ—	ਧਰਤੀ, ਬਿਲਾ ੮, ੩:੧
ਮਹਾਜੋਤਿ—	ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜੋਤ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧
ਮੰਜਨੁ—	ਇਸ਼ਨਾਨ—ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਮਸ—	ਮਧੁ ਇਕ ਦੈਂਤ ਸੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੀ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਣੇ ਦੋ ਦੈਂਤਾ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧
ਮਤ—	ਵਿਚਾਰ, ਧਰਮ—ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧
ਮਤਿਮੰਦ—	ਮੰਦੀ ਬੁੱਧੀ, ਮੂਰਖ, ਨੀਚ—ਸੋਰ ੪, ੩:੧
ਮਨ—	ਅੰਤਹਿਕਰਣ, ਚਿਤ, ਮਨ—ਰਾਮ ੧, ੧*:੧; ੩:੧; ਰਾਮ ੨, ੧*:੧; ਦੇਵ ੯, ੩:੧
ਮਰਦਨ—	ਮਲਣਾ ਭਾਵ ਮਾਰਨਾ ਜਾਂ ਮਸਲਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧
ਮਾਹਿ—	ਵਿਚ—ਰਾਮ ੧, ੧:੧
ਮਾਤ—	ਮਾਤਾ, ਜਣਨੀ—ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧
ਮਾਧਵ—	ਸਾਂਵਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧
ਮਾਨ—	ਮਾਂਧਾਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿਧ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸੀ ਰਾਜਾ ਸੀ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧
ਮਾਨਸ—	ਮਾਨਵ, ਮਨੁੱਖ—ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੧
ਮਾਨੋ—	ਮੰਨੋ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋ—ਕਲਿ ੫, ੧*:੧
ਮਿਤ੍ਰ—	ਦੋਸਤ, ਸਾਥੀ ਇਥੇ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ—ਖਿਆ ੬, ੧:੨; ਤਿਲੰ ੭, ੧:੧
ਮੁਕੰਦ—	ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧; ਤਿਲੰ ੭, ੨:੧
ਮੁਖ—	ਮੂੰਹ—ਤਿਲੰ ੭, ੩:੨
ਮੁਨਿ—	ਮੁਨੀ—ਰਾਮ ੨, ੨:੨
ਮੁਨਿੰਦ੍ਰ—	ਮੁਨੀਆ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵਜੀ ਆਦਿ—ਦੇਵ ੧੦, ੨:੧
ਮੁਰਾਰ—	ਮੁਰ ਰਾਕਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ—ਤਿਲੰ ੭, ੩:੨
ਮੁਰਾਰੀ—	ਦੇਖੋ ਮੁਰਾਰ—ਸੋਰ ੪, ੧:੧
ਮੁਰੀਦਾ—	ਮੁਰੀਦਾਂ, ਚੇਲਿਆਂ, ਚਾਹਵਾਨਾਂ—ਖਿਆ ੬, ੧:੧
ਮੂਰਤਿ—	ਆਕਾਰ—ਤਿਲੰ ੭, ੧*:੨
ਮੈ—	ਵਿਚ—ਰਾਮ ੩, ੧*:੨; ਕਲਿ ੫, ੧:੧; ਦੇਵ ੯, ੨:੨
ਮੋਹ—	ਪਿਆਰ, ਲਗਾਓ—ਰਾਮ ੧, ੩:੨; ਰਾਮ ੩, ੧*:੨
ਯਾਰੜੇ—	ਯਾਰ ਦਾ, ਮਿਤਰ ਪਿਆਰੇ ਦਾ—ਖਿਆ ੬, ੧:੪
ਯੌ—	ਇਉਂ—ਦੇਵ ੯, ੩:੨
ਰਸ—	ਸੁਆਦ, ਆਨੰਦ—ਰਾਮ ੩, ੧:੨; ੩:੨
ਰਸਾਰੰ—	ਰਸ ਦਾ ਘਰ, ਰਸੀਲਾ—ਰਾਮ ੨, ੧:੧
ਰਹਣਾ—	ਰਹਿਣਾ, ਨਿਵਾਂਸ ਕਰਨਾ—ਖਿਆ ੬, ੧:੨; ੪
ਰਹੀਮ—	ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦਿਆਲੂ—ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧

ਰਹੇ— ਰਹਿ ਗਏ—ਰਾਮ ੨, ੨:੨
ਰਹੈ— ਦੇਖੋ ਰਹੇ ਰਾਮ ੨, ੩ :੨
ਰੰਗ— ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰੇਮ—ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧
ਰੰਗਿ— ਦੇਖੋ ਰੰਗ—ਰਾਮ ੨, ੨:੧
ਰਜਾਈਆਂ— ਸਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਉਪਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ, ਰਜਾਈ—ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਰਟੈ— ਰਟਦਾ ਹੈ, ਜਪਦਾ ਹੈ—ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧
ਰਥ— ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਹਨ—ਤਿਲੰ ੭, ੧:੨
ਰਾਗ— ਸੰਗੀਤ—ਰਾਮ ੨, ੧:੧
ਰਾਮ— ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ—ਦੇਵ ੧੦, ੧:੧
ਰੁਦ੍ਰ— ਸ਼ਿਵਜੀ—ਦੇਵ ੧੦, ੧:੨
ਰੂਪ— ਸਰੂਪ, ਬਿਲਾ ੮, ੧*:੧; ਦੇਵ ੧੦, ੩:੧
ਰੇ— ਹੇ, ਓ ਇ,ਰਾਮ ੧-੧*:੧; ਰਾਮ ੨, ੧*:੧; ਦੇਵ ੯, ੨:੨
ਰੋਗੁ— ਬੀਮਾਰੀ—ਖਿਆ ੬, ੧:੨
ਲਗਾਓ— ਲਾਓ, ਧਾਰਨ ਕਰੋ—ਰਾਮ ੧, ੧:੨
ਲਪਟੈ— ਲਿਪਟੇ, ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਪਕੜ ਲਏ—ਦੇਵ ੧੦, ੩:੨
ਲਯਾਵੈ— ਲਿਆਵੇ—ਰਾਮ ੧, ੩:੧
ਲਾਗੋ— ਲੱਗੋ, ਲੱਗ ਜਾਓ—ਰਾਮ ੩, ੧*:੧; ੧:੧
ਲਾਜ— ਲੱਜਿਆ, ਸ਼ਰਮ, ਸੰਗ—ਸੋਰ ੪, ੧*:੧
ਲੇਹੁ— ਲਓ, ਲਵੋ—ਸੋਰ ੪, ੩:੨
ਲੇਤ— ਲੈਣਾ, ਲਏ—ਤਿਲੰ ੭, ੩:੨
ਲੋਕ— ਦੁਨੀਆ—ਦੇਵ ੧੦, ੧*:੨
ਲੋਭ— ਲਾਲਚ—ਰਾਮ ੧, ੩:੧
ਵਿਸਾ— ਉਪ ਦਿਸ਼ਾ—ਤਿਲੰ ੭, ੩:੧

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪਾ: ੧੦ ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਬੇਨਤੀ।। ਚੌਪਈ।।

ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ।।
ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਚਿਤ ਕੀ ਇੱਛਾ।।
ਤਵ ਚਰਨਨ ਮਨ ਰਹੈ ਹਮਾਰਾ।।
ਅਪਨਾ ਜਾਨ ਕਰੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ।। ੧ ।।
ਹਮਾਰੇ ਦੁਸਟ ਸਭੈ ਤੁਮ ਘਾਵਹੁ।।
ਆਪੁ ਹਾਥ ਦੇ ਮੋਹਿ ਬਚਾਵਹੁ।।
ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮੋਰੋ ਪਰਿਵਾਰਾ।।
ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਸਭੈ ਕਰਤਾਰਾ।। ੨ ।।
ਮੋ ਰੱਛਾ ਨਿਜ ਕਰ ਦੈ ਕਰਿਯੈ।।
ਸਭ ਬੈਰਨ ਕੋ ਆਜ ਸੰਘਰਿਯੈ।।
ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ਆਸਾ।।
ਤੋਰ ਭਜਨ ਕੀ ਰਹੈ ਪਿਆਸਾ।। ੩ ।।
ਤੁਮਹਿ ਛਾਡਿ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨ ਧਿਯਾਊਂ।।
ਜੋ ਬਰ ਚਹੋਂ ਸੁ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਊਂ।।
ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਤਾਰੀਅਹਿ।।
ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਸਤ੍ਰ ਹਮਾਰੇ ਮਾਰਿਅਹਿ।। ੪ ।।
ਆਪ ਹਾਥ ਦੈ ਮੁਝੈ ਉਬਰਿਯੈ।।
ਮਰਨ ਕਾਲ ਕਾ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਵਰਿਯੈ।।
ਹੂਜੋ ਸਦਾ ਹਮਾਰੇ ਪੱਛਾ।।
ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਜੂ ਕਰਿਯਹੁ ਰੱਛਾ।। ੫ ।।
ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਮੁਹਿ ਰਾਖਨਹਾਰੇ।।
ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਪਿਯਾਰੇ।।
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਦੁਸਟਨ ਕੇ ਹੰਤਾ।।
ਤੁਮਹੋ ਪੁਰੀ ਚਤੁਰ ਦਸ ਕੰਤਾ।। ੬ ।।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਪੁ ਧਰਾ।।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਸਿਵਜੂ ਅਵਤਰਾ।।
ਕਾਲ ਪਾਇ ਕਰ ਬਿਸਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸਾ।।
ਸਕਲ ਕਾਲ ਕਾ ਕੀਆ ਤਮਾਸਾ।। ੭ ।।
ਜਵਨ ਕਾਲ ਜੋਗੀ ਸਿਵ ਕੀਓ।।

ਬੇਦਰਾਜ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੂ ਥੀਓ॥
ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਲੋਕ ਸਵਾਰਾ॥
ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤਾਹਿ ਹਮਾਰਾ॥ ੮॥
ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗਤ ਬਨਾਯੋ॥
ਦੇਵ ਦੈਤ ਜੱਛਨ ਉਪਜਾਯੋ॥
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ॥
ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ॥ ੯॥
ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਹਮਾਰੀ॥
ਸਕਲ ਪ੍ਰਜਾ ਜਿਨ ਆਪ ਸਵਾਰੀ॥
ਸਿਵਕਨ ਕੋ ਸਿਵਗੁਨ ਸੁਖ ਦੀਓ॥
ਸਤ੍ਰੁੱਨ ਕੋ ਪਲ ਮੋ ਬਧ ਕੀਓ॥ ੧੦॥
ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ॥
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ॥
ਚੀਟੀ ਤੇ ਕੁੰਚਰ ਅਸਥੂਲਾ॥
ਸਭ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰ ਫੂਲਾ॥ ੧੧॥
ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਏ ਤੇ ਦੁਖੀ॥
ਸੁਖ ਪਾਏ ਸਾਧੁਨ ਕੇ ਸੁਖੀ॥
ਏਕ ਏਕ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨੈਂ॥
ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਪਟ ਪਟ ਕੀ ਜਾਨੈਂ॥ ੧੨॥
ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਾ ਕਰਤਾਰਾ॥
ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਤ ਤਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ॥
ਜਬ ਆਕਰਖ ਕਰਤ ਹੋ ਕਬਹੂੰ॥
ਤੁਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਦੇਹ ਧਰ ਸਭਹੂੰ॥ ੧੩॥
ਜੇਤੇ ਬਦਨ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਧਾਰੈ॥
ਆਪੁ ਅਪਨੀ ਬੂਝ ਉਚਾਰੈ॥
ਤੁਮ ਸਭਹੀ ਤੇ ਰਹਤ ਨਿਰਾਲਮ॥
ਜਾਨਤ ਬੇਦ ਭੇਦ ਅਰ ਆਲਮ॥ ੧੪॥
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨ੍ਰਿਬਿਕਾਰ ਨਿਰਲੰਭ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਦਿ ਅਸੰਭ॥
ਤਾਕਾ ਮੂੜ੍ਹ ਉਚਾਰਤ ਭੇਦਾ॥
ਜਾਕੋ ਭੇਵ ਨ ਪਾਵਤ ਬੇਦਾ॥ ੧੫॥
ਤਾਕੋ ਕਰਿ ਪਾਹਨ ਅਨੁਮਾਨਤ॥
ਮਹਾਂ ਮੂੜ੍ਹ ਕੁਛ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਤ॥
ਮਹਾਦੇਵ ਕੋ ਕਹਤ ਸਦਾ ਸਿਵ॥
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਚੀਨਤ ਨਹਿ ਭਿਵ॥ ੧੬॥
ਆਪੁ ਆਪਨੀ ਬੁਧਿ ਹੈ ਜੇਤੀ॥

ਬਰਨਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤੁਹਿ ਤੇਤੀ॥
ਤੁਮਰਾ ਲਖਾ ਨ ਜਾਇ ਪਸਾਰਾ॥
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸਜਾ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਸਾਰਾ॥ ੧੭॥
ਏਕੈ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪਾ॥
ਰੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵ ਕਹੀ ਭੂਪਾ॥
ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਕੀਨੀ॥
ਉਤਭੁਜ ਖਾਨਿ ਬਹੁਰ ਰਚਿ ਦੀਨੀ॥ ੧੮॥
ਕਹੂੰ ਫੂਲ ਰਾਜਾ ਹ੍ਵੈ ਬੈਠਾ॥
ਕਹੂੰ ਸਿਮਟਿ ਭਿਯੋ ਸੰਕਰ ਇਕੈਠਾ॥
ਸਗਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਦਿਖਾਇ ਅਚੰਭਵ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਰੂਪ ਸੁਯੰਭਵ॥ ੧੯॥
ਅਬ ਰੱਛਾ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਕਰੋ॥
ਸਿੱਖ ਉਬਾਰਿ ਅਸਿੱਖ ਸੰਘਰੋ॥
ਦੁਸ਼ਟ ਜਿਤੇ ਉਠਵਤ ਉਤਪਾਤਾ॥
ਸਕਲ ਮਲੇਛ ਕਰੋ ਰਣ ਘਾਤਾ॥ ੨੦॥
ਜੇ ਅਸਿਧੁਜ ਤਵ ਸਰਨੀ ਪਰੇ॥
ਤਿਨਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖਿਤ ਹ੍ਵੈ ਮਰੇ॥
ਪੁਰਖ ਜਵਨ ਪਗ ਪਰੇ ਤਿਹਾਰੇ॥
ਤਿਨਕੇ ਤੁਮ ਸੰਕਟ ਸਭ ਟਾਰੇ॥ ੨੧॥
ਜੋ ਕਲਿ ਕੋ ਇਕ ਬਾਰ ਧਿਐ ਹੈ॥
ਤਾਕੇ ਕਾਲ ਨਿਕਟਿ ਨਹਿ ਐਹੈ॥
ਰੱਛਾ ਹੋਇ ਤਾਹਿ ਸਭ ਕਾਲਾ॥
ਦੁਸਟ ਅਰਿਸਟ ਟਰੇਂ ਤਤਕਾਲਾ॥ ੨੨॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤਨ ਜਾਹਿ ਨਿਹਰਿਹੋ॥
ਤਾਕੇ ਤਾਪ ਤਨਕ ਮੋ ਹਰਿਹੋ॥
ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਘਰ ਮੋ ਸਭ ਹੋਈ॥
ਦੁਸ਼ਟ ਛਾਹ ਛ੍ਵੈ ਸਕੈ ਨ ਕੋਈ॥ ੨੩॥
ਏਕ ਬਾਰ ਜਿਨ ਤੁਮੈ ਸੰਭਾਰਾ॥
ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੇ ਤਾਹਿ ਉਬਾਰਾ॥
ਜਿਨ ਨਰ ਨਾਮ ਤਿਹਾਰੋ ਕਹਾ॥
ਦਾਰਿਦ ਦੁਸਟ ਦੋਖ ਤੇ ਰਹਾ॥ ੨੪॥
ਖੜਗ ਕੇਤ ਮੈ ਸਰਣਿ ਤਿਹਾਰੀ॥
ਆਪ ਹਾਥ ਦੈ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ॥
ਸਰਬ ਠੌਰ ਮੋ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ॥
ਦੁਸਟ ਦੋਖ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ॥ ੨੫॥

ਚੌਪਈ – ਤੁਕਤਤਕਰਾ

ਦੁਸਟ ਅਰਿਸਟ ਟਰੇਂ ਤਤਕਾਲਾ।। ੨੨:੪
ਦੁਸਟ ਛਾਹ ਛ੍ਵੈ ਸਕੇ ਨਾ ਕੋਈ।। ੨੩:੪
ਦੁਸਟ ਜਿਤੇ ਉਠਵਤ ਉਤਪਾਤਾ।। ੧੨:੩
ਦੂਸਟ ਦੋਖ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ।। ੨੫:੪
ਦੇਵ ਦੈਤ ਜੱਛਨ ਉਪਜਾਯੋ।। ੯:੨
ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤਾਹਿ ਹਮਾਰਾ।। ੮:੪
ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਸਹੀ ਕੋ ਹਮਾਰੀ।। ੧੦:੧
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਚੀਨਤ ਨਹਿ ਭਿਵ।। ੧੬:੪
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨ੍ਰਿਬਿਕਾਰ ਨਿਰਲੰਭ।। ੧੫:੧
ਪੁਰਖ ਜਵਨ ਪਗ ਪਰੇ ਤਿਹਾਰੇ।। ੨੧:੩
ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ਆਸਾ।। ੩:੩
ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਚਿਤ ਕੀ ਇਛਾ।। ੧:੨
ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਤ ਤਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ।। ੧੩:੨
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ।। ੧੧:੨
ਬਰਨਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤੁਹਿ ਤੇਤੀ।। ੧੭:੨
ਬੇਦਰਾਜ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੂ ਥੀਓ।। ੮:੨
ਮਹਾਦੇਵ ਕੋ ਕਹਤ ਸਦਾ ਸਿਵ।। ੧੬:੩
ਮਹਾ ਮੜ੍ਹ ਕਛੁ ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਤ।। ੧੬:੨
ਮਰਨ ਕਾਲ ਕਾ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਵਰਿਯੈ।। ੫:੨
ਮੋ ਰੱਛਾ ਨਿਜ ਕਰ ਦੈ ਕਰਿਯੈ ।। ੩:੧
ਰੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵ ਕਹੀ ਭੂਪਾ।। ੧੮:੨
ਰੱਛਾ ਹੋਇ ਤਹਾ ਤਤਕਾਲਾ।। ੨੨:੩
ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਮੁਹਿ ਰਾਖਨਹਾਰੇ।। ੬:੧
ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਘਰ ਮੋ ਸਭ ਹੋਈ।। ੨੩:੩

ਚੌਪਈ – ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਿਣਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਉਚਰਤ— ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੧੫:੩
ਉਚਾਰੈ— ਉਚਾਰਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੧੪:੨
ਉਠ— ਉਠਦੇ ਹਨ, ੨੦:੩
ਉਠਪਾਤਾ— ਉਠਦੇ ਹਨ, ੨੦:੧
ਉਠਵਤ— ਉਠਦੇ ਹਨ, ੨੦:੩
ਉਤਭੁਜ— ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ, ਬਨਸਪਤੀ, ੧੮:੪
ਉਦਕਰਖ— ਵਿਸਤਾਰ, ੧੩:੧
ਉਪਜਾਯੋ— ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ੯:੨
ਉਬਰਿਯੈ— ਬਚਾ ਲਓ, ੫:੧
ਉਬਾਰਾ— ਬਚਾ ਲਿਆ, ੨੪:੨
ਉਬਾਰਿ— ਬਚਾਓ, ੨੦:੨
ਉਬਾਰੀ— ਬਚਾ ਲਓ, ੨੫:੨
ਅਸਥੂਲਾ— ਵੱਡਾ, ਮੋਟਾ, ਵੱਡਾ ਅਕਾਰੀ, ੧੧:੩
ਅਸਧੁਜ— ਅਸ–ਕਿਰਪਾਨ, ਧੁਜ–ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੰਡਾ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ, ੫:੪
ਅਸੰਭ— ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੧੫:੨
ਅਸਿਖ— ਜੋ ਸਿਖ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਦੁਸ਼ਟ, ੨੦:੨
ਅਸਿਧੁਜ— ਦੇਖੋ ਅਸਧੁਜ, ੨੧:੧
ਅਚੰਭਵ— ਅਸਚਰਜ, ੧੯:੩
ਅੰਡਜ— ਆਂਡੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ, ੧੮:੩
ਅੰਤਰ— ਅੰਦਰ, ਅੰਤਹਿਕਰਣ, ੧੧:੧
ਅੰਤਿ— ਥਾਹ, ਮਿਤਿ, ੯:੩
ਅਨਾਦਿ— ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੫:੨
ਅਨੀਲ— ਰੰਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੫:੨
ਅਨੁਮਾਨਤ— ਅਨੁਮਾਨ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ੧੬:੧
ਅਨੂਪ— ਬੇਮਿਸਾਲ, ਅਨੂਪਮ, ੧੮:੧
ਅਪਨਾ— ਆਪਣਾ, ੧:੪
ਅਪਾਰਾ— ਬੇਅੰਤ, ੧੩:੨
ਅਬ— ਹੁਣ, ੨੦:੧
ਅਰ— ਅਤੇ, ੧੪:੪
ਅਰਿਸਟ— ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ, ਮਾੜੇ ਸ਼ਗਨ, ੨੨:੪
ਅਵਤਰਾ— ਜਨਮ ਲਿਆ, ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ੭:੨; ੯:੩
ਅਵਰੁ— ਹੋਰ, ਦੂਜਾ, ੪:੧
ਆਸਾ— ਇੱਛਾ, ਕਾਮਨਾ, ੩:੩
ਆਕਰਖ— ਖਿਚਦਾ ਹੈ, ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ, ੧੩:੩
ਆਜੁ— ਅੱਜ, ਤੱਤਕਾਲ, ੩:੨
ਆਦਿ— ਆਰੰਭ ਵਿਚ, ੯:੩; ੧੫:੨; ੧੯:੪

ਆਪ— ਸ੍ਵੈ, ਖੁਦ, ੫:੧; ੧੦:੨; ੨੫:੨
ਅਪਨੀ— ਆਪਣੀ, ੧੪:੨; ੧੭:੪
ਆਪੁ— ਦੇਖੋ ਆਪ, ੨:੨; ੧੪:੨; ੧੭:੧
ਆਲਮ— ਵਿਦਵਾਨ, ਗਿਆਨੀ, ੧੪:੪
ਐਹੈ— ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ੨੨:੨
ਇਕ— ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੰਦਸਾ ਇੱਕ, ੨੨:੧
ਇਕੈਠਾ— ਇਕ ਰੂਪ, ਇਕਠਾ ਹੋਇਆ, ੧੯:੨
ਇੱਛਾ— ਕਾਮਨਾ, ੧:੨
ਏਕ— ਇਕ, ੧੨:੩²; ੨੪:੧
ਏਕੈ— ਇਕੋ, ਇਕ ਹੀ, ੯:੩; ੧੮:੧
ਸੰਸਾਰਾ— ਦੁਨੀਆ, ਸੰਸਾਰ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੧੭:੪
ਸਹਾਇ— ਸਹਾਇਤਾ, ੬:੨
ਸਹਾਈ— ਸਹਾਇਤਾ, ਮਦਦ, ੨੫:੩
ਸੰਕਟ— ਕਸ਼ਟ, ਦੁਖ, ੨੧:੪
ਸੰਕਰ— ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ ਜੀ , ੧੯:੨
ਸਕਲ— ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ, ਸਮੁੱਚੇ, ੭:੪; ੧੦:੨; ੨੦:੪; ੨੧:੪
ਸਕੈ— ਸਕਦਾ, ਸਮਰਥ, ੨੩:੪
ਸਗਹੀ— ਸਾਰੀ, ੧੯:੩
ਸੁਖ— ਸੁੱਖ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖੁਸ਼ੀ, ੧੦:੩; ੧੨:੨
ਸੁਖੀ— ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖ਼ੁਸ਼, ੨:੩, ੧੨:੨
ਸੰਘਰਿਯੈ— ਨਾਸ਼ ਕਰੋ, ੩:੨
ਸੰਘਾਰੋ— ਨਾਸ਼ ਕਰੋ, ਨਸ਼ਟ ਕਰੋ, ੨੦:੨
ਸਜਾ— ਬਣਿਆ, ਨਿਰਮਿਤ ਹੋਇਆ, ੧੭:੪
ਸੰਤ— ਸਾਧੂ, ਸਾਧ, ਸ਼ਾਂਤ ਸਰੂਪ, ਮਹਾਤਮਾ, ੬:੨
ਸੰਤਨ— ਸੰਤਾ ਨੇ, ੧੨:੧
ਸਤ੍ਰ— ਦੁਸ਼ਮਨ, ਵੈਰੀ ੪:੪
ਸੱਤ੍ਰਨ— ਦੁਸ਼ਮਨ, ਵੈਰੀਆਂ, ੧੦:੪
ਸਦਾ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ੫:੩; ੧੬:੩
ਸਭ— ਸਾਰੇ, ੩:੨; ੮:੩; ੯:੩; ੯:੧; ੧੧:੪; ੧੪:੧; ੨੧:੪; ੨੨:੩; ੨੩:੩;
ਸਭਹੀ— ਸਾਰੇ ਹੀ, ੧੪:੩
ਸਭਹੂੰ— ਸਾਰੇ, ੧੩:੪
ਸੰਭਾਰਾ— ਸੰਭਾਲਿਆ, ਯਾਦ ਕੀਤਾ, ੨੪:੧
ਸਭੈ— ਸਾਰੇ, ੨:੧; ੪
ਸਮਝਿਜਹੁ— ਸਮਝਿਓ, ਜਾਣਿਓ, ੯:੪
ਸਰਣਿ— ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ, ੨੫:੧
ਸ਼ਰਨੀ— ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ , ੨੧:੧
ਸਰਬ— ਸਾਰੇ, ੨੫:੩
ਸਰੂਪ— ਰੂਪ, ੧੯:੪
ਸਰੂਪਾ— ਰੂਪ, ੧੮:੧

ਸਵਾਰਾ— ਬਣਾਇਆ, ਸਿਰਜਿਆ, ੮:੩
ਸਵਾਰੀ— ਦੇਖੋ ਸਵਾਰਾ, ੧੦:੨
ਸਾਹਿਬ— ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ, ੬:੨
ਸਾਧੁਨ— ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ, ੧੨:੨
ਸਿਖ— ਸ਼ਿਸ਼, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ, ੨:੪; ੪:੩; ੨੦:੨
ਸਿਧਿ— ਸਿਧੀਆਂ, ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ੨੩:੩
ਸਿਮਟਿ— ਸੁੰਗੜ ਕੇ, ੧੯:੨
ਸਿਵ— ਸਿਵਜੀ, ੪:੧; ੧੬:੩
ਸਿਵਕਨ— ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ, ੧੦:੩
ਸਿਵਗੁਨ— ਸੁਭ ਗੁਣ, ੧੦:੩
ਸਿਵਜੂ— ਸ਼ਿਵਜੀ, ੭:੨
ਸੇਤਜ— ਪਸੀਨੇ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਜੂਆਂ ਆਦਿ, ੧੮:੩
ਸੇਵਕ— ਦਾਸ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੨:੪; ੪:੩
ਸੁ— ਸੋ, ਉਹ, ੪:੨
ਸੁਯੰਭਵ— ਸੁਤੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ, ੧੯:੪
ਸੋਇ— ਉਹ ਹੀ, ੯:੪
ਸ੍ਰਿਸਟਿ— ਦੁਨੀਆ, ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ, ੧੪:੧; ੧੯:੩
ਸ੍ਰੀ— ਸੋਭਾ, ਸਨਮਾਨਯੋਗ, ੫:੪
ਹੰਤਾ— ਮਾਰਨਵਾਲਾ, ੬:੩
ਹਮਰੀ— ਮੇਰੀ, ੧:੧; ੧੦:੧
ਹਮਰੇ— ਮੇਰੇ, ਸਾਡੇ, ੨:੧
ਹਮਰੈ— ਸਾਡੇ, ੪:੩
ਹਮਾਰਾ— ਮੇਰਾ, ੧:੩; ੮:੪; ੯:੪
ਹਮਾਰੀ— ਸਾਡੀ, ਮੇਰੀ, ੩:੩
ਹਮਾਰੇ— ਸਾਡੀ, ਮੇਰੀ, ੪:੪; ੫:੩
ਹਰਿਹੋ— ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ, ੨੩:੨
ਹਾਥ— ਹੱਥ, ੧:੧; ੨:੨; ੫:੧; ੨੫:੨
ਹੀ— ਕੇਵਲ, ਸਿਰਫ, ੧੦:੧
ਹੂਜੋ— ਹੋਵੋ, ੫:੩
ਹੈ— ਹੈ, ਹਨ, ੮:੪; ੧੭:੧; ੨੨:੧
ਹੋ— ਹੈਗੇ ਹੋ, ੧੩:੨
ਹੋਇ— ਹੋਕੇ, ਹੋਵੇ, ੧:੨; ੩:੩; ੨੨:੩
ਹੋਈ— ਵਰਤੀ, ਵਾਪਰੀ, ਹੋਈ, ੨੩:੩
ਹੋਹੁ— ਹੋਵੇ, ੨੫:੩
ਹ੍ਵੈ— ਹੋਕੇ, ੧੯:੧; ੨੧:੨
ਕਹਤ— ਕਹਿੰਦੇ, ੧੬:੩
ਕਹੂ— ਕਿਧਰੇ, ੧੯:੧
ਕਹੂੰ— ਕਿਧਰੇ, ੧੯:੨

ਕਛੁ—	ਕੁਝ, ੧੬:੨
ਕੰਤਾ—	ਕੰਤ, ਪਤੀ, ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ, ੬:੪
ਕਬਹੂੰ—	ਕਦੇ, ੧੩:੩
ਕਰ—	(i) ਹੱਥ, ੩:੧
	(ii) ਕਰਕੇ— ੭:੩; ੧੧:੪
ਕਰਤ—	ਕਰਦਾ, ੧੩:੩
ਕਰਤਾਰਾ—	ਪਰਮਾਤਮਾ, ਕਰਤਾਰ ਨੇ, ੨:੪; ੧੩:੧
ਕਰਾ—	ਕੀਤਾ, ੧੩:੧
ਕਰਿ—	ਕਰਕੇ, ੧੬:੧
ਕਰਿਯੈ—	ਕਰੋ, ੩:੧
ਕਰੀਜਹੁ—	ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ੫:੪
ਕਰੋ—	ਕਰੀਏ, ੧:੧; ੪; ੨੦:੧; ੨੧:੪
ਕਲਿ—	ਕਲਿਯੁਗ, ੨੨:੧
ਕਾ—	ਦਾ, ੫:੨; ੭:੪; ੧੬:੪
ਕਾਲ—	ਮੌਤ, ੫:੨; ੭:੧; ੨; ੩; ੮:੧; ੩; ੯:੧; ੨੨:੨; ੨੪:੨
ਕਾਲਾ—	ਸਮੇਂ, ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ, ੨੨:੩
ਕਿਹ—	ਕਿਵੇਂ, ੧੭:੪
ਕੀ—	ਦੀ, ੧:੨; ੩:੪; ੧੧:੧; ੨; ੧੨:੩; ੪
ਕੀਓ—	ਕੀਤਾ, ੮:੧; ੧੦:੪
ਕੀਆ—	ਕੀਤਾ, ੭:੪
ਕੀਨੀ—	ਕੀਤੀ, ੧੮:੩
ਕੇ—	ਦੇ, ੬:੩; ੧੧:੧; ੧੨:੨; ੪; ੨੧:੨; ੪
ਕੁੰਚਰ—	ਹਾਥੀ, ੧੧:੩
ਕੋ—	ਨੂੰ, ਵਿਚ, ੩:੨; ੧੦:੧; ੩; ੪; ੧੬:੩; ੨੧:੧; ੨੩:੨
ਕੋਈ—	ਕਿਸੇ, ਅਨਯ, ੪:੧; ੨੩:੪
ਕ੍ਰਿਪਾ—	ਮਿਹਰ, ੧੧:੪; ੨੩:੧
ਖੜਗਕੇਤ—	ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ, ੨੫:੧
ਖਾਨਿ—	ਖਾਣੀਆਂ, ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਸੋਮੇਂ, ੧੮:੪
ਗੁਰੂ—	ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ, ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ, ੯:੪
ਘਟ—	ਅੰਦਰ, ਹਰ ਇਕ ਸਰੀਰ, ੧੧:੧[2]; ੧੨:੪[2]
ਘਰ—	ਗ੍ਰਿਹ, ੨੩:੩
ਘਾਤਾ—	ਮਾਰੋ, ਨਸ਼ਟ ਕਰੋ, ੨੧:੪
ਘਾਵਹੁ—	ਮਾਰੋ, ਨਸ਼ਟ ਕਰੋ, ੨:੧
ਚਤੁਰਦਸ—	ਚੌਦਾ, ੬:੪
ਚਰਨਨ—	ਚਰਨਾ ਵਿਚ, ੧:੩
ਚਾਹੋਂ—	ਇੱਛਾ ਜਾਂ ਕਾਮਨਾ ਕਰਾਂ, ੪:੨
ਚਿਤ—	ਅੰਤਹਿਕਰਣ, ੧;੨
ਚੀਟੀ—	ਕੀੜੀ,੧੧:੩
ਚੀਨਤ—	ਪਛਾਣਦੇ, ੧੬:੪

ਚੁਨਿ– ਚੁਣਕੇ, ੪:੪[2]
ਛਾਹ– ਛਾਂ, ਪਰਛਾਵਾਂ, ੨੩:੪
ਛਾਡਿ– ਛੱਡ ਕੇ, ੪:੧
ਛ੍ਵੈ– ਛੂਹ, ੨੩:੪
ਜਗਤ– ਦੁਨੀਆ, ੯:੧
ਜੱਛਨ– ਯਕਸ਼, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ, ੯:੨
ਜਬ– ਜਦੋਂ, ੧੩:੧;੩
ਜਵਨ– ਜਿਹੜੇ, ਜਿਸ, ੮:੧; ੩; ੯:੧; ੨੧:੩
ਜਾਇ– ਜਾਵੇ, ੧੭:੩
ਜਾਹਿ– ਜਿਹਨਾਂ, ੨੩:੧
ਜਾਕੋ– ਜਿਸ ਦੇ, ੧੫:੪
ਜਾਨ– ਜਾਣ ਕੇ, ੧:੪
ਜਾਨਤ– ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ੧੧:੧; ੧੪:੪; ੧੬:੨
ਜਾਨੈ– ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ੧੨:੪
ਜਿਨ– ਜਿਹਨਾਂ, ਜਿਹੜੇ, ੧੦:੨; ੨੩:੩; ੨੪:੧
ਜਿਤੇ– ਜਿੰਨੇ, ੧੨:੩
ਜੇ– ਜਿਹੜੇ, ੨੧:੧
ਜੇਤੀ– ਜਿੰਨੀ, ੧੭:੧
ਜੇਤੇ– ਜਿੰਨੇ, ੧੪:੧
ਜੇਰਜ– ਜੇਰ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁਖ, ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਆਦਿ, ੧੮:੩
ਜੁਗਾਦਿ– ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ, ੧੯:੪
ਜੂ– ਜੀ, ੫:੪; ੮:੨
ਜੋ– ਜਿਹੜੇ, ੪:੨; ੨੨:੧
ਜੋਗੀ– ਯੋਗੀ, ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੮:੧
ਟਰੇ– ਟਲਣ, ਟਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ੨੨:੪
ਟਾਰੇ– ਟਾਲ ਦਿਤੇ, ੨੧:੪
ਠੌਰ– ਥਾਂ, ੨੫:੩
ਤਹਾਂ– ਉਥੇ, ਤਿਥੇ, ੨੨:੩
ਤਤਕਾਲਾ– ਤੁਰੰਤ, ਤਤਛਿੰਨ, ੨੨:੪
ਤਨ– ਸਰੀਰ, ੨੩:੧
ਤਨਕ– ਛਿੰਨ, ੨੩:੨
ਤਬ– ਉਦੋਂ, ਤਦੋਂ– ੧੩:੨
ਤਮਾਸਾ– ਖੇਲ, ਲੀਲਾ, ੭:੪
ਤਵ– ਤੇਰੇ, ਤੁਹਾਡੇ, ੧:੩; ੨੧:੧
ਤਾਹਿ– ਤਿਸਨੂੰ, ੮:੪; ੨੪:੨
ਤਾਕਾ– ਤਿਸ ਦਾ, ੧੫:੩
ਤਾਕੇ– ਤਿਸ ਦੇ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ੨੨:੨; ੨੩:੨
ਤਾਕੋ– ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਤਿਸ ਨੂੰ, ੧੬:੧
ਤਾਪ– ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ, ੨੩:੨

ਤਾਰੀਅਹਿ— ਤਾਰੋ, ਮੁਕਤ ਕਰੋ, ੪:੩
ਤਿਸ— ਉਸ, ੧੦:੧
ਤਿਹਾਰੀ— ਤੁਹਾਡੀ, ੨੫:੧
ਤਿਹਾਰੇ— ਤੁਹਾਡੇ, ੨੧:੩
ਤਿਨ— ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ੨੧:੨;੪
ਤੁਮ— ਤੁਸੀ, ਆਪ, ੨:੧; ੪:੨; ੧੩:੪; ੧੪:੩; ੨੦:੧; ੨੧:੪
ਤੁਮਹਿ— ਤੁਹਾਨੂੰ, ੪:੧
ਤੁਮਹੋ— ਤੁਸੀ ਹੋ, ੬:੪
ਤੁਮਾਰਾ— ਤੁਹਾਡਾ, ੧੭:੩
ਤੁਮੈ— ਤੁਹਾਨੂੰ, ਆਪ ਨੂੰ, ੨੪:੧
ਤੇ— (i) ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ, ੪:੨; ੧੨:੧; ੧੪:੩; ੨੪:੨; ੨੫:੪
(ii) ਅਤੇ— ੧੧:੩
ਤੋਰ— ਤੁਹਾਡੇ, ੩:੪
ਤ੍ਰਾਸ— ਡਰ, ਭੌ, ੫:੨
ਥੀਓ— ਹੋਏ, ੮:੨
ਦਸ— ਦਸ, ੬:੪
ਦਾਰਿਦ— ਦੁਖ, ਕਲੇਸ਼ ਦਲਿਦਰ, ੨੪:੪
ਦਿਖਾਇ— ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੧੯:੩
ਦੀਓ— ਦਿਤੇ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ, ੧੦:੩
ਦੀਨ— ਗਰੀਬ, ਨਿਮਾਣੇ, ੬:੩
ਦੀਨੀ— ਦਿਤੀ, ੧੮:੪
ਦੁਸ਼ਟ— ਨੀਚ, ਜ਼ਾਲਮ, ੨:੧; ੧੨:੩; ੨੧:੨; ੨੨:੪; ੨੩:੪
ਦੁਸਟਨ— ਦੁਸ਼ਟਾਂ, ਨੀਚਾਂ, ਜ਼ਾਲਮਾਂ, ੬:੩
ਦੁਖ— ਕਸ਼ਟ, ਤਕਲੀਫ਼, ੧੨:੧
ਦੁਖੀ— ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ, ਦੁਖ ਵਿਚ, ੧੨:੧
ਦੁਖਿਤ— ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ, ੨੧:੨
ਦੇਹ— ਸਰੀਰ, ਤਨ, ੧੩:੨;੪
ਦੇਵ— ਦੇਵਤੇ, ੯:੨
ਦੈ— ਦੇਕੇ, ੧:੧; ੨:੨; ੩:੧; ੫:੧; ੨੨:੨
ਦੈਤ— ਦੈਂਤ, ਅਸੁਰ, ਰਾਖਸ਼, ੯:੨
ਦੋਖ— ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ੨੪:੪; ੨੫:੪
ਦ੍ਰਿਸਟਿ— ਨਜ਼ਰ, ੧੧ :੪; ੨੩ :੧
ਧਰ— ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੩:੪
ਧਰਤ— ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ੭:੧
ਧਾਰੈ— ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ, ੧੪:੧
ਧਿਆਊਂ— ਸਿਮਰਾਂ, ਧਿਆਵਾਂ, ਯਾਦ ਕਰਾਂ, ੪:੧
ਧਿਐ— ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੨:੧
ਨ— ਨਹੀਂ, ਨਾਹ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ, ੪:੧; ੧੫:੪; ੧੬:੨; ੧੭:੩; ੨੩:੪
ਨਹਿ— ਨਹੀਂ, ੧੬:੪; ੨੨:੨

ਨਹੀ–	ਨਹੀਂ, ਨਾਹ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ, ੧੮:੨
ਨਮਸਕਾਰ–	ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ, ਨਿਮਦਾ ਹਾਂ, ੮:੪; ੧੦:੧
ਨਰ–	ਮਾਨਵ, ੨੩:੨
ਨਾਮ–	ਨਾਂ, ੨੩:੩
ਨਿਹਰਿਹੋ–	ਦੇਖੋ, ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ੨੩:੧
ਨਿਕਟਿ–	ਨੇੜੇ, ਪਾਸ, ੨੨:੧
ਨਿਜ–	ਆਪਣਾ, ੩:੧
ਨਿਰੰਕਾਰ–	ਆਕਾਰ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੫:੧; ੧੬:੪
ਨਿਰਲੰਭ–	ਆਸਰੇ ਰਹਿਤ, ਟੇਕ ਰਹਿਤ, ੧੫:੧
ਨਿਰਾਲਮ–	ਨਿਰਲੇਪ, ੧੪:੩
ਨਿਵਰਿਯੈ–	ਨਿਵਾਰੋ, ਦੂਰ ਕਰੋ, ੫:੨
ਨ੍ਰਿਬਿਕਾਰ–	ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ, ੧੫:੧
ਪਸਾਰਾ–	ਪਸਾਰ, ਫੈਲਾਓ, ਖਿਲਾਰਾ, ੧੭:੩
ਪਗ–	ਚਰਨ, ਪੈਰ, ੨੧:੩
ਪੱਛਾ–	ਪੱਖ ਵਿਚ, ਹਿਤ ਵਿਚ, ੫:੩
ਪਛਾਨਤ–	ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ੧੧:੨
ਪਛਾਨੈਂ–	ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ੧੨:੩
ਪਟ–	ਪਰਦਾ, ੧੨:੪²
ਪਰਿ–	ਉਪਰ, ੧੧:੪
ਪਰਿਵਾਰਾ–	ਪਰਿਵਾਰ, ਟੱਬਰ, ੨:੩
ਪਰੇ–	ਪਏ, ੨੧:੧;੩
ਪਲ–	ਛਿੰਨ, ਪਲ, ੧੦:੪
ਪਾਊਂ–	ਪਾਵਾਂ, ੪:੨
ਪਾਇ–	ਪਾਇਆ, ੭:੧; ੨:੩
ਪਾਏ–	ਪਾਵੇ, ੧੨:੧; ੨;
ਪਾਹਨ–	ਪਥਰ, ਬੁੱਤ, ਮੂਰਤੀ, ੧੬:੧
ਪਾਵਤ–	ਪਾਉਂਦੇ, ੧੫:੪
ਪਿਆਸਾ–	ਪਿਆਸ, ਤ੍ਰੇਹ, ੩:੪
ਪਿਯਾਰੇ–	ਪਿਆਰੇ, ਪ੍ਰਿਯ, ੬:੨
ਪੀਰ–	ਪੀੜਾ, ਦਰਦ, ੧੧:੨; ੧੨:੩
ਪੁਰਖ–	ਮਨੁਖ, ੨੧:੩
ਪੂਰਨ–	ਪੂਰੀ, ੧:੨; ੩:੨
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ–	ਰੌਸ਼ਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ, ੭:੩
ਪ੍ਰਜਾ–	ਪਰਜਾ, ਜਨਤਾ, ੧੦:੨; ੧੩:੨
ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ–	ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ, ੧:੪
ਪ੍ਰਥਮ–	ਪਹਿਲਾਂ, ੧੭:੪
ਫਾਸ–	ਫੰਧਾ, ੨੪:੨
ਫੂਲਰਾਜਾ–	ਕੰਵਲ ਦੇ ਫੁਲ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ੧੯:੧
ਫੂਲਾ–	ਫੁਲਿਆ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ੧੧:੪

ਬਸੈ— ਵਸੇ, ਰਹੇ, ੨:੩
ਬਹੁਰ— ਮੁੜ, ਫਿਰ, ੧੮:੪
ਬਚਾਈ— ਬਚਾਓ, ੨੫:੪
ਬਚਾਵਹੁ— ਬਚਾਵਓ, ਰਖਿਆ ਕਰੋ, ੨:੨
ਬਚਨ— ਸਰੀਰ, ੧੪:੧
ਬਧ— ਮਾਰਨਾ, ਕਤਲ ਕਰਨਾ, ੧੦:੪
ਬੰਧੁ— ਮਿਤ੍ਰ, ਬੰਧੂ, ੬:੩
ਬਨਾਯੋ— ਬਣਾਇਆ, ੯:੧
ਬਪੁ— ਸਰੀਰ, ਦੇਹ, ਕਾਇਆ, ੭:੧
ਬਰ— ਵਰ, ਵਰਦਾਨ, ੪:੧
ਬਰਨਤ— ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੧੭:੨
ਬਾਰ— ਵਾਰ, ਵਾਰੀ, ੨੨:੧; ੨੪:੧
ਬਿਸਨੁ— ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਜੋ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੭:੩
ਬਿਧਿ— ਵਿਧੀ, ਤਰੀਕਾ, ਢੰਗ, ਪਧਤੀ, ੧੭:੪
ਬੇਦ— ਵੇਦ-ਰਿਗਵੇਦ, ਸ਼ਾਮਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ, ਅਥਰਵ ਵੇਦ, ੧੪:੪; ੧੫:੪
ਬੇਦ ਰਾਜ— ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ/ਰਚਨਹਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ੮:੨
ਬੈਠਾ— ਬੈਠਿਆ, ਸਥਿਰ, ੧੯:੧
ਬੈਰਨ— ਵੈਰੀਆਂ, ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ, ੩:੨
ਬੁਧ— ਬੁਧੀ, ਅਕਲ, ਗਿਆਨ, ੧੪:੨
ਬੁਧਿ— ਦੇਖੋ ਬੁਧ, ੧੭:੧
ਬੁਰੇ— ਮੰਦੇ, ਮਾੜੇ, ੧੧:੨
ਬੂਝ— ਸਿਆਣਪ, ੧੪:੨
ਬ੍ਰਹਮਾ— ਦੇਵਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ੭:੧; ੮:੨
ਭਜਨ— ਸਿਮਰਨ, ਬੰਦਗੀ, ੩:੪
ਭਯੋ— ਹੋਇਆ, ੧੮:੨; ੧੯:੨
ਭਲੇ— ਚੰਗੇ, ੧੧:੨
ਭਿੰਨ— ਵੱਖ, ੧੭:੨[2]
ਭਿਵ— ਭੇਦ, ੧੬:੪
ਭੇਦ— ਫਰਕ, ਰਹੱਸ, ੧੪:੪
ਭੇਦਾ— ਦੇਖੋ ਭੇਦ, ੧੫:੩
ਭੇਵ— ਭੇਦ, ਰਹਸ, ੧੫:੪
ਭੂਪਾ— ਰਾਜਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ, ੧੮:੨
ਮਹਾਂ— ਮਹਾਨ, ਵੱਡਾ, ੧੬:੨
ਮਹਾਂਦੇਵ— ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ੧੬:੩
ਮਨੁ— ਅੰਤਹਿਕਰਣ, ਚਿੱਤ, ੧:੩
ਮਰਨ— ਮੌਤ, ੫:੨
ਮਰੇ— ਮਰ ਗਏ, ੨੧:੨
ਮਲੇਛ— ਧਰਮ ਦੋਖੀ, ਮੰਦੀ ਇਛਾ ਵਾਲੇ, ਰਾਖਸ਼ੀ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ, ੨੦:੪
ਮਾਰੀਅਹਿ— ਮਾਰ ਦਿਓ, ੪:੪

— — —

ਮਿਲਤ– ਮਿਲਦੇ, ਸਮਾਉਂਦੇ, ੧੩:੪
ਮੁਹਿ– ਮੈਨੂੰ, ੬:੧
ਮੁਝੈ– ਮੈਨੂੰ, ੫:੧
ਮੂੜ– ਮੂਰਖ, ੧੫:੩; ੧੬:੨
ਮੇਰੀ– ਮੇਰੀ, ਸੇਵਕ ਦੀ, ੨੦:੧
ਮੈਂ– ਹਉਂ, ਮੈ, ੧੩:੪; ੨੫:੧
ਮੋਂ– ਵਿਚ, ੩:੧; ੧੦:੪; ੨੩:੩, ੨੫;੩
ਮੋਹਿ– ਮੈਨੂੰ, ੨:੨
ਮੋਰੋ– ਮੇਰਾ, ੨:੩
ਰਹਤ– ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ੧੪:੩
ਰਹਾ– ਰਿਹਾ, ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ, ੨੩:੪
ਰਹੈ– ਰਹਿਣਾ ਕਰ, ਰਹੇ, ੧:੩; ੩:੪
ਰੰਕ– ਕੰਗਾਲ, ਗਰੀਬ, ੧੮:੨
ਰਚਿ– ਰਚੀ, ਬਣਾਈ, ਸਿਰਜੀ, ੧੮:੪
ਰੱਛਾ– ਰਖਿਆ, ਬਚਾਓ, ੧:੧; ੩:੧; ੫:੪; ੨੦:੧; ੨੨:੩
ਰਣ– ਯੁਧ, ਲੜਾਈ, ੨੧:੪
ਰਾਖਨਹਾਰੇ– ਰਖਣਹਾਰ, ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ, ੬:੧
ਰਾਖਿ– ਰਖੋ, ਰਖਿਆ ਕਰੋ, ੬:੧
ਰਾਵ– ਰਾਓ, ਅਮੀਰ, ੧੮:੨
ਰਿੱਧਿ– ਅਲੌਕਿਕ ਖਜ਼ਾਨੇ, ੨੩:੩
ਰੂਪ– ਸਰੂਪ, ੧੮:੧
ਲੁਖਾ– ਜਾਣਿਆ, ੧੭:੩
ਲੇਹੁ– ਲਵੋ, ੬:੧; ੨੫:੨;੪
ਲੋਕ– ਦੁਨੀਆ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੮:੩

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ

੩੩ ਸਵੈਯੇ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸੁ ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨੁ ਨੈਕੁ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲਿ ਨ ਮਾਨੈ॥
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਤਾਹਿ ਨਿਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥ ੧॥
ਸੱਤਿ ਸਦੈਵ ਸਰੂਪ ਸਤਿਬ੍ਰਤ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਅਜੈ ਹੈ॥
ਦਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਜਤਬ੍ਰਤ ਸੀਲ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤ ਅਬੈ ਹੈ॥
ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਦ ਆਪੁ ਅਦ੍ਵੈਖ ਅਭੇਖ ਅਭੈ ਹੈ॥
ਰੂਪ ਅਰੂਪ ਅਰੇਖ ਜਰਾਰਦਨ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਭਏ ਹੈ॥ ੨॥
ਆਦਿ ਅਦ੍ਵੈਖ ਅਭੇਖ ਮਹਾ ਪ੍ਰਭ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਸੁਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੀ॥
ਪੂਰਿ ਰਹਿਯੋ ਸਭ ਹੀ ਘਾਟ ਕੇ ਪਟ ਤਤੁ ਸਮਾਧਿ ਸੁਭਾਵ ਪ੍ਰਨਾਸੀ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਜੁਗਾਦਿਤੁ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਫੈਲਿ ਰਹਿਯੋ ਸਭ ਅੰਤਰਬਾਸੀ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ॥ ੩॥
ਆਦਿ ਅਭੇਖ ਅਛੇਦ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਬੇਦ ਕਤੇਬਨ ਭੇਦੁ ਨ ਪਾਯੋ॥
ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਸਤਿ ਸਦੈਵ ਸਭੈ ਘਟ ਛਾਯੋ॥
ਸੇਸ ਸੁਰੇਸ ਗਣੇਸ ਮਹੇਸੁਰ ਗਾਹਿ ਫਿਰੈ ਸ੍ਰੁਤਿ ਥਾਹ ਨ ਆਯੋ॥
ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਅਗੂੜ ਇਸੋ ਪ੍ਰਭ ਤੈਂ ਕਿਹ ਕਾਜੁ ਕਹੋ ਬਿਸਰਾਯੋ॥ ੪॥
ਅਚੁਤ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਸਦੈਵ ਬਖਾਨੇ॥
ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜਾਇ ਜਰਾ ਬਿਨੁ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ ਪਰੰਪਰ ਮਾਨੇ॥
ਸਿੱਧ ਸੁਯੰਭ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਭੈ ਜਗ ਏਕ ਹੀ ਠਉਰ ਅਨੇਕ ਬਖਾਨੇ॥
ਰੇ ਮਨ ਰੰਕ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਤੈਂ ਕਿਹ ਕਾਰਣ ਤੇ ਨ ਪਛਾਨੇ॥ ੫॥
ਅੱਛਰ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦ ਸਤਿ ਸਦੈਵ ਤੂ ਹੀ ਕਰਤਾਰਾ॥
ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਜਲ ਮੈਂ ਥਲ ਮੈਂ ਸਭ ਕੈ ਸਦ ਪੇਟ ਕੋ ਪੋਖਨਹਾਰਾ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਤਿਹੂੰ ਮਿਲ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰਾ॥
ਔਰ ਜਹਾਨ ਨਿਦਾਨ ਕਛੂ ਨਹਿ ਏ ਸਬਹਾਨ ਤੂਹੀਂ ਸਿਰਦਾਰਾ॥ ੬॥
ਆਦਿ ਅਗਾਧਿ ਅਛੇਦ ਅਭੇਦ ਅਲੇਖ ਅਜੇਯ ਅਨਾਹਦ ਜਾਨਾ॥
ਭੂਤ ਭਵਿਖਯ ਭਵਾਨ ਤੂਹੀ ਸਭ ਹੂੰ ਸਭ ਠੌਰਨ ਮੋ ਅਨੁਮਾਨਾ॥
ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਮਹੀਧਰ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਸਤਿ ਸਦੈਵ ਪਛਾਨਾ॥

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਕੋ ਕਛੁ ਭੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਨ ਜਾਨਾ॥ ੭॥
ਸਤਿ ਸਦੈਵ ਸ੍ਰੂਪ ਸਤਿਬ੍ਰਤ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਤੁਹੀ ਉਪਜਾਯੋ॥
ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਦੇਵ ਮਹੀਧਰ ਭੂਤ ਭਵਾਨ ਵਹੀ ਠਹਰਾਯੋ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦ ਲੋਕ ਅਲੋਕਿ ਬਿਲੋਕਿ ਨ ਪਾਯੋ॥
ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਅਗੂੜ ਇਸੋ ਪ੍ਰਭ ਤੋਹਿ ਕਹੌ ਕਿਹ ਆਨ ਸੁਨਾਯੋ॥ ੮॥
ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਮਹੀਧਰ ਨਾਗਨ ਸਿਧ ਪ੍ਰਸਿਧ ਬਡੋ ਤਪ ਕੀਨੋ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਸਬੈ ਗੁਨ ਗਾਇ ਥਕੇ ਪੈ ਤੌ ਜਾਇ ਨ ਚੀਨੋ॥
ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਜਿਹ ਸੋਂ ਸਭ ਕੋ ਚਿਤ ਚੀਨੋ॥
ਪੂਰ ਰਹੀ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿਮਾ ਮਨ ਤੈ ਕਿਹ ਆਨਿ ਮੁਝੈ ਕਹਿ ਦੀਨੋ॥ ੯॥
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਭੇਦ ਲਹਿਯੋ ਤਿਹ ਸਿਧਿ ਸਮਾਧਿ ਸਭੈ ਕਰਿ ਹਾਰੇ॥
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਭੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪੁਰਾਨ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰੇ॥
ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਕਥਾ ਧ੍ਰਅ ਸੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਅਜਾਮਲ ਤਾਰੇ॥
ਨਾਮ ਉਚਾਰਿ ਤਰੀ ਗਨਿਕਾ ਸੋਈ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ਬਿਚਾਰ ਹਮਾਰੇ॥ ੧੦॥
ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਸਿਧਿ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਪਹਿਚਾਨਿਯੋ॥
ਗੰਧ੍ਰਬ ਜਛ ਮਹੀਧਰ ਨਾਗਨ ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਚਹੂੰਚਕ ਜਾਨਿਯੋ॥
ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਦਿਸਾ ਬਿਦਿਸਾ ਅਰੁ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਦੂਹੂੰ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਿਯੋ॥
ਚਿਤ ਅਗਯਾਨ ਸੁਜਾਨ ਸੁਯੰਭਵ ਕੌਨ ਕੀ ਕਾਨ ਨਿਧਾਨ ਭੁਲਾਨਿਯੋ॥ ੧੧ ॥
ਕਾਹੂੰ ਲੈ ਠੋਕਿ ਬਧੇ ਉਰ ਠਾਕੁਰ ਕਾਹੂੰ ਮਹੇਸ ਕੋ ਏਸ ਬਖਾਨਿਯੋ॥
ਕਾਹੂੰ ਕਹਯੋ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮੈ ਹਰਿ ਕਾਹੂੰ ਮਸੀਤ ਕੇ ਬੀਚ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੋ॥
ਕਾਹੂੰ ਨੇ ਰਾਮ ਕਹਿਯੋ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਕਹੂੰ ਕਾਹੂੰ ਮਨੈ ਅਵਤਾਰਨ ਮਾਨਿਯੋ॥
ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਬਿਸਾਰਿ ਸਭੈ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਉ ਕਰਤਾ ਜੀਅ ਜਾਨਿਯੋ॥ ੧੨॥
ਜੌ ਕਹੋ ਰਾਮ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਤਿ ਕਾਹੇ ਕਉ ਕੌਸਲ ਕੁਖ ਜਯੋ ਜੂ॥
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੌ ਕਿਹਿ ਕਾਰਣ ਕਾਲ ਤੇ ਦੀਨ ਭਯੋ ਜੂ॥
ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਬਿਬੈਰ ਕਹਾਇ ਸੁ ਕਯੋ ਪਥ ਕੋ ਰਥ ਹਾਂਕਿ ਧਯੋ ਜੂ॥
ਤਾਹੀ ਕੋ ਮਾਨੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿਕੇ ਜਿਹ ਕੌ ਕੋਊ ਭੇਦ ਨ ਲੇਨ ਲਯੋ ਜੂ॥ ੧੩॥
ਕਿਉਂ ਕਹੌ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਹੈ ਕਿਹ ਕਾਜ ਤੇ ਬਧਿਕ ਬਾਨ ਲਗਾਯੋ॥
ਅਉਰ ਕੁਲੀਨ ਉਧਾਰਤ ਜੋ ਕਿਹ ਤੇ ਅਪਨੋ ਕੁਲ ਨਾਸ ਕਰਾਯੋ॥
ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਕਹਾਇ ਕਹੌ ਕਿਮ ਦੇਵਕੀ ਕੇ ਜਠਰੰਤਰ ਆਯੋ॥
ਤਾਤ ਨ ਮਾਤ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੋ ਤਿਹ ਕਿਉ ਬਸੁਦੇਵਹਿ ਬਾਪ ਕਹਾਯੋ॥ ੧੪॥
ਕਾਹੇ ਕੋ ਏਸ ਮਹੇਸਹਿ ਭਾਖਤ ਕਾਹੇ ਦਿਸੇਜ ਕੌ ਏਸ ਬਖਾਨਯੋ॥
ਹੈ ਨ ਰਘੇਸ ਜਦੇਸ ਰਮਾਪਤਿ ਤੈਂ ਜਿਨ ਕੋ ਬਿਸ੍ਵਨਾਥ ਪਛਾਨਿਯੋ॥
ਏਕ ਕੋ ਛਾਡਿ ਅਨੇਕ ਭਜੇ ਸੁਕਦੇਵ ਪਰਾਸਰ ਬਿਆਸ ਝੁਠਾਨਿਯੋ॥
ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਤਜੈ ਸਭ ਹੀ ਹਮ ਏਕਹਿ ਕੌ ਬਿਧਿ ਨੈਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੋ॥ ੧੫॥
ਕਊ ਦਿਸੇਜ ਕੌ ਮਾਨਤ ਹੈਂ ਅਰ ਕੋਊ ਮਹੇਸ ਕੌ ਏਸ ਬਤੇ ਹੈਂ॥
ਕੋਊ ਕਹੈਂ ਬਿਸਨੋ ਬਿਸੁਨਾਇਕ ਜਾਹਿ ਭਜੇ ਅਘ ਓਘ ਕਟੈ ਹੈਂ॥
ਬਾਰ ਹਜਾਰ ਬਿਚਾਰੁ ਅਰੇ ਜੜ ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਸਭ ਹੀ ਤਜਿ ਜੈ ਹੈਂ॥

ਤਾਹੀ ਕੋ ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੀਏ ਜੋਊ ਥੇ ਅਬ ਹੈਂ ਅਰ ਆਗੇ ਊ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ॥ ੧੬॥
ਕੋਟਿਕ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰੇ ਜਿਹ ਕੇ ਕਈ ਕੋਟਿ ਉਪਿੰਦ੍ਰ ਬ੍ਨਾਇ ਖਪਾਯੋ॥
ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਫਨਿੰਦ ਧਰਾਧਰ ਪਛ ਪਸੂ ਨਹਿ ਜਾਤ ਗਨਾਯੋ॥
ਆਜੁ ਲਗੇ ਤਪ ਸਾਧਤ ਹੈ ਸਿਵ ਊ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਛੁ ਪਾਰ ਨ ਪਾਯੋ॥
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਭੇਦ ਲਖਿਯੋ ਜਿਹ ਸੋਊ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੋਹਿ ਬਤਾਯੋ॥ ੧੭॥
ਧਿਆਨ ਲਗਾਇ ਠਗਿਯੋ ਸਭ ਲੋਗਨ ਸੀਸ ਜਟਾ ਨਖ ਹਾਥ ਬਢਾਏ॥
ਲਾਇ ਬਿਭੂਤ ਫਿਰਿਯੋ ਮੁਖ ਉਪਰ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਸਭੈ ਡਹਕਾਏ॥
ਲੋਭ ਕੇ ਲਾਗਿ ਫਿਰਯੋ ਘਰ ਹੀ ਘਰ ਜੋਗ ਕੇ ਨਯਾਸ ਸਭੈ ਬਿਸਰਾਏ॥
ਲਾਜ ਗਈ ਕਛੁ ਕਾਜ ਸਰਿਯੋ ਨਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਪਾਨ ਨ ਆਏ॥ ੧੮॥
ਕਾਹੇ ਕਉ ਡਿੰਭ ਕਰੈ ਮਨ ਮੂਰਖ ਡਿੰਭ ਕੀਏ ਆਪਨੀ ਪਤ ਖ੍ਵੈਹੈ॥
ਕਾਹੇ ਕੋ ਲੋਗ ਠਗੈਂ ਠਗ ਲੋਗਨ ਲੋਕ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਗਵੈਹੈਂ॥
ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਕੀ ਠਉਰ ਜਹਾ ਤਿਹ ਠੌਰ ਬਿਖੈ ਤੁਹਿ ਠਉਰ ਨ ਐਹੈਂ॥
ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾਂਜੜ ਭੇਖ ਕੇ ਕੀਨੇ ਅਲੇਖ ਨ ਪੈਹੈ॥ ੧੯॥
ਕਾਹੇ ਕਉ ਪੂਜਤ ਪਾਹਨ ਕਉ ਕਛੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀਂ॥
ਤਾਹੀਂ ਕੋ ਪੂਜ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਿਕੈ ਜਿਹ ਪੂਜਤ ਹੀ ਅਘ ਓਘ ਮਿਟਾਹੀਂ॥
ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਕੇ ਬੰਧਨ ਜੇਤਿਕ ਨਾਮ ਕੇ ਲੇਤ ਸਭੈ ਛੁਟਿ ਜਾਹੀਂ॥
ਤਾਹੀ ਕੋ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਮਾਨੁ ਸਦਾ ਯਹਿ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਕਰੇ ਫਲੁ ਨਾਹੀਂ॥ ੨੦॥
ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਭਯੋ ਫਲਹੀਨ ਜੁ ਪੂਜਿ ਸਿਲਾ ਜੁਗ ਕੋਟਿ ਗਵਾਈ॥
ਸਿਧ ਕਹਾ ਸਿਲ ਕੇ ਪਰਸੇ ਬਲ ਬ੍ਰਿਧ ਘਟੀ ਨਵਨਿਧਿ ਨਸਾਈ॥
ਆਜੁ ਹੀ ਆਜੁ ਸਮੋ ਜੁ ਬਿਤਿਯੋ ਨਹਿ ਕਾਜ ਸਰਯੋ ਕਛੁ ਲਾਜ ਨ ਆਈ॥
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਭਜਿਯੋ ਨ ਅਹੇ ਜੜ ਐਸੇ ਹੀ ਐਸ ਸੁਹ ਬੈਸ ਗਵਾਈ॥ ੨੧॥
ਜੌ ਜੁਗਤੈ ਕਰਿ ਹੈ ਤਪਸਾ ਕਛੁ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਪਾਹਨ ਕੈ ਹੈ॥
ਹਾਥ ਉਠਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜੜ ਤੋਹਿ ਕਛੂ ਬਰਦਾਨ ਨ ਦੈ ਹੈ॥
ਕਉਨ ਭਰੋਸ ਭਯੋ ਇਹੁ ਕੋ ਕਹੁ ਭੀਰ ਪਰੀ ਨਹੀ ਆਨਿ ਬਚੈ ਹੈ॥
ਜਾਨੁ ਰੇ ਜਾਨੁ ਅਜਾਨ ਹਠੀ ਇਨ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਸਹੁ ਭਰਮ ਗਵੈ ਹੈ॥ ੨੨॥
ਜਾਲ ਬਧੇ ਸਭ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੇ ਕੋਊ ਰਾਮ ਰਸੂਲ ਨ ਬਾਚਨ ਪਾਏ ॥
ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਫਨਿੰਦ ਧਰਾਧਰ ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਉਪਾਇ ਮਿਟਾਏ॥
ਅੰਤ ਮਰੇ ਪਛੁਤਾਇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਰ ਜੇ ਜਗ ਮੈਂ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਏ॥
ਰੇ ਮਨ ਲੈਲ ਇਕੇਲ ਹੀ ਕਾਲ ਕੈ ਲਾਗਤ ਕਾਹਿ ਨ ਪਾਇਨ ਧਾਏ॥ ੨੩॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਇਓ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਹਿ ਦੰਡ ਕਮੰਡਲ ਭੂਮਿ ਭ੍ਰਮਾਨਿਯੋ॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਸਦਾ ਸਿਵਜੂ ਸਭ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਭਯੋ ਹਮ ਜਾਨਿਯੋ॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਇਓ ਮਿਟ ਗਯੋ ਜਗ ਜਾਹੀ ਤੇ ਤਾਂਹਿ ਸਭੈ ਪਹਿਚਾਨਿਯੋ॥
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕੇ ਭੇਦ ਸਭੈ ਤਜਿ ਕੇਵਲ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਮਾਨਿਯੋ॥ ੨੪॥
ਕਾਲ ਗਯੋ ਇਨ ਕਾਮਨ ਸਿਉਂ ਜੜ੍ਹ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੀਏ ਨ ਚਿਤਾਰਿਓ॥
ਲਾਜ ਕੌ ਛਾਡਿ ਨਿਲਾਜ ਅਰ ਤਜਿ ਕਾਜ ਅਕਾਜ ਕੁਕਾਜ ਸਵਾਰਿਓ॥
ਬਾਜ ਬਨੇ ਗਜਰਾਜ ਬਡੇ ਖਰ ਕੌ ਚੜਬੋ ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਿਓ॥

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਭਜਿਓ ਨ ਅਰੇ ਜੜ ਲਾਜ ਹੀ ਲਾਜ ਤੈ ਕਾਜ ਬਿਚਾਰਿਓ।। ੨੫।।
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਪੜੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਭੇਦ ਕਛੂ ਤਿਨ ਕੋ ਨਹਿ ਪਾਯੋ।।
ਪੂਜਤ ਠਉਰ ਅਨੇਕ ਫਿਰਿਓ ਪਰ ਏਕ ਕਬੈ ਹੀਯ ਮੈਂ ਨ ਬਸਾਯੋ।।
ਪਾਹਨ ਕੋ ਅਸਥਾਲਯ ਕੋ ਸਿਰ ਨ੍ਯਾਤ ਫਿਰਿਓ ਕਛੁ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।।
ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ ਅਗੂੜ ਪ੍ਰਭੂ ਤਜਿ ਆਪਨ ਹੂੜ ਕਹਾ ਉਰਝਾਯੋ।। ੨੬।।
ਜੋ ਜੁਗਿਯਾਨ ਕੇ ਜਾਇ ਉਠਿ ਉਨ ਆਸ੍ਰਮ ਗੋਰਖ ਕੋ ਤਿਹ ਜਾਪ ਜਾਪਵੈਂ।।
ਜਾਇ ਸੰਨਿਯਾਸਨ ਕੇ ਤਿਹ ਕੋ ਕਹਿ ਦੱਤ ਹੀ ਸਤਿ ਹੋ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੜਾਵੈ।।
ਜੋ ਕੋਊ ਜਾਇ ਤੁਰਕਨ ਮੈ ਮਹਿਦੀਨ ਕੇ ਦੀਨੁ ਤਿਸੈ ਗਹਿ ਲਯਾਵੈਂ।।
ਆਪਨਿ ਬੀਚ ਗਨੈਂ ਕਰਤਾ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਬਤਾਵੈਂ।। ੨੭।।
ਜੋ ਜੁਗੀਆਨ ਕੇ ਜਾਇ ਕਹੈ ਸਭ ਜੋਗਿਨ ਕੋ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਲ ਉਠੈਦੈ।।
ਜੇ ਪਰ ਭਾਜਿ ਸੰਨਿਆਸਨ ਕੇ ਕਹੈਂ ਦੱਤ ਕੇ ਨਾਮ ਪੈ ਧਾਮ ਲੁਟੈਦੈ।।
ਜੋ ਕਰ ਕੋਊ ਮਸੰਦਨ ਸੋਂ ਕਹੈਂ ਸਰਬ ਦਰਬ ਲੈ ਮੋਹਿ ਅਬੈਦੈ।।
ਲੇਊ ਹੀ ਲੇਊ ਕਹੈ ਸਭ ਕੋ ਪਰ ਕੋਊ ਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬਤਾਇ ਹਮੈ ਦੈ।। ੨੮।।
ਜੋ ਕਰਿ ਸੇਵ ਮਸੰਦਨ ਕੀ ਕਹੈ ਆਨਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੈ ਮੁਹਿ ਦੀਜੈ।।
ਜੋ ਕਿਛ ਮਾਲ ਤਵਾਲਯ ਸੋ ਅਬ ਹੀ ਉਠਿ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ ਕੀਜੈ।।
ਮੇਰੋ ਹੀ ਧਯਾਨ ਧਰੋ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਭੂਲਿ ਕੈ ਔਰ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੀਜੈ।।
ਦੀਨ ਕੋ ਨਾਮ ਸੁਨੇ ਭਜਿ ਰਾਤਹਿ ਲੀਨੇ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਨੈਕ ਪ੍ਰਸੀਜੈ।। ੨੯।।
ਆਂਖਨ ਭੀਤਰ ਤੇਲ ਕੋ ਡਾਰਿ ਸੁ ਲੋਗਨਿ ਨੀਰ ਬਹਾਇ ਦਿਖਾਵੈ।।
ਜੋ ਧਨਵਾਨ ਲਖੈ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਤਾਹਿ ਪਰੋਸ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਮਾਵੈ।।
ਜੋ ਧਨਹੀਨ ਲਖੈ ਤਿਹ ਦੇਤ ਨ ਮਾਂਗਨ ਜਾਤ ਮੁਖੋ ਨ ਦਿਖਾਵੈਂ।।
ਲੂਟਤ ਹੈ ਪਸੁ ਲੋਗਨ ਕੋ ਕਬਹੂੰ ਨ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ।। ੩੦।।
ਆਂਖਨ ਮੀਚ ਰਹੈ ਬਕ ਕੀ ਜਿਸ ਲੋਗਨ ਏਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਿਖਾਯੋ।।
ਨ੍ਯਾਤ ਫਿਰਿਯੋ ਸਿਰ ਬਧਿਕ ਜਿਉ ਅਸਿ ਧਿਆਨ ਬਿਲੋਕਿ ਬਿੜਾਲ ਲਜਾਯੋ।।
ਲਾਗ ਫਿਰਿਓ ਧਨ ਆਸ ਜਿਤੈ ਤਿਤ ਲੋਕ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਯੋ।।
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਭਜਿਯੋ ਨ ਅਰੇ ਜੜ ਧਾਮ ਕੇ ਕਾਮ ਕਹਾ ਉਰਝਾਯੋ।। ੩੧।।
ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਤ ਕਹਾ ਇਨ ਲੋਗਨ ਕੋ ਕੋਈ ਕਾਮ ਨ ਐਹੈ।।
ਭਾਜਤ ਕਾ ਧਨ ਹੇਤ ਅਰੇ ਜਮ ਕਿੰਕਰ ਤੇ ਨਹਿ ਭਾਜਨ ਪੈ ਹੈਂ।।
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਿੱਤ੍ਰ ਨ ਮਿਤ੍ਰ ਸਭੈ ਊਹਾ ਸਿਖ ਸਖਾ ਨੋਊ ਸਾਥ ਨ ਦੈਹੈਂ।।
ਚੇਤੁ ਰੇ ਚੇਤੁ ਅਚੇਤ ਮਹਾ ਪਸੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਇਕੇਲੋ ਹੀ ਜੈ ਹੈਂ।। ੩੨।।
ਤੋ ਤਨਿ ਤਿਆਗਤ ਹੀ ਸੁਨ ਰੇ ਜੜ ਪ੍ਰੇਤ ਬਖਾਨਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਭਜਿ ਜੈ ਹੈਂ।।
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਿਤ੍ਰ ਸੁਮਿਤ੍ਰ ਸਖਾ ਇਹ ਬੇਗ ਨਿਕਾਰਹੁ ਆਇਸ ਦੈ ਹੈਂ।।
ਭਉਨ ਭੰਡਾਰ ਧਰਾ ਗੜ ਜੇਤਿਕ ਛਾਡਤ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਗਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ।।
ਚੇਤੁ ਰੇ ਚੇਤੁ ਅਚੇਤ ਮਹਾਂ ਪਸੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਇਕੇਲੋ ਹੀ ਜੈ ਹੈਂ।। ੩੩।।

੩੩ ਸਵੈਯੈ – ਤੁਕਤਤਕਰਾ

ਅਨੁਕ੍ਰਮਾਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਉਚਾਰਿ— ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ, ੧੦:੪
ਉਠ— ਉਠਣਾ, ੨੭:੧
ਉਠਾਇ— ਉਠਾ ਕੇ, ੨੨:੨
ਉਠਿ— ਉਠ ਕੇ, ੨੯:੨
ਉਠੈਦੈ— ਚੁਕ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ੨੮:੧
ਉਧਾਰਤ— ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ, ੧੪:੨
ਉਪਜਾਯੋ— ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ੮:੧
ਉਪਾਇ— ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ੨੩:੨
ਉਪਿੰਦ੍ਰ— ਇੰਦਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ, ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ, ੧੭:੧
ਉਰ— ਪੇਟ, ੧੨:੧
ਉਰਝਾਯੋ— ਉਲਝਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ੨੬:੪; ੩੧:੪
ਊਹਾਂ— ਉਥੇ, ੩੨:੩
ਊਪਰ— ਉੱਤੇ, ੧੮:੨
ਓਘ— ਢੇਰ, ੧੬:੨; ੨੦:੨
ਅਉਰ— ਹੋਰ, ੧੪:੨
ਅਸਥਲਯ— ਕਬਰਾਂ, ੨੬:੩
ਅਸਿ— ਅਜਿਹਾ, ੩੧:੨
ਅਕਾਸ਼— ਆਸਮਾਨ, ਅੰਬਰ, ੯:੩; ੧੧:੨
ਅਕਾਜ— ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮ, ੨੫:੨
ਅਗਯਾਨ— ਅਗਿਆਨ, ਅਸੂਝ, ੧੧:੪
ਅਗਾਧਿ— ਅਥਾਹ, ਬੇਅੰਤ, ੨:੧; ੭:੧; ੧੦:੩; ੧੧:੧
ਅਗੂੜ— ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੮:੪; ੨੬:੪
ਅਗੂੜ— ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੪:੪
ਅਘ— ਪਾਪ, ੨੦:੨
ਅਚੁਤ— ਅਡਿੱਗ, ਅਹਿੱਲ, ੫:੧
ਅਚੇਤ— ਮਦਹੋਸ਼, ਮੂਰਖ, ੧੭:੪; ੩੨:੪; ੩੩:੪
ਅਛਰ— ਅੱਖਰ, ਜੋ ਖੁਰੇ ਨਾ, ੬:੧
ਅਛੇਦ— ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇਕ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ੪:੧; ੭:੧
ਅਜਾਇ— ਜਨਮ ਰਹਿਤ, ੫:੨
ਅਜਾਨੁ— ਨਾਵਾਕਿਫ, ਅਗਿਆਨੀ, ੨੨:੪
ਅਜਾਮਲ— ਇਹ ਇਕ ਬਦਕਰਮੀ ਬੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਨਾਲ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਨਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਰਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਸੀ, ੧੦:੩
ਅਜੈ— ਅਜਿੱਤ, ੩:੪
ਅਜੇਯ— ਅਜਿੱਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਰਾ ਨਾ ਸਕੇ, ੭:੧
ਅਜੈ— ਦੇਖੋ ਅਜੇਯ, ੨:੧; ੧੩:੧;
ਅਜੋਨਿ— ਜੋ ਜਨਮਦਾ ਨਹੀ, ੩:੪; ੫:੨; ੧੩:੨; ੧੪:੩

ਅੰਤ— ਅਖੀਰ, ੧੬:੩; ੨੩:੩; ੩੨:੪; ੩੩:੪
ਅੰਤਰ— ਅੰਦਰ, ਭੀਤਰ, ੩:੩
ਅਤਿ— ਅਤੇ, ੧੩:੧
ਅਦੇਵ— ਰਾਖਸ਼, ਦੈਂਤ, ੭:੩; ੯੦:੧; ੧੧:੩
ਅਦੇਵਨ— ਰਾਖਸ਼ਾ ਦੈਂਤਾ ਨੇ, ੮:੨
ਅਦ੍ਵੈਖ— ਦਵੈਖ/ਈਰਖਾ ਰਹਿਤ, ੨:੩; ੩:੧
ਅਧਾਰ— ਆਸਰਾ, ਟੇਕ, ੧੦:੪
ਅਨਾਹਦ— ਹੱਦ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੨:੩; ੫:੧; ੬:੧; ੭:੧; ੮:੩
ਅਨਾਦਿ— ਜਿਸ ਦਾ ਆਦਿ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ੨:੧; ੩; ੧੦:੩; ੧੧:੧
ਅਨੀਲ— ਉਜਲਾ, ਸਵੱਛ, ੨:੩; ੫:੧; ੬:੧; ੮:੩
ਅਨੁਮਾਨਾ— ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ, ੭:੨
ਅਨੇਕ— ਬੇਅੰਤ, ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ, ੫:੨; ੬:੩; ੧੫:੩; ੨੬:੨
ਅਪਨੀ— ਆਪਣੀ, ੧੯:੧
ਅਬ— ਹੁਣ, ੧੬:੪; ੨੯:੨
ਅਬਿਨਾਸੀ— ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ, ਅਮਰ, ੩:੪
ਅਬੈ— ਹੁਣੇ, ੨:੨
ਅਬੈਦੇ— ਹੁਣੇ ਦੇਵੇ, ੨੮:੩
ਅਭੇਖ— ਭੇਖ ਰਹਿਤ, ੨:੩; ੩:੧;੪;੧;੭; ੧੮:੨
ਅਭੈ— ਭੈ ਰਹਿਤ, ਨਿਡਰ, ੨:੩
ਅਰ— ਅਤੇ, ੧੬:੧;੪
ਅਰੇ— ਰੇ, ਓਇ, ੧੬:੩; ੨੧:੪; ੨੫:੨; ੪; ੩੧:੪; ੩੨:੨
ਅਰੇਖ— ਚਿੰਨ ਰਹਿਤ, ਰੇਖਾ ਰਹਿਤ ੨:੪
ਅਰੁ— ਅਤੇ, ੧੧:੩
ਅਰੂਪ— ਰੂਪ—ਰੰਗ ਰਹਿਤ, ੨:੪
ਅਲੇਖ— ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੭:੧; ੧੯:੪
ਅਲੋਕ— ਇਸ ਲੋਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਰ ਲੋਕ, ੧੧:੩
ਅਵਤਾਰ— ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਆਇਆ ਵਿਅਕਤੀ, ੨੩:੩
ਅਵਤਾਰਨ— ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ, ੧੨:੩
ਆਇਸ— ਆਦੇਸ਼, ਹੁਕਮ, ੩੩:੨
ਆਈ— ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ, ਆਈ, ੨੧:੩
ਆਏ— ਆਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੧੮:੪
ਆਸ— ਆਸ਼ਾ, ਤਮੰਨਾ, ੩੧:੩
ਆਸ੍ਰਮ— ਆਸ਼ਰਮ, ਡੇਰੇ, ੨੨:੧
ਆਂਖਨ— ਅੱਖਾਂ, ੩੦:੧
ਆਗੇਊ— ਅੱਗੇ ਨੂੰ, ਭਵਿਖ ਵਿਚ, ੧੬:੪
ਆਜ— ਅੱਜ, ੧੭:੩
ਆਜ— ਅੱਜ, ੨੧:੩²
ਆਦਿ— ਅਰੰਭ, ਮੁੱਢ, ਮੂਲ, ੨:੧; ੩; ੩; ੧; ੩; ੪; ੪:੧; ੫:੧; ੨; ੬; ੧; ੭:੧; ੮:੩; ੧੦:੩; ੧੧:੧; ੧੪:੩

ਆਧਿ— ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਕਸ਼ਟ, ੨੦:੩
ਆਨ— ਹੋਰ, ਅਨਯ, ੮ :੪; ੯:੪
ਆਨਿ— ਆ ਕੇ, ੨੨:੩; ੨੯:੧
ਆਨੈ— ਲਿਆਵੈ, ੧:੧
ਆਪਨ— ਆਪਣਾ, ੨੭:੪
ਆਪਨਿ— ਆਪਣੇ ਨੂੰ, ੨੭:੪
ਆਪੁ— ਖੁਦ, ੨:੩
ਆਯੋ— ਆਇਆ, ੪:੩; ੧੪:੩; ੨੬:੩
ਐਸ— ਐਵੇਂ, ੨੧:੪
ਐਸੇ— ਇਵੇਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ੨੧:੪
ਐਹੈ— ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ੧੯:੩; ੩੨:੧
ਔਰ— ਹੋਰ, ੬:੪; ੨੯:੩
ਇਸੋ— ਅਜਿਹਾ, ਐਸਾ, ੪:੪; ੮:੪
ਇਹ— ਇਹੋ,ਯਹ, ੨੨:੩; ੩੩:੨
ਇਕੇਲ— ਇਕੱਲਾ, ੨੩:੪
ਇਕੇਲੋ— ਇਕੱਲਾ, ੩੨:੪; ੩੩:੪
ਇੰਦ੍ਰ— ਦੇਵਤਿਆ ਦਾ ਰਾਜਾ, ੧੭:੧
ਇਨ— ਇਹਨਾ, ੨੨:੪; ੨੫:੧; ੩੨:੧
ਏ— ਹੇ, ੬:੪
ਏਸ— ਈਸ਼, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੨:੧; ੨੫:੧²; ੧੬:੧
ਏਕ— ਇਕ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧:੧; ੩; ੫:੩; ੧੫:੩; ੨੬:੨
ਏਕਹਿ— ਇਕ ਨੇ, ੧੫:੪
ਸਖਾ— ਮਿਤਰ, ਦੋਸਤ, ੩੨:੩; ੩੩:੨
ਸੰਜਮ— ਸਵੈ—ਨਿਯੰਤਰਣ, ੧:੩; ੨:੨
ਸਜੈ— ਸਜਾਉਂਣਾ, ਸਜਦਾ ਹੈ, ੧:੨
ਸਤਿ— ਸੱਚਾ, ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੨:੧²; ੩:੧; ੪; ੫:੧; ੬:੧; ੭:੩; ੮:੧²; ੧੨:੩; ੨੭:੨
ਸਦ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦਾ, ੬:੨
ਸਦਾ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ੪:੧; ੧੧:੧; ੨੦:੪; ੨੪:੨
ਸਦੈਵ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦਾ ਹੀ, ੨:੧; ੪:੨; ੫:੧; ੬:੧; ੭:੩; ੮:੧
ਸੰਨਿਆਸਨ— ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ, ੨੮:੨
ਸਬਹੂੰ— ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ, ੭:੨
ਸਬੈ— ਸਾਰੇ, ੯:੨
ਸਭ— ਸਾਰੇ, ੩:੨; ੩;੬ :੨; ੭:੨; ੯:੩; ੧੫:੪; ੧੬:੩; ੧੮:੧; ੨੩:੧; ੨੪:੨; ੨੮:੧; ੪
ਸਭੈ— ਸਾਰੇ, ੪:੨; ੫:੩; ੧੦:੧; ੨; ੧੧:੧; ੧੨:੪; ੧੮:੨; ੩; ੨੦:੩; ੨੪:੩; ੪; ੨੯:੧; ੩੨:੩
ਸਮਾਧਿ— ਧਿਆਨ ਵਿਚ, ੩:੨; ੧੦:੧
ਸਮੈਂ— ਵੇਲੇ, ਸਮੇਂ, ੧੬:੩

ਸਮੋਂ– ਸਮਾਂ, ਵਕਤ, ੨੧:੩
ਸਰਬ– ਸਾਰੇ, ੨੮:੩
ਸਰਿਯੋਂ– ਸਰਿਆ ਹੋਇਆ, ੧੮:੪; ੨੧:੩
ਸਰੂਪ– ਰੂਪ, ਸ਼ਕਲ, ੨:੧; ੩:੧; ੫:੧; ੧੧:੧; ੧੨:੩
ਸਵਾਰਿਓ– ਸਵਾਰੇ, ਕੀਤੇ, ੨੫:੨
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ– ਛੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਗ੍ਰੰਥ, ੧੦:੨
ਸਾਥ– ਸੰਗ ਸਾਥ, ਸਾਂਝ, ੩੨:੩
ਸਾਧਤ– ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੧੭:੩
ਸਿਖ– ਪੈਰੋਕਾਰ, ਚੇਲੇ, ਸ਼ਿਸ਼–੩੨:੩
ਸਿਧ– ਸਿਧੀਆਂ, ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ੫:੩; ੯:੧; ੧੦:੧; ੨੧:੨
ਸਿਧਿ– ਦੇਖੋ ਸਿਧ, ੧੧:੧
ਸਿਰ– ਸੀਸ, ਸਿਰ, ਮਸਤਕ, ੨੬:੩; ੩੧:੨
ਸਿਰਦਾਰਾ– ਸਰਦਾਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸਟ, ੬:੪
ਸਿਲ– ਪਥਰ, ਭਾਵ ਮੂਰਤੀ, ੨੧:੨
ਸਿਲਾ– ਦੇਖੋ ਸਿਲ, ੨੧:੧
ਸ਼ਿਵਊ– ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ੧੭:੩
ਸਿਵਜੂ– ਸ਼ਿਵਜੀ, ੨੪:੨
ਸੀਸ– ਸਿਰ, ੧੮:੧
ਸੀਲ– ਸ਼ੀਲ, ਚੰਗਾ, ੨:੨
ਸੁ– ਸੋ, ੨:੨; ੧੨:੩; ੨੧:੪; ੨੨:੪; ੩੦:੧
ਸੁਕਦੇਵ– ਵਿਆਸ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਿਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣਾਇਆ, ੧੫:੩
ਸੁਜਾਨ– ਸਿਆਣਾ, ੧੧:੪
ਸੁਜੋਤਿ– ਚੰਗੀ ਜੋਤ/ਰੋਸ਼ਨੀ, ੩:੧
ਸੁਨ– ਸੁਣ ਕੇ, ਸੁਣ, ੩੩:੧
ਸੁਨਾਯੋ– ਸੁਣਾਇਆ, ਆਖਿਆ, ੮:੪
ਸੁਨੇ– ਸੁਣੇ, ੨੯:੪
ਸੁਬਾਹਨ– ਪਵਿਤਰ, ਸੁਹਣਾ, ੬:੪
ਸੁਭਾਵ– ਸੁਭਾਵਿਕ, ਸਹਿਜੇ, ੩:੨
ਸੁਮਿਤ੍ਰ– ਚੰਗਾ ਮਿਤਰ, ੩੩:੨
ਸੁਯੰਭ– ਸ੍ਵੈ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ, ੫:੩
ਸੁਯੰਭਵ– ਦੇਖੋ ਸੁਯੰਭ, ੧੧:੪
ਸੁਰੇਸ– ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ, ੪:੩
ਸੇ– ਉਹ, ੧੦:੩
ਸ਼ੇਸ– ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ, ੪:੩
ਸੇਵ– ਸੇਵਾ, ੨੯:੧
ਸੇਵਕ– ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਾਸ, ੩੦:੨
ਸੋ– ਉਹ, ੯:੩; ੨੨:੨; ੨੮:੩; ੨੯:੨
ਸੋਊ– ਉਹੀ, ੧੭:੪

ਸੋਈ— ਉਹੀ, ੧੦:੪
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ— ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ, ੧੦:੨
ਸ੍ਰੀ— ਸ਼ੋਭਾ,ਆਦਰ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ, ੨੧:੪; ੨੫:੪; ੩੨:੪
ਸ੍ਰੁਤ— ਚਾਰ ਵੇਦ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ੪:੩
ਸ੍ਵਰੂਪ— ਸਰੂਪ, ਸੂਰਤ, ੮:੧
ਹਜਾਰ— ਹਜ਼ਾਰ, ੧੬:੩
ਹਠੀ— ਹਠ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਹੱਠ ਯੋਗ ਵਾਲੇ, ੨੨:੪
ਹਮ— ਅਸੀਂ, ੧੫:੪; ੨੪:੨
ਹਮਰੀ— ਸਾਡੀ, ੨੯:੨
ਹਮਾਰੇ— ਸਾਡੇ, ੧੦:੪
ਹਮੈ— ਸਾਨੂੰ, ੨੮:੪
ਹਰਿ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ੫:੪; ੧੨:੨
ਹਾਂਕਿ— ਹੱਕਦਾ ਸੀ, ਸਾਰਥੀ, ੧੩:੩
ਹਾਥ— ਹੱਥ, ੧੧:੧; ੨੨:੨; ੨੬:੩
ਹਾਰੇ— ਹਾਰ ਗਏ, ਥੱਕ ਗਏ, ੧੦:੧
ਹੀ— ਬਲ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ, ੩:੨; ੩; ੫:੩; ੬:੧; ੧੨:੪; ੧੫:੪; ੧੬:੩; ੧੮:੩; ੨੦:੨; ੨੧:੪; ੨੩:੧; ੩; ੪; ੨੪:੧; ੨:੩; ੨੫:੪; ੨੭:੨; ੨੮:੪; ੨੯:੨; ੩; ੩੨:੪; ੩੩:੪
ਹੀਏ— ਹਿਰਦੇ, ੧੬:੪; ੨੫:੧
ਹੀਯ— ਹਿਰਦਾ, ਦਿਲ, ੨੬:੨
ਹੂੰ— ਹੈ, ੧੩:੨
ਹੂੜ— ਹਠ,ਜ਼ਿੱਦ, ੨੬:੪
ਹੇਤ— ਵਾਸਤੇ, ੩੨:੨
ਹੈ— ਵਰਤਮਾਨ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ, ੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪:੧; ੧੫:੩; ੧੬:੧; ੨; ੪; ੧੭:੩; ੨੨:੧; ੪; ੨੭:੨; ੩੦:੪; ੩੩:੩
ਕਉ— ਨੂੰ, ਕੋ, ੧੨:੪; ੧੫:੧; ੨੧:੧[2]
ਕਉਨ— ਕੌਣ, ੨੨:੩
ਕਹਯੋ— ਆਖਿਆ,ਕਿਹਾ, ੧੨:੨
ਕਹਾਂ— ਕਿਥੇ, ੨੧:੨; ੨੬:੪; ੩੧:੪; ੩੨:੧
ਕਹਾਇ— ਅਖਵਾਏ, ੧੨:੩; ੧੪:੩
ਕਹਾਏ— ਸਦਾਏ, ਅਖਵਾਏ, ੨੩:੩
ਕਹਾਯੋ— ਅਖਵਾਇਆ, ਕਹਾਇਆ, ੧੪:੪
ਕਹਿ— ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੨੭:੨
ਕਹਿਕੇ— ਆਖਕੇ, ੧੩:੪
ਕਹਿਯੋ— ਆਖਿਆ, ੧੨:੩
ਕਹੂ— ਕੋਈ, ੨੨:੩
ਕਹੂੰ— ਆਖਾਂ, ੧੨:੩[3]
ਕਹੈ— ਆਖੇ, ੧੩:੨; ੧੪:੪; ੧੬:੨; ੨੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੯:੧; ੩੩:੩
ਕਹੋ— ਆਖੋ, ੪:੪; ੧੩:੧

ਕਹੌ– ਆਖਾਂ, ੮:੪; ੧੪:੧; ੩
ਕਛੁ– ਕੁਝ, ਕੁਛ, ੭:੪; ੧੭:੩; ੧੮:੪; ੨੦:੧; ੨੧:੩; ੨੨:੧; ੨੬:੩
ਕਛੂ– ਕੁਛ, ੬:੪; ੨੨:੨; ੨੬:੧
ਕਟੈ– ਕਟਦੇ ਹਨ, ੧੬:੨
ਕਤੇਬ– ਇਸਲਾਮੀ ਗ੍ਰੰਥ, ੮:੧; ੧੦:੧; ੧੭:੪; ੨੪:੪; ੨੬:੧
ਕਤੇਬਨ– ਇਸਲਾਮੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ, ੪:੧
ਕਥਾ– ਕਹਾਣੀ, ੧੦:੪
ਕਬਹੂੰ– ਕਦੀ, ੩੦:੪
ਕਬੈ– ਕਦੀ, ੨੬:੨
ਕਮੰਡਲ– ਕਰਮੰਡਲ, ਚਿੱਟੀ/ਲੋਟਾ, ੨੪:੧
ਕਰ– ਜੇਕਰ, ੨੮:੩
ਕਰਤਾ– ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ੧੨:੪; ੨੭:੪
ਕਰਤਾਰਾ– ਪਰਮਾਤਮਾ, ੬:੧; ੧੨:੪; ੨੭:੪
ਕਰਮ– ਕਾਰਜ, ਧਾਰਮਕ ਰੀਤਾਂ, ੩੨:੧
ਕਰਾਯੋ– ਕਰਵਾਇਆ, ੧੪:੨
ਕਰਿ– ਕਰਨਾ, ੩:੪; ੧੦:੧; ੨੨:੧; ੨੬:੧
ਕਰਿਕੈ– ਕਰਕੇ, ੨੦:੨
ਕਰੇ– ਕਰਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ, ੧੭:੧; ੨੦:੪
ਕਰੈ– ਦੇਖੋ ਕਰੇ, ੧੭:੩; ੧੯:੧
ਕਲੰਕ– ਦੋਸ਼,ਧੱਬਾ, ੫:੪
ਕਲਤ੍ਰ– ਇਸਤਰੀ, ੩੨:੩
ਕਲਿਤ੍ਰ– ਇਸਤਰੀ, ੩੩:੨
ਕਾ– ਕੀ, ਕਿਆ,ਕਿਉਂ, ੩੨:੨
ਕਾਹਿ– ਕਿਉਂ, ੨੩:੪
ਕਾਹੂ– ਕਿਸੇ, ੧੨:੧
ਕਾਹੂੰ– ਕਿਸੇ, ਕੋਈ, ੧੨:੧; ੨^{2}; ੩^{2}
ਕਾਹੇ– ਕਿਉ, ੧੩:੧; ੧੫:੧^{2}; ੧੯:੧; ੨; ੧੦:੧
ਕਾਜ– ਕੰਮ, ਕਾਰਜ, ੧੪:੧; ੧੮:੪; ੨੧:੩; ੨੫:੨; ੪
ਕਾਜੁ– ਕਾਰਜ, ਕੰਮ, ੪:੪
ਕਾਨ– ਕਾਣ, ੧੧:੪
ਕਾਨ੍ਹ– ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ੧੩:੨^{2}
ਕਾਮ– ਕੰਮ, ੩੧:੪; ੩੨:੧
ਕਾਮਨ– ਕੰਮਾਂ ਧੰਦਿਆਂ, ੨੫:੧
ਕਾਰਣ– ਵਜਾਹ, ਕਾਰਨ, ੫:੪; ੧੩:੨
ਕਾਲ– (i) ਸਮਾਂ, ੧੩:੨^{2}; ੨੩:੪; ੨੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੫:੧
(ii) ਮੌਤ, ੨੫:੧
ਕਿਉਂ– ਕਾਹੇ, ਕਿਉ ?, ੧੪:੧; ੪
ਕਿਹ– ਕਿਸ, ੪:੪; ੫:੪; ੮:੪; ੯:੪; ੧੪:੧; ੨
ਕਿਹਿ– ਕਿਸ ਕਰਕੇ, ੧੩:੨

ਕਿੰਕਰ–	ਜਮਦੂਤ, ੩੨:੨
ਕਿਛ–	ਕੁਝ, ੨੯:੨
ਕਿਮ–	ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ੧੪:੩
ਕੀ–	ਕੀ, ਕਿਉਂ, ੧੧:੪; ੧੯:੩; ੨੯:੧; ੩੨:੪; ੩੩:੪
ਕੀਏ–	ਕੀਤੇ, ਸਿਰਜੇ, ੧੯:੧
ਕੀਜੈ–	ਕਰੋ, ੨੯:੨
ਕੀਨੇ–	ਕੀਤੇ, ੧੯:੪
ਕੀਨੋ–	ਕੀਤਾ, ੯:੧
ਕੁਕਾਜ–	ਕੁਕਰਮ, ਮੰਦ ਕਰਮ, ੨੫:੨
ਕੁਖ–	ਗੋਦ, ਪੇਟ, ੧੩:੧
ਕੁਰਾਨ–	ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ, ੬:੩; ੭:੪; ੯:੨
ਕੁਲ–	ਖਾਨਦਾਨ, ੧੪:੨
ਕੁਲੀਨ–	ਖਾਨਦਾਨਾਂ/ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ, ੧੪:੨
ਕੇ–	ਦੇ, ੩:੨; ੧੨:੨; ੧੪:੩; ੧੬:੪; ੧੮:੩²; ੧੯:੪; ੨੦:੩; ੨੧:੨; ੨੩:੧; ੪; ੨੪:੪; ੨੭:੧; ੨; ੩; ੨੮:੧; ੨; ੨੯:੪; ੩੦:੪; ੩੧:੪
ਕੇਵਲ–	ਸਿਰਫ, ੨੪:੪
ਕੋ–	ਨੂੰ, ੬:੨; ੭:੪; ੯:੩; ੧੨:੧; ੩; ੧੩:੪; ੧੪:੪; ੧੫:੧²; ੩; ੧੯:੧; ੨; ੨੦:੨; ੪; ੨੩:੧; ੩; ੨੬:੧; ੩²; ੨੭:੪; ੨੮:੪; ੨੯:੩; ੩੦:੧; ੪; ੩੨:੧
ਕੋਊ–	ਕੋਈ, ੧੩:੪; ੧੬:੧²; ੨; ੨੭:੩; ੪; ੨੮:੩; ੪; ੩੨:੩
ਕੋਟਿ–	ਕਰੋੜ, ੧੭:੧; ੨੧:੧
ਕੋਟਿਕ–	ਕਰੋੜਾਂ, ੧੭:੧
ਕੋਈ–	ਕੋਈ, ਕੁਝ, ੨੩:੧; ੩੨:੧
ਕੌ–	ਕੋਈ, ੬:੨; ੧੩:੪; ੧੫:੪; ੧੬:੧²; ੨੨:੧; ੨੫:੨; ੩; ੨੮:੧; ੨੯:੩
ਕੌਸਲ–	ਕੌਸ਼ਲਯਾ, ੧੩:੧
ਕੌਨ–	ਕੌਣ, ੧੧:੪
ਕ੍ਰਿਸਨ–	ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਿਹਨਾ ਨੇ ਗੀਤਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ, ੧੪:੧
ਕ੍ਰਿਸਨਾ–	ਦੇਖੋ ਕ੍ਰਿਨ, ੧੨:੩
ਕ੍ਰਿਪਾ–	ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ, ੩:੪
ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ–	ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ੪:੨; ੭:੪; ੧੪:੧; ੨੪:੪
ਕ੍ਰਿਪਾਲ–	ਦਿਆਲੂ, ਮਿਹਰਵਾਨ, ੨:੪; ੪:੨; ੨੫:੧
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ–	ਦੇਖੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ੩:੪
ਖਪਾਯੋ–	ਗਰਕ ਕਰ ਦਿਤੇ ਖਪਾ ਦਿਤੇ, ੧੭:੧
ਖਰ–	ਖੋਤਾ, ਗਧਾ, ੨੫:੩
ਖਾਲਸਾ–	ਸ਼ੁਧ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ, ੧:੪
ਖ੍ਵੈਹੈ–	ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੧੯:੧
ਗਈ–	ਚਲੇ ਗਈ, ੧੮:੪
ਗਹਿ–	ਪਕੜ, ਫੜ, ੨੪:੧; ੨੭:੩

ਗਜਰਾਜ— ਹਾਥੀ, ੨੫:੩
ਗਣੇਸ਼— ਸਿਵ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤਰ, ੪:੩
ਗੰਧ੍ਰਬ— ਇੰਦਰ–ਸਭਾ ਦੇ ਗਵਈਏ, ੧੧:੨
ਗਨਾਯੋ— ਗਿਣਾਏ, ਗਿਣਤੀ, ੧੭:੧
ਗਨਿਕਾ— ਇਕ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤਰ ਗਈ ਸੀ, ੧੦:੪
ਗਨੈ— ਗਿਣੇ, ੨੭:੪
ਗਯੋ— ਗਏ, ੧੯:੨; ੨੪:੩; ੨੫:੧; ੩੧:੩
ਗਵਾਈ— ਗੁਆ ਦਿਤੀ, ਖੋਈ, ੨੧:੩
ਗਵਾਯੋ— ਗੁਆ ਦਿਤੀ, ੩੧:੩
ਗਵੈ— ਗਵਨ, ਭਟਕਣ, ੨੨:੪
ਗਵੈਹੈਂ— ਭਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੧੯:੨
ਗੜ— ਗੱਡੇ/ਦੱਬੇ ਹੋਏ, ੩੩:੩
ਗਾਇ— ਗਾ ਕੇ, ੯:੨
ਗਾਹਿ— ਫਿਰਨਾ, ਗਹੁਣਾ, ੪:੩
ਗੁਨ— ਗੁਣ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ੯:੨; ੩੦:੪
ਗੁਰ— ਗੁਰੂ, ਮੁਰਸ਼ਦ, ੧੭:੪
ਗੋਰ— ਕਬਰ, ੧:੨
ਗੋਰਖ— ਪ੍ਰਸਿਧ ਨਾਥ ਪੰਥੀ ਯੋਗੀ, ੨੨:੧
ਗ੍ਰਿਹ— ਘਰ, ੨੮:੧
ਘਟ— ਸਰੀਰ, ੧:੪; ੩:੨
ਘਟਿ— ਦੇਖੋ ਘਾਟ, ੪:੨
ਘਟੀ— ਘਟਦਾ ਹੈ, ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੨੧:੨
ਘਰ— ਗ੍ਰਿਹ, ੧੮:੩²
ਚਹੂ— ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ੧੧:੨
ਚਕ— ਲੋਕ, ੧੧:੨
ਚੜਬੋ— ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ, ੨੫:੩
ਚਿਤ— ਮਨ, ੯:੩; ੧੧:੪; ੨੫:੩
ਚਿਤਾਰਿਓ— ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ, ੨੫:੧
ਚੀਨੋ— ਪਛਾਣਿਆ, ੯:੨; ੩
ਚੇਤ— ਯਾਦ ਕਰ, ੧੯:੪²
ਚੇਤੁ— ਯਾਦ ਕਰ, ੩੨:੪²; ੩੩:੪²
ਛਾਡਤ— ਛਡ ਕੇ, ੩੩:੩
ਛਾਡਿ— ਛਡਣਾ, ੧੫:੩; ੨੫:੨
ਛਾਯੋ— ਛਾਇਆ/ਵਿਆਪਕ, ੪:੨
ਛੁਟ— ਛੁਟਕਾਰਾ, ੨੦:੩
ਜਹਾ— ਜਿਥੇ, ੧੯:੩
ਜਹਾਨ— ਦੁਨੀਆ, ੬:੪
ਜਗ— ਦੁਨੀਆ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ੫:੩; ੨੩:੩; ੨੪:੩
ਜਗੈ— ਜਗਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਜਵਲਿਤ, ੧:੪

ਜਛ— ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ, ੧੧:੨
ਜਟਾ— ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਵਧਾਏ ਵਾਲ ਜਟਾਂ, ੧੮:੧
ਜਠਰੰਤਰ— ਗਰਭਅਗਨੀ, ੧੪:੩
ਜਤਬ੍ਰਤ— ਜਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ੨:੨
ਜਦੇਸ— ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ੧੫:੩
ਜਪਾਵੈ— ਜਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੨:੧
ਜਪੈ— ਜਪਦੇ ਹਨ, ੧:੧
ਜਮ— ਜਮਦੂਤ, ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ, ੩੨:੨
ਜਯੋਜੂ— ਜਨਮਿਆ ਹੈ, ੧੩:੨
ਜਰਾ— ਬੁਢਾਪਾ, ੫:੨
ਜਰਾਰਦਨ— ਜਿਸ ਤੇ ਬੁਢਾਂਪਾ ਨਾ ਆਏ, ੨:੪
ਜਲ— ਪਾਣੀ, ਨੀਰ, ੬:੨
ਜੜ— ਅਚੇਤ, ਮੂਰਖ, ੧੬:੩; ੧੯:੪; ੨੧:੪; ੨੨:੨; ੨੫:੩; ੪; ੩੧:੪; ੩੩:੧
ਜਾਇ— ਜਾਵੇ, ਗਵਨ ਕਰੇ, ੯:੨; ੨੭:੧; ੨;੩; ੨੮:੧
ਜਾਹਿ— ਜਿਸ ਨੂੰ, ੧੬:੨
ਜਾਹੀ— ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ੨੦:੩; ੨੪:੩
ਜਾਗਤਿ— ਜਾਗਦੀ, ੧:੧
ਜਾਤ— ਜਾਂਦੇ, ੧੭:੧; ੩੦:੩
ਜਾਨਾ— ਜਾਣਿਆ, ੭:੧; ੪
ਜਾਨਿਯੋ— ਜਾਣਿਓ, ੧੧:੨; ੧੨:੪; ੨੪:੨
ਜਾਨੈ— ਜਾਣੇ, ਜਾਨਣਾ ਕਰੇ, ੧:੪
ਜਾਨੁ— ਜਾਣੋ, ੨੨:੪²
ਜਾਪ— ਸਿਮਰਨ, ੨੨:੧
ਜਾਲ— ਜਾਲ, ਫਾਹੀ, ੨੩:੧
ਜਿਉਂ— ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ, ੨੫:੧; ੩੧:੨
ਜਿਹ— ਜਿਸ, ,੯:੩; ੧੩:੪; ੧੪:੪; ੧੭:੪; ੨੦:੨
ਜਿਹਕੇ— ਜਿਸ ਦੇ, ੧੭:੧
ਜਿਹਕੌ— ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ, ੧੩:੨
ਜਿਤੇ— ਜਿੰਨੇ, ਜਿਤਨੇ, ੬:੨
ਜਿਤੈ— ਜਿਤਨੇ, ੩੧:੩
ਜਿਨ— ਜਿਹਨਾ, ੧੫:੩
ਜਿਮਾਵੈ— ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੩੦:੨
ਜੀਅ— ਜੀਵ, ੧੨:੪
ਜੀਵ— ਜੀਵ, ਪ੍ਰਾਣੀ, ੬:੨
ਜੁ— ਜੋ, ੨੧:੧; ੩
ਜੁਗ— ਯੁਗ, ਚਾਰ ਯੁਗ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਕਲਯੁਗ, ੨੧:੧
ਜੁਗਤੈ— ਜੁਗਤਾ, ਢੰਗ, ੨੨:੧
ਜੁਗਾਦਿ— ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਆਦਿ, ੩:੨; ੮:੩
ਜੁਗਾਦਿਤੁ— ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਯੁੱਗ, ੩:੩

ਜੁਗਿਆਨ— ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ, ੨੭:੧
ਜੁਗੀਆਨ— ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ, ੨੮:੧
ਜੇ— ਜੇਕਰ, ਯਦਿ, ੨੩:੩; ੨੮:੨
ਜੇਤਿਕ— ਜਿਤਨੇ, ਜਿੰਨੇ, ੩੩:੩
ਜੈਹੈਂ— ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੧੬:੩; ੩੨:੪; ੩੩:੧; ੩੩:੪
ਜੋ— ਜਿਹੜੇ, ੧੪:੨; ੨੨:੧; ੨੭:੧; ੩; ੨੮:੧; ੩; ੩੯:੧; ੨; ੩੦:੨; ੩
ਜੋਊ— ਜਿਹੜੇ, ੧੬:੪
ਜੋਗ— ਯੋਗ ਮਾਰਗ, ੧੮:੩
ਜੋਗਿਨ— ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ, ੨੮:੧
ਜੋਤਿ— ਜਯੋਤੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੋ ਸ਼ਨੀ, ੧:੧; ੪
ਜੌ— ਜਿਹੜੇ, ੧੩:੧
ਝੁਠਾਨਿਯੋ— ਝੂਠਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ੧੫:੩
ਠਉਰ— ਠਿਕਾਣਾ, ੫:੩; ੧੯:੩[2]; ੨੬:੧
ਠਹਰਾਯੋ— ਠਹਿਰਾਏ, ਬਣਾਏ, ੮:੨
ਠੱਗ— ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯:੨
ਠਗਯੋ— ਠਗਿਆ, ਲੁਟਿਆ, ੧੮:੧
ਠਗੈ— ਲੁਟਦੇ, ਠਗਦੇ, ੧੯:੨
ਠਾਕਰ— ਪਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ, ੧੨:੧
ਠੋਕਿ— ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ, ੧੨:੧
ਠੌਰ— ਟਿਕਾਣਾ, ਸਥਾਨ, ੧੯:੩
ਠੌਰਨ— ਟਿਕਾਣੇ, ੭:੨
ਡਹਕਾਏ— ਭਟਕਾਏ, ੧੮:੨
ਡਾਰਿ— ਪਾਕੇ, ੩੦:੧
ਡਿੰਭ— ਪਾਖੰਡ, ੧੯:੧[2]
ਤਹਿ— ਤਿਸ ਨੂੰ, ਉਸਨੂੰ, ੩੦:੩
ਤਜ— ਛੱਡ, ਤਿਆਗ, ੨੬:੪
ਤਜਿ— ਛਡਕੇ, ਤਿਆਗ ਕੇ, ੧੬:੩; ੨੪:੪; ੨੫:੨
ਤਜੈ— ਤਿਆਗੇ, ਛੱਡੇ, ੧੫:੪
ਤਤੁ— ਤੱਤ੍ਵ, ਸਾਰਰੂਪ, ੩:੨
ਤਨਿ— ਸਰੀਰ ਕਾਇਆ ਨੂੰ, ੩੩:੧
ਤਪ— ਤਪ ਸਾਧਨਾ, ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ, ੧:੩; ੯:੧; ੧੭:੩
ਤਪਸਾ— ਤਪਸਿਆ, ੨੨:੧
ਤਬ— ਉਦੋਂ, ੧:੪
ਤਰੀ— ਉਧਰ ਗਈ, ੧੦:੪
ਤਵਾਲਯ— ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ, ੨੯:੨
ਤਾਂਹਿ— ਉਸਨੂੰ, ਤਿਸ ਨੂੰ, ੧:੪; ੨੪:੩; ੩੦:੨
ਤਾਹੀ— ਤਿਸ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ, ੧੫:੪; ੧੬:੪; ੨੦:੨; ੪
ਤਾਤ— ਪਿਤਾ, ੧੪:੪

ਤਾਰੇ— ਤਾਰ ਦਿਤੇ, ੧੦:੩
ਤਿਆਗਤ— ਤਿਆਗਦਿਆਂ, ੩੩:੧
ਤਿਸੈ— ਉਸ ਨੂੰ, ਤਿਸ ਨੂੰ, ੨੭:੩
ਤਿਹ— ਤਿਸ, ਉਸ, ੧੦:੧; ੧੪:੪; ੧੯:੩; ੨੨:੧; ੨੭:੨
ਤਿਹੂੰ— ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ, ੬:੩
ਤਿਤ— ਉਸ, ੩੧:੩
ਤਿਨ— ਉਹਨਾ ਨੇ, ੨੬:੧
ਤੀਰਥ— ਪਵਿਤਰ ਸਥਾਨ, ੧:੩
ਤਹਿ— ਤੈਨੂੰ, ੧੯:੩
ਤੁਹੀ— ਤੂੰ ਹੀ, ੬:੪; ੮:੧
ਤੁਰਕਨ— ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ, ੨੭:੩
ਤੂ— ਤੁਸੀਂ, ਤੂੰ, ੬:੧
ਤੂਹੀ— ਤੂੰ ਹੀ, ੭:੨
ਤੇਲ— ਤੇਲ, ੩੦:੧
ਤੈ— ਤੂੰ, ੪:੪; ੫:੪; ੧੩:੨; ੨੪:੧; ੨; ੨੪:੩; ੩੨:੨
ਤੈਂ— ਤੂੰ, ੫:੪; ੯:੪; ੧੫:੩; ੨੫:੪
ਤੋ— ਤੇਰਾ, ੩:੧
ਤੋਹਿ— ਤੈਨੂੰ, ੮:੪; ੨੨:੧; ੨
ਤੌਂ— ਤੇਰੇ ਤੋਂ, ੯:੨
ਤ੍ਰਿਯ— ਇਸਤਰੀ, ੩੩:੧
ਥਕੇ— ਥੱਕ, ਹਾਰ ਗਏ, ੯:੨
ਥਲ— ਧਰਤੀ, ੬:੨
ਥੇ— ਸੀ, ੧੬:੪
ਦਇਆ— ਮਿਹਰਬਾਨੀ,ਕ੍ਰਿਪਾ, ੧:੩
ਦਇਆਲ— ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ੩:੪; ੭:੪
ਦੰਡ— ਡੰਡਾ, ੨੪:੧
ਦਤ— ਦਤਾਤ੍ਰੇਯ ਇਹ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ਆਦਿ ਆਚਾਰੀਆ ਸੀ, ੨੭:੨; ੨੮:੨
ਦਮ— ਇੰਦ੍ਰੀ—ਦਮਨ, ੨:੨
ਦਯਾ— ਦਇਆ,ਕ੍ਰਿਪਾ, ੨:੨
ਦਯਾਲ— ਦਇਆਲ, ਮਿਹਰਵਾਨ, ੨:੪; ੪:੨; ੧੯:੩
ਦਰਬ— ਧੰਨ, ੨੮:੩
ਦਾਨ— ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣਾ, ੧:੩; ੨:੨
ਦਾਨਵ— ਰਾਖਸ਼, ਦੈਂਤ, ੧੭:੧; ੨੩:੨
ਦਿਸ਼ਾ— ਦਿਸ਼ਾ, ੯:੩; ੧੧:੩
ਦਿਖਾਵੇ— ਵਿਖਾਏ, ਦਿਖਾਏ, ੩੦:੧; ੩
ਦਿਜੇਸ— ਬ੍ਰਹਮਾ, ੧੫:੧; ੧੬:੧
ਦਿਨ— ਦਿਵਸ, ੨੬:੧
ਦਿੜਾਵੈ— ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੭:੨
ਦੀਜੈ— ਦਿਉ ੨੯:੧

ਦੀਨ– ਨਿਮਰ, ਨਿਮਾਣਾ, ੨:੪; ੩:੪; ੪:੨; ੭:੪; ੧੫:੩; ੧੯:੩; ੨੯:੪
ਦੀਨ– ਦੇਖੋ ਦੀਨ, ੨੭:੩
ਦੀਨੋ– ਦਿਤਾ, ੯:੪
ਦੁਹੂੰ– ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ, ੧੧:੩
ਦੇਸ– ਦੇਸ਼, ਮੁਲਕ, ੨੪:੨
ਦੇਤ– ਦੇਵੇ, ੩੦:੩
ਦੇਵ– ਦੇਵਤਾ, ੭:੩; ੮:੨²; ੯:੧; ੧੧:੩; ੧੭:੧; ੧੮:੨; ੨੩:੨
ਦੇਵਕੀ– ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਾ, ੧੪:੩
ਦੈ– ਦਿਉ, ੨੮:੪
ਦੈਹੈ– ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੨੨:੨; ੩੨:੩; ੩੩:੨
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਤ– ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੩੨:੧
ਧਨ– ਦਰਬ, ਦੌਲਤ, ੩੧:੩; ੩੨:੨
ਧਨਹੀਨ– ਗਰੀਬ, ੩੦:੩
ਧਨਵਾਨ– ਅਮੀਰ, ੩੦:੨
ਧਯਾਨ– ਧਿਆਨ, ਸੁਰਤਿ, ੨੯:੩
ਧਯੋਜੁ– ਹੱਕਿਆ ਸੀ, ੧੩:੨
ਧਰਮ– ਮਜ਼ਹਬ, ਧਰਮ, ੧੨:੪; ੧੫:੪; ੨੦:੪; ੨੧:੧; ੨੨:੪
ਧਰਾ– ਧਰਤੀ, ੩੩:੩
ਧਰਾਧਰ– ਦਿਗਜ, ਚਾਰ ਹਾਥੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੧੭:੧; ੨੩:੨
ਧਰੋ– ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ੨੯:੩
ਧਾਏ– ਭਜੇ, ੧੮:੨; ੨੩:੪
ਧਾਮ– ਘਰ, ਗ੍ਰਿਹ, ੨੯:੨; ੩੧:੪
ਧਿਆਨ– ਸੁਰਤਿ, ੧੬:੪; ੧੮:੧; ੨੦:੪; ੩੧:੨
ਧ੍ਰੂਅ– ਇਕ ਭਗਤ ਜਿਸ ਨੇ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ੧੦:੩
ਨ– ਨਾਂਹਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ, ਨਹੀਂ, ੧:੧; ੨; ੪:੧; ੩; ੫:੪; ੭:੪; ੮:੩; ੯:੨; ੧੦:੧; ੧੩:੪; ੧੪:੪; ੧੭:੩; ੪:੧੮:੪; ੧੯:੩; ੪:੨੧:੩; ੪; ੨੨:੧; ੨; ੨੩:੧; ੪; ੨੫:੧; ੪; ੨੬:੨; ੩; ੨੭:੪; ੨੮:੪; ੨੯:੩; ੩੦:੩²; ੪
ਨਸਾਈ– ਭਜਾ ਦਿਤੀ, ੨੧:੨
ਨਹ– ਨਹੀਂ, ੧:੩
ਨਹਿ– ਨਹੀਂ, ੬:੪; ੨੭:੧; ੧੮:੪; ੨੧:੩; ੨੨:੩; ੨੬:੧; ੨੯:੪; ੩੨:੨
ਨਖ– ਨੌਂਹ, ਨਾਖੁਨ, ੧੮:੧
ਨਯਾਮ– ਨਿਯਮ, ੧੮:੩
ਨਯਾਤ– ਨਿਵਾਉਣਾ, ਝੁਕਾਉਣਾ, ੨੬:੩; ੩੧:੨
ਨਰ– ਜੀਵ, ਬੰਦਾ, ੨੮:੪
ਨਵਨਿਧਿ– ਨੌ ਖਜ਼ਾਨੇ ਜੋ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ੨੧:੨
ਨਾਸ– ਵਿਨਾਸ਼, ਨਸ਼ਟ, ੧੪:੨
ਨਾਹੀ– ਨਹੀਂ, ੨੦:੧; ੪

ਨਾਗਨ— ਸੱਪਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੯:੧; ੧੧:੨
ਨਾਮ— ਨਾਂ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂ, ੧੦:੪[2]; ੨੦:੩; ੨੮:੨; ੨੯:੩; ੪
ਨਾਰਦ— ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਭਗਤ ਹੈ, ੭:੩
ਨਿਸੁ— ਰਾਤ, ੧:੧; ੨੯:੩
ਨਿਕਾਰਹੁ— ਕੱਢੋ, ੩੩:੨
ਨਿਖਾਲਸ— ਵਿਸ਼ੁਧ, ਸ਼ੁੱਧ, ੧:੪
ਨਿਜ— ਆਪ, ਸਵੈ, ੩੦:੨
ਨਿਦਾਨ— ਮੂਰਖ, ਅਗਿਆਨੀ, ੬:੪
ਨਿਧਾਨ— ਖਜ਼ਾਨੇ, ੧੧:੪
ਨਿਲਾਜ— ਨਿਲੱਜ, ਬੇਸ਼ਰਮ, ੨੫:੨
ਨੀਰ— ਜਲ, ਪਾਣੀ, ੩੦:੧
ਨੇ— ਸੰਕੇਤਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇ ਉਸਨੇ, ੧੨:੩
ਨੇਮ— ਨਿਯਮ, ੨:੨
ਨੈਕ— ਦੂਸਰਾ, ੧੫:੪; ੨੯:੪
ਨੈਕੁ— ਦੂਸਰਾ, ਹੋਰ, ੧:੧
ਪਸ— ਪਸ਼ੂ, ਡੰਗਰ, ੩੦:੪; ੩੨:੪
ਪਸੁ— ਪਸ਼ੂ, ੩੩:੪
ਪਸੂ— ਡੰਗਰ, ੧੭:੧
ਪਹਿਚਾਨਯੋ— ਪਛਾਣਿਆਂ, ੨੪:੩
ਪਹਿਚਾਨਿਯੋ— ਪਛਾਣਿਆ, ੧੧:੧
ਪਛਾਨਾ— ਪਛਾਣਿਆ, ੭:੩
ਪਛਾਨਿਯੋ— ਪਛਾਣਿਆਂ, ੧੫:੩
ਪਛਾਨੇ— ਪਛਾਣ ਕਰੇ, ੫:੪
ਪਛਾਨੈ— ਪਛਾਣ ਕਰੇ, ੧:੩
ਪਛਿ— ਪੰਛੀ, ੧੭:੨
ਪਛੁਤਾਇ— ਪਛਤਾਏ, ੨੩:੩
ਪਟ— ਪਰਦਾ, ੩:੨
ਪਤ— ਇਜ਼ਤ, ੧੯:੧
ਪਤਾਲ— ਇਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਗਤ ਲੋਕ, ੯:੩
ਪਥ— ਰਸਤਾ, ਮਾਰਗ, ੧੨:੩
ਪਰ— (i) ਉਪਰ, ੨੩:੩
(ii) ਪ੍ਰੰਤੂ— ੨੬:੨
ਪਰਸੇ— ਛੂਹੇ, ੨੧:੨
ਪਰੰਪਰ— ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੫:੨
ਪਰਮ— ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ੫:੨
ਪਰਮੇਸਰ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੨੦:੧; ੩੦:੪
ਪਰਲੋਕ— ਦੂਸਰਾ ਲੋਕ ਭਾਵ ਮਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਚੰਗੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਲਈ ਸਿਰਜਿਆ ਲੋਕ, ਸਵਰਗ, ਸੱਚ ਖੰਡ ਆਦਿ, ੧੯:੨; ੩੧:੩
ਪਰਾਸਰ— ਇਹ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਸੀ ਵਿਆਸ ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ੧੫:੩

ਪਰੀ–	ਪਈ, ੨੨:੩
ਪਰੇ–	ਪਏ, ੨੮:੨
ਪਰੋਸ–	ਸਜਾਕੇ, ਪ੍ਰੋਸਕੇ, ੩੦:੨
ਪੜੇ–	ਪਏ, ੨੦:੧
ਪਾਇ–	ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੨੪:੨; ੩
ਪਾਇਨ–	ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ, ੨੩:੪
ਪਾਏ–	ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੨੩:੧; ੨੪:੧
ਪਾਹਨ–	ਪਥਰ ਭਾਵ ਮੂਰਤੀਆਂ, ੨੦:੧²; ੨੨:੧; ੨੬:੩
ਪਾਨ–	ਹੱਥ, ੧੮:੪
ਪਾਯੋ–	ਪਾਇਆ, ੪:੧; ੮:੩; ੨੭:੩; ੨੬:੧
ਪਾਰ–	ਅੰਤ ਪਾਉਣਾ, ੧੭:੩
ਪੁਤ੍ਰ–	ਬੇਟਾ, ੩੨:੩; ੩੩:੨
ਪੁਨੀਤ–	ਪਵਿਤਰ, ਪਾਵਨ, ੫:੨
ਪੁਰਾਨ–	ਕਥਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ੧੮ ਪੁਰਾਣ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ, ੬:੩; ੭:੪; ੯:੨; ੧੦:੨
ਪੂਜ–	ਪੂਜਾ, ੨੦:੨
ਪੂਜਤ–	ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੨੦:੧; ੨੬:੨
ਪੂਜਿ–	ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੨੧:੧
ਪੂਰ–	ਭਰੀ ਹੋਈ, ੯:੪
ਪੂਰਨ–	ਕਾਮਿਲ, ਸਮਰਥ, ੧:੨; ੪
ਪੂਰਿ–	ਭਰੀ ਹੋਈ, ੩:੨
ਪੇਟ–	ਢਿੱਡ, ੬:੨
ਪੈ–	(i) ਪਰ, ੯:੨
	(ii) ਉਪਰ– ੨੮:੨
ਪੈਹੈ–	ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ੧੯:੪; ੩੨:੨
ਪੋਖਨਹਾਰਾ–	ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ੬:੨
ਪ੍ਰਸੰਨਿ–	ਖੁਸ਼, ੨੨:੧
ਪ੍ਰਸਾਦਿ–	ਕ੍ਰਿਪਾ, ੨੯:੧; ੩੦:੨
ਪ੍ਰਸਿਧ–	ਮਸ਼ਹੂਰ, ੫:੩; ੯:੧
ਪ੍ਰਸੀਜੈ–	ਪ੍ਰਸੰਨ, ਪਸੀਜਣਾ, ੨੯:੪
ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ–	ਇਕ ਭਗਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਾਖਸ਼ ਪਿਤਾ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੇ ਰਾਮ ਮਾਲਾ ਜਪਣ ਕਾਰਨ ਬੜੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿਤੇ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਰਸਿੰਘ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਕੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ੧੦:੩
ਪ੍ਰਕਾਸੀ–	ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਈ, ੩:੧
ਪ੍ਰਤੀਤ–	ਯਕੀਨ, ੧:੨
ਪ੍ਰਨਾਸੀ–	ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੩:੨
ਪ੍ਰਭ–	ਪਰਮਾਤਮਾ, ੪:੧; ੪; ੮:੪; ੧੧:੧; ੩; ੧੮:੪
ਪ੍ਰਭੁ–	ਪਰਮਾਤਮਾ, ੩:੩
ਪ੍ਰਭੂ–	ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੩:੪; ੨੦:੨; ੨੬:੪
ਪ੍ਰਮਾਨ–	ਪ੍ਰਮਾਣ, ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ, ਪਛਾਣ, ੧੬:੪

ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੋ— ਪਛਾਣਿਆ, ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਤਾ, ੧੨:੨; ੧੫:੪
ਪ੍ਰਮਾਨੁ— ਪਛਾਣਿਆ, ੨੦:੪
ਪ੍ਰਾਨ— ਸ੍ਵਾਸ, ੩੩:੩
ਪ੍ਰਿਥੀ— ਧਰਤੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ੨੩:੩
ਪ੍ਰੇਤ— ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ, ੩੩:੧
ਪ੍ਰੇਮ— ਪਿਆਰ, ੧:੨; ੧੮:੪
ਫਨਿੰਦ— ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੧੭:੧; ੧੩:੨
ਫਲ੍ਹੀਣ— ਨਿਹਫਲ, ੨੧:੧
ਫਲੁ— ਫਲ, ਮੇਵਾ, ਇਵਜ਼, ੨੦:੪
ਫਿਰਯੋ— ਫਿਰਿਆ, ਭਟਕਿਆ, ੧੮:੩
ਫਿਰਿਓ— ਦੇਖੋ ਫਿਰਯੋ, ੨੬:੨; ੩; ੩੧:੩
ਫਿਰਿਯੋ— ਦੇਖੋ ਫਿਰਯੋ, ੧੮:੨; ੩੧:੨
ਫਿਰੈ— ਫਿਰੇ, ਭਟਕਦਾ ਫਿਰੇ, ੪:੩
ਫੈਲਿ— ਪਸਰ, ਵਿਆਪਕ, ੩:੨
ਫੋਕਟ— ਸਖਣੇ, ੧੨:੪; ੧੫:੪; ੨੦:੪; ੨੧:੧; ੨੨:੪; ੩੨:੧
ਬਸਾਯੋ— ਵਸਾਇਆ, ੨੬:੨
ਬਿਹਾਇ— ਵਗਾਕੇ, ਵਹਾਕੇ, ੩੦:੧
ਬਹੁ— ਬਹੁਤ, ੧੦:੨
ਬਹੁਤੇ— 'ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ, ੨੬:੧
ਬਖਾਨਯੋ— ਵਿਖਿਆਨ ਕੀਤਾ, ੧੫:੧
ਬਖਾਨਿ— ਆਖ ਕੇ, ੩੩:੧
ਬਖਾਨਿਯੋ— ਵਿਖਿਆਨ ਕੀਤਾ, ੧੨:੧
ਬਖਾਨੇ— ਆਖਦੇ ਹਨ, ੫:੧; ੩
ਬਚੈਹੈ— ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੨:੩
ਬਡੇ— ਵੱਡੇ, ੨੫:੩
ਬਡੋ— ਵੱਡਾ, ੯:੧
ਬਢਾਏ— ਵਧਾਏ, ੧੮:੧
ਬਤਾਇ— ਦੱਸੇ, ੨੮:੪
ਬਤਾਯੋ— ਦਸਿਆ, ੧੭:੪
ਬਤਾਵੈਂ— ਦਸਦੇ ਹਨ, ੨੭:੪
ਬਤੇ— ਦਸਦੇ ਹਨ, ੧੬:੧
ਬੰਧਨ— ਰੋਕਾਂ, ਫਾਹੀ, ੨੦:੩
ਬਧਿਕ— ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ੧੪:੧; ੩੧:੨
ਬਧੇ— ਬੱਝੇ, ੧੨:੧; ੨੩:੧
ਬਨਾਇ— ਬਣਾਏ, ਸਿਰਜੇ, ੧੭:੧
ਬਨੇ— ਬਣੇ ਸਵਰੇ, ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ, ੨੫:੩
ਬਰਦਾਨ— ਵਰਦਾਨ, ਅਸੀਸ, ੨੨:੧
ਬਲ— ਜ਼ੋਰ, ਸ਼ਕਤੀ, ੨੧:੨
ਬਾਸਦੇਵਹਿ— ਵਾਸਦੇਵ ਨੂੰ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ, ੧੪:੪

ਬਾਸੀ— ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਸੀ, ੩:੩
ਬਾਸੁਰ— ਦਿਨ, ੧:੧; ੨੯:੩
ਬਾਚਨ— ਬੱਚ, ੨੩:੧
ਬਾਜ਼— ਘੋੜੇ, ੨੫:੩
ਬਾਨ— ਤੀਰ, ੧੪:੧
ਬਾਪ— ਪਿਤਾ, ੧੪:੪
ਬਾਰ— ਵਾਰੀ, ੧੬:੩; ੩੨:੪; ੩੩:੪
ਬਿਆਸ— ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਵੇਦ ਵਿਆਸ, ੧੫:੩
ਬਿਆਧਿ— ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ੨੦:੩
ਬਿਸਨੋ— ਵੈਸ਼ਨੋ, ੧੬:੨
ਬਿਸਰਾਏ— ਭੁਲਾਏ, ੧੮:੩
ਬਿਸਾਰਿ— ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ, ੧੨:੪
ਬਿਸ੍ਵਨਾਇਕ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੬:੨
ਬਿਸ੍ਵਨਾਥ— ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੯:੩
ਬਿਗਾਨ— ਓਪਰੇ, ਬਿਗਾਨੇ, ੩੩:੩
ਬਿਗਾਰਿਓ— ਵਿਗਾੜਿਆ, ੨੫:੪
ਬਿਚਾਰ— ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ, ੬:੩; ੧੦:੨; ੪
ਬਿਚਾਰਾ— ਵਿਚਾਰਿਆ, ੬:੩
ਬਿਚਾਰਿਓ— ਵਿਚਾਰਿਆ, ੨੫:੩
ਬਿਚਾਰੁ— ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ, ੧੬:੩
ਬਿਚਾਰੇ— ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ, ਸੋਚੇ, ੧੦:੨
ਬਿਤਿਯੋ— ਬੀਤ ਗਿਆ, ਬੀਤਿਆ, ੨੧:੩
ਬਿਦਿਸਾ— ਉਪ–ਦਿਸ਼ਾ, ਛੋਟੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਜੋ ਦੋ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਨ, ੯:੩; ੧੧:੩
ਬਿਦੇਸ— ਪਰਦੇਸ, ੨੪:੨
ਬਿਧਿ— ਪ੍ਰਕਾਰ, ੧੫:੪; ੨੨:੨
ਬਿਨ— ਬਿਨਾ, ਬਗੈਰ, ੧:੩; ੫:੨
ਬਿਨਾ— ਬਗੈਰ, ੧:੧; ੪:੪; ੧੮:੪; ੨੯:੪
ਬਿਭੂਤ— ਵਿਭੂਤੀ, ਸੁਆਹ, ੧੮:੨
ਬਿਬੈਰ— ਵੈਰ ਰਹਿਤ, ੧੩:੩
ਬਿਲੋਕਿ— ਦੇਖਕੇ, ੮:੩; ੩੧:੨
ਬਿੜਾਲ— ਬਿੱਲਾ, ੩੧:੨
ਬੀਚ— ਵਿਚ, ੧੨:੨; ੨੫:੩; ੨੭:੪
ਬੇਗ— ਜਲਦੀ, ੩੩:੨
ਬੇਦ— ਵੇਦ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਹੈ, ੪:੧; ੬:੩; ੮:੧; ੯:੨; ੧੦:੧; ੨; ੧੭:੪; ੨੪:੪; ੨੬:੧
ਬੈਸ— ਉਮਰ, ਆਯੂ, ੨੧:੪
ਬ੍ਰਹਮ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੨੮:੪
ਬ੍ਰਹਮਾ— ਇਕ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਾਂ, ੧੭:੩; ੨੪:੧
ਬ੍ਰਤ— ਵਰਤ, ਪ੍ਰਣ, ੧:੨; ੨:੧; ੮:੧

ਬ੍ਰਿਤ— ਵਰਤ, ਪ੍ਰਣ, ੨:੨
ਬ੍ਰਿਧ— ਬਢੇਪਾ, ੨੧:੨
ਭਉਨ— ਭਵਨ, ਘਰ, ੩੩:੩
ਭਇਓ— ਹੋਇਆ, ੨੪:੧; ੩
ਭਏ— ਹੋਏ, ੨:੪
ਭਗਵੰਤ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੨੧:੪; ੨੫:੪; ੩੧:੪
ਭਜਿ— ਦੌੜ, ਭੱਜ, ੨੯:੪; ੩੩:੧
ਭਜਿਓ— ਸਿਮਰਿਆ, ੨੫:੪
ਭਜਿਯੋ— ਸਿਮਰਿਆ, ੨੧:੪; ੩੧:੪
ਭਜੇ— ਸਿਮਰੇ, ੧੫:੩;.੧੬:੨
ਭੰਡਾਰ— ਖਜ਼ਾਨਾ, ੩੩:੩
ਭਯੂਜੂ— ਹੋਏ ਜੀ, ੧੩:੨
ਭਯੋ— ਹੋਏ, ੨੧:੧; ੨੨:੩; ੨੪:੨
ਭਰਮ— ਭੁਲੇਖਾ, ੨੨:੪
ਭਰੋਸ— ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ, ੨੨:੩
ਭਲੀ— ਚੰਗੀ, ੨੨:੧
ਭਵਾਨ— ਵਰਤਮਾਨ, ੭:੨; ੮:੨
ਭਵਿਖ— ਆਉਣਵਾਲਾ ਸਮਾਂ, ੨੩:੨
ਭਵਿਖਤ— ਦੇਖੋ ਭਵਿਖ, ੭:੨
ਭਾਖਤ— ਕਹਿਣਾ, ੧੫:੧
ਭਾਜਤ— ਭੱਜਣਾ, ੩੨:੨
ਭਾਜਨ— ਭੱਜਦਾ, ੩੨:੨
ਭਾਜਿ— ਭੱਜ ਕੇ, ੨੮:੨
ਭਾਂਤਿ— ਪ੍ਰਕਾਰ, ੬:੩; ੧੦:੨
ਭੀਤਰ— ਅੰਦਰ, ਵਿਚ, ੩੦:੧
ਭੀਰ— ਮੁਸੀਬਤ, ਭੀੜ, ੨੨:੩
ਭੁਲਾਨਿਯੋ— ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ, ੧੧:੪
ਭੂਤ— ਅਤੀਤ, ਬੀਤ ਗਿਆ, ੭:੨; ੮:੨; ੨੩:੨
ਭੂਮਿ— ਧਰਤੀ, ੯:੩; ੧੧:੨; ੨੪:੧
ਭੂਲਿ— ਭੁੱਲਕੇ, ੧:੨; ੨੯:੩
ਭੇਖ— ਭੇਸ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ੧੯:੪
ਭੇਦ— ਫਰਕ, ਅੰਤਰ , ੪:੧; ੭:੪; ੧੩:੪; ੧੭:੪; ੨੪:੪; ੨੬:੧; ੨੭:੪; ੨੯:੨
ਭ੍ਰਮਾਨਿਯੋ— ਭਰਮਾਇਆ ਭਟਕਿਆ, ੨੪:੧
ਮਸੰਦਨ— ਮਸੰਦ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ੨੮:੩; ੨੯:੧
ਮਸੀਤ— ਮਸਜਦ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪੂਜਾ ਸਥਾਨ, ੧੨:੨
ਮਹਾਂ— ਮਹਾਨ, ਬਹੁਤ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ੧੯:੪; ੩੨:੪; ੩੩:੪
ਮਹਾਦੀਨ— ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਮਤ ਭਾਵ ਇਸਲਾਮ, ੨੭:੩
ਮਹਾਪ੍ਰਭ— ਮਹਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੩:੧

ਮਹਿ–	ਧਰਤੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ੯:੪
ਮਹਿਮਾ–	ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ, ਉਪਮਾ, ੯:੪
ਮਹੀਧਰ–	ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੭:੩; ੮:੨; ੯:੧; ੧੧:੨
ਮਹੇਸ਼–	ਮਹੇਸ਼, ਸ਼ਿਵਜੀ, ੧੨:੧; ੧੬:੧
ਮਹੇਸਹਿ–	ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ, ੧੫:੧
ਮਹੇਸੁਰ–	ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ੪:੩
ਮਟ–	ਮਟੀ, ਸਮਾਧ, ੧:੨
ਮੰਤ੍ਰ–	ਮੰਤਰ, ਗੁਰ, ੨੭:੨
ਮੰਦਰ–	ਘਰ, ਗ੍ਰਿਹ, ੧੨:੨
ਮਨੁ–	ਚਿਤ, ਮਨ, ੧:੨; ੪:੪; ੫:੪; ੮:੪; ੯:੪; ੧੯:੧; ੨੩:੪; ੨੬:੪
ਮਨੈਂ–	ਮਨ ਵਿਚ, ੧੨:੩
ਮਰੇ–	ਮਰ ਗਏ, ੨੩:੩
ਮੜੀ–	ਕਬਰ, ਸਮਾਧ, ੧:੨
ਮਾਂਗਨ–	ਮੰਗਣਾ, ੩੦:੩
ਮਾਤ–	ਮਾਤਾ, ਮਾਂ, ੧੪:੪
ਮਾਨਤ–	ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ੧੬:੧
ਮਾਨਯੌ–	ਮੰਨਿਆਂ, ੧੧:੩; ੨੪:੪
ਮਾਨਿਯੋ–	ਮੰਨਿਆ, ੧੨:੩
ਮਾਨੁ–	ਮੰਨ ਕੇ, ੧੩:੪
ਮਾਨੈ–	ਮੰਨੇ, ੧:੨; ੫:੨
ਮਾਲ–	ਧਨ ਮਾਲ, ਸਮਾਨ, ੨੪:੧
ਮਿਟ–	ਮਿਟਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ, ੨੪:੩
ਮਿਟਾਇ–	ਮਿਟਾ ਦਿਤੇ, ੨੩:੨
ਮਿਟਾਹੀਂ–	ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੨੦:੨
ਮਿਲ–	ਮਿਲਕੇ, ਇਕਠੇ ਹੋਕੇ, ੬:੩
ਮ੍ਰਿਤੁ–	ਮੌਤ, ੨੩:੧; ੩੨:੩
ਮੁਹਿ–	ਮੈਨੂੰ, ੨੯:੧
ਮੁਖ–	ਮੂੰਹ, ੧੮:੨
ਮੁਖੋ–	ਮੁਖ ਤੋਂ, ੩੦:੩
ਮੁਝੇ–	ਮੈਨੂੰ, ੯:੪
ਮੂਰਖ–	ਬੇਅਕਲ, ੧੯:੧
ਮੂੜ–	ਮੂਰਖ, ਬੇਅਕਲ, ੪:੪; ੮:੪; ੨੬:੪
ਮੇਰੋ–	ਮੇਰਾ, ੨੯:੩
ਮੈ–	ਵਿਚ, ਅੰਦਰ ਮਹਿ, ੧:੪; ੬:੨[੨]; ੧੨:੨; ੨੦:੧; ੨੩:੩; ੨੬:੨; ੨੭:੩
ਮੋ–	ਵਿਚ, ੭:੨; ੯:੪
ਮੋਹਿ–	ਮੈਨੂੰ, ੧੭:੪; ੨੮:੩
ਯਹਿ–	ਇਹ, ੨੦:੪
ਰਸੂਲ–	ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ, ੨੩:੧

ਰਹਯੋ— ਰਹੇ, ੩:੩
ਰਹਿਯੋ— ਰਹੇ, ੩:੨
ਰਹੀ— ਵਿਆਪਕ, ੯:੪
ਰੰਕ— ਕੰਗਾਲ, ੫:੪
ਰਘੇਸ— ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ੧੫:੩
ਰਥ— ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਇਕ ਵਾਹਨ ਦਾ ਨਾਂ, ੧੨:੩
ਰਮਾਪਤਿ— ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ੧੫:੩
ਰਾਤਹਿ— ਲਗੇ ਹੋਏ, ਖੁੱਭੇ ਹੋਏ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ, ੨੯:੪
ਰਾਮ— ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ੧੨:੩; ੧੩:੧; ੨੩:੧
ਰੂਪ— ਸਰੂਪ, ਸ਼ਕਲ—ਸੂਰਤ, ੨:੪
ਰੇ— ਅਨਾਦਰ ਵਾਲੀ ਸੰਬੋਧਨੀ ਸ਼ਬਦ ਰੇ, ਓਇ, ਹੇ, ੪:੪; ੫:੪; ੮:੪; ੧੯:੪; ੨੨:੪; ੨੩:੪; ੨੬:੪; ੩੨:੪; ੩੩:੧; ੪
ਲਹਿਯੋ— ਲਿਆ, ੧੦:੧
ਲਖਿਯੋ— ਦੇਖਿਆ, ਸਮਝਿਆ, ੧੭:੪
ਲਖੈ— ਦੇਖੇ, ਸਮਝੇ, ੩੦:੨; ੩
ਲਗਾਇ— ਲਗਾਉਣਾ, ੧੮:੧
ਲਗਾਯੋ— ਲਗਾਇਆ, ੧੪:੧
ਲਜਾਯੋ— ਸ਼ਰਮਾਇਆ, ੩੧:੨
ਲਯਾਵੈ— ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੭:੩
ਲਯੋਜੂ— ਲਿਆ ਜੀ, ੧੩:੪
ਲਾਇ— ਲਗਾਏ, ੧੮:੨
ਲਾਗ— ਲੱਗਣਾ, ੧੮:੩; ੩੧:੩
ਲਾਗਤ— ਲਗਦਾ ਹੈ, ੨੩:੪
ਲਾਜ— ਸ਼ਰਮ, ਲੱਜਾ, ੧੮:੪; ੨੧:੩; ੨੫:੩; ੪; ੨੯:੩
ਲੀਨੇ— ਲਏ, ੨੯:੪
ਲੂਟੈਦੈ— ਲੁਟਦੇ ਹਨ, ੨੮:੨
ਲੂਟਤ— ਲੁਟਦੇ ਹਨ, ੩੦:੪
ਲੇਊ— ਲਵਾਂ, ੨੮:੪[੨]
ਲੇਤ— ਲੈਣਾ, ੨੦:੩
ਲੇਨ— ਲੈਣ, ੧੩:੪
ਲੈ— ਲੈਕੇ, ੧੨:੧; ੨੮:੩
ਲੈਲ— ਲੋਭੀ, ਲਾਲਚੀ, ੨੩:੪
ਲੋਕ— ਦੁਨੀਆ, ੮:੩; ੧੧:੩; ੩੧:੩
ਲੋਗ— ਲੋਕ, ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬੰਦੇ, ੧੯:੨
ਲੋਗਨ— ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ੧੧:੧; ੧੯:੨; ੩੦:੧; ੪
ਲੋਗਨਿ— ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ੩੦:੧
ਲੋਭ— ਲਾਲਚ, ੧੮:੩
ਵਹੀ— ਉਹੀ, ੮:੨

ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ (ਮੂਲਪਾਠ)

ੴ ਹੁਕਮ ਸੱਤਿ
ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ।
ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾਹ
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਕਮਾਲਿ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਇਮ ਕਰੀਮ॥
ਰਜ਼ਾ ਬਖਸ਼ ਰਜ਼ਿਕ ਰਿਹਾਕੁਨ ਰਹੀਮ॥ ੧॥
ਅਮਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦ ਓ ਦਸਤਗੀਰ॥
ਖ਼ਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਦਿਲ ਪਜ਼ੀਰ॥ ੨॥
ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ ਖ਼ੂਬੀ ਦਿਹੋਂ ਰਹਨਮੂੰ॥
ਕਿ ਬੇਗੂੰਨੋ ਬੇਚੂੰ ਚੂੰ ਬੇਨਗੂੰ॥ ੩॥
ਨ ਸਾਜ਼ੋ ਨ ਬਾਜ਼ੋ ਨ ਫੌਜ਼ੋ ਨ ਫ਼ਰਸ਼॥
ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਾ ਏ ਐਸ਼ ਅਰਸ਼॥ ੪॥
ਜਹਾਂ-ਪਾਕ ਜਬਰਸਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ॥
ਉਜ਼ਾਮੀ-ਦਿਹੋ ਹਮਚੁ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹਜ਼ੂਰ॥ ੫॥
ਅਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਓ ਪਾਕ ਪਰਵਰਦਗਾਰ॥
ਰਹੀਮ ਅਸਤੋ ਰੋਜ਼ੀ-ਦਿਹੋ ਹਰ ਦਿਯਾਰ॥ ੬॥
ਕਿ ਸਾਹਿਬੇ-ਦਿਯਾਰ ਅਸਤ ਆਜ਼ਮ ਅਜ਼ੀਮ॥
ਕਿ ਹੁਸਨਲ-ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਰਾਜ਼ਿਕ ਰਹੀਮ॥ ੭॥
ਕਿ ਸਾਹਿਬੇ-ਸ਼ਊਰ ਅਸਤ ਆਜਿਜ਼ ਨਿਵਾਜ਼॥
ਗ਼ਰੀਬੁਲ-ਪ੍ਰਸਤੋ ਗ਼ਨੀਮੁਲ ਗੁਦਾਜ਼॥ ੮॥
ਸ਼ਰੀਅਤ-ਪ੍ਰਸਤੋ ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ ਮਆਬ॥
ਹਕੀਕਤ-ਸ਼ਨਾਸੋ ਨਵੀਉਲ ਕਿਤਾਬ ॥ ੯॥
ਕਿ ਦਾਨਿਸ਼-ਪਿਜ਼ੋ ਹਸਤ ਸਾਹਿਬੇ ਸ਼ਊਰ॥
ਹਕੀਕਤ-ਸ਼ਨਾਸਸਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ॥ ੧੦॥
ਸ਼ਨਾਸਿੰਦਾਏ ਇਲਮਿ ਆਲਮ ਖੁਦਾਇ॥
ਕੁਸ਼ਇੰਦਾਐ ਕਾਰਿਆਲਮ ਕੁਸ਼ਾਇ॥ ੨੨॥
ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦਾਏ ਕਾਰਿ ਆਲਮ ਕਬੀਰ॥
ਸ਼ੁਨਾਸਿੰਦਾ ਏ ਇਲਮਿ-ਆਲਮ ਅਮੀਰ॥ ੧੨॥

ਦਾਸਤਾਨ

ਮਰਾ ਇਮਤਬਾਰੇ ਬਹੀਂ ਕਸਮ ਨੇਸਤ॥

ਕਿ ਏਜ਼ਦ ਗਵਾਹਸਤੁ ਯਜ਼ਦਾਂ ਯਕੇਸਤ॥ ੧੩॥
ਨ ਕਤਰਾ ਮਰਾ ਇਅਤਬਾਰਿ ਬਰੋਸਤ॥
ਕਿ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਵਾ ਦੀਵਾਂ ਹਮਾਂ ਕਿਜ਼ਬ-ਗੋਸਤ॥ ੧੩॥
ਕਸੇ ਕੌਲਿ ਕੁਰਾਂ ਕੁਨਦ ਇਅਤਬਾਰ॥
ਹਮਾਂ ਰੋਜ਼ਿ-ਆਖ਼ਿਰ ਸ਼ਵੈਦ ਮਰਦ ਖ਼ਵਾਰ॥ ੧੫॥
ਹੁਮਾ ਰਾ ਕਸੇ ਸਾਯਾ ਆਯਦ ਬਜ਼ੇਰ॥
ਬਰੋ ਦਸਤ ਦਾਰਦ ਨ ਜ਼ਾਗੇ ਦਲੇਰ॥ ੧੬॥
ਕਸੇ ਪੁਸ਼ਤ ਉਫਤਦ ਪਸੇ ਸ਼ੇਰਿ-ਨਰ॥
ਨਗੀਰਦ ਬੁਜ਼ੋ ਮੇਸ਼ੋ ਆਹੂ ਗੁਜ਼ਰ॥ ੧੭॥
ਬਮੁਸਹਫ਼ ਕਸਮ ਖੁਫਯਾ ਗਰ ਖੁਰਦਮੇ॥
ਨ ਯਕ ਗਾਮ ਹਮ ਪੇਸ਼ ਅਜ਼ਾ ਬਰਦਮੇ॥ ੧੧॥
ਗੁਰਸਨਾ ਚਿਹ ਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ਚਿਹਲ ਨਰ॥
ਕਿ ਦਹ ਲਕ ਬਰਾਯਦ ਬਰੋ ਬੇਖ਼ਬਰ॥ ੧੬॥
ਕਿ ਪੈਮਾਂ-ਸ਼ਿਕਨ ਬੇਦਰੰਗ ਆਮਦੰਦ॥
ਮਯਾਂ ਤੇਗੋ ਤੀਰੋ ਤੁੰਫ਼ਗ ਆਮਦੰਦ॥ ੨੦॥
ਬ-ਲਾਚਾਰਗੀ ਦਰਮਿਯਾਂ ਆਮਦਮ॥
ਬ-ਤਦਬੀਰਿ ਤੀਰੋ ਕਮਾਂ ਆਮਦਮ॥ ੨੧॥
ਚੁ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼ਤ॥
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ॥ ੨੨।
ਚਿਹ ਕਸਮਿ ਕੁਰਾਂ ਮਨ ਕੁਨਮ ਇਅਤਿਬਾਰ॥
ਵਗਰਨਾ ਤੂ ਗੋਈ ਮਨ ਈਂ ਰਹ ਚਿਕਾਰ॥ ੨੩॥
ਨ-ਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦਿ ਰੋਬਾਹ-ਪੇਚ॥
ਵਗਰ ਹਰਗਿਜ਼ ਈ ਰਹ ਨਯਾਰਦ ਬਹੇਚ॥ ੨੪॥
ਹਰ ਆਂ ਕਸ ਕਿ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ ਆਯਦਸ਼॥
ਮਜ਼ੋ ਬਸਤਨੋ ਕੁਸ਼ਤਨੀ ਬਾਯਦਸ਼॥ ੨੫॥
ਬ-ਰੰਗਿ ਮਗਸ ਸਿਆਰ-ਪੋਸ਼ ਆਮਦੰਦ॥
ਬ-ਯਕ ਬਾਰਗੀ ਦਰ ਖ਼ਰੋਸ ਆਮਦੰਦ॥ ੨੬॥
ਹਰ ਆ ਕਸ ਜ਼ਿ ਦੀਵਾਰ ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ॥
ਬਖੁਰਦਨ ਯਕੇ ਤੀਰ ਸ਼ੁਦ ਗ਼ਰਕਿ ਖ਼ੂੰ॥ ੨੭॥
ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਨਯਾਮਦ ਕਸੇ ਜ਼ਾਂ ਦੀਵਾਰ॥
ਨ ਖੁਰਦੰਦ ਤੀਰੋ ਨ ਗਸ਼ਤੰਦ ਖ਼੍ਵਾਰ॥ ੨੮॥
ਚੁ ਦੀਦਮ-ਕਿ ਨਾਹਰ ਬਿਯਾਮਦ-ਬ-ਜੰਗ॥
ਚਸ਼ੀਦਾ ਯਕੇ ਤੀਰਿ ਮਨ ਬੇ-ਦਰੰਗ॥ ੨੯॥
ਹਮਾਖ਼ਿਰ ਗੁਰੇਜ਼ੰਦ ਬਜਾਇ ਮਸਾਫ਼॥
ਬਸੇ ਖ਼ਾਨਾ ਖੁਰਦੰਦ ਬੇਰੂੰ ਗਜ਼ਾਫ਼॥ ੩੦॥
ਕਿ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿ ਦੀਗਰ ਬਯਾਮਦ ਬਜੰਗ॥

ਚੁ ਸੈਲਿ ਰਵਾਂ ਹਮਚੁ ਤੀਰੋ ਤੁਫ਼ੰਗ।। ੩੧।।
ਬਸੈ ਹਮਲਾ ਕਰਦੰਦ ਬ-ਮਰਦਾਨਗੀ।।
ਹਮ ਅਜ਼ ਹੋਸ਼ਗੀ ਹਮ ਜ਼ਿ ਦੀਵਾਨਗੀ।। ੩੨।।
ਬਸੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੋ ਬਸੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਖ਼ੁਰਦ।।
ਦੋ ਕਸ ਰਾ ਬਜਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਹਮ ਜਾਂ ਸੁਪੁਰਦ।। ੩੨।।
ਕਿ ਆਂ ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ ਸਾਯਾ ਏ ਦੀਵਾਰ।।
ਨਯਾਦਮ ਬ-ਮੈਦਾਂ ਬ-ਮਰਦਾਨਾਵਾਰ।। ੩੪।।
ਦਰੇਗਾ ਅਗਰ ਰੂਏ ਊ ਦੀਦਮੇ।।
ਬ-ਯਕ ਤੀਰ ਲਾਚਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਦਮੇ।। ੩੫।।
ਹਮਾਖ਼ਿਰ ਬਸੇ ਜ਼ਖ਼ਮਿ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ।।
ਦੂ ਸੂਏ ਬਸੇ ਕੁਸ਼ਤਾ ਸ਼ੁਦ ਬੇਦਰੰਗ।। ੩੬।।
ਬਸੇ ਬਾਰ ਬਾਰੀਦ ਤੀਰੋ ਤੁਫ਼ੰਗ।।
ਜ਼ਿਮੀ ਗਸ਼ਤ ਹਮਚੂੰ ਗੁਲੇ ਲਾਲਾ ਰੰਗ।। ੩੭।।
ਸਰੋਪਾਇ ਅੰਬੋਹ ਚੰਦਾ ਸ਼ੁਦਹ।।
ਕਿ ਮੈਦਾਂ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਗੂ ਓ ਚੌਗਾ ਸ਼ੁਦਾ।। ੩੮।।
ਤਰੰਕਾਰਿ ਤੀਰੋ ਤਰੰਗਿ ਕਮਾਂ।।
ਬਰਾਮਦ ਯਕੇਹਾ ਓ ਹੂ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ।। ੩੯।।
ਦਿਗਰ ਸ਼ੋਰਸ਼ਿ ਕੈਬਰਿ ਕੀਨਾ ਕੋਸ਼।।
ਜ਼ਿ ਮਰਦਾਨਿ ਮਰਦਾ ਬਿਰੂੰ ਰਫ਼ਤ ਹੋਸ਼।। ੪੦।।
ਹਮ ਆਖਿਰ ਚਿਹ ਮਰਦੇ ਕੁਨੱਦ ਕਾਰਜ਼ਾਰ।।
ਕਿ ਬਰ ਚਿਹਲ ਤਨ ਆਯਦਸ਼ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ।। ੪੧।।
ਚਰਾਗਿ-ਜਹਾਂ ਚੂੰ ਸ਼ੁਦਾ ਬੁਰਕਅ-ਪੋਸ਼।।
ਸ਼ਹੇ-ਸ਼ਬ ਬਰਾਮਦ ਹਮ ਜਲਵਾ ਜੋਸ਼।। ੪੨।।
ਹਰ ਆਂ ਕਸ ਬਕੌਲੇ ਕੁਰਾਂ ਆਯਦਸ਼।।
ਕਿ ਯਜਦਾਂ ਬਰੋ ਰਹਨੁਮਾ ਆਯਦਸ਼।। ੪੩।।
ਨ ਪੇਚੀਦਾ ਮੂਏ ਨ ਰੰਜੀਦਾ ਤਨ।।
ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਿਕਨ।। ੪੪।।
ਨਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦਿ ਪੈਮਾਂ-ਸ਼ਿਕਨ।।
ਕਿ ਦੌਲਤ ਪ੍ਰਸਤਸਤੋ ਈਮਾਂ ਫ਼ਿਗਨ।। ੪੫।।
ਨ ਈਮਾਂ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨ ਔਜ਼ਾਇ ਦੀਂ।।
ਨ ਸਾਹਿਬ਼ ਸ਼ਨਾਸੀ ਨ ਮੁਹੰਮਦ ਯਕੀਂ।। ੪੬।।
ਹਰ ਆਂ ਕਸ ਕਿ ਈਮਾਂ ਪ੍ਰਸਤੀ ਕੁਨੱਦ।।
ਨ ਪੈਮਾ ਖ਼ੁਦਸ਼ ਪੇਸ਼ੋ ਪਸਤੀ ਕੁਨੱਦ।। ੪੭।।
ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਰਾਜ਼ਰਹ ਇਅਤਬਾਰ ਨੇਸਤ।।
ਦਿਹ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾਨਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਯਕਸਤ।। ੪੮।।
ਚੁ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾਂ ਸਦ ਕੁਨੱਦ ਇਖ਼ਤਿਆਰ।।

ਮਰਾ ਕਤਮ ਨਾਯਦ ਅਜ਼ੋ ਇਅਤਬਾਰ।। ੪੯ ।।
ਅਗਰਚਿਹ ਤੁਰਾ ਇਅਤਬਾਰ ਆਮਦੇ।।
ਕਮਰ ਬਸਤਾਏ ਪੇਸ਼ਵਾਰ ਆਮਦੇ।। ੫੦ ।।
ਕਿ ਫ਼ਰਜ਼ਸਤ ਬਰ ਸਰ ਤੁਰਾ ਈਂ ਸੁਖਨ।।
ਕਿ ਕੌਲੇ ਖੁਦਾ ਅਸਤ ਕਸਮਸਤ ਮਨ।। ੫੧ ।।
ਅਗਰ ਹਜ਼ਰਤੇ ਖੁਦ ਸਿਤਾਦਾ ਸ਼ਵੱਦ।।
ਬਜਾਨੋ ਦਿਲੇ ਕਾਰ ਵਾਜ਼ਿਹ ਸ਼ਵੱਦ।। ੫੨ ।।
ਸ਼ੁਮਾ ਰਾ ਚੁ ਫ਼ਰਜ਼ਸਤ ਕਾਰੇ ਕੁਨੀ।।
ਬਮੂਜਬ ਨਵਿਸ਼ਤਾ ਸ਼ੁਮਾਰੇ ਕੁਨੀ।। ੫੩ ।
ਨਵਿਸ਼ਤਾ ਰਸੀਦੋ ਬਗੁਫ਼ਤਾ ਜ਼ਬਾਂ।।
ਬਿਬਾਯਦ ਕਿ ਈਂ ਕਾਰ ਰਾਹਤ ਕਸਾਂ।। ੫੪ ।।
ਹਮੂੰ ਮਰਦ ਬਾਯਦ ਸ਼ਵੱਦ ਸੁਖਨਵਰ।।
ਨ ਸ਼ਿਕਮੇ ਦਿਗਰ ਦਰ ਦਹਾਨੇ ਦਿਗਰ।। ੫੫ ।
ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਮਰਾ ਗੁਫ਼ਤ ਬੇਰੂੰ ਨਯਮ।।
ਅਗਰ ਰਾਸਤੀ ਖੁਦ ਬਿਯਾਰੀ ਕਦਮ।। ੫੬ ।।
ਤੁਰਾ ਗਰ ਬਿਬਾਯਦ ਆਂ ਕੌਲੇ ਕੁਰਾਂ।।
ਬਨਿਜ਼ਦ ਸ਼ੁਮਾ ਰਾ ਰਸਾਨਮ ਹਮਾਂ। । ੫੭ ।।
ਕਿ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਦਰ ਕਸਬਾ ਕਾਂਗੜ ਕੁਨੱਦ।।
ਵਜਾਂ ਪਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਹਮ ਸ਼ਵੱਦ।। ੫੮ ।।
ਨ ਜ਼ਰਾ ਦਰੀਂ ਰਾਹ ਖ਼ਤਰਾ ਤੁਰਾਸਤ।।
ਹਮਾ ਕੌਮਿ ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮਿ ਮਰਾਸਤ।। ੫੯ ।।
ਬਿਯਾ ਤਾ ਸੁਖ਼ਨ ਖੁਦ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕੁਨੇਮ।।
ਬਰੂਏ ਸ਼ੁਮਾ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕੁਨੇਮ।। ੬੦ ।
ਅਗਰ ਤੂ ਬਯਜ਼ਦਾਂ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਕੁਨੀ।।
ਬਕਾਰਿ ਮਰਾਂ ਈਂ ਨ ਸੁਸਤੀ ਕੁਨੀ।। ੬੧ ।।
ਬਿਬਾਯਦ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਸੀ ਕੁਨੀ।।
ਨ ਗੁਫ਼ਤਾ ਕਸੇ ਕਸ ਖਰਾਸੀ ਕੁਨੀ।। ੬੩ ।।
ਤੂ ਮਸਨਦ ਨਸੀਂ ਸਰਵਰੇ ਕਾਇਨਾਤ।।
ਕਿ ਅਜੁਬਸਤ ਇਨਸਾਫ਼ ਈਂ ਹਮ ਸਿਫ਼ਾਤ।। ੬੩ ।
ਕਿ ਅਜਬਸਤ ਇਨਸਾਫ਼ੋ ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ।।
ਕਿ ਹੈਫ਼ ਅਸਤ ਸਦ ਹੈਫ਼ ਈਂ ਸਰਵਰੀ।। ੬੪ ।।
ਕਿ ਅਜਬਸਤ ਅਜਬਸਤ ਤਕਵਾ ਸ਼ੁਮਾ।।
ਬਜੁਜ਼ ਰਾਸਤੀ ਸੁਖ਼ਨ ਗੁਫ਼ਤਨ ਜ਼ਯਾ।। ੬੫ ।।
ਮੱਜ਼ਨ ਤੇਗ਼ ਬਰ ਖੂਨਿ ਕਸ ਬੇਦਰੇਗ।।
ਤੁਰਾ ਨੀਜ਼ ਖੂੰ ਚਰਖ਼ ਰੇਜ਼ਦ ਬਾ ਤੇਗ।। ੬੬ ।।
ਤੂ ਗਾਫ਼ਿਲ ਮਸ਼ੌ ਮਰਦ ਯਜ਼ਦਾਂ-ਸਨਾਸ਼।।

ਕਿ ਊ ਬੇਨਿਯਾਜ਼ ਅਸਤ ਊ ਬੇ-ਸਿਪਾਸ॥ ੬੭॥
ਕਿ ਊ ਬੇਮੁਹਾਬਸਤ ਸਾਹਾਨਿਸ਼ਾਹ॥
ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ਸੱਚ ਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹ॥ ੬੮॥
ਖੁਦਾਵੰਦਿ ਈਜ਼ਦ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ॥
ਕੁੰਨਿਦਾਸਤ ਹਰਕਸ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ॥ ੬੯॥
ਹਮ ਅਜ਼ ਪਰਿ ਮੋਰਾ ਹਮ ਅਜ਼ ਪੀਲਤਨ॥
ਕਿ ਆਜਿਜ਼ ਨਵਾਜ਼ਸਤੋ ਗ਼ਾਫਿਲ-ਸ਼ਿਕਨ॥ ੭੦॥
ਕਿ ਊ ਰਾ ਚੁ ਇਸਮਸਤੇ ਆਜਿਜ਼-ਨਵਾਜ਼॥
ਕਿ ਊ ਬੇ-ਸਿਪਾਸ ਅਸਤੋ ਊ ਬੇ-ਨਿਯਾਜ਼॥ ੭੧॥
ਕਿ ਊ ਬੇਨਿਗੂੰ ਅਸਤ ਊ ਬੇ-ਚਿੰਗੂ॥
ਕਿ ਊ ਰਹਨੁਮਾ ਹਸਤ ਊ ਰਹਨਮੂੰ॥ ੭੨॥
ਕਿ ਬਰ ਸਰ ਤੁਰਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਕਸਮਿ ਕੁਰਾਂ॥
ਬਗੁਫ਼ਤਾ ਸ਼ੁਮਾ ਕਾਰ ਖ਼ੂਬੀ ਰਸਾ॥ ੭੩॥
ਬਿਬਾਯਦ ਤੂ ਦਾਨਿਸ਼ ਪ੍ਰਸਤੀ ਕੁਨੀ॥
ਬ-ਕਾਰੇ ਸ਼ੁਮਾ ਚੀਰਾ ਦਸਤੀ ਕੁਨੀ॥ ੭੪॥
ਚਿਹਾ ਸੁਦ ਕਿਹ ਬਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤਾ ਚਾਰ॥
ਕਿਹ ਬਾਕੀ ਬਾ-ਮਾਂਦਸਤ ਪੇਚੀਦਾ ਮਾਰ॥ ੭੫॥
ਚਿਹ ਮਰਦੀ ਕਿ ਅਖ਼ਗਰ ਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ॥
ਕਿ ਆਤਿਸ਼ ਦਮਾਂ ਰਾ ਫ਼ਰੋਜ਼ਾਂ ਕੁਨੀ॥ ੭੬॥
ਚਿਹ ਖ਼ੁਸ਼-ਗੁਫ਼ਤ ਫ਼ਿਰਦੌਸੀਏ ਖ਼ੁਸ਼ ਜ਼ੁਬਾਂ॥
ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਬਵਦ ਕਾਰਿ ਆਹਰ ਮਨਾਂ॥ ੭੭॥
ਕਿ ਮਾ ਬਾਰਗਾਹਿ ਹਜ਼ਰਤ ਆਯਦ ਸ਼ੁਮਾ॥
ਅਜ਼ਾ ਰੋਜ਼ ਬਾਸ਼ੇਦ ਸ਼ਹਿਦੇ ਸ਼ੁਮਾ॥ ੭੮॥
ਅਗਰ ਕਾਰਿ ਈਂਬਰ ਤੂ ਬਸਤੀ ਕਮੁਰ॥
ਖ਼ਦਾਵੰਦ ਬਾਸ਼ਦ ਤੁਰਾ ਵਹਰਾ ਵਰ॥ ੭੯॥
ਵਗਰਨਾ ਤੂ ਈਂ ਰਾ ਫਰਾਮੁਸ਼ ਕੁਨੱਦ॥
ਤੁਰਾ ਹਮ ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼ ਯਜ਼ਦਾਂ ਕੁਨੱਦ॥ ੮੦॥
ਕਿ ਈਂ ਕਾਰਿ ਨੇਕ ਅਸਤੋ ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ॥
ਚੁ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਸੀ ਬਜ਼ਾਂ ਬਰਤਰੀ॥ ੮੧॥
ਤੁਰਾ ਮਨ ਨ-ਦਾਨਮ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾ-ਸ਼ਨਾਸ॥
ਬਰਆਮਦ ਜ਼ਿ ਤੂ ਕਾਰਹਾ ਦਿਲ-ਖ਼ਰਾਸ਼॥ ੮੨॥
ਸ਼ਨਾਸਦ ਹਮੀਂ ਤੂ ਨ ਯਜ਼ਦਾਂ ਕਰੀਮ॥
ਨਾ ਖ਼੍ਵਾਹਦ ਹਮੀਂ ਤੂ ਬਦੌਲਤ ਅਜ਼ੀਮ॥ ੮੩॥
ਅਗਰ ਸਰ ਕੁਰਾਂ ਰਾ ਬਖ਼ੁਰਦੀ ਕਸਮ॥
ਮਰਾ ਇਅਤਬਾਰੇ ਨ ਈਂ ਜ਼ੱਰਾ ਦਮ॥ ੮੪॥
ਹਜ਼ੂਰੀ ਨ ਆਯਮ ਨ ਈਂ ਰਹ ਸ਼ਵੱਮ॥

ਅਗਰ ਸ਼ਹ ਬ-ਖ੍ਵਾਹਦ ਮਨ ਆਂ ਜਾ ਰਵਮ॥ ੮੫॥
ਖ਼ੁਸ਼ਸ਼ ਸ਼ਾਹਿ-ਸ਼ਾਹਨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ॥
ਕਿ ਚਾਲਾਕ ਦਸਤੂਰ ਚਾਬੁਕ-ਰਕੇਬ॥ ੮੬॥
ਬਾ ਤਰਤੀਬ ਦਾਨਿਸ਼ ਬ ਤਦਬੀਰ ਤੇਗ॥
ਖ਼ੁਦਾਵੰਦੇ ਦੇਗੋ ਖ਼ੁਦਵੰਦੇ ਤੇਗ॥ ੮੭॥
ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤੋ ਰੋਸ਼ਨ-ਜ਼ਮੀਰ॥
ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਿ ਮੁਲਕ ਅਸਤ ਸਾਹਿਬਿ ਅਮੀਰ॥ ੮੮॥
ਕਿ ਰੋਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ ਅਸਤੋ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ॥
ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਾ ਏ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ॥ ੮੯॥
ਬ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ ਕਬੀਰ ਅਸਤੋ ਦਰ ਜੰਗਕੋਹ॥
ਮਲਾਇਕ ਸਿਫ਼ਤ ਚੂੰ ਸੁਰਯਾ ਸ਼ਿਕੋਹ॥੯੦॥
ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਲਮੀਂ॥
ਕਿ ਦਾਰਾਇ ਦੌਰ ਅਸਤੁ ਦੂਰਸਤ ਦੀਂ॥ ੯੧॥
ਮਨਮ ਕੁਸ਼ਤਾ ਅਮ ਕੋਹਿਯਾਂ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸੱਤ॥
ਕਿ ਆਂ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤੰਦੋ ਮਨ ਬੁਤ-ਸ਼ਿਕਸਤ॥ ੯੨॥
ਬਬੀਂ ਗਰਦਿਸ਼ ਬੇਵਫਾ ਏ ਜ਼ਮਾ॥
ਪਸੇ ਪੁਸ਼ਤ ਉਫਤਦ ਰਸਾਨਿਦ ਜ਼ਿਯਾਂ ॥੯੩॥
ਬਬੀਂ ਕੁਦਰਤੇ ਨੇਕ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ॥
ਕਿ ਅਜ਼ ਯਕ ਬ-ਦਹ ਲਕ ਰਸਾਨਦ ਹਲਾਕ॥ ੯੩॥
ਚਿਹ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੁਨੱਦ ਮਿਹਰਬਾਂ ਅਸਤ ਦੋਸਤ॥
ਕਿ ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦਗੀ ਕਾਰਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ ਓਸਤ॥ ੯੪॥
ਰਿਹਾਈ-ਦਿਹੋ ਰਹਨੁਮਾਈ ਦਿਹਦ॥
ਜ਼ੁਬਾਂ ਰਾ ਬ-ਸ਼ਿਫ਼ਤ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਿਹਦ॥ ੯੫॥
ਖਸਮ ਰਾ ਚੁ ਕੋਰ ਊ ਕੁਨਦ ਵਕਤਿ ਕਾਰ॥
ਯਤੀਮਾ ਬਿਰੂੰ ਮੇਬੁਰਦ ਬੇ-ਆਜ਼ਾਰ॥ ੯੬॥
ਹਰਾਂਕਸ ਕਿਹ ਓ ਰਾਸਤਬਾਜ਼ੀ ਕੁਨੱਦ॥
ਰਹੀਮੇ ਬਰੋ ਰਹਮ ਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨੱਦ॥ ੯੭॥
ਕਸੇ ਖ਼ਿਦਮਤ ਆਯਾਦ ਬਸੇ ਕਲਬੋ ਜਾਂ॥
ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ ਬਖ਼ਸ਼ੀਦ ਬਰ ਵੈ ਅਮਾ॥ ੯੮॥
ਚਿਹ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਰਾਂ ਹੀਲਾ-ਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨੱਦ॥
ਕਿ ਬਰ ਵੈ ਖ਼ੁਦਾ ਰਹਮਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨੱਦ॥ ੧੦੦॥
ਅਗਰ ਯਕ ਬਰਾਯਦ ਦਹੋ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ॥
ਨਿਗਹਬਾਨ ਊ ਰਾ ਸ਼ਵੱਦ ਕਿਰਦਗਾਰ॥ ੧੦੧॥
ਤੁਰਾ ਗਰ ਨਜ਼ਰ ਹਸਤ ਲਸ਼ਕਰ ਵਜ਼ਰ॥
ਕਿ ਮਾ ਰਾ ਨਿਗਾਹ ਅਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ੁਕਰ॥ ੧੦੨॥
ਕਿ ਊ ਰਾ ਗ਼ਰੂਰ ਅਸਤ ਬਰ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ॥
ਵ ਮਾ ਰਾ ਪਨਾਹ ਅਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਅਕਾਲ॥ ੧੦੩॥
ਤੂ ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ ਮਸ਼ੌ ਜੀਂ ਸਿਪੰਜੀ ਸਰਾਇ॥

ਕਿ ਆਲਮ ਬ ਗੁਜ਼ਰਦ ਸਰੇ ਜਾ ਬਜਾਇ॥ ੧੦੪॥
ਬਬੀਂ ਗਰਦਿਸ਼ਿ ਬੇਵਫਾਏ ਜ਼ਮਾਂ॥
ਕਿ ਬਰ ਹਰ ਬਗੁਜ਼ਰਨ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ॥ ੧੦੫॥
ਤੂ ਗਰ ਜਬਰ ਅਜਿਜ਼ ਖ਼ਰਾਸੀ ਮਕੁਨ॥
ਕਸਮ ਰਾ ਬ ਤੇਸ਼ਾ ਤਰਾਸ਼ੀ ਮਕੁਨ॥ ੧੦੬॥
ਚੂ ਹਕ ਯਾਰ ਬਾਸ਼ਦ ਚਿਹ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੁਨੱਦ॥
ਅਗਰ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਰਾ ਬਸਦ ਤਨ ਕੁਨੱਦ॥ ੧੦੭॥
ਖ਼ਸਮ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਗਰ ਹਜ਼ਾਰ ਆਵਰੁੱਦ॥
ਨੇ ਯਕ ਸੂ-ਇ ਊ ਰਾ ਅਜ਼ਾਰ ਆਵਰੁੱਦ ॥ ੧੦੮॥
ਅਗੰਜੋ ਅਭੰਜੋ ਅਰੂਪੋ ਅਰੇਖ॥
ਅਗਾਧੋ ਅਬਾਧੋ ਅਭਰਮੋ ਅਲੇਖ॥ ੧੦੯॥
ਅਰਾਗੋ ਅਰੂਪੋ ਅਰੇਖੋ ਅਰੰਗ॥
ਅਜਨਮੋ ਅਬਰਨੋ ਅਭੂਤੋ ਅਭੰਗ॥ ੧੧੦॥
ਅਛੇਦੋ ਅਭੇਦੋ ਅਕਰਮੋ ਆਕਾਮ॥
ਅਖੇਦੋ ਅਭੇਦੋ ਅਭਰਮੋ ਅਭਾਮ॥ ੧੧੧॥
ਅਰੇਖੋ ਅਭੇਖੋ ਅਲੇਖੋ ਅਭੰਗ॥
ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ ਬਖ਼ਸ਼ੰਦਾ-ਏ ਰੰਗ ਰੰਗ॥ ੧੧੨॥

ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ – ਤੁਕਤਤਕਰਾ

ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ – ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਉਜ਼ਾਸੀ-ਦਿਹੋ– ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੫:੨
ਉਫ਼ਤਦ– ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ, ੧੭:੧:੬੩:੨
ਊ– ਉਸਦਾ, ੩੫:੧; ੬੭:੨੨; ੭੨:੧; ੨੨; ੭੨:੧; ੨੨; ੯੭:੧; ੧੦੧:੨; ੧੦੩:੧; ੧੦੮:੨
ਓ– ਅਤੇ, ੨:੧; ੬:੧; ੩੮:੨; ੩੯:੨; ੯੮:੨
ਓਸਤ– ਉਹ ਹੈ, ੬੫:੨
ਅਸਤ– ਹੈ, ੭:੧; ੮:੧; ੨੨:੨; ੫੧:੨; ੬੪੨; ੬੭:੨; ੭੨:੧; ੮੮:੨; ੯੫:੨; ੧੦੨:੨; ੧੦੩:੧;੨
ਅਸਤੁ– ਹੈ, ੯੧:੨
ਅਸਤੋ– ਹੈ, ੬:੨; ੭੧:੨; ੮੮:੧; ੮੯:੧; ੯੦:੧
ਅਕਰਮੋ– ਕਰਮ ਰਹਿਤ, ਜੋ ਕਰਮ ਧਰਮ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ੧੧੧:੧
ਅਕਾਮ– ਕਾਮਨਾ ਜਾਂ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ, ੧੧੧:੧
ਅਕਾਲ– ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਕਾਲ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ੧੦੩:੨
ਅਖਗਰ– ਚੰਗਿਆੜ, ੭੬:੧
ਅਖੇਦੋ– ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਣਾ, ੧੧੧:੨
ਅਗਰ– ਜੇਕਰ, ੩੫:੧; ੫੨:੧; ੫੬:੨; ੬੨:੨; ੭੯:੨; ੮੪:੧; ੮੫:੨; ੧੦੧:੧; ੧੦੭:੨
ਅਗਰਚਿਹ– ਜੇਕਰ, ੫੦:੨
ਅਗੰਜੋ– ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ੧੦੯:੧
ਅਗਾਯੋ– ਅਥਾਹ, ੧੦੯:੨
ਅਛੇਦੋ– ਅਕੱਟ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂ ਛੇਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ੧੧੧:੧
ਅਜ਼– ਨਾਲ, ੨੨:੧; ੩੨:੧; ੩੮:੨; ੩੯:੨; ੭੦:੨[2]; ੯੪:੨
ਅਜਨਮੋ– ਜਨਮ ਰਹਿਤ, ਜੋ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ੧੧੦:੨
ਅਜਬਸਤ– ਬਚਿਤਰ ਅਜੀਬ ਹੈ, ੬੩:੨; ੬੭:੧; ੬੫:੨[2]
ਅਜ਼ਾ– ਉਸੇ, ੧੮:੨; ੭੮:੨
ਅਜ਼ਾਰ– ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ, ੧੦੮:੨
ਅਜ਼ੀਮ– ਮਹਾਨ, ੭:੧; ੮੩:੨
ਅਜ਼ੋ– ਤੇਰੇ, ੪੯:੨
ਅਤਾ– ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੬:੧; ੬੧:੧
ਅਬਰਨੋ– ਬਰਨ ਰਹਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣ ਨਹੀਂ, ੧੧੦:੨
ਅੰਬੋਹ– ਢੇਰ, ੩੧:੧
ਅਬਾਧੋ– ਅਗਰ ਹੈ, ੧੦੯:੨
ਅਭੰਗ– ਨਾਸ ਰਹਿਤ, ਅਮਰ, ੧੧੨:੧
ਅਭੀਜੋ– ਅਟੁਟ, ਜੋ ਭੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ੧੦੯:੧
ਅਭਰਮੋ– ਭਰਮ ਰਹਿਤ, ੧੦੯:੨; ੧੧੧:੨
ਅਭਾਗ– ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ੧੧੧:੨
ਅਭੂਤੋ– ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ; ਸੂਖ਼ਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪੰਜ ਭੂਤਕ

ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ੧੧੦:੨

ਅਭੇਖੋ– ਭੇਖ ਰਹਿਤ, ੧੧੨:੧

ਅਭੇਦੋ– ਭੇਦ-ਰਹਿਤ, ੧੧੧:੧; ੨

ਅਫ਼ਗਾਨਿ– ਪਠਾਣ, ੩੧:੧

ਅਮ– ਹਨ, ੯੨:੧

ਅਮਾਂ– ਅਮਾਨ, ਰਖਿਆ, ਸ਼ਰਣ, ੯੯:੨

ਅਮਾਂ-ਬਖਸ਼– ਸ਼ਰਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੨:੧

ਅਮੀਰ– ਸਰਦਾਰ, ਸ੍ਰੋਮਣੀ, ੧੨:੨; ੮੮:੧

ਅਰਸ਼– ਸੈਂਵਰਗ, ਬੈਕੁੰਠ, ਬਹਿਸ਼ਤ, ੪:੨

ਅਰੰਗ– ਰੰਗ ਰਹਿਤ ੧੧੦:੨

ਅਰਾਗੋ– ਰਾਗ ਰਹਿਤ, ੧੧੦:੧

ਅਰੂਪੋ– ਰੂਪ ਰਹਿਤ, ੧੦੯:੧; ੧੧੦:੧

ਅਰੇਖੋ– ਚਿਹਨ ਚਕਰ ਰਹਿਤ, ੧੧੦:੧; ੧੧੨:੧

ਅਲੇਖ– ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਚਿਤਰ ਨਹੀਂ, ੧੦੯:੨

ਅਲੇਖੋ– ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਚਿਤਰ ਨਹੀਂ, ੧੧੨:੧

ਆਂ– ਉਹ-ਉਸ, ੨੫:੧; ੨੭:੧; ੩੭:੧; ੪੩:੧; ੪੭:੧; ੫੭:੧; ੮੫:੨

ਆਸ਼ਨਾਈ– ਵਾਕਫੀਅਤ, ੯੬:੨

ਆਹਰ– ਸ਼ੈਤਾਨ, ੭੭:੨

ਆਹੂ– ਹਿਰਨ, ੧੭:੨

ਆਖਿਰ– ਅਖੀਰ, ੭੨:੧

ਆਜ਼ਮ– ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ੭:੧

ਆਜ਼ਿਜ਼– ਨਿਤਾਣਾ,ਨਿਮਾਣਾ, ੭੦:੨; ੭੧:੧; ੧੦੬:੧

ਆਤਿਸ਼– ਅੱਗ, ਅਗਨੀ, ੭੬:੨

ਆਮਦ– ਮਾਇਆ, ੨੭:੧

ਆਮਦਦ– ਮੈਂ ਆਇਆ, ੨੧:੧; ੨

ਆਮਦੰਦ– ਆਏ ਸੀ, ੨੦:੧; ੨; ੨੬:੧; ੨;

ਆਮਦੇ– ਆਉਂਦਾ, ੫੦:੧; ੨

ਆਯਦ– ਆ ਜਾਵੇ, ੧੬:੧; ੭੧:੧; ੯੯:੧

ਆਯਦਸ਼– ਇਤਬਾਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੨੫:੧; ੭੧:੨; ੭੩:੧; ੨;

ਆਯਮ– ਆਵਾਰਾ, ੮੫:੧

ਆਲਮ– ਦੁਨੀਆਂ, ਜਗਤ, ੧੧:੧; ੨ ; ੧੨:੧; ੧੦੭:੨

ਆਵਰੁੱਦ– ਲਿਆਵੇ, ੧੦੮:੧; ੨

ਔਜਾਇ– ਨਿਯਮ/ਨੇਮ/ਤਰੀਕਾ, ੪੬:੧

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ– ਔਰੰਗਜੇਬ (1618-1707) ਈ: ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਤੇ ਮਜ਼ਬੀ ਜਨੂੰਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਜ਼ਾਲਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਕੇ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਣਿਆ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੮੬:੧; ੯੦:੧

ਇਅਤਬਾਰ– ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ, ੧੫:੧; ੪੮:੧; ੪੯:੨; ੫੦:੧
ਇਅਤਬਾਰਿ– ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ, ੧੪:੧
ਇਅਤਬਾਰੇ– ਯਕੀਨ ਭਰੋਸਾ, ੧੩:੧; ੮੪:੧
ਇਅਤਿਬਾਰ– ਯਕੀਨ ਭਰੋਸਾ, ੨੩:੧
ਇਸਮਸਤ– ਨਾਮ ਹੈ, ੭੧:੧
ਇਖਤਿਆਰ– ਸਵੀਕਾਰ, ੪੯:੧
ਇਨਸਾਫ਼– ਨਿਆਂ, ੬੩:੨
ਇਨਸਾਫ਼ੋ– ਨਿਆਂ, ੬੪:੧
ਇਲਮਿ– ਵਿਦਿਆ, ਗਿਆਨ, ੧੧:੧; ੧੨:੨
ਈਂ– ਇਸ ਰਸਤੇ, ੨੩:੨; ੨੪ ;੧; ੨; ੪੫:੧; ੪੮:੧; ੫੧:੧; ੫੪:੨; ੬੧:੧; ੬੩:੨; ੬੪:੨; ੭੯:੧; ੮੦:੧; ੮੧:੧; ੮੪:੨; ੨; ੮੫:੧
ਈਜ਼ਦ– ਰੱਬ ੬੯:੧
ਈਆਂ– ਈਮਾਨ ੪੫:੨
ਈਆਂ-ਪ੍ਰਸਤੀ– ਈਮਾਨ ਪਾਲਣਵਾਲਾ ਭਾਵ ਈਮਾਨਦਾਰ, ੪੬:੧; ੪੭:੧
ਏ– ਹੈ, ੬੮:੨; ੮੬:੨
ਏਜ਼ਦ– ਰੱਬ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੩:੨
ਸ਼ਹੇ-ਸਬ– ਰਾਤ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੪੨:੨
ਸਚਾ– ਸੱਚਾ, ੬੮:੨
ਸਦ– ਸੌ, ੪੯:੧; ੬੪:੨; ੮੪:੧
ਸ਼ਦਹ– ਹੋ ਗਿਆ, ੩੮:੧
ਸ਼ਨਾਸਿੰਦਾਏ– ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਜਾਨਣਵਾਲਾ, ੧੧:੧; ੧੨:੨
ਸਨਾਸ਼ਦ– ਪਛਾਨਣਾ, ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਦਾ, ੮੩:੧
ਸਨਾਸ਼ੀ– ਪਛਾਣੋ, ਪਛਾਣ, ੪੬:੨; ੬੨:੧; ੮੧:੨
ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ– ਤਲਵਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ, ੨੨:੨
ਸਰ– ਸਿਰ ਤੇ, ੫੪:੨; ੭੩:੧
ਸਰਵਰੀ– ਸਰਦਾਰੀ, ੬੪:੨
ਸਰਵਰੇ– ਸਰਦਾਰ, ੬੩:੧
ਸਰਾਇ– ਸਰਾਂ, ਮੁਸਾਫਰਖਾਨਾ, ੧੦੪:੧
ਸ਼ਰੀਅਤ– ਪ੍ਰਸਤੋ-ਸ਼ਰੀਅਤ ਦਾ ਪਾਬੰਦ, ਧਰਮੀ, ੯:੧
ਸਰੇ– ਸਿਰ ਤੋਂ, ੧੦੪:੨
ਸਰੋਪਾਇ– ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰ, ੩੮:੧
ਸ਼ਵੱਦ– ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੫:੨; ੫੨:੧; ੫੫:੧; ੫੮:੨; ੧੦੧:੨
ਸ਼ਵਮ– ਜਾਵਾਂਗਾ, ੮੫:੧
ਸ਼ਾਹ– ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ੮੫:੨
ਸਾਹਿਸ਼ਾਹਾਨ– ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ, ੮੬:੧
ਸ਼ਾਹਿਦੇ– ਗਵਾਹ, ੭੮:੨
ਸ਼ਾਹਿਨਸ਼ਾਹਿ– ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਮਹਾਰਾਜਾ, ੩:੧; ੯੦:੧
ਸਾਹਿਬ– ਮਾਲਿਕ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ, ੪੬:੨
ਸਾਹਿਬਿ– ਮਾਲਿਕ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੮੮:੨

ਸਾਹਿਬੇ– ਸ਼ਊਰ-ਸੋਝੀਵਾਰ, ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ੮:੨; ੧੦:੧
ਸਾਹਿਬੇ-ਦਿਯਾਰ– ਮੁਲਕਾ ਦਾ ਵਾਲੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੭:੧
ਸਾਜੀ– ਕਰਦਾ ਹੈ, ੯੮:੨
ਸਾਜ਼ੋ– ਸਾਜ਼-ਸਮਾਨ, ਸਮਗ੍ਰੀ, ੪:੧
ਸਾਯਾ– ਪਰਛਾਵਾਂ, ੧੬:੧
ਸਾਯਾ-ਏ-ਦੀਵਾਰ– ਕੰਧ ਦੇ ਉਹਲੇ, ਓਟ ਵਿਚ, ੩੪:੧
ਸ਼ਿਆਹ ਪੋਸ਼– ਕਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਹਨ, ੨੬:੧
ਸ਼ਿਕਨ– ਤੋੜਨਵਾਲਾ ਮਾਰਨਵਾਲਾ, ੪੪:੨
ਸ਼ਿਕਮੇ– ਪੇਟ, ਦਿਲ ਵਿਚ, ੫੫:੨
ਸ਼ਿਕੋਹ– ਸ਼ਾਨ, ਦਬਦਬਾ, ੯੦:੨
ਸ਼ਿਤਾਦਾ– ਪਾਸ, ੫੨:੧
ਸ਼ਿਤਾਬੀ– ਜਲਦੀ, ੭੭:੨
ਸਿਪੰਜੀ– ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਦੀ, ਭਾਵ ਆਰਜ਼ੀ ਨਾਸ਼ਵਾਨ, ਅਸਥਿਰ, ੧੦੪:੧
ਸਿਫ਼ਤ– ਉਪਮਾਂ, ਗੁਣ, ੯੦:੨
ਸਿਫਾਤ– ਸਿਫ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ੬੩:੧
ਸੁਸਤੀ– ਢਿੱਲ, ਦੇਰੀ, ੬੧:੨
ਸ਼ੁਕਰ– ਧੰਨਵਾਦ, ੧੦੨:੨
ਸੁਖ਼ਨ– ਬਚਨ, ੫੧:੧
ਸੁਖ਼ਨਵਰ– ਬਚਨ ਦਾ ਪੱਕਾ, ੫੫:੧; ੬੦:੧; ੬੫:੨
ਸ਼ੁਦ– ਹੋਇਆ, ੨੭:੨; ੩੬:੨; ੭੫:੧
ਸ਼ੁਦਾ– ਹੋ ਗਿਆ, ੩੮:੨; ੪੨:੨
ਸਪੁਰਦ– ਮਰ ਗਏ, ੩੩:੨
ਸ਼ੁਮਾ– ਤੇਰਾ, ੫੩:੧; ੫੭:੨; ੬੦:੧; ੬੫:੧; ੭੩:੨; ੭੪:੨; ੭੮:੧; ੨
ਸ਼ੁਮਾਰੇ– ਹਿਸਾਬ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ, ੫੩:੨
ਸੁਰਯਾ– ਛੇ ਉੱਚੇ ਸਤਾਰਿਆ ਦਾ ਸਮੂਹ, ੯੦:੨
ਸੂਏ– ਦੋਹਾ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ, ੩੬:੨
ਸ਼ੇਰਿ– ਸ਼ੇਰ, ਸ਼ੀਹ, ੧੭:੧
ਸੈਲਿ– ਹੜ੍ਹ, ਤੂਫ਼ਾਨ, ੩੧:੨
ਸ਼ੋਰਸ਼ਿ– ਰੌਲਾ, ਗੜਬੜ, ੪੦:੧
ਹਸਤ– ਹੈ, ੧੦:੧; ੭੨ :੨; ੧੦੨:੧
ਹਕ– ਸੱਚ, ਰੱਬ, ੧੦੭:੨
ਹਕੀਕਤ– ਸਨਾਸਸਤੁ-ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਵਾਲਾ, ੧੦:੨
ਹਜ਼ਰਤ– ਜਨਾਬ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ, ੫੨:੧
ਹਜ਼ਾਰ– ਹਜ਼ਾਰ, ਦਸ ਸੌ, ੧੦੧:੧
ਹਜ਼ੂਰੀ– ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ, ੮੫:੧
ਹਮ– ਵੀ, ਭੀ, ੧੮:੨; ੩੨:੨^{2}; ੩੩:੨; ੪੧:੧; ੬੩:੨; ੭੦:੨^{2}; ੮੦:੨
ਹਮਚੁ– ਵਾਂਗ, ੩੧:੨
ਹਮਚੂ– ਵਾਂਗ, ੫:੨
ਹਮਚੂੰ– ਵਾਂਗ, ੩੭:੨

ਹਮਲਾ– ਆਕ੍ਰਮਣ, ਚੜ੍ਹਾਈ, ੩੨:੧; ੩੩:੧
ਹਮਾਂ– ਸਾਰੇ, ੧੪:੧; ੧੫:੨; ੨੨:੧; ੪੨:੨; ੫੭:੨; ੫੯:੨
ਹਮਾਖਿਰ– ਅਖਰੀ ਨੂੰ, ਆਖਿਰ, ੩੬:੧; ੩੬:੧
ਹਮੀ– ਬਾਵਜੂਦ, ੮੩:੧; ੨
ਹਮੂ– ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ, ੫੫:੧
ਹਰ– ਜੋ, ੬:੨; ੨੫:੧; ੧੭:੧; ੪੩:੧; ੪੭:੨; ੧੦੫:੨
ਹਰਗਿਜ਼– ਬਿਲਕੁਲ, ੨੪:੨
ਹਰਾਂਕਸ– ਹਰ ਉਹ ਸ਼ਖ਼ਸ, ੯੮:੧
ਹਕੀਕਤ– ਸ਼ਨਾਸੋ-ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ, ੯:੪
ਹਲਾਕ– ਮਾਰਨਾ, ੯੪:੨
ਹਲਾਲ– ਜਾਇਜ਼, ਯੋਗ, ਉਚਿਤ, ੨੨:੨
ਹਾ– ਹਾ ਹੂ, ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ, ੩੯:੨
ਹਜ਼ਿਰ-ਹਜ਼ੂਰ– ਹਰ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ, ਸਰਵਵਿਆਪਕ, ੫:੨
ਹੀਲਤੇ– ਸਾਧਨ, ਹੀਲੇ, ਉਪਾ, ੨੨:੧
ਹੀਲਾ-ਸਾਜ਼ੀ– ਧੋਖਾ, ਚਾਲਾਕੀ, ੧੦੦:੧
ਹੁਸਨਲ– ਸੌਂਦਰਯ, ਸੁਹੱਪਣ, ਸੁੰਦਰ, ਸੋਹਣਾ, ੮੯:੧
ਹੁਸਨਲ– ਜਮਾਲ-ਦੈਵੀ ਸੌਂਦਰਯ, ਰੱਬੀ ਹੁਸਨ, ੭:੨; ੮੮:੧
ਹੁਕਮਿ– ਆਦੇਸ਼, ੫੬:੨
ਹੁਮਾ– ਉਚੇ ਆਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੬:੧
ਹੂ– ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ,ਹੂਹਾ, ੩੯:੨
ਹੈਫ਼– ਲਾਹਨਤ/ਅਫਸੋਸ, ੬੪:੨²
ਹੋਸ਼– ਸੁਰਤ, ਹੋਸ਼ਹਵਾਸ, ੪੦:੨
ਹੋ ਸ਼ਗੀ– ਹੋਸ਼, ਚੇਤੰਨਤਾ, ੩੨:੨
ਕਉਲੇ– ਬਚਨ, ਵਾਅਦਾ, ੨੫:੧
ਕਸ– ਆਦਮੀ, ਮਨੁੱਖ, ੨੫:੧; ੨੭:੧; ੩੩:੨; ੪੩:੧; ੪੭:੧; ੬੨:੨; ੬੬:੧; ੬੯:੨
ਕਸਬਾ– ਨਗਰ, ੫੮:੧
ਕਸਮ– ਸੌਂਹ, ਸੁਗੰਧ, ੧੩:੧; ੧੮:੧; ੮੪:੧
ਕਸਮਸਤ– ਮੇਰੀ ਕਸਮ/ਸੌਂਹ, ੫੧:੨
ਕਸਮਿ– ਸੌਗੰਧ, ਸੌਂਹ, ੭੩:੧
ਕਸਮੇਂ– ਸੌਂਹਾਂ, ਸੁਗੰਧਾਂ, ੨੩:੧; ੪੮:੧; ੪੯:੧
ਕਸੇ– ਜੋ ਵੀ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ, ੧੫:੧; ੧੬:੧; ੧੭:੧; ੧੮:੧; ੬੨:੨; ੯੯:੧
ਕਤਰਾ– ਬੂੰਦ, ਰਤਾ ਜਿਹਾ, ੧੪:੧; ੪੯:੧
ਕਦਮ– ਪਲਾਂਘ, ਪੈਰ, ੫੬:੨
ਕਬੀਰ– ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ, ੧੨:੧; ੯੦:੧
ਕਮਰ– ਲੱਕ, ਕਮਰ ਕੱਸਾ, ੫੦:੨; ੭੯:੧
ਕਮਾਂ– ਕਮਾਨ, ੨੧:੨; ੩੯:੧
ਕਮਾਲਿ– ਕਮਾਲ, ਅਲੌਕਿਕ, ੧:੧

ਕਰਦੰਦ–	ਕੀਤੇ, ੩੨:੨
ਕਰਦੈ–	ਕੀਤੇ, ੩੩:੧
ਕਰਾਮਾਤ–	ਆਲੌਕਿਕ ਕਾਰਨਾਮਾ, ਚਮਤਕਾਰ, ੧:੧
ਕਰੀਮ–	ਕਿਰਪਾਲੂ, ਕਿਰਪਾ/ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧:੧; ੮੩:੧
ਕਲਬੇ–	ਦਿਲ ਵਾਲੇ, ੯੯:੧
ਕਾਇਨਾਤ–	ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੬੩:੧
ਕਾਇਮ–	ਸਥਿਰ, ੧:੧
ਕਾਂਗੜ–	ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪਿੰਡ ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ੫੮:੧
ਕਾਜ਼ੀ–	ਮੁਨਸਿਫ਼, ੫੬:੧
ਕਾਰ–	ਕੰਮ, ੨੨:੧; ੫੪:੨; ੭੩:੨
ਕਾਰਹਾ–	ਕੰਮ, ੮੨:੨
ਕਾਰਜ਼ਾਰ–	ਜੰਗ ਵਿਚ, ੪੧:੧
ਕਾਰਿ–	ਕੰਮ-ਕਾਰ, ਕਾਰਜ, ੧੧:੨; ੮੧:੨; ੭੭:੨; ੯੫:੨; ੯੭:੧ ੧੨:੧;
ਕਾਰੇ–	ਕੰਮ, ੧੯:੧; ੫੩:੧
ਕਿ–	ਜੋਕਿ, ੩:੨; ੭:੧; ੨; ੮:੧; ੯:੨; ੧੦:੧; ੧੩:੨; ੧੪:੨; ੧੯:੨; ੨੦:੨; ੨੪:੧; ੨੫:੧; ੨੫:੧; ੨੮:੧; ੨੯:੧; ੩੧:੧; ੩੪:੧; ੩੮:੨; ੨; ੪1:2; ੪੩:2; ੪੪:੨; ੪੫ ;੧; ੨; ੪੭:੧; ੪੮:੧; ੫੧:੧; ੨; ੫੪:੨; ੫੯:੧; ੫੮:੧; ੬੨:੧; ੬੩:੧; ੬੪:੧:੨; ੬੫:੧; ੬੭:੨; ੭੦:੨; ੭੧:੧; ੨; ੭੨:੧:੨; ੭੩:੧; ੭੬:੧; ੨; ੮੧:੧; ੮੨:੧; ੮੮:੧; ੮੯:੧; ੯੧:੨; ੯੪:੨; ੯੫:੨; ੧੦੦:੨; ੧੦੨:੨; ੧੦੩:੧; ੧੦੪:੨; ੧੦੫:੨
ਕਿਹ–	ਕਿ, ੭੫:੧; ੨; ੯੮:੧
ਕਿਜ਼ਬ–	ਗੋਸਤ-ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਝੂਠੇ ਹਨ, ੧੪:੨
ਕਿਰਦਗਾਰ–	ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ਕਰਤਾਰ, ਕਰਤਾਪੁਰਖ, ੧੦੧:੨
ਕੀਨਾ–	ਧ੍ਰੋਹ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜਾਬਰ, ੪੦:੧
ਕੁਸ਼ਤਨੀ–	ਮਾਰਨਾ, ੨੫:੨
ਕੁਸ਼ਤਾ–	ਮਾਰੇ ਗਏ, ੩੬:੨; ੭੫:੧; ੯੫:੧ .
ਕੁਸ਼ਤੁ–	ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ੩੩:੨
ਕੁਸ਼ਾਇ–	ਖੋਲਣ ਵਾਲਾ, ੧੧:੨
ਕੁਸ਼ਾਇੰਦਾਏ–	ਹਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਖੋਲਣ ਵਾਲਾ, ੧੧:੨
ਕੁਦਰਤੇ–	ਸ਼ਕਤੀ, ਬਲ, ਜ਼ੋਰ, ੯੪:੧
ਕੁਨਮ–	ਕਰਾਂ, ੨੩:੧
ਕੁਨਿੰਦਾਸਤ–	ਕਰਨਵਾਲਾ, ਕਰਤਾ, ਕਰਨਹਾਰ, ੬੯:੨
ਕੁਨੀ–	ਕਰੇਂ, ੫੩:੧; ੨; ੬੧:੧; ੬੨:੧; ੨; ੭੪:੧; ੨; ੭੬:੧; ੨
ਕੁਨੇਮ–	ਕਰ ਲਈਏ, ੬੦:੧; ੨
ਕੁਨੱਦ–	ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰ ਲਵੇ, ੧੫:੧; ੧੯:੧; ੪੧:੧; ੪੭:੧;੨; ੪੯:੧; ੫੮:੧; ੮੦:੧; ੨; ੯੫:੧; ੯੭:੧; ੯੮:੧; ੨; ੧੦੦:੧; ੨; ੧੦੭:੧; ੨
ਕੁਰਾਂ–	ਕੁਰਆਨ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਆਧਾਰ ਹੈ,

੧੫:੧; ੨੩:੧; ੨੫:੧; ੪੩:੧; ੪੯:੧; ੫੭:੧; ੭੩:੧; ੮੪:੧

ਕੁਰਾਨਸਤ– ਕੁਰਾਨ ਦੀ, ੪੮:੨

ਕੈਬਰਿ– ਬਰਛੇ, ੪੦:੧

ਕੋਸ਼– ਬੜਾ ਸ਼ੋਰ, ੪੦:੧

ਕੋਹ– ਪਹਾੜ, ੯੦:੧

ਕੋਹਿਯਾ– ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ, ੯੨:੧

ਕੋਰ– ਅੰਨਾ, ੯੭:੧

ਕੌਮਿ– ਕੌਮ, ੫੬:੨

ਕੌਲਿ– ਬਚਨ, ਵਾਅਦੇ, ੧੫:੧

ਕੌਲੇ– ਬਚਨ, ਸੁਗੰਧਾਂ, ਵਾਅਦੇ, ੫੭:੧; 2

ਖ਼ਸਮ– ਦੁਸ਼ਮਨ, ਵੈਰੀ, ਸ਼ਤਰੂ, ੯੭:੧; ੧੦੮:੧

ਖਤਰਾ– ਡਰ, ਭੈ, ਅਸ਼ੰਕਾ, ੫੬:੧

ਖ਼ਤਾ-ਬਖ਼ਸ਼– ਭੁੱਲਾਂ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨ :੨

ਖਮੋਸ਼ਾ– ਬੁਝਾ ਦੇਵੇ, ੭੬ :੧

ਖ਼ਰਾਸ਼ੀ– ਦੁਖੀ ਸਤਾਉਣਾ, ੬੨ :੨; ੧੦੬ :੧

ਖਰੋਸ਼– ਜੋਸ਼ (ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ), ੨੬ :੨

ਖ਼ਵਾਰ– ਜ਼ਲੀਲ, ੧੫ :੨

ਖ਼ਾਨਾ– ਪਠਾਣ, ੩੦ :੨

ਖ਼ਿਦਮਤ– ਸੇਵਾ, ਟਹਿਲ, ੯੯ :੧

ਖੁਸ਼ਸ਼– ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ, ੮੯ :੧

ਖ਼ੁਸ– ਗੁਫ਼ਤ-ਚੰਗਾ ਆਖਿਆ, ੭੭ :੧

ਖੁਸ਼-ਜਬਾਂ– ਮਿਠੀ ਜ਼ਬਾਨ, ੭੭ :੧

ਖਫ਼ਯਾ– ਗੁਪਤ, ੭੮ :੧

ਖ਼ੁਦ– ਆਪ, ੫੨ :੧; ੫੬ :੧; ੬੦ :੧

ਖੁਦਸ਼– ਆਪਣਾ, ੪੭ :੨

ਖ਼ੁਦਾ– ਪਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ, ੫੧ :੨; ੧੦੦ :੨

ਖੁਦਾਇ– ਪਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ, ਖੁਦਾ, ੧੧ :੧

ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ– ਰੱਬ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ੪ :੨; ੭੯ :੨; ੮੯ :੨; ੧੧੨ :੨

ਖੁਦਾਵੰਦਿ– ਰੱਬ, ਖ਼ੁਦਾ, ੬੯:੧; ੮੮:੨

ਖੁਦਾਵੰਦੇ– ਰੱਬ ਨੇ, ੮੭ :੨

ਖ਼ੁਦਾ-ਬੁਰਦ– ਆਪ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੪੪ :੨

ਖ਼ੁਰਦ– ਖਾਧੇ, ੩੩ :੧

ਖੁਰਦੰਦ– ਸ਼ੇਖ਼ੀਆਂ ਮਾਰਨਾ, ੨੮ :੨; ੩੦ :੨

ਖੁਰਦਮੇ– ਖਾਸੀ ਹੁੰਦੀ, ੧੮ :੧

ਖੂੰ– ਲਹੂ, ਖ਼ੂਨ, ੨੭ :੨; ੬੬ :੨

ਖੂਨਿ– ਖ਼ੂਨ, ਲਹੂ, ੬੬ :੧

ਖ਼ੂਬੀ– ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਗੁਣ, ਚੰਗਾ, ੭੬ :੨

ਖ਼ੂਬੀ-ਦਿਹੋ– ਵਡਿਆਈਆਂ ਨੇਕੀਆਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ੩ :੧

ਖ੍ਵਾਹਦ– ਚਹੁੰਦਾ, ੮੩ :੨

ਖ਼੍ਵਾਜਾ– ਖਵਾਜਾ ਜ਼ਫਰਬੇਗ, ੩੪ :੧
ਖ਼੍ਵਾਰ– ਖੁਆਰ, ੨੮ :੨
ਗਸ਼ਤ– ਹੋ ਗਈ, ੩੭ :੨
ਗਸ਼ਤੰਦ– ਨਾ ਹੋਏ ਖੁਆਰ, ੨੮ :੨
ਗਜ਼ਾਫ– ਡੀਂਗਾਂ/ਸ਼ੇਖ਼ੀਆ, ੩੦ :੨
ਗਨੀਮੁਲ-ਗੁਦਾਜ਼–ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ, ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ , ੮:੨
ਗਰ– ਜੇਕਰ, ੧੮ :੧; ੫੭ :੧; ੧੦੨ :੧; ੧੦੬ :੧; ੧੦੪ :੧
ਗਰਕਿ– ਗਰਕ, ਲਹੂ ਵਿਚ ਲਥ-ਪਥ, ੨੭ :੨
ਗਰਦਿਸ਼ਿ– ਚੱਕਰ, ਫੇਰ, ੧੦੫ :੧
ਗਰਦਿਸ਼ੇ– ਚੱਕਰ, ਫੇਰ, ੯੩ :੧
ਗਰੀਬੁਲ-ਪ੍ਰਸਤੋ– ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੮ :੨
ਗ਼ਰੂਰ– ਅਹੰਕਾਰ, ੧੦੩ :੧
ਗਵਾਹ ਸਤੁ– ਗਵਾਹ ਸਾਖੀ ਹੈ, ੧੩:੨
ਗਾਫ਼ਿਲ– ਅਚੇਤ,ਲਾਪ੍ਰਵਾਹ, ੬੭:੧; ੧੦੪:੧
ਗਾਫ਼ਿਲ– ਸ਼ਿਕਨ-ਲਾਪ੍ਰਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੭੦:੨
ਗਾਮ– ਕਦਮ, ੧੮:੨
ਗੁਜ਼ਰ– ਲੰਘਣਾ, ੧੭:੨
ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦਾਇ– ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੧੨:੧
ਗੁਫ਼ਤ– ਆਖਿਆ, ਕਿਹਾ, ੫੬:੧
ਗੁਫ਼ਤਨ– ਆਖਣ, ੬੫:੨
ਗੁਫ਼ਤਾ– ਆਖੀ ਹੋਈ ਗੱਲ, ੬੨:੧
ਗੁਰਸਨਾ– ਭੁੱਖੇ-ਭਾਣੇ, ੧੯:੧
ਗੁਰੇਜ਼ੰਦ– ਭੱਜ ਗਏ, ਨੱਸ ਗਏ, ੩੦:੧
ਗੁਲੇ– ਫੁੱਲ, ੩੭:੨
ਗੂ– ਗੇਂਦ, ੩੮:੨
ਗੋਈ– ਆਖ, ਕਹਿ, ੨੩:੨
ਚਸ਼ੀਦਾ– ਚੱਖਿਆ, ੨੯:੨
ਚੰਦਾਂ– ਇੰਨੇ, ੩੮:੧
ਚਰਖ– ਆਸਮਾਨ,ਅੰਬਰ, ੬੬:੨
ਚਰਾਗਿ-ਜਹਾਂ ਸੂਰਜ, ੪੨:੧
ਚਾਬੁਕ– ਰਕੇਬ-ਫੁਰਤੀਲਾ ਘੋੜ ਸਵਾਰ, ੮੬:੨
ਚਾਰ– ਚਾਰ, ੭੫:੧; ੭੩:੧
ਚਾਲਾਕ– ਹੁਸ਼ਿਆਰ, ੮੬:੨
ਚਿਹ– ਕੀ, ੧੯:੧; ੨੩:੧; ੪੨:੧; ੪੮:੨; ੭੫:੧; ੭੭:੧; ੯੫:੧; ੧੦੦:੧; ੧੦੭:੧
ਚਿਹਲ– ਚਾਲ੍ਹੀ, ੧੯:੧; ੪੧:੨
ਚਿਕਾਰ– ਕੀ ਕੰਮ? ਕੀ ਵਾਸਤਾ, ੨੩:੨
ਚੀਰਾ– ਜਬਰਦਸਤੀ, ਸਖਤੀ, ੭੪:੨

ਚੁ–	ਜਦ, ੨੨:੧; ੨੯:੧; ੩੧:੨; ੪੯:੧; ੫੩:੧; ੭੧:੧; ੮੧:੨; ੯੭:੧
ਚੂੰ–	ਜਦੋਂ, ੩:੨; ੭੫:੧; ੯੦:੨; ੧੦੭:੧
ਚੋਗਾਂ–	ਖੂੰਡੀ, ੩੮:੨
ਜਹਾਂ–	ਜਹਾਨ, ਦੁਨੀਆਂ, ੩੯:੨
ਜਹਾਂ-ਪਾਕ–	ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ੫:੧
ਜ਼ਹੂਰ–	ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ, ੫:੧; ੧੦:੨
ਜ਼ਖ਼ਮ–	ਫੱਟ, ੩੩:੧
ਜ਼ਖਮਿ–	ਫੱਟ ੩੬:੧
ਜੰਗ–	ਯੁਧ, ਲੜਾਈ, ੯੦:੧
ਜ਼ਬਰ–	ਤਕੜਾ, ੧੦੬:੧
ਜ਼ਬਰਦਸਤ–	ਜੋਰਾਵਰ, ਸਰਬ ਸਮਰਥ, ੫:੧
ਜ਼ਬਾਂ–	ਜ਼ਬਾਨੀ, ਮੌਖਿਕ, ੫੪:੧
ਜ਼ ਮਾਂ–	ਆਕਾਸ਼, ਅੰਬਰ, ੬੮:੨; ੬੯:੧; ੯੩:੧; ੧੦੫:੧
ਜ਼ਮਾਲ–	ਜੋਬਨ, ੮੯:੧
ਜ਼ਮੀਨੋ–	ਧਰਤੀ, ਫਰਸ਼, ੬੮:੨; ੬੯:੧
ਜ਼ਮੀਰ–	ਅੰਤਹਿਕਰਣ, ੮੯:੧
ਜ਼ਯਾਂ–	ਨੁਕਸਾਨ-ਦੇਹ, ਹਾਨੀਕਾਰਕ, ੬੫:੨
ਜ਼ਰ–	ਧਨ, ਪੈਸਾ, ਮਾਲ, ੧੦੨:੧
ਜ਼ਰਹ–	ਰਤਾ ਭਰ, ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ, ੪੮:੧; ੫੯:੧
ਜ਼ੱਰਾ–	ਕਿਣਕਾ, ਰਤੀ ਭਰ, ੮੪:੨
ਜਲਵਾ–	ਸਜ ਧੱਜ, ਨਜ਼ਾਰਾ, ੪੨:੧
ਜਾਂ–	ਜਾਨ, ੩੩:੨; ੪੪:੨; ੮੫:੨; ੯੯:੧; ੧੦੪:੨
ਜ਼ਾਹਿਰ–	ਪ੍ਰਤੱਖ, ੫:੧; ੧੦:੨
ਜ਼ਾਮੇ–	ਕਾਂ, ੧੬:੨
ਜ਼ਿ–	ਤੋਂ, ੨੭:੧; ੩੨:੨; ੪੦:੨; ੮੨:੨
ਜ਼ਿਮੀ–	ਜ਼ਮੀਨ, ਧਰਤੀ, ੩੭:੨
ਜ਼ਿਯਾ–	ਨੁਕਸਾਨ, ਹਾਨੀ, ੯੩:੨
ਜ਼ੀ–	ਇਸ ਤੋਂ, ੧੦੪:੧
ਜ਼ੁਬਾਂ–	ਜ਼ਬਾਨ, ਰਸਨਾ, ਜੀਭ, ੯੬:੨
ਜੋਸ਼–	ਵੇਗ, ੪੨:੨
ਤਕਵਾ–	ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ, ੬੫:੧
ਤਨ–	ਸਰੀਰ, ਦੇਹੀ, ੪੧:੨; ੪੪:੧; ੧੦੭:੨
ਤਰੰਕਾਰਿ–	ਆਵਾਜ਼-ਟੁਣਕਾਰ, ੩੯:੧
ਤਰੰਗਿ–	ਆਵਾਜ਼, ੩੯:੧
ਤਰਾਸ਼ੀ–	ਤਰਾਸ਼ਣਾ-ਤੋੜਨਾ, ੧੦੬:੨
ਤਾ–	ਤਾਂ ਕਿ, ੬੦:੧
ਤੀਰ–	ਸਰ, ਤੀਰ, ੨੭:੨; ੩੫:੨
ਤੀਰੋ–	ਤੀਰ, ਸਰ, ੨੦:੨; ੨੧:੨; ੨੮:੨; ੩੧:੨; ੩੬:੧; ੩੭:੧; ੩੯:੧
ਤੁਫ਼ੰਗ–	ਬੰਦੂਕ, ੨੦:੨; ੩੧:੨; ੩੬:੧; ੩੭:੧

ਤੁਰਾ– ਤੇਰੇ, ਤੇਰਾ, ੫੧:੧; ੫੭:੧; ੬੬:੨; ੭੩:੧; ੭੯:੨; ੮੦:੨; ੮੨:੧; ੧੦੨:੧
ਤੁਰਾਸਤ– ਤੈਨੂੰ ਹੈ, ੫੯:੧
ਤੇਸ਼ਾ– ਤੇਸਾ, ਤਰਖਾਣ ਦਾ ਇਕ ਔਜ਼ਾਰ, ੧੦੬:੧
ਤੇਗ– ਤਲਵਾਰ, ਮਿਆਨ, ੬੬:੧; ੮੭:੧; 2
ਤੇਗ਼ੋ– ਤੇਗ, ਤਲਵਾਰ, ੨੦:੨
ਤੂ– ਤੂੰ, ੨੩:੨; ੫੦:੧; ੬੩:੧; ੬੭:੧; ੭੪:੧; ੭੯:੧; ੮੦:੧; ੮੨:੨; ੮੩:੧; ੨; ੧੦੪:੧; ੧੦੬:੧
ਦਸਤ– ਹੱਥ, ੧੬:੨; ੨੨:੨
ਦਸਤਗੀਰ– ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ, ਮਦਦਗਾਰ, ੨ :੧
ਦਸਤੀ– ਹੱਥੀ, ੭੪:੨
ਦਸਤੂਰ– ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ, ੮੬:੨
ਦਹ– ਦਸ, ੧੯:੨
ਦਹ-ਹਜ਼ਾਰ– ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ, ੧੦੧:੧
ਦਹਾਨੇ– ਮੂੰਹ ਵਿਚ, ੫੫:੨
ਦਹੋਂ– ਦਸ, ੧੦੧:੧
ਦਮ– ਸਾਹ, ਸ੍ਵਾਸ, ੮੪:੨
ਦਮੇ– ਸ੍ਵਾਸ, ਦਮ, ੭੬:੨
ਦਮਾਂ– ਭੜਕਦੀ ਹੋਈ, ੭੬:੨
ਦਰ– ਜੋਸ਼, ਅੰਦਰ, ੨੬:੨; ੫੫:੨; ੫੮:੧; ੯੦:੧
ਦਰਗੁਜ਼ਸਤ– ਲੰਘ ਜਾਣੇ, ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣੇ, ੨੨:੧
ਦਰਮਿਯਾਂ– ਵਿਚਕਾਰ, ਦਰਮਿਆਨ, ੨੧:੧
ਦਰੀਂ– ਇਸ ਪਾਸੇ, ੫੯:੧
ਦਰੇਗਾ– ਅਫਸੋਸ, ੩੫:੧
ਦਲੇਰ– ਬਹਾਦਰ, ੧੬:੨
ਦਾਨਮ– ਜਾਣਦਾ, ੨੪:੧
ਦਾਨਿਸ਼– ਸਿਆਣਾ, ਅਕਲਮੰਦ, ੭੪:੧; ੮੭:੧
ਦਾਨਿਸ਼– ਪਿਜ਼ੋ-ਗਿਆਨ ਦਾ ਖੋਜੀ, ੧੦:੧
ਦਾਰਦ– ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ੧੬:੨
ਦਾਰਾਇ– ਨਿਆਂਦਾਰ, ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਹਾਕਮ, ੯੧:੨
ਦਿਹਦ– ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੯੬:੧;2
ਦਿਗਰ- ੪੦:੧; ੫੫:੨
ਦਿਯਾਰ– ਦੇਸ਼, ਮੁਲਕ, ੬:੨
ਦਿਲ– ਮਨ, ਦਿਲ, ੨:੨
ਦਿਲ-ਖ਼ਰਾਸ– ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦੁਖਦਾਈ, ੮੨:੨
ਦਿਲੇਕਾਰ– ਦਿਲ ਤੋਂ ਮਸਲਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ੫੨:੨
ਦੀਂ– ਦੀਨ, ਧਰਮ, ੪੬:੧; ੮੧:੧; ੯੧:੨
ਦੀਗਰ– ਇਕ ਹੋਰ, ੩੧:੧
ਦੀਦਮ– ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ, ੨੯:੧

ਦੀਦਮੇ— ਮੈਂ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ, ੩੫:੧
ਦੀਂ— ਪਰਵਰੀ-ਦੀਨ-ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ੬੪:੧
ਦੀਵਾਂ— ਦੀਵਾਨ, ਵਜ਼ੀਰ, ਮੰਤਰੀ, ੧੪:੨
ਦੀਵਾਨਗੀ— ਪਾਗਲਪੰਣ, ੩੨:੨
ਦੀਵਾਰ— ਕੰਧ, ੨੭:੧; ੨੮:੧
ਦੁ— ਦੋ, ੩੬:੨
ਦੁਸ਼ਮਨ— ਵੈਰੀ, ਸ਼ਤਰੂ, ੪੪:੨; ੯੫:੧; ੧੦੦:੧; ੧੦੭:੧
ਦੁਸ਼ਮਨੀ— ਵੈਰੀ, ਸ਼ਤਰੁਤਾ, ੧੦੭:੨; ੧੦੯:੧
ਦੂਰਸਤ— ਦੂਰ ਹੈ, ੯੧:੨
ਦੇਗੋ— ਦੇਗ, ਲੰਗਰਪਾਣੀ, ਵਲਟੋਹਾ, ੮੭:੨
ਦੋ— ਦੋ, ਇਕ ਜਮ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਦੋ, ੩੩:੨
ਦੋਸਤ— ਮਿਤਰ, ੯੫:੧
ਦੌਰ— ਦੂਰ, ਪਰ੍ਹੇ, ੯੧:੨
ਦੌਲਤ— ਧਨ-ਪੈਸਾ, ੪੫:੨
ਨ— ਨਾ, ਨਹੀਂ, ੪:੧[4]; ੧੪:੧; ੧੬:੨; ੧੮:੨; ੨੪:੧; ੨੮:੨[2]; ੪੪:੧; ੪੬:੧[2]; ੨; ੪੭:੨; ੫੬:੧; ੬੧:੨; ੬੨:੨; ੮੩:੧; ੮੪:੨; ੮੫:੧; ੧੦੮:੨
ਨਸੀਂ— ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ, ਨਸ਼ੀਨ, ੬੩:੧
ਨਜ਼ਰ— ਧਿਆਨ, ੧੦੨:੧
ਨਦੀਗਰ— ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ੧੭:੨
ਨਯਮ— ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ੫੬:੧
ਨਯਾਮਦ— ਨਾ ਆਇਆ, ੨੮:੧; ੩੪:੨
ਨਯਾਰਦ— ਨ ਆਉਂਦਾ, ੨੪:੨
ਨਰ— ਬਹਾਦਰ (ਬੱਬਰ), ੧੭:੧; ੧੯:੧
ਨਵਾਜ਼ਮਤੋ— ਸ਼ਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੭੦:੨
ਨਵਿਸ਼ਤਾ— ਲਿਖਤ, ੫੩:੨; ੫੪:੧
ਨਵੀ-ਉਲ-ਕਿਤਾਬ—ਧਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪੈਗੰਬਰ, ਰਚਨਹਾਰ, ੯:੨
ਨਾ— ਨਹੀਂ, ਨਾਂਹ, ੪੬:੨
ਨਾਹਰ— ਨਾਹਰ ਖਾਨ, ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ ਸ਼ੇਰ, ੨੯:੧
ਨਾਦਾਨਮ— ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ੪੫:੧; ੮੬:੧
ਨਾਯਦ— ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ੪੯:੨
ਨਿਗਾਹ— ਨਜ਼ਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੧੦੨:੨
ਨੀਜ਼— ਵੀ, ੬੬:੨
ਨੇਸਤ— ਨਹੀਂ ਹੈ, ੧੩:੧; ੪੮:੧
ਨੇਕ— ਪਵਿਤਰ, ਚੰਗਾ, ੮੧:੧; ੯੪:੧
ਪਸ਼— ਬਾਅਦ, ਉਪ੍ਰੰਤ, ਮਗਰੋਂ, ੫੮:੨
ਪਸਤੀ— ਪਿਛੇ, ੪੭:੨
ਪਸੇ— ਪਿਛੇ, ੧੭:੧; ੯੩:੨
ਪਚੇਦਾ— ਵਿੰਗਾ ਹੋਇਆ, ੪੪:੧

ਪਜ਼ੀਰ–	ਚੰਗਾ, ਸੁਹਾਵਣਾ, ੨:੨
ਪਨਾਹ–	ਸ਼ਰਣ, ੧੦੩:੨
ਪਰਵਰਦਗਾਰ–	ਪਾਲਣਹਾਰ, ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ੬:੧
ਪਰਵਰੀ–	ਪਾਲਣਾ, ਨਿਭਾਉਣਾ, ੮੧:੧
ਪਾਕ–	ਪਵਿਤਰ, ੬:੧; ੯੪:੧
ਪਾਤਸ਼ਾਹ–	ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੬੮:੨
ਪੀਲਤਨ–	ਹਾਥੀ, ੭੦:੧
ਪੁਸ਼ਤ–	ਸ਼ਰਣ ਲੈਣਾ, ੧੭:੧; ੯੩:੨
ਪੁਰ–	ਭਰਿਆ, ੩੮:੨
ਪੇਸ਼–	ਅੱਗੇ, ੧੮:੨
ਪੇਸ਼ਵਰ–	ਸਾਹਮਣੇ, ੫੦:੨
ਪੇਸ਼ੋ–	ਉਪਰ, ੪੭:੨
ਪੇਚੀਦਾ–	ਕੁੰਡਲੀਦਾਰ, ੭੫:੨
ਪੈਮਾਂ–	ਵਾਅਦਾ, ੪੭:੨
ਪੈਮਾਂ–	ਸ਼ਿਕਨ-ਵਾਅਦਾ ਤੋੜਨਾ, ਬਚਨ ਤੋਂ ਮੁਕਰਨਾ, ੨੦:੨; ੪੫:੧
ਪ੍ਰਸਤਸਤੋ–	ਬੇਈਮਾਨ, ਪਰੇ, ਸੁਟਣ ਵਾਲਾ, ੪੫:੨
ਪ੍ਰਸਤੀ–	ਅਮਨ, ੭੪:੧
ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ–	ਵਡਿਆਈ, ੯:੧
ਫਰਸ਼–	ਗਲੀਚਾ, ਚਟਾਈ ੪:੧
ਫਰਜ਼–	ਕਰਤੱਵ, ੭੩:੧
ਫਰਜ਼ਸਤ–	ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਕਰਤੱਵ ਹੈ, ੫੧:੧; ੫੩:੧
ਫ਼ਰਾਮੁਸ਼–	ਭੁਲ ਜਾਵੇਗਾ, ੮੦:੧
ਫਰਾਮੋਸ਼–	ਭੁਲਾ ਦੇਵੇ, ੮੨:੨
ਫਰੋਜ਼ਾ–	ਭੜਕਾਉਣਾ, ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨਾ, ਤੇਜ਼ ਕਰਨਾ, ੭੬:੨
ਫਿਗਨ–	ਸੁਟਣ ਵਾਲਾ, ੪੫:੨
ਫਿਰਦੌਸੀ ਏ–	ਫਿਰਦੌਸੀ ਮਹਿਮੂਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਈਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਵੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਹਨਾਮਾਹ ਫਿਰਦੌਸੀ ਰਚਿਆ ਸੀ ੭੭:੧
ਫ਼ੌਜੋ–	ਫੌਜਾਂ, ਸੈਨਾ, ੪:੨
ਬ–	ਉਪਰ, ੨੨:੨
ਬਸਤਨੋ–	ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ੨੫:੧
ਬਸਤਾਏ–	ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ੫੦:੨
ਬਸਤੀ–	ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇਂ, ੭੯:੧
ਬਸਦ–	ਸੌ, ੧੦੭:੨
ਬ-ਸਿਫਤ–	ਸਿਫਤ ਲਈ, ਜਸ ਕਰਨ ਲਈ, ੯੬:੨
ਬਸੇ–	ਬਹੁਤ, ੩੦:੧; ੩੨:੧; ੩੩:੧; ੩੬:੧; ੨; ੩੭:੧; ੯੯:੧
ਬਕਾਰਿ–	ਕੰਮ ਵਿਚ, ੬੧:੧
ਬਕਾਰੇ–	ਕੰਮ ਨੂੰ, ੭੪:੨
ਬਕੌਲੇ–	ਬਚਨ, ਕੌਲ-ਕਰਾਰ, ੪੩:੧

ਬਖ਼ਸ਼– ਕਿਰਪਾ ਕਰ, ਦੇਹ, ੬:੧
ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ-ਏ-ਐਸ਼–ਐਸ਼-ਆਰਾਮ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ੪:੨
ਬਖਸ਼ਿੰਦਗੀ– ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ, ੯੫:੨
ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ– ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੮੯:੨; ੯੫:੨
ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ-ਏ-ਰੰਗ–ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਰਾਗ ਰੰਗ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ੧੧੨:੧
ਬਖਸ਼ੀ– ਸੈਨਾਪਤੀ, ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ੧੪:੨
ਬਖਸ਼ੀਦ– ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਖਸ਼ਿਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੯੯:੨
ਬਖਸ਼ੀਦਮੇ– ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ, ੩੫:੨
ਬਖੁਰਦਨ– ਖਾਂਦਿਆ ਹੀ, ੨੭:੨
ਬਖੁਰਦੀ– ਖਾਦਾ, ੮੪:੧
ਬਖ੍ਹਾਹਦ– ਚਾਹਿਆ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ, ੮੫:੨
ਬਗੁਰਜ਼ਰਦ– ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ, ੧੦੪:੨; ੧੦੫:੨
ਬਗੁਫਤਾ– ਜ਼ਬਾਨੀ ਆਖਿਆ,/ ੫੪:੨; ੭੩:੨
ਬੱਚਗਾਂ– ਬੱਚੇ ਭਾਵ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ੭੫:੨
ਬ-ਜੰਗ– ਜੰਗ ਯੁਧ ਲੜਾਈ ਲਈ, ੨੯:੧; ੩੧:੧
ਬਜਾਂ– ਜਾਨੋਂ, ੩੩:੨; ੮੧:੨
ਬਜਾਇ– ਜਗ੍ਹਾ, ਮੈਦਾਨ, ੩੦:੧; ੧੦੪:੨
ਬਜਾਨੋਂ– ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਭਾਵ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ, ੫੨:੨
ਬਜ਼ੁਜ਼– ਇਲਾਵਾ, ਸਿਵਾਇ, ੬੫:੨
ਬਜ਼ੇਰ– ਹੇਠਾਂ, ੧੬:੧
ਬ-ਦਹ– ਦਸ, ੯੪ :੨
ਬ-ਤਦਬੀਰ– ਢੰਗ ਨਾਲ, ੮੭:੧
ਬ-ਤਦਬੀਰਿ– ਢੰਗ ਨਾਲ, ੨੧:੨
ਬਦੌਲਤ– ਭਾਰੀ ਦੌਲਤ, ੧੩:੨
ਬ-ਬਖਸ਼ਿਸ਼– ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ, ੯੦:੧
ਬ-ਮਰਦਾਨਗੀ– ਦਲੇਰੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ, ੩੨:੧
ਬ-ਮਰਦਾਨਾਬਰ– ਬਹਾਦਰਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗ, ੩੪:੨
ਬਾ-ਮਾਂਦਸਤ– ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ੭੫:੨
ਬ ਮੁਸਹਫ਼– ਕੁਰਆਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪੋਥੀ, ੧੮:੧
ਬਮੂਜ਼ਬ– ਅਨੁਸਾਰ, ੫੩:੨
ਬਮੈਦਾਂ– ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਰਣ ਵਿਚ, ੩੪:੨
ਬਬੀਂ– ਤੂੰ ਵੇਖ, ੯੩:੧; ੯੪:੧; ੧੦੫:੧
ਬ-ਯਕ– ਇਕੋ ਵਾਰ, ਇਕੋ ਦਮ, ੨੬:੨; ੩੫:੨
ਬਯਜ਼ਦਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ– ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ, ਖੁਦਾ ਪ੍ਰਸਤੀ, ੬੧ :੧
ਬਯਾਮਦ– ਆਇਆ, ੩੧:੨
ਬਰ– ਜਿਸ, ੪੧:੨; ੫੧:੧; ੬੬:੧; ੭੩:੧; ੭੯:੧; ੨; ੯੯:੧; ੧੦੦:੨; ੧੦੩:੧; ੧੦੫:੨
ਬਰਆਮਦ– ਹੋਣਗੇ, ੮੨:੨
ਬਰਤਰੀ– ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ੮੧:੨

ਬਰਦਮੇ— ਖੜ੍ਹਦਾ, ਵਧਦਾ, ੧੮:੨
ਬ-ਰੰਗਿ— ਵਾਂਗ, ੨੬:੧
ਬਰਾਂ— ਉਸ ਨਾਲ ਉਪਰ, ੧੦੦:੧
ਬਰਾਯਦ— ਉਪਰ, ੧੯:੨; ੧੦੧:੧
ਬਰੀਂ— ਇਸ ਉਪਰ, ੧੩:੧
ਬਰੂਏ— ਆਹਮੋ ਮਾਹਮਣੇ, ੬੦:੨
ਬਰੋ— ਉਪਰ ਤੇ, ੧੬:੨; ੧੯:੨; ੪੩:੨; ੯੪:੨
ਬਰੋਸਤ— ਉਸ ਉਪਰ, ੧੪:੧
ਬ-ਲਾਚਾਰਗੀ— ਮਜਬੂਰੀ ਵਸ, ਬੇਵਸੀ ੨੧:੧
ਬਬਦ— ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੭੭:੨
ਬਾਸ਼ਦ— ਹੋਵੇਗਾ, ੭੯:੨
ਬਾਹਮ— ਪਰਸਪਰ, ੫੮:੨
ਬਾਹਰਾ— ਹੋਵੇਗਾ, ੭੯:੨
ਬਾਕੀ— ਸ਼ੇਸ਼, ਬਾਕੀ, ੭੫:੨
ਬਾਜ਼ੋ— ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਬਾਜ, ੪:੧
ਬਾਤਰਤੀਬ— ਢੰਗ ਨਾਲ, ੮੭:੧
ਬਾਤੇਗ਼— ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ੬੬:੨
ਬਾਯਦ— ਚਾਹੀਦਾ, ੫੫:੧
ਬਾਯਾਦਸ਼— ਚਾਹੀਦਾ, ੨੫:੨
ਬਾਰ— ਬਰਖਾ, ਮੀਂਹ ੩੭:੧
ਬਾਰਗਾਹਿ— ਸਭਾ, ਦਰਬਾਰ ੭੮:੧
ਬਾਰਗੀ— ਇਕ ਦਮ, ੨੬:੨
ਬਾਰੀਦ— ਹੋਈ, ਵਰੀ, ੩੭:੧
ਬਿਬਾਯਦ— ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਹੈ, ੫੪:੨; ੫੭:੧; ੬੨:੧; ੭੪:੧
ਬਿਯਾ— ਆ, ੬੦:੧
ਬਿਯਾਮਦ— ਆਉਂਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ੨੯:੧
ਬਿਯਾਰੀ— ਆਵੇਂ, ੫੬:੨
ਬਿਰੂੰ— ਬਾਹਰ, ੨੭:੧; ੪੦:੨; ੯੭:੨
ਬੁਜ਼ੋ— ਬਕਰੀ, ੧੭:੨
ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤ— ਮੂਰਤੀ ਪੂਜ, ੯੨:੧
ਬੁਰਦਨ— ਲੈਣਾ, ਫੜਨਾ, ੨੨:੨
ਬੁਕਰਮ-ਪੋਸ਼— ਬੁਰਕਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੪੨:੧
ਬੇ ਆਜ਼ਾਰ— ਬਿਨਾ ਦੁਖ ਦਿਉ, ੯੭:੨
ਬੇ-ਸਿਪਾਸ— ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਚਾਪਲੂਸੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ , ੬੭:੨; ੭੧:੨
ਬੇ ਸ਼ੁਮਾਰ— ਅਣਗਿਣਤ ਬੇਅੰਤ, ੪੧:੨
ਬੇ-ਖ਼ਬਰ— ਅਚੇਤ ਅਚਣਚੇਤ, ੧੯:੨
ਬੇਗੂੰਨੋ— ਅਦੁਤੀ, ਬੇਮਿਸਾਲ, ੩:੨
ਬੇ-ਚਿੰਗੂ— ਅਦੁੱਤੀ, ਬੇਮਿਸਾਲ, ਬੇਨਜ਼ੀਰ, ੭੨:੧
ਬੇਚੂੰ— ਬੇਮਿਸਾਲ, ਅਦੁੱਤੀ, ੩:੨

ਬੇ-ਦਰੰਗ– ਤੁਰੰਤ, ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ ਦੇ, ੨੦:੨; ੨੯:੨; ੩੬:੨
ਬੇ-ਦਰੇਗ– ਬੇਫਿਰਕ, ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ, ੬੬:੧
ਬੇਨਮੂੰ– ਅਦੁੱਤੀ, ਬੇਮਿਸਾਲ, ੩:੨
ਬੇਨਿਗੂੰ– ਨ-ਲੁਕਣਵਾਲਾ ੭੨:੧
ਬੇਨਿਜ਼ਦੇ– ਨਜ਼ਦੀਕ, ਪਾਸ, ਕੋਲ ੫੭:੨
ਬੇਨਿਯਾਜ਼– ਬੇ-ਪਰਵਾਹ, ਬੇਗਰਜ਼ ੬੭:੨; ੭੧:੨
ਬੇਰੂੰ– ਬਾਹਰ੨੮:੧; ੩੦ :੨; ੪੪:੨; ੫੬:੧
ਬੇ-ਵਫ਼ਾਏ– ਬੇਵਫ਼ਾ੯੩:੧; ੧੦੫:੧
ਬੈਰਾੜ– ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੋਤ ੫੯:੨
ਮਆਬ– ਪਨਾਹ ਦੀ ਥਾਂ, ੯:੧
ਮਸਾਫ਼– ਜੰਗ, ੩੦:੧
ਮਸ਼ੌ– ਨਾ ਹੋ, ੬੭:੧; ੧੦੪:੨
ਮਕਾਂ– ਸਥਾਨ, ਟਿਕਾਣਾ, ਮਕਾਨ, ੬੯:੨; ੧੦੫:੨
ਮਕੀਨੋ– ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ੬੯:੨; ੧੦੫:੨
ਮਕੁਨ– ਨਾ ਕਰ, ੧੦੬:੧
ਮਗਸ– ਮੱਖੀ, ੨੬:੮
ਮਜ਼ਨ– ਨਾ ਚਲਾ, ੬੬:੧
ਮਨਸਦ– ਬੈਠਣਵਾਲਾ (ਰਾਜਗਦ ਉਪਰ), ੬੩:੧
ਮਨ– ਮੈਂ, ੨੩:੧; ੨; ੨੯:੨; ੮੨:੧; ੮੫:੨
ਮਨਮ- ਮੈਂ, ੯੨:੧
ਮਨਾਂ– ਸ਼ੈਤਾਨ, ੭੭:੨
ਮਯਾਂ– ਦਰਮਿਆਨ, ੨੦:੨
ਮਰਦ– ਆਦਮੀ, ੧੫:੨; ੪੮:੧; ੫੫:੧; ੬੭:੧
ਮਰਦਾਨਿ– ਮਰਦਾਂ ਦੇ, ੪੦:੨
ਮਰਦਾਂ– ਮਨੁੱਖਾਂ, ਮਰਦਾਂ, ੪੦:੨
ਮਰਦਿ– ਮਨੁਖਾਂ, ੨੪:੧
ਮਰਦੀ– ਮਰਦਾਂ ਨੇ, ਮਨੁਖਾਂ ਨੇ, ੭੬:੧
ਮਰਦੂਦ– ਕਮੀਨਾ, ਉਸ ਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਪਵੇ, ੩੪:੧
ਮਰਦੇ– ਮਨੁਖਾਂ, ੪੧:੧; ੪੫:੧
ਮਰਾ– ਮੈਨੂੰ, ੧੩:੧; ੧੪:੧; ੪੬:੨; ੫੬:੧; ੬੧:੨; ੮੪:੨
ਮਰਾਸਤ– ਮੇਰੇ ਹੈ (ਹੁਕਮ ਵਿਚ), ੫੯:੨
ਮਲਾਇਕ– ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ੯੦:੨
ਮਾ– ਮੇਰੀ, ੭੮:੧; ੧੦੨:੨; ੧੦੩:੨
ਮਾਰ– ਸੱਪ, ਨਾਗ, ੭੫:੨
ਮਾਲ– ਦੌਲਤ, ੮੯:੧; ੧੦੩:੧
ਮਿਹਰਬਾਂ– ਦਇਆਲੂ, ੯੫:੧
ਮਿਹਰਬਾਨ– ਦਇਆਲੂ, ੧੦੧:੨
ਮਿਹਰਬਾਨੀ– ਦਇਆਲਤਾ, ੬੦:੨
ਮੁਹੰਮਦ– ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ, ੪੬:੨

ਮੁਕਨ– ਨਾ ਕਰ, ੧੦੬:੨
ਮੁਲਕ– ਦੇਸ਼, ੮੮:੨
ਮੁਲਕੋ– ਦੇਸ਼, ੮੯:੨; ੧੦੩:੧
ਮੁਲਾਕਾਤ– ਮੇਲ, ੫੮:੨
ਮੂਇ– ਰੋਗ, ਬਲ, ੧੦੮:੨
ਮੂਏ– ਵਾਲ, ਕੇਸ, ਰੋਗ, ੪੪:੧
ਮੇਸ਼ੋ– ਭੇਤ ਤੇ,੧੭:੨
ਮੇਬੁਰਦ– ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,੯੭:੨
ਮੈਦਾਂ– ਮੈਦਾਨ, ਰਣ-ਖੇਤਰ ੩੮ :੨
ਮੋਰਾ– ਕੀੜੀ ੭੦ :੧
ਯਕ– ਇਕ ੧੮ :੨; ੯੪ :੨; ੧੦੧ :੧; ੧੦੮ :੨
ਯਕੀਂ– ਯਕੀਨ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼, ੪੬ :੨
ਯਕੇ– ਇਕ ੨੭ :੨; ੩੯ :੨
ਯਕੇਸਤ– ਇਕ ਹੈ, ੧੩ :੨
ਯਜ਼ਦਾਂ– ਅਲਾਹ, ਰੱਬ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੩ :੨; ੪੩ :੨; ੪੮ :੨; ੮੧ :੨; ੮੨ :੨; ੮੩ :੧; ੧੦੨ :੨; ੧੦੩ :੨
ਯਜ਼ਦਾਂ– ਸ਼ਨਾਸ-ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ੬੭ :੧; ੮੨ :੧
ਯਜ਼ਦਾਨਿ– ਰੱਬ ਨੇ੯੪ :੧
ਯਾਰ– ਦੋਸਤ ੧੦੭ :੧
ਰਸਾਂ– ਪਹੁੰਚਾ ੫੪ :੨; ੭੩ :੨
ਰਸਾਨਦ– ਪਹੁੰਚਾਦਾ ਹੈ, ੯੪ :੨
ਰਸਾਨਿਦ– ਪਹੁੰਚਾਦਾ ਹੈ, ੯੩ :੨
ਰਸਾਨਮ– ਭਿਜਵਾਉਣਾ, ੫੭ :੨
ਰਸੀਦੋ– ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ੫੪ :੧
ਰਹ– ਰਾਹ, ਰਸਤਾ, ੨੩ :੨; ੨੪ :੨; ੮੫ :੧
ਰਹਨੁਮਾ– ਰਾਹਦਸੇਰਾ, ਆਗੂ, ਮੁਰਸ਼ਦ, ੪੩ :੨; ੭੨ :੨
ਰਹਨਮੂ– ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ, ੭੨ :੨
ਰਹਨੁਮਾਈ– ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ੯੬ :੧
ਰਹਮ– ਤਰਸ,ਕਰੁਣਾ ੯੮ :੨
ਰਹਮਸਾਜ਼ੀ– ਕਿਰਪਾ, ਦਇਆ, ੧੦੦ :੨
ਰਹੀਮ– ਕਿਰਪਾਲੂ, ੧ :੨; ੬ :੨; ੭ :੨; ੮ :੧
ਰਹੀਮੇਂ– ਕਿਰਪਾਲੂ, ੯੮ :੨
ਰੰਗ– ਖੁਸ਼ੀ, ਮੌਜ, ੩੭ :੨; ੧੧੨ :੨
ਰਜ਼ਾ-ਬਖਸ਼– ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧ :੨
ਰੰਜੀਦਾ– ਖੇਦ, ਕਸ਼ਟ, ੪੪ :੧
ਰਫ਼ਤ– ਚਲੀ ਗਈ, ੪੦ :੨
ਰਵਾਂ– ਤੇਜ਼ ੩੧ :੨
ਰਵਮ– ਜਾਵਾਂਗਾ, ੮੫ :੨
ਰਾ– ਦਾ, ੧੬ :੧; ੩੩ :੨; ੪੮ :੧; ੫੩ :੧; ੫੭ :੨; ੭੧ :੧; ੭੬ :੨;

ੲ੦ :੧; ੮੪ :੧; ੯੬ :੨; ੯੭ :੧; ੧੦੧ :੧; ੧੦੨ :੨; ੧੦੩ :੧; ੨; ੧੦੬ :੨; ੧੦੭ :੨; ੧੦੮ :੨

ਮਸਤੀ– ਸਚਾਈ, ੫੬ :੨; ੬੫ :੨

ਰਾਸਤਬਾਜ਼ੀ– ਸਚਾਈ, ੯੮ :੧

ਰਾਹ– ਰਸਤਾ, ਮਾਰਗ, ੫੯ :੧

ਰਾਹਤ– ਸਹਾਇਤਾ, ਖ਼ੁਸ਼ੀ, ੫੪ :੨

ਰਾਜ਼ਿਕ– ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧ :੨; ੭ :੨; ੮ :੧

ਰਿਹਾਈ-ਦਿਹੋ– ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ਰਿਹਾਈ ਦਣ ਵਾਲਾ, ੯੬ :੧

ਰਿਹਾਕੁਨ– ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ, ਰਿਹਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧ :੨

ਰੂਏ– ਮੂੰਹ, ਚਿਹਰਾ, ੩੫ :੧

ਰੇਜ਼ਦ– ਡੋਲਣਾ, ੬੬ :੨

ਰੋਸ਼ਨ– ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ੮੯ :੧

ਰੌਸ਼ਨ-ਜ਼ਮੀਰ– ਉਜੱਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ, ਉਚੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲਾ, ੮੮ :੧

ਰੋਜ਼– ਦਿਨ, ੭੮ :੨

ਰੋਜ਼ਿ-ਆਖਿਰ– ਕਿਆਮਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ੧੫ :੨

ਰੋਜ਼ੀ-ਦਿਹੋ– ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਜ਼ਿਕ, ੨ :੨; ੬ :੨

ਰੋਬਾਹ-ਪੇਚ– ਲੂੰਬੜੀ ਦਾ ਦਾਅ ਪੇਚ, ੨੪ :੧

ਲਸ਼ਕਰ– ਫੌਜ, ੧੦੨ :੧

ਲਕ– ਲੱਖ, ੧੯ :੨; ੮੪ :੨

ਲਾਚਾਰ– ਮਜਬੂਰ, ਬੇਵੱਸ ੩੫ :੨

ਲਾਲਾ– ਪੋਸਤ ਦਾ ਫੁੱਲ ੩੭ :੨

ਵ– ਅਤੇ ੧੦੨ :੧; ੧੦੩ :੨

ਵਕਤਿ– ਸਮੇਂ ਤੇ, ੯੭ :੧

ਵਗਰ– ਵਰਨਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ੨੪ :੨

ਵਗਰਨਾ– ਵਰਨਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ੨੩ :੨; ੮੦ :੧

ਵਜ਼ਾਂ– ਉਸ ਤੋਂ, ੫੧ :੨

ਵਾ– ਅਤੇ, ੧੪ :੨

ਵਾਜ਼ਿਹ– ਸਪਸ਼ਟ, ੫੨ :੨

ਵੈ– ਉਸ, ੯੯:੨; ੧੦੦:੨

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਉਤਾਰ ਖਾਸੇ ਦਸਖਤ ਕਾ ॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਰਛਾ ਹਮਨੈ ॥
ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਰਛਿਆ ਹਮਨੈ ॥
ਸਰਬ ਕਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਛਿਆ ਹਮਨੈ ॥
ਸਰਬ ਲੋਹ ਜੀ ਦੀ ਸਦਾ ਰਛਿਆ ਹਮਨੈ ॥
ਆਗੈ ਲਿਖਾਰੀ ਕੇ ਦਸਤਖਤ ॥

॥ ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਚਉਪਈ ॥

ਪ੍ਰਣਵੋ ਆਦਿ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥
ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲ ਕੀਓ ਪਸਾਰਾ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਅਬਿਗਤ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
ਲੋਕ ਚੱਤ੍ਰਦਸ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ॥ ੧ ॥
ਹਸਤ ਕੀਟ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨਾ ॥
ਰਾਵ ਰੰਕ ਜਿਹ ਇਕ ਸਰ ਜਾਨਾ ॥
ਅਦ੍ਵੈ ਅਲਖ ਪੁਰਖ ਅਬਿਗਾਮੀ ॥
ਸਭ ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੨ ॥
ਅਲਖ ਰੂਪ ਅਛੈ ਅਨਭੇਖਾ ॥
ਰਾਗ ਰੰਗ ਜਿਹ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਾ ॥
ਬਰਨ ਚਿਹਨ ਸਭਹੂੰ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਅਦ੍ਵੈ ਅਬਿਕਾਰਾ ॥ ੩ ॥
ਬਰਨ ਚਿਹਨ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨਾ ਪਾਤਾ ॥
ਸੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਜਿਹ ਤਾਤ ਨ ਮਾਤਾ ॥
ਸਭ ਤੇ ਦੂਰਿ ਸਭਨ ਤੇ ਨੇਰਾ ॥
ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲ ਜਾਹਿ ਬਸੇਰਾ ॥ ੪ ॥
ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ ॥
ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਪਾਇਓ ॥
ਨੇਤ ਨੇਤ ਮੁਖ ਚਾਰ ਬਤਾਇਓ ॥ ੫ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਉਪਇੰਦ੍ਰ ਬਨਾਏ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੁਦ੍ਰ ਉਪਾਇ ਖਪਾਏ ॥
ਲੋਕ ਚੱਤ੍ਰਦਸ ਖੇਲ ਰਚਾਇਓ ॥

ਬਹੁਰ ਆਪ ਹੀ ਬੀਚ ਮਿਲਾਇਓ ॥ ੬ ॥
ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਫਨਿੰਦ ਅਪਾਰਾ ॥
ਗੰਧ੍ਰਬ ਜੱਛ ਰਚੈ ਸੁਭ ਚਾਰਾ ॥
ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਭਵਾਨ ਕਹਾਨੀ ॥
ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਪਟ ਪਟ ਕੀ ਜਾਨੀ ॥ ੭ ॥
ਤਾਤ ਮਾਤ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨਾ ਪਾਤਾ ॥
ਏਕ ਰੰਗ ਕਾਹੂ ਨਹੀ ਰਾਤਾ ॥
ਸਰਬ ਜੋਤ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨਾ ॥
ਸਭਹੂੰ ਸਰਬ ਠੌਰ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ੮ ॥
ਕਾਲ ਰਹਤ ਅਨਕਾਲ ਸਰੂਪਾ ॥
ਅਲਖ ਪੁਰਖ ਅਬਗਤ ਅਵਧੂਤਾ ॥
ਜਾਤ ਪਾਤ ਜਿਹ ਚਿਹਨ ਨ ਬਰਨਾ ॥
ਅਬਗਤ ਦੇਵ ਅਛੈ ਅਨਭਰਮਾ ॥ ੯ ॥
ਸਭ ਕੋ ਕਾਲ ਸਭਨ ਕੋ ਕਰਤਾ ॥
ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੋਖਨ ਕੋ ਹਰਤਾ ॥
ਏਕ ਚਿੱਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ ॥
ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ ॥ ੧੦ ॥

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਕਬਿਤ ॥

ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੈ ਸੋਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ ॥
ਕਤਹੂੰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਭੀਖ ਕਹੂੰ ਮਹਾਦਾਨ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਿਓ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਮਹਾਂਰਾਜਨ ਕੋ ਦੀਜਤ ਅਨੰਤ ਦਾਨ ਕਹੂੰ ਮਹਾਂਰਾਜਨ ਤੇ ਛੀਨ ਛਿਤ ਲੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਓ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ ॥ ੧ ॥ ੧੧ ॥
ਕਹੂੰ ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਉਰਗ ਕਹੂੰ ਬਿਦਿਆਧਰ ਕਹੂੰ ਭਏ ਕਿੰਨਰ ਪਿਸਾਚ ਕਹੂੰ ਪ੍ਰੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਹੁਇਕੈ ਹਿੰਦੂਆ ਗ਼ਾਇਤ੍ਰੀ ਕੋ ਗੁਪਤ ਜਪਿਓ ਕਹੂੰ ਹੁਇਕੈ ਤੁਰਕਾ ਪੁਕਾਰੇ ਬਾਂਗ ਦੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਕੋਕ ਕਾਬ ਹੁਇਕੈ ਪੁਰਾਨ ਕੋ ਪੜਤ ਮਤ ਕਤਹੂੰ ਕੁਰਾਨ ਕੋ ਨਿਦਾਨ ਜਾਨ ਲੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ ॥ ੨ ॥ ੧੨ ॥
ਕਹੂੰ ਦੇਵਤਾਨ ਕੇ ਦਿਵਾਨ ਮੈ ਬਿਰਜਾਮਾਨ ਕਹੂੰ ਦਾਨਵਾਨ ਕੋ ਗੁਮਾਨ ਮਤ ਦੇਵ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜਾ ਕੋ ਮਿਲਤ ਇੰਦ੍ਰ ਪਦਵੀ ਸੀ ਕਹੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਪਦਵੀ ਛਿਪਾਇ ਛੀਨ ਲੇਤ ਹੋ ॥
ਕਤਹੂੰ ਬਿਚਾਰ ਅਬਿਚਾਰ ਕੋ ਬਿਚਾਰਤ ਹੋ ਕਹੂੰ ਨਿਜ ਨਾਰ ਪਰ ਨਾਰ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤਾਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ ॥ ੩ ॥ ੧੩ ॥
ਕਹੂੰ ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਕਹੂੰ ਬਿਦਿਆ ਕੇ ਬਿਚਾਰੀ ਕਹੂੰ ਮਾਰੁਤ ਅਹਾਰੀ ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਦੇਵਬਾਨੀ ਕਹੂੰ ਸਾਰਦਾ ਭਵਾਨੀ ਕਹੂੰ ਮੰਗਲਾ ਮਿੜਾਨੀ ਕਹੂੰ ਸਿਆਮ ਕਹੂੰ ਸੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਧਰਮ ਧਾਮੀ ਕਹੂੰ ਸਰਬ ਠਉਰ ਗਾਮੀ ਕਹੂੰ ਜਤੀ ਕਹੂੰ ਕਾਮੀ ਕਹੂੰ ਦੇਤ ਕਹੂੰ ਲੇਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ ॥ ੪ ॥ ੧੪ ॥
ਕਹੂੰ ਜਟਾਧਾਰੀ ਕਹੂੰ ਕੰਠੀ ਧਰੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਸਾਧੀ ਕਹੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕਰਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਕਾਨ ਫਾਰੇ ਕਹੂੰ ਡੰਡੀ ਹੁਇ ਪਧਾਰੇ ਕਹੂੰ ਫੂਕ ਫੂਕ ਪਾਵਨ ਕਉ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪੈ ਧਰਤ ਹੋ ॥
ਕਤਹੂੰ ਸਿਪਾਹੀ ਹੁਇਕੈ ਸਾਧਕ ਸਿਲਾਹਨ ਕੋ ਕਹੂੰ ਛਤ੍ਰੀ ਹੁਇਕੈ ਅਰ ਮਾਰਤ ਮਰਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਭੂਮ ਭਾਰ ਕੋ ਉਤਾਰਤ ਹੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹੂੰ ਭਵ ਭੂਤਨ ਕੀ ਭਾਵਨਾ ਭਰਤ ਹੋ ॥ ੫ ॥ ੧੫ ॥

ਕਹੂੰ ਗੀਤ ਨਾਦ ਕੇ ਨਿਦਾਨ ਕੋ ਬਤਾਵਤ ਹੋ ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਕੇ ਨਿਧਾਨ ਹੋ ॥
ਕਤਹੂੰ ਪਯੂਖ ਹੁਇਕੈ ਪੀਵਤ ਪਿਵਾਵਤ ਹੋ ਕਤਹੂੰ ਮਯੂਖ ਊਖ ਕਹੂੰ ਮਦ ਪਾਨ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਮਹਾ ਸੂਰ ਹੁਇਕੈ ਮਾਰਤ ਮਵਾਸਨ ਕੌ ਕਹੂੰ ਮਹਾਦੇਵ ਦੇਵਤਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਮਹਾਦੀਨ ਕਹੂੰ ਦ੍ਰਬ ਕੈ ਅਧੀਨ ਕਹੂੰ ਬਿਦਿਆ ਮੈ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕਹੂੰ ਭੂਮ ਕਹੂੰ ਭਾਨ ਹੋ ॥੬॥ ੧੬ ॥
ਕਹੂੰ ਅਕਲੰਕ ਕਹੂੰ ਮਾਰਤ ਮਯੰਕ ਕਹੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਜੰਕ ਕਹੂੰ ਸੁੱਧਤਾ ਕੀ ਸਾਰ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਦੇਵ ਧਰਮ ਕਹੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕੇ ਹਰਮ ਕਹੂੰ ਕੁਤਸਤ ਕੁਕਰਮ ਕਹੂੰ ਧਰਮ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਪਉਨ ਅਹਾਰੀ ਕਹੂੰ ਬਿਦਿਆ ਕੇ ਬਿਚਾਰੀ ਕਹੂੰ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨਰ ਕਹੂੰ ਨਾ ਰਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਕਹੂੰ ਛਾਲਾ ਧਰੇ ਛੈਲ ਭਾਰੀ ਕਹੂੰ ਛਕਵਾਰੀ ਕਹੂੰ ਛਲ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ॥ ੭ ॥ ੧੭ ॥
ਕਹੂੰ ਗੀਤ ਕੇ ਗਵਯਾ ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਕੇ ਬਜਯਾ ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਤ ਕੇ ਨਚਯਾ ਕਹੂੰ ਨਰ ਕੋ ਅਕਾਰ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਬਾਨੀ ਕਹੂੰ ਕੋਕ ਕੀ ਕਹਾਨੀ ਕਹੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹੂੰ ਰਾਨੀ ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਕੇ ਬਜਯਾ ਕਹੂੰ ਧੇਨ ਕੇ ਚਰਯਾ ਕਹੂੰ ਲਾਖਨ ਲਵਯਾ ਕਹੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਹੋ ॥
ਸੁਧਤਾ ਕੀ ਸਾਨ ਹੋ ਕਿ ਸੰਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੋ ਕਿ ਦਾਤਾ ਮਹਾਦਾਨ ਹੋ ਕਿ ਨਿਦੋਖੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੋ ॥ ੮ ॥ ੧੮ ॥

ਨਿਰਜੁਰ ਨਿਰੂਪ ਹੋ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕਿ ਭੂਪਨ ਕੇ ਭੂਪ ਹੋ ਕਿ ਦਾਤਾ ਮਹਾਦਾਨ ਹੋ ॥
ਪ੍ਰਾਨ ਕੇ ਬਚਯਾ ਦੂਧ ਪੂਤ ਕੇ ਦਿਵਯਾ ਰੋਗ ਸੋਗ ਕੇ ਮਿਟਯਾ ਕਿਧੌ ਮਾਨੀ ਮਹਾਮਾਨ ਹੋ ॥
ਬਿਦਿਆ ਕੇ ਬਿਚਾਰ ਹੋ ਕਿ ਅਦ੍ਵੈ ਅਵਤਾਰ ਹੋ ਕਿ ਸਿਧਤਾ ਕੀ ਸੂਰਤਿ ਹੋ ਕਿ ਸੁਧਤਾ ਕੀ ਸਾਨ ਹੋ ॥
ਜੋਬਨ ਕੇ ਜਾਨ ਹੋ ਕਿ ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਹੋ ਕਿ ਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸੂਲ ਹੋ ਕਿ ਮਿਤ੍ਰਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੋ ॥ ੯ ॥ ੧੯ ॥

ਕਹੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਦ ਕਹੂੰ ਬਿਦਿਆ ਕੋ ਬਿਖਾਦ ਕਹੂੰ ਨਾਦ ਕੋ ਨ ਨਾਦ ਕਹੂੰ ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਬਿਦਿਆ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਹੂੰ ਨੀਤ ਐ ਅਨੀਤ ਕਹੂੰ ਜੁਆਲਾ ਸੀ ਜਗਤ ਹੋ ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਹੂੰ ਇਕਾਤੀ ਕੋ ਜਾਪ ਕਹੂੰ ਤਾਪ ਕੋ ਅਤਾਪ ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਤੇ ਡਿਗਤ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬਰ ਦੇਤ ਕਹੂੰ ਛਲ ਸਿਉ ਛਿਨਾਇ ਲੇਤ ਸਰਬ ਕਾਲ ਸਰਬ ਠਉਰ ਏਕ ਸੇ ਲਗਤ ਹੋ ॥ ੧੦ ॥ ੨੦ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਵਯੇ ॥

ਸ੍ਰਾਵਗ ਸੁਧ ਸਮੂਹ ਸਿਧਾਨ ਕੇ ਦੇਖਿ ਫਿਰਿਓ ਘਰ ਜੋਗ ਜਤੀ ਕੇ ॥
ਸੂਰ ਸੁਰਾਰਦਨ ਸੁੱਧ ਸੁੱਧਾਦਿਕ ਸੰਤ ਸਮੂਹ ਅਨੇਕ ਮਤੀ ਕੇ ॥
ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸ ਕੋ ਦੇਖਿ ਰਹਿਓ ਮਤ ਕੋਊ ਨ ਦੇਖੀਅਤ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ ਕੇ ॥
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੀ ਭਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੂ ਤੇ ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨੁ ਏਕ ਰਤੀ ਕੇ ॥ ੧ ॥ ੨੧ ॥
ਮਾਤੇ ਮਤੰਗ ਜਰੇ ਜਰ ਸੰਗਿ ਅਨੂਪ ਉਤੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸਵਾਰੇ ॥
ਕੋਟ ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਕੂਦਤ ਪੌਨ ਕੇ ਗਉਨ ਕਉ ਜਾਤ ਨਿਵਾਰੇ ॥
ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਭੂਪ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਨਿਆਵਤ ਸੀਸ ਨ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰੇ ॥
ਏਤੇ ਭਏ ਤੁ ਕਹਾ ਭਏ ਭੂਪਤਿ ਅੰਤ ਕੌ ਨਾਗੇ ਹੀ ਪਾਇ ਪਧਾਰੇ ॥ ੨ ॥ ੨੨ ॥
ਜੀਤ ਫਿਰੈ ਸਭ ਦੇਸ ਦਿਸਾਨ ਕੋ ਬਾਜਤ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਨਗਾਰੇ ॥
ਗੁੰਜਤ ਗੂੜ੍ਹ ਗਜਾਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਹਿੰਸਤ ਹੀ ਹਯਰਾਜ ਹਜਾਰੇ ॥
ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਕੇ ਭੂਪਤ ਕਉਨੁ ਗਨੈ ਨਹੀਂ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰੇ ॥
ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਭਜੇ ਬਿਨੁ ਅੰਤ ਕਉ ਅੰਤ ਕੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੩ ॥ ੨੩ ॥
ਤੀਰਥ ਨਾਨ ਦਇਆ ਦਮ ਦਾਨ ਸੁ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਅਨੇਕ ਬਿਸੇਖੈ ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਨ ਜਮੀਨ ਜਮਾਨ ਸਬਾਨ ਕੇ ਪੇਖੈ ॥

ਪਉਨ ਅਹਾਰ ਜਤੀ ਜਤ ਧਾਰ ਸਬੈ ਸੁ ਬਿਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਦੇਖੈ ॥
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਭਜੇ ਬਿਨੁ ਭੂਪਤਿ ਏਕ ਰਤੀ ਬਿਨੁ ਏਕ ਨ ਲੇਖੈ ॥ ੪ ॥ ੨੪ ॥
ਸੁਧ ਸਿਪਾਹ ਦੁਰੰਤ ਦੁਬਾਹ ਸੁ ਸਾਜਿ ਸਨਾਹ ਦੁਰਜਾਨ ਦਲੈਂਗੇ ॥
ਭਾਰੀ ਗੁਮਾਨ ਭਰੇ ਮਨ ਮੈਂ ਕਰ ਪਰਬਤ ਪੰਖ ਹਲੇ ਨ ਹਲੈਂਗੇ ॥
ਤੋਰਿ ਅਰੀਨ ਮਰੋਰਿ ਮਵਾਸਨ ਮਾਤੇ ਮਤੰਗਨ ਮਾਨ ਮਲੈਂਗੇ ॥
ਸ੍ਰੀ ਪਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨੁ ਤਿਆਗ ਜਹਾਨੁ ਨਿਦਾਨ ਚਲੈਂਗੇ ॥ ੫ ॥ ੨੫ ॥
ਬੀਰ ਅਪਾਰ ਬਡੇ ਬਰਿਆਰ ਅਬਿਚਾਰਹਿ ਸਾਰ ਕੀ ਧਾਰ ਭਛੱਯਾ ॥
ਤੋਰਤ ਦੇਸ ਮਲਿੰਦ ਮਵਾਸਨ ਮਾਤੇ ਗਜਾਨ ਕੇ ਮਾਨ ਮਲੱਯਾ ॥
ਗਾੜ੍ਹੇ ਗੜ੍ਹਾਨ ਕੇ ਤੋੜਨ ਹਾਰ ਸੁ ਬਾਤਨ ਹੀ ਚਕ ਚਾਰ ਲਵੱਯਾ ॥
ਸਾਹਿਬੁ ਸ੍ਰੀ ਸਭ ਕੋ ਸਿਰਨਾਇਕ ਜਾਚਕ ਅਨੇਕ ਸੁਏਕ ਦਿਵੱਯਾ ॥ ੬ ॥ ੨੬ ॥
ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਫਨਿੰਦ ਨਿਸਾਚਰ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਜਪੈਂਗੇ ॥
ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਜਲ ਮੈ ਥਲ ਮੈ ਪਲ ਹੀ ਪਲ ਮੈ ਸਭ ਥਾਪ ਥਪੈਂਗੇ ॥
ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪਨ ਬਾਢ ਜੈਤ ਧੁਨ ਪਾਪਨ ਕੇ ਬਹੁ ਪੁੰਜ ਖਪੈਂਗੇ ॥
ਸਾਧ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਫਿਰੈ ਜਗ ਸੱਤ੍ਰ ਸਭੈ ਅਵਲੋਕ ਚਪੈਂਗੇ ॥ ੭ ॥ ੨੭ ॥
ਮਾਨਵ ਇੰਦ੍ਰ ਗਜਿੰਦ੍ਰ ਨਰਾਧਪ ਜੌਨ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਕੋ ਰਾਜ ਕਰੈਂਗੇ ॥
ਕੋਟ ਸਿਨਾਨ ਗਜਾਦਿਕ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਸੁਅੰਬਰ ਸਾਜ ਬਰੈਂਗੇ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸਰ ਬਿਸਨ ਸਚੀ ਪਤਿ ਅੰਤ ਫਸੇ ਜਮ ਫਾਸਿ ਪਰੈਂਗੇ ॥
ਜੇ ਨਰ ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸ ਹੈ ਪਗ ਤੇ ਨਰ ਫੇਰ ਨ ਦੇਹ ਧਰੈਂਗੇ ॥ ੮ ॥ ੨੮ ॥
ਕਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਦੋਊ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦ ਕੈ ਬੈਠਿ ਰਹਿਓ ਬਕ ਧਿਆਨ ਲਗਾਇਓ ॥
ਨ੍ਹਾਤ ਫਿਰਿਓ ਲੀਏ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਰਨਿ ਲੋਕ ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਇਓ ॥
ਬਾਸ ਕੀਓ ਬਿਖਿਆਨ ਸੋ ਬੈਠ ਕੈ ਐਸੇ ਹੀ ਐਸ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਤਾਇਓ ॥
ਸਾਚੁ ਕਹੋਂ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ ॥ ੯ ॥ ੨੯ ॥
ਕਾਹੂ ਲੈ ਪਾਹਨ ਪੂਜ ਧਰਯੋ ਸਿਰ ਕਾਹੂ ਲੈ ਲਿੰਗ ਗਰੇ ਲਟਕਾਇਓ ॥
ਕਾਹੂ ਲਖਿਓ ਹਰਿ ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਾ ਮਹਿ ਕਾਹੂ ਪਛਾਹ ਕੋ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਓ ॥
ਕੋਊ ਬੁਤਾਨ ਕੋ ਪੂਜਤ ਹੈ ਪਸੁ ਕੋਊ ਮ੍ਰਿਤਾਨ ਕਉ ਪੂਜਨ ਧਾਇਓ ॥
ਕੂਰ ਕ੍ਰਿਆ ਉਰਝਿਓ ਸਭ ਹੀ ਜਗੁ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਭੇਦੁ ਨ ਪਾਇਓ ॥ ੧੦ ॥ ੩੦ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਤੋਮਰ ਛੰਦ ॥

ਹਰਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ ॥
ਦਸ ਚਾਰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥
ਅਕਲੰਕ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ॥
ਅਨਛਿੱਜ ਤੇਜ ਉਦਾਰ ॥ ੧ ॥ ੩੧ ॥
ਅਨਭਿੱਜ ਰੂਪ ਦੁਰੰਤ ॥
ਸਭ ਜਗਤ ਭਗਤ ਮਹੰਤ ॥
ਜਸ ਤਿਲਕ ਭੂਭ੍ਰਿਤ ਭਾਨ ॥
ਦਸ ਚਾਰ ਚਾਰ ਨਿਧਾਨ ॥ ੨ ॥ ੩੨ ॥
ਅਕਲੰਕ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ॥
ਸਭ ਲੋਕ ਸੋਕ ਬਿਦਾਰ ॥
ਕਲ ਕਾਲ ਕਰਮ ਬਿਹੀਨ ॥

ਸਭ ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੩ ॥ ੩੩ ॥
ਅਨਖੰਡ ਅਤੁਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥
ਸਭ ਥਾਪਿਓ ਜਿਹ ਥਾਪ ॥
ਅਨਖੇਦ ਭੇਦ ਅਛੇਦ ॥
ਮੁਖ ਚਾਰ ਗਾਵਤ ਬੇਦ ॥ ੪ ॥ ੩੪ ॥
ਜਿਹ ਨੇਤ ਨਿਗਮ ਕਹੰਤ ॥
ਮੁਖ ਚਾਰ ਬਕਤ ਬਿਅੰਤ ॥
ਅਨਭਿੱਜ ਅਤੁਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥
ਅਨਖੰਡ ਅਮਿਤ ਅਥਾਪ ॥ ੫ ॥ ੩੫ ॥
ਜਿਹ ਕੀਨ ਜਗਤ ਪਸਾਰ ॥
ਰਚਿਓ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ॥
ਅਨੰਤ ਰੂਪ ਅਖੰਡ ॥
ਅਤੁਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥ ੬ ॥ ੩੬ ॥
ਜਿਹ ਅੰਡ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥
ਕੀਨੇ ਸੁ ਚੌਦਹ ਖੰਡ ॥
ਸਭ ਕੀਨ ਜਗਤ ਪਸਾਰ ॥
ਅਬਿਯਕਤ ਰੂਪ ਉਦਾਰ ॥ ੭ ॥ ੩੭ ॥
ਜਿਹ ਕੋਟ ਇੰਦ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪਾਰ ॥
ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਸਨ ਬਿਚਾਰ ॥
ਕਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਸੂਲ ॥
ਬਿਨੁ ਭਗਤ ਕੋ ਨ ਕਬੂਲ ॥ ੮ ॥ ੩੮ ॥
ਕਈ ਸਿੰਧ ਬਿੰਧ ਨਗਿੰਦ੍ਰ ॥
ਕਈ ਮੱਛ ਕੱਛ ਫਨਿੰਦ੍ਰ ॥
ਕਈ ਦੇਵ ਆਦਿ ਕੁਮਾਰ ॥
ਕਈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਬਿਸਨ ਅਵਤਾਰ ॥ ੯ ॥ ੩੯ ॥
ਕਈ ਇੰਦ੍ਰ ਬਾਰ ਬੁਹਾਰ ॥
ਕਈ ਬੇਦ ਅਉ ਮੁਖਚਾਰ ॥
ਕਈ ਰੁਦ੍ਰ ਛੁਦ੍ਰ ਸਰੂਪ ॥
ਕਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਨੂਪ ॥ ੧੦ ॥ ੪੦ ॥
ਕਈ ਕੋਕ ਕਾਬ ਭਣੰਤ ॥
ਕਈ ਬੇਦ ਭੇਦ ਕਹੰਤ ॥
ਕਈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਬਖਾਨਾ ॥
ਕਹੂੰ ਕਥਤ ਹੀ ਸੁ ਪੁਰਾਨ ॥ ੧੧ ॥ ੪੧ ॥
ਕਈ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਕਰੰਤ ॥
ਕਈ ਉਰਧ ਤਾਪ ਦੁਰੰਤ ॥
ਕਈ ਉਰਧ ਬਾਹੁ ਸੰਨਿਆਸ ॥
ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਭੇਸ ਉਦਾਸ ॥ ੧੨ ॥ ੪੨ ॥
ਕਹੂੰ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਕਰੰਤ ॥

ਕਹੂੰ ਪਉਨ ਅਹਾਰ ਦੁਰੰਤ ॥
ਕਹੂੰ ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਅਪਾਰ ॥
ਕਹੂੰ ਜੱਗ ਕਰਮ ਉਦਾਰ ॥ ੧੩ ॥ ੪੩ ॥
ਕਹੂੰ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਅਨੂਪ ॥
ਕਹੂੰ ਨਿਆਇ ਰਾਜ ਬਿਭੂਤ ॥
ਕਹੂੰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਰੀਤ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ॥ ੧੪ ॥ ੪੪ ॥
ਕਈ ਦੇਸ ਦੇਸ ਫਿਰੰਤ ॥
ਕਈ ਏਕ ਠੌਰ ਇਸਥੰਤ ॥
ਕਹੂੰ ਕਰਤ ਜਲ ਮਹਿ ਜਾਪ ॥
ਕਹੂੰ ਸਹਤ ਤਨ ਪਰ ਤਾਪ ॥ ੧੫ ॥ ੪੫ ॥
ਕਹੂੰ ਬਾਸ ਬਨਹਿ ਕਰੰਤ ॥
ਕਹੂੰ ਤਾਪ ਤਨਹਿ ਸਹੰਤ ॥
ਕਹੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਅਪਾਰ ॥
ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਰੀਤ ਉਦਾਰ ॥ ੧੬ ॥ ੪੬ ॥
ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਰਹਤ ਅਭਰਮ ॥
ਕਹੂੰ ਕਰਮ ਰਹਤ ਅਕਰਮ ॥
ਕਹੂੰ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ॥
ਕਹੂੰ ਨੀਤ ਰਾਜ ਅਨੂਪ ॥ ੧੭ ॥ ੪੭ ॥
ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਸੋਗ ਬਿਹੀਨ ॥
ਕਹੂੰ ਏਕ ਭਗਤ ਅਧੀਨ ॥
ਕਹੂੰ ਰੰਕ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਬਿਆਸ ਅਵਤਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ੪੮ ॥
ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਦ ਰਟੰਤ ॥
ਕਈ ਸੇਖ ਨਾਮ ਉਚਰੰਤ ॥
ਬੈਰਾਗ ਕਹੂੰ ਸੰਨਿਆਸ ॥
ਕਹੂੰ ਫਿਰਤ ਰੂਪ ਉਦਾਸ ॥ ੧੯ ॥ ੪੯ ॥
ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ ॥
ਸਭ ਧਰਮ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ ॥
ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥
ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ ਬਿਚਾਰ ॥੨੦ ॥ ੫੦ ॥

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਲਘੁ ਨਿਰਾਜਛੰਦ ॥

ਜਲੇ ਹਰੀ ॥
ਥਲੇ ਹਰੀ ॥
ਪੁਰੇ ਹਰੀ ॥
ਬਨੇ ਹਰੀ ॥ ੧ ॥ ੫੧ ॥
ਗਿਰੇ ਹਰੀ ॥
ਗੁਫੇ ਹਰੀ ॥

ਛਿਤੇ ਹਰੀ ॥
ਨਭੇ ਹਰੀ ॥ ੨ ॥ ੫੨ ॥
ਈਹਾਂ ਹਰੀ ॥
ਊਹਾਂ ਹਰੀ ॥
ਜਿਮੀ ਹਰੀ ॥
ਜਮਾ ਹਰੀ ॥ ੩ ॥ ੫੩ ॥
ਅਲੇਖ ਹਰੀ ॥
ਅਭੇਖ ਹਰੀ ॥
ਅਦੋਖ ਹਰੀ ॥
ਅਦ੍ਵੈਖ ਹਰੀ ॥ ੪ ॥ ੫੪ ॥
ਅਕਾਲ ਹਰੀ ॥
ਅਪਾਲ ਹਰੀ ॥
ਅਛੇਦ ਹਰੀ ॥
ਅਭੇਦ ਹਰੀ ॥ ੫ ॥ ੫੫ ॥
ਅਜੰਤ੍ਰ ਹਰੀ ॥
ਅਮੰਤ੍ਰ ਹਰੀ ॥
ਸੁਤੇਜ ਹਰੀ ॥
ਅਤੰਤ੍ਰ ਹਰੀ ॥ ੬ ॥ ੫੬ ॥
ਅਜਾਤ ਹਰੀ ॥
ਅਪਾਤ ਹਰੀ ॥
ਅਮਿਤ੍ਰ ਹਰੀ ॥
ਅਮਾਤ ਹਰੀ ॥ ੭ ॥ ੫੭ ॥
ਅਰੋਗ ਹਰੀ ॥
ਅਸੋਗ ਹਰੀ ॥
ਅਭਰਮ ਹਰੀ ॥
ਅਕਰਮ ਹਰੀ ॥ ੮ ॥ ੫੮ ॥
ਅਜੈ ਹਰੀ ॥
ਅਭੈ ਹਰੀ ॥
ਅਭੇਦ ਹਰੀ ॥
ਅਛੇਦ ਹਰੀ ॥ ੯ ॥ ੫੯ ॥
ਅਖੰਡ ਹਰੀ ॥
ਅਭੰਡ ਹਰੀ ॥
ਅਦੰਡ ਹਰੀ ॥
ਪ੍ਰਚੰਡ ਹਰੀ ॥ ੧੦ ॥ ੬੦ ॥
ਅਤੇਵ ਹਰੀ ॥
ਅਭੇਵ ਹਰੀ ॥
ਅਜੇਵ ਹਰੀ ॥
ਅਛੇਵ ਹਰੀ ॥ ੧੧ ॥ ੬੧ ॥

ਭਜੋ ਹਰੀ ॥
ਥਪੋ ਹਰੀ ॥
ਤਪੋ ਹਰੀ ॥
ਜਪੋ ਹਰੀ ॥ ੧੨ ॥ ੬੨ ॥
ਜਲਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਥਲਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਨਦਿਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਨਦਸ ਤੁਹੀਂ ॥ ੧੩ ॥ ੬੩ ॥
ਬ੍ਰਿਛਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਪਤਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਛਿਤਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਉਰਧਸ ਤੁਹੀਂ ॥ ੧੪ ॥ ੬੪ ॥
ਭਜਸ ਤੁਅੰ ॥
ਭਜਸ ਤੁਅੰ ॥
ਰਟਸ ਤੁਅੰ ॥
ਠਟਸ ਤੁਅੰ ॥ ੧੫ ॥ ੬੫ ॥
ਜਿਮੀ ਤੁਹੀਂ ॥
ਜਮਾ ਤੁਹੀਂ ॥
ਮਕੀ ਤੁਹੀਂ ॥
ਮਕਾ ਤੁਹੀਂ ॥ ੧੬ ॥ ੬੬ ॥
ਅਭੂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਅਭੈ ਤੁਹੀਂ ॥
ਅਛੂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਅਛੈ ਤੁਹੀਂ ॥ ੧੭ ॥ ੬੭ ॥
ਜਤਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਬ੍ਰਤਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਗਤਸ ਤੁਹੀਂ ॥
ਮਤਸ ਤੁਹੀਂ ॥ ੧੮ ॥ ੬੮ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥ ੧੯ ॥ ੬੯ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥
ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥ ੨੦ ॥ ੭੦ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥

ਖੂਕ ਮਲਹਾਰੀ ਗਜ ਗਦਹਾ ਬਿਭੂਤ ਧਾਰੀ ਗਿਦੂਆ ਮਸਾਨ ਬਾਸ ਕਰਿਓ ਈ ਕਰਤ ਹੈਂ ॥

ਘੁਘੂ ਮਟ ਬਾਸੀ ਲਗੇ ਡੋਲਤ ਉਦਾਸੀ ਮ੍ਰਿਗ ਤਰਵਰ ਸਦੀਵ ਮੋਨ ਸਾਧੇ ਈ ਮਰਤ ਹੈਂ ॥
ਬਿੰਧ ਕੇ ਸਧੱਯਾ ਤਾਹਿ ਹੀਜ ਕੀ ਬਡੱਯਾ ਦੇਤ ਬੰਦਰਾ ਸਦੀਵ ਪਾਇ ਨਾਗੇ ਹੀ ਫਿਰਤ ਹੈਂ ॥
ਅੰਗਨਾ ਅਧੀਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈ ਪ੍ਰਬੀਨ ਏਕ ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਛੀਨ ਕੈਸੇ ਕੈ ਤਰਤ ਹੈਂ ॥੧॥ ੭੧ ॥
ਭੂਤ ਬਨਚਾਰੀ ਛਿਤ ਛਉਨਾ ਸਭੈ ਦੂਧਾਧਾਰੀ ਪਉਨ ਕੇ ਅਹਾਰੀ ਸੁ ਭੁਜੰਗ ਜਾਨੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਤ੍ਰਿਣ ਕੇ ਭਛੱਯਾ ਧਨ ਲੋਭ ਕੇ ਤਜੱਯਾ ਤੇਤੇ ਗਊਅਨ ਕੇ ਜੱਯਾ ਬ੍ਰਿਖਭੱਯਾ ਮਾਨੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਨਭ ਕੇ ਉਡੱਯਾ ਤਾਹਿ ਪੰਛੀ ਕੇ ਬਡੱਯਾ ਦੇਤ ਬਗੁਲਾ ਬਿੜਾਲ ਬ੍ਰਿਕ ਧਿਆਨੀ ਠਾਨੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਜੇਤੇ ਬਡੇ ਗਿਆਨੀ ਤਿਨੋ ਜਾਨੀ ਪੈ ਬਖਾਨੀ ਨਾਹਿ ਐਸੇ ਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮਨ ਭੂਲ ਆਨੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥ ੨ ॥ ੭੨ ॥

ਭੂਮ ਕੇ ਬਸੱਯਾ ਤਾਹਿ ਭੂਚਰੀ ਕੇ ਜੱਯਾ ਕਹੈਂ ਨਭ ਕੇ ਉਡੱਯਾ ਸੋ ਚਿਰੱਯਾ ਕੈ ਬਖਾਨੀਐ ॥
ਫਲ ਕੇ ਭਛੱਯਾ ਤਾਹਿ ਬਾਂਦਰੀ ਕੇ ਜੱਯਾ ਕਹੈਂ ਆਦਿਸ ਫਿਰੱਯਾ ਤੇਤੋ ਭੂਤ ਕੈ ਪਛਾਨੀਐ ॥
ਜਲ ਕੇ ਤਰੱਯਾ ਕੋ ਗੰਗੇਰੀ ਸੀ ਕਹਤ ਜਗ ਆਗ ਕੇ ਭਛੱਯਾ ਸੁ ਚਕੋਰ ਸਮ ਮਾਨੀਐ ॥
ਸੂਰਜ ਸਿਵੱਯਾ ਤਾਹਿ ਕੌਲ ਕੀ ਬਡਾਈ ਦੇਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਿਵੱਯਾ ਕੌ ਕਵੀ ਕੈ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ॥੩॥ ੭੩ ॥
ਨਾਰਾਇਣ ਕੱਛ ਮੱਛ ਤਿੰਦੂਆ ਕਹਤ ਸਭ ਕਉਲ ਨਾਭ ਕਉਲ ਜਿਹ ਤਾਲ ਮੈਂ ਰਹਤੁ ਹੈਂ ॥
ਗੋਪੀ ਨਾਥ ਗੂਜਰ ਗੁਪਾਲ ਸਭੈ ਧੇਨਕਾਰੀ ਰਿਖੀਕੇਸ ਨਾਮ ਕੇ ਮਹੰਤ ਲਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਮਾਧਵ ਭਵਰ ਔ ਅਟੇਰੂ ਕੋ ਕਨ੍ਹਯਾ ਨਾਮ ਕੰਸ ਕੋ ਬਧੱਯਾ ਜਮਦੂਤ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਮੂੜ੍ਹ ਰੂੜ੍ਹ ਪੀਟਤ ਨ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਕੋ ਭੇਦ ਪਾਵੈ ਪੂਜਤ ਨ ਤਾਹਿ ਜਾਕੇ ਰਾਖੇ ਰਹੀਅਤੁ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੭੪ ॥
ਬਿਸ੍ਵਪਾਲ ਜਗਤ ਕਾਲ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਬੈਰੀਸਾਲ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਪਾਲ ਜਮਜਾਲ ਤੇ ਰਹਤ ਹੈਂ ॥
ਜੋਗੀ ਜਟਾਧਾਰੀ ਸਤੀ ਸਾਚੇ ਬੱਡੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਧਿਆਨ ਕਾਜ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਦੇਹ ਪੈ ਸਹਤ ਹੈਂ ॥
ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਜਲ ਹੋਮ ਪਾਵਕ ਪਵਨ ਹੋਮ ਅਧੋ ਮੁਖ ਏਕ ਪਾਇ ਠਾਢੇ ਨ ਬਹਤ ਹੈਂ ॥
ਮਾਨਵ ਫਨਿੰਦ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਨ ਪਾਵਹਿ ਭੇਦ ਬੇਦ ਔ ਕਤੇਬ ਨੇਤ ਨੇਤ ਕੈ ਕਹਤ ਹੈਂ ॥ ੫ ॥ ੭੫ ॥
ਨਾਚਤ ਫਿਰਤ ਮੋਰ ਬਾਦਰ ਕਰਤ ਘੋਰ ਦਾਮਨੀ ਅਨੇਕ ਭਾਉ ਕਰਿਓ ਈ ਕਰਤ ਹੈ ॥
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਸੀਤਲ ਨ ਸੂਰਜ ਤੇ ਤਪਤ ਤੇਜ ਇੰਦ੍ਰ ਸੋ ਨ ਰਾਜ ਭਵ ਭੂਮ ਕੋ ਭਰਤ ਹੈ ॥
ਸਿਵ ਸੇ ਤਪਸੀ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੇ ਨ ਬੇਦਚਾਰੀ ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ ਸੀ ਤਪਸਿਆ ਨ ਅਨਤ ਹੈ ॥
ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਅਧੀਨ ਸਦਾ ਜੁੱਗਨ ਕੀ ਚਉਕਰੀ ਫਿਰਾਏ ਈ ਫਿਰਤ ਹੈ ॥ ੬ ॥ ੭੬ ॥

ਏਕ ਸਿਵ ਭਏ ਗਏ ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਏਂ ਹੈਂ ॥
ਮਨੋਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏਂ ਹੈਂ ॥
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੁਇਕੈ ਫੇਰਿ ਭੂਮਿ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ ॥ ੭ ॥ ੭੭ ॥

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਡੇ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਛਤ੍ਰ ਹੀ ਕੀ ਛਾਇਆ ਕਈ ਕੋਸ ਲੌ ਚਲਤ ਹੈਂ ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜਨ ਕੇ ਦਾਬਿਤ ਫਿਰਤਿ ਦੇਸ ਬਡੇ ਬਡੇ ਭੂਪਨ ਕੇ ਦ੍ਰਪ ਕੋ ਦਲਤ ਹੈਂ ॥
ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਔ ਦਿਲੀਪ ਕੇ ਸੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਬਡੋ ਅਭਿਮਾਨ ਭੁਜ ਦੰਡ ਕੋ ਕਰਤ ਹੈਂ ॥
ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਿਲੀਸਰ ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ ਭੋਗ ਭੋਗ ਭੂਮਿ ਅੰਤ ਭੂਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਹੈਂ ॥੮ ॥ ੭੮ ॥
ਸਿਜਦੇ ਕਰੇ ਅਨੇਕ ਤੋਪਚੀ ਕਪਟ ਭੇਸ ਪੋਸਤੀ ਅਨੇਕਦਾ ਨਿਵਾਵਤ ਹੈ ਸੀਸ ਕੋ ॥
ਕਹਾ ਭਾਇਓ ਮੱਲ ਜੋ ਪੈ ਕਾਢਤ ਅਨੇਕ ਡੰਡ ਸੋ ਤੌ ਨ ਡੰਡੌਤ ਅਸਟਾਂਗ ਅਥਤੀਸ ਕੋ ॥
ਕਹਾ ਭਇਓ ਰੋਗੀ ਜੋ ਪੈ ਡਾਰਿਓ ਰਹਿਓ ਉਰਧ ਮੁਖ, ਮਨ ਤੇ ਨ ਮੂੰਡ ਨਿਹੁਰਾਇਓ ਆਦਿ ਈਸ ਕੋ॥
ਕਾਮਨਾ ਅਧੀਨ ਸਦਾ ਦਾਮਨਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਏਕ ਭਾਵਨਾ ਬਿਹੀਨ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ ਜਗਦੀਸ ਕੋ ॥ ੯ ॥ ੭੯ ॥

ਸੀਸ ਪਟਕਤ ਜਾਕੇ ਕਾਨ ਮੈ ਖਜੂਰਾ ਧਸੈ ਮੂੰਡ ਛਟਕਤ ਮਿਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੂੰ ਕੇ ਸੋਕ ਸੋ ॥
ਆਕ ਕੋ ਚਰੱਯਾ ਫਲ ਫੂਲ ਕੋ ਭਛੱਯਾ ਸਦਾ ਬਨ ਕੋ ਭ੍ਰਮੱਯਾ ਔਰ ਦੂਸਰੋ ਨ ਬੋਕ ਸੋ ॥
ਕਹਾ ਭਯੋ ਭੇਡ ਜੋ ਘੱਸਤ ਸੀਸ ਬ੍ਰਿੱਛਨ ਸੋ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਛੱਯਾ ਬੋਲ ਪੂਛ ਲੀਜੈ ਜੋਕ ਸੋ ॥
ਕਾਮਨਾ ਅਧੀਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਏਕ ਭਾਵਨਾ ਬਿਹੀਨ ਕੈਸੇ ਭੇਟੈ ਪਰਲੋਕ ਸੋ ॥ ੧੦ ॥ ੮੦ ॥
ਨਾਚਿਓ ਈ ਕਰਤ ਮੋਰ ਦਾਦਰ ਕਰਤ ਸੋਰ ਸਦਾ ਘਨਘੋਰ ਘਨ ਕਰਿਓ ਈ ਕਰਤ ਹੈਂ ॥
ਏਕ ਪਾਇ ਠਾਢੇ ਸਦਾ ਬਨ ਮੈ ਰਹਤ ਬ੍ਰਿਛ ਫੂਕ ਫੂਕ ਪਾਵ ਭੂਮ ਸ੍ਰਾਵਗ ਧਰਤ ਹੈਂ ॥
ਪਾਹਨ ਅਨੇਕ ਜੁਗ ਏਕ ਠਉਰ ਬਾਸੁ ਕਰੈ ਕਾਗ ਅਉਰ ਚੀਲ ਦੇਸ ਦੇਸ ਬਿਚਰਤ ਹੈਂ ॥
ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਹੀਨ ਮਹਾਦਾਨ ਮੈ ਨ ਹੂਜੇ ਲੀਨ ਭਾਵਨਾ ਯਕੀਨ ਦੀਨ ਕੈਸੇ ਕੈ ਤਰਤ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥ ੮੧ ॥

ਜੈਸੇ ਏਕ ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਕਹੂੰ ਜੋਗੀਆ ਬੈਰਾਗੀ ਬਨੈ ਕਬਹੂੰ ਸਨਿਆਸ ਭੇਸ ਬਨਕੈ ਦਿਖਵਾਈ ॥
ਕਹੂੰ ਪਉਨਹਾਰੀ ਕਹੂੰ ਬੈਠੇ ਲਾਇ ਤਾਰੀ ਕਹੂੰ ਲੋਭ ਕੀ ਖੁਮਾਰੀ ਸੋਂ ਅਨੇਕ ਗੁਨ ਗਾਵਈ ॥
ਕਹੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕਹੂੰ ਹਾਥ ਪੈ ਲਗਾਵੈ ਬਾਰ ਕਹੂੰ ਡੰਡ ਧਾਰੀ ਹੁਇਕੈ ਲੋਗਨ ਭ੍ਰਮਾਵਈ ॥
ਕਾਮਨਾ ਅਧੀਨ ਪਰਿਓ ਨਾਚਤ ਹੈ ਨਾਚਨ ਸੋਂ ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਕੈਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਪਾਵਈ ॥ ੧੨ ॥ ੮੨ ॥

ਪੰਚ ਬਾਰ ਗੀਦਰ ਪੁਕਾਰੇ ਪਰੇ ਸੀਤਕਾਲ ਕੁੰਚਰ ਔ ਗਦਹਾ ਅਨੇਕਦਾ ਪੁਕਾਰ ਹੀਂ ॥
ਕਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਪੈ ਕਲਵਤ੍ਰ ਲੀਓ ਕਾਂਸੀ ਬੀਚ ਚੀਰ ਚੀਰ ਚੋਰਟਾ ਕੁਠਾਰਨ ਸੋਂ ਮਾਰ ਹੀਂ ॥
ਕਹਾ ਭਯੋ ਫਾਂਸੀ ਡਾਰਿ ਬੂਡੀਓ ਜੜ ਗੰਗਧਾਰ ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ ਫਾਂਸ ਠਗ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਡਾਰ ਹੀਂ ॥
ਡੂਬੇ ਨਰਕ ਧਾਰ ਮੂੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰ ਭਾਵਨਾ ਬਿਹੀਨ ਕੈਸੇ ਗਿਆਨ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਹੀਂ ॥ ੧੩ ॥ ੮੩ ॥

ਤਾਪ ਕੇ ਸਹੇ ਤੇ ਜੋ ਪੈ ਪਾਈਐ ਅਤਾਪ ਨਾਥ ਤਾਪਨਾ ਅਨੇਕ ਤਨ ਘਾਇਲ ਸਹਤ ਹੈਂ ॥
ਜਾਪ ਕੇ ਕੀਏ ਤੇ ਜੋ ਪੈ ਪਾਯਤ ਅਜਾਪ ਦੇਵ ਪੂਦਨਾ ਸਦੀਵ ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ਉਚਰਤ ਹੈ ॥
ਨਭ ਕੇ ਉਡੇ ਤੇ ਜੋ ਪੈ ਨਾਰਾਇਣ ਪਾਯਤ ਅਨਲ ਅਕਾਸ ਪੰਛੀ ਡੋਲਬੋ ਕਰਤ ਹੈਂ ॥
ਆਗ ਮੈ ਜਰੇ ਤੇ ਗਤਿ ਰਾਂਡ ਕੀ ਪਰਤ ਕਰ ਪਤਾਲ ਕੇ ਬਾਸੀ ਕਿਉ ਭੁਜੰਗ ਨ ਤਰਤ ਹੈਂ ॥ ੧੪ ॥ ੮੪ ॥

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ ਕੋਊ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨੁਮਾਨਬੋ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ ॥
ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਬ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ ॥ ੧੫ ॥ ੮੫ ॥
ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥
ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ ॥
ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਔ ਕੁਰਾਨ ਓਈ ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥੧੬॥ ੮੬ ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟ ਆਗ ਉਠੇ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੁਇ ਕੈ ਫੇਰਿ ਆਗ ਮੈ ਮਿਲਾਹਿਗੇ ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਧੂਰ ਤੇ ਅਨੇਕ ਧੂਰ ਪੂਰਤ ਹੈ ਧੂਰਿਕੇ ਕਨੂਕਾ ਫੇਰ ਧੂਰਿ ਹੀ ਸਮਾਹਿੰਗੇ ॥
ਜੈਸੇ ਏਕ ਨਦ ਤੇ ਤਰੰਗ ਕੋਟ ਉਪਜਤ ਹੈਂ ਪਾਨ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸਬੈ ਪਾਨ ਹੀ ਕਹਾਹਿਗੇ ॥
ਤੈਸੇ ਬਿਸ੍ਵ ਰੂਪ ਤੇ ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਇ ਤਾਹੀ ਤੇ ਉਪਜ ਸਬੈ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਹਿਗੇ ॥੧੭॥੮੭॥
ਕੇਤੇ ਕੱਛ ਮੱਛ ਕੇਤੇ ਉਨ ਕਉ ਕਰਤ ਭੱਛ ਕੇਤੇ ਅੱਛ ਵੱਛ ਹੁਇ ਸਪੱਛ ਉਡ ਜਾਂਹਿਗੇ ॥
ਕੇਤੇ ਨਭ ਬੀਚ ਅੱਛ ਪੱਛ ਕਉ ਕਰੈਂਗੇ ਭੱਛ ਕੇਤਕ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹੁਇ ਪਚਾਇ ਖਾਇ ਜਾਹਿਗੇ ॥

ਜਲ ਕਹਾ ਥਲ ਕਹਾ ਗਗਨ ਕੇ ਗਉਨ ਕਹਾ ਕਾਲ ਕੇ ਬਨਾਏ ਸਬੈ ਕਾਲ ਹੀ ਚਬਾਂਹਿਗੇ ॥
ਤੇਜ ਜਿਉ ਅਤੇਜ ਮੈ ਅਤੇਜ ਜੈਸੇ ਤੇਜ ਲੀਨਤਾਹੀ ਤੇ ਉਪਜਿ ਸਬੇ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਂਹਿੰਗੇ ॥ ੧੮ ॥
੮੮ ॥

ਕੂਕਤ ਫਿਰਤ ਕੇਤੇ ਰੋਵਤ ਮਰਤ ਕੇਤੇ ਜਲ ਮੈ ਡੁਬਤ ਕੇਤੇ ਆਗ ਮੈ ਜਰਤ ਹੈਂ ॥
ਕੇਤੇ ਗੰਗ ਬਾਸੀ ਕੇਤੇ ਮਦੀਨਾ ਮਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਕੇਤਕ ਉਦਾਸੀ ਕੇ ਭ੍ਰਮਾਏ ਈ ਫਿਰਤ ਹੈਂ ॥
ਕਰਵਤ ਸਹਤ ਕੇਤੇ ਭੂਮਿ ਮੈ ਗਡਤ ਕੇਤੇ ਸੂਆ ਪੈ ਚੜ੍ਹਤ ਕੇਤੇ ਦੂਖ ਕਉ ਭਰਤ ਹੈਂ ॥
ਗੈਨ ਮੈ ਉਡਤ ਕੇਤੇ ਜਲ ਮੈ ਰਹਤ ਕੇਤੇ ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਜਕ ਜਾਰੇ ਹੀ ਮਰਤ ਹੈਂ ॥੧੯॥੮੯॥
ਸੋਧ ਹਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਬੋਧ ਹਾਰੇ ਦਾਨੋ ਬਡੇ ਬੋਧ ਹਾਰੇ ਬੋਧਕਾ ਪ੍ਰਬੋਧ ਹਾਰੇ ਜਾਪਸੀ ॥
ਘਸਹਾਰੇ ਚੰਦਨ ਲਗਾਇ ਹਾਰੇ ਚੋਆਚਾਰੁ ਪੂਜ ਹਾਰੇ ਪਾਹਨ ਚੜ੍ਹਾਇ ਹਾਰੇ ਲਾਪਸੀ ॥
ਗਾਹਿ ਹਾਰੇ ਗੋਰਨ ਮਨਾਇ ਹਾਰੇ ਮੜ੍ਹੀ ਮੱਟ ਲੀਪ ਹਾਰੇ ਭੀਤਨ ਲਗਾਇ ਹਾਰੇ ਛਾਪਸੀ ॥
ਗਾਇ ਹਾਰੇ ਗੰਧ੍ਰਬ ਬਜਾਇ ਹਾਰੇ ਕਿੰਨਰ ਸਭ ਪਚਹਾਰੇ ਪੰਡਤ ਤਪੰਤ ਹਾਰੇ ਤਾਪਸੀ ॥ ੨੦ ॥ ੯੦ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥

ਨ ਰਾਗੰ ਨ ਰੰਗੰ ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੇਖੰ ॥
ਨ ਮੋਹੰ ਨ ਕ੍ਰੋਹੰ ਨ ਦ੍ਰੋਹੰ ਨ ਦ੍ਵੈਖੰ ॥
ਨਾ ਕਰਮੰ ਨ ਭਰਮੰ ਨ ਜਨਮੰ ਨ ਜਾਤੰ ॥
ਨ ਮਿੱਤ੍ਰੰ ਨ ਸੱਤ੍ਰੰ ਨ ਪਿੱਤ੍ਰੰ ਨ ਮਾਤੰ ॥ ੧ ॥ ੯੧ ॥
ਨ ਨੇਹੰ ਨ ਗੇਹੰ ਨ ਕਾਮੰ ਨ ਧਾਮੰ ॥
ਨ ਪੁੱਤ੍ਰੰ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰੰ ਨ ਸੱਤ੍ਰੰ ਨ ਭਾਮੰ ॥
ਅਲੇਖੰ ਅਭੇਖੰ ਅਜੋਨੀ ਸਰੂਪੰ ॥
ਸਦਾ ਸਿੱਧਦਾ ਬੁੱਧਿਦਾ ਬਿਰਧ ਰੂਪੰ ॥ ੨ ॥ ੯੨ ॥
ਨਹੀਂ ਜਾਂਨ ਜਾਈ ਕਛੂ ਰੂਪ ਰੇਖੰ ॥
ਕਹਾ ਬਾਸੁ ਤਾਂ ਕੋ ਫਿਰੈ ਕਉਨ ਭੇਖੰ ॥
ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾਂਕੈ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ ॥
ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੋ ਕਹੇ ਮੋ ਨ ਆਵੈ॥ ੩ ॥ ੯੩ ॥
ਨ ਰੋਗੰ ਨ ਸੋਗੰ ਨ ਮੋਹੰ ਨ ਮਾਤੰ ॥
ਨ ਕਰਮੰ ਨ ਭਰਮੰ ਨ ਜਨਮੰ ਨ ਜਾਤੰ॥
ਅਦ੍ਵੈਖੰ ਅਭੇਖੰਡ ਅਜੋਨੀ ਸਰੂਪੇ ॥
ਨਮੋ ਏਕ ਰੂਪੇ ਨਮੋ ਏਕ ਰੂਪੇ ॥ ੪ ॥ ੯੪ ॥
ਪਰੇਅੰ ਪਰਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਗਿਆ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ॥
ਅਛੇਦੰ ਅਛੈ ਆਦਿ ਅਦ੍ਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
ਨ ਜਾਤੰ ਨ ਪਾਤੰ ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੰਗੇ ॥
ਨਮੋ ਆਦਿ ਅਭੰਗੇ ਨਮੋ ਆਦਿ ਅਭੰਗੇ ॥ ੫ ॥ ੯੫ ॥
ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੈ ਉਪਾਏ ॥
ਉਸਾਰੇ ਗੜ੍ਹੇ ਫੇਰ ਮੇਟੇ ਬਨਾਏ ॥
ਅਗਾਧੇ ਅਭੈ ਆਦਿ ਅਦ੍ਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
ਪਰੇਅੰ ਪਰਾ ਪਰਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ॥ ੬ ॥ ੯੬ ॥
ਨ ਆਧੰ ਨ ਬਿਆਧੰ ਅਗਾਧੰ ਸਰੂਪੇ ॥
ਅਖੰਡਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਦਿ ਅਛੈ ਬਿਭੂਤੇ ॥

ਨ ਜਨਮੰ ਨ ਮਰਨੰ ਨ ਬਰਨੰ ਬਿਆਧੇ ॥
ਅਖੰਡੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਅਦੰਡੇ ਅਸਾਧੇ ॥ ੭ ॥ ੯੭ ॥
ਨ ਨੇਹੰ ਨ ਗੇਹੰ ਸਨੇਹੰ ਨ ਸਾਥੇ ॥
ਉਦੰਡੇ ਅਮੰਡੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਪ੍ਰਮਾਥੇ ॥
ਨ ਜਾਤੇ ਨ ਪਾਤੇ ਨ ਸੱਤ੍ਰੇ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰੇ ॥
ਸੁ ਭੂਤੇ ਭਵਿੱਖੇ ਭਵਾਨੇ ਅਚਿਤ੍ਰੇ ॥ ੮ ॥ ੯੮ ॥
ਨ ਰਾਯੰ ਨ ਰੰਕੰ ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੇਖੰ ॥
ਨ ਲੋਭੰ ਨ ਛੋਭੰ ਅਭੂਤੰ ਅਭੇਖੰ ॥
ਨ ਸਤ੍ਰੰ ਨ ਮਿਤ੍ਰੰ ਨ ਨੇਹੰ ਨ ਗੇਹੰ ॥
ਸਦੈਵੰ ਸਦਾ ਸਬਰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਸਨੇਹੰ ॥ ੯ ॥ ੯੯ ॥
ਨ ਕਾਮੰ ਨ ਕ੍ਰੋਧੰ ਨ ਲੋਭੰ ਨ ਮੋਹੰ ॥
ਅਜੋਨੀ ਅਛੈ ਆਦਿ ਅਦ੍ਵੈ ਅਜੋਹੰ॥
ਨ ਜਨਮੰ ਨ ਮਰਨੰ ਨ ਬਰਨੰ ਨ ਬਿਆਧੰ ॥
ਨ ਰੋਗੰ ਨ ਸੋਗੰ ਅਭੈ ਨਿਰ ਬਿਖਾਧੰ ॥ ੧੦ ॥ ੧੦੦ ॥
ਅਛੇਦੰ ਅਭੇਦੰ ਅਕਰਮੰ ਅਕਾਲੰ ॥
ਅਖੰਡੰ ਅਭੰਡੰ ਪ੍ਰਚੰਡੰ ਅਪਾਲੰ ॥
ਨ ਤਾਤੰ ਨ ਮਾਤੰ ਨ ਜਾਤੰ ਨ ਭਾਇਅੰ ॥
ਨ ਨੇਹੰ ਨ ਗਹੰ ਨ ਕਰਮੰ ਨ ਕਾਇਅੰ ॥ ੧੧ ॥ ੧੦੧ ॥
ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਭੂਪੰ ਨ ਕਾਯੰ ਨ ਕਰਮੰ ॥
ਨ ਤ੍ਰਾਸੰ ਨ ਪ੍ਰਾਸੰ ਨ ਭੇਦੰ ਨ ਭਰਮੰ ॥
ਸਦੈਵੰ ਸਦਾ ਸਿੱਧ ਬਿਰਧੰ ਸਰੂਪੇ ॥
ਨਮੋ ਏਕ ਰੂਪੇ ਨਮੋ ਏਕ ਰੂਪੇ ॥ ੧੨ ॥ ੧੦੨ ॥
ਨਿਰੁਕਤੰ ਪ੍ਰਭਾ ਆਦਿ ਅਨੁਕਤੰ ਪ੍ਰਤਾਪੇ ॥
ਅਜੁਗਤੰ ਅਛੇ ਆਦਿ ਅਵਿਕਤੇ ਅਥਾਪੇ ॥
ਬਿਭੁਗਤੰ ਅਛੈ ਆਦਿ ਅੱਛੈ ਸਰੂਪੇ ॥
ਨਮੋ ਏਕ ਰੂਪੇ ਨਮੋ ਏਕ ਰੂਪੇ ॥ ੧੩ ॥ ੧੦੩ ॥
ਨ ਨੇਹੰ ਨ ਗੇਹੰ ਨ ਸੋਕੰ ਨ ਸਾਕੰ ॥
ਪਰੇਅੰ ਪਵਿਤ੍ਰੰ ਪੁਨੀਤੰ ਅਤਾਕੰ ॥
ਨ ਜਾਤੰ ਨ ਪਾਤੰ ਨ ਮਿਤ੍ਰੰ ਮੰਤ੍ਰੇ ॥
ਨਮੋ ਏਕ ਤੰਤ੍ਰੇ ਨਮੋ ਏਕ ਤੰਤ੍ਰੇ ॥ ੧੪ ॥ ੧੦੪॥
ਨ ਧਰਮੰ ਨ ਭਰਮੰ ਨ ਸਰਮੰ ਨ ਸਾਕੇ ॥
ਨ ਬਰਮੰ ਨ ਚਰਮੰ ਨ ਕਰਮੰ ਨ ਬਾਕੇ ॥
ਨ ਸਤ੍ਰੰ ਨ ਮਿਤ੍ਰੰ ਨ ਪੁਤ੍ਰੰ ਸਰੂਪੇ ॥
ਨਮੋ ਆਦਿ ਰੂਪੇ ਨਮੋ ਆਦਿ ਰੂਪੇ ॥ ੧੫ ॥ ੧੦੫ ॥
ਕਹੂੰ ਕੰਜ ਕੇ ਮੰਜ ਕੇ ਭਰਮ ਭੂਲੇ ॥
ਕਹੂੰ ਰੰਕ ਕੇ ਰਾਜ ਕੇ ਧਰਮ ਅਲੂਲੇ॥
ਕਹੂੰ ਦੇਸ ਕੇ ਭੇਸ ਕੇ ਧਰਮ ਧਾਮੇ ॥
ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਕੇ ਸਾਜ ਕੇ ਬਾਜ ਤਾਮੇ ॥ ੧੬ ॥ ੧੦੬ ॥

ਕਹੂੰ ਅਛ੍ਰ ਕੇ ਪਛ੍ਰ ਕੇ ਸਿੱਧ ਸਾਧੇ ॥
ਕਹੂੰ ਸਿੱਧ ਕੇ ਬੁਧਿੱ ਕੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਲਾਧੇ ॥
ਕਹੂੰ ਅੰਗ ਕੇ ਰੰਗ ਕੇ ਸੰਗਿ ਦੇਖੇ ॥
ਕਹੂੰ ਜੰਗ ਕੇ ਰੰਗ ਕੇ ਰੰਗ ਪੇਖੇ ॥ ੧੭ ॥ ੧੦੭॥
ਕਹੂੰ ਧਰਮ ਕੇ ਕਰਮ ਕੇ ਹਰਮ ਜਾਨੇ ॥
ਕਹੂੰ ਧਰਮ ਕੇ ਕਰਮ ਕੇ ਭਰਮ ਮਾਨੇ॥
ਕਹੂੰ ਚਾਰ ਚੇਸਟਾ ਕਹੂੰ ਚਿਤ੍ਰ ਰੂਪੰ ॥
ਕਹੂੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਗਯਾ ਕਹੂੰ ਸਰਬ ਭੂਪੰ ॥ ੧੮ ॥ ੧੦੮॥
ਕਹੂੰ ਧਰਮ ਕੇ ਕਰਮ ਕੇ ਹਰਮ ਜਾਨੇ ॥
ਕਹੂੰ ਧਰਮ ਕੇ ਕਰਮ ਕੇ ਭਰਮ ਮਾਨੇ ॥
ਕਹੂੰ ਚਾਰ ਚੇਸਟਾ ਕਹੂੰ ਚਿਤ੍ਰ ਰੂਪੰ ॥
ਕਹੂੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰਗਯਾ ਕਹੂੰ ਸਰਬ ਭੂਪੰ ॥ ੧੮ ॥ ੧੦੮ ॥
ਕਹੂੰ ਨੇਹ ਗ੍ਰੇਹੰ ਕਹੂੰ ਦੇਹ ਦੋਖੰ ॥
ਕਹੂੰ ਔਖਧੀ ਰੋਗ ਕੇ ਸੋਕ ਸੋਖੰ ॥
ਕਹੂੰ ਦੇਵ ਬਿਦਯਾ ਕਹੂੰ ਦੈਤ ਬਾਨੀ ॥
ਕਹੂੰ ਜੱਛ ਗੰਧਰਬ ਕਿੰਨਰ ਕਹਾਨੀ ॥ ੧੯ ॥ ੧੦੯ ॥
ਕਹੂੰ ਰਾਜਸੀ ਸਾਤਕੀ ਤਾਮਸੀ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਬਿਦਯਾ ਧਰੇ ਤਾਪਸੀ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਰਹਿਤਾ ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਜੁਗਤੰ ॥
ਕਹੂੰ ਭੂਮਿ ਕੀ ਭੁਗਤ ਮੈ ਭਰਮ ਭੁਗਤੰ ॥ ੨੦ ॥ ੧੧੦ ॥
ਕਹੂੰ ਦੇਵ ਕੰਨਿਆ ਕਹੂੰ ਦਾਨਵੀ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਜੱਛ ਬਿਦਯਾ ਧਰੇ ਮਾਨਵੀ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਰਾਜਸੀ ਹੋ ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆ ॥
ਕਹੂੰ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੀ ਪ੍ਰਿਸਟ ਕੀ ਰਿਸਟ ਪੰਨਿਆ ॥ ੨੧ ॥ ੧੧੧ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਬਿੱਦਿਆ ਕਹੂੰ ਬਿਓਮਬਾਨੀ ॥
ਕਹੂੰ ਕੋਕ ਕੀ ਕਾਬਿ ਕੱਥੈ ਕਹਾਨੀ ॥
ਕਹੂੰ ਅਦ੍ਰਸਾਰੰ ਕਹੂੰ ਭਦ੍ਰ ਰੂਪੰ ॥
ਕਹੂੰ ਮੱਦ੍ਰ ਬਾਨੀ ਕਹੂੰ ਛਿਦ੍ਰ ਸਰੂਪੰ ॥ ੨੨ ॥ ੧੧੨ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਬਿਦਿਆ ਕਹੂੰ ਕਾਬ ਰੂਪੰ ॥
ਕਹੂੰ ਚੇਸਟਾ ਚਾਰਿ ਚਿਤ੍ਰੰ ਸਰੂਪੰ ॥
ਕਹੂੰ ਪਰਮ ਪੁਰਾਨ ਕੋ ਪਾਰ ਪਾਵੈ ॥
ਕਹੂੰ ਬੈਠ ਕੁਰਾਨ ਕੇ ਗੀਤ ਗਾਵੈ ॥ ੨੩ ॥ ੧੧੩ ॥
ਕਹੂੰ ਸੁੱਧ ਸੇਖੰ ਕਹੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਧਰਮੰ ॥
ਕਹੂੰ ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ ਕਹੂੰ ਬਾਲ ਕਰਮੰ ॥
ਕਹੂੰ ਜੁਆ ਸਰੂਪੰ ਜਰਾ ਰਹਤ ਦੇਹੰ ॥
ਕਹੂੰ ਨੇਹ ਦੇਹੰ ਕਹੂੰ ਤਿਆਗ ਗ੍ਰੇਹੰ ॥ ੨੪ ॥ ੧੧੪ ॥
ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਭੋਗੰ ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਰਾਗੰ ॥
ਕਹੂੰ ਰੋਗ ਰਹਿਤਾ ਕਹੂੰ ਭੋਗ ਤਿਆਗੰ ॥

ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਸਾਜੰ ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਰੀਤੰ ॥
ਕਹੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਗਿਆ ਕਹੂੰ ਪਰਮ ਪ੍ਰੀਤੰ ॥ ੨੫ ॥ ੧੧੫ ॥
ਕਹੂੰ ਆਰਬੀ ਤੋਰਕੀ ਪਾਰਸੀ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਪਹਿਲਵੀ ਪਸ਼ਤਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਦੇਸ ਭਾਖਯਾ ਕਹੂੰ ਦੇਵ ਬਾਨੀ ॥
ਹੂੰ ਰਾਜ ਬਿਦਿਆ ਕਹੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ॥ ੨੬ ॥ ੧੧੬ ॥
ਕਹੂੰ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਦਿਆ ਕਹੂੰ ਤੰਤ੍ਰ ਸਾਰੰ ॥
ਕਹੂੰ ਜੰਤ੍ਰ ਰੀਤੰ ਕਹੂੰ ਸਸਤ੍ਰ ਧਾਰੰ ॥
ਕਹੂੰ ਹੋਮ ਪੂਜਾ ਕਹੂੰ ਦੇਵ ਅਰਚਾ ॥
ਕਹੂੰ ਪਿੰਗੁਲਾ ਚਾਰਣੀ ਗੀਤ ਚਰਚਾ ॥ ੨੭ ॥ ੧੧੭ ॥
ਕਹੂੰ ਬੀਨ ਬਿਦਿਆ ਕਹੂੰ ਗਾਨ ਗੀਤੰ ॥
ਕਹੂੰ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤੰ ॥
ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਤ ਬਿਦਿਆ ਕਹੂੰ ਨਾਗ ਬਾਨੀ ॥
ਕਹੂੰ ਗਾਰੜੂ ਗੂੜ੍ਹ ਕਥੈ ਕਹਾਨੀ ॥ ੨੮ ॥ ੧੧੮ ॥
ਕਹੂੰ ਅੱਛਰਾ ਪੱਛਰਾ ਮੱਛਰਾ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਬੀਰ ਬਿਦਿਆ ਅਭੂਤੰ ਪ੍ਰਭਾ ਹੋ ॥
ਕਹੂੰ ਛੈਲ ਛਾਲਾ ਧਰੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ॥
ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਸਾਜੰ ਧਿਰਾਜਾਧਿਕਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥ ੧੧੯ ॥
ਨਮੋ ਨਾਥ ਪੂਰੇ ਸਦਾ ਸਿੱਧ ਦਾਤਾ ॥
ਅਛੇਦੀ ਅਛੈ ਆਦਿ ਅਦ੍ਵੈ ਬਿਧਾਤਾ ॥
ਨ ਤ੍ਰਸਤੰ ਨ ਗ੍ਰਸਤੰ ਸਮਸਤੰ ਸਰੂਪੇ ॥
ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤੰ ਤੁਅਸਤੰ ਅਭੂਤੇ ॥ ੩੦ ॥ ੧੨੦ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥

ਅਬਯਕਤ ਤੇਜ ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥
ਅੱਛੈ ਸਰੂਪ ਅਦ੍ਵੈ ਅਨਾਸ ॥
ਅਨਤੁਟ ਤੇਜ ਅਨਖੁਟ ਭੰਡਾਰ ॥
ਦਾਤਾ ਦੁਰੰਤ ਸਰਬੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੧ ॥ ੧੨੧ ॥
ਅਨਭੂਤ ਤੇਜ ਅਨਛਿੱਜ ਗਾਤ ॥
ਕਰਤਾ ਸਦੀਵ ਹਰਤਾ ਸਨਾਤ ॥
ਆਸਨ ਅਡੋਲ ਅਨਭੂਤ ਕਰਮ ॥
ਦਾਤਾ ਦਇਆਲ ਅਨਭੂਤ ਧਰਮ ॥ ੨ ॥ ੧੨੨ ॥
ਜਿਹ ਸੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹਿ ਜਨਮ ਜਾਤ ॥
ਜਿਹ ਪੁਤ੍ਰ ਭ੍ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਮਾਤ ॥
ਜਿਹ ਕਰਮ ਭਰਮ ਨਹੀ ਧਰਮ ਧਿਆਨ ॥
ਜਿਹ ਨੇਹ ਗੇਹ ਨਹੀਂ ਬਿਓਤ ਬਾਨ ॥ ੩ ॥ ੧੨੩ ॥
ਜਿਹ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨਹੀ ਸੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ॥
ਜਿਹ ਨੇਹ ਗੇਹ ਨਹੀ ਚਿਹਨ ਚਿੱਤ੍ਰ ॥
ਜਿਹ ਰੰਗ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਰਾਗ ਰੇਖ ॥

ਜਿਹ ਜਨਮ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਭਰਮ ਭੇਖ ॥ ੪ ॥ ੧੨੪ ॥
ਜਿਹ ਕਰਮ ਭਰਮ ਨਹੀ ਜਾਤ ਪਾਤ ॥
ਨਹੀ ਨੇਹ ਗੇਹ ਨਹੀ ਪਿੱਤ੍ਰ ਮਾਤ ॥
ਜਿਹ ਨਾਮ ਥਾਮ ਨ੍ਹੀ ਬਰਗ ਬਿਆਧ ॥
ਜਿਹ ਰੋਗ ਸੋਗ ਨਹੀ ਸਤ੍ਰ ਸਾਧ ॥ ੫ ॥ ੧੨੫ ॥
ਜਿਹ ਤ੍ਰਾਸ ਵਾਸ ਨਹੀ ਦੇਹ ਨਾਸ ॥
ਜਿਹ ਆਦਿ ਅੰਤ ਨਹੀ ਰੂਪ ਰਾਸ ॥
ਜਿਹ ਰੋਗ ਸੋਗ ਨਹੀ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ॥
ਜਿਹ ਤ੍ਰਾਸ ਆਸ ਨਹੀ ਭੂਮਿ ਭੁਗਤਿ ॥ ੬ ॥ ੧੨੬ ॥
ਜਿਹ ਕਾਲ ਬਿਆਲ ਕਟਿਓ ਨ ਅੰਗ ॥
ਅੱਛੈ ਸਰੂਪ ਅਖੈ ਅਭੰਗ ॥
ਜਿਹ ਨੇਤ ਨੇਤ ਉਪਰੰਤ ਬੇਦ ॥
ਜਿਹ ਅਲਖ ਰੂਪ ਕੱਥਤ ਕਤੇਬ ॥ ੭ ॥ ੧੨੭ ॥
ਜਿਹ ਅਲਖ ਰੂਪ ਆਸਨ ਅਡੋਲ ॥
ਜਿਹ ਅਮਿਤ ਤੇਜ ਅਛੈ ਅਤੋਲ ॥
ਜਿਹ ਧਿਆਨ ਕਾਜ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅਨੰਤ ॥
ਕਈ ਕਲਪ ਜੋਗ ਸਾਧਤ ਦੁਰੰਤ ॥ ੮ ॥ ੧੨੮ ॥
ਤਨ ਸੀਤ ਘਾਮ ਬਰਖਾ ਸਹੰਤ ॥
ਕਈ ਕਲਪ ਏਕ ਆਸਨ ਬਿਤੰਤ ॥
ਕਈ ਜਤਨ ਜੋਗ ਬਿੱਦਿਆ ਬਿਚਾਰ ॥
ਸਾਧੰਤ ਤਦਪਿ ਪਾਵਤ ਨਾ ਪਾਰ ॥ ੯ ॥ ੧੨੯ ॥
ਕਈ ਉਰਧ ਬਾਹ ਦੇਸਨ ਭ੍ਰਮੰਤ ॥
ਕਈ ਉਰਧ ਮਧ ਪਾਵਕ ਝੁਲੰਤ ॥
ਕਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਉਚਰੰਤ ਬੇਦ ॥
ਕਈ ਕੋਕ ਕਾਬ ਕੱਥਤ ਕਤੇਬ ॥ ੧੦ ॥ ੧੩੦ ॥
ਕਈ ਅਗਨਹੋਤ੍ਰ ਕਈ ਪਉਨ ਅਹਾਰ ॥
ਕਈ ਕਰਤ ਕੋਟ ਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਅਹਾਰ ॥
ਕਈ ਕਰਤ ਸਾਕ ਪੈ ਪਤ੍ਰਿ ਭੱਛ ॥
ਨਹੀ ਤਦਪਿ ਦੇਵ ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ॥ ੧੧ ॥ ੧੩੧ ॥
ਕਈ ਗੀਤ ਗਾਨ ਗੰਧਰਬ ਰੀਤ ॥
ਕਈ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਿਦਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤਿ ਜੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮ ॥
ਕਹੂੰ ਅਗਨਹੋਤ੍ਰ ਕਹੂੰ ਤੀਰਥ ਧਰਮ ॥ ੧੨ ॥ ੧੩੨ ॥
ਕਈ ਦੇਸ ਦੇਸ ਭਾਖਾ ਰਟੰਤ ॥
ਕਈ ਦੇਸ ਦੇਸ ਬਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹੰਤ ॥
ਕਈ ਕਰਤ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤਨ ਬਿਚਾਰ ॥
ਨਹੀ ਨੈਕੁ ਤਾਸੁ ਪਾਯਤ ਨ ਪਾਰ ॥ ੧੩ ॥ ੧੩੩ ॥
ਕਈ ਤੀਰਥ ਤੀਰਥ ਭਰਮਤ ਸੁ ਭਰਮ ॥

ਕਈ ਅਗਨ ਹੋਤ੍ਰ ਕਈ ਦੇਵ ਕਰਮ ॥
ਕਈ ਕਰਤ ਬੀਰ ਬਿਦਿਆ ਬਿਚਾਰ ॥
ਨਹੀਂ ਤਦਪ ਤਾਸ ਪਾਯਤ ਨ ਪਾਰ ॥ ੧੪ ॥ ੧੩੪ ॥
ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਧਰਮ ॥
ਕਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਉਚਰਤ ਸੁ ਕਰਮ ॥
ਨਿਉਲੀ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਹੂੰ ਹਸਤ ਦਾਨ ॥
ਕਹੂੰ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਮਖ ਕੋ ਬਖਾਨ ॥ ੧੫ ॥ ੧੩੫ ॥
ਕਹੂੰ ਕਰਤ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਦਿਆ ਵਿਚਾਰ ॥
ਕਹੂੰ ਜੋਗ ਰੀਤ ਕਹੂੰ ਬ੍ਰਿੱਧ ਚਾਰ ॥
ਕਹੂੰ ਕਰਤ ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਗਾਨ ॥
ਕਹੂੰ ਧੂਪ ਦੀਪ ਕਹੂੰ ਅਰਘ ਦਾਨ ॥ ੧੬ ॥ ੧੩੬ ॥
ਕਹੂੰ ਪਿਤ੍ਰ ਕਰਮ ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ ॥
ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਤ ਨਾਚ ਕਹੂੰ ਗਾਨ ਗੀਤ ॥
ਕਹੂੰ ਕਰਤ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਉਚਾਰ ॥
ਕਈ ਭਜਤ ਏਕ ਪਗ ਨਿਰਾਧਾਰ ॥ ੧੭ ॥ ੧੩੭ ॥
ਕਈ ਨੇਹ ਦੇਹ ਕਈ ਗੇਹ ਵਾਸ ॥
ਕਈ ਭ੍ਰਮਤ ਦੇਸ ਦੇਸਨ ਉਦਾਸ ॥
ਕਈ ਜਲ ਨਿਵਾਸ ਕਈ ਅਗਨਿ ਤਾਪ ॥
ਕਈ ਜਪਤ ਉਰਧ ਲਟਕੰਤ ਜਾਪ ॥ ੧੮ ॥ ੧੩੮ ॥
ਕਈ ਕਰਤ ਜੋਗ ਕਲਪੰ ਪ੍ਰਜੰਤ ॥
ਨਹੀ ਤਦਪਿ ਤਾਸ ਪਾਯਤ ਨ ਅੰਤ ॥
ਕਈ ਕਰਤ ਕੋਟ ਬਿੱਦਿਆ ਬਿਚਾਰ ॥
ਨਹੀ ਤਦਪਿ ਦਿਸਟਿ ਦੇਖੈ ਮੁਰਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ੧੩੯ ॥
ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਸਕਤਿ ਨਹੀ ਪਰਤ ਪਾਨ ॥
ਬਹੁ ਕਰਤ ਹੋਮ ਅਰ ਜੱਗ ਦਾਨ ॥
ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਇਕ ਚਿੱਤ ਲੀਨ ॥
ਫੋਕਟੋ ਸਰਬ ਧਰਮਾ ਬਿਹੀਨ ॥ ੨੦ ॥੧੪੦॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥

ਜਯ ਜੰਪਤ ਜੁੱਗਣ ਜੂਹ ਜੁਅੰ ॥
ਭੈ ਕੰਪਹਿ ਮੇਰੁ ਪਯਾਲ ਭੁਅੰ ॥
ਤਪੁ ਤਾਪਸ ਸਰਬ ਜਲੇਰੁ ਥਲੰ ॥
ਧਨ ਉਚਰਤ ਇੰਦ੍ਰ ਕੁਬੇਰ ਬਲੰ ॥ ੧ ॥ ੧੪੧ ॥
ਅਨਖੇਦ ਸਰੂਪ ਅਭੇਦ ਅਭਿਅੰ ॥
ਅਨਖੰਡ ਅਭੂਤ ਅਛੇਦ ਅਛਿਅੰ ॥
ਅਨਕਾਲ ਅਪਾਲ ਦਇਆਲ ਸੁਅੰ ॥
ਜਿਹ ਠਟੀਅੰ ਮੇਰ ਆਕਾਸ ਭੁਅੰ ॥ ੨ ॥ ੧੪੨ ॥
ਅਨਖੰਡ ਅਮੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨਰੰ ॥
ਜਿਹ ਰੀਚਅੰ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਬਰੰ ॥

ਸਭ ਕੀਨੀ ਦੀਨ ਜਮੀਨ ਜਮਾਂ ॥
ਜਿਹ ਰੀਚਅੰ ਸਰਬ ਮਕੀਨ ਮਕਾਂ ॥ ੩ ॥ ੧੪੩ ॥
ਜਿਹ ਰਾਗ ਨ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਰੁਖੰ ॥
ਜਿਹ ਤਾਪ ਨ ਸ੍ਰਾਪ ਨ ਸੋਕ ਸੁਖੰ ॥
ਜਿਹ ਰੋਗ ਨ ਸੋਗ ਨ ਭੋਗ ਭੁਯੰ ॥
ਜਿਹ ਖੇਦ ਨ ਭੇਦ ਨ ਛੇਦ ਛਯੰ ॥ ੪ ॥ ੧੪੪ ॥
ਜਿਹ ਜਾਤਿ ਨ ਪਾਤਿ ਨ ਮਾਤ ਪਿਤੰ ॥
ਜਿਹ ਰੀਚਅੰ ਛਤ੍ਰੀ ਛਤ੍ਰ ਛਿਤੰ ॥
ਜਿਹ ਰਾਗ ਨ ਰੇਖ ਨ ਰੋਗ ਭਣੰ ॥
ਜਿਹ ਦ੍ਵੈਖ ਨ ਦਾਗ ਨ ਦੋਖ ਗਣੰ ॥ ੫ ॥ ੧੪੫ ॥
ਜਿਹ ਅੰਡਹਿ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਰਚਿਓ ॥
ਦਿਸ ਚਾਰ ਕਰੀ ਨਵਖੰਡ ਸਚਿਓ ॥
ਰਜ ਤਾਮਸ ਤੇਜ ਅਤੇਜ ਕੀਓ ॥
ਅਨਭਉ ਪਦ ਆਪ ਪ੍ਰਚੰਡ ਲੀਓ ॥ ੬ ॥ ੧੪੬ ॥
ਸਿਅ ਸਿੰਧੁਰ ਬਿੰਧ ਨਗਿੰਦ ਨਗੰ ॥
ਸ੍ਰਿਅ ਜੱਛ ਗੰਧਰਬ ਫਣਿੰਦ ਭੁਜੰ ॥
ਰਚ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਅਭੇਵ ਨਗੰ ॥
ਨਰਪਾਲ ਅਪਾਲ ਕਰਾਲ ਤ੍ਰਿਗੰ ॥ ੭ ॥ ੧੪੭ ॥
ਕੀਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗ ਭੁਜੰਗ ਨਰੰ ॥
ਰਚਿ ਅੰਡਜ ਸੇਤਜ ਉੱਤਭੁੱਜੰ ॥
ਕੀਏ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਸਰਾਧ ਪਿਤੰ ॥
ਅਨਖੰਡ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਚੰਡ ਗਤੰ ॥ ੮ ॥ ੧੪੮ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਿ ਨ ਪਾਤਿ ਨ ਜੋਤਿ ਜੁਤੰ ॥
ਜਿਹ ਤਾਤ ਨ ਮਾਤ ਨ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਤੰ ॥
ਜਿਹ ਰੋਗ ਨ ਸੋਗ ਨ ਭੋਗ ਭੁਅੰ ॥
ਜਿਹ ਜੰਪਹਿ ਕਿੰਨਰ ਜੱਛ ਜੁਅੰ ॥ ੯ ॥ ੧੪੯ ॥
ਨਰਨਾਰਿ ਨਿਪੁੰਸਕ ਜਾਹਿ ਕੀਏ ॥
ਗਣ ਕਿੰਨਰ ਜਛ ਭੁਜੰਗ ਦੀਏ ॥
ਗਜਿ ਬਾਜਿ ਰਥਾਦਿਕ ਪਾਂਤਿ ਗਣੰ ॥
ਭਵਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਤੁਅੰ ॥ ੧੦ ॥ ੧੫੦ ॥
ਜਿਹ ਅੰਡਜ ਸੇਤਜ ਜੇਰ ਰਜੰ ॥
ਰਚਿ ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਜਲੰ ॥
ਰਚਿ ਪਾਵਕ ਪਉਣ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਲੀ ॥
ਬਨ ਜਾਸੁ ਕੀਉ ਫਲ ਫੂਲ ਕਲੀ ॥ ੧੧ ॥ ੧੫੧ ॥
ਭੂਅ ਮੇਰ ਅਕਾਸ ਨਿਵਾਸ ਛਿਤੰ ॥
ਰਚਿ ਰੋਜ ਇਕਾਦਸ ਚੰਦ੍ਰ ਬ੍ਰਿਤੰ ॥
ਦੁਤਿਚੰਦ ਦਿਨੀ ਸਹਿ ਦੀਪ ਦਈ ॥
ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਮਈ ॥ ੧੨ ॥ ੧੫੨ ॥

ਜਿਹ ਖੰਡ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੀਏ ॥
ਜਿਹ ਛਤ੍ਰ ਉਪਾਇ ਛਿਪਾਏ ਦੀਏ ॥
ਜਿਹ ਲੋਕ ਚਤੁਰ ਦਸ ਚਾਰ ਰਚੇ ॥
ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਸਚੇ ॥ ੧੩ ॥ ੧੫੩ ॥
ਅਨਧਤ ਅਭੂਤ ਅਛੂਤ ਮਤੰ ॥
ਅਨਗਾਧ ਅਬਯਾਧ ਅਨਾਦਿ ਗਤੰ ॥
ਅਨਖੇਦ ਅਭੇਦ ਅਛੇਦ ਨਰੰ ॥
ਜਿਹ ਚਾਰ ਚਤ੍ਰਦਸਿ ਚਕ੍ਰ ਫਿਰੰ ॥ ੧੪ ॥ ੧੫੪ ॥
ਜਿਹ ਰਾਗ ਨ ਰੰਗ ਨ ਰੇਖ ਰੁਗੰ ॥
ਜਿਹ ਸੋਗ ਨ ਭੋਗ ਨ ਜੋਗ ਜੁਗੰ ॥
ਭੂਅ ਭੰਜਨ ਗੰਜਨ ਆਦਿ ਸਿਰੰ ॥
ਜਿਹ ਬੰਦਤ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਨਰੰ ॥ ੧੫ ॥ ੧੫੫ ॥
ਗਣ ਕਿੰਨਰ ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਰਚੇ ॥
ਮਣਿ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਸਚੇ ॥
ਅਨਭੰਜ ਪ੍ਰਭਾ ਅਨਗੰਜ ਬ੍ਰਿਤੰ ॥
ਜਿਹ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਤ ਪੂਰ ਮਤੰ ॥ ੧੬ ॥ ੧੫੬ ॥
ਅਨਖੰਡ ਸਰੂਪ ਅਡੰਡ ਪ੍ਰਭਾ ॥
ਜੈ ਜੰਪਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭਾ ॥
ਜਿਹ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਅਨੰਤ ਕਹੈ ॥
ਜਿਹ ਭੂਤ ਅਭੂਤ ਨ ਭੇਦ ਲਹੈ ॥ ੧੭ ॥ ੧੫੭ ॥
ਜਿਹ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਤੇਬ ਜਪੈ ॥
ਸੁਤ ਸਿੰਧ ਅਧੋਮੁਖ ਤਾਪ ਤਪੈ ॥
ਕਈ ਕਲਪਨ ਲੌ ਤਪ ਤਾਪ ਕਰੈ ॥
ਨਹੀ ਨੈਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਪਾਨ ਪਰੈ ॥ ੧੮ ॥ ੧੫੮ ॥
ਜਿਹ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਸਭੈ ਤਜਿ ਹੈਂ ॥
ਇਕ ਚਿੱਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਕੋ ਜਪਿ ਹੈਂ ॥
ਤੇਊ ਯਾ ਭਵਸਾਗਰ ਕੋ ਤਰ ਹੈਂ ॥
ਭਵ ਭੂਲ ਨ ਦੇਹਿ ਪੁਨਰ ਧਰਹੈਂ ॥ ੧੯ ॥ ੧੫੯ ॥
ਇਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਕੋਟ ਬ੍ਰਿਤੀ ॥
ਇਮੀ ਬੇਦ ਉਚਾਰਤ ਸਾਰਸੁਤੀ ॥
ਜੋਊ ਵਾ ਰਸ ਕੇ ਚਸ ਕੇ ਰਸ ਹੈਂ ॥
ਤੇਊ ਭੂਲ ਨਾ ਕਾਲ ਫੰਧਾ ਫਸਿ ਹੈਂ ॥ ੨੦ ॥ ੧੬੦ ॥

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥

ਅਗੰਜ ਆਦਿ ਅਦੇਵ ਹੈਂ ਅਭੰਜ ਭੰਜ ਜਾਨੀਐਂ ॥
ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਹੈਂ ਸਦਾ ਅਗੰਜ ਗੰਜ ਮਾਨੀਐਂ ॥
ਅਦੇਵ ਦੇਵ ਹੈਂ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਭੇਵ ਨਾਥ ਹੈਂ ॥
ਸਮਸਤ ਸਿੱਧ ਬ੍ਰਿਧਿਦਾ ਸਦੀਵ ਸਰਬ ਸਾਥ ਹੈਂ ॥ ੧ ॥ ੧੬੧ ॥
ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਨਾਥ ਹੈਂ ਅਭੰਜ ਭੰਜ ਹੈਂ ਸਦਾ ॥

ਅਗੰਜ ਗੰਜ ਗੰਜ ਹੈਂ ਸਦੀਵ ਸਿੱਧ ਬ੍ਰਿਧਦਾ ॥
ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਅਛਿੱਜ ਤੇਜ ਮਾਨੀਐਂ ॥
ਸਦੀਵ ਸਿੱਧ ਬੁਧਿਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੱਤ੍ਰ ਜਾਨੀਐਂ ॥ ੨ ॥ ੧੬੨ ॥
ਨ ਰਾਗ ਰੰਗ ਰੂਪ ਹੈਂ ਨ ਰੋਗ ਰਾਗ ਰੇਖ ਹੈਂ ॥
ਅਦੋਖ ਅਦਾਗ ਅਦੱਗ ਹੈਂ ਅਭੂਤ ਅਭਰਮ ਅਭੇਖ ਹੈਂ ॥
ਨ ਤਾਤ ਮਾਤ ਜਾਤ ਹੈਂ ਨਾ ਪਾਤਿ ਚਿਹਨ ਬਰਨ ਹੈਂ ॥
ਅਦੇਖ ਅਸੇਖ ਅਭੇਖ ਹੈਂ ਸਦੀਵ ਬਿੱਸੁ ਭਰਨ ਹੈਂ ॥ ੩ ॥ ੧੬੩ ॥
ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ ਬਿਸੁਨਾਥ ਹੈਂ ਬਿਸੇਖ ਬਿਸ੍ਵ ਭਰਨ ਹੈਂ ॥
ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਦੀਵ ਕਰਨ ਭਰਨ ਹੈਂ ॥
ਅਦ੍ਵੈਖ ਹੈਂ ਅਭੇਖ ਹੈਂ ਅਲੇਖ ਨਾਥ ਜਾਨੀਐਂ ॥
ਸਦੀਵ ਸਰਬ ਠਉਰ ਮੈ ਬਿਸੇਖ ਆਨ ਮਾਨੀਐਂ ॥ ੪ ॥ ੧੬੪ ॥
ਨ ਜੰਤ੍ਰ ਮੈ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਬਸਿ ਆਵਈ ॥
ਪੁਰਾਨ ਔ ਕੁਰਾਨ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕੈ ਬਤਾਵਈ ॥
ਨ ਕਰਮ ਮੈ ਨ ਧਰਮ ਮੈ ਨ ਭਰਮ ਮੈ ਬਤਾਈਐ ॥
ਅਗੰਜ ਆਦਿ ਦੇਵ ਹੈ ਕਹੋ ਸੁ ਕੈਸ ਪਾਈਐ ॥ ੫ ॥ ੧੬੫ ॥
ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤਿ ਹੈ ॥
ਨ ਘਾਟਿ ਹੈ ਨ ਬਾਢਿ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥
ਨ ਹਾਨ ਹੈ ਨ ਬਾਨ ਹੈ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਜਾਨੀਐ ॥
ਮਕੀਨ ਔ ਮਕਾਨ ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤੇਜ ਮਾਨੀਐ ॥ ੬ ॥ ੧੬੬ ॥
ਨ ਦੇਹ ਹੈ ਨ ਗੇਹ ਹੈ ਨ ਜਾਤਿ ਹੈ ਨ ਪਾਤਿ ਹੈ ॥
ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਤਾਤ ਹੈ ਨ ਮਾਤ ਹੈ ॥
ਨ ਅੰਗ ਹੈ ਨ ਰੰਗ ਹੈ ਨ ਸੰਗ ਸਾਥ ਨੇਹ ਹੈ ॥
ਨ ਦੋਖ ਹੈ ਨ ਦਾਗ ਹੈ ਨ ਦ੍ਵੈਖ ਹੈ ਨ ਦੇਹ ਹੈ ॥ ੭ ॥ ੧੬੭ ॥
ਨ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨ ਸਯਾਰ ਹੈ ਨ ਰਾਉ ਹੈ ਨ ਰੰਕ ਹੈ ॥
ਨ ਮਾਨ ਹੈ ਨ ਮਉਤ ਹੈ ਨ ਸਾਕ ਹੈ ਨ ਸੰਕ ਹੈ ॥
ਨ ਜੱਛ ਹੈ ਨ ਗੰਧ੍ਰਬ ਹੈ ਨ ਨਰੁ ਹੈ ਨ ਨਾਰ ਹੈ ॥
ਨ ਚੋਰ ਹੈ ਨ ਸਾਹੁ ਹੈ ਨ ਸਾਹ ਕੋ ਕੁਮਾਰ ਹੈ ॥ ੮ ॥ ੧੬੮ ॥
ਨ ਨੇਹ ਹੈ ਨ ਗੇਹ ਹੈ ਨ ਦੇਹ ਕੋ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿੱਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛਲ ਕੋ ਮਿਲਾਉ ਹੈ ॥
ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਜੰਤ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥
ਨ ਰਾਗ ਹੈ ਨ ਰੰਗ ਹੈ ਨ ਰੇਖ ਹੈ ਨ ਰੂਪ ਹੈ ॥ ੯ ॥ ੧੬੯ ॥
ਨ ਜੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਕੋ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿੱਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛਾਇਆ ਕੋ ਮਿਲਾਉ ਹੈ ॥
ਨ ਰਾਗ ਹੈ ਨ ਰੰਗ ਹੈ ਨ ਰੂਪ ਹੈ ਨ ਰੇਖ ਹੈ ॥
ਨ ਕਰਮ ਹੈ ਨ ਧਰਮ ਹੈ ਅਜਨਮ ਹੈ ਅਭੇਖ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥ ੧੭੦ ॥
ਨ ਤਾਤ ਹੈ ਨ ਮਾਤ ਹੈ ਅਖਯਾਲ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਹੈ ॥
ਅਛੇਦ ਹੈ ਅਭੇਦ ਹੈ ਨ ਰੰਕ ਹੈ ਨ ਭੂਪ ਹੈ ॥
ਪਰੇ ਹੈ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਪੁਨੀਤ ਹੈ ਪੁਰਾਨ ਹੈ ॥

ਅਗੰਜ ਹੈ ਅਭੰਜ ਹੈ ਕਰੀਮ ਹੈ ਕੁਰਾਨ ਹੈ ॥ ੧੧ ॥ ੧੭੧ ॥
ਅਕਾਲ ਹੈ ਅਪਾਲ ਹੈ ਖਿਆਲ ਹੈ ਅਖੰਡ ਹੈ ॥
ਨ ਰੋਗ ਹੈ ਨ ਸੋਗ ਹੈ ਨ ਖੇਦ ਹੈ ਨ ਭੰਡ ਹੈ ॥
ਨ ਅੰਗ ਹੈ ਨ ਰੰਗ ਹੈ ਨ ਸੰਗ ਹੈ ਨ ਸਾਥ ਹੈ ॥
ਪ੍ਰਿਆ ਹੈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਪੁਨੀਤ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਥ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥ ੧੭੨ ॥
ਨ ਸੀਤ ਹੈ ਨ ਸੋਚ ਹੈ ਨ ਘ੍ਰਾਮ ਹੈ ਨ ਘਾਮ ਹੈ ॥
ਨ ਲੋਭ ਹੈ ਨ ਮੋਹ ਹੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਨ ਕਾਮ ਹੈ ॥
ਨ ਦੇਵ ਹੈ ਨ ਦੈਤ ਹੈ ਨ ਨਰ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛਿਦ੍ਰ ਕੀ ਬਿਭੂਤਿ ਹੈ ॥ ੧੩ ॥ ੧੭੩ ॥
ਨ ਕਾਮ ਹੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਨ ਲੋਭ ਹੈ ਨ ਮੋਹ ਹੈ ॥
ਨ ਦ੍ਵੈਖ ਹੈ ਨ ਭੇਖ ਹੈ ਨ ਦੁਈ ਹੈ ਨ ਦ੍ਰੋਹ ਹੈ ॥
ਨ ਕਾਲ ਹੈ ਨ ਬਾਲ ਹੈ ਸਦੀਵ ਦਇਆਲ ਰੂਪ ਹੈ ॥
ਅਗੰਜ ਹੈ ਅਭੰਜ ਹੈ ਅਭਰਮ ਹੈ ਅਭੂਤ ਹੈ ॥ ੧੪ ॥ ੧੭੪ ॥
ਅਛੇਦ ਛੇਦ ਹੈ ਸਦਾ ਅਗੰਜ ਗੰਜ ਗੰਜ ਹੈ ॥
ਅਭੂਤ ਭੇਖ ਹੈ ਬਲੀ ਅਰੂਪ ਰਾਗ ਰੰਗ ਹੈ ॥
ਨ ਦ੍ਵੈਖ ਹੈ ਨ ਭੇਖ ਹੈ ਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਮ ਹੈ ॥
ਨ ਜਾਤ ਹੈ ਨ ਪਾਤ ਹੈ ਨ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਿਹਨ ਬਰਨ ਹੈ ॥ ੧੫ ॥ ੧੭੫ ॥
ਬਿਅੰਤ ਹੈ ਅਨੰਤ ਹੈ ਅਨੰਤ ਤੇਜ ਜਾਨੀਐ ॥
ਅਭੂਮ ਅਭਿੱਜ ਹੈ ਸਦਾ ਅਛਿੱਜ ਤੇਜ ਮਾਨੀਐ ॥
ਨ ਆਧ ਹੈ ਨ ਬਿਆਧ ਹੈ ਅਗਾਧ ਰੂਪ ਲੇਖੀਐ ॥
ਅਦੋਖ ਹੈ ਅਦਾਗ ਹੈ ਅਛੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੇਖੀਐ ॥ ੧੬ ॥ ੧੭੬ ॥
ਨ ਕਰਮ ਹੈ ਨ ਭਰਮ ਹੈ ਨ ਧਰਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥
ਨ ਜੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ ॥
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛਦ੍ਰ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥
ਅਭੰਗ ਹੈ ਅਨੰਗ ਹੈ ਅਗੰਜ ਸੀ ਬਿਭੂਤ ਹੈ ॥ ੧੭ ॥ ੧੭੭॥
ਨ ਕਾਮ ਹੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਨ ਲੋਭ ਮੋਹਕਾਰ ਹੈ ॥
ਨ ਆਧ ਹੈ ਨ ਗਾਧ ਹੈ ਨ ਬਿਆਧ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਹੈ ॥
ਨ ਰੰਗ ਰਾਗ ਰੂਪ ਹੈ ਨ ਰੂਪ ਰੇਖ ਰਾਰ ਹੈ ॥
ਨ ਹਾਉ ਹੈ ਨ ਭਾਉ ਹੈ ਨ ਦਾਉ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ॥ ੧੮ ॥ ੧੭੮ ॥
ਗਜਾਧਪੀ ਨਰਾਧਪੀ ਕਰੰਤ ਸੇਵ ਹੈ ਸਦਾ ॥
ਸਿਤਸੁਤੀ ਤਪਸਪਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਜਪਸ ਸਦਾ ॥
ਅਗਸਤ ਆਦਿ ਜੇ ਬਡੇ ਤਪਸਤਪੀ ਬਿਸੇਖੀਐ ॥
ਬਿਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਕੋ ਕਰੰਤ ਪਾਠ ਪੇਖ਼ੀਐ ॥ ੧੯ ॥ ੧੭੯ ॥
ਅਗਾਧ ਆਦਿ ਦੇਵ ਕੀ ਅਨਾਦ ਬਾਤ ਮਾਨੀਐ ॥
ਨ ਜਾਤ ਪਾਤ ਮੰਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੱਤ੍ਰ ਨੇਹ ਜਾਨੀਐ ॥
ਸਦੀਵ ਸਰਬ ਲੋਕ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਖਿਆਲ ਮੈ ਰਹੈ ॥
ਤੁਰੰਤ ਦ੍ਰੋਹ ਦੇਹ ਕੇ ਅਨੰਤ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਦਹੈ ॥ ੨੦ ॥ ੧੮੦ ॥

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰੂਆਲ ਛੰਦ ॥

ਰੂਪ ਰਾਗ ਨ ਰੇਖ ਰੰਗ ਸੁ ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ ॥
ਆਦਿ ਨਾਥ ਅਗਾਧ ਪੁਰਖ ਧਰਮ ਕਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥
ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਜਾ ਕੋ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ ॥
ਹਸਤ ਕੀਟ ਬਿਖੈ ਬਸੈ ਸਭ ਠਉਰ ਮੈ ਨਿਰਧਾਰ ॥ ੧ ॥ ੧੮੧ ॥
ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਨ ਤਾਤ ਜਾਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਮਾਤ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰ ॥
ਸਰਬ ਠਉਰ ਬਿਖੈ ਰਮਿਓ ਜਿਹ ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਨ ਚਿਤ੍ਰ ॥
ਆਦਿ ਦੇਵ ਉਦਾਰ ਮੂਰਤਿ ਅਗਾਧ ਨਾਥ ਅਨੰਤ ॥
ਆਦਿ ਅੰਤ ਨ ਜਾਨੀਐ ਅਬਿਖਾਦ ਦੇਵ ਦੁਰੰਤ ॥ ੨ ॥ ੧੮੨ ॥
ਦੇਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਮਰਮ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ॥
ਸਨਕ ਔ ਸਨਕੇ ਸਨੰਦਨ ਪਾਵਹੀ ਨਹਿ ਸ਼ੇਬ ॥
ਜੱਛ ਕਿੱਨਰ ਮੱਛ ਮਾਨਸ ਮੁਰਗ ਉਰਗ ਅਪਾਰ ॥
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਪੁਕਾਰ ਹੀ ਸਿਵ ਸ਼ੱਕ੍ਰ ਔ ਮੁਖਚਾਰ ॥ ੩ ॥ ੧੮੩ ॥
ਸਰਬ ਸਪਤ ਪਤਾਰ ਕੇ ਤਰ ਜਾਪਹੀ ਜਿਹ ਜਾਪ ॥
ਆਦਿ ਦੇਵ ਅਗਾਧਿ ਤੇਜ ਆਨਦ ਮੂਰਤਿ ਅਤਾਪ ॥
ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਆਵਈ ਕਰ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਕੀਨ ॥
ਸਰਬ ਠਉਰ ਰਹਿਓ ਬਿਰਾਜ ਧਿਰਾਜ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੪ ॥ ੧੮੪ ॥
ਜੱਛ ਗੰਧ੍ਰਬ ਦੇਵ ਦਾਨੋ ਨ ਬ੍ਰਹਮ ਛੱਤ੍ਰੀਅਨ ਮਾਹਿ ॥
ਬੈਸਨੰ ਕੇ ਬਿਖੈ ਬਿਰਾਜੈ ਸੂਦ੍ਰ ਭੀ ਵਹ ਨਾਹਿ ॥
ਗੂੜ੍ਹ ਗਉਡ ਨ ਭੀਲ ਭੀਕਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਖ ਸਰੂਪ ॥
ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਨ ਮੱਧ ਉਰਧ ਨ ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਅਨੂਪ ॥ ੫ ॥ ੧੮੫ ॥
ਜਾਤਿ ਜਨਮ ਨ ਕਾਲ ਕਰਮ ਨ ਧਰਮ ਕਰਮ ਬਿਹੀਨ ॥
ਤੀਰਥ ਜਾਤ੍ਰ ਨ ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਗੋਰ ਕੇ ਨ ਅਧੀਨ ॥
ਸਰਬ ਸਪਤ ਪਤਾਰ ਕੇ ਤਰ ਜਾਨੀਐ ਜਿਹ ਜੋਤ ॥
ਸੇਸ ਨਾਮ ਸਹੰਸ ਫਨ ਨਹਿ ਨੇਤ ਪੂਰਨ ਹੋਤ ॥ ੬ ॥ ੧੮੬ ॥
ਸੋਧਿ ਸੋਧਿ ਹਟੇ ਸਭੈ ਸੁਰ ਬਿਰੋਧ ਦਾਨਵ ਸਰਬ ॥
ਗਾਇ ਗਾਇ ਹਟੇ ਗੰਧ੍ਰਬ ਗਵਾਇ ਕਿੰਨਰ ਗਰਬ ॥
ਪੜ੍ਹਤ ਪੜ੍ਹਤ ਥਕੇ ਮਹਾ ਕਬਿ ਗੜ੍ਹਤ ਗਾੜ੍ਹ ਅਨੰਤ ॥
ਹਾਰਿ ਹਾਰਿ ਕਹਿਓ ਸਭੂ ਮਿਲਿ ਨਾਮ ਨਾ ਦੁਰੰਤ ॥ ੭ ॥ ੧੮੭ ॥
ਬੇਦ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਓ ਲਖਿਓ ਨ ਸੇਬ ਕਤੇਬ ॥
ਦੇਵ ਦਾਨੋ ਮੂੜ ਮਾਨੋ ਜਛ ਨ ਜਾਨੈ ਜੇਬ ॥
ਭੂਤ ਭੱਬ ਭਵਾਂਲ ਭੂਪਤ ਆਦਿ ਨਾਥ ਅਨਾਸ ॥
ਅਗਨਿ ਬਾਇ ਜਲੇ ਥਲੇ ਮਹਿ ਸਰਬ ਠਉਰ ਨਿਵਾਸ ॥ ੮ ॥ ੧੮੮ ॥
ਦੇਹ ਗੇਹ ਨ ਨੇਹ ਸਨੇਹ ਅਬੇਹ ਨਾਥ ਅਜੀਤ ॥
ਸਰਬ ਗੰਜਨ ਸਰਬ ਭੰਜਨ ਸਰਬ ਤੇ ਅਨਭੀਤ ॥
ਸਰਬਾ ਕਰਤਾ ਸਰਬ ਹਰਤਾ ਸਰਬ ਦਯਾਲ ਅਦ੍ਵੈਖ ॥
ਚੱਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਨ ਬਰਨ ਜਾਕੋ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਨ ਭੇਖ ॥ ੯ ॥ ੧੮੯ ॥
ਰੂਪ ਰੇਖ ਨ ਰੰਗ ਜਾਕੋ ਰਾਗ ਰੂਪ ਨ ਰੰਗ ॥

ਸਰਬ ਲਾਇਕ ਸਰਬ ਘਾਇਕ ਸਰਬ ਤੇ ਅਨਭੰਗ ॥
ਸਰਬ ਦਾਤਾ ਸਰਬ ਗਯਾਤਾ ਸਰਬ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਦਾਯਲ ਸੁਆਮੀ ਆਦਿ ਦੇਵ ਅਪਾਲ ॥ ੧੦॥ ੧੯੦ ॥
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਸਰਬ ਕੋ ਕਰਤਾਰ ॥
ਬਰਨ ਚਿਹਨ ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਜਾਕੋ ਚੱਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਕਾਰ ॥
ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਨ ਗੋਤ੍ਰ ਗਾਥਾ ਰੂਪ ਰੇਖ ਨ ਬਰਨ ॥
ਸ੍ਰਬ ਦਾਤਾ ਸ੍ਰਬ ਗਯਾਤਾ ਸ੍ਰਬ ਭੂਅ ਕੋ ਭਰਨ ॥ ੧੧ ॥ ੧੯੧ ॥
ਦੁਸਟ ਗੰਜਨ ਸੱਤ੍ਰ ਭੰਜਨ ਪਰਮ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਥ ॥
ਦੁਸਟ ਹਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟ ਕਰਤਾ ਜਗਤ ਮੈ ਜਿਹ ਗਾਥ ॥
ਭੂਤ ਭਬਿ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਦੇਵ ਅਗੰਜ ॥
ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਨਾਦਿ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਅਭੰਜ ॥ ੧੨ ॥ ੧੯੨ ॥
ਧਰਮ ਕੇ ਅਨਕਰਮ ਜੇਤਕ ਕੀਨ ਭਉਨ ਪਸਾਰ ॥
ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਗੰਧ੍ਰਬ ਕਿੰਨਰ ਮੱਛ ਕੱਛ ਅਪਾਰ ॥
ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਜਲੇ ਥਲੇ ਮਹਿ ਮਾਨੀਐ ਜਿਹ ਨਾਮ ॥
ਦੁਸਟ ਹਰਤਾ ਪੁਸਟ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਹਰਤਾ ਕਾਮ ॥ ੧੩ ॥ ੧੯੩ ॥
ਦੁਸਟ ਹਰਨਾ ਸ੍ਰਿਸਟ ਕਰਨਾ ਦਿਆਲ ਲਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ॥
ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਾਲਕ ਸੱਤ੍ਰ ਘਾਲਕ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਮੁਕੰਦ ॥
ਅਘੋਦੰਡਨ ਦੁਸਟ ਖੰਡਨ ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ॥
ਦੁਸਟ ਹਰਣੰ ਪੁਸਟ ਕਰਣੰ ਸਰਬ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ ੧੪ ॥ ੧੯੪ ॥
ਸਰਬ ਕਰਤਾ ਸਰਬ ਹਰਤਾ ਸਰਬ ਕੇ ਅਨਕਾਮ ॥
ਸਰਬ ਖੰਡਣ ਸਰਬ ਦੰਡਣ ਸਰਬ ਕੇ ਨਿਜ ਭਾਮ ॥
ਸਰਬ ਭੁਗਤਾ ਸਰਬ ਜੁਗਤਾ ਸਰਬ ਕਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥
ਸਰਬ ਖੰਡਣ ਸਰਬ ਦੰਡਣ ਸ੍ਰਬ ਕਰਮ ਅਧੀਨ ॥ ੧੫ ॥ ੧੯੫ ॥
ਸਰਬ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਨ ਸਰਬ ਸਾਸਤ੍ਰਨ ਸਰਬ ਬੇਦ ਬਿਚਾਰ ॥
ਦੁਸਟ ਹਰਤਾ ਬਿਸ੍ਵ ਭਰਤਾ ਆਦ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ॥
ਦੁਸਟ ਦੰਡਣ ਦੁਸਟ ਖੰਡਣ ਆਦਿ ਦੇਵ ਅਖੰਡ ॥
ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਜਲੇ ਥਲੇ ਮਹਿ ਜਪਤ ਜਾਪ ਅਮੰਡ ॥ ੧੬ ॥ ੧੯੬ ॥
ਸ੍ਰਿਸਟਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਜੇਤੇ ਜਾਨੀਐ ਸਬਚਾਰ ॥
ਆਦਿ ਦੇਵ ਅਪਾਰ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਦੁਸਟ ਪੁਸਟ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥
ਅੰਨ ਦਾਤਾ ਗਿਆਨ ਗਿਆਤਾ ਸਰਬ ਮਾਨ ਮਹਿੰਦ੍ਰ ॥
ਬੇਦ ਬਿਆਸ ਕਰੇ ਕਈ ਦਿਨ ਕੋਟ ਇੰਦ੍ਰ ਉਪਿੰਦ੍ਰ ॥ ੧੭ ॥ ੧੯੭ ॥
ਜਨਮ ਜਾਤਾ ਕਰਮ ਗਿਆਤਾ ਧਰਮ ਚਾਰ ਵਿਚਾਰ ॥
ਭੇਦ ਭੇਵ ਨ ਪਾਵਈ ਸਿਵਰੁਦ੍ਰ ਔਰ ਮੁਖ ਚਾਰ ॥
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਉਪਿੰਦ੍ਰ ਬਿਆਸ ਸਨਕਸੰਤਕੁਮਾਰ ॥
ਗਾਇ ਗਾਇ ਥਕੇ ਸਭੈ ਗੁਨ ਚੱਕ੍ਰਤ ਭੇ ਮੁਖਚਾਰ ॥ ੧੮ ॥ ੧੯੮ ॥
ਆਦਿ ਅੰਤ ਨ ਮਧ ਜਾਕੋ ਭੂਤ ਭੱਬ ਭਵਾਨ ॥
ਸਤਿ ਦੁਆਪੁਰ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਕਲਿਜੁਗ ਚਤ੍ਰ ਕਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ॥
ਧਿਆਇ ਧਿਆਏ ਥਕੇ ਮਹਾ ਮੁਨਿ ਗਾਇ ਗੰਧ੍ਰਬ ਅਪਾਰ ॥

ਹਾਰਿ ਹਾਰਿ ਥਕੇ ਸਭੈ ਨਹੀਂ ਪਾਈਐ ਤਿਹ ਪਾਰ ॥ ੧੯ ॥ ੧੯੯ ॥
ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਬੇਦ ਬਿਆਸਕ ਮੁਨਿ ਮਹਾਨ ਅਨਤ ॥
ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਥਕੇ ਸਭੈ ਕਰ ਕੋਟਿ ਕਸਟ ਦੁਰੰਤ ॥
ਗਾਇ ਗਾਇ ਥਕੇ ਗੰਧ੍ਰਬ ਨਾਚ ਅਪੱਛਰ ਅਪਾਰ ॥
ਸੋਧਿ ਸੋਧਿ ਥਕੇ ਮਹਾ ਸੁਰ ਪਾਇਓ ਨਹਿ ਪਾਰ ॥ ੨੦ ॥ ੨੦੦ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਉਚਰਿਓ ਮਤਿ ਸਿਉ ਬੈਨ ॥
ਸਭ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਗਦੀਸ ਕੋ ਕਹੋ ਸਕਲ ਬਿਧਿ ਤੈਨ ॥ ੧ ॥ ੨੦੧ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕੋ ਆਤਮਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਕਹਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ॥
ਕਉਨ ਧਰਮ ਕੋ ਕਰਮ ਹੈ ਕਹੋ ਸਕਲ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ੨ ॥ ੨੦੨ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕਹ ਜੀਤਬ ਕਹ ਮਰਨ ਹੈ ਕਵਨ ਸੁਰਗ ਕਹ ਨਰਕ ॥
ਕੋ ਸੁਘੜਾ ਕੋ ਮੂੜਤਾ ਕਹਾ ਤਰਕ ਅਵਤਰਕ ॥ ੩ ॥ ੨੦੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕੋ ਨਿੰਦਾ ਜਸ ਹੈ ਕਵਨ ਕਵਨ ਪਾਪ ਕਹ ਧਰਮ ॥
ਕਵਨ ਜੋਗ ਕੋ ਭੋਗ ਹੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਅਪਕਰਮ ॥ ੪ ॥ ੨੦੪ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕਹੋ ਸੁ ਸ੍ਰਮ ਕਾਸੋ ਕਹੈ ਦਮ ਕੋ ਕਹਾ ਕਹੰਤ ॥
ਕੋ ਸੂਰਾ ਦਾਤਾ ਕਵਨ ਕਹੋ ਤੰਤ ਕੋ ਮੰਤ ॥ ੫ ॥ ੨੦੫ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕਹਾ ਰੰਕ ਰਾਜਾ ਕਵਨ ਹਰਖ ਸੋਗ ਹੈ ਕਵਨ ॥
ਕੋ ਰੋਗੀ ਰਾਗੀ ਕਵਨ ਕਹੋ ਤੱਤ ਮੁਹਿ ਤਵਨ ॥ ੬ ॥ ੨੦੬ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕਵਨ ਰਿਸਟ ਕੋ ਪੁਸਟ ਹੈ ਕਹਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਚਾਰ ॥
ਕਵਨ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੋ ਭ੍ਰਿਸਟ ਹੈ ਕਹੋ ਸਕਲ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ੭ ॥ ੨੦੭ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕਹਾ ਭਰਮ ਕੋ ਕਰਮ ਹੈ ਕਹਾ ਭਰਮ ਕੋ ਨਾਸ ॥
ਕਹਾ ਚਿਤਨ ਕੀ ਚੇਸਟਾ ਕਹਾ ਅਚੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥ ੮ ॥ ੨੦੮ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕਹਾ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਕਹਾ ਕਹਾ ਗਿਆਨ ਅਗਿਆਨ ॥
ਕੋ ਰੋਗੀ ਸੋਗੀ ਕਵਨ ਕਹਾ ਧਰਮ ਕੀ ਹਾਨ ॥ ੯ ॥ ੨੦੯ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਕੋ ਸੂਰਾ ਸੁੰਦਰ ਕਵਨ ਕਹਾ ਜੋਗ ਕੋ ਸਾਰ ॥
ਕੋ ਦਾਤਾ ਗਿਆਨੀ ਕਵਨ ਕਹੋ ਬਿਚਾਰ ਅਬਿਚਾਰ ॥ ੧੦ ॥ ੨੧੦ ॥

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ॥

ਦੁਰਜਨ ਦਲ ਦੰਡਣ ਅਸੁਰ ਬਿਹੰਡਣ ਦੁਸਟ ਨਿਕੰਦਨਿ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥
ਚਛਰਾਸੁਰ ਮਾਰਣਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣਿ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣਿ ਗੂੜ੍ਹ ਗਤੇ ॥

ਅਛੈ ਅਖੰਡੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਖੰਡ ਉਦੰਡੇ ਅਲਖ ਮਤੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਰੰਮਕ ਪਰਦਨ ਛੱਤਰ ਛਿਤੇ ॥ ੧ ॥ ੨੧੧ ॥
ਆਸੁਰਿ ਬਿਹੰਡਨਿ ਦੁਸਟ ਨਿਕੰਦਨਿ ਪੁਸਟ ਉਦੰਡਨਿ ਰੂਪ ਅਤੇ ॥
ਚੰਡਾਸੁਰ ਚੰਡਨਿ ਮੁੰਡ ਬਿਹੰਡਨਿ ਧੂਮ੍ਰ ਬਿਧੁੰਸਨਿ ਮਹਿਖ ਮਤੇ ॥
ਦਾਨਵੀਂ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਨਿ ਅਧਿਮ ਉਧਾਰਨਿ ਉਰਧ ਅਧੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਰੰਮ ਕਪਰਦਨ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥ ੨ ॥ ੨੧੨ ॥
ਡਾਵਰੂ ਡਵੰਕੈ ਬਬਰ ਬਵੰਕੈ ਭੁਜਾ ਫਰੰਕੈ ਤੇਜ ਬਰੰ ॥
ਲੰਕੁੜੀਆ ਫਾਧੈ ਆਯੁਧ ਬਾਂਧੈ ਸੈਨ ਬਿਮਰਦਨ ਕਾਲ ਅਸੁਰੰ ॥
ਅਸਟਾਯੁਧ ਚਮਕੈ ਭੂਖਣ ਦਮਕੈ ਅਤਿਸਿਤ ਝਮਕੈ ਫੂੰਕ ਫਣੰ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਰੰਮ ਕਪਰਦਨ ਦੈਤ ਜਿਣੰ ॥ ੩ ॥ ੨੧੩ ॥
ਚੰਡਾਸੁਰ ਚੰਡਣ ਮੁੰਡ ਬਿਮੁੰਡਣ ਖੰਡ ਅਖੰਡਨ ਖੂਨ ਖਿਤੇ ॥
ਦਾਮਨੀ ਦਮੰਕਨਿ ਧੁਜਾ ਫ਼ਰੰਕਨਿ ਫਣੀ ਫੁਕਾਰਨਿ ਜੋਧ ਜਿਤੇ ॥
ਸਭ ਧਾਰ ਬਿਬਰਖਨਿ ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਕ੍ਰਖਨਿ ਪੁਸਟ ਪ੍ਰਹਰਖਨਿ ਦੁਸ਼ਟ ਮਥੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਭੂਮ ਰਸਾਤਲ ਉਰਧ ਅਰਧੇ ॥ ੪ ॥ ੨੧੪ ॥
ਦਾਮਨੀ ਪ੍ਰਹਾਸਨ ਸੁ ਛਬਿ ਨਿਵਾਸਨਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਪ੍ਰਕਾਸਨਿ ਗੂੜ੍ਹ ਗਤੇ ॥
ਰਕਤਾਸੁਰ ਆਚਨ ਜੁਧ ਪ੍ਰਮਾਚਨ ਨ੍ਰਿਦੈ ਨਰਾਚਨ ਧਰਮ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥
ਸ੍ਰੋਣੰਤ ਅਚਿੰਤੀ ਅਨਲ ਬਿਵੰਤੀ ਜੋਗ ਜਯੰਤੀ ਖੜਗ ਧਰੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨ ਧਰਮ ਕਰੇ ॥ ੫ ॥ ੨੧੫ ॥
ਅਘ ਓਘ ਨਿਵਾਰਨਿ ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਜਾਰਨਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਬਾਰਨਿ ਸੁੱਧ ਮਤੇ ॥
ਫਣੀਅਰ ਫੁੰਕਾਰਨਿ ਬਾਘ ਬਕਾਰਨਿ ਸਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਹਾਰਨਿ ਸਾਧ ਮਤੇ ॥
ਸੈਹਥੀ ਸਨਾਹਨਿ ਅਸਟ ਪ੍ਰਬਾਹਨਿ ਬੋਲ ਨਿਬਾਹਨਿ ਤੇਜ ਅਤੁਲੰ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਜਲੰ ॥ ੬ ॥ ੨੧੬ ॥
ਚਾਚਰ ਚਮਕਾਰਨ ਚਿਛੁਰ ਹਾਰਨ ਧੂਮ ਧੁਕਾਰਨ ਦ੍ਰਪ ਮਥੇ ॥
ਦਾੜ੍ਹਵੀਂ ਪ੍ਰਦੰਤੇ ਜੋਗ ਜਯੰਤੇ ਮਨੁਜ ਮਥੰਤੇ ਗੂੜ੍ਹ ਕਥੇ ॥
ਕਰਮ ਪ੍ਰਣਾਸਨਿ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸਣ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤੇਜਨਿ ਅਸਟ ਭੁਜੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਭਰਮ ਬਿਨਾਸਨ ਧਰਮ ਧੁਜੇ ॥ ੭ ॥ ੨੧੭॥
ਘੁੰਘਰੂ ਘਮੰਕਨਿ ਸਸਤ੍ਰ ਝਮੰਕਨਿ ਫਣੀਅਰਿ ਫੁੰਕਾਰਨਿ ਧਰਮ ਧੁਜੇ ॥
ਅਸਟਾਟ ਪ੍ਰਹਾਸਨ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਵਾਸਨ ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਨਾਸਨ ਚੱਕ੍ਰਗਤੇ ॥
ਕੇਸਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹੇ ਸੁੱਧ ਸਨਾਹੇ ਅਗਮ ਅਥਾਹੇ ਏਕ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਆਦਿ ਕੁਮਾਰਿ ਅਗਾਧ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥ ੮ ॥ ੨੧੮ ॥
ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਬੰਦਨ ਦੁਸਟਿ ਨਿਕੰਦਨਿ ਭ੍ਰਿਸਟਿ ਬਿਨਾਸਨ ਮ੍ਰਿਤ ਮਥੇ ॥
ਕਾਵਰੂ ਕੁਮਾਰੇ ਅਧਮ ਉਧਾਰੇ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੇ ਆਦਿ ਕਥੇ ॥
ਕਿੰਕਣੀ ਪ੍ਰਸੋਹਨਿ ਸੁਰ ਨਰ ਮੋਹਨਿ ਸਿੰਘਾਰੋਹਨਿ ਬਿਤਲ ਤਲੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਸਭ ਠੋਰ ਨਿਵਾਸਨ ਬਾਇ ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ ਅਨਲੇ ॥ ੯ ॥ ੨੧੯ ॥
ਸੰਕਟ ਨਿਵਾਰਨਿ ਅਧਮ ਉਧਾਰਨਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਰਖਨਿ ਤੁੰਦ ਤਬੇ ॥
ਦੁਖ ਦੋਖ ਦਹੰਤੀ ਜ੍ਵਾਲ ਜਯੰਤੀ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧ ਅਛੇ ॥
ਸੁਧਤਾ ਸਮਰਪਨਿ ਤਰਕ ਬਿਤਰਕਨਿ ਤਪਤ ਪ੍ਰਤਾਪਨਿ ਜਪਤ ਜਿਵੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਸਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਰਖਨਿ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਗਾਧ ਅਭੇ ॥ ੧੦ ॥ ੨੨੦ ॥

ਚੰਚਲਾ ਚਖੰਗੀ ਅਲਕ ਭੁਜੰਗੀ ਤੁੰਦ ਤੁਰੰਗਨਿ ਤਿੱਛ ਸਰੇ ॥
ਕਰਕਸਾ ਕੁਠਾਰੇ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੇ ਅਧਰ ਉਧਾਰੇ ਤੂਰ ਭੁਜੇ ॥
ਦਾਮਨੀ ਦਮੰਕੇ ਕੇਹਰ ਲੰਕੇ ਆਦਿ ਅਤੰਕੇ ਕੂਰ ਕਥੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਰ ਕਤਾਸੁਰ ਖੰਡਨਿ ਸੁੰਭ ਚਕ੍ਰਤ ਨਿਸੁੰਭ ਮਥੇ ॥ ੧੧ ॥ ੨੨੧ ॥
ਬਾਰਜ ਬਿਲੋਚਨਿ ਬ੍ਰਿਤਨ ਬਿਮੋਚਨ ਸੋਚ ਬਿਸੋਚਨਿ ਕਉਚ ਕਸੇ ॥
ਦਾਮਨੀ ਪ੍ਰਹਾਸੇ ਸੁਕਸਰ ਨਾਸੇ ਸੁ ਬ੍ਰਿਤ ਸੁਬਾਸੇ ਦੁਸਟ ਗ੍ਰਸੇ ॥
ਚੰਚਲਾ ਪ੍ਰਅੰਗੀ ਬੇਦ ਪ੍ਰਸੰਗੀ ਤੇਜ ਤੁਰੰਗੀ ਖੰਡ ਅਸੁਰੰ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਉਰਧੰ ॥ ੧੨ ॥ ੨੨੨ ॥
ਘੰਟਕਾ ਬਿਰਾਜੈ ਰੁਣ ਝੁਣ ਬਾਜੈ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਭਾਜੈ ਸੁਨਤ ਸੁਰੰ ॥
ਕੋਕਲ ਸੁਨ ਲਾਜੈ ਕਿਲ ਬਿਖ ਭਾਜੈ ਸੁਖ ਉਪਰਾਜੈ ਮਧ ਉਰੰ ॥
ਦੁਰਜਨ ਦਲ ਦੱਝੈ ਮਨ ਤਨ ਰਿੱਝੈ ਸਭੈ ਨ ਭੱਜੈ ਰੋਹ ਰਣੰ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਚੰਡ ਚਕ੍ਰਤਨ ਆਦਿ ਗੁਰੰ ॥ ੧੩ ॥ ੨੨੩ ॥
ਚਾਚਰੀ ਪ੍ਰਜੋਧਨ ਦੁਸਟ ਬਿਰੋਧਨ ਰੋਸ ਅਰੋਧਨ ਕ੍ਰੂਰ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥
ਧੂਮ੍ਰਾਛ ਬਿਧੁੰਸਨ ਪ੍ਰਲੈ ਪ੍ਰਜੁੰਸਨ ਜਗ ਬਿਧੁੰਸਨਿ ਸੁਧ ਮਤੇ ॥
ਜਾਲਪਾ ਜਯੰਤੀ ਸਤ੍ਰ ਮਥੰਤੀ ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਦਾਹਨਿ ਗਾੜ੍ਹ ਮਤੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਗਤੇ ॥ ੧੪ ॥ ੨੨੪ ॥
ਖਤ੍ਰੀਆਨਿ ਖਤੰਗੀ ਅਭੈ ਅਭੰਗੀ ਆਦਿ ਅਨੰਗੀ ਅਗਾਧਿ ਗਤੇ ॥
ਬ੍ਰਿੜਲਾਛ ਬਿਹੰਡਨਿ ਚੱਛੁਰ ਦੰਡਨਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡਨਿ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥
ਸੁਰ ਨਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨਿ ਦੁਸਟ ਨਿਵਾਰਨਿ ਦੋਖ ਹਰੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਬਿਸ੍ਵ ਬਿਧੁੰਸਨਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੇ ॥ ੧੫ ॥ ੨੨੫ ॥
ਦਾਮਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ਉਨਤਨ ਨਾਸੇ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ਅਤੁਲ ਬਲੇ ॥
ਦਾਨਵੀ ਪ੍ਰਕਰਖਨਿ ਸਰਵਰ ਵਰਖਨਿ ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਧਰਖਨਿ ਬਿਤਲ ਤਲੇ
ਅਸਟਾਇਧ ਬਾਹਨਿ ਬੋਲ ਨਿਬਾਹਨਿ ਸੰਤ ਪਨਾਹਨਿ ਗੂੜ੍ਹ ਗਤੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧਿ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥ ੧੬ ॥ ੨੨੬ ॥
ਦੁਖ ਦੋਖ ਪ੍ਰਭੱਛਨਿ ਸੇਵਕ ਰੱਛਨਿ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤੱਛਨਿ ਸੁੱਧ ਸਰੇ ॥
ਸਾਰੰਗ ਸਨਾਹੇ ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਦਾਹੇ ਅਰਿ ਦਲ ਗਾਹੇ ਦੋਖ ਹਰੇ ॥
ਗੰਜਨ ਗੁਮਾਨੇ ਅਤੁਲ ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਸੰਤ ਜਮਾਨੇ ਆਦਿ ਅੰਤੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਸਾਧ ਪ੍ਰਦੱਛਣ ਦੁਸਟ ਹੰਤੇ ॥ ੧੭ ॥ ੨੨੭ ॥
ਕਾਰਣ ਕਰੀਲੀ ਗਰਬ ਗਹੀਲੀ ਜੋਤਿ ਜਤੀਲੀ ਤੁੰਦ ਮਤੇ ॥
ਅਸਟਾਇਸ ਚਮਕਨਿ ਸਸਤ੍ਰ ਝਮਕਨਿ ਦਾਮਨ ਦਮਕਨਿ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਤੇ ॥
ਡੁਕਡੁਕੀ ਦਮੰਕੈ ਬਾਘ ਬਬੰਕੈ ਭੁਜਾ ਫਰੰਕੈ ਸੁੱਧ ਗਤੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਅਨਾਦਿ ਮਤੇ ॥ ੧੮ ॥ ੨੨੮ ॥
ਚੱਛਰਾਸੁਰ ਮਾਰਣਿ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣਿ ਏਕ ਭਟੇ ॥
ਪਾਪਾਨ ਬਿਹੰਡਨਿ ਦੁਸਟ ਪ੍ਰਚੰਡਨਿ ਖੰਡ ਅਖੰਡਨਿ ਕਾਲ ਕਟੇ ॥
ਚਦ੍ਰਾਨਨ ਚਾਰੇ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੇ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ਮੁੰਡ ਮਥੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਧੂਮ੍ਰ ਬਿਧੁੰਸਨਿ ਆਦਿ ਕਥੇ ॥ ੧੯ ॥ ੨੨੯ ॥
ਰਕਤਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਚੰਡ ਚਕਰਦਨ ਦਾਨਵ ਅਰਦਨ ਬਿੜਾਲ ਬਧੇ ॥
ਸਰ ਧਾਰ ਬਿਬਰਖਣ ਦੁਰਜਨ ਧਰਖਣ ਅਤੁਲ ਅਮਰਖਨ ਧਰਮ ਜੁਧੇ ॥

ਧੁਮ੍ਰਾਛ ਬਿਧੁੰਸਨਿ ਸ੍ਰੋਣਤ ਚੁੰਸਨ ਸੁੰਭਨ ਪਾਤ ਨਿਸੁੰਭ ਮਥੇ ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਗਾਧ ਕਥੇ ॥ ੨੦ ॥ ੨੩੦ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥

ਤੁਮ ਕਹੋ ਦੇਵ ਸਰਬੰ ਬਿਚ਼ਾਰ ॥
ਜਿਮ ਕੀਓ ਆਪ ਕਰਤੇ ਪਸਾਰ ॥
ਜੱਦਪਿ ਅਭੂਤ ਅਨਭੈ ਅਨੰਤ ॥
ਤਉ ਕਹੋ ਜਥਾ ਮਤ ਤ੍ਰੈਣ ਤੰਤ ॥ ੧ ॥ ੨੩੧ ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਕਾਦਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥
ਅਦ੍ਵੈ ਅਭੂਤ ਅਨਭੈ ਦਿਆਲ ॥
ਦਾਤਾ ਦੁਰੰਤ ਦੁਖ ਦੋਖ ਰਹਤ ॥
ਜਿਹ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਸਭ ਬੇਦ ਕਹਤ ॥ ੨ ॥ ੨੩੨ ॥
ਕਈ ਊਚ ਨੀਚ ਕੀਨੋ ਬਨਾਉ ॥
ਸਭ ਵਾਰ ਪਾਰ ਜਾਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ॥
ਸਭ ਜੀਵ ਜੰਤ ਜਾਨੰਤ ਜਾਹਿ ॥
ਮਨ ਮੂੜ ਕਿਉ ਨ ਸੇਵੰਤ ਤਾਹਿ ॥ ੩ ॥ ੨੩੩ ॥
ਕਈ ਮੂੜ੍ਹ ਪਾਤ੍ਰ ਪੂਜਾ ਕਰੰਤ ॥
ਕਈ ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਸੂਰਜ ਸਿਵੰਤ ॥
ਕਈ ਪਲਟ ਸੂਰਜ ਸਿਜਦਾ ਕਰਾਇ ॥
ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਰੂਪ ਦ੍ਵੈ ਕੈ ਲਖਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨੩੪ ॥
ਅਨਛਿੱਜ ਤੇਜ ਅਨਭੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥
ਦਾਤਾ ਦੁਰੰਤ ਅਦ੍ਵੈ ਅਨਾਸ ॥
ਸਭ ਰੋਗ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਤ ਰੂਪ ॥
ਅਨਭੈ ਅਕਾਲ ਅਛੈ ਸਰੂਪ ॥ ੫ ॥ ੨੩੫ ॥
ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਕਾਮਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥
ਦੁਖ ਦੋਖ ਹਰਤ ਦਾਤਾ ਦਿਆਲ ॥
ਅੰਜਨ ਬਿਹੀਨ ਅਨਭੰਜ ਨਾਥ ॥
ਜਲ ਥਲ ਪ੍ਰਭਾਉ ਸਰਬਤ੍ਰ ਸਾਥ ॥ ੬ ॥ ੨੩੬ ॥
ਜਿਹ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨਹੀ ਭੇਦ ਭਰਮ ॥
ਜਿਹ ਰੰਗ ਰੂਪ ਨਹੀ ਏਕ ਧਰਮ ॥
ਜਿਹ ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਦੋਊ ਏਕ ਸਾਰ ॥
ਅੱਛੈ ਸਰੂਪ ਅਬਿਚਲ ਅਪਾਰ ॥ ੭ ॥ ੨੩੭ ॥
ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਇ ਜਿਹ ਰੂਪ ਰੇਖ ॥
ਕਹਿ ਬਾਸ ਤਾਸ ਕਹਿ ਕਉਨ ਭੇਖ ॥
ਕਹਿ ਨਾਮ ਤਾਸ ਹੈ ਕਵਨ ਜਾਤ ॥
ਜਿਹ ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਨਹੀ ਪੁਤ੍ਰ ਭ੍ਰਾਤ ॥ ੮॥ ੨੩੮ ॥
ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਕਾਰਣ ਸਰੂਪ ॥
ਜਿਹ ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਨਹੀ ਰੰਗ ਰੂਪ ॥
ਜਿਹ ਖੇਦ ਭੇਦ ਨਹੀ ਕਰਮ ਕਾਲ ॥

ਸਭ ਜੀਵ ਜੰਤ ਕੀ ਕਰਤ ਪਾਲ ॥ ੯ ॥ ੨੩੯ ॥
ਉਰਧੰ ਬਿਰਹਤ ਸੁਧੰ ਸਰੂਪ ॥
ਬੁੱਧੰ ਅਪਾਲ ਜੁੱਧੰ ਅਨੂਪ ॥
ਜਿਹ ਰੂਪ ਰੇਖ ਨਹੀ ਰੰਗ ਰਾਗ ॥
ਅਨਛਿੱਜ ਤੇਜ ਅਨਭਿੱਜ ਅਦਾਗ ॥ ੧੦ ॥ ੨੪੦ ॥
ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਪ ਬਨ ਤਨ ਦੁਰੰਤ ॥
ਜਿਹ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਨਿਸਦਿਨ ਉਚਰੰਤ ॥
ਪਾਇਓ ਨ ਜਾਇ ਜਿਹ ਪੈਰ ਪਾਰ ॥
ਦੀਨਾਨ ਦੋਖ ਦਹਿਤਾ ਉਦਾਰ ॥ ੧੧ ॥ ੨੪੧ ॥
ਕਈ ਕੋਟ ਇੰਦ੍ਰ ਜਿਹ ਪਾਨਿਹਾਰ ॥
ਕਈ ਕੋਟ ਰੁੱਦ੍ਰ ਜੁਗੀਆ ਦੁਆਰ ॥
ਕਈ ਬੇਦ ਬਿਆਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਨੰਤ ॥
ਜਿਹ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਚਰੰਤ ॥ ੧੨ ॥ ੨੪੨ ॥

ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ੍ਵੱਯੇ ॥

ਦੀਨਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੈ ਨਿਤ ਸੰਤ ਉਬਾਰ ਗਨੀਮਨ ਗਾਰੈ ॥
ਪੱਛ ਪੱਸੂ ਨਗ ਨਾਗ ਨਰਾਧਪ ਸਰਬ ਸਮੈ ਸਭ ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈ ॥
ਪੋਖਤ ਹੈ ਜਲ ਮੈ ਥਲ ਮੈ ਪਲ ਮੈ ਕਲਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਬਿਚਾਰੈ ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਨਿਧਿ ਦੋਖਨ ਦੇਖਤ ਹੈ ਪਰ ਦੇਤ ਨਾ ਹਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ੨੪੩ ॥
ਦਾਹਤ ਹੈ ਦੁਖ ਦੋਖਨ ਕੋ ਦਲ ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਪਲ ਮੈ ਦਲ ਡਾਰੈ ॥
ਖੰਡ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਹਾਰਨ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸਭਾਰੈ ॥
ਪਾਰ ਨ ਪਾਇ ਸਕੈ ਪਦਮਾਪਤਿ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਅਭੇਦ ਉਚਾਰੈ ॥
ਰੋਜੀ ਹੀ ਰਾਜ ਬਿਲੋਕਤ ਰਾਜਕ ਰੋਖ ਰੂਹਾਨ ਕੀ ਰੋਜੀ ਨ ਟਾਰੈ ॥ ੨ ॥ ੨੪੪ ॥
ਕੀਟ ਪਤੰਗ ਕੁਰੰਗ ਭੁਜੰਗਮ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਬਨਾਏ ॥
ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਖਪੇ ਅਹੰਮੇਵ ਨ ਭੇਵ ਲਖਿਓ ਭ੍ਰਮ ਸਿਓ ਭਰਮਾਏ ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਨ ਹਸੇਬ ਥਕੇ ਕਰ ਹਾਥ ਨ ਆਏ ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਭਾਉ ਬਿਨਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਕਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮਾਪਤਿ ਪਾਏ ॥ ੩ ॥ ੨੪੫ ॥
ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਅਗਾਧ ਅਦ੍ਵੈਖ ਸੁ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਭਵਾਨ ਅਭੈ ਹੈ ॥
ਅੰਤਿ ਬਿਹੀਨ ਅਨਾਤਮ ਆਪ ਅਦਾਗ ਅਦੋਖ ਅਛਿੱਦ੍ਰ ਅਛੈ ਹੈ ॥
ਲੋਗਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਜਲ ਮੈ ਥਲ ਮੈ ਭਰਤਾ ਪ੍ਰਭ ਵੈ ਹੈ ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮਾਪਤਿ ਏਹੈ ॥ ੪ ॥ ੨੪੬ ॥
ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਨ ਮੋਹ ਨ ਰੋਗ ਨ ਸੋਗ ਨ ਭੋਗ ਨ ਭੈ ਹੈ ॥
ਦੇਹ ਬਿਹੀਨ ਸਨੇਹ ਸਭੋ ਤਨ ਨੇਹ ਬਿਰਕਤ ਅਗੇਹ ਅਛੈ ਹੈ ॥
ਜਾਨ ਕੋ ਦੇਤ ਅਜਾਨ ਕੋ ਦੇਤ ਜਮੀਨ ਕੋ ਦੇਤ ਜਮਾਨ ਕੋ ਦੈਹੈ ॥
ਕਾਹੇ ਕੋ ਡੋਲਤ ਹੈ ਤੁਮਰੀ ਸੁਧ ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮਾਪਤਿ ਲੈਹੈ ॥ ੫ ॥ ੨੪੭ ॥
ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ ॥
ਸਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ ਤਊ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ ॥
ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੋ ਕਰ ਦੈ ਕਰ ਪਾਪ ਸੰਬੂਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ ॥
ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋ ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ ॥ ੬ ॥ ੨੪੮ ॥

ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਸੁ ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਅਭੇਵ ਤੁਮੈ ਸਭ ਹੀ ਕਰ ਧਿਆਵੈ ॥
ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਰਸਾਤਲ ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਸਭੈ ਸਿਰ ਨਿਆਵੈ ॥
ਪਾਇ ਸਕੈ ਨਹੀ ਪਾਰ ਪ੍ਰਭਾਹੂ ਕੋ ਨੇਤ ਹੀ ਨੇਤਹ ਬੇਦ ਬਤਾਵੈ ॥
ਖੋਜਿ ਥਕੇ ਸਭ ਹੀ ਖੁਜੀਆ ਸੁਰ ਹਾਰ ਪਰੇ ਹਰਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ ॥ ੭ ॥ ੨੪੯ ॥
ਨਾਰਦ ਸੇ ਚਤੁਰਾਨਨ ਸੇ ਰੁਮਨਾਰਿਖ ਸੇ ਸਭ ਹੂੰ ਮਿਲਿ ਗਾਇਓ ॥
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਭੇਦ ਲਖਿਓ ਸਭ ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਹਰਿ ਹਾਥ ਨ ਆਇਓ ॥
ਪਾਇ ਸਕੈ ਨਹੀ ਪਾਰ ਉਮਾਪਤਿ ਸਿੱਧ ਸਨਾਥ ਸਨੰਤਨ ਧਿਆਇਓ ॥
ਧਿਆਨ ਧਰੋ ਤਿਹ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ ਜਿਹਕੋ ਅਮਿਤੋ ਜਿਸ ਸਭੈ ਜਗੁ ਛਾਇਓ ॥ ੮ ॥ ੨੫੦ ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਨ ਅਭੇਦ ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਸਭੈ ਪਚਹਾਰੇ ॥
ਭੇਦ ਨ ਪਾਇ ਸਕਿਓ ਅਨਭੇਦ ਕੋ ਖੇਦਤ ਹੈ ਅਨਛੇਦ ਪੁਕਾਰੇ ॥
ਰਾਗ ਨ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਰੰਗ ਨ ਸਾਕ ਨ ਸੋਗ ਨ ਸੰਗਿ ਤਿਹਾਰੇ ॥
ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਅਗਾਧ ਅਭੇਖ ਅਦ੍ਵੈਖ ਜਪਿਓ ਤਿਨਹੀ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ॥ ੯॥ ੨੫੧ ॥
ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਇਸਨਾਨ ਦੀਏ ਬਹੁ ਦਾਨ ਮਹਾ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰੇ ॥
ਦੇਸ ਫਿਰਿਓ ਕਰ ਭੇਸ ਤਪੋ ਧਨ ਕੇ ਸਧਰੇ ਨ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ ॥
ਆਸਨ ਕੋਟ ਕਰੇ ਅਸਟਾਂਗ ਧਰੇ ਬਹੁ ਨਿਆਸ ਕਰੇ ਮੁਖ ਕਾਰੇ ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਕਾਲ ਭਜੇ ਬਿਨੁ ਅੰਤ ਕੋ ਅੰਤ ਕੇ ਧਾਮ ਸਿਧਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥ ੨੫੨ ॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਕਬਿੱਤ ॥

ਅਤ੍ਰ ਕੇ ਚਲਯਾ ਛਿਤ ਛਤ੍ਰ ਕੇ ਧਰੱਯਾ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰੀਓਂ ਕੇ ਛਲਯਾ ਮਹਾ ਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸਾਲ ਹੈਂ ॥
ਦਾਨ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ ਮਹਾ ਮਾਨ ਕੇ ਬਢੱਯਾ ਅਵਸਾਨ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ ਹੈਂ ਕਟੱਯਾ ਜਮਜਾਲ ਹੈਂ ॥
ਜੁੱਧ ਕੇ ਜਿਤੱਯਾ ਔ ਬਿਰੁੱਧ ਕੇ ਮਿਟੱਯਾ ਮਹਾਂ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ ਮਹਾਂ ਮਾਨਹੂੰ ਕੇ ਮਾਨ ਹੈਂ ॥
ਗਿਆਨ ਹੂੰ ਕੇ ਗਿਆਤਾ ਮਹਾਂ ਸੁਧਤਾ ਕੇ ਦਾਤਾ ਦੇਵ ਕਾਲਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਹੈਂ ॥ ੧ ॥ ੨੫੩ ॥

ਪੂਰਬੀ ਨ ਪਾਰ ਪਾਵੈਂ ਹਿੰਗੁਲਾ ਹਿਮਾਲੈ ਧਿਆਵੈ ਗੋਰ ਗਰਦੇਜੀ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੈਂ ॥
ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਸਾਧੈ ਪਉਨ ਸਾਧਨਾ ਕਿਤੇਕ ਬਾਧੈ ਆਰਬ ਕੇ ਆਰਬੀ ਅਰਾਧੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੈਂ ॥
ਫਰਾ ਕੇ ਫਿਰੰਗੀ ਮਾਨੈਂ ਕੰਧਾਰੀ ਕੁਰੈਸੀ ਜਾਨੈਂ ਪੱਛਮ ਕੇ ਪੱਛਮੀ ਪਛਾਨੈਂ ਨਿੰਜ ਕਾਮ ਹੈਂ ॥
ਮਰਹਟਾ ਮਘੇਲੇ ਤੇਰੀ ਮਨ ਸੋਂ ਤਪਸਿਆ ਕਰੈ ਦ੍ਰਿੜਵੈ ਤਿਲੰਗੀ ਪਹਚਾਨੇ ਧਰਮ ਧਾਮ ਹੈਂ ॥ ੨ ॥ ੨੫੪ ॥

ਬੰਗਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਰਹੰਗ ਕੇ ਫਿਰੰਗਾ ਵਾਲੀ ਦਿਲੀ ਕੇ ਦਿਲਵਾਲੀ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਮੈ ਚਲਤ ਹੈਂ ॥
ਰੋਹ ਕੇ ਰੁਹੇਲੇ ਮਾਘ ਦੇਸ ਕੇ ਮਘੇਲੇ ਬੀਰ ਬੰਗਸੀ ਬੁੰਦੇਲੇ ਪਾਪ ਪੁੰਜ ਕੋ ਮਲਤ ਹੈਂ ॥
ਗੋਖਾ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਚੀਨ ਮਚੀਨ ਕੇ ਸੀਸ ਨਯਾਵੈ ਤਿੱਬਤੀ ਧਿਆਇ ਦੋਖ ਦੇਹ ਕੋ ਦਲਤ ਹੈਂ ॥
ਜਿਨੈ ਤੋਹਿ ਧਿਆਇਓ ਤਿਨੈ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਾਇਓ ਸਰਬ ਧਨ ਧਾਮ ਫਲ ਫੂਲ ਸੋਂ ਫਲਤ ਹੈਂ ॥ ੩ ॥ ੨੫੫ ॥

ਦੇਵ ਦੇਵਤਾਨ ਕੌ ਸੁਰੇਸ ਦਾਨਵਾਨ ਕੌ ਮਹੇਸ ਗੰਗ ਧਾਨ ਕੌ ਅਭੇਸ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਰੰਗ ਮੈਂ ਰੰਗੀਨ ਰਾਗ ਰੂਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਔਰ ਕਾਹੂ ਪੈ ਨ ਦੀਨ ਸਾਧ ਅਧੀਨ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਪਾਈਐ ਨ ਪਾਰ ਤੇਜ ਪੁੰਜ ਮੈਂ ਅਪਾਰ ਸਰਬ ਬਿਦਿਆ ਕੇ ਉਦਾਰ ਹੈਂ ਅਪਾਰ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਹਾਥੀ ਕੀ ਚਿੰਘਾਰ ਪਲ ਪਾਛੈ ਪਹੁਚਤ ਤਾਹਿ ਚੀਟੀ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁਨੀਅਤ ਹੈਂ ॥ ੪ ॥ ੨੫੬ ॥

ਕੇਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੁਆਰ ਕੇਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੁਖ ਚਾਰ ਕੇਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਰਾਮ ਕਹੀਅਤ ਹੈਂ ॥

ਕੇਤੇ ਸਸਿ ਰਾਸ਼ੀ ਕੇਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ਕੇਤੇ ਮੁੰਡੀਆ ਉਦਾਸੀ ਜੋਗ ਦੁਆਰ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਕੇਤੇ ਮਹਾਦੀਨ ਕੇਤੇ ਬਿਆਸ ਸੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਕੇਤੇ ਕੁਮੇਰ ਕੁਲੀਨ ਕੇਤੇ ਜਛ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥
ਕਰਤ ਹੈਂ ਬਿਚਾਰ ਪੈ ਨ ਪੂਰਨ ਕੇ ਪਾਵੈਂ ਪਾਰ ਤਾਹੀ ਤੇ ਅਪਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਲਹੀਅਤੁ ਹੈਂ ॥੫॥ ੨੫੭ ॥
ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਾਈਐ ਨ ਪਾਰ ਪੈ ਅਪਾਰ ਕੈ ਬਖਾਨੀਐ ॥
ਅਦ੍ਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪਰਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ਮਹਾ ਰੂਪ ਹੂੰ ਕੇ ਰਾਸੀ ਹੈਂ ਅਨਾਸੀ ਕੈ ਕੈ ਮਾਨੀਐ ॥
ਜੰਤ੍ਰ ਹੂੰ ਨ ਜਾਤ ਜਾਕੀ ਬਾਪ ਹੂੰ ਨ ਮਾਇ ਤਾਕੀ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾ ਕੀ ਸੁ ਛਟਾ ਕੈ ਅਨੁਮਾਨੀਐ ॥
ਤੇਜ ਹੂੰ ਕੋ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈਂ ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਕੋ ਜੰਤ੍ਰ ਹੈਂ ਕਿ ਮੋਹਨੀ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈਂ ਨਿਜੰਤ੍ਰ ਕੈ ਕੈ ਜਾਣੀਐ ॥ ੬ ॥ ੨੫੮ ॥

ਤੇਜ ਹੂੰ ਕੋ ਤਰੁ ਹੈਂ ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਕੋ ਸਰੁ ਹੈਂ ਕਿ ਸੁਧਤਾ ਕੋ ਘਰੁ ਹੈਂ ਕਿ ਸਿੱਧਤਾ ਕੀ ਸਾਰ ਹੈਂ ॥
ਕਾਮਨਾ ਕੀ ਖਾਣ ਹੈਂ ਕਿ ਸਾਧਨਾ ਕੀ ਸਾਨ ਹੈਂ ਬਿਰਕਤਤਾ ਕੀ ਬਾਨ ਹੈਂ ਕਿ ਬੁੱਧਿ ਕੋ ਉਦਾਰੁ ਹੈਂ ॥
ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਕਿ ਭੂਪਨ ਕੋ ਭੂਪ ਹੈਂ ਕਿ ਰੂਪ ਹੂੰ ਕੋ ਰੂਪ ਹੈਂ ਕੁਮਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰੁ ਹੈਂ ॥
ਦੀਨਨ ਕੋ ਦਾਤਾ ਹੈਂ ਗਨੀਮਨ ਕੋ ਗਾਰਕ ਹੈਂ ਸਾਧਨ ਕੋ ਰੱਛਕ ਹੈਂ ਗੁਨਨ ਕੋ ਪਹਾਰੁ ਹੈਂ ॥੭॥੨੫੯॥
ਸਿੱਧ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਕਿ ਬੁਧਿ ਕੋ ਬਿਭੂਤਿ ਹੈਂ ਕਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕੋ ਅਭੂਤ ਹੈਂ ਕਿ ਅੱਛੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੈਂ ॥
ਕਾਮ ਕੋ ਕੁਨਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਖੂਬੀ ਕੋ ਦਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਗ਼ਨੀਮ ਕੋ ਗਰਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਤੇਜ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ਹੈਂ ॥
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਲ ਹੈਂ ਕਿ ਸਤ੍ਰਨ ਕੋ ਸਾਲ ਹੈਂ ਮਿਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪੋਖਤ ਹੈਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿਧਤਾ ਕੋ ਬਾਸੀ ਹੈਂ ॥
ਜੋਗ ਹੂੰ ਕੋ ਜੰਤ੍ਰ ਹੈਂ ਕਿ ਤੇਜ ਹੂੰ ਕੋ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈਂ ਕਿ ਮੋਹਨੀ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈਂ ਕਿ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ਹੈਂ ॥੮॥੨੬੦॥
ਰੂਪ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਹੈਂ ਕਿ ਬੁੱਧਿ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈਂ ਕਿ ਸਿੱਧਤਾ ਕੋ ਬਾਸ ਹੈਂ ਕਿ ਬੁੱਧਿ ਹੂੰ ਕੋ ਘਰੁ ਹੈਂ ॥
ਦੇਵਨ ਕੋ ਦੇਵ ਹੈਂ ਨਿਰੰਜਨ ਅਭੇਵ ਹੈਂ ਅਦੇਵਨ ਕੋ ਦੇਵ ਹੈਂ ਕਿ ਸੁੱਧਤਾ ਕੋ ਸਰੁ ਹੈਂ ॥
ਜਾਨ ਕੋ ਬਚੱਯਾ ਹੈਂ ਇਮਾਨ ਕੋ ਦਿੱਵਯਾ ਜਮਜਾਲ ਕੋ ਕਟੱਯਾ ਹੈਂ ਕਿ ਕਾਮਨਾ ਕੋ ਕਰੁ ਹੈਂ ॥
ਤੇਜ ਕੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੈਂ ਅਖੰਡਣ ਕੋ ਖੰਡ ਹੈਂ ਮਹੀਪਨ ਕੋ ਮੰਡ ਹੈਂਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈਂ ਨ ਨਰ ਹੈਂ ॥ ੯ ॥ ੨੬੧ ॥
ਬਿਸ੍ਵ ਕੋ ਭਰਨ ਹੈਂ ਕਿ ਅਪਦਾ ਕੋ ਹਰਨ ਹੈਂ ਕਿ ਸੁਖ ਕੋ ਕਰਨ ਹੈਂ ਕਿ ਤੇਜ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈਂ ॥
ਪਾਈਐ ਨ ਪਾਰ ਪਾਰਾਵਾਰਹੂੰ ਕੋ ਪਾਰ ਜਾਂਕੋ ਕੀਜਤ ਬਿਚਾਰ ਸੁ ਬਿਚਾਰ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਹੈਂ ॥
ਹਿੰਗੁਲਾ ਹਿਮਾਲੈ ਗਾਵੈ ਹਬਸੀ ਹਲੱਬੀ ਧਿਆਵੈ ਪੂਰਬੀ ਨ ਪਾਰ ਪਾਵੈ ਆਸਾ ਤੇ ਅਨਾਸ ਹੈਂ ॥
ਦੇਵਨ ਕੋ ਦੇਵ ਮਹਾਦੇਵ ਹੂੰ ਕੇ ਦੇਵ ਹੈਂ ਨਿਰੰਜਨ ਅਭੇਵ ਨਾਥ ਅਦ੍ਵੈ ਅਬਿਨਾਸ ਹੈਂ ॥੧੦॥ ੨੬੨ ॥
ਅੰਜਨ ਬਿਹੀਨ ਹੈਂ ਨਿਰੰਜਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈਂ ਕਿ ਸੇਵਕ ਅਧੀਨ ਹੈਂ ਕਟੱਯਾ ਜਮਜਾਲ ਕੇ ॥
ਦੇਵਨ ਕੇ ਦੇਵ ਮਹਾਦੇਵ ਹੂੰ ਕੇ ਦੇਵਨਾਥ ਭੂਮ ਕੇ ਭੁਜੱਯਾ ਮੁਹੱਯਾ ਮਹਾਬਾਲ ਕੇ ॥
ਰਾਜਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ਮਹਾ ਸਾਜ ਹੂੰ ਕੇ ਸਾਜਾ ਮਹਾ ਜੋਗ ਹੂੰ ਕੋ ਜੋਗ ਹੈਂ ਧਰੱਯਾ ਦ੍ਰੁਮ ਛਾਲ ਕੇ ॥
ਕਾਮਨਾ ਕੇ ਕਰੁ ਹੈਂ ਕੁਬੁੱਧਿਤਾ ਕੋ ਹਰੁ ਹੈਂ ਕਿ ਸਿੱਧਤਾ ਕੇ ਸਾਥੀ ਹੈਂ ਕਿ ਕਾਲ ਹੈਂ ਕੁਚਾਲ ਕੇ ॥ ੧੧ ॥ ੨੬੩ ॥

ਛੀਰ ਕੈਸੀ ਛੀਰਾਵਧ ਛਾਛ ਕੈਸੀ ਛੱਤ੍ਰਾਨੇਰ ਛਪਾਕਰ ਕੈਸੀ ਛਬਿ ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਦੇ ਕੂਲ ਕੈ ॥
ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਸੀਹਾਰੂਮ ਹੀਰਾ ਸੀ ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ ਗੰਗਾ ਕੈਸੀ ਧਾਰ ਚਬੀ ਸਾਤੋ ਸਿੰਧ ਰੂਲ ਕੈ ॥
ਪਾਰਾਸੀ ਪਲਾਊਗਢ ਰੂਪਾ ਕੈਸੀ ਰਾਮਪੁਰ ਸੋਰਾਸੀ ਸੁਰੰਗਾਬਾਦ ਨੀਕੈ ਰਹੀ ਝੂਲ ਕੈ ॥
ਚੰਪਾ ਸੀ ਚੰਦੇਰੀ ਕੋਟ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਚਾਂਦਾਗੜ੍ਹ ਕੀਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਰਹੀ ਮਾਲਤੀ ਸੀ ਫੂਲ ਕੈ ॥ ੧੨ ॥ ੨੬੪ ॥

ਫਟਕ ਸੀ ਕੈਲਾਸ ਕਮਾਂਊਗੜ੍ਹ ਕਾਂਸੀਪੁਰ ਸੀਸਾ ਸੀ ਸੁਰੰਗਾਬਾਦ ਨੀਕੈ ਸੋਹੀਅਤੁ ਹੈ ॥
ਹਿੰਮਾ ਸੀ ਹਿਮਾਲੈ ਹਰ ਹਾਰ ਸੀ ਹਲੱਬਾ ਨੇਰ ਹੰਸ ਕੈ ਸੀ ਹਾਜੀ ਪੁਰ ਦੇਖੇ ਮੋਹੀਅਤੁ ਹੈ ॥
ਚੰਦਨ ਸੀ ਚੰਪਾਵਤੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੀ ਚੰਦ੍ਰਾ ਗਿਰ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਚਾਂਦਾਗੜ੍ਹ ਜੌਨ ਜੋਹੀਅਤੁ ਹੈ ॥
ਗੰਗਾ ਸਮ ਗੰਗਧਾਰ ਬਕਾਨ ਸੀ ਬਲਿੰਦਾਵਾਦ ਕਿਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਕੀ ਉਜਿਆਰੀ ਸੋਹੀਅਤੁ ਹੈ ॥ ੧੩ ॥ ੨੬੫ ॥

ਫਰਾਸੀ ਫਿਰੰਗੀ ਫਰਾਸੀਸ ਕੇ ਦੁਰੰਗੀ ਮਕਾਰਨ ਕੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗੀ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਗਾਈਅਤੁ ਹੈ ॥
ਭਖਰੀ ਕੰਧਾਰੀ ਗੋਰ ਗਖਰੀ ਗਰਦੇਜਾਚਾਰੀ ਪਉਨ ਕੇ ਅਹਾਰੀ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਅਤੁ ਹੈ ॥
ਪੂਰਬ ਪਲਾਊਂ ਕਾਮਰੂਪ ਔ ਕਮਾਊਂ ਸਰਬ ਠਉਰ ਮੈ ਬਿਰਾਜੈ ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਜਾਈਅਤੁ ਹੈ ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਅਤਾਪੀ ਨਾਥ ਕੀਰਤਿ ਤਿਹਾਰੀ ਕੋ ਨ ਪਾਰ ਪਾਈਅਤੁ ਹੈ ॥੧੪॥੨੬੬॥

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ॥

ਅਦ੍ਵੈ ਅਨਾਸ ਆਸਨ ਅਡੋਲ ॥
ਅਦ੍ਵੈ ਅਨੰਤ ਉਪਮਾ ਅਤੋਲ ॥
ਅਛੈ ਸਰੂਪ ਅਬਯਕਤ ਨਾਥ ॥
ਆਜਾਨ ਬਾਹੁ ਸਰਬਾ ਪ੍ਰਮਾਥ ॥ ੧ ॥ ੨੬੭ ॥
ਜਹ ਤਹ ਮਹੀਪ ਬਨ ਤਿਨ ਪ੍ਰਫੁਲ ॥
ਸੋਭਾ ਬਸੰਤ ਜਹ ਤਹ ਪ੍ਰਡੁਲ ॥
ਬਨ ਤਨ ਦੁਰੰਤ ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਮਹਾਨ ॥
ਜਹ ਤਹ ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਸੁੰਦਰ ਸੁਜਾਨ ॥ ੨ ॥ ੨੬੮ ॥
ਫੁਲਤੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਲਹਿ ਲਹਿਤ ਮੌਰ ॥
ਸਿਰ ਢੁਰਹਿ ਜਾਨ ਮਨ ਮਥਹਿ ਚੌਰ ॥
ਕੁਦਰਤ ਕਮਾਲ ਰਾਜ਼ਕ ਰਹੀਮ ॥
ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਕਾਮਲ ਕਰੀਮ ॥ ੩ ॥ ੨੬੯ ॥
ਜੰਹ ਤੰਹ ਬਿਲੋਕ ਤੰਹ ਤੰਹ ਪ੍ਰਸੋਹ ॥
ਅਜਾਨੁ ਬਾਹੁ ਅਮਿਤੋਜ ਮੋਹ ॥
ਰੋਸੰ ਬਿਰਹਤ ਕਰਣਾ ਨਿਧਾਨ ॥
ਜਹਂ ਤਹਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਸੁੰਦਰ ਸੁਜਾਨ ॥ ੪ ॥ ੨੭੦ ॥
ਬਨ ਤਨ ਮਹੀਪ ਜਲ ਥਲ ਮਹਾਨ ॥
ਜਹਂ ਤਹਂ ਪ੍ਰਸੋਹ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ॥
ਜਗਮਗਤ ਤੇਜ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ॥
ਅੰਬਰ ਜਮੀਨ ਜਿਹ ਜਪਤ ਜਾਪ ॥ ੫ ॥ ੨੭੧ ॥
ਸਾਤੋ ਅਕਾਸ ਸਾਤੋ ਪਤਾਰ ॥
ਬਥਰਿਓ ਅਦਿਸਟ ਜਿਹ ਕਰਮ ਜਾਰਿ ॥
....
....

ਤੁਕ ਤਤਕਰਾ

ਨ ਸਤ੍ਰੰ ਨ ਮਿਤ੍ਰੰ ਨ ਪੁਤ੍ਰੰ ਸਰੂਪੇ ॥ ੧੦੫ : ੩
ਨ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨ ਸਿਆਰ ਹੈ ਨ ਰਾਉ ਹੈ ਨ ਰੰਕ ਹੈ ॥ ੧੬੮ : ੧
ਨ ਸੀਤ ਹੈ ਨ ਸੋਚ ਹੈ ਨ ਘ੍ਰਾਮ ਹੈ ਨ ਘਾਮ ਹੈ ॥ ੧੭੩ : ੧
ਨ ਹਾਉ ਹੈ ਨ ਭਾਉ ਹੈ ਨ ਦਾਉ ਕੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ॥ ੧੭੮ : ੪
ਨ ਹਾਨ ਹੈ ਨ ਬਾਨ ਹੈ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਜਾਨੀਐ ॥ ੧੬੬ : ੩
ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਜਾਈ ਕਛੂ ਰੂਪ ਰੇਖੰ ॥ ੯੩ : ੧
ਨਹੀਂ ਤਦਪਿ ਤਾਸ ਪਾਯਤ ਨ ਪਾਰ ॥ ੧੩੪ : ੪
ਨਹੀਂ ਤਦਪਿ ਤਾਸ ਪਾਯਤ ਨ ਅੰਤ ॥ ੧੩੯ : ੨
ਨਹੀਂ ਤਦਪਿ ਦਿਸਟਿ ਦੇਖੈ ਮੁਰਾਰ ॥ ੧੩੯ : ੪
ਨਹੀਂ ਤਦਪਿ ਦੇਵ ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ॥ ੧੩੧ : ੪
ਨਹੀ ਨੇਹ ਗੇਹ ਨਹੀਂ ਪਿਤ੍ਰ ਮਾਤ ॥ ੧੨੫ : ੨
ਨਹੀਂ ਨੇਕੁ ਤਾਸੁ ਪਾਯਤ ਨ ਪਾਰ ॥ ੧੩੩ : ੪
ਨਹੀਂ ਨੈਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਪਾਨ ਪਰੈ ॥ ੧੫੮ : ੪
ਨ ਕਰਮ ਹੈ ਨ ਧਰਮ ਹੈ ਅਜਨਮ ਹੈ ਅਭੇਖ ਹੈ ॥ ੧੭੦ : ੪
ਨ ਕਰਮ ਹੈ ਨ ਭਰਮ ਹੈ ਨ ਧਰਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥ ੧੭੭ : ੧
ਨ ਕਰਮੰ ਨ ਭਰਮੰ ਹੈ ਨ ਜਨਮੰ ਨ ਜਾਤੰ ॥ ੯੪ : ੨
ਨ ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਲੋਭ ਹੈ ਨ ਮੋਹ ਹੈ ॥ ੧੭੪ : ੧
ਨ ਕਾਮ ਹੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਨ ਲੋਭ ਮੋਹਕਾਰ ਹੈ ॥ ੧੭੮ : ੧
ਨ ਕਾਮੰ ਨ ਕ੍ਰੋਧੰ ਨ ਲੋਭੰ ਨ ਮੋਹੰ ॥ ੧੦੦ : ੧
ਨ ਕਾਲ ਹੈ ਨ ਬਾਲ ਹੈ ਸਦੀਵ ਦਇਆਲ ਰੂਪ ਹੈ ॥ ੧੭੪ : ੩
ਨ ਰਾਯੰ ਨ ਰੰਕੰ ਨ ਰੂਪੰ ਨ ਰੰਖੰ ॥ ੯੯ : ੧
ਨ ਘਾਟਿ ਹੈ ਨ ਬਾਢਿ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥ ੧੬੬ : ੨
ਨ ਚੋਰ ਹੈ ਨ ਸਾਹੁ ਹੈ ਨ ਸਾਹ ਕੋ ਕੁਮਾਰ ਹੈ ॥ ੧੬੮ : ੪
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛ੍ਰਦ੍ਰ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥ ੧੭੭ : ੩
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿੱਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛਲ ਕੋ ਮਿਲਾਉ ਹੈ ॥ ੧੬੯ : ੨
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛਾਇਆ ਕੋ ਮਿਲਾਉ ਹੈ ॥ ੧੭੦ : ੨
ਨ ਛਲ ਹੈ ਨ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ ਨ ਛਿਦ੍ਰ ਕੀ ਬਿਭੂਤਿ ਹੈ ॥ ੧੭੩ : ੪
ਨ ਜੱਛ ਹੈ ਨ ਗੰਧ੍ਰਬ ਹੈ ਨ ਨਰੁ ਹੈ ਨ ਨਾਰੁ ਹੈ ॥ ੧੬੮ : ੩
ਨ ਜੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ ॥ ੧੭੭ : ੨
ਨ ਜੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਕੋ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥ ੧੭੦ : ੧
ਨ ਜੰਤ੍ਰ ਮੈ ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਮੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਬਸਿਆਵਈ ॥ ੧੬੫ : ੧
ਨ ਜਨਮੰ ਨ ਮਰਨੰ ਨ ਬਰਨੰ ਨ ਬਿਆਸੰ ॥ ੧੦੦ : ੩
ਨ ਜਨਮੰ ਨ ਮਰਨੰ ਨ ਬਰਨੰ ਬਿਆਸੇ ॥ ੯੩ : ੩
ਨ ਜਾਤ ਹੈ ਨ ਪਾਤ ਹੈ ਨ ਚਿਤ੍ਰ ਚਿਹਨ ਬਰਨ ਹੈ ॥ ੧੭੫ : ੪
ਨ ਜਾਤੰ ਨ ਪਾਤੰ ਨ ਮਿਤ੍ਰੰ ਨ ਮੰਤ੍ਰੇ ॥ ੧੦੪ : ੩
ਨ ਜਾਤ ਪਾਤ ਮੰਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਨੇਹ ਜਾਨੀਐ ॥ ੧੮੦ : ੨
ਨ ਜਾਤੇ ਨ ਪਾਤੇ ਨ ਸੱਤ੍ਰੇ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰੇ ॥ ੯੮ : ੩
ਨ ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਜੰਤ ਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ ॥ ੧੬੯ : ੩
ਨ ਤਾਤ ਹੈ ਨ ਮਾਤ ਹੈ ਅਖਯਾਲ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਹੈ ॥ ੧੭੧ : ੧

ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਉਸਾਰੇ— ਬਣਾਏ, ਨਿਰਮਾਣ ਕਰੇ, ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ੯੬:੨
ਉਹਾਂ— ਉਥੇ, ੫੩:੨
ਉਗਰ— ਸ਼ੇਸਨਾਗ, ੧੨:੧
ਉਚਰਤ— ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ੮੪:੨; ੧੩੫:੨; ੧੬੦:੨; ੨੪੧:੨
ਉਚਰੰਤ— ਉਚਾਰਦੇ ਹੋ, ੪੯:੨; ੧੨੭:੩; ੧੩੦:੩; ੨੭੨:੪; ੨੪੧:੨
ਉਚਾਰਿਓ— ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ, ੨੦੧:੧
ਉਚਾਰ— ਉਚਾਰਣ, ੧੩੭:੩
ਉਚਾਰੈ— ਉਚਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੨੪੪:੩
ਉਜਿਆਰੀ— ਉੱਜਲਤਾ, ੨੬੫:੪
ਉਠੇ— ਉਠਦੇ ਹਨ, ੮੭:੧
ਉਡ— ਉਡਣਾਂ, ੮੮:੧
ਉਡਤ— ਉਡਦੇ ਹਨ, ੮੯:੪
ਉਡੱਯਾ— ਉਡਣ ਵਾਲੇ, ੭੨:੩; ੭੩:੧
ਉਡੇ— ਉੱਡ ਗਏ/ਉਡਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੮੪:੩
ਉਡੰਗਾ— ਉੱਚੇ, ਵਿਸ਼ਾਲ, ੨੨:੧
ਉੱਤਭੁਜੰ— ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਜਿਵੇਂ ਬਨਸਪਤੀ, ੧੪੮:੩
ਉਤਾਰਤ— ਉਤਾਰਦੇ ਹੋ, ਲਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ੧੫:੪
ਉਦੰਡ— ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੨੧੧:੩
ਉਦੰਡੇ— ਦੇਖੋ ਉਦੰਡ, ੯੮:੨
ਉਦੰਡਨਿ— ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੨:੧
ਉਦਾਸ— ਉਦਾਸੀ, ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੪੨:੨; ੪੯:੪; ੭੧:੨; ੮੯:੨; ੧੩੮:੨; ੨੫੭:੨
ਉਦਾਰ— ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ, ੩੧:੪; ੪੩:੪; ੪੬:੪; ੨੪੧:੪; ੨੫੬:੩; ੨੫੯:੨
ਉਧਰਸ— ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ੬੪:੪
ਉਧਰਣਿ— ਤਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੧:੨; ੨੧੨:੩; ੨੨੦:੧; ੨੨੫:੩; ੨੨੯:੧
ਉਧਾਰੇ— ਤਾਰੇ, ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ੨੧੯:੨; ੨੨੧:੨; ੨੨੯:੩
ਉਨ— ਉਹਨਾਂ, ੮੮:੧
ਉਨਤਨ— ਉੱਚੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ, ੨੨੬:੧
ਉਪਇੰਦ੍ਰ— ਇੰਦਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ, ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ, ੬:੧
ਉਪਜ— ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ, ੮੭:੪; ੮੮:੭
ਉਪਜਤ— ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ੮੭:੩
ਉਪਮਾਂ— ਸਿਫ਼ਤ, ੧੭੬:੪

ਉਪਰਾਜੈ— ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੨੨੩:੨
ਉਪਾਇ— ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ੬:੨; ੧੫੩:੨
ਉਪਾਏ— ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ੯੬:੧
ਉਪਿੰਦ੍ਰ— ਦੇਖੋ ਉਪਇੰਦ੍ਰ, ੧੯੭:੪; ੧੯੮:੩
ਉਬਾਰ— ਨਿਸਤਾਰ, ਪਾਰ ਉਤਾਰ, ੨੪੩:੧
ਉਬਰਾਨਿ— ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੬:੧
ਉਮਾਪਤਿ— ਸ਼ਿਵਜੀ, ੨੫੦:੩
ਉਰੰ— ਹਿਰਦਾ, ੨੨੩:੨
ਉਰਗ— ਸੱਪ ਆਦਿ ਪੇਟ ਦੇ ਬਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਰੀਂਘਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ੧੮੩:੩
ਉਰਝਿਓ— ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ, ੩੦:੪
ਉਰਧ— ਪੁੱਠਾ, ਉਲਟਾ, ੪੨:੨; ੩; ੭੯:੩; ੧੩੦:੧; ੨; ੧੩੮:੪; ੧੮੪:੪; ੨੧੨:੩
ਉਰਧੰ— ਉਲਟੇ, ਪੁੱਠੇ, ੨੨੨:੪; ੨੪੦:੧
ਊਖ— ਗੰਨਾ, ਗੰਨੇ ਦਾ ਰਸ, ੧੬:੨
ਊਚ— ਉੱਚਾ, ੨੩੩:੧
ਉਈ— ਉਹ ਹੀ, ੮੫:੩; ੮੬:੧; ੪
ਓਘ— ਸਮੂੰਹ, ੨੧੬:੧

ਅਉ— ਅਤੇ, ੪੦:੨
ਅਸਟ— ਅੱਠ, ੨੧੯:੩
ਅਸਟਭੁਜੇ— ਅੱਠਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਲੀ, ੨੧੭:੩
ਅਸਟਾਇਧ— ਅੱਠ ਹਥਿਆਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ੨੨੬:੩; ੨੨੮:੨
ਅਸਟਾਂਗ— ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ (ਗੋਡੇ, ਪੈਰ, ਹੱਥ, ਛਾਤੀ, ਸਿਰ, ਬਾਣੀ, ਨਜ਼ਰ ਤੇ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ) ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਰ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ੭੯:੨; ੨੫੨:੩
ਅਸਟਾਟ— ਟੈਹਿ ਟੈਹਿ ਕਰਕੇ (ਹੱਸਣਾ), ੨੧੮:੨
ਅਸਟਾਯੁਧ— ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ੨੧੩:੩
ਅਸਵਾਨ— ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ, ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧਿ, ੨੫੩:੨
ਅੰਸ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕੁਝਕੁ ਕਲਾ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟੇ ਅਵਤਾਰ ਜਿਵੇਂ ਬਿਆਸ, ਬਾਲਮੀਕ ਆਦਿ, ੭੭:੩
ਅਸਾਧੇ— ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੯੭:੪
ਅਸੁਨੀ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਦ, ਘੋੜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ੭੭:੩
ਅਸੁਰ— ਦੈਤ, ਰਾਖਸ਼, ੨੧੧:੧; ੨੧੨:੧
ਅਸੁਰੰ— ਦੈਤਾਂ ਨੇ, ੨੧੩:੨; ੨੨੨:੩
ਅਸੇਖ— ਸੰਪੂਰਣ, ਅਪਾਰ, ੧੬੩:੪
ਅਸੋਗ— ਸੋਗ ਰਹਿਤ, ੫੮:੨
ਅਸ੍ਵਮੇਧ— ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਜੱਗ ਜਿਸ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ੧੩੫:੪
ਅਹੰਮੇਵ— ਅਹੰਕਾਰ, ੨੪੫:੨
ਅਹਾਰ— ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ, ੨੪:੩, ੪੩:੩; ੧੩੧:੧; ੨
ਅਹਾਰੀ— ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੪:੧; ੧੭:੩; ੭੨:੧; ੨੬੬:੨
ਅਕ਼ਰਮ— ਕਰਮ ਰਹਿਤ, ੪੭:੨; ੫੮:੪

ਅਕਰਮੰ— ਕਰਮ ਰਹਿਤ, ੧੦੧:੧
ਅਕਲੰਕ— ਕਲੰਕ ਜਾਂ ਦਾਗ਼ ਰਹਿਤ, ੧੭:੧; ੩੧:੧; ੩੩:੧
ਅਕਾਸ— ਅਕਾਸ਼, ਅੰਬਰ, ਗਗਨ, ੮੪:੩; ੧੪੨:੪; ੧੫੧:੨; ੧੫੨:੧; ੧੮੫:੪; ੧੯੩:੩; ੧੯੬:੪; ੨੧੬:੪; ੨੧੯:੩; ੨੪੭:੨; ੨੭੨:੧
ਅਕਾਰ— ਸ਼ਕਲ, ਆਕਾਰ, ੮੮:੧; ੧੯੧:੨
ਅਕਾਲ— ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਸਦਜੀਵੀ, ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ੫੫:੧; ੧੭੨:੧; ੨੩੫:੪; ੨੫੨:੪
ਅਕਾਲੰ— ਦੇਖੋ ਅਕਾਲ, ੧੦੧:੧
ਅਖੰਡ— ਜਿਸ ਦੇ ਟੋਟੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ, ੩੬:੩; ੬੦:੧; ੯੭:੪; ੧੫੩:੧; ੧੭੧:੧; ੧੭੨:੧; ੧੯੬:੩; ੨੪੪:੨
ਅਖੰਡੰ— ਦੇਖੋ ਅਖੰਡ ੧੦੧:੨
ਅਖੰਡਣ— ਜੋ ਟੁੱਟੇ ਨਾ, ੨੬੯:੪
ਅਖੰਡਨਿ— ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੯:੨
ਅਖੰਡਨ— ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਨਾ, ੨੧੪:੧
ਅਖੰਡਿਤ— ਅਟੁੱਟ, ਅਖੰਡ, ੯੭:੨
ਅਖੰਡੇ— ਜਿਸ ਦੇ ਟੋਟੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ, ੨੧੧:੩
ਅਖਯਾਲ— ਅਚਿਤ, ਅਸੋਚ, ਖਿਆਲ-ਬਿਹੀਨ, ੧੭੧:੧
ਅਖੈ— ਅਬਿਨਾਸੀ, ਅਮਰ, ੧੨੭:੨
ਅੰਗ— ਭਾਗ, ਹਿੱਸਾ, ੧੦੭:੩; ੧੨੭:੧; ੧੬੭:੩; ੧੭੨:੩
ਅਗਸਤ— ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਂ, ੧੭੯:੩
ਅਗੰਜ— ਅਟੁੱਟ, ੧੬੧:੨; ੧੬੨:੨; ੧੬੫:੨; ੧੭੧:੪; ੧੭੪:੪; ੧੭੫:੧; ੧੭੭:੪; ੧੯੨:੩
ਅਗਨਹੋਤ੍ਰ— ਅੱਗ ਵਿਚ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੪੨:੧; ੪੪:੧; ੧੩੧:੧; ੧੩੪:੨; ੧੩੮:੪
ਅੰਗਨਾ— ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ, ੭੧:੪
ਅਗਨਿ— ਅੱਗ, ੧੩੯:੩; ੧੮੮:੪
ਅਗਮ— ਜਿਥੇ ਜਾਇਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਪਹੁੰਚ, ੨੧੮:੩
ਅਗਾਧ— ਅਥਾਹ, ਬੇਅੰਤ, ੧੭੬:੩; ੧੮੦:੧; ੧੮੧:੨; ੨੧੮:੪; ੨੨੦:੨; ੪; ੨੨੨:੪; ੨੨੪:੪; ੨੨੬:੪; ੨੩੦:੪; ੨੪੬:੧; ੨੫੧:੪
ਅਗਾਧੰ— ਬੇਅੰਤ, ਅਥਾਹ, ੯੭:੧
ਅਗਾਧਿ— ਬੇਅੰਤ, ਅਥਾਹ, ੧੮੪:੨; ੨੨੫:੧
ਅਗਾਧੇ— ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਅਥਾਹ ਹੈ, ੯੬:੩
ਅਗਿਆਨ— ਗਿਆਨਹੀਣ, ਗਿਆਨ ਰਹਿਤ, ੨੦੯:੧
ਅਗੇਹ— ਘਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ੨੪੭:੨
ਅਘ— ਪਾਪ, ੨੧੬:੧
ਅਘੋ— ਪਾਪੀਆਂ, ੧੯੪:੩
ਅਚਿੰਤ— ਬੇਫ਼ਿਕਰ, ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ, ੧੧:੧
ਅਚਿੰਤੀ— ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ, ੨੧੫:੩
ਅਚਿਤ੍ਰੇ— ਚਿਤਰ ਬਿਨਾਂ ਜਾ ਰਹਿਤ, ੯੮:੪
ਅਚੇਤ— ਨਿਸਚਿੰਤ, ੧੧:੧; ੨੦੦:੧

ਅੱਛ— ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਗਰੁੜ ਆਦਿ, ੮੮:੧; ੨
ਅੱਛਰਾ— ਸੁਹਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ, ੧੧੯:੧
ਅਛਿਅੰ— ਅਬਿਨਾਸੀ, ੧੪੨:੨
ਅਛਿੱਜ— ਅਟੁੱਟ, ੧੭੬:੨
ਅਛਿਦ੍ਰ— ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇਦ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ੨੪੬:੨
ਅਛੂ— ਅਛੂਹ, ਜਿਸਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ੬੭:੩
ਅਛੂਤ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ੧੫੪:੧
ਅਛੇ— ਅਕਸ਼ੈ, ਅਬਿਨਾਸੀ, ੨੨੦:੨
ਅਛੇਦ— ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇਦ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ੩੪:੩; ੫੫:੩; ੫੮:੩; ੬੧:੪; ੧੦੦:੩; ੧੪੨:੨; ੧੫੪:੩; ੧੭੧:੨; ੧੭੫:੧
ਅਛੇਦੰ— ਛੇਦ ਰਹਿਤ, ੧੦੧:੧
ਅਛੇਦੀ— ਛੇਦ ਰਹਿਤ, ੧੨੦:੨
ਅਛੈ— ਅਮਰ, ਅਬਿਨਾਸੀ, ੯:੪; ੬੭:੪; ੯੭:੨; ੧੦੩:੨; ੩[2]; ੧੨੦:੨; ੧੨੧:੨; ੧੨੭:੨; ੧੭੬:੪; ੨੧੧:੩; ੨੩੫:੪; ੨੩੭:੪; ੨੪੬:੨; ੨੪੭:੨; ੨੬੦:੧; ੨੬੭:੩
ਅਛ੍ਰ— ਅੱਖਰ, ੧੦੭:੧
ਅਜੰਤ੍ਰ— ਜੰਤ੍ਰ ਕਲਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੫੬:੧;੩
ਅਜੰਨ— ਕਾਲਖ ਭਾਵ ਮਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ੨੩੬:੩; ੨੬੩:੧
ਅਜਨਮ— ਜਨਮ ਰਹਿਤ, ੧੭੦:੪
ਅਜਾਤ— ਜਾਤ ਰਹਿਤ, ੫੭:੧
ਅਜਾਨ— ਅਣਜਾਣ, ਗਿਆਨਹੀਣ, ੨੪੭:੩; ੨੬੭:੪; ੨੭੦:੨
ਅਜਾਪ— ਜੋ ਜਾਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ੮੪:੨
ਅਜੁਗਤੰ— ਜੁਗਤਿ ਰਹਿਤ, ੧੦੩:੨
ਅਜੀਤ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੧੮੯:੧
ਅਜੇਵ— ਅਜਿੱਤ, ੬੧:੩
ਅਜੈ— ਅਜਿੱਤ, ੧੦
ਅਜੋਹੰ— ਜੋ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ੧੦੦:੨
ਅਜੋਨੀ— ਜੋ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ੯੪:੩; ੧੦੦:੨
ਅਟੇਰੂ— ਮਕੜੀ, ੭੪:੩
ਅੰਡ— ਆਂਡਾ, ੩੭:੧
ਅੰਡਹਿ— ਆਂਡੇ ਭਾਵ ਗੋਲ ਆਕਾਰ, ੧੪੬:੧
ਅੰਡਜ— ਆਂਡੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ੧੪੮:੩; ੧੫੧:੧
ਅਡੰਡ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ੧੫੭:੧
ਅਡੋਲ— ਸਥਿਰ, ੧੨੨:੩; ੧੨੭:੧; ੧੨੮:੧; ੨੬੭:੧
ਅੰਤ— ਆਖਿਰ, ੨੨:੪; ੨੩:੪[2]; ੨੮:੩; ੭੮:੪; ੧੩੯:੨; ੧੮੨:੪; ੧੯੨:੪; ੧੯੯:੧; ੨੪੬:੨; ੨੫੨:੪[2]
ਅਤੰਕੇ— ਡਰਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਦਹਿਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ੨੨੧:੩
ਅੰਤਰਜਾਮੀ— ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ੨:੪

ਅਤਾਕੰ— ਸਵਤੰਤਰ, ਬੰਧਨ-ਰਹਿਤ, ੧੦੪:੨

ਅਤਾਪ— ਠੰਢਾ ਕਰਨਾ, ੨੦:੩; ੮੪:੧; ੧੮੪:੨

ਅਤਾਪੀ— ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੬੬:੪

ਅੰਤਿ— ਆਖਿਰ ਵਿਚ, ੧੨੬:੨

ਅਤਿਸਿਤ— ਅਤਿ ਚਿੱਟੇ, ੨੧੩:੩

ਅਤੀਤ— ਵਿਰਕਤ, ਤਿਆਗੀ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪

ਅੰਤੁ— ਅਖੀਰ, ੫:੩

ਅਤੁਲ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੩੪:੧; ੩੫:੩; ੩੬:੪; ੨੨੬:੧; ੨੨੭:੩; ੨੩੦:੨

ਅਤੁਲੰ— ਦੇਖੋ ਅਤੁਲ, ੨੧੬:੩

ਅੰਤੇ— ਆਖੀਰ ਵਿਚ, ੨੨੭:੩

ਅਤੇਜ— ਅੰਧਕਾਰ, ੮੮:੪: ੧੪੬:੩

ਅਤੇਵ— ਅਤਿ ਵੱਡਾ, ੬੧:੧

ਅਤੋਲ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ,, ੧੭੬:੪

ਅਤ੍ਰ— ਅਸਤ੍ਰ, ਦੂਰੋਂ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹਥਿਆਰ ਜਿਵੇਂ ਨੇਜਾ, ਭਾਲਾ ਆਦਿ, ੨੫੩:੧

ਅਥਾਹੇ— ਬੇਅੰਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਥਾਹ ਨਾ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕੇ, ੨੧੮:੩

ਅਥਤੀਸ— ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੭੯:੨

ਅਥਾਪ— ਜੋ ਥਾਪਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੩੫:੪

ਅਥਾਪੇ— ਦੇਖੋ ਅਥਾਪ, ੧੦੩:੨

ਅਦੱਗ— ਸ਼ੁਧ, ਦਾਗ ਰਹਿਤ, ੧੬੩:੨

ਅਦੰਡ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੬੦:੩

ਅਦੰਡੇ— ਦੇਖੋ ਅਦੰਡ ੯੭:੪

ਅਦਿਸਟਿ— ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ੨੭੨:੨

ਅਦਾਗ— ਦਾਗ਼ ਜਾ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ, ੧੬੩:੨; ੧੭੬:੪; ੨੪੦:੪; ੨੪੬:੨

ਅਦੇਖ— ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ੧੬੩:੪

ਅਦੇਵ— ਦੈਂਤ, ੮੬:੨; ੧੫੩:੪; ੧੪੩:੨; ੧੪੭:੩; ੧੪੮:੩; ੧੫੫:੪; ੧੬੧:੧; ੩; ੧੯੩:੩; ੨੪੫:੨

ਅਦੇਵਨ— ਦੈਂਤਾ ਨੇ, ੨੬੧:੩

ਅਦੋਖ— ਦੋਖ ਰਹਿਤ, ੫੪:੩; ੧੬੩:੨; ੧੭੬:੪; ੨੪੬:੨

ਅਦ੍ਰਸਾਰੰ— ਲੋਹਾ, ੧੧੨:੩

ਅਦ੍ਵੈ— ਦ੍ਵੈਤ ਰਹਿਤ, ਅਦੁੱਤੀਜ, ੨:੩; ੩:੪; ੧੯:੩; ੫੪:੪; ੯੬ : ੩; ੧੦੦:੨; ੧੨੦:੨; ੧੨੧:੨; ੨੩੨:੨; ੨੩੫:੨; ੨੫੧:੪; ੨੫੮:੨; ੨੬੨:੪; ੨੬੭:੧; ੨

ਅਦ੍ਵੈਖ— ਦ੍ਵੈਤ ਰਹਿਤ, ੧੬੪:੩; ੧੮੯:੩; ੨੪੬:੧

ਅਦ੍ਵੈਖੰ— ਦ੍ਵੈਤ ਰਹਿਤ, ੯੪:੩

ਅਧਮ— ਨੀਚ, ੨੧੨:੩; ੨੧੯:੩; ੨੨੦:੧; ੨੨੧:੨

ਅਧੀਨ— ਤਾਬੇ, ਹੇਠਾਂ, ੧੬:੪; ੪੮:੨; ੭੧:੪; ੭੬:੪; ੭੯:੪; ੮੦:੪; ੮੨:੪; ੧੮੫:੨; ੧੯੫:੪; ੨੫੬:੨; ੨੬੩:੧

ਅਧੇ— ਧਰਤੀ, ਮਾਤ ਲੋਕ, ੨੧੨:੩
ਅਧੋਮੁਖ— ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ, ੭੫:੩; ੧੫੮:੨
ਅਨਕਰਮ— ਹੋਰ ਕਰਮ ਜਾਂ ਫਰਜ, ੧੯੩:੧
ਅਨਕਾਮ— ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ, ੧੯੫:੧
ਅਨਕਾਲ— ਕਾਲ ਰਹਿਤ, ਅਕਾਲ, ੯:੧; ੧੪੨:੩
ਅਨਖੰਡ— ਜਿਸਦੇ ਟੋਟੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਜਾਂ ਵੰਡਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੩੪:੧; ੩੫:੪: ੧੪੩:੧; ੧੪੮:੪; ੧੫੭:੧
ਅਨਖੇਦ— ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਅਫਸੋਸ ਪੋਹ ਨ ਸਕੇ, ੩੪:੩; ੧੪੨:੧; ੧੫੪:੩
ਅਨਖੁੱਟ— ਅਮੁੱਕ, ੧੨੧:੩
ਅਨੰਗ— ਅੰਗ ਰਹਿਤ, ੧੭੭:੪
ਅਨਗੰਜ— ਅਖੰਡ, ੧੫੬:੩
ਅਨਗਾਸ— ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ, ਅਥਾਹ, ੧੫੪:੨
ਅਨੰਗੀ— ਅੰਗ ਰਹਿਤ, ੨੨੫:੧
ਅਨਛਿੱਜ— ਜੋ ਛਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਬਿਨਾਸੀ, ੩੧:੪; ੧੨੨:੧; ੨੩੫:੧; ੨੪੦:੪
ਅਨਛੇਦ— ਛੇਦ ਰਹਿਤ, ੨੫੧:੨
ਅਨਤ— ਹੋਰ, ਅਨਯਤ੍ਰ, ੭੬:੩; ੨੦੦:੧
ਅਨੰਤ— ਬੇਅੰਤ, ੧੧:੩; ੩੬:੩; ੧੨੮:੪; ੧੫੭:੩; ੧੭੬:੧[2]; ੪; ੧੮੦:੪; ੧੮੭:੩; ੨੩੧:੩; ੨੪੨:੩; ੨੪੬:੧
ਅਨਤੁਟ— ਅਟੁੱਟ, ਸਦੀਵੀ, ਨਿਰੰਤਰ, ੧੨੧:੩
ਅੰਨਦਤਾ— ਰਾਜ਼ਿਕ, ੧੯੭:੩
ਅਨਧੂਤ— ਨਿਰਭਯ, ਨਿਡਰ, ੧੫੪:੧
ਅਨਭਉ— ਅਨੁਭਵ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ੧੨੧:੧; ੧੪੬:੪
ਅਨਭੰਜ— ਅਟੁੱਟ, ੧੫੬:੩; ੧੯੦:੨; ੨੩੬:੩
ਅਨਭਰਮਾ— ਭਰਮ ਰਹਿਤ, ੯:੪
ਅਨਭਿੱਜ— ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਨਿਰਲਿਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ੩੨:੧; ੩੫:੩; ੨੪੦:੪
ਅਨਭੀਤ— ਨਿਰਭਯ, ਨਿਡਰ, ੧੮੯:੨
ਅਨਭੇਦ— ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ੨੫੧:੨
ਅਨਭੈ— ਨਿਡਰ, ਨਿਰਭਯ, ੨੩੧:੩; ੨੩੨:੨; ੨੩੫:੧; ੪
ਅਨਭੂਤ— ਅਸਚਰਜ, ੧੨੨:੧; ੩; ੪; ੧੪੨:੨
ਅਨਲ— ਅੱਗ, ੮੪:੩; ੨੧੫:੩
ਅਨਲੈ— ਅਗਨੀ, ੨੧੯:੩
ਅਨਾਸ— ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ, ਅਮਰ, ੧੨੧:੨; ੧੮੮:੩; ੨੩੫:੨; ੨੬੨:੩; ੨੬੭:੧
ਅਨਾਸੀ— ਅਬਿਨਾਸੀ, ੨੫੮:੨
ਅਨਾਹਦ— ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੋਕਰ ਬਿਨਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ, ਕਵਾਉ, ਧੁਨੀ, ੫:੧
ਅਨਾਤਮ— ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੨੪੬:੨
ਅਨਾਥ— ਮਾਲਕ ਬਾਹਰੇ, ੧੬੨:੧
ਅਨਾਦ— ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੮੦:੧; ੧੮੪:੨

ਅਨਾਦਿ— ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੫੪:੨; ੧੯੨:੪; ੨੨੦:੨; ੨੨੨:੪; ੨੨੬:੪; ੨੨੮:੪; ੨੫੧:੪

ਅਨੀਤ— ਅਨੀਤਿ, ਨੀਤਿ ਦੇ ਉਲਟ, ੨੦:੨

ਅਨੀਲ— ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਬੇਅੰਤ, ੨੨੦:੪: ੨੩੦:੪

ਅਨੁਕਤੰ— ਅਕੱਥ, ੧੦੩:੧

ਅਨੁਮਾਨਬੇ— ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਲਓ, ੮੫:੧

ਅਨੁਮਾਨੀਐ— ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਈਐ, ੨੫੮:੩

ਅਨੂਪ— ਸੁੰਦਰ, ੨੨:੧; ੪੦:੪; ੪੪:੧; ੪੭:੪; ੧੮੫:੪: ੨੪੦:੨

ਅਨੇਕ— ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਬੇਅੰਤ, ੨੧:੨; ੨੪:੧; ੭੬:੧; ੭੭:੧; ੭੯:੧; ੨; ੮੧:੩; ੮੨:੨; ੮੩:੧; ੮੪:੧; ੮੭:੨; ੨੨੮:੨; ੨੪੮:੨

ਅਨੇਕੁ— ਦੇਖੋ ਅਨੇਕ, ੨੬:੪

ਅਪਕਰਮ— ਮਾੜੇ ਜਾਂ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ੨੦੪:੨

ਅਪਦਾ— ਬਿਪਤਾ, ੨੬੨:੧

ਆਨੀਅਤੁ— ਲਿਆਉ, ਆਉਣ ਦਿਓ, ੭੨:੪

ਅਪਨੋ— ਆਪਣੇ, ੨੪੮:੩

ਅਪਾਤ— ਪੰਕਤੀ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਧ ਨਹੀਂ, ੫੭:੨

ਅਪਾਰ— ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਬੇਅੰਤ, ੨੬:੧; ੩੧:੩; ੩੩:੧; ੪੩:੩; ੪੬:੩; ੧੮੧:੩; ੧੮੩:੩; ੧੯੩:੨; ੧੯੪:੧; ੧੯੭:੨; ੧੯੯:੩; ੨੫੦:੩²; ੨੫੭:੪; ੨੫੮:੧; ੨੬੭:੩

ਅਪਾਰਾ— ਦੇਖੋ ਅਪਾਰ, ੭:੧

ਅਪਾਲ— ਪਾਲਣਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੫੫:੨; ੧੪੨:੩; ੧੬੭:੪; ੧੭੨:੧; ੧੯੦:੪; ੨੪੦:੨

ਅਪਾਲੰ— ਦੇਖੋ ਅਪਾਲ, ੧੦੧:੨

ਅਪ੍ਰਮਾਨ— ਬੇਮਿਸਾਲ, ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੧੬੬:੪

ਅਬਗਤ— ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਣਗਿਣਤ, ੯:੪

ਅਬਯਕਤ— ਨਿਰਆਕਾਰ, ੧੨੧:੧; ੨੬੭:੩

ਅਬਯਾਧ— ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ੧੫੪:੨

ਅੰਬਰ— ਗਗਨ, ਅਸਮਾਨ, ੨੭੧:੪

ਅਬਿਕਾਰਾ— ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ, ੩:੪

ਅਬਿਖਾਧ— ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੧੮੨:੪

ਅਬਿਗਤ— ਅਵਿਅਕਤ, ੧:੩

ਅਬਿਗਾਮੀ— ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨੀ, ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ੨:੩

ਅਬਿਚਲ— ਸਦੀਵੀ, ਸਥਿਰ, ੨੩੭:੪

ਅਬਿਚਾਰ— ਬੇਸਮਝੀ, ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ, ੧੩:੩; ੨੧੦:੨

ਅਬਿਚਾਰਹਿ— ਵਿਚਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ, ੨੬:੧

ਅਬਿਨਾਮ— ਅਮਰ, ਅਬਿਨਾਸ਼, ੧:੩; ੯੬:੩; ੨੫੮:੨; ੨੬੦:੧; ੨੬੨:੪

ਅਬਿਯਕਤ— ਅਪ੍ਰਗਟ, ੩੭:੪

ਅਬੇਹ— ਛੇਦ ਰਹਿਤ, ਅਣਵਿਧਿਆ, ਸੰਪੂਰਨ, ੧੮੯:੧

ਅਭੰਗ— ਅਟੁੱਟ, ੧੨੭:੨; ੧੭੭:੪

ਅਭੰਗੀ— ਦੇਖੋ ਅਭੰਗ, ੨੨੫:੧

ਅਭੰਗੇ— ਦੇਖੋ ਅਭੰਗ, ੯੫:੪[2]

ਅਭੰਜ— ਜੋ ਟੁੱਟੇ ਭੱਜੇ ਨਾ, ੧੬੧:੧; ੧੬੨:੧; ੧੭੧:੪; ੧੭੪:੪; ੧੯੨:੪

ਅਭੰਡ— ਜਿਸ ਦੀ ਭੰਡੀ ਜਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ੬੦:੨

ਅਭੰਡੰ— ਦੇਖੋ ਅਭੰਡ, ੧੦੧:੨

ਅਭਰਮ— ਭਰਮ ਰਹਿਤ, ੪੭:੧; ੫੮:੩; ੧੬੫:੨; ੧੭੪:੪

ਅਭਿਅੰ— ਨਿਰਭਯ, ੧੪੨:੧

ਅਭਿਜ— ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਿਰਲੇਪ, ੧੭੬:੨

ਅਭਿਮਾਨ— ਅਹੰਕਾਰ, ੭੮:੩

ਅਭੂ— ਅਨੋਖਾ, ਅਸਚਰਜ, ੬੭:੧

ਅਭੂਤ— ਜੜ੍ਹਰੂਪ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ, ੮੭:੪; ੧੪੨:੨; ੧੫੪:੧; ੧੫੭:੪; ੧੬੧:੨; ੧੬੩:੨; ੧੭੪:੪; ੧੭੫:੨; ੨੩੧:੩; ੨੩੨:੨; ੨੬੦:੧

ਅਭੂਤੰ— ਦੇਖੋ ਅਭੂਤ, ੯੯:੨; ੧੧੯:੨

ਅਭੂਤੇ— ਦੇਖੋ ਅਭੂਤ, ੧੨੦:੪

ਅਭੂਮ— ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ੧੭੬:੨

ਅਭੈ— ਨਿਡਰ, ਨਿਰਭਯ, ੨੨੦:੪

ਅਭੇਸ— ਭੇਸ ਜਾਂ ਭੇਖ ਰਹਿਤ, ੫੪:੨; ੧੬੩:੨; ੧੬੪:੩; ੨੫੧:੪; ੨੫੬:੧

ਅਭੇਸ— ਭੇਖ ਰਹਿਤ, ੧੭੦:੪

ਅਭੇਖੰ— ਦੇਖੋ ਅਭੇਖ, ੯੨:੩; ੯੪:੩; ੯੯:੨

ਅਭੇਦ— ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੫੫:੪; ੫੯:੩; ੧੪੨:੧; ੧੫੪:੩; ੧੭੧:੨; ੨੪੪:੩; ੨੫੧:੧

ਅਭੇਦੰ— ਦੇਖੋ ਅਭੇਦ, ੧੦੧:੧

ਅਭੇਵ— ਅਭੇਦ, ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੬੧:੨; ੧੪੭:੩; ੧੬੧:੩; ੧੬੩:੪; ੨੪੯:੧; ੨੬੧:੩; ੨੬੨:੪

ਅਭੈ— ਨਿਰਭਯ, ਨਿਡਰ, ੫੯:੨; ੬੭:੨; ੯੬:੩; ੧੦੦:੪; ੨੨੫:੧; ੨੪੬:੧

ਅਮੰਡ— ਅੰਤ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ, ੧੪੩:੧; ੧੯੬:੪

ਅਮੰਡੇ— ਦੇਖੋ ਅਮੰਡ, ੯੮:੨

ਅਮੰਤ੍ਰ— ਮੰਤਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ੫੬:੨

ਅਮਰਖਨ— ਗੁਸੈਲ, ਖਿਮਾ ਰਹਿਤ, ੨੩੦:੨

ਅਮਾਤ— ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ੫੭:੪

ਅਮਿਤ— ਬੇਅੰਤ, ੩੫:੪

ਅਮਿਤੋਜ— ਬੇਅੰਤ ਬਲ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ, ੨੫੦:੪; ੨੭੦:੨

ਅਮ੍ਰਿਤ— ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ, ੫੭:੩

ਅਰ— ਅਤੇ, ੧੪੦:੨; ੨੪੮:੧

ਅਰਚਾ— ਪੂਜਾ, ੧੧੭:੩

ਅਰਘ— ਪੂਜਾ, ੧੩੬:੪

ਅਰਦਨ— ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੩੦:੧

ਅਰਾਧੈ— ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੨੫੪:੨

ਅਰਿ— ਦੁਸ਼ਮਨ, ਵੈਰੀ, ੧੫:੩; ੨੨੭:੨

ਅਰੀਨ— ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ੨੫:੩
ਅਰੁ— ਅਤੇ, ੭੭:੨; ੮੧:੩; ੨੫੯:੧
ਅਰੂਪ— ਰੂਪ ਰਹਿਤ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ੧੭੫:੨
ਅਰੋਧਨ— ਰੋਕਣਾ, ੨੨੪:੧
ਅਰੋਗ— ਰੋਗ ਰਹਿਤ, ੫੮:੧
ਅਲਹ— ਰੱਬ, ੮੬:੪
ਅਲਕ— ਜ਼ੁਲਫਾਂ, ੨੨੧:੧
ਅਲਖ— ਜੋ ਲਖਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ੨:੩; ੯:੨; ੮੬:੪; ੧੨੭:੧; ੧੨੮:੧; ੨; ੨੧:੩
ਅਲੂਲੇ— ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ, ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ, ੧੦੬:੨
ਅਲੇਖ— ਲੇਖ ਰਹਿਤ, ੫੪:੧; ੧੬੪:੩
ਅਲੇਖੰ— ਦੇਖੋ ਅਲੇਖ, ੯੨:੩
ਅਵਸਥਾ— ਹਾਲਤ, ਪੜਾ, ੧੧੪:੨
ਅਵਗਤ— ਅਗੋਚਰ, ੯:੨
ਅਵਤਰਕ— ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦੇ ਉਲਟ, ੨੦੩:੨
ਅਵਤਾਰ— ਅਵਤਰਿਤ, ਉਤੋਂ ਉਤਰਿਆ, ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ੧੯:੩; ੩੯:੪; ੪੮:੪; ੭੭:੧; ੨੫੭:੧; ੨੫੮:੧
ਅਵਧੂਤਾ— ਤਿਆਗੀ, ਨਿਰਮਾਣ, ਯੋਗੀ, ੯:੨
ਅਵਲੋਕ— ਵੇਖਣਾ, ੨੭:੪
ਅਵਾਚੀ— ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ, ੨੭:੪
ਅਵਿਕਤੇ— ਅਵਿਅਕਤ, ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਨਹੀ, ੧੦੩:੨
ਆਇਓ— ਆਇਆ, ੧੦:੪; ੨੫੦:੨
ਆਏ— ਆਉਣਾ, ਆਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੨੪੫:੩
ਆਸ— ਆਸ਼ਾ, ਮੁਰਾਦ, ੧੨੬:੪
ਆਸਨ— ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਆਸਣ, ੧੨੨:੩; ੧੨੭:੧; ੧੨੮:੧; ੧੨੯:੨; ੨੫੨:੩; ੨੬੭:੧
ਆਸਾ— ਆਸ਼ਾ, ਆਸ, ੨੬੨:੩
ਆਕ— ਅੱਕ ਦਾ ਬੂਟਾ, ੮੦:੨
ਆਗ— ਅੱਗ, ਅਗਨੀ, ੭੩:੩; ੮੪:੪; ੮੭:੧[3]; ੮੯:੧
ਆਗਿਆ— ਇਜਾਜ਼ਤ, ਪਰਵਾਨਗੀ, ੨੫੫:੧
ਆਚਨ— ਖਾਣਾ, ਖਾਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੫:੨
ਅਜੋਨੀ— ਜੋ ਜੂਨ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ, ੯੨:੩
ਆਤਸ— ਅੱਗ, ੮੬:੩
ਆਤਮਾ— ਰੂਹ, ੨੦੧:੧; ੨੦੨:੧
ਆਦਿ— ਮੁੱਢ ਵਿਚ, ਅਰੰਭ, ੧:੧; ੩; ੩:੪; ੫:੧; ੩੯:੩; ੭੬:੩; ੭੯:੩; ੯੫:੪[2]; ੯੬:੩; ੯੭:੨; ੧੦੦:੨; ੧੦੩:੧; ੨; ੩; ੧੦੫:੪[2]; ੧੨੦:੨; ੧੨੬:੨; ੧੩੨:੩; ੧੩੫:੩; ੧੫੫:੩; ੧੬੧:੧; ੪; ੧੭੯:੩; ੧੮੦:੧; ੧੮੧:੨; ੩; ੧੮੨:੪; ੧੮੪:੨; ੧੯੦:੪; ੧੯੨:੪; ੧੯੪:੧; ੧੯੬:੩; ੧੯੭:੨; ੧੯੯:੧; ੨੧੧:੧; ੨੧੨:੪; ੨੧੮:੪; ੨੧੯:੨; ੨੨੦:੨; ੪; ੨੨੧:੩;

੨੨੨:੪; ੨੨੩:੪; ੨੨੪:੪; ੨੨੫:੧; ੨; ੨੨੬: ੪; ੨੨੭:੩; ੨੨੮:੨; ੪; ੨੨੯:੪; ੨੩੦:੪; ੨੪੬:੧; ੨੫੭:੪

ਆਦਿਸ— ਲੁਕ ਕੇ ਰਹਿਣ/ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ, ੭੩:੨

ਆਦਿਕ— ਆਦਿ, ਵਗੈਰਾ, ੨੦੦:੧

ਆਦਿਨਾਥ— ਸ਼ਿਵਜੀ, ੧੮੮:੩

ਆਧ— ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ, ੧੭੬:੩; ੧੭੮:੨

ਆਧੰ— ਦੇਖੋ ਆਧ, ੯੭:੧

ਆਧਾਰ— ਆਸਰਾ, ਟੇਕ, ੫੦:੩

ਆਨ— ਆਨ ਸ਼ਾਨ, ੧੬੪:੪

ਆਪ— ਮੈਂ, ਤੁਸੀਂ, ੬:੪; ੧੪੬:੪; ੨੩੧:੨; ੨੪੬:੨

ਆਬ— ਪਾਣੀ, ੮੬:੩

ਆਯੁਧ— ਸਹਾਇਕ ਸ਼ਸਤਰ, ੨੧੩:੨

ਆਰਬ— ਅਰਬ ਦੇਸ਼, ੨੫੪:੨

ਆਰਬੀ— ਅਰਬਵਾਸੀ, ੧੧੬:੧; ੨੫੪:੨

ਆਵਈ— ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ੧੬੫:੧; ੧੮੪:੩

ਆਵੈ— ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ੬੩:੪; ੨੪੯:੪

ਐਸ— ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ, ਐਸ਼, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ, ੨੯:੩

ਐਸੇ— ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ੨੯:੩; ੭੨:੪

ਔ— ਅਤੇ, ਔਰ, ੭੪:੩; ੭੫:੪; ੭੭:੨; ੪; ੭੮:੩; ੮੩:੧; ੮੬:੧; ੩; ੪; ੧੬੫:੨; ੧੬੬:੪; ੧੮੩:੨; ੪; ੨੫੩:੩; ੨੬੬:੩

ਔਖਧੀ— ਦੁਆਈ, ੧੦੯:੨

ਔਰ— ਅਤੇ, ੮੦:੨; ੧੯੮:੨; ੨੪੮:੪; ੨੫੬:੨

ਇਸਤ੍ਰੀ— ਔਰਤ, ਨਾਰੀ, ੨੬੧:੪

ਇਸਥੰਤ— ਸਥਿਤ, ਟਿਕੇ ਹੋਏ, ੪੫:੨

ਇਸਨਾਨ— ਨਹਾਉਣਾ, ੨੫੨:੧

ਇਕ— ਇਕ, ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਕਾਈ, ੨:੨; ੧੦:੩; ੧੪੦:੩; ੧੫੯:੨; ੧੬੦:੧

ਇਕਸਰ— ਬਰਾਬਰ, ੨:੨

ਇਕਾਂਤੀ— ਇਕਾਂਤਵਾਸੀ, ੨੦:੩

ਇਕਾਦਸ— ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ, ੧੫੨:੨

ਇੰਦ੍ਰ— ਦੇਵਿਤਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਇੰਦਰ, ੬:੧; ੧੩:੨³; ੨੮:੧; ੩੮:੧; ੪੦:੧; ੭੬:੨; ੧੯੭:੪; ੧੯੮:੩; ੨੪੧:੪; ੨੪੨:੧; ੨੫੭:੧

ਇਮ— ਇਵੇਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ੧੬੦:੨

ਇਮਾਨ— ਈਮਾਨ, ਸਿਦਕ, ੨੬੧:੩

ਇਮਾਮਸ਼ਾਫੀ— ਸੁੰਨੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖਲੀਫਾ, ੮੫:੨

ਈ— ਹੀ, ੭੧:੧; ੨; ੭੬:੧; ੪; ੮੧:੧²; ੮੯:੨

ਈਸ— ਪੂਜਯ, ਇਸ਼ਟ, ੭੯:੩

ਈਹਾਂ— ਇਥੇ, ੫੩:੧
ਏਹੈਂ— ਇਹ ਹਨ, ੨੪੬:੪
ਏਕ— ਇਕ, ੮:੨; ੧੦:੩; ੨੦:੪; ੨੧:੪²; ੨੪:੪²; ੨੬:੪; ੪੫:੨; ੪੮:੨; ੫੦:੩; ੬੮:੪²; ੭੧:੪; ੭੫:੩; ੭੭:੧²; ੭੯:੪; ੮੦:੪; ੮੧:੨; ੩; ੮੨:੧; ੮੫:੪³; ੮੬:੧; ੮੭:੧; ੨; ੩; ੯੪:੪²; ੧੦੨:੪²; ੧੦੩:੪²; ੧੦੪:੪²; ੧੨੯:੨; ੧੩੭:੪; ੧੪੦:੩; ੧੬੬:੧; ੨੦੧:੧; ੨੧੮:੩; ੨੨੯:੧; ੨੩੪:੪; ੨੩੭:੨; ੩; ੨੪੮:੨
ਏਕੰਕਾਰਾ— ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧:੧
ਏਕੈ— ਇਕੋ, ੮੫:੨; ੪; ੮੬:੩⁴
ਏਤੇ— ਇੰਨੇ; ੨੨:੪; ੭੭:੪

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ— ਦੇਵਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ੧੧੬:੨
ਸਸਤ੍ਰ— ਹਥਿਆਰ, ੧੧੭:੨; ੨੧੬:੨; ੨੧੮:੧; ੨੨੦:੪; ੨੨੮:੨
ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ— ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ, ੧੪:੧
ਸਸਿ— ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੨੫੭:੨
ਸਹੰਸ— ਹਜ਼ਾਰ, ੧੮੬:੪
ਸਹਤ— ਸਮੇਤ, ਸਹਿਤ, ੪੫:੪; ੭੫:੨; ੮੪:੧; ੮੯:੩
ਸਹੰਤ— ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ, ੪੬:੧; ੧੨੯:੧
ਸਹੇ— ਸਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਸਹਿਣਾ, ੮੪:੧
ਸੰਕਟ— ਕਸ਼ਟ, ਕਲੇਸ਼, ਔਖੀ ਘੜੀ, ੨੨੦:੧
ਸਕਤਿ— ਸ਼ਕਤੀ, ਬਲ, ਜ਼ੋਰ, ੧੪੦:੧
ਸਕਲ— ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ, ੨੦੧:੨; ੨੦੨:੨; ੨੦੭:੨
ਸਕਿਓ— ਸਕਿਆ, ੨੫੧:੨
ਸਕੈ— ਸਕਦਾ, ੨੪੪:੩; ੨੪੯:੩; ੨੫੦:੩
ਸੱਕ੍ਰ— ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ, ੧੮੩:੪
ਸੰਗ— ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ, ੧੬੭:੩; ੧੬੮:੨; ੧੭੨:੩
ਸੰਗਿ— ਦੇਖੋ ਸੰਗ, ੨੨:੧; ੧੦੭:੩; ੨੫੧:੩
ਸਚਿਓ— ਸਾਜੇ, ਸਿਰਜੇ, ੧੪੬:੨
ਸਚੀਪਤਿ— ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ, ੨੮:੩
ਸਚੇ— ਸਿਰਜੇ, ੧੫੩:੪; ੧੫੬:੨
ਸੰਜਮ— ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ, ੨੪:੧; ੨੦੯:੧
ਸੰਤ— ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ, ੨੧:੨; ੨੨੬:੩; ੨੨੭:੧; ੩; ੨੪੩:੧
ਸੰਤਨ— ਸੰਤਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ੧੮:੪
ਸਤਿ— ਸੱਚ, ਸਤਿਯ, ੧੯੮: ੨
ਸਤੀ— ਸਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੭੫:੨
ਸਤ੍ਰ— ਸ਼ਤਰੂ, ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ੪:੨; ੨੭:੪; ੧੨੩:੧; ੧੨੪:੧; ੧੨੫:੪; ੧੮੦:੨; ੧੯੨:੧; ੧੯੪:੨; ੨੨੪:੩; ੨੩੭:੩; ੨੩੮:੪; ੨੪੮:੨
ਸਤ੍ਰੰ— ਸ਼ਤਰੂ, ਦੁਸ਼ਮਨ, ੯੧:੪; ੯੨:੨; ੯੯:੩; ੧੦੫:੩
ਸਤ੍ਰਨ— ਵੈਰੀ, ਸ਼ਤਰੂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ੧੯:੪; ੨੫੩:੧; ੨੬੦:੩

ਸਤ੍ਰੇ— ਦੁਸ਼ਮਨ, ੯੮:੩
ਸਦਾ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ੭੫:੧; ੭੬:੪; ੭੯:੪; ੮੦:੨; ੮੧:੧; ੨; ੯੨:੪; ੯੯:੪; ੧੦੨:੩; ੧੨੦:੧; ੧੬੧:੨; ੩; ੧੬੨:੧; ੧੭੫:੧; ੧੭੬:੨; ੧੭੯:੧; ੨
ਸਦੀਬ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ੭੧:੨
ਸਦੀਵ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ੭੧:੩; ੮੪:੨; ੧੨੨:੨; ੧੬੧:੪; ੧੬੨:੨; ੪; ੧੬੩:੪; ੧੬੪:੪; ੧੭੪:੩; ੧੮੦:੩; ੨੬੪:੨
ਸਦੈਵ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦਾ ਹੀ, ੧੦੨:੩
ਸਦੈਵੰ— ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ, ੯੯:੪
ਸਧੱਜਾ— ਸਾਧਣ/ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ, ੭੧:੩
ਸਨਕ— ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ੧੮੩:੨
ਸਨਕਸੰਤ ਕੁਮਾਰ—ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ, ੧੯੮:੩
ਸਨਕੇਸ਼ਨੰਦਨ— ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ, ੧੮੩:੨
ਸਨਤਕੁਮਾਰ— ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ, ੭੩:੩
ਸਨੰਤਨ— ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨੇ, ੨੫੦:੩
ਸਨਾਹ— ਜ਼ਰਾਬਖਤਰ, ੨੫:੧
ਸਨਾਹਨਿ— ਜ਼ਰਾ ਬਖਤਰਾ, ੨੧੬:੩
ਸਨਾਹੇ— ਜ਼ਰਾਬਖਤਰਾਂ, ੨੧੮:੩; ੨੨੭:੨
ਸਨਾਤ— ਸਨਾਤਨ, ਆਦਿ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ੧੨੨:੨
ਸਨਾਥ— ਸੁਆਮੀ, ਮਾਲਿਕ, ੨੫੦:੩
ਸਨਾਥੇ— ਦੇਖੋ ਸਨਾਥ, ੯੮:੧
ਸਨਾਨ— ਇਸ਼ਨਾਨ, ੨੮:੨
ਸੰਨਿਆਸ— ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਵਿਰਕਤ ਬਣਨਾ, ੪੯:੩
ਸਨਿਆਸ— ਦੇਖੋ ਸੰਨਿਆਸ, ੪੨:੩; ੮੨:੧
ਸੰਨਿਆਸੀ— ਸੰਨਿਆਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੮੫:੧
ਸਨੇਹ— ਪਿਆਰ, ੧੮੯:੧; ੨੪੭:੨
ਸਨੇਹੰ— ਪਿਆਰ, ੯੮:੧; ੯੯:੪
ਸਪੱਛ— ਖੰਭਾ ਸਮੇਤ, ਖੰਭਾ ਵਾਲੇ, ੮੮:੧
ਸਪਤ— ਸੱਤ, ੧੮੪:੧; ੧੮੬:੩
ਸਬ— ਸਾਰੇ, ਸਭ, ੮੫:੪; ੨੦੧:੨
ਸਬਹੂੰ— ਸਾਰੇ, ੮:੪
ਸਬਚਾਰ— ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ, ੧੯੭:੧
ਸਬਾਨ— ਸਾਰੇ, ੨੪:੨
ਸੰਬੂਹ— ਸਮੂੰਹ, ੨੪੮:੩
ਸਬੇ— ਸਾਰੇ, ੮੮:੪
ਸਬੈ— ਸਾਰੇ, ੨੪:੩; ੮੫:੨; ੪; ੮੬:੧; ੮੭:੩; ੮੮:੩
ਸਭ— ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ, ੪:੩; ੧੦:੧; ੨੩:੧; ੨੬:੪; ੨੭:੨; ੩੦:੪; ੩੨:੨; ੩੩:੨; ੪; ੩੪:੨; ੩੭:੩; ੫੦:੧; ੨; ੭੪:੧; ੯੦:੪; ੧੮੧:੪; ੨੧੪:੩; ੨੧੯:੩; ੨੩੨:੪;, ੨੩੩:੨; ੩; ੨੩੫:੩; ੨੩੯:੪; ੨੪੩:੨; ੩; ੨੪੯:੧; ੪; ੨੫੦:੨

ਸਭਹੂੰ— ਸਾਰਿਆ ਨੇ, ੩:੩; ੨੦੦:੧

ਸਭਨ— ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ, ੪:੩; ੧੦:੧

ਸੰਭਾਰੈ— ਸੰਭਾਲੇ, ੨੪੪:੨

ਸਭੁ— ਸਾਰੇ, ੧੮੭:੪

ਸਭੇ— ਸਾਰੇ, ੭੪:੨; ੧੯੮:੪

ਸਭੈ— ਸਾਰੇ, ੨੭:੪; ੨੯:੪; ੭੨:੧; ੮੬:੪; ੮੭:੪; ੧੫੯:੧; ੧੮੭:੧; ੧੯੯:੪; ੨੦੦:੨; ੨੨੩:੩; ੨੪੯:੨; ੨੫੦:੪; ੨੫੧:੧

ਸਭੋ— ਸਾਰੇ, ੨੪੭:੨

ਸਮ— ਬਰਾਬਰ, ੭੩:੩; ੨੬੫:੪

ਸਮਸਤ— ਸਾਰੇ, ੧੬੧:੪

ਸਮਸਤੰ— ਸਮੂੰਹ, ਸਾਰੇ, ੧੨੦:੩

ਸਮਸਤਿ— ਸਾਰੇ, ੧੬੬:੧

ਸਮਰਪਣਿ— ਭੇਟਾ, ੨੨੦:੩

ਸਮਾਹਿਗੇ— ਸਮਉਣਗੇ, ੮੭:੨; ੪; ੮੮:੪

ਸਮਾਨ— ਬਰਾਬਰ, ੧੬:੩; ੧੬੬:੩

ਸਮਾਨਾ— ਬਰਾਬਰ, ਇਕ ਸਮਾਨ, ੨:੧; ੮:੩

ਸਮੁੰਦਰਨਿ— ਸਮੁੰਦਰਾਂ, ੨੯:੨

ਸਮੂਹ— ਸਮਸਤ, ੨੧:੧; ੨; ੨੭:੪

ਸਮੂਹਨ— ਸਾਰਿਆ ਨੂੰ, ੭੭:੨

ਸਮੇਂ— ਵਾਰੀ, ਸਮੇਂ, ੨੦੧:੧

ਸਮੇਤ— ਸਹਿਤ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪

ਸਮੈ— ਸਮੇਂ, ਵਕਤ, ੨੪੩:੨

ਸਰ— 1. ਤੀਰ, ੨੩੦:੨
2. ਸਰੋਵਰੁ, ੨੫੯:੧

ਸਰਸ— ਰਸੀਲਾ, ਰਸ ਯੁਕਤ, ੨੫੬:੩

ਸਰਗੁਣ— ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰੀ ਰੂਪ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪

ਸਰਨ— ਸ਼ਰਣ, ਪਨਾਹ, ੫:੨

ਸਰਬ— ਸਾਰੇ, ੮:੩; ੪; ੧੪:੩; ੨੦:੪[2]; ੯੯:੪; ੧੦੮:੪; ੧੪੦:੪; ੧੪੧:੩; ੧੪੩:੪; ੧੬੧:੪; ੧੬੪:੪; ੧੮੦:੩; ੧੮੨:੨; ੧੮੪:੪; ੧੮੬:੩; ੧੮੭:੧; ੧੮੯:੨[3]; ੩[3]; ੧੯੦:੨[3]; ੩[3]; ੧੯੧:੧; ੧੯੪:੪; ੧੯੫:੧[3]; ੨[3]; ੩[3]; ੧੯੧:੧; ੧੯੪:੪; ੧੯੫:੧[3]; ੨[3]; ੩[3]; ੪[2]; ੧੯੬:੧[3]; ੧੯੭:੩; ੨੪੩:੨; ੨੫੫:੪; ੨੬੬:੩

ਸਰਬੰ— ਸਾਰੇ, ਸਮਸਤ, ੧੨੧:੪; ੨੩੧:੧

ਸਰਬਤ੍ਰ— ਸਾਰੇ, ੯੯:੪

ਸਰਬਾ— ਸਭ ਦੇ, ੨੬੭:੪

ਸਰਮੰ— ਸ਼ਰਮ, ੧੦੫:੧

ਸਰਵਰ— ਤੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂ, ੨੨੬:੨

ਸਰਾਧ— ਸ਼ਰਾਧ, ਮਰਿਆਂ ਪਿਤਰਾਂ ਨਮਿਤਰ ਪੰਡਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਣ ਤੇ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ, ੧੮੪:੩

ਸਰੁ— ਸਰੋਵਰ, ੨੬੧:੩
ਸਰੂਪ— ਰੂਪ, ੧੯:੧; ੪੦:੩; ੮੫:੪; ੮੬:੪; ੧੦੨:੩; ੧੧੧:੪; ੧੨੦:੩; ੧੨੧:੨; ੧੨੭:੨; ੧੪੨:੧; ੧੫੭:੧; ੧੬੯:੩; ੧੭੩:੩; ੧੭੭:੩; ੧੮੫:੩; ੨੦੨:੧; ੨੩੫:੪; ੨੩੭:੪; ੨੩੯:੧; ੨੪੦:੧; ੨੫੯:੨; ੨੬੦:੧; ੨੬੭:੩
ਸਰੂਪੰ— ਰੂਪ, ਸਰੂਪ, ੯੨:੩; ੧੧੨:੪; ੧੧੩:੨; ੧੧੪:੩
ਸਰੂਪਾ— ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ, ਰੂਪ, ੯:੧
ਸਰੂਪੇ— ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ, ਰੂਪ ਵਾਲੇ, ੯੪:੩; ੯੭:੧; ੧੦੩:੩; ੧੯੫:੩
ਸਰੇ— ਤੀਰਾ ਵਾਲੀ, ੨੨੧:੧; ੨੨੭:੧
ਸਵਾਰੇ— ਠੀਕ ਕਰੇ, ਵਿਗੜੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ, ੨੨:੧
ਸਾਸਤ੍ਰ— ਹਿੰਦੂ ਆਚਾਰ ਵਿਧਾਨ ਬਾਰੇ ਨਿਰਣੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ, ੪੧:੩; ੪੪:੩; ੧੩੦:੩; ੧੩੨:੨; ੧੩੫:੨; ੧੩੭:੩
ਸਾਸਤ੍ਰਨ— ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੧੯੬:੧
ਸਾਂਹ— ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੧੬੮:੪
ਸਾਹਿਬ— ਮਾਲਿਕ, ੨੬:੪
ਸਾਹੁ— ਦੇਖੋ ਸ਼ਾਹ, ੧੬੮:੪
ਸਾਕ— ਸਬੰਧੀ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ੧੩੧:੩; ੧੬੮:੨; ੨੫੧:੩
ਸਾਕੰ— ਦੇਖੋ ਸਾਕ, ੧੦੪:੧
ਸਾਕੇ— ਰਿਸ਼ਤਾ, ੧੦੫:੧
ਸਾਚੁ— ਸੱਚ, ਸਤਿ, ੨੯:੪
ਸਾਜ— ਸਜਾ ਜਾਂ ਬਣਾ ਕੇ, ੨੫:੧; ੨੮:੨; ੧੦੬:੪; ੨੬੪:੩
ਸਾਜੰ— ਦੇਖੋ ਸਾਜ, ੧੧੫:੩; ੧੧੯:੪
ਸਾਜਾ— ਸਜਾਇਆ, ਬਣਾਇਆ, ੨੬੪:੩
ਸਾਤ— ਸੱਤ, ੨੯:੨
ਸਾਤਕੀ— ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਵਾਲਾ, ੧੧੦:੧
ਸਾਤੋ— ਸੱਤ ਹੀ, ੨੬੪:੨; ੨੭੨:੧[2]
ਸਾਥ— ਨਾਲ ਹੋਣਾ, ਨਿਭਣਾ, ੧੬੧:੪; ੧੬੭:੩; ੧੭੨:੩; ੨੩੬:੪
ਸਾਥੀ— ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ੨੬੭:੪
ਸਾਧ— ਸਾਧੂ, ਮਹਾਤਮਾ, ੨੭:੪; ੧੨੫:੪; ੨੧੬:੨; ੨੨੭:੪; ੨੩੪:੨; ੨੫੬:੨
ਸਾਧਕ— ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੫:੩
ਸਾਧਤ— ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੧੨੮:੪
ਸਾਧੰਤ— ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੧੨੯:੪
ਸਾਧਨ— ਸਾਧੂ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, ੨੫੯:੪
ਸਾਧਨਾ— ਸਿੱਧੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯਤਨ, ੧੫:੧; ੧੭:੨; ੨੫੪:੨; ੨੫੯:੨
ਸਾਧੇ— ਸਾਧਣਾ, ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ੭੧:੨; ੧੦੭:੧
ਸਾਧੈ— ਦੇਖੋ ਸਾਧੇ, ੨੫੪:੨
ਸਾਨ— ਸ਼ਾਨ, ਸ਼ੋਭਾ, ੧੮:੪; ੧੯:੩; ੨੫੯:੨
ਸਾਰ— ਨਿਚੋੜ, ਤੱਤ ਵਸੂਤੂ, ੧੭:੧; ੨੬:੧; ੨੧੦:੧; ੨੩੭:੩; ੨੫੯:੧
ਸਾਰੰ— ਦੇਖੋ ਸਾਰ, ੧੧੭:੧

ਸਾਰਸੁਤੀ— ਸਰਸਵਤੀ, ੧੬੦:੨

ਸਾਰੰਗ— ਤਲਵਾਰ, ੨੨੭:੨

ਸਾਰਦਾ— ਸ਼ਾਰਦਾ, ਇਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਂ, ੧੪:੨

ਸਾਰੇ— ਸਮਸਤ, ਸਮੁੱਚੇ, ੨੧:੩; ੭੫:੨

ਸਾਲ— ਸੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੫੩:੧; ੨੬੦:੩

ਸਿਉ— ਨਾਲ, ਸਾਥ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪; ੨੦:੪; ੪੪:੪; ੨੦੧:੧; ੨੪੫:੨; ੪

ਸਿਅ— ਸਿਰਜੇ, ੧੪੭:੧

ਸਿਆਮ— ਕਾਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ੧੪:੨

ਸਿਆਰ— ਗਿਦੜ, ੧੬੮:੧

ਸਿੱਧ— ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸਾਧਕ, ੯੨:੪; ੧੦੨:੩; ੧੦੭:੧; ੨; ੧੬੧:੪; ੧੬੨:੨; ੪; ੨੩੪:੨; ੨੫੦:੩; ੨੬੦:੧; ੨੬੪:੨

ਸਿੰਘ— ਸ਼ੇਰ, ੧੬੮:੧

ਸਿੰਘਾਰੋਹਣਿ—ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੯:੩

ਸਿਜਦਾ— ਨਮਸਕਾਰ, ੨੩੪:੩

ਸਿਜਦੇ— ਦੇਖੋ ਸਿਜਦਾ, ੭੯:੧

ਸਿਤਸੁਤੀ— ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੧੭੯:੨

ਸਿੰਧ— ਸਮੁੰਦਰ, ੩੯:੧

ਸਿਧਤਾ— ਪ੍ਰਸਿਧੀ, ੧੯:੩; ੨੫੯:੧; ੨੬੧:੧; ੨੬੭:੪

ਸਿਧਾਨ— ਸਿੱਧ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, ੨੧:੧

ਸਿਧਾਰੇ— ਚਲੇ ਗਏ, ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ, ੨੩:੪; ੨੫੨:੪

ਸਿੰਧੁਰ— ਸਮੁੰਦਰ, ੧੪੭:੧

ਸਿਪਾਹ— ਫੌਜ, ੨੫:੧

ਸਿਪਾਹੀ— ਲੜਨ ਵਾਲਾ, ਜੋਧਾ, ਫੌਜੀ, ੧੫:੩

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ— ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆ, ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਇਹਨਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 18 ਹੈ। ੪੧:੩; ੧੩੫:੨; ੧੩੭:੩

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਨ— ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਬਹੁ ਬਚਨ, ੧੯੬:੧

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ— ਦੇਖੋ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ, ੪੪:੩; ੭੭:੨; ੧੩੦:੩

ਸਿਰ— ਸੀਸ ਤੇ, ੧੫੫:੩

ਸਿਰਨਾਇਕ— ਸਰਵੋਤਮ ਮਾਲਿਕ, ੨੬:੪

ਸਿਲਾਹਨ— ਹੱਥਿਆਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ੧੫:੩

ਸ਼ਿਵ— ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਇਕ ਦੇਵਤਾ ਜੋ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੭੬:੩; ੭੭:੧; ੧੮੩:੪; ੧੯੮:੨

ਸਿਵੰਤ— ਸੇਵਦੇ, ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ, ੨੩੪:੨

ਸਿਵੱਜਾ— ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ, ੭੩:੪[2]

ਸੀ— ਵਰਗੀ, ੧੩:੨; ੨੦:੨; ੭੩:੩; ੧੭੭:੪; ੨੪੯:੪; ੨੬੪:੨[2]; ੪[3]; ੨੬੫:੧[2]; ੨[3]; ੩[3]

ਸੀਸ— ਸਿਰ, ੨੨:੩; ੩੦:੨; ੭੯:੧; ੮੦:੧; ੩; ੨੫੫:੩; ੨੬੫:੧

ਸੀਹਾ— ਸਿੰਧ ਵਲਾਇਤ ਦੇ ਠੱਟਾਂ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਸੀਹਵਾਂ, ੨੬੪:੨
ਸੀਤ— ਠੰਢ, ਸਰਦੀ, ੧੨੯:੧; ੧੭੩:੧
ਸੀਤਕਾਲ— ਸਿਆਲ, ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੌਸਮ, ੮੩:੧
ਸੀਤਲ— ਠੰਢਾ, ਸ਼ਾਂਤ, ੭੬:੨
ਸੁ— ਸੋ, ੨੪:੧; ੩; ੨੫:੧; ੨੬:੩; ੪; ੩੭:੨; ੪੧:੪; ੭੨:੧; ੭੩:੩; ੯੮:੪; ੧੩੪:੧; ੧੬੫:੪; ੧੮੧:੧; ੨੦੫:੧; ੨੧੫:੧; ੨੨੨:੨; ੨੪੬:੧; ੨੪੮:੪; ੨੪੯:੧
ਸੁਅੰ— ਸ੍ਵੰ, ਆਪ, ੧੪੨:੩
ਸੁਅੰਬਰ— ਸ੍ਵੈ-ਵਰ ਚੁਣਨਾ, ੨੨੮:੨
ਸੁਆਮੀ— ਮਾਲਿਕ, ੧੯੦:੪
ਸੁਕਸਰ— ਤੋਤਾ, ੨੨੨:੨
ਸੁਕਰਮ— ਅਛੇ ਕਰਮ, ੧੩੫:੨
ਸੁਖ— ਆਨੰਦ, ੨੨੩:੨; ੨੬੨:੧
ਸੁਖੰ— ਸੁਖ, ਆਨੰਦ, ੧੪੪:੨
ਸੁਘੜਾ— ਸਿਆਣਾ, ੨੦੩:੨
ਸੁਚੇਤ— ਚੇਤੰਨ, ੧੧:੧
ਸੁਛਟਾ— ਬਿਜਲੀ, ੨੫੮:੩
ਸੁਜਾਨ— ਸਿਆਣਾ, ੨੬੮:੪; ੨੭੦:੪
ਸੁਤੰ— ਪੁਤਰ, ੧੪੯:੨
ਸੁਤਸਿੰਧ— ਚੰਦਰਮਾ, ੧੫੮:੨
ਸੁਤੇਜ— ਨੂਰ, ੫੬:੩
ਸੁੰਦਰ— ਸੁਹਣਾ, ੧੮:੩; ੧੯:੧; ੨੩:੨; ੨੧੦:੧; ੨੪੬:੪; ੨੪੭:੪; ੨੫੯:੩; ੨੬੮:੪; ੨੭੦:੪
ਸੁਧ— ਸ਼ੁਧ, ਖਾਲਸ, ੨੧:੧; ੨; ੨੫:੧; ੪੩:੩; ੨੧੬:੧; ੨੧੮:੩; ੨੨੪:੨; ੨੨੭:੧; ੨੨੮:੩; ੨੪੭:੪
ਸੁਧੰ— ਸ਼ੁਧ, ਖਾਲਸ, ੨੪੦:੧
ਸੁਧਤਾ— ਖਾਲਸਪਣ, ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ੧੭:੧; ੧੮:੪; ੧੯:੩; ੨੨੦:੩; ੨੫੩:੪; ੨੫੯:੧; ੨੬੧:੩
ਸੁਧਾਦਿਕ— ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ੁਧ, ਸਵਰਨ ਜਾਤੀ, ਦੇਵਤੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣ ਵਾਲੇ, ੨੧:੨
ਸੁਨ— ਸੁਣਨਾ, ਸੁਣੋ, ੨੯:੪; ੨੨੩:੨
ਸੁਨਤ— ਸੁਣ ਕੇ, ੨੨੩:੧
ਸੁਨੀਅਤ— ਸੁਣੀ ਦਾ ਹੈ, ੨੫੬:੪
ਸੁਬਾਸੇ— ਸੁੰਦਰ ਪੋਸ਼ਾਕ,੨੨੨:੨
ਸੁਬਿਚਾਰੁ— ਸ਼ੁਭ ਵਿਚਾਰ, ੨੬੨:੨
ਸੁਬੈਸ— ਚੰਗੀ ਆਰਜਾ, ਉਮਰ, ੨੯:੩
ਸ਼ੁੰਭ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੨੧:੪
ਸੁੰਭਨ— ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ, ੨੩੦:੩
ਸੁਰ— ਦੇਵਤੇ, ੧੮੭:੧; ੨੦੦:੪; ੨੧੯:੧; ੩; ੨੨੫:੩; ੨੪੯:੪

ਸੁਰੰ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ, ੨੨੩:੧

ਸੁਰਗ— ਸਵਰਗ, ੨੦੩:੧

ਸੁਰੰਗ— ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ, ੨੨:੧

ਸੁਰੰਗਾਬਾਦ— ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੪:੩; ੨੬੫:੧

ਸੁਰਾਰਦਨ— ਦੈਂਤ, ੨੧:੨

ਸੂਆ— ਤੋਤਾ, ੮੯:੩

ਸੂਦ੍ਰ— ਸ਼ੂਦਰ, ਅਛੂਤ, ਚੰਡਾਲ, ੧੮੫:੨

ਸੂਰ— ਸੂਰਮਾ, ੧੬:੩; ੨੧:੨

ਸੂਰਜ— ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ, ਦਿਨਕਰ, ੭੩:੪; ੭੬:੨; ੨੧੭:੩; ੨੩੪:੨; ੩; ੨੫੭:੨

ਸੂਰਤਿ— ਸ਼ਕਲ, ੧੯:੩

ਸੂਰਾ— ਸੂਰਮਾ, ਬੀਰ, ੨੦੫:੨; ੨੧੦:੧

ਸੂਲ— ਦਰਦ, ਤਿੱਖਾ ਕੰਡਾ, ੧੯:੪

ਸੇ— ਵਾਂਗੂ, ਵਰਗੇ, ੨੦:੪; ੨੨:੨; ੭੬:੩[2]; ੭੮:੩[2]; ੪; ੯੬:੧; ੨੫੦:੧[3]; ੨੫੭:੩

ਸੇਸ— ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੧੮੬:੪

ਸੇਖ— ਬਜ਼ੁਰਗ, ਸਿਆਣਾ, ੪੯:੩; ੧੧੧:੪; ੧੮੫:੩

ਸੇਖੰ— ਦੇਖੋ ਸੇਖ, ੪੩:੩

ਸੇਤ— ਸਫ਼ੈਦ, ਚਿੱਟਾ, ੧੪:੨

ਸੇਤਜ— ਸ੍ਵੇਤਜ, ਪਸੀਨੇ 'ਚੋ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ੧੪੮:੩; ੧੫੧:੧

ਸੇਵ— ਸੇਵਾ, ੮੫:੪; ੧੭੯:੧; ੧੮੩:੨; ੧੮੮:੧

ਸੇਵਕ— ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦਾਸ, ੨੨੭:੧; ੨੬੩:੧

ਸੇਵੰਤ— ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੨੩੩:੪

ਸੈਹਥੀ— ਬਰਛੀ, ੨੧੬:੩

ਸੈਨ— ਫੌਜ, ਸੈਨਾ, ੨੧੩:੨

ਸੋ— ਸਿਉਂ, ਨਾਲ, ੨੯:੩; ੭੩:੧; ੭੬:੨; ੭੯:੨; ੮੨:੨; ੪; ੮੩; ੨; ੧੮੦:੪; ੨੫੪:੪; ੨੫੫:੪; ੨੬੪:੩

ਸੋਈ— ਉਹ ਹੀ, ਉਹ, ੮੫:੩; ੮੬:੧; ੪

ਸੋਹਅਤ— ਸੁੰਹਦਾ, ਫ਼ਬਦਾ ਹੈ, ੨੬੫:੪

ਸੋਹੀਅਤੁ— ਸੁਹਦਾ, ਫਬਦਾ, ੨੬੫:੧

ਸੋਕ— ਸ਼ੋਕ, ਦੁਖ, ੩੩:੨; ੧੦੯:੨; ੧੪੪:੨

ਸੋਕੰ— ਦੇਖੋ ਸੋਕ, ੧੦੪:੧

ਸੋਖੰ— ਸੁਖਦਾਈ, ੧੦੯:੨

ਸੋਗ— ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ, ਸ਼ੋਕ, ਅਫਸੋਸ, ੧੦:੨; ੧੯:੨; ੪੮:੧; ੧੨੫:੪; ੧੨੬:੩; ੧੪੪:੩; ੧੫੫:੨; ੧੭੧:੨; ੨੦੬:੧; ੨੩੫:੩; ੨੪੭:੧; ੨੫੧:੩

ਸੋਗੰ— ਦੇਖੋ ਸੋਗ, ੯੪:੧; ੧੦੦:੧

ਸੋਗਨ— ਸੋਗ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, ੨੪੮:੧

ਸੋਗੀ— ਸੋਗਵਾਨ, ਦੁਖੀ, ੨੦੯:੨

ਸੋਚ— (1) ਚਿੰਤਾ, ੨੨੨:੧
(2) ਸੁੰਕੜਨਾ, ੧੭੩:੧

ਸੋਧ— ਖੋਜ, ਤਲਾਸ਼, ੯੦:੧

ਸੋਧਿ— ਦੇਖੋ ਸੋਧ, ੧੮੭:੧²; ੨੦੦:੪

ਸੋਭ— ਸੋਭਾ, ਸ਼ਾਨ, ੨੬੮:੨

ਸੋਰ— ਸ਼ੋਰ, ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ, ੮੧:੧

ਸੋਵਤ— ਸੁਤਾ ਪਿਆ, ੧੧:੧

ਸੌ— ਸਿਉਂ ਨਾਲ, ੮੦:੧; ੨; ੩; ੪

ਸ੍ਰਬ— ਸਾਰੇ ੧੯੧:੪³; ੧੯੫:੪

ਸ੍ਰਮ— ਮਿਹਨਤ, ੨੦੫:੧

ਸ੍ਰਾਪ— ਸਰਾਪ, ਮੰਦਾ ਹੋਣ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਬਚਨ, ੧੪੪:੧

ਸ੍ਰਾਵਗ— ਜੈਨੀ ਸ੍ਰੇਵੜਾ, ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂ, ੨੧:੨

ਸ੍ਰਿਅ— ਸਿਰਜੇ ਹਨ, ੧੪੭:੨

ਸ੍ਰਿਸਟ— ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੧੯੨:੨; ੧੯੪:੧

ਸ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ— ਉਤਮ ਆਚਾਰਣ, ਚੰਗਾ ਵਰਤਾ, ੧੯੭:੧

ਸ੍ਰਿਸਟਿ— ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੧੯੩:੪; ੨੦੨:੧; ੨੦੭:੧; ੨; ੨੧੫:੧; ੨੧੬:੧; ੨੮੮:੨; ੨੨੫:੨

ਸ੍ਰੀ— ਸੋਭਾ, ੨੧:੪; ੨੩:੪; ੨੪:੪; ੨੫:੪; ੩੦:੪; ੨੦੧:੧; ੨੪੫:੪; ੨੪੬:੪; ੨੪੭:੪

ਸ੍ਰੀਪਤਿ— ਮਾਇਆ ਕਾ ਸੁਆਮੀ, ੨੩:੪; ੨੫:੪; ੨੮:੪; ੮੦:੪; ੮੨:੧; ੧੯੧:੧; ੧੯੨:੪; ੧੯੭:੨; ੨੪੬:੪

ਸ੍ਰੋਣੰਤ— ਖ਼ੂਨ, ਲਹੂ, ਰਤ, ੨੧੫:੩; ੨੩੦:੩

ਹੰਸ— ਇਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਮੋਤੀ ਚੁਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਧ ਪਾਣੀ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੨੬੫:੨

ਹਸਤ— ਹਾਥੀ, ੨:੧; ੧੩੫:੩; ੧੮੧:੪

ਹੰਸਨੀ— ਮਾਦਾ ਹੰਸ, ੨੬੪:੨

ਹਸੇਬ— ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ, ੨੪੫:੩

ਹਜਾਰਕ— ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ੨੪:੩

ਹਜਾਰੇ— ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ, ੨੩:੨

ਹਟੇ— ਹੱਟ ਗਏ, ੧੮੭:੧; ੨

ਹੰਤੇ— ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ, ੨੨੭:੪

ਹਬਸੀ— ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਵਾਸੀ ਕਾਲੇ ਲੋਕ, ੨੬੨:੩

ਹਯਰਾਜ— ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ, ੨੫:੨

ਹਰ— ਹਰਨਾ, ਖੋਹਣਾ, ੨੬੩:੪; ੨੬੫:੨

ਹਰਖ— ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖ਼ੁਸ਼ੀ, ਹਰਸ਼, ੨੦੬:੧

ਹਰਣੰ— ਹਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯੪:੪

ਹਰਤ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ੧੨੨:੨; ੨੩੬:੨

ਹਰਤਾ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੦:੨; ੧੮੯:੩; ੧੯੨:੨; ੧੯੩;੪; ੧੯੪:੧; ੧੯੫:੧; ੨੪੬:੩

ਹਰਨ— ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੬੨:੧

ਹਰਨਾ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯੪:੧
ਹਰਮ— ਮਹਿਲ, ਹਵੇਲੀ, ੧੭:੨; ੧੦੮:੧
ਹਰਿ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੩੦:੨; ੩੧:੧; ੨੪੯:੪; ੨੫੦:੨; ੨੫੨:੧
ਹਰੀ— ਪ੍ਰਭੂ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੫੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੨; ੧ : ੨; ੩; ੪; ੫੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੫੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੭:੨; ੧੦੦:੨
ਹਰੇ— ਹਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੫:੩; ੨੨੭:੨
ਹੱਲਭਾਂ— ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੫:੨
ਹੱਲਭੀ— ਹਲਭਾ ਦੇ ਵਾਸੀ, ੨੬੨:੩
ਹਲੇ— ਹਿਲਣਾ, ੨੫:੨
ਹਲੈਗੇ— ਹਿਲਣਗੇ, ੨੫:੨
ਹਾਉ— ਹਾਵ ਭਾਵ, ੧੭੮:੪
ਹਾਜੀਪੁਰ— ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੫:੪
ਹਾਥ— ਹੱਥ, ੮੨:੨; ੨੫੪:੩; ੨੪੯:੪; ੨੫੦:੨
ਹਾਥੀ— ਵੱਡ ਆਕਾਰੀ ਜੀਵ ਗਜ, ਹਸਤੀ, ਹਾਥੀ, ੨੫੬:੪
ਹਾਨ— ਹਾਨੀ, ਘਾਟਾ, ੧੬੬:੩; ੨੦੯:੨
ਹਾਰ— ਹਾਰਨਾ, ਪਰਜੈ, ੨੪੯:੪; ੨੬੫:੨
ਹਾਰਨ— ਹਰਾਉਣਾ, ੨੧੭:੧
ਹਾਰਿ— ਹਾਰਨਾ, ੧੮੭:੪^{2}; ੧੯੯:੪^{2}; ੨੫੦:੨
ਹਾਰੇ— ਹਾਰ ਗਏ, ੯੦:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੨੪੩:੪
ਹਿੰਸਤ— ਹਿਣਕਦੇ ਹਨ, ੨੩:੨
ਹਿੰਗੁਲਾ— ਸਿੰਧ ਤੇ ਬਲੋਚਸਤਾਨ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਥੇ ਹਿੰਗਲਾਜਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ੨੫੪:੧; ੨੬੨:੩
ਹਿੰਦੂ— ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ, ੫:੨; ੮੬:੨
ਹਿੰਦੂਆ— ਹਿੰਦੂ ਬਣ ਕੇ, ੧੨:੨
ਹਿੰਮਾ— ਹਿਮ, ਬਰਫ਼, ੨੬੫:੨
ਹਿਮਾਲੈ— ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ, ੨੫੪:੧; ੨੬੨:੩; ੨੬੫:੨
ਹੀ— ਹੋਣ ਲਈ ਬਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ੬:੪; ੨੧:੩; ੨੨:੪; ੨੩:੨; ੨੬:੩; ੨੭:੨; ੨੯:੩; ੪; ੩੦:੪; ੪੧:੪; ੭੧:੩; ੭੭:੪^{2}; ੭੮:੧; ੮੫:੪^{3}; ੮੬:੪^{2}; ੮੭:੨; ੩; ੮੮:੩; ੮੯:੪; ੨੪੪:੪; ੨੪੮:੪; ੨੪੯:੧; ੩; ੪
ਹੀਜ— ਹੀਜੜਾ, ਖੁਸਰਾ, ੭੧:੩
ਹੀਰਾ— ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ, ੨੬੪:੨
ਹੁਇ— ਹੋ ਕੇ, ੧੫:੨; ੭੭:੨^{2}; ੮੭:੪; ੮੧:੧; ੨
ਹੁਇਕੈ— ਹੋਕੇ, ਬਣਕੇ, ੧੧:੧^{2}; ੨^{2}; ੧੨:੩; ੧੫:੩^{2}; ੧੬:੨; ੩; ੭੭:੪; ੮੨:੩; ੮੭:੧
ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ— ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਹੈ, ੨੬੪:੨
ਹੂੰ— ਹੋ, ੧੯:੪; ੧੯੪:੩; ੨੫੩:੩; ੪; ੨੪੫:੨; ੩^{2}; ੨੫੯:੧; ੩; ੨੬੦:੩; ੪; ੨੬੧:੧; ੨੬੨:੪; ੨੬੩:੨; ੨੬੪:੩^{2}

ਹੂਜੇ— ਹੋ ਜਾਵੇ, ੮੧:੪

ਹੂਲ— ਰਲਣਾ, ਮਿਲਣਾ, ੨੬੪: ੨

ਹੈ— ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ, ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ, ੨੮:੪; ੩੦:੩; ੭੧:੧; ੨; ੩; ੭੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੬:੧; ੨; ੨; ੪; ੭੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੯:੧; ੮੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੮੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੮੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੮੭:੨; ੩; ੮੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੧:੧; ੨; ੧੬੦:੩; ੧੬੧; ੧; ੨; ੩^{2}; ੪; ੧੬੨:੧^{2}; ੨; ੧੬੩; ੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{3}; ੪^{2}; ੧੬੪:੧^{2}; ੪^{2}; ੧੬੫:੧; ੪; ੧੬੬:੧; ੨^{3}; ੩^{2}; ੧੬੭:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੧੬੮:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੧੬੯:੧^{3}; ੨^{3}; ੩^{3}; ੪^{3}; ੧੭੦:੧^{3}; ੨^{3}; ੩^{3}; ੪^{3}; ੧੭੧:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੧੭੨:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੧੭੩:੧^{3}; ੨^{4}; ੩^{3}; ੪^{4}; ੧੭੪:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{3}; ੪^{4}; ੧੭੫:੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{3}; ੪^{3}; ੧੭੬:੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪^{2}; ੧੭੭:੧^{3}; ੨; ੩^{3}; ੪^{3}; ੧੭੮:੧^{3}; ੨^{3}; ੩^{2}; ੪^{3}; ੧੭੯:੧; ੨੦੨:੧; ੨; ੨੦੩:੧; ੨੦੪:੨; ੨੦੬:੧; ੨੦੭:੧; ੨; ੨੦੮:੧; ੨੩੮:੩; ੨੪੩:੩; ੪; ੨੪੪:੨; ੨੪੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੪੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੪੮:੩; ੨੫੧:੨; ੨੫੩:੧; ੨^{2}; ੩:੪; ੨੫੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੫੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੫੬:੧; ੨; ੩^{2}; ੪; ੨੫੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੫੮:੧; ੨; ੪^{3}; ੨੫੯:੧^{4}; ੨^{3}; ੩^{3}; ੪^{4}; ੨੬੦:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੨੬੧:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੨੬੨:੧^{4}; ੨; ੩; ੪^{2}; ੨੬੩:੧^{3}; ੪^{3}; ੨੬੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੬੬:੧; ੨; ੩; ੪

ਹੋ— ਹੈਗੇ, ਹੋ, ਹੋਂ, ੧੧:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩:੧; ੨; ੩^{2}; ੪; ੧੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੬:੧^{2}; ੨^{2}; ੩; ੪; ੧੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੮:੧; ੨; ੩; ੪^{4}; ੧੯:੧^{4}; ੨; ੩^{4}; ੪^{4}; ੨੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੭੮:੩; ੧੧੦:੧; ੨; ੧੧੧:੧; ੨; ੩; ੧੧੬:੧; ੨; ੧੧੯:੧; ੨; ੨੫੯:੩

ਹੋਸੀ— ਹੋਵੇਗੀ, ੨੧੧:੪; ੨੧੨:੪; ੨੧੩:੪; ੨੧੪:੪; ੨੧੫:੪; ੨੧੬:੪; ੨੧੭:੪; ੨੧੮:੪; ੨੧੯:੪; ੨੨੦:੪; ੨੨੧:੪; ੨੨੨:੪; ੨੨੩:੪; ੨੨੪:੪; ੨੨੫:੪; ੨੨੬:੪; ੨੨੭:੪; ੨੨੮:੪; ੨੨੯:੪; ੨੩੦:੪;

ਹੋਤ— ਹੁੰਦਾ, ੧੬੬:੨; ੧੮੬:੪

ਹੋਮ— ਇਕ ਯੱਗ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹਵਨ, ੭੫:੩^{2}, ੧੧੭:੩; ੧੪੦:੨

ਹੋਵਤ— ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੩੧:੪

ਕਉ— ਨੂੰ, ੨੨:੨; ੮੮:੧; ੨; ੮੯:੩

ਕਉਚਕਸੇ— ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ ਕਵਚ/ਸੰਜੋਅ, ੨੨੨:੨

ਕਉਨ— ਕੌਣ, ੨੩:੩; ੯੩:੨; ੨੦੨:੨; ੨੩੮:੨

ਕਉਲ— ਕੰਵਲ ਫੁਲ, ੭੪:੧

ਕਈ— ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ੩੮:੨; ੩; ੩੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੧:੧; ੨; ੩; ੪੨:੧; ੨; ੩; ੪੫:੧; ੨; ੪੯:੧;।੨; ੭੮:੧; ੧੦੭:੩; ੧੨੮:੪; ੧੨੯:੧; ੩; ੧੩੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੧:੧^{2}; ੨; ੩; ੧੩੨:੧; ੨; ੧੩੩:੨;੩; ੧੩੪:੧; ੨^{2}; ੩; ੧੩੫:੧; ੨; ੧੩੭:੪; ੧੩੮:੧^{2}; ੨; ੪; ੧੩੯:੧; ੩; ੧੫੮:੩; ੧੯੭:੪; ੨੩੩:੧; ੨੩੪:੧: ੨; ੩; ੨੪੨:੧; ੨; ੩

ਕੰਸ— ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮਾਮਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ੭੪:੩

ਕਸਟ— ਦੁਖ, ਤਕਲੀਫ, ੨੦੦:੨

ਕਹ— ਕਹੋ, ਆਖੋ, ੨੦੩:੧^{3}; ੨੦੪:੧

ਕਹਤ— ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੭੩:੩; ੨੩੨:੪

ਕਹੰਤ— ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੩੫:੧; ੪੧:੨; ੨੦੫:੧

ਕਹਾਂ-ਕਿਥੇ— ੨੨:੪; ੨੯:੧; ੭੯:੨; ੩; ੮੦:੩; ੮੩:੨; ੩; ੮੮:੩^{3}; ੯੩:੨; ੪; ੯੮:੩^{2}; ੨੦੨:੧; ੨੦੩:੨; ੨੦੫:੧; ੨੦੬:੧; ੨੦੭:੧; ੨੦੮:੧^{2}; ੨੦੯:੧^{3}; ੨; ੨੧੦:੧; ੨੩੧:੪; ੨੪੮:੪

ਕਹਾਹਿਗੇ— ਅਖਵਾਉਣਗੇ, ੮੭:੩

ਕਹਾਨੀ— ਕਥਾ; ਕਹਾਣੀ, ੭:੩; ੧੮:੨; ੧੦੯:੪; ੧੧੨:੨; ੧੧੮:੪

ਕਹਾਵੈ— ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੯੩:੩

ਕਹਿ— ਆਖ, ਦੱਸ, ੨੩੮:੨^{2}; ੩

ਕਹਿਓ— ਆਖਿਆ, ੧੮੭:੪

ਕਹੀਅਤ— ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੨੫੭:੧; ੩

ਕਹੀਅਤੁ— ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੭੪:੩; ੯੩:੪; ੨੫੬:੧; ੨; ੩; ੨੫੭:੨; ੨੬੫:੩

ਕਹੂ— ਕਿਧਰੇ, ੨੪੮:੪

ਕਹੂੰ— ਕਿਧਰੇ, ਕਿਤੇ, ੧੧:੨; ੩^{2}; ੪; ੧੨:੧^{4}; ੩; ੪; ੧੩:੧; ੨^{2}; ੩; ੪; ੧੪:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{6}; ੪^{4}; ੧੫:੧^{4}; ੨^{2}; ੩; ੪^{2}; ੧੬:੧^{2}; ੨; ੩^{2}; ੪^{5}; ੧੭:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੧੮:੧^{4}; ੨^{5}; ੩^{4}; ੨੦:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{3}; ੪^{2}; ੪੧:੪; ੪੨:੪; ੪੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੫:੩; ੪; ੪੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੭:੧; ੨; ੩^{2}; ੪; ੪੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੪੯:੩; ੪; ੮੨:੧; ੨^{3}; ੩^{3}; ੧੦੬:੧; ੨^{2}; ੩; ੪; ੧੦੭:੨; ੪; ੧੦੮:੧; ੨; ੩^{2}; ੪^{2}; ੧੦੯:੧^{2}; ੨; ੩^{2}; ੪; ੧੧੦:੧; ੨; ੩^{3}; ੪; ੧੧੧:੧^{2}; ੨; ੩^{2}; ੪; ੧੧੨:੧^{2}; ੨; ੩^{3}; ੪^{2}; ੧੧੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੧੪:੧; ੨^{2}; ੩; ੪^{2}; ੧੧੫:੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪^{2}; ੧੧੬:੧; ੨; ੩^{2}; ੪^{2}; ੧੧੭:੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪; ੧੧੮:੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪; ੧੧੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੨:੩; ੪^{2}; ੧੩੫:੧^{2}; ੨; ੩; ੪; ੧੩੬:੧; ੨^{2}; ੩; ੪^{2}; ੧੩੭:੧^{2}; ੨^{2}; ੩

ਕਹੈਂ— ਆਖਦੇ ਹਨ, ੭੩:੧; ੨; ੧੫੭:੩; ੨੦੫:੧

ਕਹੋ— ਆਖੋ, ੨੯:੪; ੧੬੫:੪; ੨੦੧:੨; ੨੦੨:੨; ੨੦੫:੧; ੨; ੨੦੬:੨; ੨੦੭:੨; ੨੧੦:੧; ੨੩੧:੧

ਕਛ— ਕੱਛੂਕੁੰਮਾ, ੩੯:੨; ੭੪:੧; ੮੮:੧; ੧੯੩:੨

ਕਛੂ— ਕੁਝ ਵੀ, ੯੩:੧

ਕੰਜ— ਕੰਵਲ ਫੁਲ, ੧੦੬:੧

ਕਟਯਾ— ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ, ੨੫੩:੨; ੨੬੧:੩; ੨੬੩:੧

ਕਟਿਓ— ਕੱਟਿਆ, ੧੨੭:੧

ਕਟੇ— ਕੱਟ ਗਏ, ੨੨੯:੨

ਕੰਠੀ— ਗੱਲ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੰਠੀ, ੧੫:੧

ਕਤਹੂੰ— ਕਿਧਰੇ, ਕਿਤੇ, ੧੧:੧^{2}; ੨; ੧੨:੩; ੧੩; ੩; ੧੫:੩; ੧੬:੨^{2}

ਕਤੇਬ— ਪੁਸਤਕ, ਕਿਤਾਬ, ਚਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੌਰੇਤ, ਜੱਬੂਰ, ਅੰਜੀਲ ਅਤੇ ਕੁਰਆਨ

(ਫਰਕਾਨ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ, ੨੪:੨; ੭੫:੪; ੧੩੦:੪; ੧੫੭:੩; ੧੫੮:੧; ੧੮੫:੧; ੨੪੪:੩; ੨੪੫:੩; ੨੫੦:੨; ੨੫੧:੧

ਕਥਤ— ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੪੧:੪; ੧੩੦:੪

ਕਥੇ— ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੨੧੫:੧; ੨੧੭:੨; ੨੧੯:੨; ੨੨੧:੩; ੨੨੯:੪; ੨੩੦:੪

ਕਥੈ— ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੧੧੨:੨; ੧੧੮:੪

ਕੰਧਾਰੀ— ਕੰਧਾਰ ਵਾਸੀ, ੨੫੪:੩; ੨੬੬:੨

ਕੰਨਿਆਂ— ਲੜਕੀ-ਬੇਟੀ, ੧੧੧:੧

ਕਨੂਕਾ— ਕਿਣਕਾ, ਚੰਗਿਆੜੀ, ੮੭:੧; ੨

ਕਨਯਾ— ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ੭੪:੩

ਕਪਟ— ਛਲ, ਧੋਖਾ, ੭੯:੧

ਕੰਪਹਿ— ਕੰਬਦੇ ਹਨ, ੧੪੧:੨

ਕਪਰਦਨ— ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ, ੨੧੧:੪; ੨੧੨:੪; ੨੧੩:੪

ਕਬਹੂੰ— ਕਦੀ, ੮੨:੧

ਕਬਿ— ਕਵੀ, ੧੮੭:੩

ਕਬੂਲ— ਪਰਵਾਨ, ੩੮:੪

ਕਮਾਊਗੜ— ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ, ਕਾਮਰੂਪ, ੨੬੫:੧

ਕਮਾਊ— ਦੇਖੋ ਕਮਾਊਗੜ, ੨੬੬:੩

ਕਰ— (i) ਹੱਥ, ੮੪:੪; ੧੮੪:੩

(ii) ਕਰਨਾ, ੨੫:੨; ੨੦੦:੨; ੨੪੫:੩; ੨੪੬:੪; ੨੪੮:੩[2]; ੨੪੯:੧; ੨੫੨:੧; ੨੬੩:੪

ਕਰਕਸਾ— ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੋਰੜਾ, ੨੨੧:੨

ਕਰਣਾ— ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯੪:੪

ਕਰਤ— ਕਰਦਾ ਹੈ, ੧੫:੧; ੪੫:੩; ੪੭:੨; ੭੧:੧; ੭੪:੧; ੭੫:੪; ੭੬:੧; ੭੮:੩; ੮੧:੧; ੮੪:੩; ੮੮:੧; ੧੩੧:੨; ੩; ੧੩੩:੩; ੧੩੪:੪; ੧੩੬:੧; ੩; ੧੩੭:੩; ੧੩੯:੧; ੩; ੧੪੦:੨; ੧੮੮:੧; ੨੩੯:੪; ੨੫੭:੪

ਕਰੰਤ— ਕਰਦੇ ਹਨ, ੪੨:੧; ੪੩:੧; ੪੬:੧; ੧੭੯:੧; ੪; ੨੩੪:੧

ਕਰਤਾ— ਕਰਨਹਾਰ, ੧੦:੧; ੮੫:੩; ੧੨੨:੨; ੧੮੯:੩; ੧੯੨:੨; ੧੯੩:੪; ੧੯੫:੧; ੨੩੨:੧; ੨੪੬:੩

ਕਰਤਾਰ— ਕਰਤਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੯੧:੧

ਕਰਤੇ— ਕਰਤਾ ਨੇ, ੨੩੧:੨

ਕਰਨ— ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੬੨:੧; ੨੬੪:੨

ਕਰਨਾ— ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੧੯੪:੧

ਕਰਮ— ਕਾਰਜ, ਕੰਮ, ੧੭:੨; ੩੩:੩; ੪; ੪੩:੧; ੪; ੪੭:੨; ੫੦:੧; ੭੩:੩; ੧੦੮:੧; ੨; ੧੨੨:੩; ੧੨੩:੩; ੧੨੫:੧; ੧੩੨:੩; ੧੩੪:੨; ੧੩੫:੩; ੧੩੭:੧; ੧੭੦:੪; ੧੭੫:੩; ੧੭੭:੧; ੧੮੧:੨; ੧੮੬:੧[2]; ੧੯੫:੩; ੪; ੧੯੮:੧; ੨੦੨:੨; ੨੦੪:੪; ੨੦੮:੧; ੨੧੭:੩; ੨੩੯:੩; ੨੪੩:੩; ੨੭੨:੨

ਕਰਮੰ— ਦੇਖੋ ਕਰਮ, ੯੧:੩; ੯੪:੨; ੧੦੨:੧; ੧੦੫:੨; ੧੧੪:੨

ਕਰਵਤ— ਆਰਾ, ੮੯:੩
ਕਰਾਲ— ਭਿਆਨਕ, ੧੪੭:੪
ਕਰਿਓ— ਕੀਤਾ, ੭੧:੧; ੭੬:੧; ੮੧:੧
ਕਰੀ— ਕੀਤੀ, ੧੪੬:੨
ਕਰੀਮ— ਦਇਆਲੂ, ਕਿਰਪਾਲੂ, ੮੫:੩; ੧੭੧:੪; ੨੩੨:੧
ਕਰੀਲੀ— ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੮:੧
ਕਰੇ— ਕਰਦਾ ਹੈ, ੭੯:੧; ੧੯੭:੪; ੨੧੫:੪; ੨੨੫:੪; ੨੫੨:੩
ਕਰੈ— ਕਰਦਾ ਹੈ, ੮੧:੩, ੧੫੮:੩; ੨੪੩:੧; ੨੫੪:੪
ਕਰੈਗੇ— ਕਰਨਗੇ, ੨੮:੧; ੮੮:੨
ਕਰੁ— ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੬੧:੩
ਕਰੁਣਾ— ਦਇਆ, ਮਾਇਆ, ੨੭੧:੨
ਕਰੁਣਾਨਿਧਾਨ— ਦਇਆ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ੨੩੯:੧; ੨੭੦:੩
ਕਲ— ਕਲਪਣਾ, ਕਲੇਸ਼, ੩੩:੩
ਕਲਜੁਗ— ਚਾਰ ਯੁੱਗਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਿਮ ਯੁਗ, ੧੯੮:੨
ਕਲਪ— ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਜੋ 4320000000 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੮ ਮਨਵੰਤਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਜੋ 4 ਅਰਬ, 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੨੮:੪; ੧੨੯:੨
ਕਲਪੰ— ਦੇਖੋ ਕਲਪ, ੧੩੯:੧
ਕਲਪਨ— ਕਲਪ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਦੇਖੋ ਕਲਪ, ੧੫੮:੩
ਕਲਵਤ੍ਰ— ਆਰਾ, ੮੩:੨
ਕਲਿ— ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ, ੨੪੩:੩
ਕਲੀ— ਕਲੀ ਇਕ ਫੁਲ ਜੋ ਇਕ ਦਿਨ ਲਈ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ੧੫੧:੪
ਕਵਨ— ਕੌਣ, ੨੦੩:੧; ੨੦੪:੧²; ੨²; ੨੦੫:੨; ੨੦੬:੧²; ੨; ੨੦੭:੧; ੨; ੨੦੯:੨; ੨੧੦:੧; ੨੩੮:੩
ਕਵੀ— ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਾਇਰ, ੭੩:੪
ਕਾਂਸੀ— ਕਾਸ਼ੀ, ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੮੫:੨
ਕਾਸੀਪੁਰ— ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੫:੧
ਕਾਸੋ— ਕਿਸ ਨੂੰ, ੨੦੫:੧
ਕਹੂ— ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ੮:੨; ੩੦:੨²; ੨੫੬:੨
ਕਾਹੂੰ— ਕਿਸੇ ਨੇ, ੩੦:੧²; ੧੦੭:੧; ੧੩੬:੧
ਕਾਹੇ— ਕਿਉਂ, ੨੪੭:੪
ਕਾਜ— ਕੰਮ, ਕਾਰਜ, ੭੫:੨; ੧੨੮:੩
ਕਾਢਤ— ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ੭੯:੨
ਕਾਦਰ— ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਜੋਰਾਵਰ, ੨੩੨:੧
ਕਾਨ— ਕੰਨ, ੧੫:੨; ੮੦:੧; ੮੬:੩
ਕਾਬ— ਕਵਿਤਾ, ੧੨:੩; ੪੧:੩; ੧੩੦:੪
ਕਾਬਿ— ਕਵਿਤਾ, ੧੧੨:੨
ਕਾਮ— ਕਾਮਨਾ, ਇੱਛਾ, ਕੰਮ, ੭੧:੪; ੮੦:੪; ੧੭੩:੨; ੧੭੪:੧; ੧੭੫:੩; ੧੭੮:੧; ੧੯੩:੪; ੨੪੭:੧; ੨੫੪:੩; ੨੬੦:੨

ਕਾਮੰ— ਦੇਖੋ ਕਾਮ, ੯੨:੧; ੧੦੦:੧

ਕਾਮਨਾ— ਇੱਛਾ, ਚਾਹਨਾ, ੭੯:੪; ੮੦:੪: ੮੨:੪; ੨੫੯:੨; ੨੬੧:੩; ੨੬੩:੪

ਕਾਮਰੂਪ— ਅਸਾਮ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਥੇ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੨੬੬:੩

ਕਾਮਲ— ਪੂਰਨ, ਮਾਹਿਰ, ੨੬੯:੩

ਕਾਯੰ— ਕਾਇਆ, ਸਰੀਰ, ੧੦੨:੧

ਕਾਰਣ— ਕਾਰਨ, ਵਜਾਹ, ੨੨੮:੧; ੨੩੯:੧

ਕਾਗ— ਕਾਂ, ੮੧:੩

ਕਾਰੇ— ਕੰਮ ਕਾਜ, ਕਾਰਜ, ੨੫੨:੩

ਕਾਲ— ਸਮਾਂ, ਮੌਤ, ੯:੧; ੧੦:੧; ੪; ੧੯:੪^{2}; ੨੦:੪; ੩੩:੩; ੭੫:੧; ੭੬:੪; ੭੭:੩; ੮੮:੩^{2}; ੧੨੭:੧; ੧੫੯:੩; ੧੭੪:੩; ੧੮੬:੧; ੧੯੪:੩^{2}; ੧੯੮:੨; ੨੧੫:੨; ੨੨੯:੨; ੨੩੯:੩; ੨੫੩:੪^{2}; ੨੬੦:੩^{2}; ੨੬੧:੩; ੨੬੩:੪

ਕਾਲਿੰਦੀ— ਜਮਨਾ ਦਰਿਆ, ੨੬੪:੧

ਕਾਵਰੂ— ਇਕ ਦੇਵੀ ਕਾਮਾਖਯਾ, ੨੧੯:੨

ਕਿ— ਅਰਥਾਤ, ਜੋ, ੧੮:੪^{3}; ੧੯:੧^{3}; ੩^{3}; ੨੫੯:੧^{3}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੨੬੦:੧^{3}; ੨^{2}:੩^{2}; ੪^{3}; ੨੬੧:੧^{3}; ੨; ੩; ੨੬੨:੧^{3}; ੨੬੩:੧

ਕਿਉ— ਕਾਹੇ, ਕਿਉਂ, ੮੪:੪; ੨੩੩:੪

ਕਿੰਕਣੀ— ਤੜਾਗੀ, ੨੧੯:੩

ਕਿਤੇ— ਕਿਧਰੇ, ੯੬:੧

ਕਿਤੇਕ— ਕਿੰਨੇ ਹੀ, ੨੫੪:੨

ਕਿਧੋ— ਕਿਧਰੇ, ੧੯:੨

ਕਿੰਨ— ਕਿਸ ਨੇ, ੨੪੫:੪

ਕਿੰਨਰ— ਇੰਦਰ ਸਭਾ ਦੇ ਗਵਈਏ, ੧੨:੧; ੯੦:੪; ੧੦੯:੪; ੧੪੯:੪; ੧੫੦:੨; ੧੫੬:੧; ੧੮੩:੩; ੧੮੭:੨; ੧੯੩:੨

ਕਿਲ ਬਿਖ— ਪਾਪ, ੨੨੩:੨

ਕੀ— ਦੀ, ੭:੪; ੧੫:੪; ੧੭:੧; ੮੮:੨; ੪; ੧੯:੩^{2}; ੨੦:੨; ੨੧:੪; ੨੬:੧; ੭੧:੩; ੭੩:੪; ੭੬:੪; ੮੨:੨; ੮੪:੪; ੮੫:੨; ੪; ੧੧੦:੪; ੧੧੨:੨; ੧੭੩:੪; ੧੮੦:੧; ੨੦੮:੧; ੨੦੯:੨; ੨੩੯:੪; ੨੪੩:੧; ੨੪੪:੨; ੪; ੨੪੮:੪; ੨੫੬:੪^{2}; ੨੫੮:੩; ੨੫੯:੧; ੨^{3}; ੨੬੫:੪

ਕੀਉ— ਕੀਤਾ, ੧੫੧:੪

ਕੀਓ— ਕੀਤਾ, ੧:੨; ੧੧:੧; ੨੯:੩; ੪; ੧੪੬:੩; ੨੩੧:੨

ਕੀਏ— ਕੀਤੇ, ੮੪:੨; ੧੪੮:੧; ੩; ੧੫੦:੧; ੧੫੩:੧; ੨੫੨:੧

ਕੀਜਤ— ਕੀਤਿਆਂ, ੨੬੨:੨

ਕੀਟ— ਕੀੜਾ, ੨:੧; ੯੬:੧; ੧੪੮:੧; ੧੮੧:੪; ੨੪੫:੧

ਕੀਨ— ਕੀਤਾ, ੩੬:੧; ੩੭:੩; ੧੪੩:੩; ੧੮੪:੩; ੧੯੩:੧

ਕੀਨੇ— ਕੀਤੇ, ੩੭:੨

ਕੀਨੋ— ਕੀਤਾ, ੨੩੩:੧

ਕੀਰਤ— ਮਹਿਮਾ, ਸਿਫ਼ਤ, ੨੪੯:੪

ਕੀਰਤਿ— ਮਹਿਮਾਂ, ਜਸ਼, ੨੬੪:੪; ੨੬੬:੪
ਕੁੰਚਰ— ਹਾਥੀ, ੮੩:੧
ਕੁਚਾਲ— ਭੈੜੀ ਜਾਂ ਮੰਦੀ ਚਾਲ ਜਾ ਸਾਜਿਸ਼, ੨੬੩:੪
ਕੁਠਾਰਨ— ਕੁਹਾੜਿਆਂ, ੮੩:੨
ਕੁਠਾਰੇ— ਕੁਹਾੜੇ, ੨੨੧:੨
ਕੁਤਸਤ— ਨੀਚ, ਖੋਟੇ, ੧੭:੨
ਕੁਦਰਤ— ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਬਲ, ੨੬੯:੩
ਕੁਨਿੰਦਾ— ਕਰਨਹਾਰ, ੨੬੦:੨
ਕੁਬੁਧਿਤਾ— ਮੰਦੀ ਬੁਧੀ, ੨੬੩:੪
ਕੁਬੇਰ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ, ੨੪੧:੪
ਕੁਮਤਿ— ਮੰਦੀ ਬੁੱਧੀ ਜਾਂ ਅਕਲ, ੨੫੯:੩
ਕੁਮਾਰ— ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ, ੧੮:੩; ੩੯:੩; ੭੭:੩; ੧੬੮:੪
ਕੁਮਾਰਿ— ਕੁਮਾਰੀ, ਕੁਆਰੀ, ੨੧੮:੪
ਕੁਮਾਰੇ— ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੧੯:੨
ਕੁਮੇਰ— ਕੁਬੇਰ, ੨੫੭:੩
ਕੁਰੰਗ— ਹਿਰਣ, ਮ੍ਰਿਗ, ੨੨:੨; ੨੫੫:੧
ਕੁਰਾਨ— ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ, ੧੨:੩; ੨੪:੨; ੮੬:੪; ੧੧੩:੪; ੧੬੫:੨; ੧੭੧:੪; ੨੪੫:੩; ੨੫੧:੧
ਕੁਰੈਸੀ— ਕੁਰੈਸ਼ੀ, ਕੁਰੈਸ ਵੰਸੀ, ੨੫੪:੩
ਕੁਲ— ਵੰਸ, ਕੁਲ, ੨੫੧:੪
ਕੁਲੀਨ— ਸਭਿਅਤ, ਸੁਸਿਖਿਅਤ, ੨੫੭:੩
ਕੂਕਤ— ਕੂਕਦੇ ਹਨ, ੮੯:੧
ਕੂਦਤ— ਕੁੱਟਦੇ ਹਨ, ੨੨:੨
ਕੂਰ— ਕੂੜ, ਝੂਠ, ੩੦:੪
ਕੂਲ— ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ, ੨੬੪:੧
ਕੇ— ਦੇ, ੨:੧:੪; ੭:੪; ੮:੩; ੧੦:੪; ੧੩:੧; ੩; ੧੪:੧^{2}; ੧੬:੧^{2}; ੪; ੧੭:੨^{2}; ੩; ੪; ੧੮:੧^{3}; ੨; ੩^{2}; ੪:੧੯:੧; ੨^{3}; ੩; ੪^{4}; ੨੧:੧^{2}; ੨; ੩; ੪; ੨੨:੩; ੪; ੨੩:੨; ੩; ੪; ੨੪:੨; ੨੬:੨; ੩; ੨੭:੩; ੨੮:੪; ੭੧:੩; ੪; ੭੨:੧; ੨^{2}; ੩^{2}; ੭੩:੧^{4}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪^{2}; ੭੪:੨; ੩; ੭੬:੩; ੪^{2}; ੭੭:੧; ੨; ੭੮:੨^{2}; ੩; ੮੦:੧:੩; ੮੧:੪; ੮੨:੪; ੮੩:੪; ੮੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੮੬:੨; ੮੭:੨; ੩; ੮੮:੩^{2}; ੮੯:੨; ੪; ੧੦੦ :੩; ੧੦੬:੧^{2}; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪^{2}; ੧੦੭:੧; ੨^{2}; ੩^{2}; ੪^{2}; ੧੦੮:੧^{2}; ੨; ੧੦੯:੨; ੧੧੩:੪; ੧੬੬:੧; ੧੮੦:੩; ੪; ੧੮੪:੧; ੧੮੫:੨; ੧੮੬:੩; ੨੪੩:੩; ੨੪੪:੧; ੨੪੬:੩; ੨੪੮:੪; ੨੫੨:੪; ੨੫੩:੧^{4}; ੨^{3}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੨੫੪:੩; ੨੫੫:੧^{3}; ੩; ੨੫੫:੩; ੨੫੭:੪; ੨੫੮:੨; ੨੫੯:੩^{2}; ੨੬੨:੪; ੨੬੩:੨^{4}; ੪^{2}; ੨੬੩:੧; ੨; ੨੬੪:੧; ੨; ੩^{3}; ੪^{3}; ੨੬੬:੧^{2}; ੨; ੪
ਕੇਸ— ਵਾਲ, ੨੫੨:੧
ਕੇਸਰੀ— ਸ਼ੇਰ, ੨੧੮:੩

ਕੇਹਰ—	ਸ਼ੇਰ, ੨੨੧:੩
ਕੇਤਕ—	ਕਿੰਨੇ ਹੀ, ੮੮:੨; ੮੯:੨; ੧੯੩:੧
ਕੇਤੇ—	ਕਿੰਨੇ, ੭੭:੨[2]; ੩[3]; ੪; ੮੮:੧[3]; ੨; ੮੯:੧[3]; ੨[2]; ੩[3]; ੪[2]; ੨੫੭:੧[4]; ੨[3]; ੩[4]
ਕੈ—	ਕੇ, ੨੯:੧; ੩; ੭੧:੪; ੭੩:੨; ੪; ੭੫:੪; ੮੧:੪; ੯੩:੩; ੪; ੧੬੫:੨; ੨੩੪:੪; ੨੫੮:੧; ੨[2]; ੨੬੪:੨; ੨੬੫:੨
ਕੈਸ—	ਕਿਵੇਂ, ਕੈਸੇ?, ੧੬੫:੪
ਕੈਸੀ—	ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ੨੬੧:੩; ੨੬੪:੧[3]; ੨
ਕੈਸੇ—	ਕਿਵੇਂ, ੭੧:੪; ੭੯:੪; ੮੦:੪; ੮੧:੪; ੮੨:੪; ੮੩:੪
ਕੈਲਾਸ—	ਪਰਬਤ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਸ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੨੬੫:੧
ਕੋ—	ਨੂੰ, ੧੦:੧[2]; ੨; ੧੧:੧; ੨; ੩; ੧੨:੩[2]; ੧੩:੧; ੨; ੩; ੧੮:੧; ੨੦:੧[2]; ੩[2]; ੨੧:੩; ੨੩:੧:੪; ੨੬:੪; ੨੮:੧; ੩੦:੨; ੪; ੩੮:੪; ੭੩:੩; ੭੪:੩; ੪; ੭੬:੨; ੭੮:੨; ੮੦:੨[3]; ੮੩:੪; ੮੫:੪; ੮੬:੧; ੨:੩; ੧੧੩:੩; ੧੩੫:੪; ੧੫੯:੨; ੧੬੮:੪; ੧੬੯:੧; ੨; ੩; ੧੭੦:੧; ੨; ੧੭੩:੩; ੧੭੭:੧; ੨; ੩; ੧੭੮:੨; ੪; ੧੭੯:੪; ੧੯੦:੩; ੧੯੧:੧; ੪; ੨੦੨:੧[2]; ੨; ੨੦੩:੨[2]; ੨੦੪:੧[2]; ੨; ੨੦੫:੧; ੨[2]; ੨੦੬:੨; ੨੦੭:੧[2]; ੨; ੨੦੮:੧[2]; ੨੦੯:੨; ੨੧੦:੧[2]; ੨੪੩:੨; ੨੪੪:੧; ੨੪੭:੩[4]; ੪; ੨੪੯:੩; ੨੫੦:੪[2]; ੨੫੧:੨; ੨੫੨:੪; ੨੫੫:੧; ੩; ੨੫੬:੧; ੨੫੮:੩; ੨੫੯:੧[3]; ੨; ੩; ੪[4]; ੨੬੦:੧[3]; ੨[3]; ੩; ੪[3]; ੨੬੧:੧[4]; ੨[3]; ੩[4]; ੪[4]; ੨੬੨;੧[4]; ੨[2]; ੨੬੩:੪; ੨੬੪:੩; ੪; ੨੬੬:੪
ਕੋਊ—	ਕੋਈ, ੨੧:੩; ੩੦:੩[3]; ੮੫:੧[4]; ੨; ੩
ਕੋਸ—	ਕੋਹ, ਮੀਲ, ੭੮:੧
ਕੋਈ—	ਕੋਈ ਜਣਾ, ਫਲਾਣਾ, ੮੫:੩
ਕੋਕ—	ਕਾਮਸੂਤ੍ਰ, ਕੋਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ੧੨:੩; ੧੮:੨; ੪੧:੧; ੧੧੨:੨; ੧੩੦:੪
ਕੋਕਲ—	ਕੋਇਲ, ੨੨੩:੨
ਕੋਟ—	ਕਰੋੜ, ੨੨:੨; ੨੮:੨; ੩੮:੧; ੮੭:੧; ੩; ੧੩੧:੨; ੧੩੯:੩; ੧੬੦:੧; ੧੯੭:੪; ੨੪੨:੧; ੨; ੨੫੨:੧; ੩
ਕੋਟਿ—	ਕਰੋੜ, ੬:੧; ੧੯੮:੩; ੨੦੦:੨
ਕੋਟੈ—	ਕਰੋੜਾਂ, ੯੬:੧
ਕੌ—	ਕੋ, ਦਾ, ੧੫:੩; ੪; ੧੬:੧; ੩; ੨੨:੪; ੩੦:੩; ੭੩:੪; ੭੯:੧; ੨; ੩; ੪; ੨੫੬:੧
ਕੌਲ—	ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ, ੭੩:੪
ਕ੍ਰਿਆ—	ਕਿਰਿਆ, ੩੦:੪
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ—	ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗੀਤਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ, ੩੮:੩; ੩੯:੪; ੪੦:੪; ੭੭:੧; ੯੬:੧
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ—	ਦੇਖੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ੨੫੭:੪
ਕ੍ਰਿਪਾ—	ਮਿਹਰਵਾਨੀ, ੨੫:੪
ਕ੍ਰਿਪਾਹੂ—	ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ, ੨੧:੪

ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ— ਦਇਆ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ੧੫੮:੪; ੧੫੯:੨
ਕ੍ਰਿਪਾਲ— ਮਿਹਰਵਾਨ, ੧੮੦:੩; ੨੩੨:੧
ਕ੍ਰੂਰ— ਕਰੂਰ, ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ, ਭਿਆਨਕ, ੨੨੧:੩; ੨੨੪:੧
ਕ੍ਰੋਹੰ— ਪਿਆਰ, ੯੧:੩
ਕ੍ਰੋਧ— ਗੁੱਸਾ, ੭੧:੪; ੮੦:੪; ੧੭੩:੨; ੧੭੪:੧; ੧੭੫:੩; ੧੭੮:੧; ੨੪੭:੧
ਕ੍ਰੋਧੰ— ਕ੍ਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ, ੧੦੦:੧

ਖਗ— ਪੰਛੀ, ੨੬੮:੩
ਖਜੂਰਾ— ਕੰਨਖਜੂਰਾ, ਇਹ ਕੰਨ ਵਿਚ ਵੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੮੦:੧
ਖੰਡ— ਲੋਕ, ੩੭:੨; ੧੫੩:੧; ੨੧੧:੩; ੨੧੪:੧; ੨੨੨:੩; ੨੨੯:੨; ੨੪੪:੨
ਖੰਡਣ— ਟੋਟੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੧੯੫:੨; ੪; ੧੯੬:੩
ਖੰਡਣਿ— ਦੋ ਟੋਟੇ ਜਾਂ ਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੧:੪
ਖੰਡਨ— ਦੇਖੋ ਖੰਡਣ ੧੯੪:੩
ਖਤੰਗੀ— ਤੀਰਾਂ ਵਾਲੀ, ੨੨੫:੧
ਖਤ੍ਰੀਆਣਿ— ਖਤਰੀਆਂ ਵਰਗੀ ਅਣਖ ਵਾਲੀ, ੨੨੫:੧
ਖਪਾਇ— ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ, ੬:੨
ਖਪੇ— ਖਪ ਗਏ, ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ, ੨੪੫:੨
ਖਪੈਂਗੇ— ਖਪ ਜਾਣਗੇ, ੨੭:੩
ਖੜਗ— ਤਲਵਾਰ, ੨੧੫:੩
ਖਾਇ— ਖਾਣਾ, ੮੮:੨
ਖਾਕ— ਮਿੱਟੀ, ਸੁਆਹ, ੮੬:੩
ਖਾਣ— ਖਾਨ ਜਿਥੋਂ ਧਾਤਾਂ ਆਦਿ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਸ੍ਰੋਤ, ੨੫੯:੨
ਖਿਆਲ— ਖ਼ਿਆਲ, ਵਿਚਾਰ, ਚਿੰਤਾ, ੧੭੨:੧; ੧੮੦:੩
ਖਿਤੇ— ਭੂਮੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜਾਂ ਰਣ ਭੂਮੀ, ੨੧੪:੧
ਖੁਜੀਆ— ਖੋਜੀ, ੨੪੯:੪
ਖੁਮਾਮੀ— ਨਸ਼ਾ, ੮੨:੨
ਖੂਕ— ਸੂਰ, ੭੧:੧
ਖੇਦ— ਅਫਸੋਸ, ੧੪੪:੪; ੨੩੯:੩
ਖੇਦਤ— ਦੁਖ ਉਠਾਉਣਾ, ੨੫੧:੨
ਖੇਲ— ਖੇਡ, ਬਾਜੀ, ੬:੩
ਖੋਜ— ਭਾਲ, ਲੱਭਣਾ, ੨੪੯:੪
ਖੂਨ— ਲਹੂ, ਰੱਤ, ੨੧੪:੧
ਖੂਬੀ— ਚੰਗਿਆਈ, ੨੬੦:੨

ਗਉਡ— ਜੰਗਲੀ ਜਾਤ ਗੋਂਡ, ੧੮੫:੩
ਗਉਨ— ਜਾਣਾ, ੨੨:੨; ੮੮:੩
ਗਉਅਨ— ਗਊਆਂ, ੭੨:੨
ਗਈ— ਗੁਜ਼ਰੇ, ੭੭:੧

ਗਹੀਲੀ— ਫੜਨਹਾਰ, ੨੨੮:੧
ਗਖਰੀ— ਛੱਛ ਦੁਆਬ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਵਸ ਰਹੀ ਕੌਮ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਈ, ੨੬੬:੨
ਗੰਗ— ਗੰਗਾ, ੨੫੬:੧; ੨੬੪:੨
ਗੰਗਧਾਰ— ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ, ਵਹਾ, ੮੩:੩
ਗਗਨ— ਅੰਬਰ, ਅਸਮਾਨ, ੮੮:੩
ਗੰਗਵਾਸੀ— ਗੰਗਾ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ,੮੯:੩
ਗੰਗਾ— ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪਵਿਤਰ ਦਰਿਆ, ੨੬੫:੪
ਗੰਗਾਧਰ— ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ, ੨੬੫:੪
ਗੰਗੇਰੀ— ਇਕ ਛੋਟਾ ਕੀੜਾ ਜੋ ਖੜੇ ਜਲ ਤੇ ਭੱਜਾ ਫਿਰਦਾ ਜੁਲਾਹੇ ਵਾਂਗ ਤਾਣਾ ਤਣਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ੭੩:੩
ਗਜ— ਹਾਥੀ, ੭੧:੧
ਗੰਜ— ਖਜ਼ਾਨਾ, ੧੬੧:੨; ੧੬੨:੨; ੧੭੫:੧²
ਗੰਜਨ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨਹਾਰ, ੧੫੫:੩; ੧੮੯:੨; ੧੯੨:੧; ੨੨੭:੩
ਗਜਾਦਿਕ— ਹਾਥੀ ਆਦਿਕ, ੨੮:੨
ਗਜਾਧਪੀ— ਐਰਾਵਤੀ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਇੰਦਰ, ੧੭੯:੧
ਗਜਾਨ— ਹਾਥੀਆਂ, ਗਜ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ੨੩:੨; ੨੬:੨
ਗਜਿ— ਹਾਥੀ, ੧੫੦:੩
ਗਜਿੰਦ੍ਰ— ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ, ੨੮:੨
ਗਡਤ— ਗੱਡ ਕੇ, ੮੯:੩
ਗਣ— ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਗਣ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੧੫੦:੨; ੧੫੩:੪; ੧੫੬:੧
ਗਣੰ— ਦੇਖੋ ਗਣ, ੧੪੫:੪; ੧੫੦:੩
ਗਤੰ— ਗਤੀ, ਗਤਿ, ੧੪੮:੪; ੧੫੪:੨
ਗਤਸ— ਗਤੀ ਰੂਪ, ਚਾਲ ਰੂਪ, ੬੮:੩
ਗਤਿ— ਚਾਲ, ਗਤੀ, ੮੪:੪
ਗਤੇ— ਗਤੀ, ਚਾਲ, ੨੧੧:੨; ੨੧੫:੧; ੨੨੪:੪; ੨੨੫.੧; ੨੨੮:੩
ਗਦਹਾ— ਗਧਾ, ਖੋਤਾ, ਖਰ, ੭੧:੧; ੮੩:੧
ਗੰਧਰਬ— ਇੰਦਰ ਸਭਾ ਦੇ ਗਵਈਏ, ੧੦੯:੪; ੧੩੨:੧; ੧੪੭:੨
ਗੰਧ੍ਰਬ— ਦੇਖੋ ਗੰਧਰਬ, ੭:੨; ੧੨:੧; ੮੬:੨; ੯੦:੪; ੧੩੬:੩; ੧੫੩:੪; ੧੬੮:੩; ੧੮੫:੧; ੧੮੭:੨; ੧੯੩:੩; ੧੯੯:੩
ਗਨੀਮਨ— ਜਰਬਾਣਿਆਂ ਨੂੰ, ੨੪੩:੧; ੨੫੯:੪; ੨੬੦:੨
ਗਨੇ— ਗਿਣੇ, ੭੭:੪
ਗਨੈ— ਗਿਣੇ, ੨੩:੩
ਗਯਾਤਾ— ਜਾਣਕਾਰ, ੧੯੦:੩; ੧੯੧:੪
ਗਯੋ— ਗਿਆ, ੨੯:੨
ਗਰਦੇਜਾਚਾਰੀ— ਗਰਦੇਜ਼ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਗਰਦੇਜ਼ਵਾਸੀ ਸੱਯਦ, ੨੬੬:੨
ਗਰਦੇਜੀ— ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੫੪:੧

ਗਰਬ— ਅਹੰਕਾਰ, ੧੮੭:੨; ੨੨੮:੧
ਗਰੇ— ਗਲੇ, ਗੱਲ ਵਿਚ, ੩੦:੧
ਗਵਯਾ— ਗਵਈਆ, ਗੌਣਵਾਲਾ, ਗਾਇਕ, ੧੮:੧
ਗਵਾਇ— ਗੁਆਇਆ, ਗੁਆ ਲਿਆ, ੧੮੭:੨
ਗਵਾਇਓ— ਗੁਆ ਲਿਆ, ੨੯:੨
ਗੜ੍ਹਤ— ਘੜਦੇ, ਘਾੜਤ, ੧੮੭:੨
ਗੜ੍ਹਾਨ— ਕਿਲਿਆਂ, ਕੋਟਾਂ, ਗੜ੍ਹਾਂ, ੨੬:੩
ਗੜੇ— ਘੜੇ, ਗੱਡ ਟਿਤੇ, ੯੬:੨
ਗਾਇ— ਗਾਉਣਾ, ੯੦:੪; ੧੮੭:੨^{2}; ੧੯੮:੪^{2}; ੧੯੯:੩
ਗਾਇਤ੍ਰੀ— ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ, ੧੧:੨
ਗਾਈਅਤੁ— ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੬੬:੧
ਗਾਹੇ— ਫਿਰੇ, ੯੦:੩; ੨੨੭:੨
ਗਾਤ— ਸਰੀਰ, ੧੨੨:੧
ਗਾਥ— ਗਾਥਾ, ਕਥਾ, ੧੯੨:੨
ਗਾਥਾ— ਕਥਾ, ਕਹਾਣੀ, ੧੯੧:੩
ਗਾਧ— ਥਾਹ, ੧੭੮:੨
ਗਾਨ— ਗਾਣਾ, ੧੧੮:੧; ੧੩੨:੧; ੧੩੬:੩; ੧੩੭:੨
ਗਾਮੀ— ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਚਲਣ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੪:੩
ਗਾਰਕ— ਗਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੨੫੯:੪
ਗਾਰੜੂ— ਸੱਪ ਫੜਨ ਵਾਲਾ, ੧੧੮:੪
ਗਾਰੈ— ਗਾਲੇ, ਗਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੨੪੩:੧
ਗਾਵਈ— ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੮੨:੨
ਗਾਵਤ— ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੩੪:੪
ਗਾਵੈ— ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੧੧੩:੪; ੨੫੪:੧; ੨੫੫:੩; ੨੬੨:੩
ਗਾੜ— ਘਾੜਤਾਂ, ੧੮੭:੩; ੨੨੪:੩
ਗਾੜ੍ਹੇ— ਮਜ਼ਬੂਤ, ੨੬:੩
ਗਿਆਤਾ— ਜਾਨਣਹਾਰ, ੧੯੭:੩; ੧੯੮:੧
ਗਿਆਨ— ਜਾਣਕਾਰੀ, ੭੧:੪; ੭੬:੪; ੮੧:੪; ੮੨:੪; ੮੩:੪^{2}; ੮੯:੪; ੧੯੭:੩
ਗਿਆਨੀ— ਗਿਆਨਵਾਨ, ਗਿਆਤਾ, ੭੨:੪; ੨੧੦:੧
ਗਿਦੂਆ— ਬਿਜੂ, ੭੧:੧
ਗਿਰੇ— ਪਹਾੜ ਉਪਰ, ੫੨:੧
ਗੀਤ— ਕਵਿਤਾ, ੧੬:੧; ੧੮:੧; ੧੧੩:੪; ੧੧੭:੪; ੧੧੮:੧; ੧੩੨:੧; ੧੩੭:੨; ੨੬੬:੧
ਗੀਦਰ— ਗਿੱਦੜ, ੮੩:੧
ਗੁੰਜਤ— ਗੂੰਜਦੇ, ੨੩:੨
ਗੁਨ— ਗੁਣ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ੮੨:੨; ੧੯੮:੪; ੨੫੪:੧; ੨੫੫:੩
ਗੁਨਨ— ਗੁਣ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, ੨੫੯:੪
ਗੁਪਤ— ਲੁਕ ਕੇ, ਗੁੱਝੀ, ੧੨:੨

ਗੁਪਾਲ— ਗੋਪਾਲ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਲਕ, ੭੪:੨
ਗੁਫੇ— ਗੁਫਾ ਜਾ ਕੰਦਰਾ ਵਿਚ, ੫੨:੨
ਗੁਮਾਨ— ਅਹੰਕਾਰ, ਮਾਣ, ੧੩:੧; ੨੫:੨
ਗੁਮਾਨੇ— ਗੁਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੨੨੭:੩
ਗੁਰੰ— ਪੂਜਨੀਕ, ੨੨੩:੪
ਗੁਰਦੇਵ— ਸਤਿਗੁਰੂ, ੮੫:੪
ਗੁਰਿੰਦਾ— ਗਿਰਾਉਣਹਾਰ, ੨੬੦:੨
ਗੂਜਰ— ਗੁੱਜਰ, ੭੪:੨
ਗੂੜ੍ਹ— ਗੁੱਝੀ, ੨੩:੨; ੧੧੦:੪; ੧੮੫:੩; ੨੧੧:੨; ੨੧੫:੧; ੨੨੬:੩
ਗੂੜਤਾ— ਗੁੱਝਾਪਣ, ੭੪:੪
ਗੇਹ— ਘਰ, ੧੨੩:੪; ੧੨੪:੨; ੧੨੫:੨; ੧੩੮:੧; ੧੬੭:੧; ੧੬੯:੧; ੧੮੯:੧
ਗੇਹੰ— ਘਰ, ੯੨:੧; ੯੮:੧; ੯੯:੩; ੧੦੧:੪; ੧੦੪:੧
ਗੈਨ— ਗਗਨ, ੮੯:੪
ਗੋਖਾ— ਗੋਰਖਾ, ੨੫੫:੩
ਗੋਤ੍ਰ— ਗੋਤ, ਜਾਤ, ੧੯੧:੩
ਗੋਪੀਨਾਥ— ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ੭੪:੨
ਗੋਬਿੰਦ— ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਲਿਕ, ੧੯੪:੨
ਗੋਰ— ਕਬਰ, ੧੮੫:੨; ੨੫੪:੧; ੨੬੬:੨
ਗੋਰਨ— ਕਬਰਾਂ, ੯੦:੩
ਗ੍ਰਸਤੰ— ਪਕੜਨਾ, ੧੨੦:੩
ਗ੍ਰਸੇ— ਖੁਭੇ ਹੋਏ, ਜਕੜੇ ਹੋਏ, ੨੨੨:੨
ਗ੍ਰਿਹਸਤ— ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ, ੪੬:੩
ਗ੍ਰੇਹੰ— ਘਰ, ੧੦੯:੧; ੧੧੪:੪

ਘਸ— ਘਸਾਉਣਾ, ਰਗੜਨਾ, ੯੦:੨
ਘਸਤ— ਘਸਾਉਣਾ, ੮੦:੩
ਘਟ— ਸਰੀਰ, ੨:੪[2]; ੭:੪
ਘੰਟਕਾ— ਕਿੰਕਣੀ, ਤੜਾਗੀ, ੨੨੩:੧
ਘਨ— ਬੱਦਲ, ੮੧:੧
ਘਨਘੋਰ— ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗਰਜ, ੮੧:੧
ਘਾਮ— ਗਰਮੀ, ੧੨੯:੧; ੧੭੩:੧
ਘਰ— ਗ੍ਰਿਹ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਗਾਹ, ੨੧:੧
ਘਰੁ— ਦੇਖੋ ਘਰ, ੨੬੧:੧
ਘਾਇਲ— ਜ਼ਖਮੀ, ੮੪:੧
ਘਾਇਕ— ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯੦:੨
ਘਾਟਿ— ਘਾਟਾ, ਕਮੀ, ੧੬੬:੨[2]
ਘਾਲਕ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯੪:੨
ਘਾਵ— ਵਾਰ, ਫੱਟ, ੨੪੮:੨

ਘੁੰਘਰੂ— ਘੁੰਗਰੂ, ੨੧੮:੧
ਘੁਘੂ— ਘੁੱਗੂ, ਉੱਲੂ, ੭੧:੨
ਘੁਮੰਕਣਿ— ਛਣਕਾਰ, ਛਣਕਦੇ ਹਨ, ੨੧੮:੧
ਘੋਰ— ਗਰਜ, ੭੬:੧
ਘ੍ਰਾਮ— ਗਰਮੀ, ੧੭੩:੧

ਚਉਕੜੀ— ਚੌਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ, ੭੬:੪
ਚਸਕੇ— ਸੁਆਦ, ਆਨੰਦ, ੧੬੦:੩
ਚਕਚਾਰ— ਚਾਰ ਚੱਕ ਭਾਵ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ, ੨੬:੩
ਚਕਰਦਨ— ਚੀਰ ਪਾੜ ਦੇਣਾ, ੨੩੦:੧
ਚਕੋਰ— ਇਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਦੀ ਚੰਦਰਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ੭੩:੩
ਚਕ੍ਰ— ਸੂਰਤ, ਸ਼ਕਲ-ਸਰੂਤ, ੧੮੨:੨; ੧੮੯:੪; ੧੯੧:੨[2]; ੨੩੯:੨
ਚਕ੍ਰਗਤੇ— ਚੱਕਰ ਵਾਲੀ ਚਾਲ, ੨੧੮:੨
ਚਕ੍ਰਤ— ਹੈਰਾਨ, ਵਿਸਮਾਦਿਤ, ੧੯੮:੪; ੨੨੧:੪
ਚਕ੍ਰਤਨ— ਚੀਰ ਪਾੜ ਦੇਣਾ, ੨੨੩:੪
ਚਖੰਗੀ— ਸੁੰਦਰ ਨੈਨਾਂ ਵਾਲੀ, ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ, ੨੨੧:੧
ਚੰਚਲਾ— ਚੰਚਲ, ਸ਼ੋਖ, ੨੨੧:੧; ੨੨੨:੩
ਚਛਰਾਸੁਰ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੧੧:੨; ੨੨੯:੧
ਚਛੁਰ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਂਦਿਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ੨੨੫:੨
ਚੜਤ— ਚੜ੍ਹਾਈ, ੮੯:੩
ਚੰਡ— ਚੰਡੀ, ੨੨੩:੪; ੨੩੦:੧
ਚੰਡਣ— ਚੰਡਣਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਮਾਰਨਾ, ੧੮੫:੩; ੨੧੪:੨
ਚੰਡਾਸੁਰ— ਚੰਡ ਨਾਂ ਦਾ ਦੈਂਤ, ੨੧੨:੨; ੨੧੪:੧
ਚਤੁਰਦਸ— ਚੌਦ੍ਹਾਂ, ੧੫੩:੩
ਚਤੁਰਾਨਨ— ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾ, ੨੫੦:੧
ਚਤ੍ਰਦਸ— ਚੌਦ੍ਹਾਂ, ੧:੪; ੬:੩
ਚਤ੍ਰਦਸਿ— ਚੌਦ੍ਹਾਂ ਨੇ, ੧੫੪:੪
ਚੰਦ— ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੧੫੨:੩; ੨੧੭:੩
ਚੰਦਨ— ਇਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਰੁੱਖ, ੯੦:੨; ੨੬੫:੩
ਚੰਦੇਰੀ— ਇਕ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੪:੪
ਚੰਦ੍ਰ— ਚੰਦ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੧੫੨:੨
ਚੰਦ੍ਰਗਿਰ— ਨੈਪਾਲ ਦਾ ਇਕ ਪਹਾੜ, ੨੬੫:੩
ਚੰਦ੍ਰਮਾ— ਚੰਦ, ੭੩:੪; ੭੬:੨; ੨੬੫:੩
ਚੰਦ੍ਰਾਨਨ— ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ, ਸਹੜੇ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੀ, ੨੨੯:੩
ਚੰਪਾ— ਇਕ ਫੁਲ ਦਾ ਨਾਂ, ਕਲੀ, ੨੬੪:੪
ਚੰਪਾਵਤੀ— ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੫:੩
ਚਪੈਂਗੇ— ਕੁਚਲੇ ਜਾਣਗੇ, ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ੨੭:੪
ਚਬਾਹਿਗੇ— ਚੱਬੇ ਜਾਣਗੇ ਭਾਵ ਮਾਰ ਲਏ ਜਾਣਗੇ, ੮੮:੩

ਚਮਕਣਿ— ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ੨੨੮:੨;

ਚਮਕਾਰਨ— ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੭:੧

ਚਮਕੈ— ਚਮਕਦੀ ਹੈ, ੨੧੩:੩

ਚਰਚਾ— ਜ਼ਿਕਰ, ੧੧੭:੪

ਚਰਨ— ਪੈਰ, ੫:੨

ਚਰਮੰ— ਢਾਲ, ੨੦੫:੨

ਚਰੱਯਾ— ਚਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੮:੩; ੮੦:੨

ਚਲਤ— ਚਲਣਾ, ੭੮:੧; ੨੫੫:੧

ਚਲੱਯਾ— ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੨੫੩:੧

ਚਲਾਵਤ— ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੨੪੮:੨

ਚਾਲੀ— ਚਲੀ, ੨੬੪:੨

ਚਲੈਂਗੇ— ਚਲੱਣਗੇ, ੨੫:੪

ਚੜ੍ਹਾਏ— ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ, ੯੦:੨

ਚਾਕਰ— ਨੌਕਰ, ਸੇਵਕ, ੨੫੧:੧

ਚਾਚਰੀ— ਤਲਵਾਰ, ੨੨੪:੧

ਚਾਂਦਨੀ— ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ੨੬੪:੪; ੨੬੫:੩

ਚਾਂਦਾਗੜ੍ਹ— ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੪:੪; ੨੬੫:੩

ਚਾਰ— (i) ਗਤੀ, ਚਾਲ ੧੧:੧
(ii) ਗਿਣਤੀ ਇਕ ਜਮ੍ਹਾ ਤਿੰਨ, ੭:੨; ੩੧ : ੨[2]; ੩੨:੪; ੧੪੬:੨, ੧੯੧:੧
(iii) ਆਚਾਰ, ੧੩੬:੨; ੨੦੭:੧
(iv) ਸੁੰਦਰ, ੧੦੮:੩; ੧੫੩:੩; ੧੫੪:੪

ਚਾਰਣੀ— ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ, ੧੧੭:੪

ਚਾਰਿ— ਸੁੰਦਰ, ੧੧੩:੨

ਚਾਰੇ— ਸੁੰਦਰ, ੨੨੯:੩

ਚਿਹਨ— ਚਿੰਨ੍ਹ, ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ, ੩:੩; ੪:੧; ੯:੩; ੧੨੪:੨; ੧੬੩:੩; ੧੭੫:੪; ੧੮੨:੨; ੧੮੯:੪; ੧੯੧:੨[2]; ੨੩੯:੨

ਚਿੰਘਾਰ— ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ, ਪੁਕਾਰ, ੨੫੬:੪

ਚਿਛੁਰ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੧੭:੧

ਚਿਤ— ਮਨ, ੧੦:੩; ੧੪੦:੩; ੧੫੯:੨

ਚਿਤਨ— ਚੇਤੰਨ, ੨੦੮:੧

ਚਿਤ੍ਰ— ਮੂਰਤ, ੧੦੮:੩; ੧੨੪:੨; ੧੭੫:੪; ੧੮੨:੨

ਚਿਤ੍ਰੰ— ਚਿਤਰ, ਮੂਰਤ, ੧੧੩:੨

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ— ਚਿਤਰਕਾਰ, ਮੂਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੧੬:੧

ਚਿਰੱਯਾ— ਚਿੜੀਆਂ, ੭੩:੧

ਚੀਟੀਂ— ਕੀੜੀ, ੨੫੬:੪

ਚੀਨ— ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੫੫:੩

ਚੀਰ— ਕੱਟਣਾ, ਚੀਰਨਾ, ੮੩:੨[2]

ਚੀਲ— ਇੱਲ, ੮੧:੩

ਚੇਸਟਾ— ਚੇਸ਼ਟਾ, ਕਾਮਨਾ, ੧੦੮:੩; ੧੧੩:੨; ੨੦੮:੧
ਚੇਤਨਾ— ਚੇਤੰਨਤਾ, ੧੧:੧
ਚੁੰਸਨ— ਚੂਸਣਾ, ੨੩੦:੩
ਚੋਆਚਾਰ— ਅਤਰ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਯਤਨ, ੯੦:੨
ਚੋਟ— ਸੱਟ, ੨੬੪:੪
ਚੋਰ— ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੬੮:੪
ਚੋਰਟਾ— ਚੋਰ, ੮੩:੨
ਚੌਦਹ— ਚੌਦ੍ਹਾਂ, ੩੭:੨
ਚੌਰ— ਚਵਰ, ਵਾਲਾਂ ਜਾਂ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਚੌਰ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਝੁਲਦਾ ਹੈ, ੨੬੯:੨
ਛਉਨਾ— ਬਾਲਕ, ਬੱਚਾ, ੭੨:੧
ਛਕਵਾਰੀ— ਸਜੀ ਫੱਬੀ ਮੁਟਿਆਰ, ੧੭:੪
ਛਟਕਤ— ਸਿਰ ਮਾਰਨਾ, ਪਟਕਾਉਣਾ, ੮੦:੧
ਛਤਰ— ਸਿਰ ਤੇ ਝੁਲਣ ਵਾਲਾ ਛਤ੍ਰ, ੨੧੧:੪
ਛਤ੍ਰ— ਦੇਖੋ ਛਤਰ, ੭੮:੧; ੧੪੫:੨; ੧੫੩:੨; ੨੫੩:੧
ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ— ਛਤ੍ਰਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਾਜਾ, ੧੭:੪; ੭੮:੧, ੪; ੧੧੯:੩
ਛਤ੍ਰਧਾਰੀਓ— ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ, ੨੫੫:੧
ਛਤ੍ਰਨੇਰ— ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ੨੬੪:੧
ਛਤ੍ਰੀ— ਖਤਰੀ, ਕਸ਼ਤਰੀ, ੧੫:੩; ੧੪੫:੨
ਛਤ੍ਰੀਅਨ— ਖਤਰੀਆਂ ਨੇ, ੧੮੫:੧
ਛਪਾਕਰ— ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੨੬੪:੧
ਛਬਿ— ਸ਼ੋਭਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ੨੧੫:੧
ਛਬੀ— ਸ਼ੋਭਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ੨੬੪:੧
ਛਯੰ— ਨਾਸ਼, ਮੌਤ, ੧੪੪:੧
ਛਲ— ਕਪਟ, ਧੋਖਾ, ੧੭:੪; ੨੦:੪; ੧੬੯:੨²; ੧੭੦:੨; ੧੭੩:੪; ੧੭੭:੩
ਛਲਯਾ— ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੫੩:੧
ਛਾਇਓ— ਪਸਰਿਆ, ੨੫੦:੪
ਛਾਇਆ— ਛਾਂ, ੭੮:੧; ੧੭੦:੨
ਛਾਛ— ਲੱਸੀ, ੨੬੪:੧
ਛਾਪਸੀ— ਗਰਮ ਠੱਪੇ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਛਾਪੇ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ, ੯੦:੩
ਛਾਲਾ— ਮ੍ਰਿਗ ਛਾਲ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ, ੧੭:੪; ੧੧੯:੩
ਛਿਤ— ਰਾਜ, ਭੂਮੀ, ੧੧:੩; ੭੨:੧; ੨੫੩:੧
ਛਿਤੰ— ਰਾਜ ਭਾਗ, ੧੪੫:੨; ੧੫੨:੧
ਛਿਤਸ— ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ੬੪:੩
ਛਿਤੇ— ਧਰਤੀ ਤੇ, ੫੨:੩; ੨੧੧:੪
ਛਿਦ੍ਰ— ਛੇਕ, ਗਲੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ੧੧੨:੪; ੧੬੯:੨; ੧੭੦:੨; ੧੭੩:੪²; ੧੭੭:੩
ਛਿਨ— ਛਿੰਣ, ਪਲ ਮਾਤਰ, ੧੦:੩
ਛਿਨਾਇ— ਖੋਹ ਕੇ, ੨੦:੪

ਛਿਪਾਇ— ਲਕੋ ਲੈਣਾ, ੧੩:੨

ਛਿਪਾਏ— ਛਿਪਾਉਣਾ, ੧੫੩:੨

ਛੀਨ— ਖੋਹ, ੧੧:੩; ੧੩:੨; ੭੧:੪

ਛ਼ੀਰ— ਖੀਰ, ਦੁੱਧ, ੨੬੪:੨

ਛੀਰਾਵਧ— ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ, ੨੬੪:੧

ਛੁਦ੍ਰ— ਛੋਟਾ, ੪੦:੩; ੧੭੭:੩

ਛੇਦ— ਛੇਕ, ਗਲੀ, ੧੪੪:੧; ੧੭੫:੧

ਛੈਲ— ਨੌਜਵਾਨ, ਬਾਂਕਾ, ੧੭:੪; ੧੧੯:੩

ਛੋਭੰ— ਚੋਭ, ਦੁੱਖ, ੯੮:੨

ਜਸ— ਸ਼ੋਭਾ, ਯਸ਼, ੩੨:੩; ੨੦੪:੧

ਜਹ— ਜਿਥੇ, ੨੬੮:੧, ੨; ੪; ੨੭੦:੧; ੪; ੨੭੧:੨

ਜਹਾਂ— ਜਿਥੇ, ਇਥੇ, ੨੬੬:੩

ਜਹਾਨੁ— ਦੁਨੀਆ, ੨੫:੪

ਜਕ— ਜ਼ਕ, ਅਗਨੀ ਦਾ ਭਾਂਬੜ, ੮੯:੪

ਜਗ— i. ਜਗਤ, ਦੁਨੀਆ, ੨੭:੪; ੭੩:੩; ੨੨੪:੨; ੨੫੦:੪
ii. ਯੱਗ, ੪੩:੪; ੧੩੨:੩; ੧੪੦:੨

ਜੰਗ— ਯੁੱਧ, ਲੜਾਈ, ੧੦੭:੪

ਜਗਤ— ਦੁਨੀਆ, ੨੦:੨; ੩੨:੨; ੩੬:੧; ੩੭:੩; ੭੫:੧; ੧੯੨:੨

ਜਗਦੀਸ— ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼, ਮਾਲਕ, ੭੯:੪; ੨੦੧:੨

ਜਗਮਗਤ— ਜਗਮਗਾਉਂਦਾ, ੨੭੧:੩

ਜਗੁ— ਜਗਤ, ੩੦:੪

ਜੱਛ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਵਜੰਤ੍ਰੀ, ੭:੨; ੧੨:੧; ੮੬:੨; ੧੦੯:੪; ੧੧੧:੨; ੧੩੬:੩; ੧੪੭:੨; ੧੪੯:੪; ੧੫੦:੨; ੧੫੬:੧; ੧੬੮:੩; ੧੮੩:੩; ੧੮੫:੧; ੧੮੮:੨; ੨੪੯:੧; ੨; ੨੫੭:੩

ਜਟਾਧਾਰੀ— ਜ਼ਟਾਂ ਵਾਲੇ, ਲੰਮੇ ਕੁੰਡਲਦਾਰ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੇ, ੧੫:੧; ੭੫:੨

ਜਤ— ਜਤ ਰਖਣ ਵਾਲੇ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ੨੪:੩

ਜਤਸ— ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਜਤੀ, ੬੮:੧

ਜੰਤੁ— ਜੀਵ, ੧੬੯:੩; ੨੩੩:੩; ੨੩੯:੪

ਜਤਨ— ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ੧੨੯:੩

ਜਤੀ— ਜਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ੧੪:੩; ੧੭:੩; ੨੧:੧; ੨੪:੩; ੭੮:੧; ੮੫:੧

ਜਤੀਲੀ— ਜਿਤਣ ਵਾਲੀ, ੨੨੮:੧

ਜੰਤ੍ਰ— ਤਵੀਤ, ੧੧੭:੨; ੧੬੫:੧; ੧੭੦:੧; ੧੭੭:੨; ੧੮੧:੩; ੧੮੪:੩; ੨੫੮:੩; ੨੬੦:੪; ੨੬੬:੪

ਜਥਾ— ਜਿਵੇਂ, ੨੩੧:੪

ਜਦਪਿ— ਭਾਵੇਂ, ੨੩੧:੩

ਜਨ— ਲੋਕ, ੧੨੮:੩

ਜਨਮ— ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ, ੩੧:੧; ੧੨੩:੧; ੧੨੪:੪; ੧੮੧:੧; ੧੮੬:੧; ੧੯੮:੧
ਜਨਮੰ— ਜਨਮ, ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ, ੯੧:੩; ੯੩:੩; ੯੪:੨; ੧੦੦:੩
ਜੰਪਹਿ— ਜਪਦੇ, ਸਿਮਰਦੇ, ੧੪੯:੪
ਜਪਤ— ਜਪਦੇ ਹਨ, ੧੩੮:੪; ੧੯੬:੪; ੨੨੦:੩; ੨੭੧:੪
ਜੰਪਤ— ਜਪਦੇ ਹਨ, ੧੪੧:੧; ੧੫੭:੨
ਜੰਪ— ਜਪਿਆ, ਸਿਮਰਿਆ, ੧੫੯:੨
ਜਪਿਓ— ਜਪਿਆ, ੧੧:੨; ੨੫੧:੪
ਜਪੈ— ਜਪਦੇ ਹਨ, ੧੫੮:੧
ਜਪੈਗੇ— ਜਪਣਗੇ, ੨੭:੧
ਜਪੋ— ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਜਾਪ ਕਰੋ, ੬੨:੨
ਜਮ— ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਨੌਕਰ ਜੋ ਜੀਵ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੮:੩; ੭੫:੧; ੨੬੧:੩
ਜਮਜਾਲ— ਜਮਾਂ ਦਾ ਜਾਲ, ਫਾਹੀ, ੭:੧; ੨੬੩:੧
ਜਮਦੂਤ— ਦੇਖੋ ਜਮ, ੭੪:੩
ਜਮਾਂ— ਅਕਾਸ਼, ਅੰਬਰ, ੫੩:੪; ੬੬:੨; ੧੪੩:੩; ੧੬੬:੧
ਜਮਾਨ— ਅਕਾਸ਼, ੨੪:੨; ੧੬੪:੨; ੨੪੭:੩
ਜਮਾਨੇ— ਜ਼ਮਾਨਾ, ਵਕਤ, ੨੨੭:੩
ਜਮੀਨ— ਧਰਤੀ, ੨੪:੨; ੧੪੩:੩; ੨੪੩:੩; ੨੭੧:੪
ਜਯ— ਜਿੱਤ, ਜੈ, ੧੮੧:੧
ਜਯੰਤੀ— ਜਿੱਤਦੀ, ੨੧੫:੩; ੨੨੦:੨; ੨੨੪:੩
ਜਯੰਤੇ— ਜਿੱਤੇ, ੨੧੭:੨
ਜੱਯਾ— ਜਾਏ, ਬੱਚੇ, ੭੨:੨; ੭੩:੧; ੨
ਜਰ— ਜਰੀ, ਸੋਨਾ, ੨੨:੧
ਜਰਤ— ਜੜੇ ਹੋਏ, ਮੜੇ ਹੋਏ, ੮੯:੧
ਜਰਾ— ਬੁੱਢਾਪਾ, ੧੧੪:੩
ਜਰੇ— ਜੜੇ ਹੋਏ, ੨੨:੧; ੮੪:੪
ਜਲ— ਪਾਣੀ, ੧:੨; ੪:੪; ੨੭:੨; ੪੫:੩; ੭੩:੩; ੮੮:੩; ੮੯:੧; ੪; ੧੩੯:੩; ੨੩੬:੪; ੨੪੧:੧; ੨੪੩:੩; ੨੪੬:੩; ੨੭੧:੧
ਜਲਸ— ਜਲ ਵਿਚ, ੬੩:੧
ਜਲਜੋਗਨ— ਜਲ ਦੀਆ ਜੋਗਨੀਆਂ, ਭਿਆਨਕ ਜਲ ਜੀਵ ਆਦਿ, ੨੪੮:੧
ਜਲੰ— ਜਲ ਵਿਚ, ੧੫੧:੨; ੨੧੬:੪
ਜਲੇ— ਜਲ ਵਿਚ, ੫੧:੧; ੧੮੮:੪; ੧੯੩:੩; ੧੯੬:੪
ਜਲੇਰੁ— ਜਲ ਵਾਸੀ, ੧੪੧:੩
ਜੜ— ਮੂਰਖ, ੮੩:੩
ਜਾਇ— ਜਾਂਦੀ, ੨੩੮:੧; ੨੪੧:੩
ਜਾਈ— ਜਾ ਸਕਦੀ, ੯੩:੧
ਜਾਈਅਤੁ— ਜਾਈਏ, ੨੬੬:੩
ਜਾਸ— ਜਿਸ, ੧੫੧:੪

ਜਾਹਿ— ਜਿਸ ਦਾ, ੪:੪; ੧੫੦:੧; ੨੩੩:੩
ਜਾਹਿਗੇ— ਜਾਣਗੇ, ੮੮:੧; ੨
ਜਾਕੀ— ਜਿਸ ਦੀ, ੨੫੮:੩
ਜਾਕੇ— ਜਿਸ ਦੇ, ੭੪:੪; ੮੦:੧
ਜਾਕੋ— ਜਿਸ ਨੂੰ, ੧੮੧:੩; ੧੮੨:੧; ੧੯੦:੧; ੧੯੧:੨; ੧੯੯:੧; ੨੩੩:੨; ੨੬੨:੨
ਜਾਚਕ— ਇੱਛਕ, ਜਾਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੬:੪
ਜਾਤ— ਜਾਤੀ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, (1) ੪:੧; ੮:੧; ੮੫:੨; ੧੨੩:੧; ੧੨੪:੨; ੪; ੧੨੫:੧; ੧੬੩:੩; ੧੭੫:੪; ੧੮੦:੨; ੨੩੭:੧; ੨੩੮:੩; ੨੫੮:੩
(2) **ਜਾਂਦੇ**, ੨੨:੨; ੩; ੨੩:੩
ਜਾਤੰ— ਜਾਤ-ਪਾਤ, ੯੧:੩; ੯੪:੨; ੧੦੧:੩; ੧੦੪:੩
ਜਾਤਾ— ਜਾਣਿਆ, ੧੯੮:੧
ਜਾਤਿ— ਜਾਤ-ਪਾਤ, ੧੪੫:੧; ੧੪੯:੧; ੧੬੭:੧; ੧੮੨:੧; ੧੮੬:੧; ੧੮੯:੪; ੧੯੧:੩
ਜਾਤੇ— ਜਾਤ-ਪਾਤ, ੯੮:੩
ਜਾਨ— (1) ਜਾਨਣਾ, ਜਾਣਕੇ, ੧੨:੩; ੫੦:੧; ੯੩:੧
(2) ਪ੍ਰਾਣ, ੨੬੧:੩
(3) ਮਾਨੋ, ਮੰਨ ਲਓ, ੨੬੯:੨
(4) ਵਾਕਿਫ਼, ੨੪੭:੩
ਜਾਨਹੀ— ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ੧੮੩:੧
ਜਾਨੰਤ— ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ੨੩੩:੩
ਜਾਨਬੋ— ਜਾਣੋ, ੮੫:੪
ਜਾਨਾ— ਜਾਣਿਆ, ੨:੨
ਜਾਨੀ— ਜਾਣੀ, ੭:੪; ੭੨:੪; ੨੩੮:੧
ਜਾਨੀਅਤੁ— ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ, ੭੨:੧
ਜਾਨੀਐ— ਜਾਣੋ, ੧੬੧:੧; ੧੬੨:੪; ੧੬੪:੩; ੧੬੬:੩; ੧੭੬:੧; ੧੮੨:੨; ੪; ੧੮੬:੩; ੧੯੭:੧
ਜਾਨੇ— ਜਾਣੇ, ੧੦੮:੧
ਜਾਨੈ— ਜਾਣੇ, ੧੮੮:੨; ੨੫੪:੩
ਜਾਪ— ਸਿਮਰਨ, ਜਾਪ, ੨੦:੩; ੪੫:੩; ੮੪:੨; ੧੩੮:੪; ੧੮੪:੧; ੧੯੬:੪; ੨੭੧:੪
ਜਾਪਸ— ਜਪਦੇ, ਸਿਮਰਦੇ, ੧੭੯:੨
ਜਾਪਸੀ— ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੯੦:੧
ਜਾਪਹੀ— ਜਪਦੇ ਹਨ, ੧੮੪:੧
ਜਾਰੇ— ਜਲਾਏ, ਸਾੜੇ, ੮੯:੪
ਜਾਲ— ਮੱਛੀਆਂ ਜਾਂ ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਜਾਲ, ੧੯:੪; ੭੫:੧
ਜਾਲਪਾ— ਕਾਲਿਕਾ ਜਾਂ ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ੨੨੪:੩
ਜਿਉਂ— ਜਿਵੇਂ, ੮੮:੪
ਜਿਸ— ਜਿਹ, ੨:੨; ੩:੨; ੪:੧; ੨; ੫:੨; ੮:੧; ੯:੩; ੧੦:੩; ੩੪:੩; ੩੫:੧;

੩੬:੧; ੩੭:੧; ੩੮:੧; ੭੪:੧; ੧੨੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੨੮:੧; ੪; ੧੪੨:੪; ੧੪੩:੨; ੪; ੧੪੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੪੬:੧; ੧੪੯:੨; ੪; ੧੫੧:੧; ੧੫੨:੪; ੧੫੩:੧; ੨; ੩; ੧੫੪:੪; ੧੫੫:੧; ੨; ੪; ੧੫੬:੪; ੧੫੭:੩; ੧੫੭:੪; ੧੫੮:੧; ੧੫੯:੧; ੧੮੨:੨; ੧੮੩:੧; ੧੮੪:੧; ੧੮੬:੩; ੧੯੨:੨; ੧੯੩:੩; ੨੩੨:੪; ੨੩੭:੧; ੨; ੩; ੨੩੮:੧; ੪; ੨੩੯:੨; ੩; ੨੪੦:੩; ੨੪੧:੨; ੩; ੨੪੨:੧; ੨੫੦:੪; ੨੭੧:੪; ੨੭੨:੨

ਜਿਣੰ— ਜਿੱਤਣਾ, ਸਰ ਕਰਨਾ, ੨੧੩:੪

ਜਿਤ— ਜਿਸ ਨੂੰ, ੨੪੨:੪

ਜਿੱਤਯਾ— ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ, ਜੇਤੂ, ੨੫੩:੩

ਜਿਤੇ— (1) ਜਿੱਤਿ, ੨੧੪:੨
(2) ਜਿੰਨੇ, ੨੭:੨

ਜਿਨ— ਜਿਸ ਨੇ, ੨੯:੪

ਜਿਨੈ— ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ, ੨੫੫:੪

ਜਿਮ— ਜਿਵੇਂ, ੨੩੧:੨

ਜਿਮੀ— ਜ਼ਮੀਨ, ਧਰਤੀ, ੫੩:੩; ੬੬:੧; ੧੬੪:੨; ੧੬੬:੧

ਜਿਵੇਂ— ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ੨੨੦:੩

ਜੀਤ— ਜਿੱਤ, ੨੩:੧

ਜੀਵ— ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ, ੨੭:੨; ੨੨੩:੩; ੨੩੯:੪

ਜੀਵਤ— ਜੀਉਂਦਾ, ੨੦੩:੧

ਜੁਅੰ— ਜੋੜ ਕੇ, ਮਿਲਾ ਕੇ, ੧੪੧:੧; ੧੪੯:੪

ਜੁਆਂ— ਜਵਾਨ, ੧੧੪:੩

ਜੁਆਲਾ— ਅਗਨੀ, ੨੦:੨

ਜੁਗ— ਯੁੱਗ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਯੁਗ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਸਤਿਯੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਕਲਯੁਗ; ੮੧:੩

ਜੁਗੰ— ਦੇਖੋ ਜੁਗ, ੧੫੫:੨

ਜੁਗਣ— ਦੋ, ਦੋ, ਜੁੜਕੇ, ੧੪੧:੧

ਜੁਗਤੰ— ਵਿਧੀ, ਜੁਗਤੀ, ੧੧੦:੩

ਜੁਗਤਾ— ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ, ੧੯੫:੩

ਜੁਗਨ— ਯੁੱਗਾਂ, ਯੁੱਗ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੭੬:੪

ਜੁਗਾਦਿ— ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ, ੨੨੪:੪; ੨੨੮:੪

ਜੁਗੀਆ— ਜੋਗੀ, ੨੪੨:੨

ਜੁਤੰ— ਸਹਿਤ, ਜੋੜਨਾ, ੧੪੯:੧

ਜੁਧ— ਯੁੱਧ, ਜੰਗ, ਲੜਾਈ, ੨੧੫:੨; ੨੫੩:੩

ਜੁਧੰ— ਯੁੱਧ, ੨੪੦:੨

ਜੂਹ— ਸਮੂੰਹ, ੧੪੧:੧

ਜੇ— ਜਿਹੜੇ, ੨੮:੪; ੧੭੯:੩

ਜੇਤੇ— ਜਿੰਨੇ, ੭੨:੪; ੧੯੭:੧

ਜੇਬ— ਸ਼ੋਭਾ, ਸ਼ਾਨ, ੧੮੮:੨

ਜੇਰ— ਪਸ਼ੂ ਜੇਰ ਰਾਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੫੧:੧

ਜੇਰਜ— ਜੇਰ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ, ੧੪੮:੩

ਜੈ— ਜਿੱਤ, ਪ੍ਰਸੰਨਾ, ਮਹਿਮਾ, ੧੫੭:੨; ੨੧੧:੪[2]; ੨੧੨:੪[2]; ੨੧੩:੪[2]; ੨੧੫:੪[2]; ੨੧੬:੪[2]; ੨੧੭:੪[2]; ੨੧੮:੪[2]; ੨੧੯:੩[2]; ੨੨੦:੪[2]; ੨੨੧:੪[2]; ੨੨੨:੪[2]; ੨੨੩:੪[2]; ੨੨੪:੪[2]; ੨੨੫:੪[2]; ੨੨੬:੪[2]; ੨੨੭:੪[2]; ੨੨੮:੪[2]; ੨੨੯:੪[2]; ੨੩੦:੪[2];

ਜੈਸੇ— ਜਿਵੇਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ੮੨:੧; ੮੭:੧; ੨; ੩

ਜੈਤ— ਜਿੱਤ, ੨੭:੩

ਜੋ— ਜਿਹੜੇ, ੨੯:੧; ੭੮:੩; ੭੯:੨; ੮੦:੩; ੮੩:੩; ੮੪:੧; ੩; ੨੫੪:੨

ਜੋਊ— ਜਿਹੜੇ, ੧੬੦:੩

ਜੋਕ— ਗੰਦਾ ਖ਼ੂਨ ਚੂਸਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕੀੜਾ, ੮੦:੩

ਜੋਗ— ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ੧੫:੧; ੨੦:੩; ੨੧:੧; ੪੨:੨; ੧੧੦:੨; ੩; ੧੧੫:੧; ੧੨੬:੩; ੧੨੮:੪; ੧੨੯:੩; ੧੩੫:੧; ੧੩੬:੨; ੧੩੯:੧; ੧੫੫:੨; ੨੦੪:੨; ੨੧੦:੧; ੨੧੫:੩; ੨੧੭:੨; ੨੫੪:੨; ੨੬੦:੪; ੨੬੪:੩[2]

ਜੋਗੀ— ਯੋਗੀ, ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੭:੩; ੭੫:੨; ੭੮:੧; ੮੫:੧; ੨੫੪:੨

ਜੋਗੀਆ— ਦੇਖੋ ਜੋਗੀ, ੮੨:੧

ਜੋਤ— ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੋਸ਼ਨੀ, ਜੋਤਿ, ੮:੩; ੧੮੬:੩

ਜੋਤਿ— ਦੇਖੋ ਜੋਤ, ੧:੪; ੮੫:੪; ੧੪੯:੧; ੧੬੬:੧; ੨੨੬:੧; ੨੨੮:੧

ਜੋਧ— ਜੋਧਾ, ਸੂਰਬੀਰ, ੨੧੪:੨

ਜੋਪੈ— ਜੇਕਰ, ੮੪: ੨

ਜੋਬਨ— ਜੁਆਨੀ, ੧੯:੪

ਜੋਨ— ਜਿਹੜੇ, ੨੮:੧; ੨੨੦:੨; ੨੬੫:੩

ਝਮਕਨਿ— ਲਿਸ਼ਕਾਰਾਂ, ਚਮਕ, ੨੧੮:੨; ੨੨੮:੨

ਝਮਕੈ— ਲਿਸ਼ਕ, ੨੧੩:੩

ਝੁਲੰਤ— ਝੁਲਦੀ ਹੈ, ਚਲਦੀ ਹੈ, ੧੩੦:੨

ਝੂਲਕੈ— ਝੂਲਣਾ, ੨੬੪:੩

ਟਾਰੈ— ਟਾਲਣਾ, ਨਾ ਦੇਣਾ, ੨੧੭:੨

ਠਉਰ— ਟਿਕਾਣਾ, ਥਾਂ, ੧੪:੩; ੨੦:੪; ੮੧:੩; ੧੬੪:੪; ੧੮੧:੪; ੧੮੨:੨; ੧੮੪:੪; ੧੮੮:੪

ਠਗ— ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹਥਿਆਉਣ ਵਾਲੇ, ੮੩:੩

ਠਟਸ— ਪੂਜਣਾ, ੬੫:੪

ਠਟੀਅੰ— ਰਚਿਆ ਹੈ, ੧੪੨:੪

ਠਾਂਢੇ— ਖੜੇ, ੭੫:੩; ੮੧:੧

ਠਾਨੀਅਤੁ— ਮੰਨਣਾ, ਧਾਰਨਾ, ੭੨:੩
ਠੌਰ— ਟਿਕਾਣਾ, ੮:੪; ੪੫:੨; ੨੧੯:੩; ੨੬੬:੩

ਡੰਡ— ਪਹਿਲਵਾਨਾ ਦੀ ਕਸਰਤ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਡੰਡ, ੭੯:੨
ਡੰਡਧਾਰੀ— ਸੰਨਿਆਸੀ, ੮੨:੩
ਡੰਡੀ— ਡੰਡਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਸੰਨਿਆਸੀ, ੧੫:੨
ਡੰਡੋਤ— ਲੰਮੇਂ ਪੈ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ/ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ, ੭੯:੨
ਡਵੰਕੇ— ਡਮ ਡਮ ਕਰਕੇ ਵੱਜਣਾ, ੨੧੩:੧
ਡਾਰਹੀਂ— ਕਰਨਾ, ੮੩:੩
ਡਾਰਿ— ਦੇਖੋ ਡਾਰਹੀ, ੮੩:੩²
ਡਾਰਿਓ— ਪੈਣਾ, ੭੯:੩
ਡਾਰੈ— ਚਲਣਾ, ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰਨਾ, ੨੪੪:੧
ਡਾਵਰੂ— ਡਮਰੂੰ, ੨੧੩:੧
ਡਿਗਤ— ਡਿਗਦੇ ਹਨ, ੨੦:੩
ਡੁਕਡੁਕੀ— ਡੁਗਡੁਗੀ, ੨੨੮:੩
ਡੂਬਤ— ਡੁੱਬਣਾ, ੮੯:੧
ਡੂਬੇ— ਡੁੱਬ ਗਏ, ੮੩:੪
ਡੋਲਤ— ਡੋਲਦੇ ਹਨ, ੭੧:੨; ੨੪੭:੪
ਡੋਲਬੇ— ਡੋਲਦਾ, ਉਡਦਾ, ੮੪:੩

ਢੁਰਹਿ— ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ੨੬੨:੨
ਢੋਲ— ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਸਾਜ਼, ਢੋਲ, ਨਗਾਰਾ, ੨੩:੧

ਤਉ— ਤਾਂ ਵੀ, ੨੩੧:੪
ਤਉਨ— ਤਿਸ ਦਾ, ਉਸੇ ਦਾ, ੧੯੩:੧
ਤਊ— ਤਾਂ ਵੀ, ੨੪੮:੨
ਤਹ— ਜਿਥੇ, ੨੬੮:੧; ੨; ੪; ੨੭੦:੧²; ੪; ੨੭੧:੨
ਤਜ— ਛੱਡ ਤਿਆਗ, ੨੨੩:੩
ਤਜੱਯਾ— ਤਿਆਗਣ, ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ, ੭੨:੨
ਤਜਿ— ਤਿਆਗ ਕੇ, ੧੫੯:੧
ਤਤ— ਸਾਰ, ਨਿਚੋੜ, ਤਤ੍ਵ, ੨੦੬:੨; ੨੭੦:੧
ਤੰਤ— ਤੰਤ੍ਰ, ਯਤਨ, ੨੦੫:੨; ੨੩੧:੪
ਤੰਤ੍ਰ— ਹਿੰਦੂਆ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਸਨਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਗੁਪਤ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ੧੦੪:੪; ੧੧੭:੧; ੧੬੫:੧; ੧੬੯:੩; ੧੭੦:੧; ੧੭੭:੨; ੧੮੧:੩; ੧੮੪:੩; ੨੬੦:੪
ਤਦਪਿ— ਤਾਂ ਵੀ, ੧੨੯:੪; ੧੩੧:੪; ੧੩੪:੪; ੧੩੯:੨; ੪
ਤਨ— ਸਰੀਰ, ੪੫:੪; ੮੪:੧; ੨੪੧:੧; ੨੪੭:੨; ੨੪੮:੨; ੨੭੧:੧
ਤਨਿ— ਸਰੀਰ, ੧੨੯:੧

ਤਨੈ— ਸਰੀਰ ਤੇ, ੪੬:੨
ਤਪ— ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾ, ੧੫੮:੩
ਤਪਸਤਪੀ— ਸੂਰਜ, ੧੭੯:੩
ਤਪਸਪਤੀ— ਤਪਸਵੀ, ਸੂਰਜ, ੧੭੯:੨
ਤਪਸਿਆ— ਤਪ ਸਾਧਨਾ, ੭੬:੩; ੨੫੪:੪
ਤਪਸੀ— ਤਪਸਵੀ, ੭੬:੩
ਤਪਤ— ਤਪਦੇ ਹਨ, ਕਸ਼ਟ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੭੬:੨; ੨੨੦:੩
ਤਪੰਤ— ਤਪਦੇ ਹਨ, ੯੦:੪
ਤਪੈ— ਤੁਪਦਾ ਹੈ, ਕਸ਼ਟ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ੧੫੮:੨
ਤਪੁ— ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾ, ੧੪੧:੩
ਤਪੋ— ਤਪ ਕਰੋ, ੬੨:੩; ੨੫੨:੧
ਤਬੈ— ਤਦੋਂ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ, ੨੨੦:੧
ਤਰ— (1) ਹੇਠਾਂ, ੧੮੪:੧; ੧੮੬:੩
(2) ਬ੍ਰਿਛ, ਰੁੱਖ, ੨੫੯:੧
ਤਰਕ— (1) ਵਿਚਾਰ, ੨੦੩:੨
(2) ਹੁਜਤਬਾਜ਼ੀ, ੨੨੦:੩
ਤਰੰਗ— ਲਹਿਰ, ੮੩:੩²
ਤਰਤ— ਤਰਦੇ ਹਨ, ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੭੧:੪; ੮੧:੪; ੮੪:੪
ਤਰੱਯਾ— ਤਰਨ ਵਾਲਾ, ੭੩:੩
ਤਰਵਰ— ਦਰਖਤ, ੭੧:੨
ਤਲੇ— ਥਲੇ, ੨੧੯:੩
ਤਵਨ— ਤਿਸਦਾ, ੨੦੬:੨
ਤਾ— ਤਾਂ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪
ਤਾਸ— ਤਿਸ, ੧੩੪:੪; ੧੩੯:੨; ੨੩੮:੨; ੩
ਤਾਸੁ— ਤਿਸ, ੧੩੩:੪
ਤਾਂਹਿ— ਤਿਸਨੂੰ, ੭੧:੩; ੭੨:੩; ੭੩:੧; ੨; ੪; ੭੪:੪; ੨੩੩:੪; ੨੫੬:੪
ਤਾਹੀ— ਤਿਸ ਨੂੰ, ੮੭:੪²; ੮੮:੪²; ੨੫੭:੪
ਤਾਕੀ— ਤਿਸ ਦੀ, ਉਸ ਦੀ, ੨੫੮:੩
ਤਾਕੈ— ਤਿਸ ਦੇ, ਉਸ ਦੇ, ੯੩:੩
ਤਾਕੋ— ਤਿਸ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ, ੯੩:੨
ਤਾਤ— ਪਿਤਾ, ੪:੨; ੮:੧; ੧੪੯:੨; ੧੬੩:੩; ੧੬੭:੨; ੧੭੧:੧; ੧੮੨:੧
ਤਾਤੰ— ਪਿਤਾ, ੧੦੧:੩
ਤਾਪ— ਕਸ਼ਟ, ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਤਪਸਿਆ ਕਾਰਨ ਕਸ਼ਟ, ੨੦:੩; ੪੨:੨; ੪੫:੪; ੪੬:੨; ੮੪:੧; ੧੩੯:੩; ੧੪੪:੨; ੧੫੮:੨; ੩
ਤਾਪਸ— ਤਪ ਕਰਨਾ, ੧੪੧:੩
ਤਾਪਸੀ— ਤਪਸਵੀ, ੯੦:੪; ੧੧੦:੨
ਤਾਪਨਾ— ਕਸ਼ਟ, ਪੀੜਾ, ੮੪:੧; ੧੪੬:੩
ਤਾਮਸੀ— ਕ੍ਰੋਧੀ, ੧੧੦:੧

ਤਾਮੇ— ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਖਾਜਾ, ੧੦੬:੪
ਤਾਰੀ— ਸਮਾਧੀ, ਤਾੜੀ, ੮੨:੨
ਤਾਰੇ— ਪਾਰ ਲੰਘਾਏ, ੨੫੧:੪
ਤਾਲ— ਤਲਾ, ਸਰੋਵਰ, ੭੪:੧
ਤਿਆਗ— ਛੱਡਣਾ, ੨੫:੪; ੧੧੪:੪
ਤਿਹ— ਤਿਸ, ੧੯੯:੪; ੨੫੦:੪
ਤਿਹਾਰੀ— ਤੁਹਾਡੀ, ਆਪਣੀ, ੨੬੪:੪; ੨੬੫:੪; ੨੬੬:੪
ਤਿਹਾਰੈ— ਤੁਹਾਡੇ, ੨੫੧:੩
ਤਿੰਦੂਆ— ਜਲ-ਜੀਵ ਤੰਦੂਆ, ੭੪:੧
ਤਿਨ— ਤਿਸ, ੨੯:੪; ੨੫੧:੪
ਤਿਨੈ— ਤਿਸ ਨੇ, ੨੫੫:੪
ਤਿਨੋ— ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ੭੨:੪
ਤਿੱਬਤੀ— ਤਿੱਬਤ ਵਾਸੀ, ੨੫੫:੩
ਤਿਲਕ— ਜਸ ਜਾ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਟਿੱਕਾ, ੩੨:੩
ਤਿਲੰਗੀ— ਤਿਲੰਗਾਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਲ ਤਾਮਲਨਾਡੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਵਾਸੀ, ੨੫੪:੪
ਤੀਰਥ— ਪਵਿਤਰ ਸਥਾਨ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਲੋਕ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ੨੪:੧; ੪੩:੩; ੧੩੨:੪; ੧੩੪:੧; ੧੮੫:੨;੨੫੨:੧
ਤੁ— ਤਾਂ, ੨੨:੪
ਤੁਅੰ— ਤੈਨੂੰ, ੬੫:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੫੦:੪; ੨੧੩:੧
ਤੁਅਸਤੰ— ਤੈਨੂੰ ਹੈ, ੧੨੦:੪
ਤੁਹੀ— ਤੂੰ ਹੀ, ੬੩:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੭:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੮:੧; ੨; ੩; ੪; ੬੯:੧²; ੨²; ੩²; ੪²; ੮੪:੨²
ਤੁੰਦ— ਤੇਜ਼, ੨੨੦:੧; ੨੨੧:੧; ੨੨੮:੧
ਤੁਮ— ਤੁਸੀਂ, ੨੩੧:੧
ਤੁਮਹੀ— ਤੁਹਾਡੀ, ੨੪੭:੪
ਤੁਮੈ— ਤੁਹਾਨੂੰ, ੨੪੯:੧
ਤੁਰਕ— ਮੁਗਲ, ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਾਸੀ, ੮੫:੨; ੮੬:੨
ਤੁਰਕਾ— ਤੁਰਕ ਬਣਗੇ, ੧੧:੨
ਤੁਰੰਗ— ਘੋੜੇ, ੨੨:੨
ਤੁਰੰਗਣਿ— ਘੋੜੀ, ੨੨੧:੧
ਤੁਰੰਗੀ— ਘੋੜੀ, ੨੨੨:੨
ਤੂਰ— ਲੰਮੀਆ, ੨੨੧:੨
ਤੇ— ਤੋਂ, ਪਾਸੋ, ੩:੩; ੪:੩; ੧੧:੩; ੨੦:੩; ੨੧:੪; ੨੮:੪; ੩੭:੧; ੭੫:੧; ੭੬:੨²; ੭੭:੪; ੭੯:੩; ੮੪:੧; ੨; ੩; ੪; ੮੭:੧; ੨; ੩; ੪²; ੮੮:੪; ੧੪੬:੧; ੧੮੯:੨; ੧੯੦:੨; ੨੩੫:੩; ੨੪੮:੧³; ੨੫੭:੪; ੨੬੨:੩
ਤੇਊ— ਉਹ ਹੀ, ੧੫੯:੩
ਤੇਜ— ਰੋਸ਼ਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਮਕ, ੩੧:੪; ੭੬:੨; ੮੮:੨²; ੧੨੧:੧; ੩; ੧੨੨:੧; ੧੪੬:੩; ੧੬੬:੪; ੧੭੬:੧; ੨; ੧੮੪:੨; ੨੧੧:੩; ੨੧੩:੧; ੨੧੬:੩;

੨੨੦:੧; ੨੨੨:੩; ੨੨੫:੪; ੨੩੫:੧; ੨੪੦:੪; ੨੫੬:੩; ੨੫੯:੧;
੨੬੦:੨; ੪; ੨੬੧:੪; ੨੬੨:੧; ੨੭੧:੩

ਤੇਤੋ— ਉਹ ਤਾਂ, ੭੨:੨; ੭੩:੨
ਤੇਰਾ— ਤੁਹਾਡਾ, ਆਪਦਾ, ੨੬੬:੨
ਤੇਰੀ— ਤੁਹਾਡੀ, ਆਪ ਦੀ, ੨੫੪:੪; ੨੫੫:੧
ਤੇਰੇ— ਤੁਹਾਡੇ, ੨੫੪:੧; ੨; ੨੬੬:੧
ਤੈਸੇ— ਤਿਵੇਂ, ੮੩:੪; ੮੮:੪
ਤੈਨ— ਤਿਸ ਦੀ, ੨੦੧:੨
ਤੋ— ਤਾਂ, ੭੯:੨
ਤੋਸੋ— ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ, ੨੪੮:੪
ਤੋਹਿ— ਤੁਹਾਨੂੰ, ੨੫੫:੪
ਤੋਰਕੀ— ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ੧੧੬:੧
ਤੋਪਚੀ— ਤੋਪ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੭੯:੧
ਤੋਰਤ— ਤੋੜਦੇ, ੨੬:੨
ਤੋਰਿ— ਤੋੜਨਾ, ੨੫:੩
ਤੋੜਨਹਾਰ— ਤੋੜਨੀ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ, ੨੬:੩
ਤ੍ਰਸਤੰ— ਡਰਨ ਵਾਲਾ, ਡਰਪੋਕ, ੧੨੦:੩
ਤ੍ਰਾਸ— ਡਰ, ੧੨੬:੧; ੪
ਤ੍ਰਾਸੰ— ਡਰ, ੧੦੨:੨
ਤ੍ਰਿਗੰ— ਟੇਡੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪ ਆਦਿ, ੧੪੭:੪
ਤ੍ਰਿਗੁਨ— ਤਿੰਨ ਗੁਣ—ਸਤ, ਰਸ ਤੇ ਤਮ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪
ਤ੍ਰਿਣ— ਘਾਹ ਦੀ ਤਿੜ, ਘਾਹ ਫੂਸ, ੭੨:੨
ਤ੍ਰਿਲੋਕ— ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ੨੮:੧
ਤ੍ਰਿਤੀਆ— ਤੀਸਰਾ, ੧੯੮:੨
ਤ੍ਰੈਣ— ਤਿੰਨਾ ਦਾ, ੨੩੧:੪

ਥਕੇ— ਥੱਕ ਗਏ, ਹਾਰ ਗਏ, ੧੮੭:੩; ੧੯੮:੪; ੧੯੯:੩; ੪; ੨੦੦:੨; ੪;
੨੪੫:੩; ੨੪੯੪
ਥਪੈਂਗੇ— ਬਣਜਾਣਗੇ, ੨੭:੪
ਥਪੋ— ਥਾਪਨ ਕਰੋ, ਪੂਜਾ ਕਰੋ, ੬੨:੨
ਥਲ— ਧਰਤੀ, ਭੋਇੰ, ੧:੨; ੪:੪; ੨੭:੨; ੮੮:੩; ੨੩੬:੪; ੨੪੧:੧; ੨੪੩:੩;
੨੪੬:੩; ੨੭੧:੧
ਥਲੰ— ਧਰਤੀ, ਭੋਇੰ, ੧੪੧:੩
ਥਲਸ— ਥਲ, ਧਰਤੀ, ੬੩:੨
ਥਲੇ— ਥਲ ਵਿਚ, ੫੧:੨; ੧੮੮:੪; ੧੯੩:੩; ੧੬੬:੪
ਥਾਪ— ਥਾਪਣਾ, ਬਨਾਉਣਾ, ੨੭:੨; ੩੪:੨
ਥਾਪਿਓ— ਬਣਾਇਆ, ਥਾਪਿਆ, ਸਿਰਜਿਆ, ੩੪:੨
ਥਾਮ— ਥਾਂ ਟਿਕਾਣਾ, ੧੨੫:੩

ਦਇਆ— ਕਰੁਣਾ, ਰਹਿਮ, ੨੪:੧; ੨੪੬:੪
ਦਇਆ ਨਿਧਿ—ਰਹਿਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ੨੪੩:੪
ਦਇਆਲ— ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੨੨:੪; ੧੪੨:੩; ੧੭੪:੩; ੨੪੩:੪; ੨੪੬:੪; ੨੫੨:੪
ਦਈ— ਦਿੱਤੀ, ੧੫੨:੩
ਦਸ— ਇਕ ਜਮ੍ਹਾ ਨੌ ਬਰਾਬਰ ਦਸ, ੩੧:੨; ੩੨:੪
ਦਹੰਤੀ— ਸਾਜੜ ਵਾਲੀ, ੨੨੦:੨
ਦਹਿਤਾ— ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੪੧:੪
ਦਹਿੰਦਾ— ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੨੬੦:੨
ਦਹੈ— ਸਾੜਦਾ ਹੈ, ੧੮੦:੪
ਦਝੈ— ਸਾੜੇ, ੨੨੩:੩
ਦੰਡ— ਸਜ਼ਾ, ਦੰਡ, ੭੮:੩
ਦੰਡਣ— ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੯੪:੩; ੧੯੫:੨; ੧੯੬:੩; ੨੧੧:੧
ਦੰਡਣਿ— ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੨:੨; ੨੨੫:੨
ਦਮ— (1) ਪੈਸਾ, ਰੁਪਈਆ, ੨੪:੧
(2) ਦਮਨ, ਰੋਕ, ੨੦੫:੧
ਦਮੰਕਣਿ— ਲਿਸ਼ਕਣ, ਚਮਕਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੪:੨
ਦਮੰਕੇ— ਵੱਜ ਰਹੀ, ੨੨੧:੩; ੨੨੮:੩
ਦਮਕੈ— ਚਮਕੇ, ੨੧੩:੩
ਦਯਾਲ— ਦਇਆਲ, ਮਿਹਰਵਾਨ, ੧੮੯:੩; ੧੯੦:੪; ੧੯੪:੨
ਦਲ— ਟੋਲਾ, ਜਥਾ, ੨੧੧:੧; ੨੨੫:੩; ੨੪੪:੧
ਦਲਤ— ਦਲਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ੭੮:੨; ੨੫੫:੩
ਦਲੀਪ— ਇਕ ਪੌਰਾਣਿਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਂ, ੭੮:੩
ਦਲੈਂਗੇ— ਦਲਣਗੇ, ਦਰੜਣਗੇ, ੨੫:੧
ਦਵਯਾ— ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾ, ੨੬:੪; ੨੫੩:੨[2]; ੩
ਦਾ— ਸਬੰਧਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ, ਕਾ ਦਾ ਸਮਾਨਾਂਤਰ, ੯੨:੪[2]; ੧੬੧:੪; ੧੬੨:੪
ਦਾਊ— ਦਾਅਪੇਚ, ੧੭੮:੪
ਦਾਹਤ— ਸਾੜਦਾ ਹੈ, ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੨੪੪:੧
ਦਾਗ— ਕਲੰਕ, ੧੪੫:੪; ੧੬੭:੪
ਦਾਤਾ— ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੧੮:੪; ੧੯:੧; ੧੨੦:੧; ੧੨੨:੪; ੧੯੦:੩; ੧੯੧:੪; ੨੦੫:੨; ੨੧੦:੧; ੨੩੨:੩; ੨੩੫:੨; ੨੩੬:੨; ੨੫੩:੪; ੨੫੯:੪
ਦਾਦਰ— ਡੱਡੂ, ੮੧:੧
ਦਾਨ— ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰਥ ਜਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਸਤੂ, ਪੈਸਾ ਆਦਿ ਦੇਣਾ, ੧੧:੩; ੨੪:੧; ੨੮:੨; ੪੩:੩; ੧੩੫:੩; ੧੩੬:੪; ੧੪੦:੨; ੨੫੨:੨; ੨੫੩:੨
ਦਾਨਵ— ਦੈਂਤ, ਰਖਸ਼, ੨੭:੧; ੭੫:੪; ੧੮੭:੧; ੨੩੦:੧; ੨੪੯:੧
ਦਾਨਵਾਨ— ਦਾਨਵਾਂ, ਦੈਂਤਾਂ, ੧੩:੧
ਦਾਨਵੀ— ਰਾਖਸ਼ੀਂ, ੧੧੧:੧, ੨੧੨:੩

ਦਾਨੋ— ਦਾਨਵ, ਰਾਖਸ਼, ੯੦:੧; ੧੮੫:੧; ੧੮੮:੨
ਦਾਬਿਤ— ਦੱਬਦੇ, ੭੮:੨
ਦਾਮਨ— ਬਿਜਲੀ, ੨੨੮:੨
ਦਾਮਨਾ— ਰੱਸੀ ਜਾਂ ਫੰਧੇ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣਾ, ਠੱਗੀ, ੭੯:੪
ਦਾਮਨੀ— ਬਿਜਲੀ, ੭੬:੧; ੨੧੪:੨; ੨੧੫:੧; ੨੨੧:੩; ੨੨੨:੨; ੨੨੬:੧
ਦਾਰਾ— ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੋ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਸੀ, ੭੮:੪
ਦਾੜਵੀ— ਅਨਾਰ, ੨੧੭:੨
ਦ੍ਰਪ— ਅਹੰਕਾਰ, ਮਾਣ, ੭੮:੨
ਦ੍ਰਪਮਥੇ— ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰੇ, ੨੧੭:੧
ਦ੍ਰਬ— ਧਨ, ਪੈਸਾ, ਦੌਲਤ, ੧੬:੪
ਦ੍ਰਮਛਾਲ— ਭੋਜਪਤਰ, ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਿੱਲ, ੨੬੩:੪
ਦ੍ਰਿੜਵੈ— ਦ੍ਰਾਵੜ ਲੋਕ, ੨੫੪:੪
ਦ੍ਰੋਹ— ਧ੍ਰੋਹ, ੧੭੪:੨; ੧੮੦:੪
ਦ੍ਰੋਹੰ— ਧੋਖਾ, ੯੧:੨
ਦ੍ਵੈ— ਦੋ, ਦੂਜਾ, ਦ੍ਵੈਤ, ੨੩੪:੪
ਦ੍ਵੈਖ— ਸਾੜਾ, ਕੀਨਾ, ਦ੍ਵੈਸ਼, ੧੪੫:੪; ੧੬੭:੪; ੧੭੪:੨; ੧੭੫:੩
ਦ੍ਵੈਖੀ— ਦੇਖੋ ਦ੍ਵੈਖ, ੯੨:੨
ਦਿਆਲ— ਦਇਆ ਕਰਨਾ, ਕਰੁਣਾ, ੭੫:੧; ੧੯੪:੧; ੨੩੨:੨; ੨੩੬:੨
ਦਿਸ— ਦਿਸ਼ਾ, ੧੪੬:੨
ਦਿਸਟਿ— ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਨਜ਼ਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੧੩੯:੪
ਦਿਸ਼ਾ— ਪਾਸਾ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉਤਰ ਤੇ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ, ੩੦:੨
ਦਿਸਾਨ— ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੨੩:੧
ਦਿਖਾਵਈ— ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੮੨:੧
ਦਿਨ— ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਡੁੱਬਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੧੯੭:੪
ਦਿਲਵਾਲੀ— ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਾਸੀ, ੨੫੫:੨
ਦਿੱਲੀ— ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਮਹਾਂ ਨਗਰ, ੨੫੫:੧
ਦਿਲੀਸਰ— ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਰਾਜੇ, ੭੮:੪
ਦਿਵਸ— ਦਿਨ, ੧੮੫:੪
ਦਿਵਯਾ— ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾ, ੧੯:੨; ੨੬੧:੩
ਦਿਵਾਨ— ਸਭਾ, ਦੀਵਾਨ, ੧੩:੧
ਦੀਏ— ਕੀਤੇ, ੧੫੦:੨; ੧੫੩:੨; ੨੫੨:੧
ਦੀਜਤ— ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ੧੧:੩
ਦੀਨ— (1) ਆਜਿਜ਼, ਆਤੁਰ, ਕੰਗਾਲ, ਖਾਲੀ, ੮੧:੪; ੧੯੦:੪; ੧੯੧:੧; ੧੯੪:੨; ੨੪੩:੪; ੨੪੬:੪; ੨੫੨:੪; ੨੫੬:੨
(2) ਦਿਤੇ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ, ੨੪੩:੩
ਦੀਨਨ— ਦੀਨਾਂ ਦੀ, ਦੁਖੀਆਂ ਆਤੁਰਾਂ ਦੀ, ੨੪੩:੧; ੨੫੯:੪
ਦੀਨਾਨ— ਦੀਨ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, ੨੪੧:੪
ਦਿਨ੍ਹੀਅਰ— ਸੂਰਜ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੧੫੨:੩

ਦੀਪ— ਦੀਵੇ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੧੩੬:੪; ੧੫੨:੩

ਦੁਆਪਰ— ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦਾ ਨਾਂ, ੧੯੧:੨

ਦੁਆ— ਘਰ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼, ਬੂਹਾ, ਦਰ, ੨੪੨:੨; ੨; ੨੫੭:੧; ੨

ਦੁਈ— ਦ੍ਵੈਤ, ੧੭੪:੨

ਦੁਸ਼ਟ— ਜ਼ਾਲਮ, ਨੀਚ, ਮੰਦ ਕਰਮੀ, ੧੯੨:੧; ੨; ੧੯੩:੪; ੧੯੪:੧; ੩; ੪; ੧੯੬:੩^2; ੧੯੭:੨; ੨੧੧:੧; ੨੧੨:੧; ੨੧੪:੩^2; ੨੧੬:੧; ੨੧੮:੨; ੨੨੪:੧; ੨੨੨:੨; ੨੨੪:੩; ੨੨੫:੩; ੨੨੬:੨; ੨੨੭:੨; ੪; ੨੨੯:੨

ਦੁਸਟਿ— ਦੁਸਟ ਦੁਆਰਾ, ੨੧੯:੧

ਦੁਖ— ਕਸ਼ਟ, ਤਕਲੀਫ, ੨੨੦:੨; ੨੨੭:੧; ੨੩੨: ੩; ੨੩੬:੨; ੨੪੪:੧

ਦੁਜੱਨ— ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਣ, ੨੪੪:੮

ਦੁਤੀ— ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸੁਹੱਪਣ, ੧੫੨:੨

ਦੁਬਾਹ— ਦਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ੨੫:੧

ਦੁਰੰਗੀ— ਵੈਰੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ, ੨੬੬:੧

ਦੁਰਜਨ— ਮੰਦੇ ਲੋਕ, ਦੁਸ਼ਟ, ੨੧੧:੧; ੨੨੩:੩; ੨੩੦:੨

ਦੁਰਜਾਨ— ਦੁਰਜਨ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੨੫:੧

ਦੁਰਜੋਧਨ— ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਖਲਨਾਇਕ, ੭੮:੪

ਦੁਰੰਤ— ਵੈਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ੨੫:੧; ੩੨:੧; ੪੨:੨; ੪੩:੨; ੧੨੧: ੪; ੧੨੮:੪; ੧੮੨:੪; ੧੮੭:੪; ੨੦੦:੨; ੨੩੨:੩; ੨੩੫:੨; ੨੪੧:੧; ੨੬੮: ੩

ਦੂਸਰੋ— ਦੂਸਰਾ, ੮੦:੨; ੮੫:੩

ਦੂਖ— ਦੁਖ, ੮੯:੩

ਦੂਧ— ਦੁੱਧ, ੧੯: ੨

ਦੂਧਾਧਾਰੀ— ਦੁਧ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੭੨:੧

ਦੂਰਿ— ਦੂਰ, ਦੂਰੀ, ੪:੩

ਦੇਸ਼— ਮੁਲਕ, ੨੧:੩; ੨੩:੧; ੨੬:੨; ੪੫:੧^2; ੭੮:੨; ੮੧:੩^2; ੧੦੬:੩; ੧੧੬:੩; ੧੩੩:੧^2; ੨^2; ੧੩੮:੨; ੨੫੨:੧; ੨੫੫:੧

ਦੇਸਨ— ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੮੬:੨; ੧੩੦:੧; ੧੩੮:੨

ਦੇਹ— ਸਰੀਰ, ਕਾਇਆ, ੨੮:੪; ੭੫:੨; ੮੬:੩; ੧੦੯:੧; ੧੨੬:੧; ੧੩੮:੧; ੧੬੭:੧; ੪; ੧੬੯:੧; ੧੮੦:੪; ੧੮੯:੧; ੨੪੭:੨; ੨੫੫:੩

ਦੇਹੰ— ਸਰੀਰ, ੧੧੪:੩; ੪

ਦੇਹਿ— ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ੧੫੯:੪

ਦੇਹੁਰਾ— ਮੰਦਰ, ਦੇਵ ਸਥਾਨ, ੮੬:੧

ਦੇਖਤ— ਦੇਖਦਾ, ੨੪੩:੪

ਦੇਖਿ— ਦੇਖਦੇ, ੨੧:੧; ੩

ਦੇਖੀਅਤ— ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ੨੧:੩

ਦੇਖੇ— ਦੇਖਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਦੇਖੇ ਹਨ, ੧੦੭:੩

ਦੇਖੈ— ਦੇਖੇ ਦੇਖੇ, ੨੪:੩; ੧੩੯:੪; ੨੬੫:੨

ਦੇਤ— ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੧੧:੨; ੧੩:੧; ੧੪:੩; ੨੦:੪; ੭੧:੩; ੭੩:੩; ੪; ੨੪੩:੪;

੨੪੭:੩^{3}

ਦੇਵ— ਦੇਵਤਾ, ੭:੧; ੯:੪; ੧੭:੨; ੨੭:੧; ੩੯:੩; ੭੫:੪; ੮੪:੨; ੧੦੯:੩; ੧੧੧:੧; ੧੧੭:੨; ੧੩੧:੪; ੧੩੪:੨; ੧੪੩:੨; ੧੪੭:੩; ੧੪੮:੩; ੧੫੩:੪; ੧੫੫:੪; ੧੬੧:੩; ੧੬੫:੪; ੧੭੩:੩; ੧੮੦:੧; ੧੮੨:੪; ੧੮੩:੧; ੧੮੪:੨; ੧੮੫:੧; ੨; ੧੮੮:੨; ੧੯੦:੪; ੧੯੨:੩; ੧੯੩:੩; ੧੯੬:੩; ੧੯੭:੨; ੨੩੧:੧; ੨੪੩:੪; ੨੪੫:੨; ੨੪੯:੧; ੨੫੬:੧; ੨੬੧:੩^{2}; ੨੬੨:੪^{2}; ੨੬੩:੨^{2}

ਦੇਵਤਾ— ਸੁਰ, ਦੇਵ, ੮੬:੨; ੯੦:੧

ਦੇਵਤਾਨ— ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ, ੧੩:੧; ੧੬:੩; ੨੫੬:੧

ਦੇਵਨ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ, ੨੬੧:੩; ੨੬੨:੪; ੨੬੩:੨

ਦੇਵਬਾਨੀ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ੧੪:੨; ੧੧੬:੩

ਦੈ— ਦੇਵੇ, ੨੪੭:੩; ੨੪੮:੩

ਦੈਤ— ਰਾਕਸ਼, ਦੈਂਤ, ਅਸੁਰ, ੧੦੯:੩; ੧੭੩:੩; ੨੧੩:੪

ਦੋਊ— ਦੋਨੋ, ੨੯:੧; ੨੩੭:੩

ਦੋਖ— ਦੂਸ਼ਣ, ਕਲੰਕ, ੧੪੫:੪; ੧੬੭:੪; ੨੨੦:੨; ੨੨੫:੩; ੨੨੭:੧; ੨; ੨੩੨:੩; ੨੩੬:੨; ੨੪੧:੪; ੨੫੫:੩

ਦੋਖੰ— ਦੇਖੋ ਦੋਖ, ੧੦੯:੧

ਦੋਖਨ— ਦੁਖ, ੧੦:੨; ੨੪੩:੪; ੨੪੪:੧

ਧਸੈ— ਧਸ ਜਾਣੇ, ਵੜ ਜਾਣੇ, ੮੦:੧

ਧਨ— ਦੌਲਤ, ਪੈਸਾ, ਮਾਇਆ, ੧੧:੨; ੭੨:੨; ੨੪੧:੪; ੨੫੨:੧; ੨੫੫:੪

ਧਰਹੈਂ— ਧਰਦੇ ਹਨ, ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੧੫੯:੪

ਧਰਖਣ— ਧੜਕਾਉਣਾ, ੨੩੦:੨

ਧਰਤ— ਧਰਤੀ, ਭੂਮੀ, ੧੫:੨; ੮੧:੨

ਧਰਮ— ਮੱਜ਼੍ਹਬ, ਦੀਨ, ੧੪:੩; ੧੭:੨^{2}; ੩੩:੪; ੪੬:੩; ੫੦:੨; ੧੦੬:੨; ੩; ੧੦੮:੧; ੨; ੧੨੨:੪; ੧੨੩:੩; ੧੩੨:੪; ੧੩੫:੧; ੧੫੯:੧; ੧੭੦:੪; ੧੭੭:੧; ੧੮੧:੨; ੧੮੬:੧; ੧੯੫:੧; ੧੯੮:੧; ੨੦੨:੨; ੨੦੪:੧; ੨੦੯:੨; ੨੧੫:੨; ੪; ੨੧੭:੪; ੨੧੮:੧; ੨੩੭:੨; ੨੫੪:੪

ਧਰਮੰ— ਧਰਮ, ੪੭:੩; ੧੦੫:੨

ਧਰਮਧੁਜੇ— ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡਾ, ੨੩੦:੨

ਧਰਮਾ— ਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੧੪੦:੪

ਧਰਯਾ— ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੨੫੩:੧; ੨੬੩:੩

ਧਰਿਓ— ਧਰਿਆ, ੩੦:੧

ਧਰੇ— ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਟਿਕਾਵੇ, ੧੫:੧; ੧੧੦:੨; ੧੧੯:੩; ੨੧੫:੪; ੨੫੨:੧; ੩

ਧਰੈ— ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਟਿਕਾਵੇ, ੧੭:੪

ਧਰੈਗੇ— ਧਾਰਨ ਕਰਨਗੇ, ਟਿਕਾਉਣਗੇ, ੨੮:੪

ਧਰੋ— ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਟਿਕਾਵੋ, ੨੫੦:੪

ਧਾਇਓ— ਭੱਜਿਆ, ਦੌੜਿਆ, ੩੦:੩

ਧਾਨ— ਧਾਰਨ ਕਰਨ, ੨੫੬:੧
ਧਾਮ— ਘਰ, ਗ੍ਰਿਹ, ਟਿਕਾਣਾ, ੨੩:੪; ੨੫੨:੪; ੨੫੪; ੪; ੨੫੫:੪
ਧਾਮੰ— ਧਾਮ, ਘਰ, ੯੨:੧
ਧਾਮੀ— ਮਾਰਗੀ, ੧੪:੩
ਧਾਮੇ— ਟਿਕਾਣਾ, ਧਾਮ, ਘਰ, ੧੦੬:੩
ਧਾਰ— ਧਾਰਾ, ਪ੍ਰਵਾਹ, ੨੪:੩; ੨੬:੧; ੨੧੪:੩; ੨੩੦:੨; ੨੬੪:੨
ਧਾਰੰ— ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ੧੧੭:੨
ਧਾਰੇ— ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ੧੧੧:੨; ੨੫੨:੧
ਧਿਆਇ— ਸਿਮਰੇ, ੧:੧; ੧੯੯:੩[2]; ੨੦੦:੨; ੨੫੫:੩
ਧਿਆਇਓ— ਸਿਮਰਿਆ, ੧੦:੩; ੨੫੦:੩; ੨੫੫:੪
ਧਿਆਈਅਤੁ— ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੬੬:੨
ਧਿਆਨ— ਚਿੰਤਨ, ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਉਣੀ, ੨੯:੧; ੭੨:੩; ੭੫:੨; ੧੨੩:੩; ੧੨੮:੩; ੨੫੦:੪
ਧਿਆਵੈ— ਸਿਮਰੈ, ਯਾਦਰ ਹੈ, ੨੪੨:੧; ੨੫੪:੧; ੨੬੨:੩
ਧਿਰਾਜ— ਹੱਕਦਾਰ, ੧੮੪:੪
ਧਿਰਾਜਾਧਿਕਾਰੀ—ਰਾਜ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਭਾਵ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ, ੧੧੯:੪
ਧੁਕਾਰਨ— ਧਮਕ, ੨੧੭:੧
ਧੁਜਾ— ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਝੰਡਾ, ੨੧੪:੨
ਧੁਜੇ— ਦੇਖੋ ਧੁਜਾ, ੨੧੭:੪; ੨੧੮:੧
ਧੁਨ— ਧੁਨੀ, ਆਵਾਜ਼, ੨੭:੩
ਧੂਪ— ਸੁਗੰਧਤ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਲਾ ਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੧੩੬:੪
ਧੂਮ— ਧੂਮ੍ਰਨੈਨ ਦੈਂਤ, ੨੧੭:੧
ਧੂਮ੍ਰ— ਧੂਮ੍ਰਨੈਨਾ ਦੈਂਤ, ੨੧੨:੨; ੨੨੯:੪
ਧੂਮ੍ਰਾਛ— ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੨੪:੨
ਧੂਮ੍ਰਛਾ— ਧੂਏਂ ਰੰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਦੈਂਤ, ੨੩੦:੩
ਧੂਰ— ਧੂੜ, ੮੭:੨[2]
ਧੂਰਿ— ਧੂੜੀ, ਧੂੜ, ੮੭:੨[2]
ਧੇਨ— ਗਊ, ੧੮:੩
ਧੇਨਚਾਰੀ— ਗਊਆਂ ਚਰਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਨਾਂ, ੭੪:੨

ਨ— ਨਹੀਂ, ਨਾਂਹਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ, ੩:੨; ੪:੧; ੨; ੮:੧; ੯:੩; ੧੦:੪; ੧੮:੧; ੨੦:੧; ੨੧:੩; ੨੨:੩; ੨੪:੪; ੨੫:੨; ੨੮:੪; ੩੦:੪; ੩੮:੪; ੭੨:੪; ੭੩:੩[2]; ੭੪:੪[2]; ੭੫:੩; ੪; ੭੬:੨[2]; ੭੭:੪; ੭੯:੨; ੩; ੮੧:੪; ੮੨:੨; ੮੪:੪; ੮੫:੩; ੯੧:੧[4]; ੨[4]; ੩[4]; ੪[4]; ੯੨:੧[4]; ੯੯:੧[4]; ੧੦੦:੧[4]; ੩[4]; ੪[4]; ੧੦੧:੩[4]; ੪[4]; ੧੦੨:੧[4]; ੨[4]; ੧੦੪:੧[4]; ੩[4]; ੧੦੫:੧[4]; ੨[4]; ੩[3]; ੧੨੦:੩[2]; ੧੨੭:੧; ੧੨੯:੪; ੧੩੩:੪; ੧੩੪:੪; ੧੩੯:੨; ੧੪੪:੧[2]; ੨[2]; ੩[2]; ੪[4]; ੧੪੫:੧[2]; ੩[2]; ੪[2]; ੧੪੯:੧[2]; ੨[2]; ੧੫੫:੧[2]; ੨[2]; ੧੫੭:੪;

੧੫੯:੩; ੪; ੧੬੩:੧^{2}; ੩^{2}; ੧੬੫:੧^{3}; ੧੬੬:੨^{3}; ੩^{2}; ੧੬੭:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{3}; ੪^{4}; ੧੬੮:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{4}; ੪^{4}; ੧੬੯:੧^{3}; ੨^{3}; ੩^{3}; ੪^{3}; ੧੭੦:੧^{3}; ੨^{3}; ੩^{4}; ੪^{2}; ੭੧:੧^{2}; ੨^{4}; ੧੭੨:੩^{4}; ੧੭੩:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{3}; ੪^{3}; ੧੭੪:੧^{4}; ੨^{4}; ੩^{2}; ੧੭੫:੩^{3}; ੪^{3}; ੧੭੬:੩^{2}; ੧੭੭:੧^{3}; ੨^{3}; ੩^{3}; ੧੭੮:੧^{3}; ੨^{3}; ੩^{2}; ੪^{3}; ੧੮੦:੨; ੧੮੧:੧; ੩; ੧੮੨:੧^{2}; ੨; ੪; ੧੮੩:੧; ੧੮੪:੩^{2}; ੧੮੫:੧; ੨^{2}; ੩; ੪^{2}; ੧੮੬:੧^{2}; ੨^{2}; ੧੮੮:੨; ੧੮੯:੧; ੪^{2}; ੧੯੦:੧^{2}; ੧੯੧:੨; ੩^{2}; ੧੯੮:੨; ੧੯੯:੧; ੨੨੫:੩; ੨੩੩:੪; ੨੩੮:੧; ੨੪੧:੩; ੨੪੩:੪; ੨੪੪:੩; ੪; ੨੪੫:੨; ੩; ੨੪੭:੧^{7}; ੨੪੮:੨; ੩; ੨੪੯:੪; ੨੫੦:੨; ੨੫੧:੨; ੩^{6}; ੨੫੨:੧; ੨੫੪:੧; ੨੫੬:੨; ੩; ੨੫੭:੪; ੨੫੮:੧^{2}; ੩^{2}; ੨੬੧:੪; ੨੬੨:੨; ੩; ੨੬੬:੪

ਨਹ— ਨਹੀਂ, ੧੮੩:੨

ਨਹਿ— ਨਹੀਂ, ੧੨੩:੧; ੧੮੬:੪; ੨੦੦:੪

ਨਹੀਂ— ਨਾਂਹਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ, ੫:੩; ੮:੨; ੨੩:੩; ੯੩:੧; ੧੨੩:੨; ੩; ੪; ੧੨੪:੧; ੨ ੩; ੪; ੧੨੫:੧; ੨^{2}; ੩; ੪; ੧੨੬:੧; ੨; ੩; ੪; ੧੩੧:੪; ੧੩੩:੪; ੧੩੪:੪; ੧੩੯:੨; ੪; ੧੪੦:੧; ੧੫੮:੪; ੧੬੦:੧; ੧੯੯:੪; ੨੩੭:੧; ੨; ੨੩੮:੪; ੨੩੯:੨; ੩; ੨੪੦:੩; ੨੪੩:੩; ੨੪੯:੩; ੨੫੦:੩

ਨਕੇਤ— ਘਰ, ੧੩:੩; ੧੪:੧

ਨਗ— ਅਚੱਲ, ਪਹਾੜ ਬ੍ਰਿਖ ਆਦਿ, ੧੧੮:੩; ੨੪੩:੨

ਨਗੰ— ਦੇਖੋ ਨਗ, ੧੪੭:੩

ਨਗਾਰੇ— ਜੰਗ ਵਿਚ ਵੱਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਚੰਮ ਦਾ ਮੜ੍ਹਿਆ ਢੋਲ ਵਰਗਾ ਸਾਜ਼, ੨੩:੧

ਨਗਿੰਦ— ਵੱਡੇ ਪਰਬਤ ਜਿਵੇਂ ਸੁਮੇਰ ਜਾਂ ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਰਬਤ, ੧੪੭:੧

ਨਗਿੰਦ੍ਰ— ਦੇਖੋ, ਨਗਿੰਦ, ੨੯:੧

ਨਚੱਯਾ— ਨੱਚਾਰ, ੧੮:੧

ਨਦ— ਨਦੀ, ੮੭:੩

ਨਦਸ— ਨਦੀ ਰੂਪ, ੬੩:੪

ਨਦਾਨ— ਮੂਰਖ, ਨਾ ਸਮਝ, ੧੨:੩

ਨਦਿਸ— ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ੬੩:੩

ਨਭ— ਆਕਾਸ਼, ਅੰਬਰ, ੭੩:੧; ੮੪:੩; ੮੮:੨

ਨਭੇ— ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ੫੨:੪

ਨਮਸਤੰ— ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ੧੨੦:੪^{2}

ਨਮੋ— ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ੯੪:੪^{2}; ੯੫:੪^{2}; ੧੦੨:੪^{2}; ੧੦੩:੪^{2}; ੧੦੪:੪^{2}; ੧੦੫:੪^{2}; ੧੨੦:੧

ਨਯਾਵੈ— ਨਿਵਾਵੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ, ੨੫੫:੩

ਨਰ— ਆਦਮੀ, ਪੁਰਖ, ੧੭:੩; ੨੮:੪^{2}; ੧੫੦:੧; ੧੭੩:੩; ੨੧੯:੧; ੩; ੨੨੫:੩; ੨੬੧:੪

ਨਰੰ— ਆਦਮੀ, ੧੪੩:੧; ੧੪੭:੧; ੧੪੮:੧; ੧੫੪:੩; ੧੫੫:੪

ਨਰਕ— ਮਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਲਪਿਆ ਸਥਾਨ, ੨੦੩:੧; ੨੧੧:੨; ੨੧੨:੩; ੨੧੯:੨; ੨੨੧:੨; ੨੨੯:੧; ੩

ਨਰਕਧਾਰ— ਨਰਕ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਪ੍ਰਵਾਹ, ੮੩:੪
ਨਰਪਾਲ— ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਰਾਜਾ, ੧੪੭:੪
ਨਰਾਚਨ— ਨਰਾਂ ਭਾਵ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ੨੧੫:੨
ਨਰਾਧਪ— ਰਾਜਾ, ਨਰਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ੨੮:੧; ੨੪੩:੨
ਨਰਾਧਪੀ— ਰਾਜੇ, ੧੭੯:੧
ਨਰੁ— ਆਦਮੀ, ੧੬੮:੩
ਨਵਖੰਡ— ਨੌਖੰਡ, ਹਿੱਸੇ, ੧੪੬:੨
ਨਾਸ— ਵਿਨਾਸ਼, ਖਾਤਮਾ, ੧੨੬:੧; ੨੦੮:੧
ਨਾਸੇ— ਨਾਸਾਂ, ਨੱਕ, ੨੨੨:੨; ੨੨੬:੧
ਨਾਹਿ— ਨਹੀਂ, ੭੨:੪; ੧੮੫:੨
ਨਾਗ— ਸੱਪ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੨੪੩:੨
ਨਾਂਗੇ— ਨੰਗੇ, ੨੨:੪; ੭੧:੩
ਨਾਚ— ਨੱਚਣਾ, ਨ੍ਰਿਤ, ੧੩੭:੨
ਨਾਚਤ— ਨੱਚਦੇ ਹਨ, ੭੬:੧; ੮੨:੪
ਨਾਚਨ— ਨੱਚਣਾ, ੮੨:੪
ਨਾਚਿਓ— ਨੱਚਿਆ, ੮੧:੧
ਨਾਥ— ਸੁਆਮੀ, ਬੇਸਹਾਰਿਆ ਦਾ ਸਹਾਰਾ, ੮੪:੧; ੧੨੦:੧; ੧੬੧:੨; ੧੬੨:੧²; ੧੬੪:੩; ੧੮੧:੨; ੧੮੯:੧; ੨੩੬:੩; ੨੬੨:੪; ੨੬੩:੨; ੨੬੬:੪; ੨੬੭:੩
ਨਾਦ— ਆਵਾਜ਼, ਸ਼ਬਦ, ੧੬:੧; ੨੦:੧²
ਨਾਨ— ਇਸ਼ਨਾਨ, ੨੪:੧
ਨਾਮ— ਨਾਂ, ਸੰਗਿਆ, ੪੯:੨; ੫੦:੩; ੭੪:੨; ੩; ੯੩:੩; ੧੨੫:੩; ੧੪੦:੩; ੧੬੦:੧; ੧੮੬:੪; ੧੮੭:੪²; ੧੯੩:੩; ੨੩੮:੩; ੨੫੪:੧; ੨; ੨੬੬:੨
ਨਾਰ— ਨਾਰੀ, ਇਸਤਰੀ, ੧੪:੧; ੧੭:੩; ੧੮:੨
ਨਾਰਦ— ਇਕ ਪੌਰਾਣਿਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੦੦:੧; ੨੫੦:੧
ਨਾਰਾਇਣ— (1) ਜਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ੭੪:੧
(2) ਪਰਮਾਤਮਾ, ੮੪:੩
ਨਾਰਿ— ਨਾਰੀ, ਇਸਤਰੀ, ੧੫੦:੧
ਨਾਰੁ— ਇਸਤਰੀ, ੧੬੮:੩
ਨਿਉਲੀ— ਪੇਟ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਹਠਯੋਗ ਦੀ ਇਕ ਕ੍ਰਿਆ, ੭੫:੩; ੧੩੫:੩
ਨਿਆਸ— ਸੰਨਿਆਸ, ਤਿਆਗ, ੨੫੨:੩
ਨਿਆਇ— ਨਿਵਾਵੇ, ੪੪:੨
ਨਿਆਰਾ— ਵਖਰਾ, ੩:੩
ਨਿਆਰੇ— ਵਖਰੇ, ੮੬:੨²; ੮੭:੧²
ਨਿਆਵਤ— ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੨੨:੩
ਨਿਆਵੈ— ਨਿਵਾਵੇ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ, ੨੪੯:੪
ਨਿਸਦਿਨ— ਰਾਤ ਦਿਨ, ੨੪੧:੨; ੨੪੨:੪
ਨਿਸਾਚਰ— ਰਾਤ ਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ, ੨੭:੧

ਨਿਸੁੰਭ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ੨੨੧:੪; ੨੩੦:੩

ਨਿਹਫਲ— ਨਿਸਫਲ, ਬੇਅਰਥ, ੫੦:੨

ਨਿਹੁਰਾਇਓ— ਨਿਵਾਇਆ, ਝੁਕਾਇਆ, ੭੯:੩

ਨਿਕੰਦਨਿ— ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੧:੧; ੨੧੨:੧; ੨੧੯:੧

ਨਿਗਮ— ਵੇਦ, ੩੫:੧

ਨਿਜ— ਆਪਾ, ੧੯੫:੨; ੨੫੪:੩

ਨਿਜਨਾਰ— ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ, ੧੩:੩

ਨਿਤ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦੀਵੀ, ੨੪੩:੧

ਨਿੰਦਾ— ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਬਦਖੋਈ, ੨੦੪:੧

ਨਿਦਾਨ— ਵਿਧੀ, ਢੰਗ, ੧੬:੧; ੨੫:੪

ਨਿਧਾਨ— ਖਜ਼ਾਨਾ, ੧੬:੧; ੩੨:੪; ੨੭੧:੨

ਨਿਪੁੰਸਕ— ਹੀਜੜਾ, ਨਾ ਨਰ ਨਾ ਨਾਰੀ, ੧੫੦:੧

ਨਿਬਾਹਨਿ— ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ, ੨੨੬:੩

ਨਿਬਾਹਨਿ— ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੬:੩

ਨਿਰੰਕਾਰ— ਨਿਰ ਅਕਾਰ, ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ, ੧੮:੪

ਨਿਰੰਜਨ— ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ੨੬੧:੩; ੨੬੨:੧; ੪

ਨਿਰਜੁਰ— ਜਵਰ ਰਹਿਤ, ਤਾਪ ਰਹਿਤ, ੧੯:੧

ਨਿਰਤ— ਨਾਚ, ਨ੍ਰਿਤ, ੧੮:੧

ਨਿਰਧਾਰ— ਬਿਨਾ ਆਸਰੇ ਤੋਂ, ੧੩੭:੪; ੧੮੧:੪; ੨੫੮:੧; ੨੫੭:੪

ਨਿਰਬਿਖਾਦੰ— ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਬਿਨਾ, ੧੦੦:੪

ਨਿਰੁਕਤੰ— ਅਸਚਰਜ, ੧੦੩:੧

ਨਿਰੂਪ— ਬਿਨਾ ਰੂਪ, ਰੂਪ ਰਹਿਤ, ੧੯:੧

ਨਿਵਲੀ— ਇਹ ਇਕ ਯੋਗ ਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਯੋਗੀ ਦੋਵੇ ਕੰਨ ਨੀਵੇ ਕਰ ਪਿੱਠ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢਕੇ ਸਿਧੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਮਧਾਣੀ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਰਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੪੩:੧

ਨਿਵਾਇਓ— ਨਿਵਾਇਆ, ੩੦:੨

ਨਿਵਾਸ— ਟਿਕਾਣਾ, ੧੩੯:੩; ੧੫੨:੧; ੧੮੮:੪; ੨੬੧:੧; ੨੬੨:੨

ਨਿਵਾਸਨ— ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੮:੨; ੨੧੯:੩

ਨਿਵਾਸਨਿ— ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੫:੧

ਨਿਵਾਸੀ— ੮੯:੨

ਨਿਵਾਜ— ਨਵਾਜ਼, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਮਲ। ਜੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾ ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ੮੬:੧

ਨਿਵਾਰਨਿ— ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੧:੨; ੨੧੨:੩; ੨੧੬:੧; ੨੨੫:੩; ੨੨੯:੧

ਨਿਵਾਰਨਿ— ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੨੦:੧

ਨਿਵਾਰੇ— ਦੂਰ ਕਰੇ, ੨੨:੨; ੨੧੯:੨; ੨੨੧:੨

ਨਿਵਾਵਤ— ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੭੯:੧

ਨੀਕੇ— ਸੁੰਦਰ, ੧੬੫:੧

ਨੀਕੈ— ਸੁੰਦਰ, ੨੬੪:੩
ਨੀਚ— ਮਾੜਾ, ਦੁਸ਼ਟ, ੨੩੩:੧
ਨੀਤ— ਨਿਤ, ੨੦:੨; ੪੭:੪
ਨੇਹ— ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰੇਮ, ਨੇਹੁੰ, ੧੦੯:੧; ੧੧੪:੪; ੧੨੩:੪; ੧੨੪:੨; ੧੨੫:੨; ੧੩੮:੧; ੧੬੭:੩; ੧੬੯:੧; ੧੮੨:੨; ੧੮੯:੧; ੨੪੭:੨; ੨੬੫:੨
ਨੇਹੰ— ਦੇਖੋ ਨੇਹ, ੯੨:੧; ੯੮:੧; ੯੯:੩; ੧੦੧:੪; ੧੦੪:੧
ਨੇਕੁ— ਰੱਤੀ ਭਰ, ੧੩੩:੪
ਨੇਤ— ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਵ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ੫:੪, ੩੫:੧; ੭੫:੪²; ੧੨੭:੩²; ੧੮੬:੪; ੨੪੨:੪²; ੨੪੯:੩
ਨੇਤਹ— ਦੇਖ ਨੇਤ, ੨੪੯:੩
ਨੇਤਿ— ਦੇਖੋ ਨੇਤ, ੧੮੩:੪²; ੧੬੫:੨²; ੨੩੨:੪²; ੨੪੧:੨²
ਨੇਮ— ਨਿਯਮ, ੨੪:੧; ੨੦੯:੧
ਨੇਰਾ— ਨੇੜੇ, ੪:੩
ਨੈਕ— ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ, ੧੫੮:੪
ਨੈਨ— ਅੱਖਾ, ੮੬:੩
ਨ੍ਹਾਤ— ਇਸ਼ਨਾਨ, ਨਹਾਉਣਾ, ੨੯:੨
ਨ੍ਰਿਤ— ਨਾਚ, ੧੧੮:੩; ੧੩੭:੨
ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ— ਨਾਚਕਲਾ, ੧੬:੧
ਨ੍ਰਿਦੋਖੀ— ਦੋਖ-ਦਾਗ਼ ਰਹਿਤ, ੧੮:੪
ਨ੍ਰਿਦੈ— ਨਿਰਦਈ, ਜ਼ਾਲਮ, ੨੧੫:੨
ਨ੍ਰਿਪਾਨ— ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀ ਪਾ ਸਕੀਦਾ, ੨੫੧:੧
ਨ੍ਰਿਪਾਰ— ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਰ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ੩੮:੧

ਪਉਣ— ਹਵਾ, ਪਵਨ, ੧੫੧:੩
ਪਉਨ— ਪਵਨ, ਹਵਾ, ੨੪:੩; ੪੩:੨; ੭੨:੧; ੧੩੧:੧; ੨੫੪:੨; ੨੬੬:੨
ਪਉਨਹਾਰੀ— ਹਵਾ ਆਸਰੇ ਜੀਣ ਵਾਲਾ, ੮੨:੨
ਪਸ਼ਤਵੀ— ਪਸ਼ਤੋ ਭਾਸ਼ਾ, ੧੧੬:੨
ਪਸਾਰ— ਫੈਲਾਓ, ਪਸਾਰਾ, ੩੬:੧; ੩੭:੩; ੨੯੩:੧
ਪਸੁ— ਪਸ਼ੂ, ਡੰਗਰਿ, ੩੦:੩
ਪਸੂ— ਪਸ਼ੂ, ਡੰਗ, ੨੪੫:੨
ਪਹਚਾਨੈ— ਪਛਾਣੇ, ੨੫੪:੪
ਪਹਾਰ— ਪਹਾੜ, ਪਰਬਤ, ੨੫੯:੪
ਪਹਾਰਨ— ਪਹਾੜਾਂ, ਪਰਬਤਾਂ, ੨੪੪:੨
ਪਹਿਚਾਨਬੋ— ਪਛਾਣੋ, ਪਹਿਚਾਨ ਕਰੋ, ੮੫:੨
ਪਹਿਚਾਨਾ— ਪਛਾਣਿਆ, ੮:੪
ਪਹਿਚਾਨੀਐ— ਪਛਾਣੀਏ, ੭੩:੪
ਪਹਿਲਵੀ— ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਫ਼ਾਰਸੀ, ਈਰਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ੧੧੬:੨
ਪਹਿਲੇ— ਪਹਿਲਾਂ, ੨੫੬:੪

ਪਹੁਚਤ— ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ੨੫੬:੪
ਪੰਖ— ਖੰਭ, ੨੫:੨
ਪਗ— ਪੈਰ, ਚਰਨ, ੨੮:੪; ੧੩੭:੪
ਪਚ— ਥੱਕ, ੯੦:੪
ਪੰਚ— ਪੰਜ, ੮੩:੧
ਪਚਹਾਰੇ— ਥੱਕ ਗਏ, ਹਾਰ ਗਏ, ੨੫੧:੧
ਪਚਾਇ— ਹਜ਼ਮ ਕਰੇ, ੮੮:੨
ਪੱਛ— ਪੰਛੀ, ੨੪੩:੨
ਪਛਮੀ— ਪੱਛਮ ਦੇ ਵਾਸੀ, ੨੫੪:੩
ਪਛਰਾ— ਅਪਸ਼ਰਾ, ਦੇਵਾਂਗਣਾਂ, ੧੧੯:੧
ਪਛਾਹ— ਪਿਛੇ ਨੂੰ, ੩੦:੨
ਪਛਾਨੀਐ— ਪਹਿਚਾਣੋ, ਜਾਣੋ, ੭੩:੨
ਪਛਾਨੈ— ਜਾਣੇ, ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੇ, ੨੫੪:੩
ਪੰਛੀ— ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰ, ੭੨:੩; ੮੪:੩
ਪਛ੍— ਪਦਾਂ ਕਰਕੇ, ੧੦੭:੧
ਪਟ— ਪਰਦਾ ੭:੪²; ੨੪੮:੪
ਪਟਕਤ— ਪਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ੮੦:੧
ਪੰਡਤ— ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਵਿਦਵਾਨ, ੯੦:੪
ਪਤਸ— ਪੱਤੇ, ਪਤਰ, ੬੪:੨
ਪਤੰਗ— ਕੀੜੇ ਪਤੰਗੇ, ੧੪੮:੧; ੨੪੫:੧
ਪਤਾਰ— ਪਤਾਲ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਲੋਕ, ੧੮੬:੩; ੧੮੯:੧; ੨੭੨:੧
ਪਤਾਲ— ਦੇਖੋ ਪਤਾਰ, ੮੪:੪; ੧੫੧:੨; ੨੧੬:੪; ੨੧੯:੩; ੨੪੯:੨
ਪਤਿ— ਪਤੀ, ੨੪੫:੪
ਪਤਿਤ— ਪਾਪੀ, ਨੀਚ, ੨੧੧:੨; ੨੨੫:੩; ੨੨੯:੧; ੩
ਪਤ੍— ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਪਤਰ, ਖ਼ਤ, ੧੬੨:੪
ਪਦ— ਰੁਤਬਾ, ੧੪੬:੪
ਪਦਮਾਪਤਿ— ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ੨੪੪:੩; ੨੪੫:੪; ੨੪੬:੪; ੨੪੭:੪
ਪਦਵੀ— ਵਡਿਆਈ, ਰੁਤਬਾ, ੧੩:੨²
ਪਧਾਰੇ— ਚਲੇ ਗਏ, ਗਵਨ ਕਰ ਗਏ, ੧੫:੨; ੨੨:੪; ੧੪੦:੧
ਪਨਾਹਨਿ— ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੬:੩
ਪਯਾਲ— ਪਤਾਲ, ੧੪੧:੨
ਪਯੂਖ— ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ੧੬:੨
ਪਰ— (1) ਉਪਰ, ੪੫:੪
(2) ਪੁੱਤ੍ਰ, ੨੪੩:੪
ਪਰਤ— ਜਾਂਦੇ, ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੁੰਦੇ, ੭੭:੪; ੮੪:੪
ਪਰਨਾਰ— ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ, ੧੩:੩
ਪਰਬਤ— ਪਹਾੜ, ੨੫:੨
ਪਰਮ— ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਉਤਮ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ, ੯੫:੧; ੯੬:੪; ੧੦੮:੪; ੧੧੩:੩; ੧੧੫:੪; ੧੯੨:੧;

੪; ੨੫੮:੨

ਪਰਲੋਕ— ਦੂਜੀ ਦੁਨੀਆ ਭਾਵ ਮਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਿਥੇ ਰੂਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆ, ੨੯:੨; ੮੦:੪

ਪਰਾ— ਅਪਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ, ੯੫:੧; ੯੬:੪

ਪਰਿਓ— ਪਿਆਂ, ਪੜਿਆਂ, ੮੨:੪

ਪਰੇ— ਪੈਣ ਤੇ, ੮੩:੧; ੨੪੯:੪; ੨੫੦:੨

ਪਰੇਅੰ— ਪਰੇ, ਦੂਰ, ਅਪਰ, ੧੦੪:੨

ਪਰੈ— ਪਿਆ, ੧੫੮:੪; ੧੭੧:੩

ਪਰੈਗੇ— ਪੈਣਗੇ, ੨੮:੩

ਪਲ— ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਇਕਾਈ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੭:੨[2]; ੨੪੩:੩; ੨੪੪:੧; ੨੫੬:੪

ਪਲਟ— ਉਲਟ, ੨੩੪:੩

ਪਲਾਊਗੜ— ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੧:੩

ਪਲਾਊਂ— ਅਸਾਮ ਦੇ ਇਕ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੬:੩

ਪਵਨ— ਹਵਾ, ਪੌਣ, ੭੫:੩

ਪਵਿਤ੍ਰ— ਪਾਵਨ, ੧੭੧:੩; ੧੭੨:੪

ਪਵਿਤ੍ਰੰ— ਪਾਵਨ, ਪਵਿਤਰ, ੧੦੪:੨

ਪੜਤ— ਪੜਦੇ ਹੋ, ੧੨:੩

ਪੜ੍ਹਤ— ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ, ੧੮੭:੩[2]

ਪੜੰਤ— ਪੜਦੇ ਹਨ, ੧੩੫:੨

ਪਾਉਨ— ਹਵਾ, ੧੩:੩

ਪਾਇ— (1) ਪੈਰ, ਚਰਨ, ੨੨:੪; ੭੧:੩; ੭੫:੩
(2) ਪਾਉਣਾ, ਜਾਨਣਾ, ਅੰਤ ਪਾਉਣਾ, ੨੪੪:੩; ੨੪੯:੩; ੨੫੦:੩; ੨੫੧:੨

ਪਾਇਓ— ਪਾਇਆ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ੫:੩; ੨੯:੪; ੩੦:੪; ੧੮੮:੧; ੨੦੦:੪; ੨੪੧:੩; ੨੫੫:੪

ਪਾਈਅਤੁ— ਪਾਈਦਾ, ੨੬੬:੪

ਪਾਈਐ— ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ, ਪਾਈਦਾ ਹੈ, ੮੪:੧; ੧੬੫:੪; ੧੯੯:੪; ੨੫੬:੩; ੨੫੮:੧; ੨੬੨:੨

ਪਾਏ— ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ, ੨੪੫:੪

ਪਾਹਨ— ਪੱਥਰ, ਪਹਾੜ, ੩੦:੧; ੮੧:੧; ੯੦:੨

ਪਾਛੈ— ਪਿੱਛੇ, ੨੫੬:੪

ਪਾਠ— ਪੜ੍ਹਨਾ, ੧੭੯:੪

ਪਾਤ— ਗੋਤ, ੯:੩; ੧੦੪:੩; ੧੨੪:੧; ੧੨੫:੧; ੧੭੫:੪; ੧੮੨:੨; ੨੩੦:੩; ੨੩੭:੧

ਪਾਤੰ— ਗੋਤ, ੯੫:੩

ਪਾਤਾ— ਗੋਤ, ੪:੧; ੮:੧

ਪਾਤਿ— ਗੋਤ, ਪੰਗਤੀ, ੧੪੫:੧; ੧੪੯:੧; ੧੫੦:੩; ੧੬੩:੩; ੧੬੭:੧; ੧੮੨:੧; ੧੮੯:੪; ੧੯੧:੩

ਪਾਤੇ— ਪਾਤ, ਗੋਤ, ੯੮:੩

ਪਾਤ੍ਰ— ਪੱਤੇ, ਪਤਰੇ, ੨੩੪:੧

ਪਾਨ— (1) ਪਾਣੀ, ਜਲ ੮੭:੩[2]
(2) ਹੱਥ, ੧੪੦:੧; ੧੫੮:੪

ਪਾਨੀਹਾਰ— ਗੁਲਾਮ, ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੪੨:੧

ਪਾਪ— ਮੰਦ ਕਰਮ, ਧਰਮ ਵਿਰੁਧ ਕੀਤਾ ਕਰਮ, ਅਨੈਤਿਕ ਕਰਮ, ੨੦੪:੧; ੨੧੫:੪; ੨੪੮:੩; ੨੫੫:੧

ਪਾਪਨ— ਪਾਪਾਂ, ਪਾਪ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੨੭:੩

ਪਾਪਾਨ— ਦੇਖੋ ਪਾਪਨ, ੨੨੯:੨

ਪਾਯਤ— ਪਾਈਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ, ੮੪:੨; ੩; ੧੩੩:੪; ੧੩੪:੪; ੧੩੯: ੨

ਪਾਰ— ਅੰਤ ੧੧੩:੨; ੧੨੯:੪; ੧੩੩:੪; ੧੩੪:੪; ੧੫੬:੪; ੧੯੯:੪; ੨੦੦:੪; ੨੩੩:੨; ੨੪੧:੩; ੨੪੪:੩; ੨੪੯:੩; ੨੫੦:੩; ੨੫੪:੧; ੨੫੬:੩; ੨੫੭:੪; ੨੫੮:੧; ੨੬੨:੨[2]; ੩; ੨੬੬:੪

ਪਾਰਸ— ਇਕ ਪੱਥਰ ਜੋ ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਨਾਲ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੨੬੧:੩

ਪਾਰਸੀ— ਫਾਰਸੀ, ੧੧੬:੧

ਪਾਰਵਾਰਹੂੰ— ਅੰਤ, ਆਖਿਰ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ, ਪਰਲਾ ਕੰਢਾ, ੨੬੨:੨

ਪਾਰਾਵਾਰ— ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ, ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਕੰਢਾ, ੨੫੮:੧

ਪਾਲ— ਪਾਲਣਾ, ੨੩੯:੪

ਪਾਲਨ— ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੧੯੪:੨

ਪਾਵ— ਪੈਰ, ੮੧:੨

ਪਾਵਈ— ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੮੨:੪; ੧੯੮:੨

ਪਾਵਹਿ— ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ੭੫:੪

ਪਾਵਹੀ— ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੧੮੩:੨

ਪਾਵਕ— ਅੱਗਨ, ੭੩:੩; ੧੩੦:੨; ੧੫੧:੩; ੧੫੨:੪

ਪਾਵਤ— ਪਾਉਂਦਾ, ੧੨੯:੪; ੧੫੬:੪

ਪਾਵਨ— ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ, ੧੫:੨

ਪਾਵੈ— ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੭੪:੪; ੭੯:੪; ੧੧੩:੩; ੨੪੮:੨; ੩; ੨੫੪:੧; ੨੫੭:੪; ੨੬੨:੩

ਪਿਆਸ— ਤ੍ਰੇਹ, ੭੫:੨

ਪਿਆਰੇ— ਪ੍ਰਿਯ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਾਤਰ, ੨੫੨:੧

ਪਿਸਾਚ— ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤੀ, ੧੨:੧

ਪਿਕਾਂਬਰ— ਪੈਗੰਬਰ, ੭੭:੪

ਪਿੰਗਲਾ— ਇਕ ਆਚਰੀਆ ਜਿਸ ਨੇ ਛੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਲਿਖਿਆ, ੧੧੭:੪

ਪਿਤੰ— ਪਿਤਾ, ੧੪੫:੧; ੧੪੮:੩

ਪਿਤ੍ਰ— ਪੁਰਖੇ, ਮਰ ਚੁਕੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ, ੧੨੫:੨

ਪਿਤ੍ਰੰ— ਦੇਖੋ ਪਿਤ੍ਰ, ੯੧:੪

ਪਿਵਾਵਤ— ਪਿਲਾਉਣਾ, ੧੬:੨

ਪੀਟਤ— ਪਿੱਟਣਾ, ੭੪:੪

ਪੀਰ— ਮਹਾਤਮਾ, ਮੁਰਸ਼ਿਦ, ੭੭:੪

ਪੀਵਤ— ਪੀਣਾ, ੧੬:੨
ਪੁਸਟ— ਪੁਸ਼ਟ, ਸਿਹਤਮੰਦ, ੧੯੩:੪; ੧੯੪:੪; ੧੯੭:੨; ੨੦੭:੧; ੨੧੩:੩; ੨੧੪:੩
ਪੁਕਾਰ— ਬੇਨਤੀ, ੨੫੬:੪
ਪੁਕਾਰਹੀ— ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੮੩:੧; ੧੮੩:੪
ਪੁਕਾਰੇ— ਬੁਲਾਵੇ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇਵੇ, ੧੧:੨; ੨੫੧:੨
ਪੁੰਜ— ਖਜ਼ਾਨਾ, ਭੰਡਾਰ, ਢੇਰ, ੨੭:੩; ੨੫੬:੩
ਪੁਤ੍ਰ— ਬੇਟਾ, ਪੁੱਤ, ੧੨੩:੨; ੨੩੮:੪
ਪੁਤ੍ਰੰ— ਪੁਤਰ, ੯੨:੨; ੧੯੫:੩
ਪੁਤ੍ਰਹੁੰ— ਪੁਤਰ ਨੇ, ੮੦:੧
ਪੁਨ— ਸ਼ੁਭ, ਚੰਗਾ ਕੰਮ, ਪੁੰਨ, ੨੫੫:੧
ਪੁੰਨ— ਦੇਖੋ ਪੁਨ, ੨੭:੩
ਪੁਨਰ— ਮੁੜਕੇ, ੧੫੯:੪
ਪੁਨੀਤ— ਪਵਿਤਰ, ਪਾਵਨ, ੧੭੧:੩; ੧੭੨:੪
ਪੁਨੀਤੰ— ਪਵਿਤਰ, ਪਾਵਨ, ੧੦੪:੨
ਪੁਰਖ— ਪੁਰਸ਼, ਮਨੁਖ, ੧:੩; ੨:੩; ੩:੪; ੯:੨; ੧੮੧:੨; ੩; ੧੯੧:੧; ੧੯੨:੪
ਪੁਰਾਨ— ਪੁਰਾਣ ਗ੍ਰੰਥ, ਇਹ ਅਠਾਰ੍ਹਾ ਹਨ, ੧੨:੩; ੨੪:੨; ੪੧:੪; ੭੭:੨; ੮੬:੪; ੧੧੩:੩; ੨੫੭:੨; ੧੫੮:੧; ੧੬੫:੨; ੧੭੧:੩; ੨੪੫:੩; ੨੫੧:੧
ਪੁਰੇ— ਪੁਰ ਵਿਚ, ੫੧:੩
ਪੂਜ— ਭਗਤੀ, ਪੂਜਾ, ੩੦:੧; ੯੦:੨
ਪੂਜਤ— ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ੩੦:੩; ੭੪:੪
ਪੂਜਨ— ਪੂਜਾ, ੩੦:੧
ਪੂਜਾ— ਪੂਜਣਾ, ਭਗਤੀ, ੮੬:੧; ੧੧੭:੨; ੧੧੫:੩; ੨੩੪:੧
ਪੂਛ— ਪੁੱਛਣਾ, ੮੦:੩
ਪੂਤ— ਪੁਤਰ, ੧੯:੨
ਪੂਦਨਾ— ਇਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੂੰਹੀ-ਤੂੰਹੀ ਧੁਨੀ ਜਿਹੀ ਹੈ, ੮੪:੨
ਪੂਰ— ਪੂਰੀ, ੧੫੬:੪
ਪੂਰਤ— ਭਰਨਾ, ਪੂਰਨਾ, ੮੩:੨
ਪੂਰਨ— ਪੂਰਾ, ਭਰਪੂਰ ੧੭:੧; ੨੦:੧; ੩; ੯੬:੪; ੧੧੫:੪; ੧੮੬:੪; ੨੪੪:੨; ੨੪੫:੪; ੨੫੫:੪; ੨੫੭:੪; ੨੫੮:੧; ੨; ੩; ੨੬੦:੪; ੨੬੬:੪; ੨੭੧:੩
ਪੂਰਬ— ਚਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੬:੩
ਪੂਰਬੀ— ਪੂਰਬ ਵਾਸੀ, ੨੫੪:੧; ੨੬੨:੩
ਪੂਰੇ— ਪੂਰਨ, ੧੨੦:੧
ਪੇਖੀਐ— ਦੇਖੀਏ, ੧੭੬:੪; ੮੯:੪
ਪੇਖੇ— ਦੇਖੇ, ੧੦੭:੪
ਪੇਖੈ— ਦੇਖੇ, ੨੪:੨
ਪੇਟ— ਢਿਡ, ੨੪੮:੪
ਪੈ— ਉਪਰ, ੧੫:੨; ੭੨:੪; ੭੯:੨; ੭੫:੨; ੩; ੮੨:੩; ੮੩:੨; ੮੪:੧; ੩; ੮੯:੩; ੧੩੧:੩; ੨੫੬:੨; ੨੫੭:੪; ੨੫੮:੧

ਪੈਰ— ਚਰਨ, ਪਾਂਉ, ੨੪੧:੩
ਪੋਸਤੀ— ਅਮਲੀ, ਪੋਸਤੀ ਡੋਡੇ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ੭੯:੧
ਪੋਖਤ— ਪਾਲਣਹਾਰ, ੨੪੩:੩; ੨੬੦:੩
ਪੋਨ— ਹਵਾ, ੨੨:੨; ੧੫੨:੪
ਪ੍ਰਅੰਗੀ— ਪਿਆਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ, ੨੨੨:੩
ਪ੍ਰਸ— ਪਰਸਨਾ, ਛੁਹਣਾ, ੨੮:੪
ਪ੍ਰਸੰਗੀ— ਕਥਾ, ਪ੍ਰਸੰਗ, ੨੨੨:੩
ਪ੍ਰਸੰਨ— ਖੁਸ਼, ੨੭:੪
ਪ੍ਰਸੋਹ— ਸੁਭਾਇਮਾਨ, ੨੭੦:੧; ੨੭੧:੨
ਪ੍ਰਸੋਹਣਿ— ਸ਼ੋਭਦੀ ਹੈ, ੨੧੯:੩
ਪ੍ਰਹਰਖਣਿ— ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੪:੩
ਪ੍ਰਹਾਸਨ— ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸੇ, ੨੧੫:੧; ੨੧੮:੨
ਪ੍ਰਹਾਸੇ— ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸੇ, ੨੨੨:੨
ਪ੍ਰਹਾਰ— ਹਮਲਾ, ੧੯੭:੨; ੨੫੯:੩
ਪ੍ਰਹਾਰਣਿ— ਵਹੁਣਾ, ਮਾਰਨਾ, ੨੧੨:੩; ੨੧੬:੨
ਪ੍ਰਕਰਖਣਿ— ਉਤਕਰਸ਼ਣ, ਉਪਰ ਨੂੰ ਖਿਚਣਾ, ੨੨੦:੧; ੪; ੨੨੬:੨
ਪ੍ਰਕਾਸ਼— ਰੋਸ਼ਨੀ, ੧੨੧:੧; ੨੦੮:੧; ੨੩੫:੨; ੨੫੮:੨; ੨੬੧:੧; ੨੬੨:੧
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ— ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਲੀ, ੨੧੭:੩
ਪ੍ਰਕਾਸਨਿ— ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੫:੧
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ— ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ, ੧:੪; ੯੫:੧; ੯੬:੪; ੨੫੭:੨; ੨੬੦:੪; ੨
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ— ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ, ੨੨੬:੧; ੨
ਪ੍ਰਕਾਰ— ਵਾਂਗੂ, ਵਰਗਾ, ੧੭:੨; ੪; ੧੮:੨; ੧੨੧:੪; ੧੭੮:੪
ਪ੍ਰਕ੍ਰਖਣਿ— ਖਿਚਣ ਧੂਹਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੪:੩
ਪ੍ਰਗਟ— ਪ੍ਰਤੱਖ, ੮੭:੪
ਪ੍ਰਗਯਾ— ਗਿਆਨ, ੧੦੮:੪
ਪ੍ਰਗਿਆ— ਗਿਆਨ, ੯੫:੧; ੧੧੫:੪
ਪ੍ਰਚੰਡ— ਤੇਜ, ੩੬:੪; ੬੦:੪; ੭੨:੪; ੧੦੧:੪; ੧੪੩:੧; ੧੪੬:੪; ੧੪੮:੪; ੧੫੧:੩; ੧੫੨:੪; ੧੫੩:੧; ੨੪੪:੨; ੨੬੧:੪
ਪ੍ਰਚੰਡਣਿ— ਤੇਜ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ, ੨੨੫:੨; ੨੨੯:੨
ਪ੍ਰਚੰਡੇ— ਤੇਜ ਵਾਲੇ, ੯੭:੪; ੯੮:੨; ੨੧੧:੩
ਪ੍ਰਦੰਤੇ— ਵਰਗੇ ਦੰਦਾ ਵਾਲੀ, ੨੧੭:੨
ਪ੍ਰਚੰਡਮਈ— ਤੇਜ਼ ਵਾਲੀ, ੧੫੨:੪
ਪੱਛ— ਪੰਛੀ, ੮੮:੨
ਪ੍ਰਜੰਤ— ਤੱਕ, ੧੩੯:੧
ਪ੍ਰਜਾਰਣਿ— ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੬:੧
ਪ੍ਰਜੁੰਸਨ— ਪਸਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੪:੨
ਪ੍ਰਜੋਧਨ— ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੪:੧
ਪ੍ਰਣਵੋ— ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ੧:੧

ਪ੍ਰਣਾਸਣਿ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੭:੩
ਪ੍ਰਤੱਖ— ਪ੍ਰਗਟ, ਜ਼ਾਹਰ, ੧੩੧:੪
ਪ੍ਰਤੱਛ— ਪ੍ਰਤੱਖ, ਪ੍ਰਗਟ, ੮੮:੨
ਪ੍ਰਤਪਾਲ— ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ, ੭੫:੧
ਪ੍ਰਤਾਪ— ਤੇਜ, ਬਲ, ੨੦:੩; ੩੪:੧; ੩੫:੩; ੩੬:੪; ੯੭:੨; ੧੪੮:੪; ੧੬੨:੪; ੧੭੬:੪; ੨੦੧; ੨੫੫:੪; ੨੭੧:੩
ਪ੍ਰਤਾਪਣਿ— ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀ, ੨੨੮:੩
ਪ੍ਰਤਾਪਨ— ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੨੭:੩
ਪ੍ਰਤਾਪੀ— ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀ, ੨੬੬:੪
ਪ੍ਰਤਾਪੇ— ਤੇਜ਼, ੧੦੩:੧
ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ— ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ, ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ, ੧੯੦:੩
ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਨਿ— ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੫:੩
ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੈ— ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੇ, ੨੪੩:੨
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ— ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ, ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ, ੧੯੪:੪; ੨੪੩:੧
ਪ੍ਰਤੀਤ— ਯਕੀਨ, ੨੦:੨; ੧੩੨:੨
ਪ੍ਰਤੇਜਣਿ— ਤੇਜ ਵਾਲੀ, ੨੧੭:੩
ਪ੍ਰਦੱਛਣ— ਪ੍ਰਦਖਣਾ ਕਰਨਾ, ਪਰਿਕਰਮਾ, ੨੨੭:੪
ਪ੍ਰਦਛਣਿ— ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਦਛਣ, ੨੨੭:੧
ਪ੍ਰਦਾਹਨਿ— ਸਾੜਨ ਜਾ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੪:੨
ਪ੍ਰਦਾਹੇ— ਸਾੜੇ, ੨੨੭:੨
ਪ੍ਰਧਰਖਣਿ— ਦਬਾਉਣਾ, ਡਾਟਣਾ, ੨੨੬:੨
ਪ੍ਰਧਾਨ— ਪ੍ਰਮੁਖ, ੧੯੮:੨
ਪ੍ਰਨਾਸਨ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੮:੨
ਪ੍ਰਫੁਲ— ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ, ੨੬੮:੧; ੪; ੨੬੯:੧; ੨੭੦:੪
ਪ੍ਰਬਾਹਣਿ— ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਹੁੰਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੬:੩
ਪ੍ਰਬੀਨ— ਨਿਪੁੰਨ, ੧੬:੪; ੩੧:੨; ੩੩:੪; ੭੧:੪; ੭੯:੪; ੮੦:੪; ੧੮੧:੨; ੧੮੪:੪; ੧੯੧:੧; ੧੯੫:੩; ੨੫੬:੨; ੨੫੭:੩; ੨੬੩:੧
ਪ੍ਰਬੋਧ— ਬੋਧ, ਗਿਆਨ, ੯੦:੧
ਪ੍ਰਭ— ਪ੍ਰਭੂ, ੨੯:੪; ੨੩੪:੪; ੨੪੬:੪
ਪ੍ਰਭਛਣਿ— ਖਾਣ ਵਾਲੀ, ਭੱਖਣ ਵਾਲੀ, ੨੨੭:੧
ਪ੍ਰਭਾ— ਸ਼ੋਭਾ, ੧੦੩:੧; ੧੧੯:੨; ੧੫੬:੩; ੧੫੭:੧; ੨੫੮:੩
ਪ੍ਰਭਾਊ— ਪ੍ਰਭਾਵ, ੮੬:੧; ੨; ੧੭੭:੧; ੨੩੩:੨; ੨੩੬:੪; ੨੪੫:੪
ਪ੍ਰਭਾਹੂ— ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ, ੨੪੯:੩
ਪ੍ਰਭੂ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੪੯:੧
ਪ੍ਰਮਾਚਨ— ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋ ਕੇ ਮਚਣਾ, ੨੧੫:੨
ਪ੍ਰਮਾਥ— ਮਥਣਾ, ਹਿੜਕਣਾ, ੧੭੨:੪; ੧੯੨:੧; ੨੬੭:੪
ਪ੍ਰਮਾਥੇ— ਮਥਣ ਜਾਂ ਰਿੜਕਣ ਵਾਲੇ, ੯੮:੨
ਪ੍ਰਮਾਨ— ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ, ੧੯੨:੩

ਪ੍ਰਜੰਕ— ਪਲੰਘ, ੧੭:੧
ਪ੍ਰਲੈ— ਪਰਲੋ, ੨੨੪:੨
ਪ੍ਰਵਾਹੇ— ਸਵਾਰ, ਪ੍ਰਵਾਹਨ, ੨੧੮:੩
ਪ੍ਰਵਾਨੇ— ਹੁਕਮ, ਫੁਰਮਾਨ, ੨੨੭:੩
ਪ੍ਰਾਸੰ— ਬਰਛੀ, ੧੦੨:੨
ਪ੍ਰਾਨ— ਪ੍ਰਾਣ, ਸੁਾਸ, ੧੮:੪; ੧੯:੨; ੪
ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ— ਪ੍ਰਾਣਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੨੧:੩
ਪ੍ਰਿਆ— ਪਿਆਰੀ, ੧੭੨:੪
ਪ੍ਰਿਤ— ਪਿਤਰ, ੧੩੭:੧
ਪ੍ਰਿਥੀ— ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ੧੫:੨
ਪ੍ਰੀਤ— ਪਿਆਰ, ੨੪੪:੨
ਪ੍ਰੀਤੰ— ਪ੍ਰੀਤ, ਪਿਆਰ, ੧੧੫:੪
ਪ੍ਰੇਅੰ— ਪਿਆਰਾ, ੯੫:੧; ੯੬:੪
ਪ੍ਰੇਤ— ਬਦਰੂਹਾਂ, ੧੨:੧
ਪ੍ਰੇਮ— ਪਿਆਰ, ਮੁਹੱਬਤ, ੨੯:੪; ੨੪੪:੨; ੨੪੫:੪;

ਫਸੇ— ਫਸਣਾ, ਕਾਬੂ ਆਉਣਾ, ੨੮:੩
ਫਟਕ— ਬਲੌਰ, ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ੨੬੫:੧
ਫਣੰ— ਫੰਨ, ੨੧੩:੩
ਫਣਿੰਦ— ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੧੯੭:੧
ਫਣੀ— ਫੰਨ, ੨੧੪:੨
ਫਣੀਅਰ— ਸੱਪ, ਨਾਗ, ੨੧੬:੨
ਫਣੀਅਰਿ— ਸੱਪਾਂ ਨੇ, ੨੧੮:੧
ਫਨ— ਫੰਨ, ਸੱਪ ਦੀ ਫੰਨ, ੧੮੬:੪
ਫਨਿੰਦ— ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ੭:੧; ੨੭:੧; ੩੯:੨; ੭੫:੪
ਫਰੰਕਣਿ— ਫਰ ਫਰ ਕਰਨ ਦੀ ਧੁਨੀ, ੨੧੪:੨
ਫਰੰਕੈ— ਫਰਕਣਾ, ੨੧੩:੧; ੨੨੮:੩
ਫਰਾ— ਫਰਾਂਸ, ੨੫੪:੩
ਫਰਾਸੀਸ— ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ੨੬੬:੧
ਫਲ— ਸਮਰ, ਫਰੂਟ, ੭੩:੨; ੮੦:੨; ੧੫੧:੪; ੨੫੫:੪
ਫਲਤ— ਫਲਦਾ, ੨੫੫:੪
ਫਾਸ— ਫਾਹੀ, ੧੦:੪; ੨੮:੩; ੭੬:੪; ੮੩:੩
ਫਾਂਸੀ— ਫਾਹਾ, ੮੩:੩
ਫਾਂਧੈ— ਫੰਧੇ ਵਿਚ, ੨੧੩:੨
ਫਾਰਸੀ— ਇਰਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੬:੧
ਫਾਰੇ— ਪਾੜੇ, ਪਾਟੇ, ੧੫:੨
ਫਿਰੰ— ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ੧੫੪:੪
ਫਿਰਹੰਗ— ਯੂਰਪ, ੨੫੫:੧

ਫਿਰੰਗਾਵਾਲੀ— ਯੂਰਪੀਨ, ੨੫੫:੧
ਫਿਰੰਗੀ— ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼, ੨੫੪:੩; ੨੬੬:੧
ਫਿਰਤ— ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ੧੧:੨; ੪੯:੪; ੭੧:੩; ੭੬:੧; ੪; ੭੮:੨; ੮੯:੧; ੨
ਫਿਰੰਤ— ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ੪੫:੧
ਫਿਰੱਯਾ— ਫਿਰਦੇ, ੭੩:੨
ਫਿਰਾਏ— ਘੁੰਮਾਏ, ਫਿਰਾਏ, ੭੬:੪
ਫਿਰਿਓ— ਘੁੰਮਿਆ, ੨੧:੧; ੨੯:੨; ੨੫੨:੧
ਫਿਰੈ— ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ੨੩:੧; ੨੭:੪; ੯੩:੨
ਫੂੰਕ— ਫੂੰਕਾਰੇ ਮਾਰੇ, ੨੧੩:੩
ਫੁਕਾਰਣਿ— ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੬:੨; ੨੧੮:੧
ਫੁਲਤ— ਖਿੜੇ ਹੋਏ, ੨੬੯:੧
ਫੂਕ— ਫੂਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ, ੧੫:੨²; ੮੧:੨²
ਫੂਕਾਰਣਿ— ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੪:੨
ਫੂਲ— ਫੁੱਲ, ਪੁਸ਼ਪ, ਕੁਸਮ, ੮੦:੨; ੧੫੧:੪; ੨੫੫:੪; ੨੬੪:੪
ਫੇਰ— ਮੁੜ, ਦੋਵਾਰਾ, ੨੮:੪; ੭੭:੧; ੯੬:੨
ਫੇਰਿ— ਮੁੜਕੇ, ਫਿਰ ਕਦੇ, ੭੭:੪; ੮੭:੧; ੨
ਫੋਕਟ— ਨਿਕੰਮੇ, ਨਿਰਾਰਥ, ਫੋਕੇ, ੫੦:੧; ੧੫੯:੧
ਫੋਕਟੋ— ਨਿਕੰਮੇ, ਨਿਰਾਰਥਕ, ੧੪੦:੪

ਬਸ— ਵੱਸ, ੭੭:੩
ਬਸਤ— ਵਸਦੀ ਹੈ, ੫:੨
ਬਸੰਤ— ਬਹਾਰ ਦੀ ਰੁੱਤ, ੨੬੮:੨
ਬਸੱਯਾ— ਵਸਣ ਵਾਲੇ, ੭੩:੧
ਬਸਿ— ਵੱਸ ਵਿਚ, ੧੬੫:੧
ਬਸੇਖ— ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ੧੬੪:੪
ਬਸੇਰਾ— ਰਿਹਾਇਸ਼, ੪:੪
ਬਸੈ— ਵਸਦਾ ਹੈ, ੧੮੧:੪
ਬਰਿਆਰ— ਬਲਵਾਨ, ੨੬:੧
ਬਹੀਨ— ਬਿਨਾ, ਬਾਹਰਾ, ੭੧:੪
ਬਹੁ— ਬਹੁਤ, ੨੭:੩; ੧੪੦:੨; ੨੪੮:੧; ੨੫੨:੧; ੩
ਬਹੁਰ— ਮੁੜਕੇ, ੬:੪
ਬਕ— ਵੱਕ, ਬਗਲਾ, ੨੯:੧
ਬਕਤ— ਬੋਲਦਾ, ੩੫:੨
ਬਕਾਣਿ— ਬੁੱਕਣਾ, ਗਰਜਣਾ, ੨੧੯:੨
ਬਖਾਨ— ਵਿਖਿਆਨ, ੪੧:੩; ੧੩੫:੪
ਬਖਾਨੀ— ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਆਖੀ, ੭੨:੪
ਬਖਾਨੀਐ— ਆਖੀਏ, ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੀਏ, ੭੩:੧; ੨੫੮:੧
ਬਖਾਨੋ— ਆਖੋ, ੯੩:੪

ਬੰਗ— ਬੰਗਾਲ, ੨੫੫:੧
ਬੰਗਸੀ— ਕੁਰਮ ਤੇ ਕੋਹਾਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਾਸੀ, ੨੫੫:੨
ਬੰਗਾਲੀ— ਬੰਗਾਲ ਵਾਸੀ, ੨੫੫:੧
ਬਗੁਲਾ— ਬਗਲਾ, ਵਕ, ੭੨:੩
ਬਚੱਯਾ— ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ, ੧੯:੨; ੨੬੧:੩
ਬਚਾਵੈ— ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੨੪੮:੧; ੪
ਬਜਯਾ— ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਬਜੰਤਰੀ, ੧੮:੧; ੩
ਬਜਾਇ— ਬਜਾਵੇ, ੯੦:੪
ਬਡਯਾ— ਵਡਿਆਈ, ੭੧:੩; ੭੨:੩
ਬਡਾਈ— ਵਡਿਆਈ, ੭੩:੪
ਬਡੇ— ਵੱਡੇ, ੨੬:੨; ੭੨:੨; ੭੫:੨; ੭੮:੧[2]; ੨[4]; ੯੦:੧; ੧੭੯:੩
ਬਡੋ— ਵੱਡਾ, ੭੮:੩
ਬਢੱਯਾ— ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੨੫੩:੨
ਬਤਾਇਓ— ਦੱਸਿਆ ੫:੪; ੨੯:੩
ਬਤਾਵਈ— ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ੧੬੫:੨
ਬਤਾਵਤ— ਦਸਦੇ ਹਨ, ੧੬:੧
ਬਤਾਵੈ— ਦੱਸਦੇ, ੨੪੯:੩
ਬੰਦਤ— ਨਮਸਕਾਰ, ੧੫੫:੪
ਬੰਦਰਾ— ਬਾਂਦਰ, ੭੧:੩
ਬੰਧੁ— ਮਿਤਰ, ਸਹਾਈ, ੧੯੦:੪; ੧੯੧:੧
ਬੰਦਨ— ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ, ੨੧੯:੧
ਬਧੱਯਾ— ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੭੪:੩
ਬਧੇ— ਮਾਰੇ, ੨੩੦:੧
ਬਨ— ਜੰਗਲ, ੮੦:੨; ੮੧:੨; ੧੫੧:੪; ੨੪੧:੧; ੨੬੮:੩[2]; ੨੭੦:੧
ਬਨਸਪਤੀ— ਬਨ ਦਾ ਪਤੀ, ਵਰੁਣ, ਬਨਮਾਲੀ, ੧੭੯:੨
ਬਨਹਿ— ਜੰਗਲ ਵਿਚ, ੪੬:੧
ਬਨਕੈ— ਬਣ ਕੇ, ੮੨:੧
ਬਨਚਾਰੀ— ਵਣ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ, ੭੨:੧
ਬਨਤਿਨ— ਘਾਹਫੂਸ, ੨੬੮:੧
ਬਨਾਉ— ਬਨਾਵਣ, ੮੬:੪; ੧੬੯:੧; ੧੭੦:੧; ੨੩੩:੧
ਬਨਾਏ— ਬਣਾਏ, ਸਿਰਜੇ, ੬:੧; ੮੮:੩; ੯੬:੨; ੨੪੫:੧
ਬਨੇ— ਬਣੇ, ੫੧:੪
ਬਨੈ— ਬਣੇ, ੮੨:੧
ਬਬੰਕੇ— ਭਬਕਦਾ, ੨੨੮:੩
ਬਬਰ— ਸ਼ੇਰ, ੨੧੩:੧
ਬਰ— ਵਰ, ੨੦:੪
ਬਰੰ— ਵਰ, ੧੪੩:੨; ੨੧੩:੧
ਬਰਖਾ— ਮੀਂਹ, ੧੨੯:੧

ਬਰਗ— ਸੰਮੂਹ, ੧੨੫:੩
ਬਰਨ— ਰੰਗ, ੩:੩; ੪:੧; ੧੬੩:੩; ੧੭੫:੪; ੧੮੯:੪; ੧੯੧:੨; ੩
ਬਰਨੰ— ਰੰਗ, ੯੩:੩; ੧੦੦:੩
ਬਰਨਾ— ਰੰਗਾਂ, ੯:੩
ਬਰਮੰ— ਕਵਚ, ਲੋਹੇ-ਕੋਟ, ੧੦੫:੨
ਬਰੈਂਗੇ— ਵਰਨਗੇ, ਵਿਆਹੁਣਗੇ, ੨੮:੨
ਬਲੰ— ਬਲ, ਜ਼ੋਰ, ਸ਼ਕਤੀ, ੧੪੧:੪
ਬਲਿੰਦਾਵਾਦ— ਬੁਲੰਦ ਸ਼ਹਿਰ, ੨੬੫:੪
ਬਲੀ— ਬਲਵਾਨ, ੧੫੧:੩; ੧੭੫:੨
ਬਲੇ— ਜ਼ੋਰ, ਬਲ, ਸ਼ਕਤੀ, ੨੨੬:੧
ਬਵੰਕੈ— ਗਜਦਾ ਹੈ, ੨੧੩:੧
ਬਾਇ— ਹਵਾ, ੧੮੮:੪; ੨੧੯:੩
ਬਾਸ— ਰਿਹਾਇਸ਼, ਵਸੇਵਾ, ੨੯:੩; ੪੬:੧; ੭੧:੧; ੨੩੮:੨; ੨੬੧:੧
ਬਾਸੀ— ਨਿਵਾਸੀ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ੮੪:੪; ੨੬੦:੩
ਬਾਸੁ— ਵਸੇਰਾ, ੮੧:੩; ੯੩:੨
ਬਾਹ— ਬਾਹਾਂ, ੧੩੦:੧
ਬਾਹਨਿ— ਵਹੁੰਣ ਵਾਲੀ, ੨੨੬:੩
ਬਾਹੁ— ਬਾਹਾਂ, ੪੨:੩; ੨੬੭:੪; ੨੭੦:੨
ਬਾਕੇ— ਵਾਕ, ਬਾਣੀ, ੧੦੫:੨
ਬਾਂਗ— ਅਜ਼ਾਨ, ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਮੁਨਾਰੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲੰਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਕਿ ਨਵਾਜ਼ੀ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ, ੧੨:੨
ਬਾਘ— ਸ਼ੇਰ, ੨੧੬:੨; ੨੨੮:੩
ਬਾਜਤ— ਵੱਜਦੇ, ੨੩:੧
ਬਾਜਿ— ਘੋੜੇ, ੧੫੦:੩
ਬਾਜੇ— ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਬਾਜ਼ ਦਾ, ੧੦੬:੪
ਬਾਜੈ— ਵੱਜਦੀ ਹੈ, ੨੨੩:੧
ਬਾਢ— ਵੱਧ, ੨੭:੩
ਬਾਢਿ— ਵਾਧਾ, ਵੱਧ, ੧੬੬:੨[2]
ਬਾਤ— ਗੱਲ, ੧੮੦:੧; ੨੪੨:੪
ਬਾਤਨ— ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ, ੨੬:੩
ਬਾਦ— ਚਰਚਾ, ੨੦:੧; ੮੬:੩
ਬਾਦਰ— ਬੱਦਲ, ੭੬:੧
ਬਾਂਦਰੀ— ਬੰਦਰੀ, ੭੩:੨
ਬਾਧੇ— ਬੱਝੇ ਹੋਏ, ੨੧੩:੨; ੨੫੪:੨
ਬਾਨ— ਬਨਾਵਟ, ਬਣਤਰ, ੮੬:੩; ੧੨੩:੪; ੧੬੬:੩; ੨੫੯:੨
ਬਾਨੀ— ਬਾਣੀ, ੫:੨; ੧੮:੨; ੧੦੯:੩; ੧੧੨:੪; ੧੧੮:੩
ਬਾਪ— ਪਿਤਾ, ੨੫੮:੩
ਬਾਰ— ਵਾਰੀ, ੪੦:੧; ੮੨:੩; ੮੩:੧

ਬਾਰਜ— ਕੰਵਲ, ੨੨੨:੧
ਬਾਲ— ਬੱਚਾ, ੧੧੪:੨; ੧੭੪:੩
ਬਿਓਤ— ਵਿਉਂਤ, ੧੨੩:੪
ਬਿਓਮਬਾਨੀ— ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ, ੧੧੨:੧
ਬਿਅੰਤ— ਬੇਅੰਤ, ਅਨੰਤ, ੩੫:੨; ੧੭੬:੧; ੧੭੯:੪[3]
ਬਿਆਸ— ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਂ, ੧੯੮:੩; ੨੫੭:੩
ਬਿਆਧ— ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ, ੧੨੫:੩; ੧੭੬:੩; ੧੭੮:੨
ਬਿਆਧੰ— ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ, ੯੭:੧; ੧੦੦:੩
ਬਿਆਧੇ— ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ, ੯੩:੩
ਬਿਆਲ— ਸੱਪ, ੧੨੭:੧
ਬਿਸਥਾਰ— ਫੈਲਾਓ, ਪਸਾਰਾ, ੨੦੨:੨; ੨੦੭:੨
ਬਿਸਨ— ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ੫:੩; ੨੮:੩; ੩੮:੨; ੩੯:੪; ੭੭:੨
ਬਿਸੁ— ਵਿਸ਼ਵ, ਸੰਸਾਰ, ੧੬੩:੪
ਬਿਸੁਲਾਥ— ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ, ੧੬੪:੧
ਬਿਸੇਖ— ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ੧੬੪:੧
ਬਿਸੇਖੀਐ— ਬਹੁਤੇ, ੧੭੯:੩
ਬਿਸੇਖੈ— ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ੨੪:੧
ਬਿਸੋਚਨਿ— ਛਡਾਉਣਾ, ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ, ੨੨੨:੧
ਬਿਸ੍ਵ— ਵਿਸ਼ਵ, ੮੭:੪; ੧੬੪:੧; ੧੯੪:੧; ੨੨੫:੪; ੨੬੨:੧
ਬਿਸ੍ਵਪਾਲ— ਵਿਸ਼ਵਪਾਲ, ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ, ੭੫:੧
ਬਿਸ੍ਵੰਭਰ— ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੬੪:੧
ਬਿਹੰਡਨਿ— ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੧:੧; ੨੧੨:੧; ੨; ੨੨੫:੨; ੨੨੯:੨
ਬਿਹੀਨ— ਬਿਨਾ, ਰਹਿਤ, ੩੧:੧; ੩੩:੩; ੪੮:੧; ੭੬:੪; ੭੯:੪; ੮੦:੪; ੮੧:੪; ੮੨:੪; ੮੩:੪; ੮੯:੪; ੧੪੦:੪; ੧੮੧:੧; ੧੮੬:੧; ੨੩੬:੩; ੨੪੬:੨; ੨੪੭:੨; ੨੬੩:੧
ਬਿਖਾਦ— ਚਰਚਾ, ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ, ੨੦:੧
ਬਿਖਿਆਨ— ਵਿਸ਼ਿਆ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ, ੨੯:੩
ਬਿਖੈ— ਵਿਚ, ਵਿਖੇ, ੧੬੬:੧; ੧੮੧:੪; ੧੮੨:੨; ੧੮੫:੨; ੨੬੪:੨
ਬਿਚਰਤ— ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ, ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ, ੮੧:੩
ਬਿਚਾਰ— ਵਿਚਾਰ, ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ, ੧੩:੩; ੧੯:੩; ੨੪:੩; ੩੬:੨[2]; ੩੮:੨; ੮੩:੨; ੧੨੯:੩; ੧੩੩:੩; ੧੩੯:੩; ੧੭੮:੨; ੧੯੬:੧; ੧੯੭:੨; ੨੦੨:੧; ੨੧੦:੧; ੨੩੧:੧; ੨੫੭:੪; ੨੬੨:੨
ਬਿਚਾਰਹੀ— ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ, ੮੩:੪
ਬਿਚਾਰਤ— ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੧੩:੩
ਬਿਚਾਰੀ— ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੪:੧; ੧੭:੩
ਬਿਚਾਰੇ— ਵਿਚਰਿਆ, ੨੨:੩; ੨੩:੩
ਬਿਚਾਰੈਂ— ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ, ੨੪੩:੩
ਬਿਤੰਤ— ਬੀਤਾਉਂਦੇ, ੧੨੯:੨

ਬਿਤਲ— ਪਤਾਲ ਲੋਕ ਜਿਹਨਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੱਤ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ—ਅਤਲ, ਵਿਤਲ, ਸੁਤਲ, ਰਸਾਤਲ, ਤਲਾਤਲ, ਮਹਾਤਲ ਤੇ ਪਤਾਲ, ੨੧੯:੩; ੨੨੬:੨

ਬਿਤਾਏ— ਬਤੀਤ ਕੀਤੇ, ੭੭:੨

ਬਿਥਰਿਓ— ਫੈਲਿਆ, ੨੭੨:੨

ਬਿੰਦ— ਬੀਰਜ, ੭੧:੩

ਬਿਦਿਆ— ਵਿਦਿਆ, ਇਲਮ, ੧੪:੧; ੧੬:੪; ੧੭:੩; ੧੯:੩; ੨੦:੧; ੨; ੧੦੯:੩; ੧੧੧:੨; ੧੧੨:੧; ੧੧੭:੧; ੧੧੮:੧; ੩; ੧੧੯:੨; ੧੨੯:੩; ੧੩੨:੨; ੧੩੩:੨; ੧੩੪:੩; ੧੩੬:੧; ੧੩੯:੩; ੨੫੬:੩

ਬਿਦਾਰ— ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੩੩:੨

ਬਿਦਿਆਧਰ— ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਸਮਾਨ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ੧੨:੧

ਬਿਦਿਯਾ— ਵਿਦਿਆ, ਇਲਮ, ੧੧੦:੨

ਬਿੰਧ— ਬਿੰਧਿਆਚਲ ਜਹੇ ਪਹਾੜ, ੩੯:੧; ੧੪੭:੧

ਬਿਧਾਤਾ— ਕਰਮ ਜਾਂ ਕਿਸਮਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ, ੧੨੦:੨

ਬਿਧਿ— ਢੰਗ, ੨੨:੩; ੨੦੧:੨

ਬਿਧੁੰਸਨਿ— ਫਨਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੨:੨

ਬਿਧੁੰਸਨ— ਫਨਾਹ ਕਰਨ ਹਾਰ, ੨੨੪:੨

ਬਿਧੁੰਸੁਨਿ— ਫਨਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੪:੨; ੨੨੫:੪; ੨੨੯:੪; ੨੩੦:੩

ਬਿਨ— ਬਿਨਾ, ਬਗੈਰ, ੨੧:੪; ੨੫:੪; ੫੦:੩; ੧੪੦:੧; ੩

ਬਿਨਾ— ਬਗੈਰ, ੮੩:੪; ੧੬੦:੧; ੨੪੫:੪

ਬਿਨਾਸਨ— ਨਾਸ ਕਰਨਾ, ੨੧੫:੪; ੨੧੭:੪; ੨੧੯:੧

ਬਿਨੁ— ਬਿਨਾ, ੨੩:੪; ੨੪:੪²; ੩੮:੪; ੨੫੨:੪

ਬਿਪ੍ਰੀਤ— ਉਲਟ, ਪੁੱਠਾ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪; ੪੪:੪

ਬਿਬਰਖਣ— ਵਰਸਾਉਣਾ, ੨੩੦:੨

ਬਿਬਰਖਣਿ— ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੀ, ੨੧੪:੨

ਬਿਭੁਗਤੰ— ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਰਿਹਾ, ੧੦੩:੬

ਬਿਭੂਤ— ਸੁਆਹ, ਬਿਭੂਤੀ, ੪੪:੨; ੧੭੭:੪

ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ— ਸੁਆਹ ਮਲਣ ਵਾਲੇ ਯੋਗੀ ਆਦਿ, ੭੧:੧

ਬਿਭੂਤਿ— ਸਾਮਗਰੀ, ੧੭੩:੪; ੨੬੦:੧

ਬਿਭੂਤੇ— ਐਸ਼ਵਰਯ, ਸਾਮਗਰੀ, ੯੭:੨

ਬਿਮਰਦਨ— ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ੨੧੩:੨

ਬਿਮੁੰਡਣ— ਸਿਰ ਵੱਡਣਾ, ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਨਾ, ੨੧੪:੧

ਬਿਮੋਚਨ— ਛਡਾਉਣਾ, ੨੨੨:੧

ਬਿਰਹਤ— ਜੁਦਾ, ਰਹਿਤ, ੨੪੦:੧; ੨੭੦:੩

ਬਿਰਕਤ— ਤਿਆਗੀ, ੨੪੭:੨

ਬਿਰਕਤਤਾ— ਤਿਆਗਪੁਣਾ, ੨੫੯:੨

ਬਿਰਧ— ਬੁੱਢਾ, ੯੨:੪

ਬਿਰਧੰ— ਬੁੱਢਾ, ੧੦੨:੩

ਬਿਰਾਜ— ਬੈਠਾ, ਆਸੀਨ, ੧੮੪:੪
ਬਿਰਾਜਮਾਨ— ਆਸੀਨ, ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ੧੩:੨
ਬਿਰਾਜੈ— ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ੧੮੫:੨; ੨੨੩:੧; ੨੬੬:੩
ਬਿਰੋਧ— ਵਿਰੋਧ, ਵੈਰ, ਉਲਟ ਚਲਣਾ, ੧੮੭:੧
ਬਿਰੋਧਨ— ਵੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੪:੧
ਬਿਲੋਕ— ਦੇਖਣਾ, ੨੭੦:੧
ਬਿਲੋਕਤ— ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ੨੪੪:੪
ਬਿਲੋਚਨਿ— ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀ, ੨੨੨:੧
ਬਿਵੰਤੀ— ਉਗਲਣਾ, ੨੧੫:੩
ਬਿੜਾਲ— ਬਿੱਲਾ, ੭੨:੩; ੨੩੦:੧
ਬੀਚ— ਵਿਚ, ੨:੧; ੬:੧; ੮:੩; ੧੦:੪; ੮੩:੨; ੮੮:੨; ੨੪੮:੪
ਬੀਨ— ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸਾਜ਼, ੧੧੮:੧
ਬੀਰ— ਯੋਧਾ, ਬਹਾਦਰ, ੨੬:੧; ੧੧੯:੨; ੧੩੪:੩; ੨੫੫:੧
ਬੁਹਾਰ— ਝਾੜੂ, ਬੁਹਾਰੀ, ੪੦:੧
ਬੁਤਾਨ— ਬੁਤ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, ੩੦:੩
ਬੁਦੇਲੇ— ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ੨੫੫:੨
ਬੁਧੰ— ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ, ੨੪੦:੨
ਬੁਧਿ— ਬੁਧੀ, ਅਕਲ, ੯੨:੪; ੧੦੭:੨; ੧੬੨:੪; ੨੫੩:੩; ੨੫੯:੨; ੨੬੦:੧; ੨੬੧: ੧[2]
ਬੂਡਿਓ— ਡੁਬਿਆ, ੮੩:੩
ਬੇਦ— ਵੇਦ, ਗਿਆਨ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ : ਰਿਗਵੇਦ, ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ, ਅਯੁਰ ਵੇਦ ਤੇ ਅਥਰ ਵੇਦ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪; ੧੮:੪; ੨੦:੨; ੨੪:੨; ੩੪:੪; ੪੦:੨; ੪੧:੧; ੪੪:੪; ੪੯:੧; ੭੫:੪; ੭੭:੨; ੧੧੨:੧; ੧੧੮:੨; ੧੨੭:੩; ੧੩੦:੩; ੧੩੨:੨; ੩; ੧੩੭:੧; ੧੫੭:੨; ੩; ੧੫੮:੧; ੧੬੦:੨; ੧੮੩:੧; ੧੯੬:੧; ੨੨੨:੩; ੨੩੨:੪; ੨੪੪:੩; ੨੪੫:੩; ੨੪੯:੩; ੨੫੦:੨; ੨੫੧:੧
ਬੇਦਚਾਰੀ— ਵੇਦ ਉਚਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਵੇਦ ਵਿਆਸ, ੭੬:੩
ਬੇਦ ਬਿਆਸ— ਰਿਸ਼ੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਦ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੇ, ੪੮:੪; ੧੯੭:੪; ੨੪੨:੩
ਬੇਦ ਬਿਆਸਕ— ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਆਦਿਕ, ੨੦੦:੧
ਬੇਨ— ਬੀਨ, ਵੀਣਾ, ੧੮:੧; ੩
ਬੈਸਨੂੰ— ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ, ੧੮੫:੨
ਬੈਠ— ਬੈਠਣਾ ਬਹਿਣਾ, ੨੯:੩; ੮੨:੨; ੧੧੩:੪
ਬੈਠਿ— ਬੈਠ ਕੇ, ੨੯:੧
ਬੈਨ— ਬਚਨ, ਬੋਲ, ੨੦੧:੧
ਬੈਰਾਗ— ਵੈਰਾਗ, ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਮੋਹ ਤੜਨਾ, ੪੯:੩
ਬੈਰਾਗੀ— ਵੈਰਾਗ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੮੨:੧
ਬੈਰੀਸਾਲ— ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਲਣ ਵਾਲਾ, ੭੫:੧

ਬੋਕ— ਬੱਕਰਾ, ੮੦:੨
ਬੋਧ— ਗਿਆਨ, ੯੦:੧
ਬੋਧਕ— ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੯੦:੧
ਬੋਲ— ਬਚਨ, ਆਵਾਜ਼, ਬੋਲਣਾ, ੮੦:੩; ੨੧੬:੩; ੨੨੬:੩
ਬ੍ਰਹਮ— ਪਰਮਾਤਮਾਂ, ੨੦:੧; ੨੮:੩; ੩੮:੨; ੪੭:੩; ੪੯:੧; ੧੧੧:੪; ੧੩੬:੧; ੧੮੫:੧; ੩
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ— ਜਤੀ, ਬਿੰਦ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ੧੫:੧; ੧੭:੩; ੭੫:੨; ੭੮:੧; ੮੨:੩; ੮੫:੧
ਬ੍ਰਹਮੰਡ— ਜਗਤ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੩੭:੧
ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ— ਸੱਚ ਖੰਡ, ੮੨:੪
ਬ੍ਰਹਮਾ— ਇਕ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਾਂ, ੫:੩; ੬:੨; ੭੬:੩; ੭੭:੨; ੨੪੩:੩; ੨੫੭:੪
ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ— ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਜਗਤ, ੧੪੬:੧
ਬ੍ਰਤ— ਵਰਤ, ਅੰਨ ਛੱਡਨ, ੨੫੨:੧
ਬ੍ਰਤਸ— ਵਰਤ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ੬੮:੨
ਬ੍ਰਿਕ— ਬਘਿਆੜ, ੭੨:੩
ਬ੍ਰਿਖ— ਬੈਲ, ਬਲਦ, ੭੨:੨
ਬ੍ਰਿਛ— ਰੁਖ, ਬਿਰਖ, ਦਰਖਤ, ੮੧:੨
ਬ੍ਰਿਛਸ— ਰੁੱਖ, ਬਿਰਖ, ੬੪:੧
ਬ੍ਰਿਛਨ— ਰੁੱਖਾਂ, ਬਿਰਖਾਂ, ੮੦:੩
ਬ੍ਰਿਤ— ਬਿਰਤੀ, ਤਰੰਗ, ੨੨੨:੨
ਬ੍ਰਿਤੰ— ਦੇਖੋ ਬ੍ਰਿਤ, ੧੫੨:੨; ੧੫੬:੩
ਬ੍ਰਿਤਨ— ਬਿਰਤੀਆਂ, ੨੨੨:੧
ਬ੍ਰਿਤੀ— ਬਿਰਤੀ, ੧੬੦:੧
ਬ੍ਰਿਤੇ— ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੀ, ੨੧੧:੧; ੨੧੫:੨; ੨੧੮:੩; ੪; ੨੨੪:੧; ੨੨੫:੨; ੨੨੬:੪; ੨੨੮:੨
ਬ੍ਰਿਧ— ਵੱਡੇ, ਮਾਹਿਰ, ੧੦੭:੨; ੧੧੪:੨; ੧੩੬:੨
ਬ੍ਰਿਧਦਾ— ਵੱਡਾ, ਅਖੁੱਟ, ੧੬੨:੨
ਬ੍ਰਿਧਿ— ਵੱਡਾ ਪਣ, ਮਹਿਰ, ੧੬੧:੪
ਬ੍ਰਿੜਲਾਛ— ਬਿੱਲੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਦੈਂਤ, ੨੨੫:੨

ਭਉ— ਡਰ, ੭੬:੧
ਭਇਓ— ਹੋਇਆ, ਹੋਇਓਂ, ੭੯:੨; ੩; ੮੫:੧²
ਭਏ— ਹੋਏ, ੧੨:੧; ੨੨:੪²; ੭੭:੧²; ੩
ਭਖਰੀ— ਭੱਖਰ ਨਗਰ ਦੇ ਵਾਸੀ, ੨੬੬:੨
ਭਗਤ— ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੨੦:੧; ੩੨:੨; ੩੮:੪; ੪੮:੨; ੧੯੪:੧
ਭਗਤਿ— ਭਗਤੀ, ੧੪੦:੧
ਭਗਵਾਨ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੨੧:੪; ੨੩:੪; ੨੪:੪; ੨੫:੪; ੩੦:੪
ਭੱਛ— ਭਛਣਾ, ਖਾਣਾ, ੮੮:੧; ੨; ੧੩੧:੩
ਭਛਜਾ— ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ੨੬:੧; ੭੨:੨; ੭੩:੨; ੩; ੮੦:੨; ੩

ਭੰਜ— ਭੰਨਣਾ, ੧੬੧:੧; ੧੬੨:੧
ਭਜਸ— ਸਿਮਰਦਾ, ਭਜਦਾ, ੬੫:੧; ੨
ਭਜਤ— ਭਜਦੇ, ਸਿਮਰਦੇ, ੧੩੭:੪
ਭੰਜਨ— ਭੰਨਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ੧੫੫:੩; ੧੮੯:੨; ੧੯੨:੧
ਭੱਜਯਾ— ਭਜਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਗਰਦਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ੨੬੫:੨
ਭਜੇ— ਸਿਮਰੇ, ੨੩:੪; ੨੪:੪; ੨੫੨:੪
ਭਜੈ— ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ, ੨੨੩:੩
ਭਜੋ— ਸਿਮਰੋ, ੬੨:੧
ਭਟੇ— ਸੂਰਮੇ, ਬੀਰ, ੨੨੯:੧
ਭੰਡ— ਭੰਡਣਾ, ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ, ੧੭੨:੨
ਭੰਡਾਰ— ਖਜ਼ਾਨਾ, ੧੨੧:੩
ਭਣੰ— ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ੧੪੫:੨
ਭਣੰਤ— ਕਹਿੰਦੇ, ਆਖਦੇ, ੪੧:੧
ਭਦ੍ਰ— ਸਾਊ, ੧੧੨:੩
ਭੱਬ— ਭਵਿਖ, ੧੮੮:੩; ੧੯੯:੧
ਭਬਿ— ਭਵਿਖ ਵਿਚ, ੧੯੨:੩
ਭਯੋ— ਹੋਇਆ, ਹੋਏ, ੨੯:੧; ੮੦:੩; ੮੩:੨; ੩
ਭਰਮਾਏ— ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਾਏ, ਭਟਕਾਏ, ਫੇਰੇ, ੨੪੫:੨
ਭਰਤ— ਭਰਦਾ, ੧੫:੪; ੭੬:੨; ੮੯:੩
ਭਰਤਾ— ਪਤੀ, ੨੪੬:੩
ਭਰਨ— ਭਰਨ ਜਾ ਰਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੧੬੩:੪; ੧੬੪:੧; ੧੯੧:੪; ੨੬੨:੧; ੨੬੪:੨
ਭਰਮ— ਭੁਲੇਖਾ, ਜਿਹਾ ਮੰਨੀਏ ਉਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ੧੦੬:੧; ੧੦੮:੨; ੧੧੦:੪; ੧੨੩:੩; ੧੨੪:੪; ੧੨੫:੧; ੧੩੪:੧; ੧੭੭:੧; ੨੦੮:੧; ੨੧੭:੪; ੨੩੭:੧
ਭਰਮੰ— ਦੇਖੋ ਭਰਮ, ੯੧:੩; ੯੪:੨; ੧੦੧:੪; ੧੦੨:੨; ੧੦੫:੧
ਭਰਮਤ— ਭਟਕਦੇ ਹਨ, ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ੧੩੪:੧
ਭਰੇ— ਭਰੇ ਹੋਏ, ਭਰਪੂਰ, ੨੫:੨
ਭਲੀ— ਚੰਗੀ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾ, ੨੨:੩
ਭਲੇ— ਚੰਗੇ, ੨੨੬:੨
ਭਵ— ਸੰਸਾਰ, ੧੫:੪; ੭੬:੨; ੧੫੦:੪; ੧੫੯:੪
ਭਵਰ— ਭੌਰਾ, ਭੰਵ੍ਰਾ, ੭੪:੩
ਭਵਾਨ— ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ, ੭:੩; ੨੩:੩; ੨੭:੧; ੧੫੦:੪; ੧੮੮:੩; ੧੯੨:੩; ੧੯੯:੧; ੨੪੫:੧; ੨੪੬:੧
ਭਵਾਨੀ— ਦੁਰਗਾ, ੫:੨; ੧੪:੨
ਭਵਾਨੇ— ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ, ੯੮:੪
ਭਵਿਖ— ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ, ੭:੩; ੨੩:੩; ੨੭:੧; ੧੫੦:੪; ੧੯੨:੩; ੨੪੫:੧; ੨੪੬:੧
ਭਵਿਖੇ— ਭਵਿਖ ਵਿਚ, ੯੮:੪
ਭਾਉ— ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰੇਮ, ੧੭੮:੪

ਭਾਇ— ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ੨੧:੪
ਭਾਇਅੰ— ਪਿਆਰ, ੧੦੧:੩
ਭਾਖਯਾ— ਭਾਸ਼ਾ, ੧੧੬:੩
ਭਾਖਾ— ਭਾਸ਼ਾ, ੧੩੩:੧
ਭਾਖਿਆ— ਭਾਸ਼ਾ, ੧੧੮:੨
ਭਾਜੈ— ਦੌੜੇ, ਭੱਜ ਜਾਵੇ, ੨੨੩:੧; ੨
ਭਾਂਤ— ਪ੍ਰਕਾਰ, ੧੩੩:੩
ਭਾਤਨ— ਪ੍ਰਕਾਰ, ੧੩੩:੩
ਭਾਂਤਿ— ਪ੍ਰਕਾਰ, ਵੱਖ ਵੱਖ, ੧੮੦:੪; ੨੪੮:੧
ਭਾਨ— ਸੂਰਜ, ੧੬:੪; ੩੨:੪
ਭਾਮ— ਇਸਤਰੀ, ੧੯੫:੨
ਭਾਮੰ— ਇਸਤਰੀ, ੯੨:੨
ਭਾਯੰ— ਪਿਆਰ, ੧੦੧:੪
ਭਾਰ— ਬੋਝ, ਭਾਰ, ੧੫:੪
ਭਾਰੀ— ਬੋਝ ਵਾਲਾ, ੧੭:੪; ੨੨:੩; ੨੫:੨
ਭਾਵਨਾ— ਕਾਮਨਾ, ਇਛਾ, ੧੫:੪; ੭੯:੪; ੮੦:੪; ੮੧:੪; ੮੩:੪
ਭਿਖਾਰੀ— ਮੰਗਤਾ, ੧੧:੨
ਭੀ— ਵੀ, ੭੭:੧; ੧੮੫:੨
ਭੀਕਰ— ਭਿਆਨਕ, ੧੮੫:੩
ਭੀਖ— ਭਿਖਿਆ, ੧੧:੨
ਭੀਤਨ— ਕੰਧਾਂ, ੯੦:੩
ਭੀਲ— ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤੀ, ੧੮੫:੩
ਭੁਅ— ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੧੯੧:੪
ਭੁਅੰ— ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ੧੪੧:੨; ੧੪੨:੪; ੧੪੪:੩
ਭੁਗਤ— ਭੋਗਣਾ, ੧੧੦:੪
ਭੁਗਤੰ— ਭੋਗਣਾ, ਪਦਾਰਥ ਛਕਣੇ, ਸੁਖ ਭੋਗਣੇ, ੧੧੦:੪
ਭੁਗਤਾ— ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ, ੧੯੫:੩
ਭੁਗਤਿ— ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ, ੧੨੬:੪
ਭੁਜ— ਬਾਂਹ, ੭੮:੩
ਭੁਜੰਗ— ਸੱਪ, ੭੨:੧; ੮੪:੪; ੧੪੮:੧; ੧੫੦:੨; ੧੫੬:੧; ੨੪੯:੧; ੨
ਭੁਜੰਗਮ— ਸੱਪਾਂ ਨੇ, ੨੪੫:੧
ਭੁਜੰਗੀ— ਨਾਗਾਂ ਵਰਗੀ, ੨੨੧:੧
ਭੁਜਾ— ਬਾਂਹ, ੨੧੩:੧; ੨੨੮:੩
ਭੁਜਾਨ— ਬਾਹਾਂ, ੨੨:੩
ਭੁਜੇ— ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ, ੨੨੧:੨
ਭੂਅ— ਭੂਮੀ, ੧੫੨:੧; ੧੫੫:੩
ਭੂਖ— ਭੁੱਖ, ੭੫:੨
ਭੂਖਣ— ਗਹਿਣੇ, ੨੧੩:੩

ਭੂਚਰੀ— ਦੀਮਕ, ਸਿਉਂਕ, ੭੩:੧
ਭੂਤ— ਅਤੀਤ, ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ, ੭:੩; ੨੩:੩; ੨੭:੧; ੭੨:੧; ੭੩:੨; ੮੭:੪; ੧੫੦:੪; ੧੫੭:੪; ੧੬੧:੨; ੧੮੮:੩; ੧੯੨:੩; ੧੯੯:੧; ੨੪੫:੧; ੨੪੬:੧
ਭੂਤਨ— ਜੀਵਾਂ, ੧੫:੪
ਭੂਤੇ— ਅਤੀਤ ਵਿਚ, ੯੮:੪
ਭੂਪ— ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੧੯:੧; ੨੨:੩; ੧੭੧:੨; ੨੫੯:੩
ਭੂਪੰ— ਰਾਜਾ, ੧੦੨:੧; ੧੦੮:੪
ਭੂਪਤ— ਰਾਜੇ, ੨੩:੩; ੧੮੮:੩
ਭੂਪਤਿ— ਰਾਜੇ, ਭੌਇ ਦੇ ਮਾਲਿਕ, ੨੨:੪; ੨੪:੪
ਭੂਪਨ— ਰਾਜਿਆਂ, ੧੯:੧; ੭੮:੨; ੨੫੯:੩
ਭੂਭ੍ਰਿਤ— ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਭਰਕ/ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ, ੩੨:੩
ਭੂਮ— ਭੂਮੀ, ੧੫:੪; ੧੬:੪; ੭੩:੧; ੭੬:੨; ੭੮:੪; ੮੧:੨; ੧੫੧:੨; ੧੮੫:੪; ੧੯੩:੩; ੧੯੬:੪; ੨੪੯:੨; ੨੬੩:੨
ਭੂਮਿ— ਭੂਮੀ, ਧਰਤੀ, ਭੌਇ, ੭੭:੪[2]; ੭੮:੪; ੮੯:੩; ੧੧੦:੪; ੧੨੬:੪; ੨੧੬:੪
ਭੂਲ— ਭੁੱਲ, ਵਿਸਿਮ੍ਰਤੀ, ੭੨:੪; ੮੫:੩; ੧੫੯:੩; ੪
ਭੂਲੇ— ਭੁੱਲੇ, ਵਿਸਰੇ, ੧੦੬:੧
ਭੇ— ਭਏ, ਹੋਏ, ੧੯੮:੪
ਭੇਸ— ਪਹਿਰਾਵਾ, ਭੇਖ, ੪੨:੨; ੭੯:੧; ੮੬:੨; ੨੫੨:੧
ਭੇਖ— ਵੇਸ, ਭੇਸ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ੮੨:੧; ੧੨੪:੪; ੧੭੪:੨; ੧੭੫:੨; ੩; ੧੮੯:੪; ੨੩੮:੨
ਭੇਖੰ— ਦੇਖੋ ਭੇਖ, ੯੩:੨
ਭੇਟਨ— ਛੂਹਣ, ਭਿਟਣ, ੨੪੮:੩
ਭੇਟੈ— ਮਿਲੇ, ਲੀਨ ਹੋਵੇ, ੮੦:੪
ਭੇਡ— ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ ਨਾਲ ਗਰਮ ਕਪੜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ੮੦:੩
ਭੇਦ— ਰਹਸ, ਗੁਹਜ, ੩੪:੩; ੪੧:੨; ੭੪:੪; ੮੦:੩; ੮੫:੩; ੧੪੪:੧; ੧੫੭:੪; ੧੭੧:੨; ੧੮੮:੧; ੧੯੮:੨; ੨੩੭:੧; ੨੩੯:੩; ੨੫੦:੨; ੨੫੧:੨
ਭੇਦੰ— ਭੇਦ, ਰਹਸ, ੧੦੨:੨
ਭੇਦੁ— ਭੇਤ, ੩੦:੪
ਭੇਵ— ਪ੍ਰਗਟ, ੭੫:੪; ੧੬੧:੩; ੧੮੩:੧; ੧੯੮:੨; ੨੪੫:੨
ਭੈ— ਡਰ, ਭਯ, ੧੪੧:੨; ੨੨੩:੧; ੨੪੭:੧
ਭੋਗ— ਮਾਨਣਾ, ਭੋਗਣਾ, ੭੮:੪[2]; ੧੪੪:੩; ੧੫੫:੨; ੨੦੪:੨; ੨੪੭:੧
ਭੋਗੰ— ਦੇਖੋ ਭੋਗ, ੧੧੫:੧
ਭ੍ਰਮ— ਭਰਮ, ਭੁਲੇਖਾ, ੮੫:੩; ੨੨੩:੧; ੨੪੫:੨
ਭ੍ਰਮਤ— ਭਰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ੧੩੮:੧
ਭ੍ਰਮੰਤ— ਦੇਖੋ ਭ੍ਰਮਤ ੧੩੦:੧
ਭ੍ਰਮਜਾ— ਭਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੮੦:੨
ਭ੍ਰਮਾਏ— ਭਟਕਣ ਵਿਚ ਪਾਏ, ੮੯:੨
ਭ੍ਰਮਾਵਈ— ਭਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੮੨:੩

ਭ੍ਰਾਤ— ਭਰਾ, ੧੨੩:੨; ੧੪੯:੨; ੨੩੮:੪
ਭ੍ਰਿਸਟ— ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ, ੨੦੭:੨
ਭ੍ਰਿਸਟਿ— ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ, ੨੧੯:੧

ਮਉਤ— ਮੌਤ, ੧੬੮:੨
ਮਸਾਨ— ਸਿਵੇ, ਮੜੀਆਂ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਸਾੜਦੇ ਹਨ, ੭੧:੧
ਮਸੀਤ— ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਗਾਹ, ੮੬:੧
ਮਹੰਤ— ਮਹਾਨ, ਪੂਜਣਯੋਗ, ੩੨:੨; ੭੪:੨
ਮਹਾ— ਮਹਾਨ, ਵੱਡਾ, ੧੬:੩; ੧੪੫:੪; ੧੮੭:੩; ੨੦੦:੪; ੨੫੨:੧; ੨੫੩:੧; ੩; ੪; ੨੫੮:੨; ੨੬੪:੩[2]
ਮਹਾਕਾਲ— ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਪੁਤਰ, ੨੫੩:੪
ਮਹਾਦਾਨ— ਪਰਮਾਤਮਾ, ੧੧:੨; ੧੮:੪; ੧੯:੧; ੮੧:੪
ਮਹਾਦੀਨ— ਅਤਿ ਗਰੀਬ, ੧੬:੪; ੨੫੭:੩
ਮਹਾਂਦੇਵ— ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ੧੬:੩; ੨੬੨:੨; ੨੬੨:੪
ਮਹਾਨ— ਵੱਡਾ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ੨੦੦:੧; ੨੨੧:੧; ੨੬੮:੩
ਮਹਾਬਾਲੇ— ਮਾਇਆ, ਲਕਸ਼ਮੀ, ੨੬੫:੨
ਮਹਾਮਾਨ— ਮਹਾਨ ਸਤਿਕਾਰ, ਮਾਨ, ੧੯:੨; ੨੫੩:੩
ਮਹਾਰਾਜ— ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੧੫:੪
ਮਹਾਰਾਜਨ— ਰਾਜਿਆਂ, ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ, ੧੧:੩[2]
ਮਹਿ— ਵਿਚ, ੪੫:੩; ੧੮੮:੪; ੧੯੩:੩; ੧੯੬:੪
ਮਹਿਖ— ਇਕ ਦੈਂਤ, ੨੧੨:੨
ਮਹਿਖਸੁਰ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ੨੧੧:੪; ੨੧੨:੪; ੨੧੩:੪; ੨੧੫:੪; ੨੧੬:੪; ੨੧੭:੪; ੨੧੮:੪; ੨੨੨:੪; ੨੨੩:੪; ੨੨੪:੪; ੨੨੫:੪; ੨੨੬:੪; ੨੨੭:੪; ੨੨੮:੪; ੨੨੯:੪; ੨੩੦:੪
ਮਹਿੰਦ੍ਰ— ਮਹਾਂ ਇੰਦਰ, ਮਹਾਰਾਜੇ, ੧੯੭:੩
ਮਹੀਅਲ— ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਮਸਾਨ ਦਰਮਿਆਨ, ਖਗੋਲ, ੧:੨; ੪:੪
ਮਹੀਪ— ਰਾਜਾ, ੭੮:੩; ੨੪੧:੧; ੨੬੮:੧; ੨੭੧:੧
ਮਹੀਪਨ— ਰਾਜੈ, ੨੬੧:੪
ਮਹੇਸ— ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ੨੫੬:੧
ਮਹੇਸਰ— ਸ਼ਿਵਜੀ, ੨੮:੩
ਮਕਾਂ— ਮਕਾਨ, ਟਿਕਾਣਾ, ੬੬:੪
ਮੱਕਾ— ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦਾ ਪਵਿਤਰ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨ, ੮੯:੨
ਮਕਾਨ— ਘਰ, ੧੬੬:੪
ਮਕੀਂ— ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ੬੬:੩;, ੧੬੬:੪
ਮਕੀਨ— ਦੇਖੋ ਮਕੀਂ, ੧੪੩:੪
ਮਖ— ਯੱਗ, ੧੩੫:੪
ਮੰਗਲਾ— ਪਾਰਵਤੀ, ੧੪:੨
ਮਘੇਲੇ— ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ, ੨੫੪:੪; ੨੫੫:੧

ਮਚੀਨ— ਚੀਨ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਮਨਚੂਰੀਆ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ੨੫੫:੩
ਮੱਛ— ਵੱਡੀਆ ਮੱਛੀਆ, ੩੯:੨; ੭੪:੧; ੮੮:੧; ੧੮੩:੩; ੧੯੩:੨
ਮਛਰਾ— ਪਾਤਾਲ ਦੀ ਸੁੰਦਰੀ, ੧੧੯:੧
ਮੱਟ— ਮੱਠ, ੯੦:੩
ਮਟੁਬਾਸੀ— ਮੱਠਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ੭੧:੨
ਮਟੱਯਾ— ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ, ੨੫੩:੩
ਮੰਡ— ਸਵਾਰਨਾ, ਸ਼ਿੰਗਾਰਨਾ, ੨੬੨:੪
ਮਣਿ— ਮਣੀ, ੧੫੬:੨
ਮਤ— ਵਿਚਾਰ, ੧੨:੩; ੧੩:੧; ੨੧:੩; ੨੩੧:੪
ਮਤੰ— ਵਿਚਾਰ, ੧੫੪:੧; ੧੫੬:੪; ੨੦੫:੨
ਮਤਸ— ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ, ੬੮:੪
ਮਤੰਗ— ਹਾਥੀ, ੨੨:੧
ਮਤੰਗਨ— ਹਾਥੀਆਂ, ੨੫:੩
ਮਤਿ— ਵਿਚਾਰ, ਬੁਧੀ, ਮਤ, ੨੦੧:੧
ਮਤੀ— ਮਤਾਂ ਦੇ, ੨੧:੧
ਮਤੇ— ਮਤ, ਬੁਧੀ, ੨੧੧:੩; ੨੧੨:੨; ੨੧੬:੧; ੨; ੨੨੪:੨; ੩; ੨੨੬:੩; ੨੨੮:੧ ੪
ਮੰਤ੍ਰ— ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਕ ਪਦ ਦਾ ਸਿਧੀ ਲਈ ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਮੰਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੧੭:੧; ੧੬੫:੧; ੧੬੭:੨; ੧੬੯:੩; ੧੭੦:੧; ੧੭੭:੨; ੧੮੦:੨; ੧੮੧:੩; ੧੮੨:੧; ੧੮੪:੩[2]; ੨੬੦:੪; ੨੬੬:੪
ਮੰਤ੍ਰੇ— ਮੰਤਰ ਹੋ, ੧੦੪:੩
ਮਥਹਿ— ਰਿੜਕੇ, ੨੬੯:੨
ਮਥੰਤੀ— ਰਿੜਕਦੀ, ੨੨੪:੩
ਮਥੰਤੇ— ਰਿੜਕਦੇ, ੨੧੭:੨
ਮਥੇ— ਰਿੜਕਦੀ, ਮਥ ਦੀ, ੨੧੪:੩; ੨੧੯:੧; ੨੨੧:੪; ੨੨੯:੩; ੨੩੦:੩
ਮਦਪਾਨ— ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ੧੬:੨
ਮਦਾਰ— ਮਦਾਰੁਲਮਹਾਮ, ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੭੭:੩
ਮਦੀਨਾ— ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਥਾਨ, ੮੯:੨
ਮਦ੍ਰ— ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼, ੧੧੨:੪
ਮਧ— ਵਿਚਕਾਰ, ਦਰਮਿਆਨ, ੧੩੦:੨; ੧੮੫:੪; ੧੯੯:੧; ੨੨੩:੨
ਮਨ— ਚਿਤ ਦੀ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਕਰਨ ਬਿਰਤੀ, ਅੰਤਹਿਕਰਣ, ੨੫:੨; ੭੯:੩; ੨੨੩:੩; ੨੩੩:੪; ੨੫੦:੪; ੨੫੪:੪; ੨੬੨:੨
ਮਨਾਇ— ਮਨਾਉਣਾ, ਪੂਜਣਾ, ੯੦:੩
ਮਨੁਜ— ਮਨੁਖ, ੨੧੭:੨
ਮਯੰਕ— ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ੧੭:੧
ਮਯੂਖ— ਸੋਭਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ੧੬:੨
ਮਰਚੱਟਾ— ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਾਸੀ, ੨੫੪:੪
ਮਰਤ— ਮਰਦੇ, ੧੫:੩; ੭੧:੨; ੮੯:੧; ੪

ਮਰਦਨ— ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੧:੪; ੨੧੨:੪; ੨੧੩:੪; ੨੧੫:੪; ੨੧੬:੪; ੨੧੭:੪; ੨੧੮:੪; ੨੨੨:੪; ੨੨੩:੪; ੨੨੪:੪; ੨੨੭:੪; ੨੨੮:੪; ੨੨੯:੪; ੨੩੦:੧; ੪

ਮਰਦਨਿ— ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੫:੪; ੨੨੬:੪

ਮਰਨ— ਮਰਨਾ, ਮੌਤ, ੩੧:੨; ੧੮੧:੨; ੨੦੩:੧

ਮਰਨੰ— ਮੌਤ, ਮਰਨਾ, ੯੩:੩; ੧੦੦:੩

ਮਰਮ— ਭੇਦ, ਗੁਹਜ, ਰਹਸ, ੧੮੩:੩

ਮੁਰੋਰਿ— ਮਰੋੜਨ ਵਾਲੇ, ੨੫:੩

ਮੱਲ— ਪਹਿਲਵਾਨ, ੭੯:੨

ਮਲਹਾਰੀ— ਗੰਦ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ੭੧:੨

ਮਲਤ— ਮਲਣਾ, ੨੫੫:੧

ਮਲਯਾ— ਮਲਣ ਵਾਲੇ, ੨੬:੨

ਮਲਿੰਦ— ਮਲਣ ਵਾਲੇ, ੨੬:੨

ਮਲੇਛ— ਗੰਦੇ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੁਗਲਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੧੧੮:੨

ਮਲੈਗੇ— ਮਲਣਗੇ, ੨੫:੩

ਮਵਾਸਨ— ਆਕੀ, ਬਾਗੀ, ੨੫:੩; ੨੬:੨; ੭੬:੩

ਮੜੀ— ਕਬਰ, ਗੋਰ, ੯੦:੩

ਮਾਇ— ਮਾਂ, ਮਾਤਾ, ੨੫੮:੩

ਮਾਹਿ— ਵਿਚ, ੩੦:੨; ੧੫੮:੧

ਮਾਂਗਤ— ਮੰਗਦੇ, ੧੧:੨

ਮਾਂਗਿਓ— ਮੰਗਿਆ, ੧੧:੨

ਮਾਘ— ਮਗਧ, ੨੫੫:੧

ਮਾਟੀ— ਮਿੱਟੀ, ਭੂਮੀ, ੮੦:੩

ਮਾਣਕ— ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀ, ੧੫੬:੨

ਮਾਤ— ਮਾਤਾ, ਮਾਂ, ੪:੨; ੮:੧; ੧੨੩:੩; ੧੨੫:੨; ੧੪੫:੧; ੧੪੯:੨; ੧੬੩:੩; ੧੬੭:੨; ੧੭੧:੧; ੧੮੨:੧

ਮਾਤੰ— ਮਾਤਾ, ੯੧:੪; ੯੪:੧; ੧੦੧:੩

ਮਾਤੇ— ਮਸਤੇ ਹੋਏ, ੨੨:੧; ੨੬:੨; ੨੧੩:੩

ਮਾਧਵ— ਭੰਵਰਾ, ੭੪:੩

ਮਾਨ— ਅਹੰਕਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ, ੨੫:੩; ੨੬:੨; ੫੦:੨; ੭੨:੪; ੭੮:੩; ੮੬:੧; ੧੬੨:੨; ੧੯੭:੩; ੨੫੩:੩^{2}

ਮਾਨਸ— ਮਾਨਵ, ਮਨੁਖ, ੮੫:੨; ੧੮੩:੩

ਮਾਨਧਾਰੀ— ਅਹੰਕਾਰੀ, ੭੮:੪

ਮਾਨਵ— ਮਨੁਖ, ਮਾਨਸ, ੨੮:੧; ੭੫:੪

ਮਾਨਵੀ— ਮਾਨਵ ਜਾਈ, ੧੧੧:੨

ਮਾਨਵੋ— ਮੰਨੋ, ੮੫:੩

ਮਾਨੀ— ਮੰਨੀ, ੧੯:੨

ਮਾਨੀਅਤੁ— ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ੭੨:੨

ਮਾਨੀਐ— ਮੰਨੀਏ, ੭੩:੩; ੧੬੧:੨; ੧੬੪:੪; ੧੬੬:੪; ੧੭੬:੨; ੧੮੦:੧; ੧੯੩:੩; ੨੫੮:੨

ਮਾਨੇ— ਮੰਨੇ, ੧੦੮:੨

ਮਾਨੈ— ਮੰਨੇ, ੨੫੪:੩

ਮਾਨੋ— ਮੰਨੋ, ਜਾਣੋ, ੧੮੮:੨

ਮਾਰਹੀਂ— ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ੮੩:੨

ਮਾਰਣਿ— ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੧੧:੨; ੨੨੯:੧

ਮਾਰਤ— ਮਾਰਦੇ, ੧੫:੩; ੧੬:੩; ੧੭:੧

ਮਾਰਿ— ਮਾਰਨਾ, ੮੩:੨[2]

ਮਾਰੁਤ— ਹਵਾ, ਪਵਨ; ਮਾਰੁਤੀ, ੧੪:੧

ਮਾਲਤੀ— ਚੰਮੇਲੀ, ੨੬੪:੪

ਮਿਟਯਾ— ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੧੯:੨

ਮਿਤ੍ਰ— ਦੋਸਤ, ੪:੨; ੯੧:੪; ੧੨੩:੧; ੨; ੧੨੪:੧; ੧੬੭:੨; ੧੮੦:੨; ੧੮੨:੧; ੧੯੪:੨; ੨੩੮:੪

ਮਿਤ੍ਰੰ— ਮਿਤਰ, ਦੋਸਤ, ੯੨:੨; ੯੯:੩; ੧੦੪:੩; ੧੦੫:੩

ਮਿਤ੍ਰਨ— ਮਿਤਰਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ, ੧੯:੪; ੨੬੦:੩

ਮਿਤ੍ਰੇ— ਮਿਤਰ, ੯੮:੩

ਮਿਲਏ— ਮਿਲੇ, ਰਲੇ, ੭੭:੪

ਮਿਲਤ— ਮਿਲਦੇ, ੧੩:੨; ੭੮:੪

ਮਿਲਾਉ— ਮਿਲਾਪ, ਮੇਲ, ੧੬੯:੨; ੧੭੦:੨

ਮਿਲਾਇਓ— ਮਿਲਾਇਆ, ੬:੪

ਮਿਲਾਹਿਗੇ— ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ੮੭:੧

ਮਿਲਿ— ਮਿਲ ਕੇ, ੧੮੭:੪; ੨੦੦:੧

ਮਿਲੇ— ਮਿਲ ਗਏ, ੨੫੨:੧

ਮਿੜਾਨੀ— ਪਾਰਵਤੀ, ੧੪:੨

ਮੁਹੱਜਾ— ਮੋਹਨ ਵਾਲਾ, ੨੬੩:੨

ਮੁਹਿ— ਮੈਨੂੰ, ੨੦੬:੨

ਮੁਕੰਦ— ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ੧੯੪:੨

ਮੁਖ— ਮੂੰਹ, ੭੯:੩; ੨੫੨:੩

ਮੁਖਚਾਰ— ਬ੍ਰਹਮਾ, ੫:੪; ੩੪:੪; ੩੫:੨; ੪੦:੨; ੧੮੩:੪; ੧੯੮:੨; ੪; ੨੫੭:੪

ਮੁੰਡ— ਸਿਰ, ੨੧੨:੨; ੨੧੪:੧; ੨੨੯:੩

ਮੁੰਡੀਆ— ਵੈਰਾਗੀ, ਰਾਮਾਨੰਦੀ ਸਾਧ, ਰੋੜਾ, ੮੫:੧; ੨੫੭:੨

ਮੁਨਿ— ਸਾਧੂ, ੧੧੯:੧; ੧੨੮:੪; ੧੯੯:੩

ਮੁਰਗ— ਜੰਗਲੀ ਪੰਛੀ, ੧੮੩:੩

ਮੁਰਾਰ— ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਇਕ ਨਾਂ, ੧੩੯:੪

ਮੂੰਡ— ਸਿਰ, ੭੯:੩; ੮੦:੧

ਮੂੰਦ— ਬੰਦ, ੨੯:੧

ਮੂਰਤਿ— ਮੂਰਤ, ਮੂਰਤੀ, ਬੁੱਤ, ੧੮੪:੨

ਮੂੜ— ਮੂਰਖ, ੭੪:੪; ੮੩:੪; ੧੮੮:੨; ੨੩੩:੪; ੨੩੪:੧
ਮੂੜਤਾ— ਮੂਰਖਤਾ, ੨੦੩:੨
ਮੈਂ— ਵਿਚ, ੮੯:੧
ਮੇਟੇ— ਮਿਟਾਏ, ਫਨਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ੯੬:੨
ਮਰੇ— ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ, ੧੪੨:੪; ੧੫੨:੧
ਮੇਰੁ— ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ, ੧੪੧:੨
ਮੈ— ਵਿਚ, ੧੫:੧; ੧੬:੪; ੨੫:੨; ੨੭:੨^{3}; ੭੧:੪; ੭੪:੧; ੭੮:੪; ੮੦:੧; ੪; ੮੧:੪; ੮੭:੧; ੪; ੮੮:੪^{2}; ੮੯:੧; ੩; ੪^{2}; ੧੧੦:੪; ੧੬੪:੪; ੧੬੫:੧^{2}; ੧੮੦:੩; ੧੮੧:੪; ੧੯੨:੨; ੨੪੩:੩^{3}; ੨੪੪:੧; ੨੪੬:੩^{2}; ੨੫੦:੪; ੨੫੫:੧; ੨੫੬:੨^{2}; ੩; ੨੬੬:੩
ਮੇ— ਵਿਚ, ੯੩:੪
ਮੋਹ— ਪਿਆਰ, ੧੭੩:੨; ੧੭੪:੧; ੨੪੭:੧; ੨੭੦:੨
ਮੋਹੰ— ਪਿਆਰ, ੯੧:੨; ੯੪:੧; ੧੦੦:੧
ਮੋਹਨੀ— ਮੋਹਨ ਵਾਲੀ, ੨੬੦:੪
ਮੋਹੀਅਤੁ— ਮੋਹਦੇ ਹੋ, ੨੬੫:੨
ਮੋਹਕਾਰ— ਮੋਹ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ੧੭੮:੧
ਮੋਹਣਿ— ਮੋਹਨੀ, ੨੧੯:੩
ਮੋਤੀ— ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਸੁੰਦਰ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ, ੧੫੬:੨
ਮੋਨ— ਚੁੱਪ, ੭੧:੨
ਮੋਦਨੀ— ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਖਾ, ੭੭:੩
ਮੋਰ— ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪੰਛੀ ਜੋ ਬੱਦਲ ਦੇਖ ਕੇ ਪਾਇਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੭੧:੧; ੮੧:੧
ਮੋਰ— ਮਉਲੇ ਹੋਏ, ਖਿੜੇ ਹੋਏ, ੨੬੯:੧
ਮ੍ਰਿਗ— ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ, ੭੧:੨; ੨੬੮:੩
ਮ੍ਰਿਤ— ਮੌਤ, ੮੦:੧; ੨੧੯:੧
ਮ੍ਰਿਤਕੋ— ਮਿਰਤਕ, ਮੁਰਦਾ, ੧੩੧:੨
ਮ੍ਰਿਤਾਨ— ਮੁਰਦਿਆ ਨੂੰ, ੩੦:੩
ਮ੍ਰਿਦੰਗ— ਇਕ ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਜ਼, ੨੩:੧

ਯਕੀਨ— ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ੧੧:੪

ਰਸ— ਆਨੰਦ, ਸਾਰ, ੧੬੦:੩
ਰਸਾਤਲ— ਪਤਾਲ, ੨੪੯:੨
ਰਸੂਲ— ਪੈਗੰਬਰ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ, ੩੮:੩
ਰਹਤ— ਬਿਨਾ, ੯:੧; ੪੭:੧; ੭੫:੧; ੮੧:੨; ੮੯:੪; ੧੧੪:੩; ੨੩੨:੩; ੨੩੫:੩
ਰਹਤੁ— ਬਿਨਾ, ੭੪:੧
ਰਹਿਓ— ਰਿਹਾ, ੨੧:੩; ੨੯:੧; ੭੯:੩; ੧੮੪:੪
ਰਹੀ— ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ੨੬੪:੩; ੪
ਰਹੀਮ— ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੮੫:੩; ੨੬੯:੩

ਰਹੈ— ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ੧੮੦:੩
ਰੰਕ— ਕੰਗਾਲ, ੨:੨; ੪੮:੩; ੧੦੬:੨; ੧੬੮:੧; ੧੭੧:੨; ੨੦੬:੧
ਰੰਕ— ਕੰਗਾਲ, ੯੯:੧
ਰਕਤਾਸੁਰ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੧੫:੨; ੨੨੧:੪; ੨੩੦:੧
ਰੰਗ— ਰੰਗ, Colour ੩:੨; ੮:੨; ੧੦੭:੩; ੪^{2}; ੧੨੪:੩; ੧੫੫:੧; ੧੬੩:੧; ੧੬੪:੪; ੧੬੭:੩; ੧੭੦:੩; ੧੭੫:੨; ੧੭੮:੩; ੧੮੧:੧; ੧੯੦:੧^{2}; ੨੩੭:੨; ੨੩੯:੨; ੨੪੦:੩; ੨੫੧:੩; ੨੫੬:੨
ਰੰਗੰ— ਰੰਗ, ੯੧:੧
ਰੰਗੀਨ— ਰੰਗਦਾਰ, ੨੫੬:੨
ਰੰਗੇ— ਰੰਗਦਾ ਹੈ, ੯੫:੩
ਰਚ— ਰਚਨਾ, ੧੪੭:੩
ਰਚਾਇਓ— ਰਚਾਇਆ, ੬:੩
ਰਚਿ— ਰਚ ਕੇ, ੧੪੮:੩; ੧੫੧:੨; ੩; ੧੫੨:੨
ਰਚਿਓ— ਰਚਿਆ, ਸਿਰਜਿਆ, ੩੬:੨; ੧੪੬:੧
ਰਚੀਅੰ— ਰਚਿਆ, ੧੪੩:੨; ੪; ੧੪੫:੨
ਰਚੇ— ਸਿਰਜੇ, ੭:੨; ੧੫੩:੩; ੧੫੬:੧
ਰੱਛਕ— ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੨੫੯:੪
ਰਛਨਿ— ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੭:੧
ਰਜ— ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੁਣ, ੧੪੬:੩
ਰਜੰ— ਦੇਖੋ ਰਜ, ੧੫੧:੧
ਰਟਸ— ਰਟਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ, ੬੫:੩
ਰਟੰਤ— ਰਟਦਾ ਹੈ, ਜਪਦਾ ਹੈ, ੪੯:੧; ੧੩੩:੧
ਰਣੰ— ਯੁੱਧ, ੨੨੩:੩
ਰਤੀ— ਰੱਤੀ, ਇਕ ਨਿਕੀ ਤੋਲ ਦੀ ਇਕਾਈ, ੨੧:੪^{2}; ੨੪:੪^{2}
ਰਥਾਦਿਕ— ਰਥ ਆਦਿਕ, ੧੫੦:੩
ਰੰਮ— ਸੁੰਦਰ, ੨੧੧:੪; ੨੧੨:੪; ੨੧੩:੪
ਰਮਿਓ— ਰਵਿਆ, ਵਿਆਪਕ, ੧੮੨:੨
ਰਲਾਉ— ਮਿਲਾਵਟ, ਮੇਲ, ੮੬:੩; ੧੭੭:੨
ਰਾਉ— ਰਾਜਾ, ੧੬੮:੧
ਰਾਸ— ਮੂੜੀ, ਪੂੰਜੀ, ੧੨੬:੨
ਰਾਸੀ— ਰਾਸ਼ੀ, ੨੫੧:੨; ੨੫੨:੨; ੨੬੪:੩
ਰਾਖਤ— ਰੱਖਦਾ, ੨੪੮:੩
ਰਾਖੇ— ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ੭੪:੪
ਰਾਗ— ਸੰਗੀਤ, ੩:੨; ੮੪:੪; ੧੨੪:੩; ੧੪੪:੧; ੧੪੫:੩; ੧੫੫:੧; ੧੬੩:੧^{2}; ੧੬੯:੪; ੧੭੦:੩; ੧੭੫:੨; ੧੭੮:੩; ੧੮੧:੧; ੧੯੦:੧; ੨੪੦:੩; ੨੫੧:੩; ੨੫੬:੨
ਰਾਗੰ— ਰਾਗ, ਸੰਗੀਤ, ੯੧:੧; ੧੧੫:੧
ਰਾਗੀ— ਰਾਗ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੨੦੬:੨

ਰਾਜ— ਹਕੂਮਤ, ੨੮:੧; ੪੪:੨; ੪੬:੪; ੪੭:੪; ੧੦੬:੨; ੪; ੧੧੫:੩²; ੧੧੯:੪; ੧੩੫:੧; ੧੮੪:੪; ੨੪੪:੪

ਰਾਜਸੀ— ਰਜੋ ਗੁਣ ਵਾਲੇ, ੧੧੦:੧; ੧੧੧:੩; ੨੫੯:੧

ਰਾਜਕ— ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ੮੫:੩; ੨੪੪:੪; ੨੬੯:੩

ਰਾਜਕੰਨਿਆ— ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ, ੧੧੧:੩

ਰਾਜਕੁਮਾਰ— ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ, ੪੮:੩

ਰਾਜਧਾਨੀ— ਰਾਜ ਦਾ ਉਹ ਨਗਰ ਜਿਥੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੧੬:੪

ਰਾਜਨ— ਰਾਜੇ, ੭੮:੨; ੨੬੪:੩

ਰਾਜਬਿਦਿਆ— ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆ, ੧੧੬:੪

ਰਾਜਾ— ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ੧੩:੨; ੧੮:੨; ੭੬:੨; ੨੦੬:੧; ੨੬੪:੩

ਰਾਤ— ਰਜਨੀ, ਨਿਸ਼ਾ, ੮:੨

ਰਾਤਿ— ਰਾਤ, ੧੮੫:੪

ਰਾਨੀ— ਰਾਣੀ, ੧੮:੨

ਰਾਫਜੀ— ਤਿਆਗੀ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਾਨਤਾ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿਰਫ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੀਅਹ ਮੁਸਲਮਾਨ, ੮੫:੨

ਰਾਮ— ਦਸ਼ਰਥ ਨੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ, ੩੮:੩; ੪੦:੪; ੨੫੭:੧

ਰਾਮਚੰਦ੍— ਦੇਖੋ ਰਾਮ, ੭੭:੧

ਰਾਮਪੁਰ— ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੬੪:੩

ਰਾਯੰ— ਰਾਜਾ, ੯੯:੧

ਰਾਰ— ਝਗੜਾ, ੧੭੮:੩

ਰਾਵ— ਰਾਜਾ, ੨:੨

ਰਿਸਟ— ਬਲਵਾਨ, ੨੦੭:੧

ਰਿਖੀਧੇਸ— i. ਇੰਦਰੀਆ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ii. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ iii. ਰਿਸ਼ੀਆ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮਹੰਤ, ੭੪:੨

ਰਿਝੈ— ਕੁੜ੍ਹੇ, ਖ੍ਰਿਝੇ, ੨੨੩:੩

ਰੀਤ— ਪਰੰਪਰਾ, ਰੀਤੀ, ੧੧:੪; ੧੨:੪; ੧੩:੪; ੧੪:੪; ੨੦:੨; ੪੪:੩; ੪੬:੪; ੧੩੨:੧; ੧੩੫:੧; ੧੩੬:੨; ੧੩੭:੧

ਰੀਤੰ— ਰੀਤ, ੧੧੫:੩; ੧੧੭:੨; ੧੧੮:੨

ਰੀਤਿ— ਰੀਤੀ, ੧੩੨:੩

ਰੁਹਾਨ— ਰੂਹਾਂ, ੨੪੪:੪

ਰੁਹੇਲੇ— ਰੁਹੇਲ ਖੰਡ ਵਾਸੀ, ੨੫੫:੧

ਰੁਗੰ— ਰੋਗ, ਬਿਮਾਰੀ, ੧੫੫:੧

ਰੁਖੰ— ਚਿਹਰਾ, ੧੪੪:੧

ਰੁਣਝੁਣ— ਨਿਰੰਤਰ, ਇਕਰਸ, ੨੨੩:੧

ਰੁਦ੍— ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ੬:੨; ੪੦:੩; ੧੯੮:੨; ੨੪੨:੨

ਰੁਮਨਾਰਿਖਿ— ਲੋਮਸ਼ਰਿਖੀ, ੨੫੦:੧

ਰੂਪ— ਸ਼ਕਲ, ਸੁਹੱਪਣ, ਮੂਰਤ, ੩:੨; ੫:੧; ੩੧:੩; ੩੨:੧; ੩੩:੧; ੩੬:੩; ੩੭:੪;

੪੯:੪; ੮੭:੪; ੯੩:੧; ੧੦੫:੪²; ੧੨੪:੩; ੧੨੬:੨; ੧੨੭:੧; ੧੨੮:੧; ੧੪੪:੧; ੧੬੩:੧; ੧੬੬:੩; ੧੬੯:੪; ੧੭੦:੩; ੧੭੧:੧; ੧੭੪:੩; ੧੭੬:੩; ੧੭੮:੩²; ੧੮੧:੧; ੧੯੦:੧²; ੧੯੧:੩; ੧੯੪:੧; ੨੧੩:੩; ੨੩੪:੪; ੨੩੫:੩; ੨੩੭:੨; ੨੩੮:੧; ੨੩੯:੨; ੨੪੦:੩; ੨੫੧:੩; ੨੫੬:੨; ੨੫੮:੨; ੨੫੯:੩²; ੨੬੧:੧; ੨੬੪:੨

ਰੂਪੰ— ਦੇਖੋ ਰੂਪ, ੯੧:੧; ੯੨:੪; ੯੫:੩; ੯੯:੧; ੧੦੨:੧; ੧੦੮:੩; ੧੧੨:੩

ਰੂਪਾ— ਰੂਪ, ਸ਼ਕਲ, ਸੁਹੱਪਣ, ੨੬੧:੩

ਰੂਪੇ— ਰੂਪ ਵਾਲੇ, ੯੪:੪²; ੧੦੨:੪²; ੧੦੩:੪²

ਰੂੜ੍ਹ— ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਢੋਲ, ੭੪:੪; ੨੧੭:੨

ਰੇਖ— ਰੇਖਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਹੀ, ੯੩:੧; ੧੨੪:੩; ੧੪੪:੧; ੧੪੫:੩; ੧੫੫:੧; ੧੬੩:੧; ੧੬੯:੪; ੧੭੦:੩; ੧੭੮:੩; ੧੮੧:੧; ੧੯੦:੧; ੧੯੧:੩; ੨੩੮:੧; ੨੪੦:੩; ੨੫੧:੩

ਰੇਖੰ— ਦੇਖੋ ਰੇਖ, ੯੦:੧; ੯੯:੧

ਰੇਖਾ— ਨਿਸ਼ਾਨ, ਰੇਖਾ, ੩:੨

ਰੋਸ— ਗੁੱਸਾ, ੨੨੪:੧

ਰੋਸੰ— ਗੁੱਸਾ, ਰੋਸ, ੨੭੦:੩

ਰੋਹ— ਗੁੱਸਾ, ੨੨੩:੩; ੨੫੫:੧

ਰੋਖ— ਰੁੱਖ, ੨੪੪:੪

ਰੋਗ— ਬੀਮਾਰੀ, ੧੦:੨; ੧੯:੨; ੪੭:੧; ੪੮:੧; ੧੦੯:੨; ੧੧੦:੩; ੧੧੫:੧; ੧੨੫:੪; ੧੨੬:੩; ੧੪੪:੩; ੧੪੫:੩; ੧੬੩:੧; ੧੭੧:੨; ੨੩੫:੩; ੨੪੭:੧

ਰੋਗੰ— ਰੋਗ, ਬੀਮਾਰੀ, ੯੧:੧; ੧੩੩:੪

ਰੋਗਨ— ਰੋਗਾਂ, ੨੪੮:੧

ਰੋਗੀ— ਬੀਮਾਰ, ੭੯:੩; ੨੦੬:੨; ੨੦੯:੨

ਰੋਜਾ— ਰੋਜ਼, ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦੇ ਹਨ, ੧੫੨:੨

ਰੋਜ਼ੀ— ਰਿਜ਼ਕ, ੨੪੪:੪²

ਰੋਵਤ— ਰੋਂਦੇ, ੮੯:੧

ਲਹਿਲਹਿਤ— ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੇ ਖਿੜ ਫੁੱਲ, ੨੬੯:੧

ਲਹੀਅਤ— ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ੭੪:੨: ੨੫੭:੪

ਲਹੈ— ਲਵੇ, ੧੫੭:੪

ਲੰਕੇ— ਲੱਕ ਨੂੰ, ੨੨੧:੩

ਲੰਕੁੜੀਆ— ਹਨੂਮਾਨ, ੨੧੩:੨

ਲਖਾਇ— ਦਿਖਾਏ, ੨੩੪:੪

ਲਖਿਉ— ਦੇਖਿਆ, ੩੦:੨; ੧੮੮:੧; ੨੪੫:੨; ੨੫੦:੨

ਲਗਤ— ਲਗਦਾ, ੨੦:੪

ਲਗਾਇ— ਲਗਾ, ਲਾ, ੯੦:੨; ੩

ਲਗਾਇਓ— ਲਗਾਇਆ, ਲਾਇਆ, ੨੯:੧

ਲਗਾਵੈ— ਲਾਵੇ, ਲਗਾਵੈ, ੮੨:੩

ਲਗੇ— ਲੱਗੇ, ਜੁੱਟੇ, ੭੨:੨
ਲਟਕੰਤ— ਲਟਕਦੇ, ੧੩੮:੪
ਲਟਕਾਇਓ— ਲਟਕਾਇਆ, ਲਮਕਾਇਆ, ੩੦:੧
ਲਵਜਾ— ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ, ੧੮:੩; ੨੬:੩
ਲਾਇ— ਲਗਾਏ, ੮੨:੨
ਲਾਇਕ— ਯੋਗ, ੧੯੦:੨
ਲਾਖਨ— ਮੱਖਣ, ਨਵਨੀਤ, ੧੮:੩
ਲਾਜੈ— ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ੨੨੩:੨
ਲਾਧੰ— ਲਭਿਆ, ੧੦੭:੨
ਲਾਗਨ— ਲੱਗਣ, ਛੂਹਣ, ੨੪੮:੨
ਲਾਪਸੀ— ਮਿੱਠੀ ਕੜ੍ਹੀ, ੯੦:੨
ਲਾਨ— ਲਿੰਗ, ੧੯੪:੧
ਲਾਲ— ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਾ, ਸੂਹਾ ਰੰਗ, ੧੫੬:੨
ਲਿੰਗ— ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ, ੩੦:੧
ਲੀਓ— ਲਏ, ੮੩:੨; ੧੪੬:੪
ਲੀਏ— ਲਏ, ੨੯:੨
ਲੀਜੈ— ਲਓ, ੮੦:੩
ਲੀਨ— ਵਿਲੀਨ, ਸਮਾਉਣਾ, ੮੧:੪; ੮੮:੪; ੧੪੦:੩
ਲੀਪ— ਲਿਪਣਾ, ਪੋਚਾ, ੯੦:੩
ਲੇਹੁ— ਲਓ, ੨੯:੪
ਲੇਖੀਐ— ਲਿਖੀਏ, ੧੭੬:੩
ਲੇਖੈ— ਗਿਣਤੀ, ੨੪:੪
ਲੇਤ— ਲੈਣਾ, ੧੧:੩; ੧੨:੩; ੧੩:੨; ੧੪:੩; ੨੦:੪
ਲੈ— ਲੈਣਾ, ੩੦:੧²
ਲੈਹੰ— ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ੨੪੭:੪
ਲੋਕ— ਦੁਨੀਆ, ੧:੪; ੬:੩; ੨੯:੨; ੩੩:੨; ੭੨:੨; ੧੫੩:੩; ੧੮੦:੩
ਲੋਗਨ— ਲੋਕਾਂ, ੮੨:੩; ੨੪੬:੩
ਲੋਚਨ— ਅੱਖਾ, ਨੇਤ੍ਰ, ੨੯:੧
ਲੋਭ— ਲਾਲਚ, ੮੨:੨; ੧੭੩:੨; ੧੭੮:੧; ੧੭੧:੧; ੨੪੭:੧
ਲੋਭੰ— ਲੋਭ, ੯੯:੨; ੧੦੦:੧
ਲੌ— ਤੱਕ, ੭੮:੧; ੧੫੮:੩

ਵਾ— ਉਸ, ੧੬੦:੩
ਵੱਛ— ਬੱਚੇ, ੮੮:੧
ਵਹ— ਉਹ, ੧੮੫:੨
ਵਰਖਣਿ— ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੬:੨
ਵਾਸ— ਰਿਹਾਇਸ਼, ਵਸੇਵਾ, ੧੨੬:੧; ੧੩੮:੧
ਵਾਰ— ਪ੍ਰਹਾਰ, ੨੩੩:੨

ਵਿਚਾਰ— ਚਿੰਤਨ, ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ, ੧੩੪:੩; ੧੩੬:੧; ੧੯੮:੧
ਵਿਤਰਕਣਿ— ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ੨੨੦:੩
ਵਿਰੁਧ— ਉਲਟ, ੨੫੩:੩
ਵੈ— ਉਹ, ੨੪੬:੩

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

੧ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ
ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਿਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈਂ ਧਿਆਇ ॥
ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰ ਦਾਸੁ ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈ ਸਹਾਇ ॥
ਅਰਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੋ ਸਿਮਰੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਰਾਇ ॥
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿਠੇ ਸਭਿ ਦੁਖਿ ਜਾਇ ॥
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰਿਐ ਘਰ ਨਉਨਿਧਿ ਆਵੈ ਪਾਇ ॥
ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ॥ ੧ ॥

ਪਉੜੀ

ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜਿ ਕੈ ਜਿਨ ਸਭ ਸੈਸਾਰ ਉਪਾਇਆ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਸਾਜਿ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾ ਖੇਲ ਰਚਾਇ ਬਣਾਇਆ ॥
ਸਿੰਧ ਪਰਬਤ ਮੇਦਨੀ ਬਿਨੁ ਥੰਮ੍ਹਾਂ ਗਗਨਿ ਰਹਾਇਆ ॥
ਸਿਰਜੇ ਦਾਨੋ ਦੇਵਤੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਬਾਦੁ ਰਚਾਇਆ ॥
ਤੈਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜਿਕੈ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸੁ ਕਰਾਇਆ ॥
ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਰਾਮ ਲੈ ਨਾਲ ਬਾਣਾ ਦਹਸਿਰੁ ਘਾਇਆ ॥
ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਹੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਲੈ ਕੰਸੁ ਕੇਸੀ ਪਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਮੁਨਿ ਦੇਵ ਤੇ ਕਈ ਜੁਗ ਜਿਨੀ ਤਨੁ ਤਾਇਆ ॥
ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੨ ॥

ਪਉੜੀ

ਸਾਧੂ ਸਤਜੁਗੁ ਬੀਤਿਆ ਅਧਸੀਲੀ ਤ੍ਰੇਤਾ ਆਇਆ ॥
ਨੱਚੀ ਕਲ ਸਰੋ ਸਰੀ ਕਲ ਨਾਰਦ ਡਉਰੂ ਵਾਇਆ ॥
ਅਭਿਮਾਨੁ ਉਤਾਰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਸੁੰਭ ਉਪਾਇਆ ॥
ਜੀਤ ਕਏ ਤਿਨ ਦੇਵਤੇ ਤਿਹ ਲੋਕੀ ਰਾਜ ਕਮਾਇਆ ॥
ਵੱਡਾ ਬੀਰੁ ਅਖਾਇਕੈ ਸਿਰ ਉਪਰ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ ॥
ਦਿੱਤਾ ਇੰਦ੍ਰ ਨਿਕਾਲ ਕੈ ਤਿਨ ਗਿਰ ਕੈਲਾਸੁ ਤਕਾਇਆ ॥
ਡਰਿਕੈ ਹੱਥੋ ਦਾਨਵੀ ਦਿਲ ਅੰਦਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਧਾਇਆ ॥
ਪਾਸ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਇੰਦਰ ਆਇਆ ॥ ੩ ॥

ਪਉੜੀ

ਇਕ ਦਿਹਾੜੇ ਨਾਵਣ ਆਈ ਦੁਰਗਸਾਹ ॥
ਇੰਦ੍ਰ ਬਿਰਥਾ ਸੁਣਾਈ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਦੀ ॥

ਛੀਨ ਲਈ ਠਕੁਰਾਈ ਸਾਤੇ ਦਾਨਵੀ ॥
ਲੋਕੀ ਤਿਹੀ ਫਰਾਈ ਦੋਹੀ ਆਪਣੀ ॥
ਬੈਠੇ ਵਾਇ ਵਧਾਈ ਤੇ ਅਮਰਾਵਤੀ ॥
ਦਿੱਤੇ ਦੇਵ ਭਜਾਈ ਸਭਨਾ ਰਾਕਸਾਂ ॥
ਕਿਨੇ ਨ ਜਿੱਤਾ ਜਾਈ ਮੱਹਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ ॥
ਤੇਰੀ ਸਾਮ ਤਕਾਈ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਸਾਹ ॥ ੪ ॥

ਪਉੜੀ

ਦੁਰਗਾ ਬੈਣ ਸੁਣੰਦੀ ਹੱਸੀ ਹੜ ਹੜਾਇ ॥
ਓਹੀ ਸੀਹੁ ਮੰਗਾਇਆ ਰਾਕਸ ਭੱਖਣਾ ॥
"ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਈ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ॥"
ਰੋਹ ਹੋਈ ਮਹਾ ਮਾਈ ਰਾਕਸਿ ਮਾਰਣੇ ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ

ਰਾਕਸਿ ਆਏ ਰੋਹਲੇ ਖੇਤ ਭਿੜਨ ਕੇ ਚਾਇ ॥
ਲਸ਼ਕਨ ਤੇਗਾਂ ਬਰਛੀਆਂ ਸੂਰਜੁ ਨਦਰਿ ਨ ਪਾਇ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਜੰਗ ਮੁਸਾਫਾ ਬੱਜਿਆ ਰਣ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਚਾਵਲੇ ॥
ਝੂਲਣ ਨੇਜੇ ਬੈਰਕਾਂ ਨੀਸਾਣ ਲਸਨਿ ਲਿਸਾਵਲੇ ॥
ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ਪਉਣ ਦੇ ਊਘਨ ਜਾਣ ਜਟਾਵਨੇ ॥
ਦੁਰਗਾ ਦਾਨੋ ਡਹੇ ਰਣ ਨਾਦ ਵੱਜਣ ਖੇਤੁ ਭੀਹਾਵਲੇ ॥
ਬੀਰ ਪਰੋਤੇ ਬਰਛੀਏਂ ਜਣ ਡਾਲ ਚੁਮੱਟੇ ਆਂਵਲੇ ॥
ਇਕ ਵਢੇ ਤੇਗੀਂ ਤੜਫੀਅਨ ਮਦ ਪੀਤੇ ਲੋਟਨਿ ਬਾਵਲੇ ॥
ਇਕ ਚੁਣ ਚੁਣ ਝਾੜਉ ਕਢੀਅਨ ਰੇਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਇ ਨਾ ਡਾਵਲੇ ॥
ਗਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲਾਂ ਬਰਛੀਆਂ ਤੀਰ ਵੱਗਨ ਖਰੇ ਉਤਾਵਲੇ ॥
ਜਣ ਡਸੇ ਭੁਜੰਗਮ ਸਾਵਲੇ ॥
ਮਰ ਜਾਵਣ ਬੀਰ ਰੁਹਾਵਲੇ ॥ ੮ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੇਖਨ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨੂੰ ਰਣ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ॥
ਧਾਏ ਰਾਕਸ ਰੋਹਲੇ ਚਉਗਿਰਦੈ ਭਾਰੇ ॥
ਹੱਥੀਂ ਤੇਗਾਂ ਪਕੜਿ ਕੈ ਰਣ ਭਿੜੇ ਕਰਾਰੇ ॥
ਕਦੇ ਨ ਨੱਠੇ ਜੁੱਧ ਤੇ ਜੋਧੇ ਜੁਝਾਰੇ ॥
ਦਿਲ ਵਿਚ ਰੋਹ ਬਢਾਇਕੈ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਪੁਕਾਰੈ ॥
ਮਾਰੇ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨੈ ਬੀਰ ਖੇਤ ਉਤਾਰੇ ॥
ਮਾਰੇ ਜਾਪਨ ਬਿਜੁਲੀ ਸਿਰ ਭਾਰ ਮੁਨਾਰੇ ॥ ੯ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਚੋਟ ਪਈ ਦਮਾਮੇ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਦੇਵੀ ਦਸਤ ਨਚਾਈ ਸੀਹਣ ਸਾਰ ਦੀ ॥
ਪੇਟ ਮਲੰਦੇ ਲਾਈ ਮਹਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ ॥
ਗੁਰਦੇ ਆਂਦਾ ਖਾਈ ਨਾਲ ਰੁੱਕੜੇ ॥
ਜੇਹੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਈ ਕਹੀ ਸੁਣਾਇਕੈ ॥

ਚੋਟੀ ਜਾਣ ਦਿਖਾਈ ਤਾਰੇ ਧੂਮ ਕੇਤ ॥ ੧੦ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਚੋਟਾਂ ਪਵਨ ਨਗਾਰੇ ਅਣੀਆਂ ਜੁੱਟੀਆਂ ॥
ਧੂਹ ਲਈਆਂ ਤਰਵਾਰੀ ਦੇਵਾਂ ਦਾਨਵੀ ॥
ਵਾਹਨ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਸੂਰੇ ਸੰਘਰੇ ॥
ਵਗੇ ਰਤੁ ਝੁਲਾਰੀ ਜਿਉ ਗੇਰੂ ਬਾਬੁਤ੍ਰਾ ॥
ਦੇਖਨ ਬੈਠ ਅਟਾਰੀ ਨਾਰੀ ਰਾਕਸਾਂ ॥
ਪਾਈ ਧੂਮ ਸਵਾਰੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾਨਵੀ ॥ ੧੧ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਲੱਖ ਨਗਾਰੇ ਵੱਜਨ ਆਮ੍ਹੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ॥
ਰਾਕਸ ਰਣੋ ਨ ਭੱਜਨ ਰੋਹੇ ਰੋਹਲੇ ॥
ਸੀਹਾਂ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਨ ਸੱਭੇ ਸੂਰਮੇ ॥
ਤਣਿ ਤਣਿ ਕੈਬਰ ਛੱਡਣ ਦੁਰਗਾ ਸਾਮਣੇ ॥ ੧੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਦੋਹਰੇ ਰਣ ਸੰਗਲੀਆਲੇ ॥
ਧੂੜਿ ਲਪੇਟੇ ਧੂਹਰੇ ਸਿਰਦਾਰ ਜਟਾਲੇ ॥
ਉੱਖਲੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਜਿਨਾ ਮੁਹਿ ਜਾਪਨ ਆਲੇ ॥
ਧਾਏ ਦੇਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਬੀਰ ਮੁੱਛਲੀਆਲੇ ॥
ਸੁਰਪਤ ਜੇਹੇ ਲੜ ਹਟੇ ਬੀਰ ਟਲੇ ਨ ਟਾਲੇ ॥
ਗੱਜੇ ਦੁਰਗਾ ਘੇਰਿ ਕੈ ਜਣ ਘਣੀਅਰ ਕਾਲੇ ॥ ੧੩ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਚੋਟ ਪਈ ਖਰਚਾਮੀ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਘੇਰ ਲਈ ਵਰਿਆਮੀ ਦੁਰਗਾ ਆਇਕੈ ॥
ਰਾਕਸ ਵੱਡੇ ਅਲਾਮੀ ਭੱਜ ਨ ਜਾਣਦੇ ॥
ਅੰਤ ਹੋਏ ਸੁਰਗਾਮੀ ਮਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ॥ ੧੪ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਅਗਣਤ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਦਲਾਂ ਭਿੜੰਦਿਆਂ ॥
ਪਾਏ ਮਹਖਲ ਭਾਰੇ ਦੇਵਾਂ ਦਾਨਵਾਂ ॥
ਵਾਹਨ ਫੱਟ ਕਰਾਰੇ ਰਾਕਸਿ ਰੋਹਲੇ ॥
ਜਾਪਣ ਤੇਗੀਆਰੇ ਮਿਆਨੋ ਧੂਹੀਆਂ ॥
ਜੋਧੇ ਵੱਡੇ ਮੁਨਾਰੇ ਜਾਪਨ ਖੇਤ ਵਿਚਿ ॥
ਦੇਵੀ ਆਪ ਸਵਾਰੇ ਪਬ ਜਵੇਹਣੇ ॥
ਕਦੇ ਨਾ ਆਖਨ ਹਾਰੇ ਧਾਵਨ ਸਾਮਣੇ ॥
ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਸੰਘਾਰੇ ਰਾਕਸਿ ਖੜਗ ਲੈ ॥ ੧੫ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਉਮਲ ਲੱਥੇ ਜੋਧੇ ਮਾਰੂ ਬਜਿਆ ॥
ਬੱਦਲ ਜਿਉ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਰਣ ਵਿਚਿ ਗੱਜਿਆ ॥
ਇੰਦ੍ਰ ਜੇਹਾ ਜੋਧਾ ਮੈਥਉ ਭੱਜਿਆ ॥
ਕਉਣੁ ਵਿਚਾਰੀ ਦੁਰਗਾ ਜਿਨ ਰਣੁ ਸੱਜਿਆ ॥ ੧੬ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਵਜੇ ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ॥
ਤੀਰ ਫਿਰੈ ਰੈਬਾਰੇ ਆਮ੍ਹੋ ਸਾਮਣੇ ॥
ਅਗਣਤ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰੇ ਲਗਦੀ ਕੈਬਰੀ ॥
ਡਿੱਗੇ ਜਾਣ ਮੁਨਾਰੇ ਮਾਰੇ ਬਿੱਜੁ ਦੇ ॥
ਖੁੱਲੀ ਵਾਲੀ ਦੈਤ ਅਹਾੜੇ ਸਭ ਸੂਰਮੇ ॥
ਸੁੱਤੇ ਜਾਨਿ ਜਟਾਲੇ ਭੰਗਾਂ ਖਾਇਕੈ ॥ ੧੭ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹਿ ਜੁੜੇ ਨਾਲ ਧਉਸਾ ਭਾਰੀ ॥
ਕੜਕ ਉੱਠਿਆ ਫਉਜ ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥
ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਸੂਰਮੇ ਨਾਲਿ ਵਡੇ ਹਜਾਰੀ ॥
ਮਿਆਨੋ ਖੰਡਾ ਧੂਹਿਆ ਮਹਖਾਸੁਰ ਭਾਰੀ ॥
ਉਮੱਲ ਲੱਥੇ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰ ਮਚੀ ਕਰਾਰੀ ॥
ਜਾਪੇ ਚੱਲੇ ਰੱਤ ਦੇ ਸਲਲੇ ਜਟਧਾਰੀ ॥ ੧੮ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸੱਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣੀ ਦਸਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਧੂਹਿ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ ਦੁਰਗਾ ਮਿਆਨ ਤੇ ॥
ਚੰਡੀ ਰਾਕਸਿ ਖਾਣੀ ਵਾਹੀ ਦੈਤ ਨੂੰ ॥
ਕੋਪਰ ਚੂਰ ਚਵਾਣੀ ਲੱਥੀ ਕਰਗਲੈ ॥
ਪਾਖਰ ਤੁਰਾ ਪਲਾਣੀ ਰੜਕੀ ਧਰਤ ਜਾਇ ॥
ਲੈਦੀ ਅਘਾ ਸਿਧਾਣੀ ਸਿੰਗਾਂ ਧਉਲ ਦਿਆਂ ॥
ਕੂਰਮ ਸਿਰ ਲਹਿਲਾਣੀ ਦੁਸਮਣ ਮਾਰਿ ਕੈ ॥
ਵੱਢੇ ਗਨ ਤਿਖਾਣੀ ਮੂਏ ਖੇਤ ਵਿਚ ॥
ਰਣ ਵਿਚ ਘੱਤੀ ਘਾਣੀ ਲੋਹੂ ਮਿਝ ਦੀ ॥
ਚਾਰ ਜੁਗ ਕਹਾਣੀ ਚੱਲਗ ਤੇਗ ਦੀ ॥
ਬਿਧਣ ਖੇਤ ਵਿਹਾਣੀ ਮਹਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ ॥ ੧੯ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਇਤੀ ਮਹਖਾਸੁਰ ਦੈਤ ਮਾਰੇ ਦੁਰਗਾ ਆਇਆ ॥
ਚਉਦਹ ਲੋਕਾਂ ਰਾਣੀ ਸਿੰਘ ਨਚਾਇਆ ॥
ਮਾਰੇ ਬੀਰ ਜਟਾਣੀ ਦਲ ਵਿਚਿ ਅੱਗਲੇ ॥
ਮੰਗਨ ਨਾਹੀ ਪਾਣੀ ਦਲੀ ਹੰਕਾਰ ਕੈ ॥
ਜਣ ਕਰੀ ਸਮਾਇ ਪਠਾਣੀ ਸੁਣਿਕੈ ਰਾਗ ਨੂੰ ॥
ਰੱਤੂ ਦੇ ਹੜਵਾਣੀ ਚਲੇ ਬੀਰ ਖੇਤ ॥
ਪੀਤਾ ਫੁੱਲ ਇਆਣੀ ਘੁੱਮਨ ਸੂਰਮੇ ॥ ੨੦ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਹੋਈ ਅਲੋਪ ਭਵਾਨੀ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ॥
ਈਸਰ ਦੀ ਬਰਦਾਨੀ ਹੋਈ ਜਿਤ ਦਿਨ ॥
ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਗੁਮਾਨ੍ਹੀ ਜਨਮੇ ਸੂਰਮੇ ॥
ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੱਕੀ ਜਿਤੱਨੀ ॥ ੨੧ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਤੇ ਧਾਵਣਾ ਵ੍ਡ ਜੋਧੀ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ॥
ਸੰਜ ਪਟੇਲਾ ਪਾਖਰਾ ਭੇੜ ਸੰਦਾ ਸਾਜੁ ਬਣਾਇਆ ॥
ਜੰਮੇ ਕਟਕ ਅਛੂਹਣੀ ਅਸਮਾਨ ਗਰਦੀ ਛਾਇਆ ॥
ਰੋਹ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਸਿਧਾਇਆ ॥ ੨੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਅਲਾਇਆ ਵਡ ਜੋਧੀ ਸੰਘਰੁ ਵਾਏ ॥
ਰੋਹ ਦਿਖਾਲੀ ਦਿਤੀਆ ਵਰਿਆਮੀ ਤੁਰੇ ਨਚਾਏ ॥
ਘੁਰੇ ਦਮਾਮੇ ਦੋਹਰੇ ਜਮਬਾਹਣ ਜਿਉ ਅਰੜਾਏ ॥
ਦੇਉ ਦਾਨੋ ਲੁੱਝਣ ਆਏ ॥ ੨੩ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦਾਨੋ ਦੇਉ ਅਨਾਗੀ ਸੰਘਰੁ ਰਚਿਆ ॥
ਫੁਲ ਖਿੜੇ ਜਣ ਬਾਗੀਂ ਬਾਣੇ ਜੋਧਿਆਂ ॥
ਭੂਤਾਂ ਇਲਾਂ ਕਾਗੀਂ ਗੋਸਤ ਭਖਿਆ ॥
ਹੁੰਮੜ ਧੁੰਮੜ ਜਾਗੀ ਘਤੀ ਸੂਰਿਆਂ ॥ ੨੪ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸਟ ਪਈ ਨਗਾਰੇ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਦਿਤੇ ਦੇਉ ਭਜਾਈ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਕਸੀ ॥
ਲੋਕੀ ਤਿਹੀ ਫਿਰਾਹੀ ਦੋਹੀ ਆਪਣੀ ॥
ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਸਾਮ ਤਕਾਈ ਦੇਵਾ ਡਰਦਿਆਂ ॥
ਆਂਦੀ ਚੰਡਿ ਚੜਾਈ ਉਤੇ ਰਾਕਸਾਂ ॥ ੨੫ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਆਈ ਫੇਰ ਭਵਾਨੀ ਖਬਰੀ ਪਾਈਆਂ ॥
ਦੈਂਤ ਵਡੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਏ ਇਕਠੇ ॥
ਲੋਚਨ ਧੂਮ ਗੁਮਾਨੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਇਆ ॥
ਜਗ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਦਾਨੋ ਆਪ ਕਹਾਇਆ ॥
ਸੱਟ ਪਈ ਖਰਚਾਮੀ ਦੂਰਗਾ ਲਿਆਵਣੀ ॥ ੨੬ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਕੜਕ ਉਠੀ ਰਣ ਚੰਡੀ ਫਉਜਾਂ ਦੇਖ ਕੈ ॥
ਧੂਹਿ ਮਿਆਨੋਂ ਖੰਡਾ ਹੋਈ ਸਾਹਮਣੇ ॥
ਸਭੇ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰੇ ਧੂਮਰਨੈਣ ਦੇ ॥
ਜਣ ਲੈ ਕਟੇ ਆਰੇ ਦਰਖਤ ਬਾਢੀਆਂ ॥ ੨੭ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਚੋਬੀ ਧਉਂਸ ਬਜਾਈ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਰੋਹ ਭਵਾਨੀ ਆਈ ਉਤੇ ਰਾਕਸਾਂ ॥
ਖੱਬੈ ਦਸਤ ਨਚਾਈ ਸੀਹਣ ਸਾਰ ਦੀ ॥
ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਤਨ ਲਾਈ ਕੀਤੀ ਰੰਗਲੀ ॥
ਭਾਈਆਂ ਮਾਰਨ ਭਾਈ ਦੁਰਗਾ ਜਾਣਿਕੈ ॥
ਰੋਹ ਹੋਇ ਚਲਾਈ ਰਾਕਸਿ ਰਾਇ ਨੂੰ ॥

ਜਮ ਪੁਰ ਦੀਆ ਪਠਾਈ ਲੋਚਨ ਧੂਮ ਨੂੰ ॥
ਜਾਪੇ ਦਿੱਤੀ ਸਾਈ ਮਾਰਨ ਸੁੰਭ ਦੀ ॥ ੨੮ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਭੰਨੇ ਦੈਤ ਪੁਕਾਰੇ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਥੈ ॥
ਲੋਚਨ ਧੂਮ ਸੰਘਾਰੇ ਸਣੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ॥
ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਜੋਧੇ ਮਾਰੇ ਅੰਦਰ ਖੇਤ ਦੈ ॥
ਜਾਪਨ ਅੰਬਰ ਤਾਰੇ ਡਿਗਨਿ ਸੂਰਮੇ ॥
ਗਿਰੇ ਪਰਬਤ ਭਾਰੇ ਮਾਰੇ ਬਿੱਜੁ ਦੇ ॥
ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਦਲ ਹਾਰੇ ਦਹਸਤ ਖਾਇਕੈ ॥
ਬਚੇ ਸੁ ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ ਰਹਦੇ ਰਾਇ ਥੈ ॥ ੨੯ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਰੋਹ ਹੋਇ ਬੁਲਾਏ ਰਾਕਸ ਰਾਇ ਨੇ ॥
ਬੈਠੇ ਮਤਾ ਪਕਾਈ ਦੁਰਗਾ ਲਿਆਵਣੀ ॥
ਚੰਡਾ ਅਰ ਮੁੰਡ ਪਠਾਏ ਬਹੁਤਾ ਕਟਕ ਦੈ ॥
ਜਾਪੇ ਛਪਰ ਛਾਏ ਬਣੀਆਂ ਕੇਜਮਾ ॥
ਜੇਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਏ ਚਲੇ ਜੁੱਧ ਨੋ ॥
ਜਣ ਜਮ ਪੁਰ ਪਕੜ ਚਲਾਏ ਸਭੇ ਮਾਰਨੇ ॥ ੩੦ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ਵਾਏ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਰੋਹ ਰੁਹੇਲੇ ਆਏ ਉਤੇ ਰਾਕਸਾਂ ॥
ਸਭਨੀ ਤੁਰੇ ਨਚਾਏ ਬਰਛੇ ਪਕੜ ਕੈ ॥
ਬਹੁਤੇ ਮਾਰ ਗਿਰਾਏ ਅੰਦਰ ਖੇਤ ਦੈ ॥
ਤੀਰੀ ਛਹਬਰ ਲਾਈ ਬੁਠੀ ਦੇਵਤਾ ॥ ੩੧ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਭੇਰੀ ਸੰਖ ਵਜਾਏ ਸੰਘਰ ਰੱਚਿਆ ॥
ਤਣਿ ਤਣਿ ਤੀਰ ਚਲਾਏ ਦੁਰਗਾ ਧਨਖ ਲੈ ॥
ਜਿੰਨੀ ਦਸਤ ਉਠਾਏ ਰਹੇ ਨ ਜੀਵਦੇ ॥
ਚੰਡ ਅਰ ਮੁੰਡ ਖਪਾਏ ਦੋਨੋ ਦੇਵਤਾ ॥ ੩੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਰਿਸਾਏ ਮਾਰੇ ਦੈਤ ਸੁਣ ॥
ਜੋਧੇ ਸਭ ਬੁਲਾਏ ਆਪਣੇ ਮਜਲਸੀ ॥
ਜਿੰਨੀ ਦੇਉ ਭਜਾਏ ਇੰਦ੍ਰ ਜੇਹਵੇ ॥
ਤੇਈ ਮਾਰ ਗਿਰਾਏ ਪਲ ਵਿਚ ਦੇਵਤਾ ॥
ਓਨੀ ਦਸਤੀ ਦਸਤ ਵਜਾਏ ਤਿਨਾ ਚਿਤ ਕਰਿ ॥
ਫਿਰ ਸ੍ਰਣਵਤਬੀਜ ਚਲਾਏ ਬੀੜੇ ਰਾਇ ਦੇ ॥
ਸੰਜ ਪਟੇਲਾ ਪਾਏ ਚਿਲਕਤ ਟੋਪੀਆਂ ॥
ਲੁੱਝਣ ਨੋ ਅਰੜਾਏ ਰਾਕਸ ਰੋਹਲੇ ॥
ਕਦੇ ਨ ਕਿਨੇ ਹਟਾਏ ਜੁਧ ਮਚਾਇਕੈ ॥
ਮਿਲ ਤੇਈ ਦਾਨੋ ਆਏ ਹੁਣ ਸੰਘਰਿ ਦੇਖਣਾ ॥ ੩੩ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੈਤੀ ਡੰਡ ਉਭਾਰੀ ਨੇੜੈ ਆਇਕੈ ॥
ਸਿੰਘ ਕਰੀ ਅਸਵਾਰੀ ਦੁਰਗਾ ਸੋਰ ਸੁਣ ॥
ਖਬੈ ਦਸਤ ਉਭਾਰੀ ਗਦਾ ਫਿਰਾਇਕੈ ॥
ਸੈਨਾ ਸਭ ਸੰਘਾਰੀ ਸ੍ਰਣਵਤ ਬੀਜ ਦੀ ॥
ਜਣ ਮਦ ਖਾਇ ਮਦਾਰੀ ਘੂਮਨ ਸੂਰਮੇ ॥
ਅਗਣਤ ਪਾਉ ਪਸਾਰੀ ਰੁਲੇ ਅਹਾੜ ਵਿਚ ॥
ਜਾਪੇ ਖੇਡ ਖਿਡਾਰੀ ਸੁਤੇ ਫਾਗ ਨੂੰ ॥ ੩੪ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸ੍ਰਣਵਤ ਬੀਜ ਹਕਾਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੂਰਮੇ ॥
ਜੋਧੇ ਜੇਡ ਮੁਨਾਰੇ ਦਿੱਸਨ ਖੇਤ ਵਿਚ ॥
ਸਭਨੀ ਦਸਤ ਉਭਾਰੇ ਤੇਗਾਂ ਧੂਹਿ ਕੇ ॥
ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰੇ ਆਏ ਸਾਹਮਣੇ ॥
ਸੰਜਾ ਤੇ ਠਣਿਕਾਰੇ ਤੇਗੀਂ ਉਭਰੇ ॥
ਘਾੜ ਘੜਨਿ ਠਠਿਆਰੇ ਜਾਣਿ ਬਣਾਇਕੈ ॥ ੩੫ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸੱਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣੀ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਘੂਮਰ ਬਰਗਸਤਾਣੀ ਦਲ ਵਿਚ ਘੱਤੀਓ ॥
ਸਣੇ ਤੁਰਾ ਪਲਾਣੀ ਡਿੱਗਨ ਸੂਰਮੇ ॥
ਉਠਿ ਉਠਿ ਮੰਗਣ ਪਾਣੀ ਘਾਇਲ ਘੂਮਦੇ ॥
ਏਵਡੁ ਮਾਰਿ ਵਿਹਾਣੀ ਉਪਰ ਰਾਕਸਾਂ ॥
ਬਿਜਲ ਜਿਉ ਝਰਲਾਣੀ ਉੱਠੀ ਦੇਵਤਾ ॥ ੩੬ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਚੋਬੀ ਧਉਸ ਉਬਾਰੀ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਸੱਭੋ ਸੈਨਾ ਮਾਰੀ ਪਲ ਵਿਚ ਦਾਨਵੀ ॥
ਦੁਰਗਾ ਦਾਨੋ ਮਾਰੇ ਰੋਹ ਬਢਾਇਕੈ ॥
ਸਿਰ ਵਿਚ ਤੇਗ ਵਗਾਹੀ ਸ੍ਰਣਵਤਬੀਜ ਦੇ ॥ ੩੭ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਅਗਣਤ ਦਾਨੋ ਭਾਰੇ ਹੋਏ ਲੋਹੂਆ ॥
ਜੋਧੇ ਜੇਡ ਮੁਨਾਰੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ਦੈ ॥
ਦੁਰਗਾ ਨੋ ਲਲਕਾਰੇ ਆਵਨ ਸਾਹਮਣੇ ॥
ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਸੰਘਾਰੇ ਰਾਕਸ ਆਂਵਦੇ ॥
ਰਤੂ ਦੇ ਪਰਨਾਲੇ ਤਿਨ ਤੇ ਭੁਇ ਪਏ ॥
ਉਠੇ ਕਾਰਣਿਆਰੇ ਰਾਕਸ ਹੜ ਹੜਾਇ ॥ ੩੮ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਧਗਾ ਸੰਗਲੀਆਲੀ ਸੰਘਰ ਵਾਇਆ ॥
ਬਰਛੀ ਬੰਬਲੀਆਲੀ ਸੂਰੇ ਸੰਘਰੇ ॥
ਭੇੜ ਮਚਿਆ ਬੀਰਾਲੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾਨਵੀ ॥
ਮਾਰ ਮਚੀ ਮੁਹਰਾਲੀ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ਦੈ ॥

ਜਣ ਨਟ ਲੱਥੇ ਛਾਲੀ ਢੋਲਿ ਬਜਾਇਕੈ ॥
ਲੋਹੂ ਫਾਥੀ ਜਾਲੀ ਲੋਥੀ ਜਮਧੜੀ ॥
ਘਣ ਵਿਚ ਜਿਉਂ ਛੰਛਾਲੀ ਤੇਗਾਂ ਹੱਸੀਆਂ ॥
ਘੁੱਮਰਆਰਿ ਸਿਆਲੀ ਬਣੀਆ ਕੇਜਮਾਂ ॥ ੩੯ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਧਗਾ ਸੂਲਿ ਬਗਾਈਆਂ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਧੂਹਿ ਮਿਆਨੋ ਲਈਆਂ ਜੁਆਨੀ ਸੂਰਮੀ ॥
ਦਰਗਾ ਸਉਹੇਂ ਆਹੀਆਂ ਰੋਹ ਬਢਾਇਕੈ ॥
ਸਭਨੀ ਆਣ ਵਗਾਈਆਂ ਤੇਗਾਂ ਧੂਹਿ ਕੈ ॥
ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਬਚਾਈਆਂ ਢਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕੈ ॥
ਦੇਵੀ ਆਪ ਚਲਾਈਆਂ ਤਕਿ ਤਕਿ ਦਾਨਵੀ ॥
ਲੋਹੂ ਨਾਲਿ ਡੁਬਾਈਆਂ ਤੇਗਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ॥
ਸਾਰਸੁਤੀ ਜਨੁ ਨ੍ਹਾਈਆਂ ਮਿਲਕੈ ਦੇਵੀਆਂ ॥
ਸਭੇ ਮਾਰ ਗਿਰਾਈਆਂ ਅੰਦਰ ਖੇਤ ਦੈਂ ॥
ਤਿੱਦੂੰ ਫੇਰਿ ਸਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ॥ ੪੦ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸੂਰੀ ਸੰਘਰਿ ਰਚਿਆ ਢੋਲ ਸੰਖ ਨਗਾਰੇ ਵਾਇਕੈ ॥
ਚੰਡ ਚਿਤਾਰੀ ਕਾਲਕਾ ਮਨ ਬਾਹਲਾ ਰੋਸ ਬਢਾਇਕੈ ॥
ਨਿਕਲੀ ਮੱਥਾ ਫੋੜਿਕੈ ਜਨ ਫਤੇ ਨੀਸਾਣ ਬਜਾਇਕੈ ॥
ਜਾਗ ਸੁ ਜੰਮੀ ਜੁੱਧ ਨੂੰ ਜਰਵਾਣਾ ਮਰ ਮਰੜਾਇਕੈ ॥
ਦਲ ਵਿਚ ਘੇਰਾ ਘੱਤਿਆ ਜਣ ਸੀਂਹ ਤੁਰਿਆ ਗਣਿਣਾਇਕੈ ॥
ਆਪ ਵਿਸੂਲਾ ਹੋਇਆ ਤਿਹੁ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖੁਨਸਾਇਕੈ ॥
ਰੋਹ ਸਿਧਾਈਆਂ ਚਕ੍ਰ ਪਾਨ ਕਰ ਨਿੰਦਾ ਖੜਗ ਉਠਾਇਕੈ ॥
ਅਗੈ ਰਾਕਸ ਬੈਠੇ ਰੋਹਲੇ ਤੀਰੀ ਤੇਗੀ ਛਹਬਰ ਲਾਇਕੈ ॥
ਪਕੜ ਪਛਾੜੇ ਰਾਕਸਾਂ ਦਲ ਦੈਤਾਂ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇਕੈ ॥
ਬਹੁ ਕੇਸੀ ਪਕੜਿ ਪਛਾੜਿਅਨਿ ਤਿਨ ਅੰਦਰ ਧੂਮ ਰਚਾਇਕੈ ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਚੁਣ ਸੂਰਮੇ ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦਏ ਚਲਾਇਕੈ ॥
ਰਣ ਕਾਲੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੈ ॥ ੪੧ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਹਾ ਕੰਧਾਰਾ ਮੁਹਿ ਜੁੜੇ ਅਣਿਆਰਾਂ ਚੋਈਆਂ ॥
ਧੂਹਿ ਕਿਰਪਾਣਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਲਹੂ ਧੋਈਆਂ ॥
ਹੂਰਾਂ ਸ੍ਰਣਵਤ ਬੀਜ ਨੂੰ ਘਤਿ ਘੇਰਿ ਖਲੋਈਆਂ ॥
ਲਾੜਾ ਦੇਖਨ ਲਾੜੀਆਂ ਚਉਗਿਰਦੇ ਹੋਈਆਂ ॥ ੪੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਚੋਬੀ ਧਉਸਾਂ ਪਾਈਆਂ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ॥
ਦਸਤੀ ਧੂਹ ਨਚਾਈਆਂ ਤੇਗਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ॥
ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ ਤਨ ਲਾਈਆਂ ਗੋਸ਼ਤ ਗਿੱਧੀਆਂ ॥
ਬਿੱਧਣ ਰਾਤੀ ਆਈਆਂ ਮਰਦਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ॥
ਜੋਗਣੀਆਂ ਮਿਲਿ ਧਾਈਆਂ ਲੋਹੂ ਭੱਖਣਾ ॥

ਫਉਜਾਂ ਮਾਰ ਹਟਾਈਆਂ ਦੇਵਾਂ ਦਾਨਵਾਂ ॥
ਭਜਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈਆਂ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਥੈ ॥
ਭੂਈਂ ਨ ਪਉਣੈ ਪਾਈਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਰਕਤ ਦੀਆਂ ॥
ਕਾਲੀ ਖੇਤ ਖਪਾਈਆਂ ਸਭੇ ਸੂਰਤਾਂ ॥
ਬਹੁਤੀ ਸਿਰੀ ਬਹਾਈਆਂ ਘੜੀਆਂ ਕਾਲ ਕੀਆਂ ॥
ਜਾਨਿ ਨ ਜਾਏ ਮਾਈਆਂ ਜੂਝੇ ਸੂਰਮੇ ॥ ੪੩ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸੁੰਭ ਸੁਣੀ ਕਰਹਾਲੀ ਸ੍ਰਣਵਤਬੀਜ ਦੀ ॥
ਰਣ ਵਿਚ ਕਿਨੈ ਨ ਝਾਲੀ ਦੁਰਗਾ ਆਂਵਦੀ ॥
ਬਹੁਤੇ ਬੀਰ ਜਟਾਲੀ ਉਠੇ ਆਖਕੈ ॥
ਚੋਟਾ ਪਾਨ ਤਬਾਲੀ ਜਾਸਨ ਜੁੱਧ ਨੂੰ ॥
ਥਰਿ ਥਰਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਚਾਲੀ ਦਲਾਂ ਚੜੰਦਿਆਂ ॥
ਨਾਉ ਜਿਵੇ ਹੈ ਹਾਲੀ ਸਹ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚਿ ॥
ਧੂੜਿ ਉਤਾਹਾਂ ਘਾਲੀ ਛੜੀ ਤੁਰੰਗਮਾਂ ॥
ਜਾਣਿ ਪੁਕਾਰੂ ਚਾਲੀ ਧਰਤੀ ਇੰਦ੍ਰ ਥੈ ॥ ੪੪ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਆਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਆਹਰੀਆ ਸੈਣ ਸੂਰਿਆਂ ਸਾਜੀ ॥
ਚੱਲੇ ਸਉਹੇ ਦੁਰਗਸਾਰ ਜਣ ਕਾਬੈ ਹਾਜੀ ॥
ਤੀਰੀ ਤੇਗੀ ਜਮਧੜੀ ਰਣ ਵੰਡੀ ਭਾਜੀ ॥
ਇਕ ਘਾਇਲ ਘੂਮਨ ਸੂਰਮੇ ਜਣ ਮਕਤਬ ਕਾਜੀ ॥
ਇਕ ਬੀਰ ਪਰੋਤੇ ਬਰਛੀਏ ਜਿਉ ਝੁਕ ਪਉਨ ਨਿਵਾਜੀ ॥
ਇਕ ਦੁਰਗਾ ਸਉਹੇ ਖੁਨਸਕੈ ਖੁਨਸਾਇਕ ਤਾਜੀ ॥
ਇਕ ਧਾਵਨ ਦੁਰਗਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਿਉ ਭੁਖਿਆਏ ਪਾਜੀ ॥
ਕਦੇ ਨ ਰੱਜੇ ਜੁਝ ਤੇ ਰਜ ਹੋਏ ਰਾਜੀ ॥ ੪੫ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਬੱਜੇ ਸੰਗਲੀਆਲੇ ਸੰਘਰ ਡੋਹਰੇ ॥
ਡਹੇ ਜੁ ਖੇਤ ਜਟਾਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੋੜਿਕੇ ॥
ਨੇਜੇ ਬੰਬਲੀਆਲੇ ਦਿੱਸਨ ਓਰੜੇ ॥
ਚੱਲੇ ਜਾਨ ਜਟਾਲੇ ਨਾਵਣ ਗੰਗ ਨੂੰ ॥ ੪੬ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵੀ ਸੂਲ ਹੋਈਆਂ ਕੰਗਾਂ ॥
ਵਾਛੜ ਘੱਤੀ ਸੂਰਿਆਂ ਵਿਚ ਖੇਤ ਖਤੰਗਾਂ ॥
ਧੂਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਣਾ ਤਿੱਖੀਆਂ ਬਢ ਲਾਹਨਿ ਅੰਗਾਂ ॥
ਪਹਲਾ ਦਲਾਂ ਮਿਲੰਦਿਆਂ ਭੇੜ ਪਇਆ ਨਿਹੰਗਾਂ ॥ ੪੭ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਓਰੜ ਫਉਜਾਂ ਆਈਆਂ ਬੀਰ ਚੜੇ ਕੰਧਾਰੀ ॥
ਸੜਕ ਮਿਆਨੋ ਕਢੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਤਰਵਾਰੀ ॥
ਕੜਕ ਉਠੇ ਰਣ ਮੱਚਿਆ ਵੱਡੇ ਹੰਕਾਰੀ ॥
ਸਿਰ ਧੜ ਬਾਹਾਂ ਗਨ ਲੇ ਫੂਲ ਜੇਹੇ ਬਾੜੀ ॥

ਜਾਪੇ ਕਟੇ ਬਾਢੀਆਂ ਰੁਖ ਚੰਦਨ ਆਰੀ ॥ ੪੮ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹਿ ਜੁੜੇ ਜਾ ਸੱਟ ਪਈ ਖਰਵਾਰ ਕਉ ॥
ਤਕ ਤਕ ਕੈਬਰ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਤਕ ਮਾਰੇ ਭਲੇ ਜੁਝਾਰ ਕਉ ॥
ਪੈਦਲ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਸੰਗਿ ਰਥ ਗਿਰੇ ਅਸਵਾਰ ਕਉ ॥
ਸੋਹਨ ਸੰਜਾ ਬਾਗੜਾ ਜਣੁ ਲਗੇ ਫੁਲ ਅਨਾਰ ਕਉ ॥
ਗੁੱਸੇ ਆਈ ਕਾਲਕਾ ਹਥਿ ਸੱਜੇ ਲੈ ਤਲਵਾਰ ਕਉ ॥
ਏਦੂ ਪਾਰਉ ਓਤ ਪਾਰ ਹਰਨਾਕਸਿ ਕਈ ਹਜਾਰ ਕਉ ॥
ਜਿਣ ਇੱਕਾ ਰਹੀ ਕੰਧਾਰ ਕਉ ॥
ਸਦ ਰਹਮਤ ਤੇਰੇ ਵਾਰ ਕਉ ॥ ੪੯ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਹਾ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹਿ ਜੁੜੇ ਸੱਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣ ਕਉ ॥
ਤਦ ਖਿੰਗ ਨਸੁੰਭ ਨਚਾਇਆ ਤਾਲ ਉਪਰਿ ਬਰਗਸਤਾਣ ਕਉ ॥
ਫੜੀ ਬਿਲੰਦ ਮਗਾਇਓਸ ਫੁਰਮਾਇਸ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਕਉ ॥
ਗੁੱਸੇ ਆਈ ਸਾਹਮਣੇ ਰਣ ਅੰਦਰਿ ਘੱਤਣ ਘਾਣ ਕਉ ॥
ਅੱਗੈ ਤੇਗ ਵਗਾਈ ਦੁਰਗਾਸਾਰ ਬਢ ਸੁੰਭਨ ਬਹੀ ਪਾਲਣ ਕਉ ॥
ਰੜਕੀ ਜਾਇ ਕੈ ਧਰਤ ਕਉ ਬਢ ਪਾਖਰ ਬਢ ਕਿਕਾਣ ਕਉ ॥
ਬੀਰ ਪਲਾਣੋ ਡਿਗਿਆ ਕਰਿ ਸਿਜਦਾ ਸੁੰਭ ਸੁਜਾਣ ਕਉ ॥
ਸਾਬਾਸ ਸਲੋਣੇ ਖਾਣ ਕਉ ॥
ਸਦਾ ਸਾਬਾਸ ਤੇਰੇ ਤਾਣ ਕਉ ॥
ਤਾਰੀਫਾਂ ਪਾਨ ਚਬਾਨ ਕਉ ॥
ਸਦ ਰਹਮਤ ਕੈਫਾਂ ਖਾਨ ਕਉ ॥
ਸਦ ਰਹਮਤ ਤੁਰੇ ਨਚਾਣ ਕਉ ॥ ੫੦ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵੀ ਗਹ ਸੰਘਰਿ ਕੱਥੇ ॥
ਓਰੜ ਉਠੇ ਸੂਰਮੇ ਆ ਡਾਹੇ ਮੱਥੇ ॥
ਕੱਟ ਤੁਫੰਗੀ ਕੈਬਰੀ ਦਲ ਗਾਹਿ ਨਿਕੱਥੇ ॥
ਦੇਖਨਿ ਜੰਗ ਫਰੇਸ਼ਤੇ ਅਸਮਾਨੋ ਲੱਥੇ ॥ ੫੧ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹ ਜੁੜੇ ਦਲ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ॥
ਓਰੜ ਆਏ ਸੂਰਮੇ ਸਿਰਦਾਰ ਅਣਿਆਰੇ ॥
ਲੈ ਕੇ ਤੇਗਾਂ ਬਰਛੀਆਂ ਹਥਿਆਰ ਉਭਾਰੇ ॥
ਟੋਪ ਪਟੇਲਾ ਪਾਖਰਾਂ ਗਲਿ ਸੰਜ ਸਵਾਰੇ ॥
ਲੈ ਕੇ ਬਰਛੀ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਬਹੁ ਦਾਨਵ ਮਾਰੇ ॥
ਚੜੇ ਰਥੀ ਗਜ ਘੋੜਿਈਂ ਮਾਰ ਭੁਇ ਤੇ ਡਾਰੇ ॥
ਜਾਣ ਹਲਵਾਈ ਸੀਖ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਵੜੇ ਉਤਾਰੇ ॥ ੫੨ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹਿ ਜੁੜੇ ਨਾਲ ਧਉਸਾ ਭਾਰੀ ॥
ਲਈ ਭਗਉਤੀ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਵਰਜਾਗਨ ਭਾਰੀ ॥

ਲਾਈ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਨੋ ਰਤੁ ਪੀਐ ਪਿਆਰੀ ॥
ਸੁੰਭ ਪਲਾਣੋ ਡਿੱਗਿਆ ਉਪਮਾ ਬੀਚਾਰੀ ॥
ਡੁਬ ਰਤੂ ਨਾਲਹੁ ਨਿਕਲੀ ਬਰਛੀ ਦੁਧਾਰੀ ॥
ਜਾਣ ਰਜਾਦੀ ਉਤਰੀ ਪੈਨ ਸੂਹੀ ਸਾਰੀ ॥ ੫੩ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵੀ ਭੇੜ ਪਇਆ ਸਬਾਹੀਂ ॥
ਸਸਤ੍ਰ ਪੂਜਤੇ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਗਹ ਸਭਨੀ ਬਾਹੀਂ ॥
ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਸੰਘਾਰਿਆ ਵਥ ਜੇਹੇ ਸਾਹੀਂ ॥
ਫਉਜਾਂ ਰਾਕਸਿਆਰੀਆਂ ਦੇਖ ਰੋਵਨਿ ਧਾਹੀਂ ॥
ਮੁਹਿ ਕੁੜੂਚੇ ਘਾਹ ਦੇ ਛੱਡ ਘੋੜੇ ਰਾਹੀਂ ॥
ਭਜਦੇ ਹੋਏ ਮਾਰੀਅਨ ਮੁੜ ਝਾਕਨ ਨਾਹੀਂ ॥ ੫੪ ॥

ਪਉੜੀ ॥

ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਪਠਾਇਆ ਜਮ ਦੇ ਧਾਮ ਨੋ ॥
ਇੰਦ੍ਰ ਸੱਦ ਬੁਲਾਇਆ ਰਾਜ ਅਭਿਸ਼ੇਖ ਨੋ ॥
ਸਿਰ ਪਰ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ ਰਾਜੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੈ ॥
ਚਉਦਹ ਲੋਕਾਂ ਛਾਇਆ ਜਸੁ ਜਗਮਾਤ ਦਾ ॥
ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪਉੜੀਆਂ ॥
ਫੇਰ ਨ ਜੂਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ ॥ ੫੫ ॥

ਤੁਕ ਤਤਕਰਾ

ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਤੇ ਕੋਸ਼

ਉਖਲੀਆਂ— ਧਾਨ ਆਦਿ ਛੜਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਕੂੰਡਾ ਜੋ ਪੱਥਰ ਜਾਂ ਦਰਖਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਤਣੇ ਵਿਚ ਖੋਲ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੧੩:੩

ਉਠਾਇਕੈਂ— ਉਠਾ ਕੇ, ਚੁੱਕ ਕੇ, ੪੧:੭

ਉਠਾਏ— ਚੁੱਕੇ, ੧੮:੨

ਉਠਿ— ਉਠ ਕੇ, ੩੬:੩

ਉਠਿਆ— ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ੧੮:੨

ਉਠੀ— ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ, ੨੨:੧; ੩੬:੬

ਉਠੇ— ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, ੩੮:੬; ੪੪:੩; ੪੮:੩; ੫੧:੨

ਉਤਰੀ— ਹੇਠਾ ਆਈ, ੫੩:੫

ਉਤਾਹਾਂ— ਉਪਰ ਨੂੰ, ੪੪:੭

ਉਤਾਰਨ— ਲਹੁੰਣ, ਤੋੜਨ, ੩:੩

ਉਤਾਰੇ— ਲਾਹੇ, ੯:੬; ੫੨:੭

ਉਤਾਵਲੇ— ਕਾਹਲੇ, ੮:੮

ਉਤੇ— ਉਪਰ, ੨੫:੫; ੨੮:੨; ੩੭:੨

ਉਪਮਾ— ਸਿਫਤ, ਮਿਸਾਲ, ੫੩:੪

ਉਪਰ— ਉਤੇ, ੩:੪; ੩੬:੫

ਉਪਰਿ— ਉਤੇ, ੫੦:੨

ਉਪਾਇਆ— ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ੨:੧; ੩:੩

ਉਭਾਰੀ— ਉਭਾਰੀ, ਉਚੀ ਕੀਤੀ, ੩੪:੧; ੩; ੩੭:੧

ਉਭਾਰੇ— ਉੱਚੇ ਉੱਠੇ, ਉਭਰੇ, ੩੫:੩; ੫; ੫੨:੩

ਉਮਲ— ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, ੧੬:੧; ੧੮:੫

ਊਂਘਣ— ਨੀਂਦ ਕਾਰਨ ਉਂਘਣਾ; ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਬੁੱਕਣ; ੮:੩

ਓਹੀ— ਉਹੋ ਹੀ, ੫:੨

ਓਨੀ— ਉਹਨਾ ਨੇ, ੩੩:੫

ਓਤ— ਉਸ, ਓਸ, ੪੯:੬

ਓਰੜ— ਉਮਡ ਕੇ, ਚਾਹ ਜਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, ੪੮:੧; ੫੧:੨; ੫੨:੨

ਓਰੜੇ— ਉਮਡ ਕੇ, ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ, ੪੬:੩

ਅਸਮਾਨ— ਅੰਬਰ, ੨੨:੩

ਅਸਮਾਨੋ— ਅੰਬਰਾਂ ਤੋਂ, ੫੧:੪

ਅਸਵਾਰ— ਸਵਾਰ, ੪੯:੩

ਅਵਸਾਰੀ—	ਸਵਾਰੀ, ੩੪:੨
ਅਹੰਕਾਰੀ—	ਅਭਿਮਾਨੀ, ੧੮:੨
ਆਹੜ—	ਹਾਹਾਕਾਰ, ਰਣਭੂਮੀ, ੩੪:੬
ਅਹਾੜੇ—	ਅਰੜਾਏ, ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੧੭:੫
ਅਖਾਇਕੈ—	ਅਖਵਾ ਕੇ, ਸਦਾ ਕੇ, ੩:੫
ਅਗਣਤ—	ਅਣਗਿਣਤ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ, ੧੭:੩; ੪੦:੩
ਅੰਗਦ—	ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ੧:੨
ਅਗਲੇ—	ਆਗੂ, ਮੁਹਰਲੇ, ੨੦:੩
ਅੰਗਾਂ—	ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ/ਭਾਗਾਂ, ੪੭:੩
ਅਗੇ—	ਮੁਹਰੇ, ਅੱਗੇ, ੪੧:੮
ਅੱਗੈ—	ਮੁਹਰੇ, ਅੱਗੇ, ੫੦:੫
ਅਘਾ—	ਅਗਾਂਹ, ਅੱਗੇ, ੧੯:੬
ਅਛੂਹਣੀ—	ਫੌਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, 21870 ਹਾਥੀ, 21870 ਰਥ, 65610 ਘੋੜੇ, 109350 ਪੈਦਲ, ਇਹ ਇਕ ਅਛੂਣੀ ਫੌਜ ਹੈ, ੨੨:੩
ਅਟਾਰੀ—	ਬੁਰਜ, ਉੱਚਾ ਚੋਬਾਰਾ, ੧੧:੫
ਅਣਗਣ—	ਅਣਗਿਣਤ, ਬੇਸ਼ਮਾਰ, ੧੫:੧; ੩੪:੬; ੩੮:੧
ਅਣੀਆ—	ਫੌਜਾ, ੧੧:੧
ਅਣਿਆਰਾ—	ਨੋਕੀਲੀਆਂ, ਬਰਛੇ/ਨੇਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ, ੪੨:੧
ਅਣਿਆਰੇ—	ਫੌਜੀ, ੫੨:੨
ਅੰਤੁ—	ਉਚਤ, ੨:੯
ਅਤੈ—	ਤੇ, ਅਤੇ, ੪੭:੧; ੫੧:੧; ੫੪:੧
ਅੰਦਰ—	ਵਿਚ, ੨੯:੩; ੩੧:੪; ੩੮:੨; ੪੦:੧੦; ੪੧:੧੦
ਅੰਦਰਿ—	ਵਿਚ, ੨:੪; ੩:੭; ੭:੩; ੩੯:੪; ੪੧:੯; ੫੦:੪
ਅੰਬਰ—	ਆਸਮਾਨ, ੨੯:੪
ਅਧ-ਸੀਲੀ—	ਰਜੋ ਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣਾ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ, ਦੋ ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਸੰਨ੍ਹ ਦਾ ਸਮਾਂ, ੩:੧
ਅਨਾਗੀ—	ਲਗਾਤਾਰ, ਨਿਰੰਤਰ, ੨੪:੧
ਅਨਾਰ—	ਇਕ ਫਲ, ੪੯:੪
ਅਭਿਸ਼ੇਖਨੋਂ—	ਰਾਜਤਿਲਕ ਲਈ, ਤਾਜ ਪੋਸ਼ੀ ਲਈ, ੫੫:੨
ਅਭਿਮਾਨ—	ਅਹੰਕਾਰ, ੩:੩
ਅਭਿਮਾਨੀ—	ਅਹੰਕਾਰੀ, ੨੬:੨
ਅਮਰਦਾਸੁ—	ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ, ੧:੨
ਅਮਰਾਵਤੀ—	ਦੇਵਪੁਰੀ, ੪:੫
ਅਰ—	ਅਤੇ, ੩੦:੩
ਅਰਜਨ—	ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ੧:੩
ਅਰੜਾਏ—	ਅੜਿੰਗੇ, ਅਰੜਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਝੋਟਾਂ ਅਰੜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ੨੩:੩; ੩੩:੮
ਅਲਾਇਆ—	ਬੋਲਿਆ, ੨੩:੧
ਅਲੋਪ—	ਲੋਪ, ਨਜ਼ਰੋਂ ਉਹਲੇ, ੨੧:੧
ਅਲਾਮੀ—	ਬਹਾਦਰ, ੧੪:੩
ਆ—	ਆਕੇ, ੫੧:੨

ਆਇਆ— ਆਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੩:੧; ੮; ੨੦:੧; ੫੫:੬
ਆਇਕੈ— ਆ ਕੇ, ੧੪:੨; ੩੪:੧
ਆਈ— ਆ ਗਈ, ੪:੧; ੧੦:੫; ੨੬:੧; ੨੮:੨; ੪੯:੫; ੫੦:੪
ਆਈਆਂ— ਆ ਗਈਆਂ, ਆ ਪਹੁੰਚੀਆਂ, ੪੦:੪; ੪੩:੪; ੪੮:੧
ਆਏ— ਆ ਗਏ, ਪੁੱਜੇ, ੬:੧; ੭:੨; ੨੩:੪; ੩੧:੨; ੩੩:੧੦; ੩੫:੪; ੫
ਆਹਰਿ— ਕੰਮ, ਆਹਰ, ੪੫:੧
ਆਹਰੀਆ— ਉਦਮੀਆਂ, ੪੫:੬
ਆਖ— ਕਹਿ, ਆਖੋ, ੪੪:੩
ਆਖਨ— ਆਖਣ, ਕਹਿਣ, ੧੫:੭
ਆਖਿਆ— ਕਹਿਆ, ੫:੩
ਆਣ— ਆ ਕੇ, ੪੦:੫
ਆਂਦਾ— ਆਂਦਰਾ, ੧੦:੪
ਆਂਦੀ— ਲੈ ਆਂਦੀ, ੨੫:੫
ਆਪ— ਖੁਦ, ੧੫:੬; ੨੬:੪; ੪੦:੭; ੪੧:੬
ਆਪਣੀ— ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ, ੪:੪; ੨੫:੩
ਆਪਣੇ— ਨਿੱਜੀ, ੪:੨; ੩੩:੨
ਆਮ੍ਹੋ— ਆਹਮੋਂ ਸਾਹਮਣੇ, ੧੨:੧; ੧੭:੨
ਆਰੀ— ਲਕੜੀ ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ ਤਰਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੰਦ, ੪੮:੫
ਆਰੇ— ਵੱਡੀ ਆਰੀ, ੨੭:੪
ਆਲੇ— ਆਲ਼ੇ, ਕੰਧ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਆਦਿ ਰਖਣ ਲਈ ਰੱਖੀ ਡੂੰਘੀ ਥਾਂ, ੧੩:੩
ਆਂਵਦੀ— ਆਉਂਦੀ, ੪੪:੨
ਆਂਵਦੇ— ਆਉਂਦੇ, ੩੮:੪
ਆਵਨ— ਆਉਣ, ੩੮:੩
ਆਵਲੇ— ਆਮਲੇ, ਅਉਲੇ, ੮:੫
ਆਵੈ— ਆਵੇ, ਆਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੧:੫
ਇਆਣੀ— ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੇ, ੨੦:੭
ਇਹ— ਇਹ, ਮੌਜੂਦਾ, ੫੫:੬
ਇਕ— ਇਕ, ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਆਰੰਭਕ ਅੰਕੜਾ, ੪:੧; ੭:੩; ੮:੯; ੪੫; ੪; ੫;੬;੭
ਇਕਾ— ਇਕਲੀ, ੪੯:੭
ਇਤੀ— ਖਤਮ, ੨੦:੧
ਇੰਦਰ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਮਰਾਵਤੀ ਵਾਸੀ ਪ੍ਰਮੁਖ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ੩:੪
ਇੰਦ੍ਰ— ਦੇਖੋ ਇੰਦਰ, ੩:੬; ੪:੨; ੧੬:੩; ੨੧:੪; ੩੩:੩; ੪੪:੮; ੫੫:੨; ੩
ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ— ਇੰਦਰ ਦਾ ਨਗਰ, ਅਮਰਾਵਤੀ, ੨੨:੧
ਇੱਲਾਂ— ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ, ੨੪:੨
ਈਸਰ— ਈਸ਼ਵਰ, ਪਰਮਾਤਮਾਂ, ੨੧:੨
ਏਕਠੇ— ਇਕੱਠੇ, ੨੬:੨
ਏਦੂ— ਇਸ, ਏਸ, ੪੯:੬
ਏਵਡ— ਇਡਾ ਵੱਡਾ, ੩੬:੫

ਸਉਂਹੇ— ਸਾਹਮਣੇ, ੭:੩; ੪੦:੪; ੪੫:੨; ੬
ਸਸਤ੍ਰ— ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਹਥਿਆਰ, ੫੪:੨
ਸਹ— ਵਿਸ਼ਾਲ, ਡੂੰਘੇ, ੪੪:੬
ਸਹਾਇ— ਸਹਾਈ, ਮਦਦਗਾਰ, ੧:੨; ੬
ਸੰਖ— ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇਕ ਵੱਡਾ ਘੋਗਾ ਜੋ ਫੂਕ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੭:੧; ੩੨:੨; ੪੧:੧
ਸੰਗਲੀਆਲੇ— ਸੰਗਲਾਂ ਵਾਲੇ, ਜ਼ੰਜੀਰੀ ਵਾਲੇ, ੧੩:੧; ੩੯:੧; ੪੬:੧
ਸੰਗਿ— ਨਾਲ, ੪੯:੩
ਸੰਘਰ— ਯੁੱਧ, ਲੜਾਈ, ੩੨:੧; ੩੯:੧; ੪੯:੧
ਸੰਘਰਿ— ਯੁੱਧ, ੩੩:੧੦; ੪੧:੧; ੫੧:੧
ਸੰਘਰੁ— ਯੁੱਧ, ੨੪:੧; ੨੫:੧
ਸੰਘਾਰੇ— ਮਾਰੇ, ੩੯:੨
ਸੰਘਾਰਿਆ— ਮਾਰਿਆ, ੫੪:੩
ਸੰਘਾਰੀ— ਮਾਰੀ, ੩੪:੪
ਸੰਘਾਰੇ— ਮਾਰੇ, ੧੧:੩; ੧੫:੪; ੧੭:੩; ੨੭:੩; ੨੯:੨; ੩੮:੪
ਸੰਜ— ਸੰਜੋਅ, ੨੨:੨; ੩੩:੭; ੫੨:੪
ਸਜਦਾ— ਨਮਸਕਾਰ, ੫੦:੭
ਸੰਜਾ— ਸੰਜੋਆਂ, ੩੫:੫; ੪੯:੪
ਸੱਜਿਆ— ਸਜਾਇਆ, ਰਚਿਆ, ੧੬:੪
ਸੱਜੇ— ਸੱਜੇ, ਦਾਂਏ, ੭:੨; ੪੯:੫
ਸੱਟ— ਚੋਟ, ੧੯:੧; ੨੫:੧; ੨੬:੫; ੩੬:੨; ੪੯:੧; ੫੦:੧
ਸਣੇ— ਸਮੇਤ, ੨੯:੨; ੩੬:੩
ਸਤਜੁਗ— ਚਾਰ ਯੁਗਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਯੁਗ, ੩:੧
ਸਦ— ਸੌ, ਸ਼ਤ, ੪੯:੪; ੫੦:੧੧; ੫੫:੨
ਸਦਾ— ਹਮੇਸ਼ਾ, ੫੦:੯
ਸੰਦਾ— ਵਾਲਾ, ੨੨:੨
ਸਬਾਹੀਂ— ਸਵੇਰੇ ਹੀ, ਸੁਬਾਹ ਹੀ, ੫੪:੧
ਸਭ— ਸਾਰੇ, ੧:੬; ੨:੧; ੧੫:੮; ੩੩:੩; ੩੪:੪; ੩੮:੪; ੪੦:੬
ਸਭਨਾ— ਸਾਰਿਆ, ੪:੬
ਸਭਨੀ— ਸਾਰਿਆ ਨੇ, ੩੧:੩; ੩੫:੩; ੪੦:੫; ੫੪:੨
ਸੰਭਾਲ— ਸੰਭਾਲ ਕੇ, ੪੦:੬
ਸਭਿ— ਸਾਰੇ, ੧:੪
ਸਭੇ— ਸਾਰੇ, ੧੨:੩; ੧੭:੫; ੨੭:੩; ੩੦:੬; ੪੦:੧੦; ੪੩:੯; ੫੫:੫
ਸਭੋ— ਸਾਰੇ, ੩੭:੨
ਸਮਾਇ— ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਗੀਤ, ੨੦:੫
ਸਰੋਸਰੀ— ਸਿਰਾਂ ਉਪਰ, ੩:੨
ਸਲਲੇ— ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਝਰਨੇ, ੧੮:੬
ਸਲੋਨੇ— ਸੁੰਦਰ, ਸੁਹਣੇ, ੫੦:੮

ਸਵਾਈਆ— ਸਵਾ ਗੁਣਾ, ੪੦:੧੧
ਸਵਾਰੀ— ਕਿਸੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲਣਾ, ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ, ੧੧:੬
ਸਵਾਰੇ— ਸਜਾਏ, ਪਾਏ, ੫੨:੪
ਸੜਕ— ਸਰਸਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ੪੮:੨
ਸਾਈ— ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਕਮ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ੨੮:੮
ਸਾਹਮਣੇ— ਮੂਹਰੇ, ਅੱਗੇ, ੧੩:੪; ੨੭:੨; ੩੫:੪; ੩੮:੩; ੫੦:੪
ਸਾਹੀਂ— ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ੫੪:੩
ਸਾਜਿ— ਸਿਰਜ ਕੇ, ੨:੨
ਸਾਜਿਕੈ— ਸਿਰਜ ਕੇ, ੨:੧; ੫
ਸਾਜੀ— ਸਜਾਈ, ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ੪੫:੧
ਸਾਜੁ— ਸਾਜੀ, ਸਿਰਜੀ, ੨੨:੨
ਸਾਤੇ— ਸਾਡੇ ਤੋਂ, ੪:੩
ਸਾਧੂ— ਸੰਤ, ਸਰੀਫ, ਧਰਮਵਾਨ, ੩:੧
ਸਾਵਾਸ— ਸ਼ਾਬਾਸ਼, ੫੦:੮; ੯
ਸਾਮ— ਸ਼ਰਣ, ੪:੮; ੨੫:੪
ਸਾਮਣੇ— ਸਾਹਮਣੇ, ਅੱਗੇ, ੧੨:੪; ੧੫:੭; ੧੭:੨
ਸਾਮ੍ਹਣੇ— ਸਾਹਮਣੇ, ਮੂਹਰੇ, ੧੨:੧; ੪੫:੭
ਸਾਰ— ਲੋਹਾ, ੨੮:੩
ਸਾਰਸੁਤੀ— ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ, ੪੦:੯
ਸਾਰਦੀ— ਲੋਹੇ ਦੀ, ੧੦:੨
ਸਾਰੀ— ਸਾੜ੍ਹੀ, ੫੩:੫
ਸਾਵਲੇ— ਕਾਲੇ, ੮:੯
ਸਿਆਲੀ— ਸਿਆਲ, ਠੰਢ ਦਾ ਮੌਸਮ, ੩੯:੮
ਸਿੰਗਾਂ— ਸਿੰਗਾਂ ਤੇ, ੧੯:੬
ਸਿੰਘ— ਸ਼ੇਰ, ੨੦:੨; ੩੪:੨
ਸਿੰਧ— ਸਮੁੰਦਰ, ੨:੩
ਸਿਧਾਇਆ— ਗਿਆ, ੨੨:੪
ਸਿਧਾਈਆ— ਗਈਆਂ, ੪੧:੭
ਸਿਧਾਣੀ— ਗਈ, ੧੯:੬
ਸਿਪਾਹੀਆਂ— ਫੌਜੀਆਂ, ੨੯:੨
ਸਿਮਰਿਐ— ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ, ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਧਿਆਈਏ, ੧:੫
ਸਿਮਰਿਐ— ਧਿਆ ਕੇ, ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ੧:੧
ਸਿਮਰੋ— ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਂ, ਯਾਦ ਕਰਾਂ, ੧:੩
ਸਿਰ— ਸਿਰ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ, ੩:੫; ੯:੭; ੧੯:੭; ੩੭:੪; ੪੮:੪; ੫੫:੩
ਸਿਰਜੇ— ਬਣਾਏ, ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ, ੨:੪
ਸਿਰਦਾਰ— ਆਗੂ, ੧੩:੨; ੫੨:੨
ਸਿਰੀ— ਸਿਰਾਂ ਤੇ, ੪੩:੧੦
ਸੀਂਹ— ਸ਼ੇਰ, ੪੧:੫

ਸੀਹਣ— ਸ਼ੇਰਨੀ ਭਾਵ ਤਲਵਾਰ, ੧੦:੨; ੨੮:੩
ਸੀਹਾਂ— ਸ਼ੇਰਾਂ, ੧੨:੩
ਸੀਹੁ— ਸ਼ੇਰ, ੫:੨
ਸੀਖ— ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੜੇ ਆਦਿ ਕੜਾਹੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ, ੫੨:੭
ਸੁ— ਉਹ, ਸੋ, ੨੯:੭; ੪੧:੪; ੪੬:੨
ਸੁਇਨਾ— ਸੋਨਾ, ਕੰਚਨ, ੮:੭
ਸੁਜਾਣ— ਸਿਆਣਾ ਸੂਝਵਾਨ, ੫੦:੭
ਸੁਣ— ਸੁਣਨ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੩੩:੧; ੩੪:੨
ਸੁਣੰਦੀ— ਸੁਣਦੀ, ੫:੧
ਸੁਣਾਇਕੈ— ਸੁਣਾ ਕੇ, ੧੦:੫
ਸੁਣਾਈ— ਆਖੀ, ਸੁਣਾਈ, ੪:੨
ਸੁਣਾਈਆਂ— ਆਖੀਆਂ, ਸੁਣਾਈਆਂ, ੪੩:੭
ਸੁਣਿਕੈ— ਸੁਣ ਕੇ, ੨੦:੫
ਸੁਣੀ— ਸੁਣੀ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੪੪:੧
ਸੁੱਤੇ— ਸੋਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੧੭:੬; ੩੪:੭
ਸੁੰਭ— ਇਕ ਬਲਵਾਨ ਦੈਂਤ ਜੋ ਕਸ਼ਯਪ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਦਨੋ ਦੇ ਉਦਰ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ੩:੩; ੨੧:੩; ੨੨:੪; ੨੩:੧; ੨੮:੪; ੨੯:੧; ੩੩:੧; ੪੩:੭; ੪੪:੧; ੫੦:੭; ੫੩:੩; ੪; ੫੪:੩; ੫੫:੧
ਸੁਰਗਾਮੀ— ਸਵਰਗ ਗਏ, ੧੪:੪
ਸੁਰਪਤ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭਾਵ ਇੰਦਰ, ੧੩:੫
ਸੂਰਜ— ਦਿਨਕਰ, ਰਵੀ, ਸੂਰਜ, ੬:੨; ੫੩:੫
ਸੂਰਤਾਂ— ਸ਼ਕਲਾਂ, ੪੦:੩; ੪; ੪੩:੯
ਸੂਰਮਿਆ— ਜੋਧਿਆਂ, ੪੩:੩
ਸੂਰਮੀ— ਸੂਰਮਿਆਂ/ਜੋਧਿਆਂ ਨੇ, ੪੦:੨
ਸੂਰਮੇਂ— ਯੋਧੇ, ਬੀਰ, ੧੨:੩; ੧੭:੫; ੧੮:੩; ੫; ੨੦:੭; ੨੧:੩; ੨੯:੪; ੩੪:੫; ੩੫:੧; ੩੬:੩; ੪੧:੧੧; ੪੫:੪; ੫੧:੨; ੫੨:੨
ਸੂਰਿਆਂ— ਸੂਰਮਿਆਂ, ਜੋਧਿਆਂ, ੨੪:੪; ੪੫:੧; ੪੭:੨
ਸੂਰੀਂ— ਸੂਰਮਿਆਂ, ੪੧:੧
ਸੂਰੇ— ਸੂਰਮੇਂ, ੧੧:੩; ੩੯:੨
ਸੂਲ— ਦਰਦ, ਪੀੜ, ੪੭:੧
ਸੂਲਿ— ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ, ੪੦:੧
ਸੈਸਾਰੁ— ਸੰਸਾਰ, ਵਿਸ਼ਵ, ੨:੧
ਸੈਣ— ਸੈਨਾ, ੪੫:੧
ਸੈਨਾ— ਫੌਜ, ੩੪:੪; ੩੭:੨
ਸੋਹਨ— ਸੋਹਦੇ ਹਨ, ੪੯:੪
ਸੋਰ— ਸ਼ੇਰ, ੩੪:੨
ਸ੍ਰਣਵਤਬੀਜ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੩੩:੬; ੩੪:੪; ੩੫:੧; ੩੭:੪; ੪੦:੩; ੪੩:੩; ੪੪:੧
ਸ੍ਰੀ— ਸੋਭਾ, ਆਦਰ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ, ੧:੩; ੪

ਹੱਸੀ— ਹੱਸਣਾ, ੫:੧
ਹੱਸੀਆਂ— ਹੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੩੯:੭
ਹਕਾਰੇ— ਬੁਲਾਏ, ੩੫:੧
ਹੰਕਾਰ— ਅਭਿਮਾਨ, ੨੦:੪
ਹੰਕਾਰੀ— ਅਭਿਮਾਨੀ, ੪੮:੩
ਹਜਾਰ— ਹਜ਼ਾਰ, ੪੯:੬
ਹਜਾਰੀ— ਹਜ਼ਾਰੀ, ੧੮:੩
ਹਟਾਈਆ— ਹਟਾ ਦਿਤੀਆਂ, ੪੩:੬
ਹਟਾਏ— ਹਟਾ ਦਿਤੇ, ੩੩:੯
ਹਟੇ— ਰੁਕੇ, ਹਟ ਗਏ, ੧੩:੫
ਹਥਿ— ਹੱਥ ਵਿਚ, ੪੯:੫
ਹਥਿਆਰ— ਸ਼ਸਤਰ, ੫੨:੩
ਹੱਥੀਂ— ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ, ੯:੩
ਹਥੋਂ— ਹੱਥ ਤੋਂ, ੩:੭
ਹਰਨਾਕਸਿ— ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦਾ ਦੈਂਤ ਪਿਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਨਰਸਿੰਘ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ, ੪੯:੬
ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ— ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ੧:੪
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ— ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ੧:੩
ਹਰਿਰਾਇ— ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ੧:੩
ਹਲਵਾਈ— ਮਠਿਆਈ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ੫੨:੭
ਹੜਹੜਾਇ— ਹਿੜ ਹਿੜ ਕਰਕੇ ਹਸਣਾ, ੫:੧; ੩੮:੬
ਹੜਵਾਣੀ— ਹੜ੍ਹ, ਕਾਂਗ, ੨੦:੬
ਹਾਜੀ— ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੪੫:੨
ਹਾਠਾਂ— ਕਤਾਰਾਂ, ਪੰਗਤੀਆਂ, ੪੬:੨
ਹਾਥੀਆਂ— ਹਾਥੀਆਂ ਨੇ, ੪੯:੩
ਹਾਰੇ— ਹਾਰ ਗਏ, ਥੱਕ ਗਏ, ੧੫:੭; ੨੯:੬
ਹਾਲ— ਹਾਲਤ, ੪:੨
ਹਾਲੀ— ਹਿੱਲੀ, ਡੋਲੀ, ੪੪:੬
ਹੀ— ਹੀ, ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ, ੨:੬; ੭
ਹੁੰਮੜ— ਰੌਲਾ, ਸ਼ੋਰ, ੨੪:੪
ਹੁਣ— ਇਸ ਸਮੇਂ, ਅਬ, ੩੩:੧੦
ਹੂਰਾ— ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ, ਪਰੀਆਂ, ੪੩:੩
ਹੈ— ਵਰਤਮਾਨ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ੪੪:੬
ਹੋਇ— ਹੋਣਾ, ੧:੬; ੨੮:੬; ੩੦:੧
ਹੋਇਆ— ਹੋਣਾ, ਵਾਪਰਨਾ, ੪੧:੬
ਹੋਈ— ਹੋਣਾ, ਵਾਪਰਨਾ, ੧:੨; ੫:੪; ੨੧:੧; ੨; ੨੭:੨
ਹੋਈਆਂ— ਹੋ ਗਈਆਂ, ੪੦:੧੧; ੪੨:੪; ੪੭:੧
ਹੋਏ— ਹੋ ਗਏ, ੧੪:੪; ੨੬:੨; ੩੮:੧; ੪੫:੮; ੫੪:੬

ਕਉ— ਨੂੰ, ੪੯:੨; ੩; ੪; ੫; ੬; ੭; ੫੦:੧; ੨; ੩; ੪; ੫; ੬[2]; ੭; ੮; ੯; ੧੦; ੧੧; ੧੨
ਕਉਣ— ਕੌਣ, ਕਿਹੜੀ/ਕਿਹੜਾ, ੧੬:੪
ਕਈ— ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ੨:੮; ੪੯:੬
ਕੰਸੁ— ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮਾਮਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੈਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ, ੨:੭
ਕਹਾਇਆ— ਅਖਵਾਇਆ, ੨੬:੪
ਕਹਾਣੀ— ਕਥਾ, ਵਾਰਤਾ, ੧੯:੧੦
ਕਹੀ— ਆਖੀ, ੧੦:੫
ਕੰਗਾਂ— ਸੰਜੋਆਂ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ, ੪੭:੧
ਕੱਟ— ਵੱਢ, ੫੧:੩
ਕਟਕ— ਫੌਜ, ੨੨:੩; ੩੦:੩
ਕਟੇ— ਵੱਢੇ, ੨੭:੪; ੪੮:੫
ਕਢੀਅਨ— ਕਢਦੇ ਹਨ, ੮:੭
ਕੱਢੀਆਂ— ਨਿਕਾਲੀਆਂ, ੪੮:੨
ਕਥਾ— ਕਹਾਣੀ, ੪੩:੭
ਕੱਥੇ— ਕਥਦਾ ਹਾਂ, ੫੧:੧
ਕਦੇ— ਕਦੀ, ੯:੪; ੧੫:੭; ੩੩:੯; ੪੫:੮
ਕੰਧਾਰ— ਫੌਜ, ੪੯:੭
ਕੰਧਾਰਾਂ— ਫੌਜਾਂ, ੭:੧; ੧੮:੧; ੪੨:੧; ੪੯:੧; ੫੦:੧; ੫੨:੧; ੫੩:੧
ਕੰਧਾਰੀ— ਫੌਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ, ੪੮:੧
ਕਰ— ਹੱਥ, ੪੧:੭
ਕਰਹਾਲੀ— ਮੰਦੀ ਖਬਰ, ਲੜ ਮਰੇ, ੪੪:੧
ਕਰਗਲੈ— ਪਿੰਜਰ, ਕਰੰਗ, ੧੯:੪
ਕਮਾਇਆ— ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ੩:੪
ਕਰਾਇਆ— ਕਰਵਾਇਆ, ੨:੫
ਕਰਾਰੀ— ਡਾਢੀ, ਜਬਰਦਸਤ, ੧੮:੫
ਕਰਾਰੇ— ਸਖਤ, ਜਬਰਦਸਤ, ੯:੩; ੧੫:੩
ਕਰਿ— ਕਰਕੇ, ੩੩:੫; ੫੦:੩; ੭
ਕਰੀ— ਕੀਤੀ, ੨੦:੫; ੩੪:੨
ਕਰੋ— ਕਰਨਾ, ੫:੩
ਕਲ— ਕਲੇਸ਼, ਝਗੜਾ, ੩:੨
ਕੜਕ— ਉੱਚੀ ਬੋਲਣਾ, ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ, ੧੮:੨; ੨੨:੧; ੪੮:੩
ਕਾਈ— ਕੋਈ, ੫:੩
ਕਾਗੀਂ— ਕਾਵਾਂ ਨੇ, ੨੪: ੩
ਕਾਜੀ— ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਨੁਸਿਫ਼ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਰਆ ਅਨੁਸਾਰ ਝਗੜੇ ਨਿਬੇੜਦਾ ਹੈ, ੪੫:੪
ਕਾਬੇ— ਕਾਅਬਾ, ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੀ ਮੁਨੱਦਸ ਜ਼ਿਆਰਤਗਾਹ, ੪੫:੨
ਕਾਰਣਿਆਰੇ— ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਯੋਧੇ, ੩੮:੬

ਕਾਲ— ਮੌਤ, ੪੩:੧੦
ਕਾਲਕਾ— ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ੪੧:੨; ੪੯:੫
ਕਾਲੀ— ਚੰਡੀ, ਕਾਲਿਕਾ, ੪੧:੧੨; ੪੩:੯
ਕਾਲੇ— ਸ਼ਿਆਹ, ਸ਼ਿਆਮ ਰੰਗ, ਕਾਲਾ, ੧੩:੬
ਕਿਕਾਣ— ਘੋੜਾ, ੫੦:੬
ਕਿਨੀ— ਕਿਸੇ ਨੇ, ੨:੯
ਕਿਨੇ— ਕਿਸੇ, ੪੪:੧੨
ਕਿਰਪਾਣਾ— ਤਲਵਾਰਾਂ, ੪੨:੨
ਕੀਆਂ— ਦੀਆਂ, ੪੩:੧੦
ਕੀਤੀ— ਕਰਨਾ, ਕਰ ਲਈ, ੨੮:੪
ਕੁਦਰਤੀ— ਕੁਦਰਤ ਦਾ, ੨:੨
ਕੂੜੂਚੇ— ਰੁੱਗ, ਘਾਹ ਦੇ ਰੁੱਗ, ੫੪:੫
ਕੂਰਮ— ਕਛੂਕੁੰਮਾ, ੧੯:੭
ਕੇ— ਦੇ, ੬:੧; ੧੮:੩; ੩੫:੩; ੫੨:੩
ਕੇਸੀ— (i) ਇਕ ਦੈਂਤ ਜੋ ਕੰਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ੨:੭
(ii) ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ, ਭਾਵ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ, ੪੧:੧੦
ਕੇਜਮਾਂ— ਤਲਵਾਰਾਂ, ੩੦:੪; ੩੯:੮
ਕੈ— ਕੇ, ੯:੩; ੧੯:੭; ੨੦:੪; ੨੮:੫; ੩੧:੩; ੪੦:੬; ੪੪:੩
ਕੈਬਰ— ਤੀਰ, ੧੨:੪; ੪੯:੨
ਕੈਬਰੀ— ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ, ੧੭:੩; ੫੧:੩
ਕੈਲਾਸੁ— ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ, ੩:੬
ਕੋਟੀ— ਕਮਾਨ ਦਾ ਗੋਸ਼ਾ, ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰੋੜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੪੧:੧੧
ਕੋਪਰ— ਖੋਪੜੀ, ੧੯:੪
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ— ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਦੁਆਪਰ ਯੁਗ ਵਿਚ ਹੋਏ, ੨:੭
ਕ੍ਰਿਪਾਣਾ— ਕਿਰਪਾਨਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ, ੪੭:੩
ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ— ਕਿਰਪਾਨਾ ਨੇ, ੧੯:੨

ਖੰਡਾ— ਇਕ ਹਥਿਆਰ, ਖੰਡਾ ਜੋ ਦੋਧਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੨:੧; ੧੮:੪; ੨੭:੨
ਖਤੰਗਾਂ— ਤੀਰਾਂ, ੪੭:੨
ਖਪਾਈਆਂ— ਖਪਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ, ੪੩:੯
ਖਪਾਏ— ਖਪਾ ਦਿਤੇ, ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੇ, ੩੨:੪
ਖਬਰਾਂ— ਖਬਰ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ਸੂਚਨਾ, ੨੬:੧
ਖੱਬੇ— ਬਾਏਂ, ਖੱਬੇ, ੨੮:੩; ੩੪:੩
ਖਰਚਾਮੀ— ਖੋਤੇ ਦੀ ਖੱਲ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਨਗਾਰੇ, ੧੪:੧; ੨੬:੫
ਖਰਵਾਰ— ਖੋਤੇ ਦੀ ਖੱਲ ਨਾਲ ਮੜਿਆ ਨਗਾਰਾ, ੪੯:੧
ਖਰੇ— ਵਧੀਆ, ਤੇਜ, ੮:੮
ਖਲੋਈਆ— ਖੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ੪੩:੩

ਖੜਗ— ਤਲਵਾਰ, ੧੫:੮; ੪੧:੭
ਖਾਇ— ਖਾ ਕੇ, ੩੪:੫
ਖਾਇਕੈ— ਖਾ ਕੇ, ੧੭:੬; ੨੯:੬; ੪੧:੧੨
ਖਾਈ— ਖਾਂਦੀ, ੧੦:੪
ਖਾਣੀ— ਖਾਣ ਵਾਲੀ, ੧੯:੩
ਖਾਨ— ਸਰਦਾਰ, ਸੈਨਾਪਤੀ, ੫੦:੪
ਖਿੰਗ— ਨੁਕਰਾ ਘੋੜਾ, ੫੦:੨
ਖਿਡਾਰੀ— ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ, ੩੪:੭
ਖਿੜੇ— ਖਿਲੇ ਹੋਏ, ਵਿਗਸੇ ਹੋਏ, ੨੪:੨
ਖੁਨਸਾਇਕੇ— ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ੪੧:੬
ਖੁਨਸਾਇਨ— ਤਾੜਦੇ ਹਨ, ੪੫:੬
ਖੁਲੀ— ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ, ੧੭:੫
ਖੇਡ— ਖੇਲ, ੩੪:੭
ਖੇਤ— ਰਣ-ਖੇਤਰ, ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ, ੬:੧; ੭:੪; ੮:੪; ੯:੬; ੧੫:੫; ੧੯:੮; ੧੧; ੨੦:੬; ੨੯:੩; ੩੧:੪; ੩੫:੨; ੩੮:੨; ੩੯:੪; ੪੦:੧੦; ੪੩:੯; ੪੬:੨; ੪੭:੨
ਖੇਲ— ਖੇਡ, ੨:੨

ਗਹ— ਪਕੜ, ੫੪:੨
ਗਹਿ— ਪਕੜਕੇ, ੪੧:੧੧; ੫੧:੧
ਗਗਨਿ— ਅੰਬਰ ਵਿਚ, ੨:੩
ਗੰਗ— ਗੰਗਾ, ਪਵਿਤਰ ਤੀਰਥ ਗੰਗਾ, ਹਰਿਦੁਆਰ, ੪੬:੪
ਗਜ— ਹਾਥੀ, ੫੨:੬
ਗੱਜਣ— ਬੁੱਕਣ, ਗਰਜਣ, ੧੨:੩
ਗੱਜਿਆ— ਬੁੱਕਿਆ, ੧੬:੨
ਗੱਜੇ— ਬੁੱਕੇ, ੭:੪; ੧੩:੬
ਗਣਿਣਾਇਕੈ— ਗਰਜ ਕੇ, ਬੁੱਕ ਕੇ, ੪੧:੫
ਗਦਾ— ਇਕ ਹਥਿਆਰ, ਗੁਰਜ, ੮:੮; ੩੪:੩
ਗਨ— ਟੋਟੇ, ਗੋਲੀਆਂ, ੧੯:੮; ੪੮:੪
ਗਰਦੀ— ਧੂੜ, ਗਰਦ, ੨੨:੩
ਗਲਿ— ਗਲ ਵਿਚ, ੫੨:੪
ਗਾਇਆ— ਗਾਵਿਆ, ਗਾਣ ਕੀਤਾ, ੫੫:੬
ਗਾਹਿ— ਗਾਹ ਕੇ, ਘੁੰਮ ਕੇ, ੫੧:੩
ਗਿਧੀਆਂ— ਗਿਝੀਆਂ, ੪੩:੩
ਗਿਰ— ਪਰਬਤ, ਪਹਾੜ, ੩:੬
ਗਿਰਾਇਆ— ਡੇਗਿਆ, ਗੇਰਿਆ, ੨:੭
ਗਿਰਾਈਆਂ— ਡੇਗੀਆਂ, ਗੇਰੀਆਂ, ੪੦:੧੦
ਗਿਰਾਏ— ਡੇਗੇ, ਗੇਰੇ, ੩੧:੪; ੩੩:੪
ਗਿਰੇ— ਡਿੱਗੇ, ੨੯:੫; ੪੯:੩

ਗੁੱਸਾ—	ਕ੍ਰੋਧ, ੪੧:੧੨
ਗੁੱਸੇ—	ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ, ੪੯:੫; ੫੦:੪
ਗੁਮਾਨੀ—	ਅਹੰਕਾਰੀ, ਘੁਮੰਡੀ, ੨੧:੩; ੨੬:੩
ਗੁਰਦੇ—	ਗੁਰਦਾ (Kidney), ੧੦:੪
ਗੁਰ—	ਗੁਰੂ, ਮੁਰਸ਼ਦ, ੧:੧; ੨
ਗੇਰੂ—	ਗੇਰੂ ਰੰਗ, ਖੂਨ ਵਰਗਾ ਰੰਗ, ੧੧:੪
ਗੋਸ਼ਤ—	ਮਾਸ, ੨੪:੩; ੪੩:੩
ਘਣ—	ਬੱਦਲ, ੩੯:੭
ਘਣੀਅਰ—	ਬੱਦਲ, ੧੩:੬
ਘਤਣ—	ਮਚਾਉਣ, ੫੦:੪
ਘਤਿ—	ਪਕੜ, ੪੩:੩
ਘਤਿਆ—	ਪਾਇਆ, ੪੧:੫
ਘਤੀ—	ਮਚਾਈ, ੧੯:੯; ੨੪:੪; ੪੭:੨
ਘਤੀਓ—	ਮਚਾਇਓ, ੩੬:੨
ਘਰ—	ਗ੍ਰਿਹ, ੧:੫
ਘੜਨਿ—	ਬਣਾਉਣ, ਘੜਨ, ੩੫:੬
ਘੜੀਆਂ—	ਸਮਾਂ, ਪਲ, ੪੩:੧੦
ਘਾਇਆ—	ਮਾਰਿਆ, ੨:੬
ਘਾਇਲ—	ਜ਼ਖਮੀ, ੩੬:੪; ੪੫:੪
ਘਾਹ—	ਘਾਹ ਫੂਸ, ੫੪:੫
ਘਾਣ—	ਨਾਸ਼, ਨੁਕਸਾਨ, ੫੦:੪
ਘਾਣੀ—	ਗਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ, ੧੯:੯
ਘਾਲੀ—	ਘੱਲੀ, ਭੇਜੀ, ੪੪:੭
ਘਾੜ—	ਘਾੜਤ, ਸਿਰਜਣਾ, ੩੫:੬
ਘੁਮਨ—	ਘੁੰਮਣ, ਭੌਣ, ੨੦:੭
ਘੁਮਰਆਰਿ—	ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵ, ਧੁੰਦ, ੩੯:੮
ਘੂਮਦੇ—	ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ, ੩੬:੪
ਘੁਰੇ—	ਵੱਜੇ, ੮:੧; ੯:੧; ੧੩:੧; ੧੫:੧; ੨੩:੩; ੫੨:੧
ਘੂਮਨ—	ਘੁੰਮਣ, ੩੪:੫; ੪੫:੪
ਘੂਮਰ—	ਘਣਘੋਰ, ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ, ਵਾਵਰੋਲਾ, ੩੬:੨
ਘੇਰ—	ਵਲ, ੧੪:੨
ਘੇਰਾ—	ਵਲਨਾ, ਘੇਰਨਾ, ੪੧:੫
ਘੇਰਿ—	ਵਲਿਆ, ਘੇਰਿਆ, ੪੩:੩
ਘੇਰਿਕੈ—	ਵਲ ਕੇ, ੧੩:੬
ਘੋੜਿਆਂ—	ਘੋੜਿਆਂ ਨੇ, ੪੩:੪
ਘੋੜਿਈ—	ਘੋੜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ, ੫੨:੬
ਘੋੜੇ—	ਘੋੜਾ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੫੪:੫

ਚਉਗਿਰਦੇ— ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ੪੨:੪
ਚਉਗਿਰਦੋਂ— ਚਾਰ ਪਾਸਿਓਂ, ੯:੨
ਚਉਦਹ— ਚੌਦ੍ਹਾਂ, ੨੦:੨; ੫੫:੪
ਚਕ੍ਰਪਾਣਿ— ਵਿਸ਼ਨੂ, ੪੧:੭
ਚੰਡ— ਚੰਡੀ, ਦੁਰਗਾ, ਭਵਾਨੀ, ੯:੧; ੬; ੩੦:੩; ੩੨:੪; ੪੧:੨; ੪੮:੫
ਚੰਡਿ— ਚੰਡੀ ਨੇ/ਦੁਆਰਾ, ੨੫:੫
ਚੰਡੀ— (1) ਤਲਵਾਰ, ੧੯:੩
(2) ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ, ੨੭:੧
ਚਬਾਨ— ਚਬਾਉਣ, ੫੦:੧੦
ਚਮੁੱਟੇ— ਚਿਮਟੇ, ਲੱਗੇ ਹੋਏ, ੮:੫
ਚਲੱਗ— ਚਲੇਗੀ, ੧੯:੧੦
ਚਲਾਇਕੈ— ਵਗਾਹ ਕੇ, ੪੧:੧੧
ਚਲਾਈ— ਮਾਰੀ, ੨੮:੬
ਚਲਾਈਆਂ— ਮਾਰੀਆਂ, ੪੦:੧
ਚਲਾਏ— (1) ਭੇਜੇ, ਘੱਲੇ, ੩੦:੬; ੩੩:੬
(2) ਚਲਾਏ, ਮਾਰੇ, ੩੨:੨
ਚਲਿਆ— ਤੁਰਿਆ, ੧੮:੩
ਚਲੇ— ਤੁਰੇ, ੧੮:੬; ੨੦:੬; ੩੦:੫; ੪੫:੨; ੪੬:੪
ਚਵਾਣੀ— ਟਪਕਾਉਣ/ਵਗਾਉਣ ਵਾਲੀ, ੧੯:੪
ਚੜੰਦਿਆਂ— ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਿਆਂ, ੪੪:੫
ਚੜਾਈ— ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ, ੨੫:੫
ਚੜੇ— ਸਵਾਰ, ੪੮:੧; ੫੨:੬
ਚਾਇ— ਚਾਅ, ਉਮਾਹ, ੬:੧
ਚਾਰੇ— ਚਾਰ ਹੀ, ੧੯:੧੦
ਚਾਲੀ— ਚੱਲੀ, ੪੪:੫; ੮
ਚਾਵਲੇ— ਚਾਅ/ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ੮:੧
ਚਿਤ— ਚਿੱਤ, ਮਨ, ੩੩:੫
ਚਿੰਤਾ— ਫਿਕਰ, ੫:੩
ਚਿਤਾਰੀ— ਯਾਦ ਕੀਤਾ, ਚੇਤਿਆ, ੪੧:੨
ਚਿਲਕਤ— ਚਿਲਕਦੀਆਂ, ਚਮਕਦੀਆਂ, ੩੩:੭
ਚੁਣ— ਚੁਣਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੮:੭²; ੪੧:੧੧
ਚੁਣਿ— ਲੱਭ ਕੇ, ੨੯:੩²
ਚੂਰ— ਚੂਰਨ, ਤੋੜਕੇ, ੧੯:੪
ਚੋਈਆਂ— ਵਗੀਆਂ, ਚੋ ਪਈਆਂ, ੪੨:੧
ਚੋਟ— ਸੱਟ, ੧੦:੧; ੧੪:੧
ਚੋਟਾਂ— ਸੱਟਾਂ, ੧੧:੧; ੪੪:੪
ਚੋਟੀ— ਬੋਦੀ, ੧੦:੬
ਚੋਬੀਂ— ਨਗਾਰਚੀ, ੨੮:੧; ੩੭:੧; ੪੩:੧

ਛਹਬਰ— ਝੜੀ, ੩੧:੫; ੪੧:੮
ਛੰਛਾਲੀ— ਆਕਾਸ਼ੀ ਬਿਜਲੀ, ੩੯:੭
ਛਡ— ਤਿਆਗ, ੫੪:੫
ਛਡਣ— ਛਡਣਾ, ੧੨:੪
ਛਤ੍ਰ— ਛਤਰ ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਛਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੇਵਕ ਪਕੜ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ, ੩:੫; ੫੫:੩
ਛਪਰ— ਛੱਪਰ ਜੋ ਛਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ੩੦:੪
ਛੜੀ— ਛੜਾਂ, ਪੈਰਾਂ, ੪੪:੭
ਛਾਇਆ— ਛਾ ਗਿਆ, ੨੨:੩; ੫੫:੪
ਛਾਏ— ਛਾ ਗਏ, ੩੦:੪
ਛਾਲੀ— ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨ, ੩੯:੫
ਛੀਨ— ਖੋਹ, ੪:੩

ਜਸੁ— ਮਹਿਮਾਂ, ੫੫:੪
ਜਗ— ਜਗਤ, ਦੁਨੀਆ, ੨੬:੪; ੫੫:੪
ਜੰਗ— ਯੁੱਧ, ੮:੧; ੫੧:੪
ਜਣ— ਮਾਨੋ, ਜਾਣੋ, ਲਗਦਾ ਹੈ, ੮:੫; ੯; ੧੩:੬; ੨੦:੨; ੨੪:੨; ੨੭:੪; ੩੦:੬; ੩੪:੫; ੩੯:੫; ੪੧:੪; ੫; ੪੫:੨; ੪; ੪੯:੪; ੫੨:੭
ਜਟਧਾਰੀ— ਜਟਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ੧੮:੬
ਜਟਾਣੀ— ਜਟਾ ਵਾਲ਼ੇ, ੨੦:੩
ਜਟਾਲੀ— ਜਟਾਧਾਰੀ, ੪੪:੩
ਜਟਾਵਲੇ— ਜਟਾਂ ਵਾਲੇ, ੮:੩
ਜਨ— ਜਾਣੋ, ਮੰਨੋ, ੪੧:੩
ਜਨਮੇ— ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ੨੧:੩
ਜਨੁ— ਜਾਣੋ, ੪੦:੯
ਜਟਾਲੇ— ਜਟਾਧਾਰੀ, ਜਟਾਜੂਟ, ੧੩:੨; ੧੭:੬; ੪੬:੨; ੪
ਜਮ— ਜਮਰਾਜ, ਧਰਮਰਾਜ, ੫੫:੧
ਜਮਧੜੀ— ਕਟਾਰ, ੩੯:੬; ੪੫:੩
ਜਮਧਾਣ— ਝੋਟੇ ਦੇ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਨਗਾਰਾ, ੫੦:੧
ਜਮਧਾਣੀ— ਦੇਖੋ ਜਮਧਾਣ, ੧੯:੧; ੩੬:੧
ਜਮਪੁਰ— ਜਮ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ, ੨੮:੭; ੩੦:੬
ਜਮਬਾਹਣ— ਝੋਟਾ, ੨੩:੩
ਜੰਮੀ— ਤੁਰ ਪਈ, ੪੧:੪ (ਪਾਠਾਂਤਰ ਜੁੰਮੀ)
ਜੰਮੇਂ— ਚੜ੍ਹ ਪਏ, ੨੨:੩ (ਪਾਠਾਂਤਰ ਜੁੰਮੇਂ)
ਜਰਵਾਣਾ— ਜਾਬਰ, ਬੀਰ ਭੱਦਰ, ੪੧:੪
ਜਵੇਹਣੇ— ਵਰਗੇ, ੧੫:੬
ਜਾਂ— ਜਦੋਂ, ੪੯:੧
ਜਾਇ— ਜਾਵੇ, ੧:੪; ੧੯:੫
ਜਾਇਕੈ— ਜਾਕੇ, ੪੧:੯; ੫੦:੫

ਜਾਈ— ਜਾਵੇ, ੪:੭
ਜਾਏ— ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਜੰਮੇ, ੪੩:੧੧
ਜਾਸਨ— ਜਾਣਗੇ, ੪੪:੪
ਜਾਗ— ਜਾਗਣਾ, ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ੪੧:੪
ਜਾਗੀ— ਜਗਾਈ, ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ੨੪:੪
ਜਾਣ— ਜਾਣੇ, ਮਾਨੌਂ, ੮:੩; ੧੦:੬; ੧੭:੪; ੨੮:੫; ੫੩:੫
ਜਾਣਦੇ— ਜਾਨਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੧੪:੩
ਜਾਣਿ— ਜਾਣੋ, ਮਾਨੋ, ੧੭:੬; ੩੫:੬; ੪੪:੮
ਜਾਤ— ਜਾਣਦੇ, ੭:੩
ਜਾਨ— ਜਾਣੋ, ੪੬:੪
ਜਾਨਣ— ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ੭:੩
ਜਾਨਿ— ਜਾਣੋ, ੪੩:੧੧
ਜਾਪਨ— ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ੯:੭; ੧੩:੩; ੧੫:੪; ੫; ੨੯:੪
ਜਾਪੇ— ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ੧੮:੬; ੨੮:੪; ੩੦:੪; ੩੪:੭; ੪੮:੫
ਜਾਲੀ— ਜਾਲ, ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਜਾਲ, ੩੯:੬
ਜਾਵਨ— ਜਾਣ, ੮:੧੦
ਜਿਉ— ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ੧੧:੪; ੧੬:੨; ੨੩:੩; ੩੬:੬; ੩੯:੭; ੪੫:੫; ੭
ਜਿਸ— ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ, ੧:੪
ਜਿਣ— ਜਿੱਤ, ੪੯:੭
ਜਿਤ— ਜਿਸ, ੨੧:੨
ਜਿੱਤਨੀ— ਜਿੱਤਣੀ, ਅਧੀਨ ਕਰਨੀ, ੨੧:੪
ਜਿੱਤਾ— ਜਿੱਤਿਆ, ੪:੭
ਜਿਨ— ਜਿਸ ਨੇ, ੨:੧; ੧੬:੪; ੫੫:੬
ਜਿਨਾ— ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ, ੧੩:੩
ਜਿੰਨੀ— ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ, ੩੨:੩; ੩੩:੩
ਜਿਵੈ— ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ੪੪:੬
ਜੀਤ— ਜਿੱਤ, ਵਿਜੈ, ੩:੪
ਜੀਵਦੇ— ਜੀਵਿਤ, ਜੀਉਂਦੇ, ੩੨:੩
ਜੁਆਨੀ— ਨੌਜਵਾਨ, ੪੦:੨
ਜੁਗ— ਯੁੱਗ, ੨:੮; ੧੯:੧੦
ਜੁਝ— ਯੁੱਧ, ਲੜਾਈ, ੪੫:੮
ਜੁਝਾਰ— ਸੂਰਮਾ, ੪੯:੨
ਜੁਝਾਰੇ— ਸੂਰਮੇ, ੯:੪
ਜੁੱਟੀਆ— ਲੱਗ ਗਈਆਂ, ੧੧:੧
ਜੁੱਟੇ— ਲੱਗ ਗਏ, ੭:੩
ਜੁੱਧ— ਲੜਾਈ, ਯੁੱਧ, ੭:੩; ੯:੪; ੩੩:੯; ੪੧:੪; ੪੪:੪
ਜੁੜੇ— ਜੁੜ ਗਏ ਭਾਵ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ, ੭:੧; ੧੮:੧; ੪੨:੧; ੪੯:੧; ੫੦:੧; ੫੨:੧; ੫੩:੧
ਜੂਝੇ— ਲੜੇ, ੪੩:੧੧

ਜੂਨੀ— ਜਨਮ, ੫੫:੬
ਜੇਹਵੇ— ਵਰਗੇ, ੩੩:੩
ਜੇਹਾ— ਵਰਗਾ, ੧੬:੩
ਜੇਹੀ— ਵਰਗੀ, ੧੦:੫
ਜੇਹੇ— ਵਰਗੇ, ੧੩:੫; ੪੮:੪; ੫੪:੩
ਜੇਡ— ਜਿੱਡੇ, ਵਰਗੇ, ੩੫:੨; ੩੮:੨
ਜੇਤੇ— ਜਿੰਨੇ, ੩੦:੫
ਜੋਗਣੀਆਂ— ਇਹ ਦੇਵੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਖ਼ੂਨ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ, ੪੩:੫
ਜੋਧਾ— ਸੂਰਮਾ, ੧੬:੩
ਜੋਧਿਆਂ— ਸੂਰਮਿਆਂ, ੨੪:੨
ਜੋਧੀ— ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ, ੨੨:੧; ੨੩:੧
ਜੋਧੇ— ਸੂਰਮੇ, ੭:੪; ੯:੪; ੧੫:੫; ੧੬:੧; ੨੯:੩; ੩੩:੨; ੩੫:੨; ੩੮:੨
ਜੋੜਿਕੈ— ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰਕੇ, ੪੬:੨

ਝਰਲਾਣੀ— ਝਰਨਾਟ, ਲਿਸ਼ਕ, ੩੬:੬
ਝਾਕਨ— ਝਾਕਣ, ਵੇਖਣ, ੫੪:੬
ਝਾਲੀ— ਝੱਲੀ, ਸਹਿਨ ਕੀਤੀ, ੪੪:੨
ਝਾੜਉਂ— ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ, ੮:੭
ਝੁਕ— ਨੀਵੇਂ ਹੋਣਾ, ਕੋਡੇ ਹੋਣਾ, ੪੫:੨
ਝੁਲਾਰੀ— ਝਲਾਰ ਵਾਂਗੂ, ੧੧:੪
ਝੂਲਣ— ਝੂਲਦੇ ਹਨ, ੮:੨

ਟਲੇ— ਪਰੇ ਹਟਣਾ, ਟਲਣਾ, ੧੩:੫
ਟਾਲੇ— ਹਟਾਏ, ਟਾਲੇ, ੧੩:੫
ਟੋਪ— ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਟੋਪ ਜੋ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੱਟ ਲਗਣ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੫੨:੪
ਟੋਪੀਆਂ— ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ, ੩੩:੭

ਠਕੁਰਾਈ— ਮਲਕੀਅਤ, ਚੌਧਰ, ੪:੩
ਠਠਿਆਰੇ— ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਠਠਿਆਰ, ਲੋਹਾਰ, ੩੫:੬
ਠਣਿਕਾਰੇ— ਠਣ ਠਣ ਦਾ ਖੜਕਾ, ੩੫:੫

ਡਉਰੂ— ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸਿਓ ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ ਸਾਜ ਜੋ ਢੱਡ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੩:੨
ਡਸੇ— ਡੰਗੇ, ੮:੯
ਡਹੇ— ਡਟੇ, ਜੁੱਟ ਗਏ, ੮:੪; ੩੪:੧
ਡੰਡ— ਰੌਲਾ, ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ, ੩੪:੧
ਡਰਦਿਆ— ਭੈ ਖਾਂਦਿਆਂ, ੨੫:੪
ਡਰਿਕੈ— ਭੈ ਖਾਕੇ, ੩:੭

ਡਾਹੇ— ਲਗਾਏ, ਜੋੜੇ, ੫੧:੨
ਡਾਰੇ— ਦਿਤੇ, ੫੨:੬
ਡਾਲ— ਡਾਲੀ, ਟਾਹਣੀ, ੮:੫; ੫੦:੨
ਡਾਵਲੇ— ਨਿਆਰੀਏ, ਰੇਤ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨਾ ਚੁਗਣ ਵਾਲੇ, ੮:੭
ਡਿਗੱਨ— ਡਿੱਗਣ, ਢਹਿਣ, ੩੬:੩
ਡਿਗਨਿ— ਢਹਿਣ, ੨੯:੪
ਡਿਗਿਆ— ਗਿਰਿਆ, ਢਠਿਆ, ੫੦:੭; ੫੩:੪
ਡਿੱਗੇ— ਢੱਠੇ, ਗਿਰੇ, ੧੭:੪
ਡਿਠੇ— ਦੇਖੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ, ੧:੪
ਡੁਬ— ਡੁੱਬਕੇ, ੫੩:੪
ਡੁਬਾਈਆਂ— ਡੋਬੀਆਂ, ੪੦:੮
ਡੋਹਰੇ— ਦੋਹਰੇ, ੪੬:੧

ਢਾਲ— ਵਾਰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹਥਿਆਰ, ੪੦:੬
ਢੋਲ— ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਜ਼, ੭:੧; ੮:੩; ੧੭:੧; ੩੧:੧; ੪੧:੧
ਢੋਲਿ— ਦੇਖੋ ਢੋਲ, ੩੯:੫

ਤਕ— ਦੇਖ, ੪੯:੨[3]
ਤਕਾਇਆ— ਦੇਖਿਆ, ੩:੬
ਤਕਾਈ— ਤੱਕੀ, ਦੇਖੀ, ੪:੮; ੨੫:੪
ਤਕਿ— ਦੇਖ, ੪੦:੭[2]
ਤੱਕੀ— ਦੇਖੀ, ਸੋਚੀ, ੨੧:੪
ਤਣਿ— ਆਕੜ ਕੇ, ਖਿੱਚ ਕੇ, ੧੨:੪[2]; ੩੨:੨[2]
ਤਦ— ਤਦੋਂ, ਉਦੋਂ, ੫੦:੨
ਤਨ— ਸਰੀਰ, ੨੮:੪; ੪੩:੩
ਤਨੁ— ਸਰੀਰ, ੨:੮
ਤਬਾਲੀ— ਤਬਲਿਆਂ ਭਾਵ ਨਗਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ, ੪੪:੪
ਤਰਵਾਰੀ— ਕਿਰਪਾਨਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ, ੭:੨; ੧੧:੨; ੪੮:੨
ਤਲਵਾਰ— ਕਿਰਪਾਨ, ੪੯:੫
ਤੜਫੀਅਨ— ਤੜਫਦੇ ਹਨ, ੮:੬
ਤਾਇਆ— ਤਪਾਇਆ, ੨:੮
ਤਾਜੀ— ਘੋੜੇ, ੪੫:੬
ਤਾਣ— ਜ਼ੋਰ, ੫੦:੯
ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ— ਸਿਫ਼ਤਾਂ, ੫੦:੧੦
ਤਾਰੇ— ਸਿਤਾਰੇ, ਨਛਤ੍ਰ, ਤਾਰੇ, ੧੦:੬; ੨੯:੪
ਤਿਹ— ਤਿਨ੍ਹਾ ਨੇ, ੩:੪
ਤਿਹੀ— ਤਿੰਨੀ, ੪:੪; ੨੫:੬
ਤਿਹੁ— ਤਿੰਨਾਂ, ੪੧:੬

ਤਿਖਾਣੀ— ਤਰਖਾਣਾਂ ਨੇ, ੧੯:੮
ਤਿਖੀਆਂ— ਤੇਜ਼, ੪੨:੨; ੪੭:੩; ੪੮:੨
ਤਿਨ— ਤਿਨ੍ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ, ੨:੪; ੩:੪; ੬; ੩੮:੫; ੪:੧੦
ਤਿਨਾਂ— ਤਿਨ੍ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ, ੩੩:੫
ਤਿਨੀ— ਤਿਨ੍ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ, ੨:੮
ਤਿੱਦੂ— ਉਦੂ, ਉਸ ਤੋਂ, ਤਿਸ ਤੋਂ, ੪੦:੧੧
ਤੀਰ— ਇਕ ਅਸਤਰ ਦਾ ਨਾਂ, ੮:੮; ੧੭:੨; ੩੨:੨
ਤੀਰੀਂ— ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ, ੩੧:੫; ੪੧:੮; ੪੫:੩
ਤੁਫੰਗੀ— ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ, ੫੧:੩
ਤੁਰੰਗਮਾਂ— ਘੋੜਿਆਂ, ੪੪:੭
ਤੁਰਾ— ਘੋੜਾ, ੧੯:੫; ੩੬:੩
ਤੁਰਿਆ— ਚੱਲਿਆ, ੪੧:੫
ਤੁਰੇ— ਘੋੜੇ, ੨੩:੨; ੩੧:੩; ੫੦:੧੧
ਤੇ— (i) ਅਤੇ, ੧:੨; ੩੫:੫
(ii) ਤੋਂ, ੯:੪; ੧੯:੨; ੪੫:੮;
(iii) ਉਪਰ, ਉਤੇ, ੧੮:੨; ੨੨:੧; ੩੮:੫; ੪੧:੬; ੫੨:੬
(iv) ਉਹ, ੪:੫
ਤੇਈ— ਉਹੀ, ੩੩:੪; ੧੦
ਤੇਗ— ਤਲਵਾਰ, ੧੯:੧੦; ੩੭:੪; ੫੦:੫
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ— ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ੧:੫
ਤੇਗਾਂ— ਤਲਵਾਰਾਂ, ਕਿਰਪਾਨਾਂ, ੬:੨; ੯:੩; ੩੫:੩; ੩੯:੭; ੪੦:੫; ੮; ੪੩:੨; ੫੨:੩
ਤੇਗੀਂ— ਤੇਗਾਂ ਨਾਲ, ੮:੬: ੩੫:੫; ੪੧:੮; ੪੫:੩
ਤੇਗੀਆਰੇ— ਆਰੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ, ੧੫:੪
ਤੇਰਾ— ਤੁਹਾਡਾ, ਆਪਦਾ, ੨:੯
ਤੇਰੀ— ਤੁਹਾਡੀ, ਆਪਦੀ, ੪:੮
ਤੇਰੇ— ਤੁਹਾਡੇ, ਆਪਦੇ, ੪੯:੮; ੫੦:੯
ਤੈਹੀ— ਤੂੰ ਹੀ, ੨:੫
ਤੈਥੋਂ— ਆਪ ਤੋਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ, ੨:੬; ੭
ਤ੍ਰਾਸ— ਡਰ, ੩:੭
ਤ੍ਰਿਸੂਲਾਂ— ਇਕ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਸ਼ਿਵਜੀ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੮:੮
ਤ੍ਰੇਤਾ— ਚਾਰਾਂ ਯੁਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਸਰਾ ਯੁੱਗ, ੩:੧

ਥੰਮ੍ਹਾਂ— ਥਮਲਾ, ਥੰਮੀ, ਥੰਭਾ, ੨:੩
ਥਰਿ— ਕੰਬਣਾ, ੪੪:੫[2]
ਥਾਈਂ— ਥਾਵਾਂ ਤੇ, ੧:੬
ਥੈ— ਪਾਸ, ੨੯:੧; ੭; ੪੩:੭; ੪੪:੮

ਦਏ— ਦਿਤੇ, ੪੧:੧੧

ਦਸਤ— ਹੱਥ, ੧੦:੨; ੨੮:੩; ੩੨:੩; ੩੩:੫; ੩੪:੩; ੩੫:੩

ਦਸਤੀ— ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ, ੩੩:੫; ੪੩:੨

ਦਹਸਤ— ਦਹਿਲ, ਡਰ, ੨੯:੬

ਦਹਸਿਰ— ਦਸਸਿਰਾ ਭਾਵ ਰਾਵਣ, ੨:੬

ਦਮਾਮੇ— ਨਗਾਰੇ ਉਪਰ, ੧੦:੧; ੨੩:੩

ਦਰਖਤ— ਰੁੱਖ, ਬ੍ਰਿਛ, ੨੭:੪

ਦਲ— ਸੰਗੂਰ, ਗੁਰਪ, ਫੌਜ, ੨੦:੩; ੨੯:੬; ੩੬:੨; ੪੧:੫; ੯; ੫੧:੩; ੫੨:੧

ਦਲਾਂ— ਫੌਜਾਂ, ਸਮੂਹਾਂ, ੧੦:੧; ੧੪:੧; ੧੫:੧; ੧੭:੧; ੧੯:੧; ੨੫:੧; ੨੮:੧; ੩੧:੧; ੩੬:੧; ੩੭:੧; ੪੦:੧; ੪੩:੧; ੪੪:੫; ੪੭:੪

ਦਲੀਂ— ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ, ੨੦:੪

ਦਰਿਆਉ— ਦਰਿਆ, ੪੪:੬

ਦਾ— ਸਬੰਧ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ਹਿੰਦੀ ਕਾ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ, ੨:੨; ੫; ੫੫:੪

ਦਾਨਵ— ਦੈਤ, ੫੨:੫

ਦਾਨਵਾਂ— ਦੈਤਾਂ ਨੇ, ੧੫:੨; ੪੩:੬

ਦਾਨਵੀ— ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ, ੩:੭; ੪:੩; ੧੧:੨; ੬; ੩੭:੨; ੩੯:੩; ੪੦:੭; ੪੭:੧; ੫੧:੨; ੫੨:੫; ੫੪:੧

ਦਾਨੋ— ਦੈਂਤ, ਦਾਨਵ, ੨:੪; ੮:੪; ੨੩:੪; ੨੪:੧; ੪; ੩੩:੧੦; ੩੭:੩; ੩੮:੧

ਦਿਆਂ— ਦੇ, ੧੯:੬

ਦਿਸਣ— ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ੪੬:੩

ਦਿਸਨ— ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ੩੫:੨

ਦਿਹਾੜੇ— ਦਿਨ, ਦਿਨੇ, ੪:੧

ਦਿਖਾਈ— ਵਿਖਾਈ, ੧੦:੬

ਦਿੱਤਾ— ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੩:੬

ਦਿਤੀ— ਦੇਣਾ, ੨੮:੮

ਦਿਤੀਆਂ— ਦੇਣੀਆਂ, ੨੩:੨

ਦਿਤੇ— ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੪:੬; ੨੫:੨

ਦਿਨ— ਦਿਵਸ, ਦਿਹਾੜਾ, ੨੧:੨

ਦਿਲ— ਹਿਰਦਾ, ਦਿੱਲ, ੩:੭; ੯:੫; ੧੦:੫

ਦੀ— ਸਬੰਧ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸਦਾ ਹਿੰਦੀ ਪਰਿਯਾਯ ਕੀ ਹੈ, ੪:੨; ੧੯:੯; ੧੦; ੨੧:੨; ੪; ੨੫:੪; ੨੮:੩; ੮; ੩੪:੪; ੪੪:੧

ਦੀਆਂ— (i) ਦਿੱਤਾ, ੨੮:੭;
(ii) ਕੀਆਂ ਦਾ ਸਮਅੰਰਥੀ, ੪੩:੮

ਦੁਸ਼ਮਨ— ਵੈਰੀ, ੧੯:੭

ਦੁਹਾਂ— ਦੋਨਾਂ, ੭:੧; ੧੮:੧; ੪੨:੧; ੪੯:੧; ੫੦:੧; ੫੨:੧; ੫੩:੧

ਦੁਖਿ— ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ, ੧:੪

ਦੁਧਾਰੀ— ਦੋ ਧਾਰਾਂ ਵਾਲੀ, ੫੨:੪

ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ— ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ, ਚੰਡੀ, ੪:੧; ੮; ੪੫:੨; ੪੯:੨; ੫੦:੫; ੫੨:੫; ੫੩:੨; ੫੪:੨

ਦੂਰਗਾ— ਚੰਡੀ, ਦੁਰਗਾਦੇਵੀ, ੨:੫; ੩:੮; ੫:੧; ੮:੪; ੧੧:੬; ੧੨:੪; ੧੩:੬; ੧੪:੨; ੧੫:੮; ੧੬:੪; ੧੯:੨; ੨੦:੧; ੨੫:੪; ੨੬:੫; ੨੮:੫; ੩੦:੨; ੩੨:੨; ੩੪:੨; ੩੭:੩; ੩੮:੩; ੪; ੩੯:੩; ੪੦:੪; ੬; ੪੪:੨; ੪੫:੬; ੭ ੪੭:੧; ੫੧:੧; ੫੪:੧; ੫੫:੫

ਦੇ— ਹਿੰਦੀ ਕੇ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ, ੩:੮; ੧੭:੪; ੧੮:੬; ੨੦:੬; ੨੧:੧; ੨੭:੩; ੨੮:੪; ੨੯:੫; ੬; ੩੩:੬; ੩੭:੪; ੩੮:੫; ੪੩:੩; ੫੪:੫; ੫੫:੧

ਦੇਉ— ਦੇਵਤੇ, ੨੩:੪; ੨੪:੧; ੨੫:੩; ੩੩:੩

ਦੇਖ— ਦੇਖਣਾ, ੫੪:੪

ਦੇਖਕੈ— ਦੇਖਕੇ, ੨੨:੧

ਦੇਖਣਾ— ਦੇਖਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੩੩:੧੦

ਦੇਖਨ— ਦੇਖਣ ਲਈ, ੯:੧; ੧੧:੫; ੪੨:੪

ਦੇਖਨਿ— ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ, ੫੧:੪

ਦੇਵ— ਦੇਵਤਾ, ੪:੬

ਦੇਵਤਾ— ਦੇਵਤੇ, ੧੪:੪; ੩੧:੫; ੩੨:੪; ੩੪:੪; ੩੬:੬

ਦੇਵਤਿਆਂ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ, ੩:੩

ਦੇਵਤੇ— ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ੨:੪; ੮; ੩:੪

ਦੇਵਾਂ— ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ, ੫:੩; ੧੧:੨; ੧੫:੨; ੨੧:੧; ੨੫:੪; ੪੩:੬

ਦੇਵੀ— (i) ਚੰਡੀ, ਦੁਰਗਾ, ੪:੮; ੧੩:੪; ੧੫:੬; ੪੦:੭
(ii) ਤਲਵਾਰ, ੧੦:੨

ਦੇਵੀਆਂ— ਦੇਵੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ੪੦:੯

ਦੈ— ਦੇ, ੨੯:੩; ੩੦:੩; ੩੧:੪; ੩੮:੨; ੩੯:੪; ੪੦:੧੦; ੫੫:੩

ਦੈਤ— ਰਾਕਸ਼ਸ਼, ਦਾਨਵ, ੪:੭; ੧੦:੩; ੧੭:੫; ੧੯:੩; ੧੧; ੨੬:੨; ੨੯:੧; ੩੩:੧

ਦੈਂਤਾਂ— ਰਾਕਸ਼ਸਾਂ, ਦਾਨਵਾਂ, ੨:੫; ੨੯:੬; ੪੧:੯

ਦੈਂਤਾਂ— ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ, ਦਾਨਵਾਂ ਨੇ, ੩੪:੧

ਦੋਹਰੇ— ਦੋਹਰੇ ਭਾਵ ਦੁਗਣੇ, ੧੩:੧; ੨੩:੩

ਦੋਹੀ— ਦੁਹਾਈ, ੪:੪; ੨੫:੩

ਦੋਨੋ— ਦੋਵੇਂ, ੩੨:੪

ਧਉਸ— ਧਉਸੇ, ਨਗਾਰੇ, ੨੮:੧; ੩੭:੧

ਧਉਸਾਂ— ਧਉਸੇਂ, ਨਗਾਰਾ, ੧੮:੧; ੪੩:੧; ੫੩:੧

ਧਉਲ— ਪੌਰਾਣਿਕ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਧੌਲਾ ਬਲਦ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਟਿੱਕੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ੧੯:੬

ਧਗਾ— ਧਉਸਾਂ, ਨਗਾਰਾ, ੩੯:੧; ੪੦:੧

ਧਨਖ— ਧਨੁਸ਼, ੩੨:੨

ਧਰਤ— ਧਰਤੀ, ੧੯:੫; ੫੦:੬

ਧਰਤੀ— ਧਰਤੀ, ਭੂਮੀ, ੪੪:੮

ਧੜ— ਸਿਰ ਤੋਂ ਹੇਠ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਲਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਭਾਗ, ੪੮:੪

ਧਾਇ— ਭੱਜ ਕੇ, ੧:੫

ਧਾਈਂ— ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਣਾ, ੫੪:੪
ਧਾਈਆਂ— ਉਗਾਹ ਨਾਲ ਆਈਆਂ, ੪੩:੫
ਧਾਏ— ਭੱਜ ਕੇ ਆਏ, ੯:੨; ੧੩:੪
ਧਾਮ— ਘਰ; ੫੫:੧
ਧਾਵਣ— ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਉਣਾ, ੧੫:੭
ਧਾਵਣਾ— ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ, ੨੨:੧
ਧਾਵਨ— ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਉਣਾ, ੪੫:੭
ਧਿਆਇ— ਸਿਮਰ ਕੇ, ੧:੧
ਧਿਆਈਐ— ਸਿਮਰੀਏ, ੧:੪
ਧੁੰਮੜ— ਤਰਥੱਲੀ, ੨੪:੪
ਧੂਹ— ਖਿਚ ਕੇ, ੧੧:੨; ੧੯:੨; ੪੩:੨
ਧੂਹਰੇ— ਮਿੱਟੀ ਰੰਗੇ, ੧੩:੨
ਧੂਹਿ— ਖਿਚਕੇ, ਧੂਹ ਕੇ, ੨੭:੨; ੩੫:੩; ੪੦:੨; ੪੨:੨; ੪੭:੩
ਧੂਹਿਆ— ਖਿੱਚਿਆ, ੧੮:੪
ਧੂਹਿਕੈ— ਧੂਹ ਭਾਵ ਖਿੱਚ ਕੇ, ੪੦:੫
ਧੂਹੀਆਂ— ਖਿੱਚੀਆਂ, ੧੫:੪
ਧੂਮ— ਸ਼ੋਰ, ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ, ੧੧:੬; ੪੧:੧੦
ਧੂਮਕੇਤ— ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ, ੧੦:੬
ਧੂਮਰਨੈਣ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਂ, ੨੭:੩
ਧੂੜਿ— ਧੂੜੀ ਵਿਚ, ੧੩:੨; ੪੪:੭
ਧੋਈਆ— ਧੋਤੀਆਂ, ੪੨:੨

ਨ— ਨਾਂਹ ਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ, ਨਾਂ, ਨਾਹ, ੨:੯; ੪:੭; ੫:੩; ੬:੨; ੭:੩; ੯:੪; ੧੨:੨; ੧੩:੫; ੧੪:੩; ੧੫:੭; ੩੨:੩; ੯; ੪੩:੮; ੪੫:੮; ੫੫:੬
ਨਉਨਿਧਿ— ਨੌ ਖਜ਼ਾਨੇ—ਪਦਮ, ਮਹਾਂਪਦਮ, ਸੰਖ, ਮਕਰ, ਕਛਪ, ਮੁਕੰਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ ਤੇ ਵਰਚ, ੧:੫
ਨਗਾਰੇ— ਧੌਂਸੇ, ੭:੧; ੮:੧; ੩; ੯:੧; ੧੧:੧; ੧੨:੧; ੧੩:੧; ੧੫:੧; ੧੭:੧; ੨੫:੧; ੩੧:੧; ੪੧:੧; ੪੩:੨; ੫੨:੧
ਨੰਗੀਆਂ— ਮਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ੪੦:੮
ਨਚਾਇਆ— ਨਚਾਉਣਾ, ੨੦:੨; ੫੦:੨
ਨਚਾਈ— ਘੁਮਾਈ, ੧੦:੨; ੨੮:੩
ਨਚਾਈਆਂ— ਘੁਮਾਈਆਂ, ੪੩:੨
ਨਚਾਏ— ਨਚਾਉਣਾ, ੨੩:੨; ੩੧:੩
ਨਚਾਣ— ਨਚਾਉਣਾ, ੫੦:੧੧
ਨੱਚੀ— ਨੱਚਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੩:੨
ਨਟ— ਬਾਜ਼ੀਗਰ, ੩੯:੫
ਨੱਠੇ— ਦੌੜੇ, ੯:੪
ਨਦਰਿ— ਨਜ਼ਰ, ੬:੨
ਨਾ— ਨਹੀਂ, ੪੩:੧੧

ਨਾਉ— ਬੇੜੀ, ੪੪:੬
ਨਾਸਾਂ— ਨੱਕ ਦੇ ਛੇਕ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਸੁਆਸ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ੧੩:੩
ਨਾਸੁ— ਵਿਨਾਸ਼, ੨:੫
ਨਾਹੀਂ— ਨਹੀਂ, ੨੦:੪; ੫੪:੬
ਨਾਦ— ਸੰਗੀਤ, ੮:੪
ਨਾਨਕ— ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ, ੧:੧
ਨਾਰਦ— ਇਕ ਪੌਰਾਣਿਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਫ਼ਸਾਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੩:੨
ਨਾਰੀ— ਇਸਤਰੀ, ਪਤਨੀ, ੧੧:੫
ਨਾਲ— ਦੁਆਰਾ, ੨:੬; ੧੮:੧; ੪੨:੨; ੫੨:੭; ੫੩:੩
ਨਾਲਹੁ— ਨਾਲ, ੫੩:੪
ਨਾਲਿ— ਦੁਆਰਾ, ਸਾਥ, ੧੮:੩; ੪੦:੮
ਨਾਲੇ— ਨਾਲ ਹੀ, ੧੦:੪
ਨਾਵਣ— ਨਹਾਉਣ, ੪:੧; ੪੬:੪
ਨਿਸੁੰਭ— ਸੁੰਭ ਰਾਕਸ਼ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਜੋ ਕਸ਼ਯਪ ਤੇ ਦਨੌਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ੨੧:੩; ੨੨:੪; ੨੩:੧; ੩੩:੧; ੫੦:੨; ੫; ੫੪:੩; ੫੫:੧
ਨਿਸਾਣ— ਝੰਡਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ੪੧:੩
ਨੀਸਾਣ— ਝੰਡੇ, ਨਿਸ਼ਾਨ, ੮:੨
ਨਿਹੰਗਾਂ— ਨਿਡਰ, ਨਿਧੜ, ੪੭:੪
ਨਿਕੱਥੇ— ਨਿਕਲੇ, ੫੧:੩
ਨਿਕਲੀ— ਬਾਹਰ ਆਈ, ੪੧:੩; ੫੩:੪
ਨਿਕਾਲਕੈ— ਕੱਢਕੇ, ੩:੬
ਨਿੰਦਾ— ਨਿੰਦਿਆ, ਬਦਖੋਹੀ, ਬਦਨਾਮੀ, ੪੧:੭
ਨਿਵਾਜੀ— ਨਿਵਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ, ੪੫:੫
ਨੂੰ— ਸਬੰਧ ਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ, ੪:੭; ੫:੩; ੭:੩; ੯:੧; ੧੦:੩; ੧੯:੩; ੧੧; ੨੦:੫; ੨੧:੧; ੨੮:੬; ੭; ੩੦:੫; ੩੪:੭; ੪੧:੪; ੪੩:੩; ੪੪:੪; ੪੬:੫; ੫੫:੧
ਨੇ— ਸੰਬੰਧਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ, ੩੦:੧
ਨੇਜੇ— ਬਰਛੇ ਵਰਗਾ ਤਿਖੇ ਫਾਲ ਵਾਲਾ ਹਥਿਆਰ, ੮:੨; ੪੬:੩
ਨੇੜੈ— ਨਿਕਟ, ਨਜ਼ਦੀਕ, ੩੪:੧
ਨੈ— ਨੇ, ੯:੬
ਨੋ— ਨੂੰ, ੧:੩; ੩੩:੮; ੩੮:੩; ੫੩:੩
ਨ੍ਹਾਈਆਂ— ਨਹਾਈਆਂ, ੪੦:੯

ਪਉਣਦੇ— ਗੂੰਜਣਾ, ਗਰਜਣਾ, ੮:੩
ਪਉਨੈ— ਪੈਣ, ਡਿਗਣ, ੪੩:੮
ਪਉਨ— ਹਵਾ, ੪੫:੫
ਪਉੜੀਆਂ— ਛੰਦ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਪਉੜੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਰ ਰਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ੫੫:੫
ਪਇਆ— ਪੈ ਗਿਆ, ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ੫੪:੧
ਪਈ— ਪੈਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਵੱਜੀ, ੧੦:੧; ੧੪:੧; ੧੯:੧; ੨੫:੧; ੨੬:੫; ੩੬:੧; ੪੯:੧; ੫੦:੧

ਪਈਆਂ— (i) ਪੁੱਜੀਆਂ, ਪਹੁੰਚੀਆਂ, ੨੬:੧
(ii) ਵੱਜੀਆਂ, ੪੩:੧
ਪਏ— ਪਏ, ਡਿੱਗੇ, ੩੮:੫
ਪਸਾਰੀ— ਪਸਾਰ ਕੇ, ਖਿਲਾਰ ਕੇ, ੩੪:੬
ਪਹਲਾ— ਪਹਿਲਾਂ, ਮੁੱਢ ਵਿਚ, ੪੭:੪
ਪਕੜ— ਫੜਨਾ, ੩੦:੬; ੩੧:੩; ੪੧:੯
ਪਕੜਿ— ਫੜਕੇ, ੨:੭; ੯:੩; ੪੧:੧੦
ਪਕਾਇਆ— ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ੨੨:੧
ਪਛਾੜਿਅਨਿ— ਪਿਛੇ ਮਾਰਿਆ, ਪਟਕਾਇਆ, ੪੧:੧੦
ਪਛਾੜੇ— ਪਿਛੇ ਧੱਕੇ ਦਿਤੇ, ਹਰਾ ਦਿਤੇ, ੪੧:੯
ਪਜੂਤੇ— ਫੜ੍ਹੇ, ਪਕੜੇ, ੫੪:੨
ਪਟੇਲਾ— ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਜੋ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵਾਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ, ੨੨:੨; ੩੩:੭; ੫੨:੪
ਪਠਾਇਆ— ਭੇਜਿਆ, ੫੫:੧
ਪਠਾਈ— ਭੇਜਿਆ, ੨੮:੭
ਪਠਾਏ— ਭੇਜੇ, ੩੦:੩
ਪਠਾਣੀ— ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ, ੨੦:੫
ਪਬ— ਪਰਬਤ, ਪਹਾੜ, ੧੫:੬
ਪਰ— ਉਪਰ, ਉਤੇ, ੫੫:੩
ਪਰਨਾਲੇ— ਮੀਂਹ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲਈ ਛੱਤਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਏ ਪਾਈਪ, ੩੮:੫
ਪਰਬਤ— ਪਹਾੜ, ੨:੩; ੨੯:੫
ਪਰੋਤੇ— ਪ੍ਰੋਏ ਹੋਏ, ੮:੫; ੪੫:੫
ਪਲ— ਸਮੇਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਇਕਾਈ, ੩੩:੪; ੩੭:੨
ਪਲਾਣ— ਕਾਠੀ, ੫੦:੫
ਪਲਾਣੀ— ਕਾਠੀਆਂ, ੧੯:੫; ੩੬:੩
ਪਲਾਣੋ— ਕਾਠੀ ਤੋਂ, ੫੦:੭; ੫੩:੪
ਪਵਨ— ਪੌਣ, ੧੧:੧
ਪਾਉ— ਪੈਰ, ੩੪:੬
ਪਾਇ— ਪਉਂਦਾ, ੬:੨
ਪਾਇਆ— ਪਉਣਾ, ੨:੯
ਪਾਈ— ਪਉਣਾ, ੧੧:੬
ਪਾਈਆਂ— ਪਈਆਂ, ੪੩:੮
ਪਾਏ— ਪਉਣਾ, ੧੫:੨; ੩੩:੭
ਪਾਸ— ਕੋਲ, ਪਾਸ, ੩:੮
ਪਾਖਰ— ਹਾਥੀ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਦਾ ਝੁੱਲ ਜੋ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ੧੯:੫; ੫੦:੬
ਪਾਖਰਾ— ਦੇਖੋ ਪਾਖਰ, ੨੨:੨; ੫੨:੪
ਪਾਜੀ— ਕਮੀਨੇ, ੪੫:੭
ਪਾਠ— ਮਤਨ, ਬਾਣੀ, ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ, ੫੫:੫

ਪਾਣੀ— ਜਲ, ੨੦:੪; ੩੬:੪
ਪਾਨ— (i) ਮਾਰਨ, ਪੈਣ, ੪੪:੪
(ii) ਪਾਨ, ਬੀੜੇ, ੫੦:੧੦
ਪਾਰ— ਪਾਸੇ ਤੋਂ, ੪੯:੬
ਪਾਰਉ— ਪਾਸੇ ਤੋਂ, ਪਾਰ ਤੋਂ, ੪੯:੬
ਪਿਆ— ਹੋਇਆ, ਪੈ ਗਿਆ, ੪੭:੪
ਪਿਆਰੀ— ਪ੍ਰਿਯ, ੫੩:੩
ਪੀਐ— ਪੀਵੇ, ੫੩:੩
ਪੀਤਾ— ਪੀਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੨੦:੭
ਪੀਤੇ— ਪੀ ਕੇ, ੮:੬
ਪੁਕਾਰੇ— ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣਾ, ੨੯:੧; ੩੫:੪
ਪੁਕਾਰੈ— ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ, ੯:੫
ਪੁਕਾਰੂ— ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ, ੪੪:੮
ਪੇਟ— ਢਿੱਡ, ੧੦:੩
ਪੈਦਲ— ਪੈਰੀਂ, ਪਿਆਦਾ, ੪੯:੩
ਪੈਨ— ਪਹਿਨਕੇ, ੫੩:੫
ਪ੍ਰਚੰਡ— ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ, ੯:੧; ੬
ਪ੍ਰਿਥਮ— ਪਹਿਲਾਂ, ੧:੧
ਪ੍ਰਿਥਮੀ— ਧਰਤੀ, ੪੪:੫
ਪ੍ਰਿਥਮੈ— ਪਹਿਲਾਂ, ਪਹਿਲੇ, ੨:੧

ਫਉਜ— ਸੈਨਾ, ਫੌਜ, ੮੮:੨
ਫਉਜਾਂ— ਫੌਜ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ੨੨:੧; ੪੩:੬; ੪੮:੧; ੫੪:੪
ਫੱਟ— ਜ਼ਖਮ, ੧੫:੩
ਫਤੇ— ਫਤਹਿ, ਜਿੱਤ, ੪੧:੩
ਫਰਮਾਇਸ— ਸਾਈ ਦੇ ਕੇ ਬਣਵਾਈ, ੫੦:੩
ਫਰਾਇਕੈ— ਘੁੰਮਾ ਕੇ, ੩੪:੩
ਫਰੇਸ਼ਤੇ— ਫਰਿਸ਼ਤੇ, ੫੧:੪
ਫੜੀ— ਪਕੜੀ, ੫੦:੩
ਫਾਗ— ਹੋਲੀ, ੩੪:੭
ਫਾਬੀ— ਫਬੀ, ੩੯:੬
ਫਿਰ— ਮੁੜ, ਫੇਰ, ੧:੨; ੩੩:੬
ਫਿਰਾਈ— ਫੇਰੀ, ਡੌਂਡੀ ਪਿਟਵਾਈ ਹੈ, ੪:੪
ਫਿਰਾਹੀ— ਦੇਖੋ ਫਿਰਾਈ, ੨੫:੩
ਫਿਰੈ— ਫਿਰਦੇ, ੧੭:੨
ਫੂਲ— (i) ਪੁਸ਼ਪ, ਕੁਸਮ, ੨੪:੨; ੪੮:੪; ੪੯:੪
(ii) ਪੋਸਤ, ਡੋਡੇ, ੨੦:੭
ਫੇਰ— ਫਿਰ, ਮੁੜ, ੨੬:੧; ੫੫:੬
ਫੇਰਿ— ਮੁੜੇ ਕੇ, ਦਵਾਰਾ, ੪੦:੧੧

ਫੋੜਿਕੈ— ਤੋੜਕੇ, ੪੧:੩

ਬਹੁ— ਬਹੁਤ, ੪੧:੧੦; ੫੨:੫
ਬਹੁਤਾ— ਜ਼ਿਆਦਾ, ਅਧਿਕ, ੩੦:੩
ਬਹੁਤਿਆ— ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ, ੨੮:੪
ਬਹੁਤੀਂ— ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ, ੪੩:੧੦
ਬਹੁਤੇ— ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ, ੩੧:੪; ੪੪:੩
ਬਖਤਰ— ਫੌਲਾਦੀ ਜਾਲੀ ਦਾ ਕੁਰਤਾ, ੭:੨
ਬਗਾਈਆਂ— ਵਜਾਈਆਂ, ੪੦:੧
ਬਚਾਈਆਂ— ਬਚਾ ਕੀਤਾ, ੪੦:੬
ਬਚੇ— ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ, ੨੯:੭
ਬਜਾਇਕੈ— ਵਜਾ ਕੇ, ੩੯:੫; ੪੧:੩
ਬਜਾਈ— ਵਜਾਈ, ਚੋਟ ਕੀਤੀ, ੨੮:੧
ਬੱਜਿਆ— ਵੱਜਿਆ, ਨਾਦ ਕੀਤਾ, ੮:੧; ੧੬:੧
ਬੱਜੇ— ਵੱਜੇ, ਨਾਦ ਕੀਤਾ, ੭:੧; ੪੬:੧
ਬਡੇ— ਵੱਡੇ, ੨:੮^2; ੧੫:੫; ੪੧:੨
ਬਢ— ਵੱਢਣਾ, ਕਟਣਾ, ਟੋਟੇ ਕਰਨਾ, ੪੭:੩; ੫੦:੫; ੬^2
ਬਢਾਇਕੈ— ਵਧਾਕੇ, ੯:੫; ੩੭:੩; ੪੦:੪; ੪੧:੨
ਬਣਾਇਆ— ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ੨:੨; ੨੨:੨; ੫੫:੫
ਬਣਾਇਕੈ— ਬਣਾਕੇ, ੩੫:੬
ਬਣੀਆਂ— ਸਜੀਆਂ, ੩੦:੪; ੩੯:੮
ਬਦਲ— ਘਨ, ਬੱਦਲ, ੧੬:੨
ਬਧਾਈਆਂ— ਵਧਾ ਲਈਆਂ, ੪੦:੩
ਬੰਬਲੀਆਲੀ— ਫੁੰਗਣਾ ਵਾਲੀ, ਬੰਬਲਾ ਵਾਲੀ, ੩੯:੨
ਬੰਬਲੀਆਲੇ— ਫੁਗਣਾ/ਬੰਬਲਾਂ ਵਾਲੇ, ੪੬:੩
ਬਰਗਸਤਾਣ— ਫੌਲਾਦੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਝੁੱਲ, ਸੰਜੋਇ, ੫੦:੨
ਬਰਗਸਤਾਣੀ— ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ, ੩੬:੨
ਬਰਛੀ— ਇਕ ਹਥਿਆਰ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਹਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਲੋਹੇ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਫਲ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਪਾਸੇ ਡਾਂਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ੩੯:੨; ੫੨:੫; ੫੩:੪
ਬਰਛੀਆਂ— ਬਰਛੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ੬:੨; ੮:੮; ੫੨:੩
ਬਰਛੀਏ— ਬਰਛੀ ਨਾਲ, ੮:੫; ੪੫:੫
ਬਰਛਾ— ਬਰਛੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਥਿਆਰ, ੩੧:੩
ਬਰਦਾਨੀ— ਵਰਦਾਨ, ੨੧:੨
ਬਲ— ਜ਼ੋਰ, ਤਾਕਤ, ਸ਼ਕਤੀ, ੨:੬
ਬਲੁ— ਦੇਖੋ ਬਲ, ੨:੭
ਬਾਹਾਂ— ਬਾਜ਼ੂ, ਬਾਹਾਂ, ੪੮:੪
ਬਾਹੀਂ— ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ,੫੪:੨
ਬਾਗੜਾ— ਤੀਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੪੯:੪
ਬਾਗੀਂ— ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ, ੨੪:੨

ਬਾਢੀਆਂ—	ਤਰਖਾਣਾ, ੨੨:੪; ੪੮:੫
ਬਾਣਾ—	ਤੀਰਾਂ, ੨:੬
ਬਾਣੇ—	ਪਹਿਰਾਵੇ, ੨੪:੨
ਬਾਦੁ—	ਝਗੜਾ, ੨:੪
ਬਾਬੁਤ੍ਰਾ—	ਝਲਾਰ, ਕੂਲਾਂ, ਝਰਨਾ, ੧੧:੪
ਬਾਵਲੇ—	ਕਮਲੇ, ਬਉਲੇ, ੮:੬
ਬਾੜੀ—	ਬਗੀਚਾ, ੪੮:੪
ਬਿਸਨੁ—	ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੨:੨
ਬਿਹਾਈਆਂ—	ਬੀਤ ਗਈਆਂ, ੪੩:੧੦
ਬਿਜਲ—	ਬਿਜਲੀ, ੩੬:੬
ਬਿਜੁ—	ਬਿਜਲੀ, ੧੭:੪; ੨੯:੫
ਬਿਜੁਲੀ—	ਬਿਜਲੀ, ੯:੭
ਬਿਧਣ—	ਦੁਖ ਦੀ ਘੜੀ, ੪੩:੪
ਬਿਨੁ—	ਬਿਨਾ, ੨:੩
ਬਿਰਥਾ—	ਹਾਲਤ, ੪:੨
ਬਿਲੰਦ—	ਧਨੁਖ, ੫੦:੩
ਬੀਚਾਰੀ—	ਸੋਚੀ, ਵਿਚਾਰੀ, ੫੩:੪
ਬੀਤਿਆ—	ਲੰਘਿਆ, ਗੁਜ਼ਰਿਆ, ੩:੧
ਬੀਰ—	ਯੋਧਾ, ਬਹਾਦਰ, ੮:੫; ੧੦; ੯:੬; ੧੩:੪; ੫; ੧੭:੩; ੨੦:੩; ੬; ੨੭:੩; ੪੪:੩; ੪੫:੫; ੪੮:੧; ੫੦:੭
ਬੀਰਾਲੀ—	ਬੀਰਾਂ ਵਾਲੀ, ੩੯:੩
ਬੀਰੁ—	ਜੋਧਾ, ੩:੫
ਬੀੜੇ—	ਪਾਨ ਦਾ ਬੀੜਾ, ੩੩:੬
ਬੈਠ—	ਬਹਿਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੪:੫
ਬੈਠੇ—	ਬੈਠਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੪:੫; ੩੦:੨; ੪੧:੮
ਬੈਰਕਾਂ—	ਝੰਡੀਆਂ, ੮:੨
ਬੈਣ—	ਬੋਲ, ਬਚਨ, ਗੱਲ, ੫:੧
ਬੁਠੀ—	ਵਰੀ, ਬਰਸੀ, ੩੧:੫
ਬੁਲਾਇ—	ਬੁਲਾਇਆ, ੩੦:੧; ੫
ਬੁਲਾਇਆ—	ਬੁਲਾਉਣਾ, ੨੬:੩; ੫੫:੨
ਬੁਲਾਏ—	ਸੱਦੇ, ੩੩:੨
ਬੂੰਦਾਂ—	ਤੁਪਕੇ, ੪੩:੮
ਬ੍ਰਹਮਾ—	ਇਕ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ੨:੨
ਭੱਖਣਾ—	ਖਾਣ ਵਾਲਾ, ੫:੨; ੪੩:੫
ਭਖਿਆ—	ਖਾਧਾ, ੨੪:੩
ਭਗਉਤੀ—	ਤਲਵਾਰ, ੫੩:੨
ਭੰਗਾਂ—	ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ, ੧੭:੬
ਭਗੌਤੀ—	ਭਗਵਤੀ, ਦੁਰਗਾ, ੧:੧

ਭਜ— ਦੌੜਨਾ, ੧੪:੩
ਭੱਜਣ— ਦੌੜਨ, ੧੨:੨
ਭਜਦੀ— ਦੌੜਦਿਆਂ, ੪੩:੭
ਭਜਦੇ— ਦੌੜਦੇ, ੫੪:੬
ਭਜਾਈ— ਭਜਾ, ਦੌੜਾ, ੪:੬; ੨੫:੨
ਭਜਾਏ— ਦੌੜਾਏ, ੩੩:੩
ਭੱਜੇ— ਦੌੜੇ, ੭:੩
ਭੰਨੇ— ਦੌੜੇ, ਭੱਜੇ, ੨੯:੧
ਭਲੇ— ਚੰਗ, ੪੯:੨
ਭਵਾਨੀ— ਦੁਰਗਾ, ੨੧:੧; ੨੬:੧; ੨੮:੨
ਭਾਈ— ਭਰਾ, ੨੮:੫
ਭਾਈਆ— ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ, ੨੮:੫
ਭਾਜੀ— ਮਠਿਆਈ, ੪੫:੩
ਭਾਰ— ਸਿਰ ਭਾਰ, ਭਾਵ ਸਿਰ ਹੇਠਾ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਮਾਰੇ, ੯:੭
ਭਾਰੀ— ਭਾਰਾ, ੧੮:੧; ੪; ੫੩:੧; ੨
ਭਾਰੇ— ਭਾਰੇ, ਵੱਡੇ, ੯:੨; ੧੫:੨; ੨੯:੫; ੩੮:੧
ਭਿੜੰਦਿਆ— ਭੇੜ ਕਰਦਿਆਂ, ਭਾਵ ਲੜਦਿਆਂ, ੧੫:੧
ਭਿੜਨ— ਲੜਨ, ੬:੧
ਭਿੜੇ— ਲੜੇ, ੯:੩
ਭੀਹਾਵਲੇ— ਡਰਾਉਣੇ, ਭਿਆਨਕ, ੮:੪
ਭੁਇ— ਧਰਤੀ, ੩੮:੫; ੫੨:੬
ਭੁਖਿਆਏ— ਭੁਖੇ, ੪੫:੭
ਭੁਜੰਗਮ— ਸੱਪ, ਨਾਗ, ੮:੯
ਭੂਈਂ— ਧਰਤੀ ਉਪਰ, ੪੩:੮
ਭੂਤ— ਬਦ ਰੂਹਾਂ, ੨੪:੩
ਭੇਰੀ— ਤੂਤੀ, ਤੂਤਨੀ, ੩੨:੧
ਭੇੜ— ਲੜਾਈ, ਯੁੱਧ, ੨੨:੨; ੪੭:੪; ੫੪:੧
ਭੇੜਿ— ਲੜਾਈ, ੩੯:੩

ਮਹਖਲ— ਖਲਬਲੀ, ਸ਼ੋਰ, ਖੌਰੂ, ੧੫:੨
ਮਹਖਾਸੁਰ— ਦੈਂਤ ਜੋ ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਰੰਭ ਦੈਂਤ ਦੇ ਵੀਰਜ ਤੋਂ ਮੱਝ ਦੇ ਉਦਰ 'ਚੋਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ, ੧੮:੨
ਮਹਖੇ— ਦੈਂਤ ਨੇ, ੪:੭; ੧੦:੩; ੧੯:੧੧
ਮਹਾਮਾਈ— ਦੁਰਗਾ, ੫:੪
ਮਹਿਖਾਸੁਰ— ਦੇਖੋ ਮਹਖਾਸੁਰ, ੩:੩; ੧੬:੨; ੨੦:੧
ਮਹੇਸ਼— ਸ਼ਿਵਜੀ, ੨:੨
ਮਕਤਬ— ਮਦਰੱਸਾ, ਸਕੂਲ, ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ, ੪੫:੪
ਮੰਗਣ— ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ, ਮੰਗਣਾ, ੩੬:੪
ਮਗਾਇਉਸ— ਉਸ ਨੇ ਮੰਗਵਾਇਆ, ੫੦:੩

ਮੰਗਾਇਆ— ਮੰਗਵਾਇਆ, ੫:੨
ਮਚਾਇਕੈ— ਕਰਨਾ, ਯੁਧ ਕਰਨਾ, ੩੩:੯
ਮਚਿਆ— ਹੋਇਆ, ੩੯:੩; ੪੮:੩
ਮਚੀ— ਹੋਈ, ਪਈ, ੧੮:੫; ੩੯:੪
ਮਜਲਸੀਂ— ਸਲਾਹਕਾਰ, ੩੩:੨
ਮਤਾ— ਫੈਸਲਾ, ੨੨:੧; ੩੦:੨
ਮਥਾ— ਮੱਥਾ, ਮਸਤਿਕਸ਼, ੪੧:੩
ਮਥੇ— ਮੱਥਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ, ੫੧:੨
ਮਦ— ਸ਼ਰਾਬ, ੮:੬; ੩੪:੫
ਮਦਾਰੀ— ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ੩੪:੫
ਮਨ— ਚਿਤ, ਮਨ, ੪੧:੨
ਮਰ— ਮਰਨਾ, ੮:੧੦
ਮਰਦਾਂ— ਆਦਮੀਆਂ, ੪੩:੪
ਮਰੜਾਇਕੈ— ਸ਼ਿਵਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ੪੧:੪
ਮਲੰਦੇ— ਬਕਵਾਸੀ, ੧੦:੩
ਮਾਈਆਂ— ਮਾਤਾਵਾਂ, ੪੩:੧੧
ਮਾਤ— ਮਾਤਾ, ੫੫:੪
ਮਾਰ— ਕੁੱਟ, ਮਾਰ ੧੮:੫; ੩੧:੪; ੩੨:੪; ੩੩:੪; ੩੫:੪; ੩੯:੪; ੪੦:੧੦; ੪੩:੬; ੫੨:੬
ਮਾਰਣੇ— ਮਾਰਨਾ, ਕਤਲ ਕਰਨੇ, ੫:੪
ਮਾਰਨ— ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ੨੮:੫; ੮
ਮਾਰਨੇ— ਮਾਰਨਾ, ਮਾਰਨੇ ਹਨ, ੩੦:੬
ਮਾਰਿ— (i) ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ, ੯:੫²;
(ii) ਮਾਰ ਕੇ, ੧੯:੭
ਮਾਰੀ— ਵਾਹੀ, ਮਾਰੀ, ੩੭:੨
ਮਾਰੀਅਨ— ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ੫੪:੬
ਮਾਰੂ— ਜੰਗੀ ਨਾਦ, ੧੬:੧
ਮਾਰੇ— ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ, ਮਾਰੇ ਹੋਏ, ੯:੬; ੭; ੧੪:੪; ੧੭:੪; ੨੦:੧; ੩; ੨੯:੩; ੫; ੭², ੩੩:੧; ੩੬:੫; ੩੭:੩; ੪੯:੨; ੩
ਮਾਰੋ— ਮਰਨ ਲਈ ਪੁਕਾਰ, ੩੫:੪
ਮਿਆਨ— ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਖੋਲ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ੧੯:੨
ਮਿਆਨੋ— ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ, ੧੫:੪; ੧੮:੪; ੨੭:੨; ੪; ੪੮:੨
ਮਿਝ— ਚਰਬੀ, ੧੯:੬
ਮਿਲ— ਇਕਠੇ ਹੋਕੇ, ੩੩:੧੦
ਮਿਲਕੇ— ਰਲ ਕੇ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ, ੨੫:੨
ਮਿਲਕੈ— ਦੇਖੋ ਮਿਲਕੇ, ੪੦:੯
ਮਿਲੰਦਿਆਂ— ਆਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣ, ਲੜਾਈ ਕਰਨ, ੪੭:੪
ਮਿਲਿ— ਮਿਲਕੇ, ੪੩:੫
ਮਿਲਿਆ— ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ੪੫:੧

ਮੇਦਨੀ— ਧਰਤੀ, ੨:੩
ਮੈਥਉਂ— ਮੇਰੇ ਤੋਂ, ਮੈਥੋਂ, ੧੬:੩
ਮੁਸਾਫਾ— ਨਗਾਰਾ, ੮:੧
ਮੁਹ— ਮੂੰਹ, ੫੨:੧
ਮੁਹਿ— ਮੂੰਹ, ੭:੧; ੧੩:੩; ੧੮:੧; ੪੨:੧; ੪੯:੧; ੫੦:੧; ੫੩:੧; ੫੪:੫
ਮੁਕਾਬਲਾ— ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣਾ, ੧੦:੧; ੧੪:੧; ੧੭:੧; ੧੯:੧; ੨੫:੧; ੨੮:੧; ੩੧:੧; ੩੬:੧; ੩੭:੧; ੪੦:੧
ਮੁਛਲੀਆਲੇ— ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ, ੧੩:੪
ਮੁੰਡ— ਇਕ ਰਾਖਸ਼, ੩੦:੩; ੩੨:੪
ਮੁਨਾਰੇ— ਥੰਮ, ੯:੭; ੧੫:੫; ੧੭:੪; ੩੫:੨; ੩੮:੨
ਮੁਨਿ— ਸਾਧੂ, ਮੁਨੀ, ੨:੮
ਮੁਰਹਾਲੀ— ਮੁਹਰਲੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ, ੩੯:੪
ਮੁਲਤਾਨ— ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ, ੫੦:੩
ਮੁੜ— ਪਿਛੇ, ੫੪:੬
ਮੂਏ— ਮਰੇ, ੧੯:੮

ਯੁੱਧ— ਲੜਾਈ, ੩੦:੪

ਰਹਦੇ— ਬਚੇ ਹੋਏ, ੨੯:੭
ਰਹਮਤ— ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ੪੯:੮
ਰਹਾਇਆ— ਟਿਕਾਇਆ, ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ, ੨:੩
ਰਹਿੰਦੇ— ਬਾਕੀ ਬਚੇ, ੩੫:੧
ਰਹਿਮਤ— ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ੫੦:੧੧
ਰਹੀ— ਰਹਿੰਦੀ, ੪੯:੭
ਰਹੇ— ਬਚੇ, ੩੨:੩
ਰਕਤ— ਖ਼ੂਨ, ੪੩:੮
ਰੰਗਲੀ— ਰੰਗਦਾਰ, ੨੮:੪
ਰਚਾਇ— ਰਚਾ ਕੇ, ੨:੨
ਰਚਾਇਆ— ਸਿਰਜਿਆ, ੨:੪
ਰਚਾਇਕੈ— ਸਿਰਜ ਕੇ, ੪੧:੧੦
ਰਚਿਆ— ਸਿਰਜਿਆ, ੨੪:੧; ੩੨:੧; ੪੧:੧
ਰਜ— ਤ੍ਰਿਪਤ, ਰੱਜ, ੪੫:੮
ਰਜਧਾਨੀ— ਰਾਜਧਾਨੀ, ੨੧:੪
ਰਜਾਦੀ— ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ, ੫੩:੬
ਰੱਜੇ— ਰੱਜ ਗਏ, ੪੫:੮
ਰਣ— ਯੁੱਧ, ੮:੧; ੪; ੯:੧; ੩; ੧੩:੧; ੧੬:੨; ੧੯:੯; ੨੨:੧; ੪੧:੧੨; ੪੪:੧੨; ੪੫:੩; ੪੮:੪; ੫੦:੪;
ਰਣੁ— ਯੁੱਧ, ੧੬:੪
ਰਣੋ— ਰਣ ਤੋਂ, ਰਣ ਵਿਚੋਂ, ੧੨:੨

ਰੱਤ— ਖ਼ੂਨ, ੧੮:੬; ੫੩:੩
ਰਤੁ— ਖ਼ੂਨ, ੧੧:੪
ਰੱਤੂ— ਖ਼ੂਨ, ੨੦:੬; ੩੮:੫; ੫੩:੪
ਰਥ— ਇਕ ਵਾਹਨ ਦਾ ਨਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਘੋੜੇ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ ਤੇ ਯੋਧੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ੪੯; ੩
ਰਥੀ— ਰਥਾਂ ਉਪਰ, ੫੨:੬
ਰੜਕੀ— ਚੁੱਭੀ, ੧੯:੫; ੫੦:੬
ਰਾਇ— ਸਰਦਾਰ, ੨੬:੩; ੨੮:੬; ੨੯:੭; ੩੦:੧; ੫; ੩੩:੬
ਰਾਹੀਂ— ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ, ੫੪:੫
ਰਾਕਸ— ਦੈਂਤ, ੫:੨; ੯:੨; ੧੨:੨; ੧੪:੩; ੩੩:੪; ੩੮:੪; ੬; ੪੧:੮
ਰਾਕਸਾਂ— ਦੈਂਤਾਂ, ੪:੬; ੧੧:੫; ੨੫:੫; ੨੮:੨; ੩੧:੧; ੩੬:੫; ੪੧:੯
ਰਾਕਸਿ— ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ, ੫:੪; ੬:੧; ੭:੨; ੧੫:੩; ੧੯:੩; ੨੮:੬
ਰਾਕਸਿਆਰੀਆਂ— ਦੈਂਤਾਂ ਦੀਆਂ, ੫੪:੪
ਰਾਕਸੀ— ਰਾਕਸ਼ਾ/ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ, ੨੫:੨
ਰਾਗ— ਸੰਗੀਤ, ੨੦:੫
ਰਾਜ— ਰਾਜਭਾਗ, ੩:੪; ੨੧:੧; ੫੫:੨
ਰਾਜੀ— ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖ਼ੁਸ਼, ੪੫:੮
ਰਾਜੇ— ਰਾਜੇ ਪਾਸ, ੨੯:੧; ੪੩:੭; ੫੩:੩; ੫੫:੩
ਰਾਣੀ— ਮਹਾਰਾਣੀ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਪਤਨੀ, ੨੦:੨
ਰਾਤੀਂ— ਰਾਤ ਨੂੰ, ੪੩:੪
ਰਾਮ— ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ੨:੬
ਰਾਮਦਾਸੈ— ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ੧:੨
ਰਿਸਾਏ— ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਏ, ੩੩:੧
ਰੁਹਾਵਲੇ— ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ, ੮:੧੦
ਰੁਹੇਲੇ— ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਭਰੇ ਹੋਏ, ੩੧:੨
ਰੁਕੜੇ— ਪਸਲੀਆਂ, ਬੋਟੀਆਂ, ੧੦:੪
ਰੁਖ— ਦਰਖਤ, ਬ੍ਰਿਛ, ੪੮:੫
ਰੁਲੇ— ਰੁਲ ਗਏ, ੩੪:੬
ਰੇਤ— ਰੇਤਾ, ਬਾਲੂ ੮:੭
ਰੈਬਾਣੇ— ਰਹਿਬਰ, ਅਗੂਾ, ੧੭:੨
ਰੋਸ— ਗੁੱਸਾ, ੪੧:੨
ਰੋਹ— ਗੁੱਸਾ, ਕ੍ਰੋਧ, ੫:੪; ੯:੫; ੨੨:੪; ੨੩:੨; ੨੮:੨; ੬; ੩੦:੧; ੩੧:੨; ੩੭:੩; ੪੦:੪; ੪੧:੭
ਰੋਹਲੇ— ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ, ਗੁਸੈਲ, ੬:੧; ੭:੨; ੯:੨; ੧੨:੨; ੧੫:੩; ੩੩:੮; ੪੮:੮
ਰੋਹੇ— ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ, ੧੨:੨
ਰੋਵਨਿ— ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ੫੪:੪

ਲਈ— ਲੈਣਾ, ੧:੧; ੪:੩; ੧੧:੨; ੧੪:੨; ੧੯:੨; ੫੩:੨
ਲਈਆਂ— ਲੈਣਾ, ੪੦:੨

ਲਏ— ਲੈਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੩:੪
ਲਸ਼ਕਨ— ਲਿਸ਼ਕਦੇ, ਚਮਕਦੇ, ੬:੨
ਲਸਨਿ— ਲਿਸ਼ਕਦੇ, ੮:੨
ਲਹਿਰਾਣੀ— ਲਹਿਰਾਉਣਾ, ਲਹਿਰਾਈ, ੧੯:੭
ਲੱਖ— ਸੰਖਿਆਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ, ੧੨:੧
ਲਗਦੀ— ਲੱਗਦਿਆਂ, ੧੭:੩
ਲੱਗੇ— ਲੱਗਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੪੯:੪
ਲੱਥੇ— ਉਤਰੇ, ੧੬:੧; ੧੮:੫; ੩੯:੫; ੫੧:੪
ਲਪੇਟੇ— ਲਪੇਟਣਾ, ੧੩:੨
ਲੜ— ਲੜਨਾ, ੧੩:੫
ਲਲਕਾਰੇ— ਲਲਕਾਰਨਾ, ੩੮:੩
ਲਾਇਕੈ— ਲਗਾ ਕੇ, ੪੧:੮
ਲਾਈ— ਲਗਾਈ, ਮਾਰੀ, ੧੦:੩; ੨੮:੪; ੩੧:੫; ੫੩:੩
ਲਾਈਆ— ਲਗਾਈਆਂ, ੪੩:੩
ਲਾਹਨਿ— ਲਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ੪੭:੩
ਲਾੜਾ— ਪ੍ਰਹੁਣਾ, ਦੂਲ੍ਹਾ, ੪੨:੪
ਲਾੜੀਆਂ— ਵਹੁੱਟੀਆਂ, ੪੨:੪
ਲਿਆਵਣੀ— ਲਿਆਉਣੀ, ੨੬:੫; ੩੦:੨
ਲਿਸਾਵਲੇ— ਚਮਕੀਲੇ, ਲਿਸ਼ਕਦੇ, ੮:੨
ਲੁਝਣ— ਲੜਨ-ਝਗੜਨ, ੨੩:੪; ੩੩:੮
ਲੇ— ਲੈ, ੪੮:੪
ਲੈ— ਲੈਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੨:੬; ੭; ੧੫:੮; ੧੮:੩; ੨੭:੪; ੩੨:੨; ੪੯:੫; ੫੨:੩; ੫
ਲੈਂਦੀ— ਨਾਲ ਹੀ, ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ, ੧੯:੬
ਲੋਹੂ— ਲਹੂ, ਖ਼ੂਨ, ੧੯:੯; ੩੯:੬; ੪੦:੮; ੪੨:੨; ੪੩:੫
ਲੋਹੂਆ— ਲਹੂ ਤੋਂ, ਖ਼ੂਨ ਵਿਚੋਂ, ੩੮:੧
ਲੋਕਾਂ— ਪਰਲੋਕ, ਪਤਾਲ ਤੇ ਮਾਤਲੋਕ, ੨੦:੨; ੪੧:੬; ੫੫:੬
ਲੋਕੀ— ਦੇਖੋ ਲੋਕਾਂ, ੩:੪; ੪:੪; ੨੫:੩
ਲੋਚਨਧੂਮ— ਇਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਧੂਏ ਵਾਂਗ ਸਨ, ੨੬:੩; ੨੮:੪; ੨੯:੨
ਲੋਟਨਿ— ਲੋਟਣਾਂ, ਲਿਟਣਾਂ, ੮:੬
ਲੋਥੀਂ— ਲੋਥਾਂ ਵਿਚ, ੩੯:੬

ਵਹੀ— ਵਗੀ, ਵੱਜੀ, ੫੦:੫
ਵਗਨ— ਚਲਣ, ੮:੮
ਵਗਾਈ— ਮਾਰੀ, ਚਲਾਈ, ੩੭:੪
ਵਗਾਈਆਂ— ਚਲਾਈਆਂ, ਮਾਰੀਆਂ, ੪੦:੫
ਵੱਗੇ— ਵਹੇ, ਚੱਲੇ, ੧੧:੪.
ਵੱਜਨ— ਵੱਜਦੇ ਹਨ, ੮:੪; ੧੨:੧
ਵਜਾਏ— ਮਾਰੇ (ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ) ੩੨:੧; ੩੩:੫

ਵਜੇ— ਵੱਜੇ, ੧੭:੧
ਵਡ— ਵੱਡਾ, ੨੨:੧; ੨੩:੧
ਵੱਡਾ— ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ, ੩:੫; ੧੮:੨; ੨੬:੪
ਵੰਡੀ— ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ, ੪੫:੩
ਵੱਡੇ— ਮਹਾਨ, ੧੪:੩; ੧੮:੩; ੨੬:੨; ੪੮:੩
ਵੱਢੇ— ਕੱਟੇ, ਵੱਡ ਦਿੱਤੇ, ੮:੬; ੧੯:੮
ਵਥ— ਸਾਮਾਨ, ਵਸਤੂ, ੫੪:੩
ਵਧਾਇਆ— ਵਧਾਉਣਾ, ੩:੭
ਵਧਾਈ— ਵਧਾਕੇ, ੪:੫
ਵਗਾਈ— ਮਾਰੀ, ੫੦:੫
ਵਰਜਾਗਨ— ਅੱਗ ਵਾਂਗੂ ਦਮਕਦੀ, ੫੩:੨
ਵਾਰੀ— ਦਫ਼ਾ, ੧੧:੩
ਵਰਿਆਮੀ— ਸੂਰਮਿਆਂ, ੧੪:੨; ੨੩:੨
ਵੜੇ— ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੜੇ, ਭੱਲੇ, ੫੨:੭
ਵਾਇ— ਦੁਸ਼ਮਨੀ, ੪:੫
ਵਾਇਆ— ਵਜਾਇਆ, ੩:੨; ੩੯:੧
ਵਾਇਕੈ— ਵਜਾਕੇ, ੪੧:੧
ਵਾਏ— ਵਜਾਏ, ੨੩:੧; ੩੧:੧
ਵਾਹਨ— ਸਵਾਰੀ, ੧੧:੩; ੧੫:੩
ਵਾਹੀ— ਮਾਰੀ, ੧੯:੩
ਵਾਂਗੂ— ਵਾਂਗ, ਸਮਾਨ, ੧੨:੩
ਵਾਛੜ— ਝੜੀ, ਛਹਿਬਰ, ੪੭:੨
ਵਾਰ— ਪ੍ਰਹਾਰ, ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ੪੯:੮
ਵਾਰੋਵਾਰੀ— ਵਾਰ ਵਾਰ, ੧੧:੩
ਵਾਲੀਂ— ਵਾਲਾਂ ਨਾਲ, ੧੭:੫
ਵਿਸੂਲਾ— ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਸ਼ਿਵਜੀ, ੪੧:੬
ਵਿਹਾਣੀ— ਗੁਜ਼ਰੀ, ਬੀਤੀ, ੧੯:੧੧; ੩੬:੫
ਵਿਆਖੀ— ਦਿਖਾਈ, ੨੩:੨
ਵਿਚ— ਦਰਮਿਆਨ, ਵਿਚਕਾਰ, ਮਧ, ਮੈਂ, ੯:੨; ੧੦:੫; ੧੯:੮; ੯; ੨੬:੪; ੩੩:੪; ੩੪:੬; ੩੫:੨; ੩੬:੨; ੩੭:੨; ੪; ੩੯:੭; ੪੧:੫; ੪੪:੧੨; ੪੭:੨
ਵਿਚਾਰੀ— ਦੀਨ, ਨਿਮਾਣੀ, ੧੬:੪
ਵਿਚਿ— ਵਿਚਕਾਰ, ਦਰਮਿਆਨ, ੧੫:੫; ੧੬:੨; ੪੪:੬
ਵਿਚੋਂ— ਦਰਮਿਆਨੋਂ, ਵਿਚਕਾਰੋਂ, ੮:੭
ਵਿਧਣ— ਦੁਖਦਾਈ, ੧੯:੧੧
ਵਿੰਨ੍ਹ— ਪ੍ਰੋਣਾ, ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੱਢਣਾ, ੫੨:੫

ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ

(ੳ) ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਕਿਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦਰਜ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ ਤੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸਵੇਰੇ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ।

ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਰਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ 1699 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਰਚੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੰਤ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣਨ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਸਹੰਸਰਨਾਮ ਮਾਲਾ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣਨ ਦੀ ਕਮਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਨਿਰਬਿਕਾਰ, ਨਿਰਾਕਾਰ, ਆਦਿ-ਅੰਤ ਬਹੀਨ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਪ੍ਰਪੰਚਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ- ਜਾਬਰ ਤੇ ਕਿਰਪਾਲੂ। ਉਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹੈ। ਮਿਟਾਉਣਹਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰ ਭਿਆਨਕ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਇਆਲੂ ਹੈ ਤੇ ਕਠੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕਲਪੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਲਈ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਚਿਤ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਸੂਤ੍ਰ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਆਪ ਨੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਧਾਰਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਵਰਨ ਜਾਤ ਆਦਿ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਵਰਣਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅਨੰਤ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਹੈ ਪਰ ਮੂਲ ਵਿਚ ਵਿਚ ਫਿਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਵਾਂਗ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੇਡ ਵਿਖਾਕੇ ਜਾਂ ਖੇਡ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਣ ਕਣ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਮਧਕਾਲ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ-ਵਛਲ ਤੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੋਖੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੈਂਤਾਂ-ਧਰਮ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫਨਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਂ ਬੀਰ-ਨਾਇਕਾ ਵਾਲੇ ਕਲਪੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਸਿਪਾਣ, ਸਸਤ੍ਰਪਾਣ, ਅਸਿਧੁਜ, ਅਸਿਕੇਤੁ। ਅਜਿਹੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕਰੂਰ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵੈਰੀਆ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਆਪ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਇਆਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਉਤਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਨਿਰਯਤਨ ਰਚਨਾ ਦਾ ਇਹ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਨਮੂਨਾ

ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਜਿਵੇ ਮਧੁਰ ਹੈ ਪਰ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦਾ ਰੌਦਰ ਰਸੀ ਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਰੁੱਖੇ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਰੰਗ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸੰਗੀਤਾਤਮਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਰਚਨਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਅਜਿਹੇ ਵਰਤੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੰਗੀਤਕ ਲੈਅ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਛੰਦਬਧ ਹੈ ਤੇ ਵਿਵਿਧ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ। ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਬ੍ਰਜ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ।

(ਅ) ਸ਼ਬਦ-ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਕਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਬੀੜਾ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ੯ ਅਤੇ ਕਈ ਬੀੜਾ ਵਿਚ ੧੦ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਵੀ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਗਬੱਧ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਨਮੂਨਾ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ, ਬਿਸ਼ਨਪਦੇ ਆਦਿ ਰਚੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਜੰਗਾ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। 'ਹਜ਼ਾਰੇ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ/ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵ ਆਤਮਾ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕਾਫੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਦ/ ਸ਼ਬਦ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਮਿਤਰ ਦੇ ਹਿਜਰ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ" ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹਨ-ਰਾਮਕਲੀ, ਸੋਰਠ, ਕਲਿਆਣ, ਤਿਲੰਗ, ਬਿਲਾਵਲ, ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ ਤੇ ਖਿਆਲ। ਇਹਨਾ ਦੀ ਲਿਖਣ-ਸ਼ੈਲੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਬਿਸ਼ਨਪਦੇ ਜਿਹੀ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹਰ ਸਾਧਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਈ ਹੈ। ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਣਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ ਮਨ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਭੂਤ ਲਗਾਉਣੀ ਹੈ। ਨੇਮ ਦੇ ਨੌਂਹ ਵਧਾਉਣੇ ਹਨ। ਅਲਪ ਆਹਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਨਾਮ ਧਿਆਨ ਜੋੜੀ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀ ਹੋਣ ਦੇਣਾ। ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਨਾਮ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਰੱਖੋ। ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪਰਦਾਨ ਕਰੋ। ਸਿਵਾਏ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਇਕ ਪਰਮ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ ਕਾਲ-ਫਾਸ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਸ ਪਰਮ ਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜੀਣਾ ਬੜਾ ਦੁਖ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖ-ਆਰਾਮ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਬਸ ਉਸ ਅਰਸ਼ੀ ਮਾਹੀ ਦੇ ਚਰਨਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੀ ਪਰਮ ਸੁਖ ਹੈ।

ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਕਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਿਤਰ-ਸ਼ਤਰੂ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਪੁਤਰ ਪੋਤਰੇ ਆਦਿ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਨੇਤਿ' 'ਨੇਤਿ' ਬਿਧੀ ਨਾਲ ਵਰਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਨੰਤ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਇਸ ਪਰਮ ਹਸਤੀ ਦੇ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਸੰਨਿਆਸ-ਯੋਗ ਆਦਿ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਜ ਜੋਗ, ਸਦਾਚਾਰ

ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੇ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਧਕਾਲ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਨਿਰਾ ਪੁਰਾ ਕਰਮਕਾਂਡ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ।

ਕਲਾ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਪਦ ਬੜੇ ਸਰਸ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੈਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵ-ਰਚਿਤ ਵਿਚ ਭਗਤ ਨਾਮ ਦੇਵ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਮੀਰਾ ਬਾਈ, ਸੂਰਦਾਸ ਆਦਿ ਦੀ ਪਦਾਵਲੀ ਦਾ ਰੰਗ ਰੂਪ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਆਮ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਹੋਈ। ਬਿਸ਼ਨਪਦੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਬਿਸ਼ਨਪਦੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸਗੁਣ ਭਗਤੀ-ਧਾਰਾ ਦਾ ਮੁਖ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਸੀ। ਨਿਰਗੁਣ ਧਾਰਾ ਦੇ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਪਰ ਨਾਂ ਬਿਸ਼ਪਦੇ ਦੀ ਬਜਾਏ 'ਪਦ' ਜਾਂ 'ਸ਼ਬਦ' ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਨਿਖੇੜਾ ਹੋਇਆ ਰਹੇ। ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਪੱਖੋਂ ਉਤਮ ਰਚਨਾ ਹੈ।

(ੲ) ਕਬਿਯੋਵਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ

ਇਹ ਚੌਪਈ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿਖ ਜਗਤ ਇਸ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪਾਠ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੜੀ ਸਰਲ ਹੈ ਤੇ ਕਾਵਿ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬੜਾ ਵੇਗਮਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜਲਦੀ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਪਈ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਰਚਨਾ ਤ੍ਰਿਯ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ 405ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੀਰਰਸੀ ਵਾਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਲੰਕਾਰਕ ਜਾ ਅਨਿਯੋਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਤੇ ਬਦੀ ਦੋਨਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਯੁਧ ਕਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾ ਸਤਿਸੰਧੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀਰਘਦਾੜ੍ਹ ਰਾਖਸ਼ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਦੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ-ਅਗਨੀ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਮਚ ਉੱਠੇ ਤੇ ਇਸ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਇੱਛਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਉਸ ਨੇ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਉਦੋਂ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ "ਸ੍ਵਾਸਬੀਰਜ" ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰੇਂਗੀ। ਇਸ ਔਰਤ ਨੇ ਸ੍ਵਾਸਬੀਰਜ ਦੈਂਤ ਨਾਲ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਯੁਧ ਕੀਤਾ ਪਰ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਅੰਤ "ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਕੇਤ" ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਗ ਵਿਚ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਥਾ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਚੌਪਈ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਉ ਇਹ ਚੌਪਈ ਦੈਂਤਾਂ ਜਾਂ ਅਸੁਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਬੇਨਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਇਹੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰੋ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ। ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਕਰੋ। ਦੁਸ਼ਟ-ਦੋਖੀ ਸਭ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰੋ। ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਸੁਖ ਭੋਗੇ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇਂ। ਮੇਰਾ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਾਸ਼ ਕਰੋ। ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ। ਇਸ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਇਹ ਜਮ-ਤ੍ਰਾਸ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ। ਅਜਿਹੇ ਬਲੀ ਕਾਲ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਆਪ ਆਦਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਅਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੀ ਤਾਂ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੋ ਤੇ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਆਪਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਤੱਕ ਸਭ ਤੇ ਹੈ ਭਾਵ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜੀਵ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਆਪ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਸਮਾ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪ ਸਭ ਥਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ। ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੋ। ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਹੋ। ਨਿਰਲੰਭ ਹੋ। ਆਪ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਜੋ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦਾ ਦਾਅਬਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਹਾਂਮੂਰਖ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਤੁਛ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਡਾ ਬਿਆਨ

ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਸਾਰੇ ਤੇ ਫੈਲਾਓ ਦਾ ਕੌਣ ਅੰਤ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਆਪ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਰੰਕ ਬਣਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿਧਰੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਬਣੇ ਰਾਜ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹੋ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀ ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟ ਆਪ ਨੇ ਮੇਟ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਜੋ ਇਸ ਕਲਯੁਗ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਟ, ਮੰਦੇ ਸ਼ਗਨ, ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਆਦਿ ਮੰਦ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾ ਧਮਕਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟ-ਦੋਖ ਤੋਂ ਬਚਾਓ।

ਇਹ ਚੌਪਈ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨ ਕਰਕੇ ਦਲੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼, ਦੁਖ, ਦਲਿਦਰ, ਕਾਲ ਆਦਿ ਨਿਕਟ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਜੰਗਾ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੀਰ ਯੋਧੇ ਅਕਸਰ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਸਿਖ ਫੌਜੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਸ) ੩੩ ਸਵਯੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵੈਯੇ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਕਈ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੨ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ੩੩ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਜਾਗਤਿ ਜੋਤ ਸਵੈਯੈ" ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜਗਤਿ ਜੋਤਿ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਹੈ। ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਸਾਜਿਆ ਖਾਲਸਾ ਉਸ ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜਾਪ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਪਰਮ ਕਰਮ ਹੈ। ਇਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਤਿ ਹੈ, ਸਦੈਵ ਹੈ, ਸ੍ਵਯੰਭੂ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕਲੰਕ-ਬਿਨਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਹਰਤਾ ਆਦਿ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਰਾਟ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾ ਸਕੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਸੰਕਲਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ਬਾਣੀਆਂ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਗਿਆਨ-ਪ੍ਰਬੋਧ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁਖ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜੀਵ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕਤਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ? ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਵੀ ਹੋਇਆਂ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਕਾਲ-ਵਸ ਹਨ "ਕੋਈ ਰਾਮ ਰਹੀਮਾਨ ਬਾਚਨ ਪੈਹੈ।" ਇਸ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਇਉਂ ਆਖੀਏ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਦੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦੇਹ ਧਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਕਾ ਲਈ 'ਜੜ੍ਹ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਪਾਹਨ ਨਹਿ ਪਰਮੇਸ਼ਨ ਨਾਹੀ'।

ਦੰਭੀ, ਪਾਖੰਡ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਜੋਗੀ, ਮਸੰਦ ਆਦਿ ਪਾਖੰਡੀ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਲਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਭ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਆਂਖਨ ਭੀਤਰ ਤੇਲ ਕੌ ਡਾਰ ਸੁ ਲੋਗਨ ਨੀਰ ਬਹਾਇ ਦਿਖਾਵੈ।" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੜੇ ਗੁਰੂ ਲੋਭੀ, ਲਾਲਚੀ, ਪਾਖੰਡੀ ਤੇ ਮੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਚੇਲਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਮੀਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪ ਖ਼ੂਬ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੰਗਾ ਚੜ੍ਹਾਵੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਜੋਗੀ-ਸੰਨਿਆਸੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਧਨ-ਧਾਮ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਟੂ ਗੁਰੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ "ਲੂਟਤ ਹੈ ਪਸੂ ਲੋਗਨ ਕੋ ਕਬਹੂੰ ਨ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ।"

ਆਮ ਜੀਵ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਜਾਨਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਔਖਾ ਵੇਲਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਭ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਬਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਫਸਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੰਦਾ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੇਤ ਆਖ ਕੇ ਪਰੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਧੀਆਂ ਪੁਤਰ ਸਭ ਜਲਦੀ ਕੱਢੋ ਦਾ ਅਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ "ਤੌ ਤਨ ਤਿਆਗਤ ਹੀ ਸੁਨ ਹੇ ਜੜ੍ਹ ਪ੍ਰੇਤ ਬਖਾਨ ਤ੍ਰਿਆ ਭਜ ਜੈ ਹੈ" ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸੁ ਮਿਤ੍ਰ ਸਖਾ ਇਹ ਬੇਗ ਨਿਕਾਰਹੁ ਆਇਸੁ ਦੈ ਹੈ।" ਸਭ ਖਜ਼ਾਨੇ ਆਦਿ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ "ਚੇਤ ਰੇ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਮਹਾਪਸੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਅਕੇਲੋ ਹੀ ਜੈਹੈਂ।"

ਸਤਿਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਨਿਰਮੋਹ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੇਵਲ ਇਕ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਣੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਲ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕੇ। ਅੰਤ ਪਰਮ ਪਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਟਿਕ ਸਕੇ।

ਇਹਨਾਂ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਦੰਭ-ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੇਹਧਾਰੀ। ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨੇ 'ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ' ਦੇ ਲੜ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਕੇਵਲ ਨਿਖਾਲਸ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਖਾਲਸ ਰਹਿਣ ਲਈ 'ਜਾਗਤਿ ਜੋਤਿ' ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਕਲਾ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਬੜੀ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

(ਹ) ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ

ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਪੱਤਰ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੀਨਾ ਕਾਂਗੜ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਆਲਮਗੀਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਫ਼ਾਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ। ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਦਾ ਅਖਰੀ ਅਰਥ ਹੈ – ਫਤਹਿ ਦਾ ਖ਼ਤ, ਵਿਜੈ-ਪਤਰ!

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਆ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਵੈਮਾਨ ਭਰਪੂਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਹਿਲ ਤੇ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥਿਆਰ–ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਾਇਆ-ਧਾਰੀ ਨੂੰ 'ਅਤਿ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ' ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਬੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇ! ਉਸ ਪਾਸ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ! ਫੌਜਾਂ ਹੋਣ! ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਹੋਣ! ਹਥਿਆਰ ਹੋਣ, ਹੁਕਮ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ! ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਕਿਵੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਪਾਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋ ਅਜਿਹਾ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਜਾਲਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ! ਰੁਦਨ! ਹੂਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਦਹੋਸ਼ ਹੰਕਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੰਨ ਕੇਵਲ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਬਾਧ ਹੋਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜੇ। ਆਪ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ। ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਦਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕ ਚਿੜੀਆਂ ਵਰਗੇ ਸਨ

ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਬਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਗੱਲ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਸਭ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਸੀ।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੋਨਾਂ ਨਾਲ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਸਭ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਦਮ ਘੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਉਪ੍ਰੰਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਏ। ਆਪਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਪ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਿੱਤ ਜੰਗੀ ਮਸ਼ਕਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕੋਈ ਗੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੱਥਿਆਰ ਨਾ ਰੱਖੇ। ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਨਾ ਕਰੇ! ਨਗਾਰਾ ਨਾ ਵਜਾਏ ਆਦਿ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਯੁਧ ਹੋਣੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਨ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਜਾਪਦੇ ਹਨ– (ੳ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਖ ਕਿਧਰੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਨਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਣ (ਅ) ਉਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਰਣ ਆਸ਼ਰਮ ਮਰਿਆਦਾ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਚਾਰ ਵਰਣ ਇਕ ਵਰਣ ਕਰਾਇਆ" ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀ ਸਨ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਨੀਚ ਤੇ ਅਛੂਤ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਮਾਨਣ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਹ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁਖ ਕਾਰਨ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰੁਧ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ।

ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਖਰ ਜਿੱਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਅਖੀਰ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਲੇ ਕਰੜਾ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਦਹਿਲ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਹਰ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿਆ। ਮੁਗਲ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਕੋਹਜਾ ਪੱਖ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਰਆਨ ਦੀਆਂ ਸੌਗੰਧਾਂ ਖਾ ਕੇ ਮੰਨਾ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਕਾਰ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਜਿਧਰ ਮਰਜ਼ੀ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਅਸੀਂ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਲੈਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਮੁੜ ਆ ਕੇ ਕਿਲੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਪਰ ਘੇਰਾ-ਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਆਤਰ ਤੇ ਨਿਢਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਧੋਖਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਥੋਹੜੀ ਦੂਰ ਹੀ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਵਾਅਦੇ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਭੁਖ ਦੁਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਵੱਡੇ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਰਸਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਚਮਕੌਰ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਲ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਯੁਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਕੁਝ ਸਰਸਾ ਵਿਚ ਰੁੜ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਸਾਜ਼-ਸਮਾਨ ਵਿਖਰ ਗਿਆ। ਵਿਦਿਆਧਰ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਘਲੂਕਾਰੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰ ਨੌਂ ਮਣ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਅੰਦਰ ਭੁੱਖੇ ਭਾਣੇ ਤੇ ਥੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਬਾਹਰ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫੌਜਾਂ। ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝੇ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਵਿਛੜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹ ਗੰਗੂ ਨਾਲ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਲਾਲਚ ਵੱਸ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਬ ਸਰਹੰਦ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜੰਗੀ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਖ਼ਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਘਾਓ ਸਨ ਪਰ ਸਨ ਸਾਰੇ ਮੁਹਰਲੇ ਪਾਸੇ। ਜਦੋਂ ਗੜੀ ਵਿਚ ਚੋਣਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੜੀ ਵਿਚ ਨਿਕਲ

ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਦੀ ਚਰਨਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਲੱਖਾ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਬਣਾਕੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਤਦਿਆ ਆਖਿਆ "ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਵੇਂ ਤੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਗੜੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਓ।" ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਪੈਰ ਜੁੱਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਆਪਨੇ ਜੁੱਤੀ ਵੀ ਨਾ ਪਾਈ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਗੜੀ ਖਾਲੀ ਕਰ ਗਏ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਚੋਗਾ ਤੇ ਕਲਗੀ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਗਏ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਲਿਬਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਇਕੱਲਾ ਇਕੱਲਾ ਸਿੰਘ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ। ਮੁਗਲ ਫ਼ੌਜ ਤੇ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦਾ, ਤੇਗ ਚਲਾਉਂਦਾ ਅਖੀਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਖ਼ੂਬ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਦਿਲੀ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਏ। ਇਸ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਖੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਹ ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਪਿੰਡ ਦੀਨਾਂ ਕਾਂਗੜ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਫਰਮਾਉਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਹੁਣ ਨਾ ਸਾਜ਼-ਬਾਜ਼ ਸੀ। ਨਾ ਫੌਜਾਂ ਸਨ। ਨਾ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਲਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ ਸਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਹੀਏ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਵਿਰੋਧੀ ਆਦਮਬੋ ਆਦਮਬੋ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਭਰਿਆ ਖ਼ਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਖੱਖੋਂ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਮਾਰੂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਲਵਾਨ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੋਹਿਆ। 'ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੋ ਕਿਆ ਹੁਆ ਜਬ ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ' ਉਹ ਹੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਤਾਂ ਸਭ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਲੋਕ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਈਮਾਨ-ਪ੍ਰਸਤ, ਦੀਨ ਪ੍ਰਸਤ ਜਾਂ ਧਰਮੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਸਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਣ ਵਾਲਾ ਜਰਬਾਨਾ ਤੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਧਰਮੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਫ਼ਰੇਬੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਤਸਬੀਹ ਫੜ ਰੱਖੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰ-ਖਾਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਰਾ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ। ਆਪ ਭਾਰਤ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਗਿਆ। ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਇਸਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਸਰਮੱਦ ਜਿਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਜਬਰੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਖੁਆ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਾਲਿਮ, ਸਮਰਥ ਤੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਫ਼ਰਨਾਮਹ ਲਿਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵਿਖਾਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨੀਚ ਹੈਂ। ਕਸਾਈ ਹੈਂ। ਅਧਰਮੀ ਹੈਂ। ਜਾਬਰ ਤੇ ਫ਼ਰੇਬੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਜਫ਼ਰਨਾਮਹ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੋ ਚਿਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਘਿਰਣਿਤ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਅਦੇ ਤੋਂ ਮੁਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਹੰਕਾਰੀ, ਕਟੱੜਪੰਥੀ, ਲੋਕ-ਦੋਖੀ ਤੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਮਹਾਂਕਵੀ ਭੂਸ਼ਣ ਨੇ ਵੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਇਹਨਾਂ "ਗੁਣਾਂ" ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੰਦ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬੀਰ ਕਵੀ ਨੇ ਇਹ ਨਿਮਨ ਦੋ ਛੰਦ ਔਰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸੁਣਾਏ ਸਨ–

ਹਾਥ ਤਸਬੀਹ ਲੀਏ ਪ੍ਰਾਤਹ ਉਠੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰੇ
ਆਪ ਹੀ ਕਪਟ ਰੂਪ ਕਪਟ ਸੁਜਪ ਕੇ ॥
ਆਗਰੇ ਸੇਂ ਜਾਏ ਦਾਰਾ ਚੌਕ ਮੈਂ ਚੁਨਾਯ ਦੀਨੌ
ਛਤ੍ਰ ਹੂੰ ਛਿਨਾਯੋ ਮਾਨੌ ਮਰੇ ਬੂਢੇ ਬਪ ਕੇ॥
ਕੀਨੌ ਹੈ ਸਗੋਤ ਘਾਤ ਸੋ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕਹੂੰ ਫੇਰਿ,

ਫ਼ੀਲ ਪੈ ਤੋਰਾਯੋ ਚਾਰ ਚੁਗਲ ਕੇ ਗਪ ਕੇ।।
ਭੂਸ਼ਣ ਭਣਤ ਛਰਬੰਦੀ ਮਤਿ ਮੰਦ ਮਹਾਂ
ਸੌ ਸੌ ਚੂਹੇ ਖਾਯ ਕੇ ਬਿਲਾਰੀ ਬੈਠੀ ਤਪ ਕੇ।। ੧।।
ਕਾਅਬੇ ਕੀ ਠੌਰ ਬਾਪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਹਿਨਸ਼ਾਹ
ਤਾਕੋ ਕੈਦ ਕੀਨੋ ਮਾਨੋ ਮੱਕੇ ਆਗ ਲਾਈ ਹੈ।।
ਬੜੋ ਭਾਈ ਦਾਰਾ ਵਾਕੋ ਪਕਰਿ ਕੇ ਕੈਦ ਕੀਯੋ
ਮੇਹਰ ਹੂ ਨਹੀਂ ਜਾਓ ਮਾਂ ਕੋ ਸਗਾ ਭਾਈ ਹੈ।।
ਬੰਧੁ ਤੋ ਮੁਰਾਦ ਬਕਸ ਵਾਚੀ ਚੂਦ ਕਰਨ ਕੋ
ਬੀਚ ਦੇ ਕੁਰਆਨ ਖ਼ੁਦਾ ਕੀ ਕਸਮ ਖਾਈ ਹੈ।।
ਭੂਸ਼ਣਿ ਸੁਕਵਿ ਕਹੇ ਸੁਨੋ ਅਵਰੰਗਜ਼ੇਬ
ਏਤੇ ਕਾਮ ਕੀਨੇ ਫੇਰ ਪਾਤਸਾਹੀ ਪਾਈ ਹੈ।। ੨।।

ਇਹ ਵੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀ ਸੀ ਜੋ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਾਹੀ ਖੌਫ਼ ਕਾਰਨ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਮਰਹੱਟਾ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ ਵਿਚ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਬਾਰੇ ਸੰਖਿਪਤ ਪਰ ਭਾਵਪੂਰਤ ਟਿਪੱਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭੁਖੇ ਭਾਣੇ ੪੦ ਆਦਮੀ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੁਨ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਅਚਣਚੇਤ ਅਣਗਿਣਤ ਫੌਜਾਂ ਧਾਵਾ ਕਰ ਦੇਣ? ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਥਿਆਰ ਚੁਕਣੇ ਪਏ ਤੇ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਰਲੋਮੱਛੀ ਕਈ ਮੁਗਲ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੁਗਲ ਸਰਦਾਰ ਨਾਹਰ ਖਾ ਨੇ ਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੀਰ ਨੇ ਡਸ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਪਠਾਣ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਪਣੀ ਵੀਰਤਾ ਦੇ ਦਮਗੱਜੇ ਮਾਰਦੇ ਸਨ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਾਰਨ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਇਕ ਪਠਾਣ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਹੋਰ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮੁਗਲ ਅਫਸਰ ਖ੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕੰਧ ਓਹਲੇ ਲੁਕ ਕੇ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਖਾਧੀ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕੰਧ ਦੀ ਓਟ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੜਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਤੀਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਦਰਗਾਹ ਵਲ ਚਲਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਦੋਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਸਨ। ਚੀਕ ਚਿਹਾੜ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ, ਤਲਵਾਰਾ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਬਰਛਿਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਮਤਿ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਜਿਹੜੇ ਯੋਧੇ ਆਪਣੀ ਵੀਰਤਾ ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿਛੇ ਹੱਟ ਗਏ। ਇਸ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ੩੨ ਸਿਖ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ—ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ—ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਇਸ ਅਮਰ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਖਲਾਕੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਸੱਚ-ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਬਚਨ-ਪਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਲਾਂ ਮੁਲਾਣਿਆ ਤੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦੀ ਤੇਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤੇਰੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਨੇ ਆਖਿਆ ਮੈ ਤੇਰੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਯਕੀਨ ਕਰਾਂ? ਤੇਰੇ ਮੁੱਲਾਂ ਮੁਲਾਣੇ, ਦੀਵਾਨ, ਬਖਸ਼ੀ ਸਭ ਝੂਠੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬੜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀਲੇ ਮੁਕ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਚੁਕਣੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੂੰ ਫਿੱਟਕਾਰਾਂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਝੂਠਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਵਾਅਦੇ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਨਾਂ ਤੂੰ ਦੀਨ-ਈਮਾਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਰਸੂਲ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣੀ ਨਾ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤੇਗ ਦਾ ਵਾਰ ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ ਲਾਹਨਤ ਹੈ ਤੇਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ

ਤੇ ! ਤੂੰ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਨਾ ਵਹਾ! ਤੈਨੂੰ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਪਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਬੁੱਤ ਸ਼ਿਕਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਬੁਤ-ਸ਼ਿਕਨ ਵਿਰੁਧ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇਹ ਲਿਖਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖ ਮਾਨਸ ਵਿਚ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਬੜੀ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰਪੂਰ ਯਾਦ ਹੈ। ਦੰਦ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਕੁੱਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਉਹਨਾ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨਾਲ ਇਕ ਕੁੱਤਾ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਤੋਰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਖ਼ਤ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਅਰੰਭੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜੁਆਬ ਕੁੱਤਾ ਦਿੰਦਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਥਾ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਸੀ।

ਇਸ ਖ਼ਤ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁੱਝ ਵਿਦਵਾਨਾ ਨੇ ਇਸ ਖ਼ਤ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਰਾਸਰ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਧੀਨਗੀ ਮੰਨਣੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ?

ਇਸ ਖ਼ਤ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੋਚੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ, ਦੀਵਾਨਾਂ ਤੇ ਫੌਜਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ। ਸਮਾਂ ਬੜਾ ਲੰਘ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲਤ ਕਾਰਨਾਮਿਆ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸਤਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਆਜ਼ਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤ ਲਿਖਿਆ "ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂਗਾ? ਮੇਰੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਤੇਗੀ?" ਉਸ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆਂ "ਮੈ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ ਸਾਂ ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਲੱਦ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪਾਪ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਬੜੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ?"

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਨਾਂਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਦਬ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਇਸ ਉਚ ਪਾਏ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਤੇ ਰਸ ਦੋਨੋ ਬਲਵਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੜੀ ਸਸ਼ਕਤ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ–

(ੳ) ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹੌਸਲਾ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੌਜਾਂ, ਹਥਿਆਰ ਆਦਿ ਸਭ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਾਇਣ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਦੁਖ-ਸੁਖ ਨੂੰ ਸਮ ਕਰਕੇ ਜਾਨਣਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

(ੲ) ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਜੰਗ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ 40 ਬੀਰਾ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਧਾੜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪੂਰੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ।

(ਸ) ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਬਦ-ਨੀਤੀ, ਬਦ ਦਇਆਨਤਦਾਰੀ, ਜ਼ੁਲਮ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਹ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਹੀਲੇ ਖ਼ੂਨ-ਖਰਾਬਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਤੇਗ ਫੜਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀਲੇ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤੇਗ ਉਠਾਉਣੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

(ਕ) ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਜੰਗ ਦੀ ਤਸਬੀਰ ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।

(ਖ) ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਇਹ ਕਮਾਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ :

ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਭੁਲ ਭੁਲਾ ਕੇ ਆਪ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ, ਧਨ-ਮਾਲ ਆਦਿ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਵਿਦਿਆਧਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵਹਿ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰ ਨੌ ਮਣ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇ ਉਦਮ ਕਰ ਕੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ। ਜਿਥੋਂ ਕਿਤਿਓਂ ਪੋਥੀ ਮਿਲ ਸਕੀ, ਲਈ ਤੇ ਫਿਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਬੰਨ੍ਹੀ। ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪੋਰਾਣਿਕ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਲਗ ਭਗ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਵਲ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਰਤ੍ਰਿਤਵ (Authorship) ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਵਿਵਾਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਚੌਪਈ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ (ਆਪਨੀ ਕਥਾ), ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ, ਤੇਤੀ ਸ੍ਵਈਏ ਤੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਾਂ ਤਾਂ ਆਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮਕਰਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੀੜਾਂ ਜਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ "ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤਿ", "ਉਸਤਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਕੀ" ਆਦਿ ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬ-ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਆਦਿ ਹੈ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹਮਨੇ 'ਤੇ ਅੰਤ ਹੈ-ਉਸਤਤਿ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਉਂ ਇਹ ਨਾਮ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਪੱਖੋਂ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ : (ੳ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤਿ (ਅ) ਆਤਮਾ-ਬੁਧਿ ਸੰਬਾਦ (ੲ) ਚੰਡੀ ਉਸਤਤਿ।

(ੳ) ਭਾਗ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬਣਾ ਕੇ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ, ਸਮਰਥਾ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਸਦੀਵਤਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ, ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਹੈ।

(ਅ) ਭਾਗ ਵਿਚ ਆਤਮਾਂ-ਬੁਧੀ ਸੰਬਾਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ੧੦ ਛੰਦ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਪਰ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਹਨ।

(ੲ) ਭਾਗ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ੨੦ ਛੰਦ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਉਥਾਨਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਡਤ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੀ ਮਨੋ-ਇਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਛੰਦ ਰਚੇ ਗਏ ਸਨ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਚਨਾ ਕਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਕਾਰਜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੋਥੀਆਂ ਤੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁਪ ਹਨ। ਲਗਦਾ ਹੈ 1698 ਈ: ਤੱਕ ਇਹ ਰਚਨਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਛੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਵਿਕੋਲੋਤਰੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ

ਹੈ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀੜ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਵਾਹ : ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਆਰੰਭ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਈ ਸਰਬ ਲੋਹ, ਸਰਬ ਕਾਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਉਪਭਾਗ (੧-੧੦) ਚੌਪਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ-ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਰੂਹਾਨੀ ਬੁਲੰਦੀ ਹਾਸਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਉਪਭਾਗ (੧੧-੨੦) ਵਿਚ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਸਭ ਰੰਗਾਂ, ਰੂਪਾਂ, ਸਥਾਨਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ, ਤੁਰਕ, ਪੁਰਾਣ, ਕੁਰਾਨ, ਦੇਵ, ਦੈਤ, ਕਾਮੀ, ਜਤੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਰਹਿੰਦਾ ਉਹ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੀ। ਇਹਨਾਂ ਕਬਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਸਗੁਣ ਦੋਨਾਂ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਉਪਭਾਗ (੨੧-੩੦) ਵਿਚ ਸਵਈਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰਾਵਗ, ਸਿੱਧ, ਜਤੀ, ਜੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਸੂਰ, ਭੂਪਤ, ਤੀਰਥਵਾਸੀ, ਪਾਉਨਾਹਾਰੀ, ਸਿਪਾਹੀ, ਬੀਰ, ਯੋਧੇ, ਰਾਜਾ, ਦਾਨੀ, ਸ੍ਵਮਬਰ ਜੇਤੂ, ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ, ਬੁੱਤ-ਪੂਜ, ਮ੍ਰਿਤ-ਪੂਜ ਆਦਿ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗੀ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜਾਪ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚੌਥੇ ਉਪਭਾਗ (੩੧-੫੦) ਨੂੰ ਤੋਮਰ ਛੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਹਰਿ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ-ਰਹਿਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਮਸਤ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੀਨ ਹੈ। ਉਹ ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ਤੇ ਚੌਦਾ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਫਲ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਸਾਧਨ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਫੋਕਟ ਹੀ ਹਨ।

ਪੰਜਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੫੧-੭੦) ਵਿਚ ਲਘੁ ਨਿਰਾਜ ਛੰਦ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿ ਜੀ ਜਲ, ਥਲ, ਬਨ, ਗਿਰ, ਨਭ, ਜ਼ਮੀਨ, ਜਮਾ ਆਦਿ ਸਭ ਥਾਂ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਤੂਹੀਂ-ਤੂਹੀਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਉਸ ਹਰਿ ਜੀ ਦਾ ਹੈ।

ਛੇਵੇਂ ਉਪ ਭਾਗ (੭੧-੯੦) ਵਿਚ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੋਕਟ ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੱਲਾਹਾਰੀ, ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰਨਾ, ਮੋਨ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਬਿੰਦੂ-ਸਾਧਨਾ ਕਰਨਾ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀ ਘੁੰਮਣਾ, ਬਨਚਾਰੀ, ਦੂਧਾਧਾਰੀ, ਤ੍ਰਿਣ ਭੱਛ, ਤਿਆਗੀ ਹੋਣਾ, ਆਗ ਭਛੱਯਾ, ਸੂਰਜ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਿਵੱਯਾ, ਜੋਗੀ ਜਟਾਧਾਰੀ ਆਦਿ ਹੋਣਾ ਪਰ ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਸਫਲ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਭ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਸਤਵੇਂ ਉਪ ਭਾਗ (੯੧-੧੨੦) ਵਿਚ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਵਿਧੀ ਅਪਨਾ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਰੇਖ ਭੇਖ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਅਵਤਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਤੇ ਫਿਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਸਥ ਤੇ ਬਲਸ਼ਾਲੀ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਅੱਠਵੇਂ ਭਾਗ (੧੨੧-੧੪੦) ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ-ਸਰੂਪ, ਅਵਿਅਕਤ-ਤੇਜ, ਅਛੈ-ਸਰੂਪ, ਅਦ੍ਵੈ, ਅਨਾਸ, ਕਰਤਾ ਸਦੀਵ, ਹਰਤਾ ਸਨਾਤ, ਆਸਨ ਅਡੋਲ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰ ਰੂਪਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨੌਵੇਂ ਉਪ ਭਾਗ (੧੪੧-੧੬੦) ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ਦਿਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਚਿਹਨ-ਬਰਨ, ਮਾਤ-ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦਸਦਿਆਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਕਰਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ।

ਦਸਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੧੬੧-੧੮੦) ਵਿਚ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਆਖੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਸਾਧ ਹੈ ਨਾ ਚੋਰ ਹੈ ਆਦਿ ਆਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਿਆਰ੍ਹਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੧੮੧-੨੦੦) ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਹਰਤਾ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੀਨਾ ਨਾਥ, ਦੁਸ਼ਟ ਗੰਜਕ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਹੈ।

ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੨੦੧-੧੦) ਵਿਚ ਦਸ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬੁੱਧੀ-ਆਤਮਾਂ ਦਾ ਸੰਬਾਦ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਧਰਮ, ਕਰਮ, ਜੀਵਨ, ਮੌਤ, ਸੁਰਗ, ਨਰਕ ਆਦਿ ਕੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜੁਆਬ ਲੁਪਤ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੨੧੧-੨੩੦) ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ।

ਚੋਧਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੨੩੧-੨੪੨) ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਦਲ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਇੰਦਰਾਦਿ ਦੇਵਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੋਧਿਆ ਹੈ।

ਪੰਦਰ੍ਹਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੨੪੩-੨੫੨) ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਹੋਰ ਰੋਗਾਂ ਸੋਗਾਂ ਤੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੨੫੩-੨੬੬) ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮਹਾਨ-ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਿੰਘਾੜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀੜੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਹ ਦੀਨਾਂ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਾਰ੍ਹਵੇਂ ਉਪਭਾਗ (੨੬੭-੨੭੨) ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜਾਪ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਸਭ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਹੀ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣੇਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਵਿਧੀ ਅਪਨਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾ ਸਕੇਗਾ। ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਏਕੰਕਾਰ, ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ, ਆਦਿ ਪੁਰਖ, ਅਬਗਤ, ਅਬਨਾਸੀ, ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਜੋਤਿ, ਹਾਥੀ ਕੀੜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਨ ਵਿਆਪਕ, ਅਦ੍ਵੈ, ਅਲਖ, ਅਬਿਗਾਮੀਂ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਰੰਗ-ਰੂਪ, ਵਰਨ-ਚਿਹਨ, ਜਾਤਿ-ਪਾਤਿ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਅਜਨਬੀ ਅਭੇਖੀ, ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਕਾਲ-ਰਹਿਤ, ਅਛੈ, ਅਨਭੂਤ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਭਿਖਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਦਾਤੇ ਮਹਾਦਾਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਯੋਧੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਵੇਦ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਸਗੁਣ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਸਭ ਥਾਂ ਭਰਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਜਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਜਟਾਧਾਰੀ, ਕੰਠੀਧਰ, ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਜੈਨੀ ਸਰੇਵੜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਖਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਚਿਤਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਗਵਈਏ ਤੇ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਧਰੇ ਗਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਦਿ ਬੇਅੰਤ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਸਭ ਜੀਵਾਂ-ਜੰਤਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇਂ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆਂ

ਸਾਹਿਬ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਲਗੇ :

ਜਲੇ ਹਰੀ ਥਲੇ ਹਰੀ ॥ ਉਰੇ ਹਰੀ ਬਨੇ ਹਰੀ ॥

....

ਤੁਹੀਂ-ਤੁਹੀਂ-ਤੁਹੀਂ-ਤੁਹੀਂ। ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ॥

ਤੇ ਇਹ ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ਦੀ ਧੁੰਨ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਗੂੰਜਦੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਿਆਂ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆਂ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਤ-ਭਗਤ ਦੋਖੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਗਤ-ਵਛਲ, ਜਾਤਿ-ਪਾਤਿ-ਵਿਹੀਨ, ਰਾਜ਼ਕ, ਵਿਕਾਰ-ਹੀਣ, ਕਰਮ-ਧਰਮ ਰਹਿਤ, ਭਰਮ-ਰਹਿਤ, ਦ੍ਵੈਤ-ਰਹਿਤ, ਕਾਲ-ਮੁਕਤ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਬਿਹੀਨ, ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਆਦਿ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਰਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ :

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮਸਤ ਏਕ ਜੋਤਿ ਹੈ॥

ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਸਮਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਵ ਆਵਾਗਵਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਆਤਮਾਂ ਆਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਧਿਆਨ ਮਗਨ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪਲਾਂ ਛਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ :

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ।

ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਕ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਘਰ-ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੰਗਲੀਂ ਵਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਤੇ ਪਾਉਣ ਆਹਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਬਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੰਦ-ਮੂਲ ਖਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਬਣ ਕੇ ਜਟਾਧਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਮ-ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਭੁਖਾ ਰਹਿ ਕੇ, ਕੋਈ ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰ ਕੇ, ਕੋਈ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਈ ਧੂਣੇ ਤਾਕੇ, ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ, ਕੋਈ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਹਨ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਸੌਖਾ ਤੇ ਸਟੀਕ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਬਸ ਉਸ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਤੂਹੀਂ-ਤੂਹੀਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਨਣਾ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਬੇਅਰਥ ਹੈ। ਦਿਖਾਵਾ ਹੈ। ਖੁਮਾਰੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਬਣ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੇਅਰਥ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਾ ਤੋਤਾ ਰਟਨ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦਾ :

ਤਾਪ ਕੇ ਸਹੇ ਤੇ ਜੋ ਪੈ ਪਾਈਐ ਆਤਾਪ ਨਾਥ,
ਤਾਪਨਾ ਅਨੇਕ ਤਨ ਘਾਇਲ ਸਹਤ ਹੈ।
ਜਾਪ ਕੇ ਕੀਏ ਤੇ ਜੋ ਪੈ ਪਾਯਤ ਅਜਾਪ ਦੇਵ,
ਪੂਦਨਾ ਸਦੀਵ ਤੁਹੀਂ ਤੁਹੀਂ ਉਚਾਰਤ ਹੈ।
ਨਭ ਕੇ ਉਡੇ ਤੇ ਜੋ ਪੈ ਨਾਰਾਇਣ ਪਾਈਯਤ

ਅਨਲ ਅਕਾਸ ਪੰਛੀ ਡੋਲਬੋ ਕਰਤ ਹੈ।
ਆਗ ਮੈ ਜਰੇ ਤੇ ਗਤਿ ਰਾਂਡ ਕੀ ਪਰਤ ਕਰਿ
ਪਤਾਲ ਕੇ ਬਾਸੀ ਕਿਉ ਭੁਜੰਗ ਨ ਤਰਤ ਹੈ॥

ਇਉਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਫੋਕਟ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਨ ਕਿਸੇ ਸਾਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਦੀ, ਬਸ ਜਦੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲੇ, ਜਿਥੇ ਮਿਲੇ, ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਚੰਗਿਆੜੀ ਅੱਗ ਵਿਚ, ਕਿਰਣ ਸੂਰਜ ਵਿਚ, ਲਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਵੇਂ ਨਾਮ-ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਸ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ਏਕ ਭਏ ਹੈ ਕੋਇ ਨਾ ਸਕੇ ਪਛਾਨੀ' ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ :

ਹਰਿ ਹਰਿਜਨੁ ਕੋਇ ਏਕ ਹੈ ਬਿਬ ਬਿਚਾਰ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ।
ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉਂ ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ।

ਇਹ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਪਦ ਹੈ। ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

ਕਾਲ ਅਧੀਨ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਜੋ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਰੇਗਾ। ਇਸ ਲੋਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤ ਲੋਕ/ਮਾਤ ਲੋਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ "ਮਰਣ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਇ' ਸਭ ਲੋਕ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੇ ਕਾਲ ਅਜਿਹਾ ਬਲੀ ਹੈ "ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਸਮ ਕਰ ਮਾਰੈ ਐਸਾ ਕਾਲ ਬਡਾਨੀ ਰੇ।" ਇਉਂ ਜੀਵਨ-ਮਰਨ ਦੀ ਖੇਡ ਸਭ ਕਾਲ ਦੇ ਵਸ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਾਲ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥਾਂਈਂ ਅਜਿਹੇ ਵਾਕ ਅੰਕਿਤ ਹਨ :

-ਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਹੀ ਸਿਰਿ ਕਾਲਾ॥ (ਮਾਰੂ ਮਹਿਲਾ ੧)
-ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਜਿਸ ਕਦੇ ਨਹੀ ਖਉ (ਮਾਰੂ ਮਹਿਲਾ ੫)

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਲ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਭ ਦੇਵਤੇ, ਜਤੀ, ਜੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਦੈਂਤ, ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ, ਤਪੀ, ਹਠੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਆਦਿ ਕਾਲ ਦੀ ਦਾਤ ਹੇਠ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਚਨ ਹਨ :

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ
ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ।
....
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ,
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੁਇਕੈ ਫੇਰਿ ਭੂਮਿ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈ।
....
ਜੋਗੀ ਜਾਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਡੇ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ
ਛਤ੍ਰ ਹੀ ਕੀ ਛਾਇਆ ਕਈ ਕੋਸ ਲੌ ਚਲਤ ਹੈ।
....
ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਿਲੀਸਰ ਦ੍ਰਜੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ
ਭੋਗ ਭੋਗ ਭੂਮਿ ਅੰਤਿ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਮਿਲਤ ਹੈਂ॥

ਇਉਂ ਆਖਿਰ ਕਾਲ ਬਲੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ। ਕਾਲ ਮਹਾਂਬਾਲੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਾਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਪਰੀ ਨਜ਼ਰੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਅਕਾਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਡੂੰਘੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਕਾਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਕਾਲ

ਦੀ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਔਲੀਏ, ਅਵਤਾਰ, ਰਾਜੇ, ਮਹਾਂਰਾਜੇ, ਜੋਗੀ ਜਤੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਿ ਸਭ ਕਾਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਲੀਲਾ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਜਿਹੇ ਬਲੀ ਕਾਲ ਦਾ ਵੀ ਕਾਲ ਹੈ-ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਹੋ-ਇਉਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜਾਣਾ ਹੀ ਭਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਹੈ। ਭੁਗਤੀ ਹੈ। ਜੁਗਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਾਂਝ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ "ਜਿਤ ਦੁਆਰੇ ਉਬਰੇ ਤਿਤੇ ਲਿਓ ਉਬਾਰ" ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ :

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ
ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀ ਅਨੁਮਾਨਬੋ।

....

ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵਕ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤਿ ਜਾਨਯੋ।

....

ਦੇਹੁਰਾਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ।

....

ਅੱਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਔ ਕੁਰਾਨ ਓਈ
ਏਕੋ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ।

....

ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟਿ ਆਗ ਉਠੈਂ
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰਿ ਆਗ ਮੈ ਮਿਲਾਹਿਗੇ।

....

ਤੈਸੇ ਬਿਸ੍ਵ ਰੂਪ ਤੇ ਅਭੂਤ ਭੂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ
ਤਾਹੀ ਤੇ ਉਪਜ ਸਬੈ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਹਿਗੇ॥

ਇਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਵਿਚ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਂਝ ਰੰਗ, ਜਾਤ, ਨਸਲ, ਦੇਸ, ਕਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਇਓਂ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਕਹੂੰ ਅਰਬੀ ਤੋਰਕੀ ਪਾਰਸੀ ਹੋ।
ਕਹੂੰ ਪਹਿਲਵੀ ਪਸਤਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹੋ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ :

ਫਾਰਸੀ ਫਿਰੰਗੀ ਫਰਾਂਸੀਸ ਕੇ ਦੁਰੰਗੀ
ਮਕਰਾਨ ਕੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗੀ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਗਾਈਅਤੁ ਹੈਂ।
ਭਖਰੀ ਕੰਧਾਰੀ ਗੋਰਿ ਗਖਰੀ ਗਰਦੇਜਾਚਾਰੀ
ਪੌਲ ਸੇ ਅਹਾਰੀ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਅਤੁ ਹੈਂ।

ਇਉਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮਾਨਵ ਏਕਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਧਕ

ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਾਪਣਗੇ, ਉਹ 'ਕਾਲ ਫਾਸ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿੱਕ ਜਾਣਗੇ ਜਿਥੇ ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਦਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ੧੦ ਦੋਹਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰੂਪ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਹ 'ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਰਚਨਾ ਦਾ ਅੰਗ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਅਨਿਖੜ ਅੰਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਥਾਕਾਰਾਂ ਤੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹੇਲਿਕਾਲੰਕਰ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :

ਕੋ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਕਹਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਬਿਚਾਰ॥
ਕਉਨ ਧਰਮ ਕਉਨ ਕਰਮ ਹੈ ਕਹੋ ਸਕਲ ਬਿਸਥਾਰ॥

ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਉਤਰ 'ਇਕੋ' ਅੰਤਲੇ ਪਦ 'ਸਕਲ ਬਿਸਥਾਰ' ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਤਮਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ ? ਉਤਰ ਸਾਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਭਾਵ ਪਸਾਰਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਅਰਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤਰ ਆਪ ਹੀ ਛੰਦਬੱਧ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਤਮਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ ? ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਹੈ ? ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ ? ਕਰਮ ਕੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :

ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਅਜ ਅਮਰ ਵਯਾਪਕ ਪਰਮ ਅਨੂਪ॥
ਵਿਸ੍ਵਨਾਥ ਦੇਵਾਧਿਪਤਿ ਹੈ ਯਹ ਆਤਮ ਰੂਪ॥
ਜੈਸੇ ਜਲ ਤੇ ਬੁਦਬੁਦਾ ਔਰ ਤਰੰਗ ਅਕਾਰ॥
ਤੈਸੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਜਪੋ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਚਾਰ॥
ਤਤ੍ਵ ਗਯਾਨ ਹਿਤ ਯਤਨ ਸਦ ਯਹੈ ਧਰਮ ਨਿਜ ਜਾਨ॥
ਤਤਪਰ ਤੋ ਉਪਕਾਰ ਮੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸ਼ੁਭ ਮਾਨ॥

ਇਉਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਹਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਦੋਹਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਦਾ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਰਚਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਕੀ ਭਾਗ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛਡਣ ਸਮੇਂ ਯੁੱਧ ਤੇ ਹੜ ਵਿਚ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਵੀਹ ਛੰਦ (੨੧੧-੨੩੦) ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਬੜੀ ਉਪਮਾ ਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਭਿੰਨ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਹੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਕੇਂਦਰ-ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਦਮਨਕਾਰੀ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਛੰਦ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਇਹਨਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਉਥਾਨਕ ਇਉਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚੀ ਦੋਹਰੇ ਲਿਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਕਾਸ਼ੀ ਰਾਮ, ਜੋ ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹਿਮਾਂ ਸੁਣੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸਰਬ ਸਮਰਥ ਹਨ ! ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹਨ ! ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ! ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਪੀਰ ਮੰਨਾਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਦੁਰਗਾ ਸਤੋਤਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਾਖਾ ਵਿਚ ਸੁਣਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ "ਭਗਵਤੀ ਪ੍ਰਦਯ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲਿ ਸਤੋਤ੍ਰ" ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਅਨੁਵਾਦ ਸੁਣਾਇਆ। ਇਉਂ ਉਹ ਮਨ ਦੀ ਬੁਝਣਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਕਾਲਪਨਿਕ ਕਥਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਹ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਦੂਜੇ) ਦਾ ਆਰੰਭਿਕ ਭਾਗ ਹੈ ਜੋ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਣਾ

ਔਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਆਖਰੀ ਛੰਦ ਅਧੂਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਪਰ ਦੋ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਨਿਮਨ ਪੰਗਤੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਛੰਦ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ :

ਬਨ ਤਨ ਮਹੀਪ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ।
ਜਹ ਤਹ ਪ੍ਰਫੁਲ ਮੁੰਦ੍ਰ ਸੁਜਾਨ।

ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਧੂਰਾ ਛੰਦ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਅਧੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਨਸ਼ਟ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਦਾਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਭਿੰਡਰਾ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਇਹ ਛੰਦ ਅਧੂਰਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਲੈਣ ਕਿ ਇੰਨੀ ਹੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਅਸੀਮ ਹੈ। ਅਨੰਤ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਵੀ ਅਸੀਮ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਬਸ ਆਪ ਆਪਣੀ ਬੁਧਿ ਹੈ ਜੇਤੀ। ਵਰਣਤ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਤੋਹਿ ਤੇਤੀ॥ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਠੀਕ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਹੈ :

ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ॥
ਜਾ ਕਾ ਲਹਿਓ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਰਾ॥

....

ਕਹਾ ਬੁਧਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਛ ਹਮਾਰੀ।
ਬਰਨਿ ਸਕੈ ਮਹਿਮਾ ਜੁ ਤੁਹਾਰੀ॥

ਇਸ ਅਸੀਮ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਛੰਦ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਕਲਾ ਪੱਖੋਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਉੱਤਮ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ੈਲੀ ਕਈ ਰੰਗ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਪਰ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਜਾਂ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਸ਼ੈਲੀ ਹੀ ਅਪਨਾਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਸੀਮ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਕਰਨੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਭ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ :

ਕਹੂੰ ਗੀਤ ਕੇ ਗਵੱਯਾ ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਕੇ ਬਜੱਯਾ
ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਤ ਕੇ ਨਚੱਯਾ ਕਹੂ ਨਰ ਕੋ ਅਕਾਰ ਹੋ।
ਕਹੂ ਬੇਦ ਬਾਨੀ ਕਹੂੰ ਕੋਕ ਕੀ ਕਹਾਨੀ
ਕਹੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹੂੰ ਰਾਨੀ ਕਹੂੰ ਨਾਰਿ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ।
ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਕੇ ਬਜੱਯਾ ਕਹੂੰ ਸੇਨ ਕੇ ਚਰਯਾ
ਕਹੂ ਲਖਨ ਲਵਯਾ ਕਹੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਹੋ।
ਸੁਧਤਾ ਕੀ ਸਾਨ ਹੋ ਕਿ ਸੰਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੋ ਕਿ
ਦਾਤਾ ਮਹਾਂਦਾਨ ਹੋ ਕਿ ਨ੍ਰਿਦੋਖੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੋ।

ਕਿਧਰੇ ਬੜੇ ਨਪੇ ਤੁਲੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁੱਜੇ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ :

ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਕਾਦਿਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥

ਅਦ੍ਵੈ ਅਭੂਤ ਅਨਭੈ ਦਿਆਲ॥
ਦਾਤਾ ਦਰੰਤ ਦੁਖ ਦੋਖ ਰਹਤ॥
ਜਿਹ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਸਭ ਬੇਦ ਕਹਤ॥

ਕਿਧਰੇ ਵਿਅੰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ :

ਕਈ ਮੂੜ ਪਤ੍ਰ ਪੂਜਾ ਕਰੰਤ।
ਕਈ ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਸੂਰਜ ਸਿਵੰਤ॥
ਕਈ ਪਲਟਿ ਸੂਰਜ ਸਿਜਦਾ ਕਰਾਇ
ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਰੂਪ ਦੈ ਕੈ ਲਖਾਇ॥

ਜਾਂ

ਖੂਕ ਮਲਹਾਰੀ ਗਜ ਗਦਹਾ ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ,
ਗਿਦਿਆ ਮਸਾਨ ਬਾਸ ਦਰਿਓ ਈ ਕਰਤ ਹੈ।
ਘੁਘੁ ਮਟਵਾਸੀ ਲਗੇ ਡੋਲਤ ਉਦਾਸੀ ਮ੍ਰਿਗ
ਤਰਵਰ ਸਦੀਵ ਮੋਨ ਸਾਧੇ ਹੀ ਮਰਤ ਹੈ।
ਬਿੰਦ ਕੇ ਸੱਧਯਾ ਤਾਹਿ ਹੀਜ ਕੀ ਬੱਡਯ ਦੇਤ
ਬੰਦਰਾ ਸਦੀਵ ਪਾਂਇ ਨਾਂਗੇ ਈ ਫਿਰਤ ਹੈ।
ਅੰਗਨਾ ਅਧੀਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ
ਏਕ ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ ਛੀਨ ਕੈਸੇ ਕੈ ਤਰਤ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤਮਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਹਨ :

ਜਲਸ ਤੁਹੀ ॥ ਥਲਸ ਤੁਹੀ।
ਨਦਿਸ ਤੁਹੀ॥ ਨਦਸ ਤੁਹੀ।
....
ਤੂਹੀ ਤੁਹੀ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ।
ਤੁਹੀ-ਤੁਹੀ॥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ॥ ਆਦਿ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹਨ ਤੇ ਛੰਦ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ : ਚੌਪਈ, ਕਬਿਤ, ਤੋਮਰ ਛੰਦ, ਸਵੈਯਾ, ਲਘੁਨਿਰਾਜ ਛੰਦ, ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਦ ਛੰਦ, ਤੋਟਕ ਛੰਦ, ਨਰਾਜ ਛੰਦ, ਦੋਹਿਰਾ, ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਤੇ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ। ਇਹਨਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾਵਾਂ, ਲਘੁ ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਸਭ ਛੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਦੋਹਰਾ ਅਨੁਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਿਥੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਲਾ ਕੌਸ਼ਲਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਕਾਵਿ ਰਸ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ

ਨ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨ ਸਯਾਰ ਹੈ ਨ ਰਾਇ ਹੈ ਨ ਰੰਕ ਹੈ॥
ਨ ਮਾਨ ਹੈ ਨ ਮਉਤ ਹੈ ਨ ਸਾਕ ਹੈ ਨ ਸੰਗ ਹੈ।
ਨ ਜੱਛ ਹੈ ਨ ਗੰਧ੍ਰਬ ਹੈ ਨ ਨਰ ਹੈ ਨ ਨਾਰਿ ਹੈ।
ਨ ਚੋਰ ਹੈ ਨਾ ਸਾਹ ਹੈ ਨ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਕੁਮਾਰ ਹੈ॥ ਆਦਿ

ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਪ੍ਰਮੁਖ ਹੈ ਪਰ ਜਿਥੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਬੀਰ ਤੇ ਰੌਦਰ ਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦਾ ਚਿਤਰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਮਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ :

ਰਕਤਾਸੁਰ ਮਰਦਨ ਚੰਡ ਚਕ੍ਰਦਨ

ਦਾਨਵ ਅਰਦਨ ਬਿੜਾਲ ਬਧੇ।
ਸਰਧਾਰ ਬਿਬਰਖਣ ਦੁਰਜਨ ਧਰਖਣ,
ਅਤੁਲ ਅਮਰਖਣ ਧਰਮ ਧੁਜੇ।
ਧੂਮ੍ਰਾਛ ਬਿਧੁੰਸਨ ਸ੍ਰੋਣਤ ਚੂੰਸਨ
ਸੁਭ ਨਿਪਾਤ ਨਿਸੁੰਭ ਮਥੇ॥
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨ
ਆਦਿ ਅਨੀਲ ਅਗਾਸਿ ਕਥੇ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ ਬ੍ਰਜ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ, ਅਰਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਦਿ ਦੀ ਤਤਸਮ ਤੇ ਤਦਭਵ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੈ ? ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਜੋ ਗੁਣ ਜਾਂ ਜੋ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਮਾਲ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਪਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਸਗੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਆਈ ਹੈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਝਰਨੇ ਵਗਦੇ ਹਨ। ਚੰਦਰਮਾ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਹਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਉਚੇਚ ਦੀ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਮਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਈ ਨਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਰਬ ਲੋਹ, ਸਰਬ ਕਾਲ, ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ, ਸਿਪਾਹੀ, ਕਰਮ-ਧਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਅਦ੍ਵੈ ਅਵਤਾਰ, ਆਦਿ। ਕਈ ਸੁਹਜ ਭਾਵੀ ਨਾਂ ਵੀ ਗਿਣਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ "ਜਹ ਤਹ ਪ੍ਰਫੁਲ ਸੁੰਦਰ ਸੁਜਾਨ" ਆਖਦਿਆਂ ਅਕਾਲ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਰਸ ਤੇ ਰੂਪ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਕਿਰਤ ਅਤਿਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਅਮਰ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ

(ੳ) ਇਹ ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ-ਗਾਇਨ ਵਾਲੀ ਅਜਿਹੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ-ਸਗੁਣ ਦੋਨਾਂ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਬੜੇ ਸੁਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਜਨਮਾ ਹੈ। ਅਜੋਨੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਣ ਕੇ ਗਊਆਂ ਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਧਰੇ ਦਾਨੀ ਬਣਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਖੇਲ ਵਿਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਜਲਧਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਾਮੀ ਬਣਿਆ ਨਾਰੀ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਕਾਂਤਵਾਸੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੌਣ-ਅਹਾਰੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਯੋਗੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਭੋਗੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਭੇਖਧਾਰੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਾਹੇਗਾ ਸਾਰੀ ਖੇਲ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ।

(ਅ) ਅਜਿਹੇ ਸਮਰਥ, ਵਿਰਾਟ, ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਧਕ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਜਤੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਤਪੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੈਰਾਗੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੋਨੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਯੋਗੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਰਮਕਾਂਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਯੱਗ ਹੋਮ ਆਦਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਬਨਵਾਸੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਇਹ ਯੱਗ ਹੋਮ, ਤਪ, ਸੰਨਿਆਸ, ਵੈਰਾਗ ਆਦਿ ਹੋਰ

ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ। ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਤੋਤਾ ਰਟਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਧਿਆਨ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰਸਨਾ ਜਾਪ ਕਰੇ। ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਣਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਿਮਰਨਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਉਧਰ ਰਖਣਾ ਹੈ। 'ਚਿਤ ਯਾਰ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਾਹ ਵੱਲ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਤਾਂ "ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ" ਦੀ ਵਿਧੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਹਉਮੈਂ ਨਹੀ ਆਉਂਦੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਯੱਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਆਦਿ। ਇਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ'। ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਮਾਰਗ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਧਨਾ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਨਾ ਸਮਗਰੀ ਦੀ, ਨਾ ਸਮੇਂ ਦੀ। ਜਿਥੇ ਜਦੋਂ ਜੀ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਲਿਆ। ਗਰੀਬ ਸਾਧਕ ਲਈ ਇਹ ਵਿਧੀ ਬੜੀ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ।

(ੲ) ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਕਲਿਤ ਕੁਝ ਛੰਦ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਚਨਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ।

(ਸ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਨੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਹੈ ਉਨੀ ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਛੰਦ ਅੰਕਹੀਣ ਤੇ ਅਧੂਰਾ ਰਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਅਕਾਲ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਇੰਨੀ ਹੀ ਹੈ।

(ਹ) ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੂਤ੍ਰ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭਾਸ਼ਯ ਕਹਿਣਾ ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਹੈ।

(ਕ) ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਖ) ਕਲਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਉਤਮ ਰਚਨਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਛੰਦ ਅਲੰਕਾਰ, ਬੋਲੀ, ਸ਼ੈਲੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪੱਖ ਬੜੇ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫ਼ਲ ਹਨ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਸਹਿਜੇ ਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤੇਜੱਸਵੀ ਤੇ ਜਲਾਲੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਕਈ ਥਾਂਈ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਧਨੀ ਨੇ ਕਲਮ ਦਾ ਧਨੀ ਬਣ ਕੇ ਕਮਾਲ ਕਰ ਵਿਖਾਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਵੀ ਬੀਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦੋਖੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਗ) ਇਹ ਨਿਬੰਧ ਕਾਵਿ ਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਬਹੁ ਪੱਖੀ ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਰਚੇ ਨਿਬੰਧ ਕਾਵਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ।

(ਘ) ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬ੍ਰਜ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ, ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਸਰਸ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ

ਤੇਜੱਸਵੀ ਤੇ ਜਲਾਲ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵੀ ਸਖ਼ਤ, ਕੁਰਖਤ ਤੇ ਖੜਕੇ ਦੜਕੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਲੰਮੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵਧੇਰੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਜੰਗਾਂ ਯੁਧਾਂ ਵਿਚ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚਲੀਏ ਵੀ ਕੱਟਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਬਦਰੂਹਾਂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਇਸੇ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਾਵਿ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਵੀ ਇਸ ਵਰਗੀ ਜੋਸ਼ੀਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਿਆ। ਜਿਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਤਵ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਉਥੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ ਹਰ ਆਲੋਚਕ ਨੇ ਮੁਕਤ ਕੰਠ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਆਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਟੀਕੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਗਿ. ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਮੁਜੰਗਾਂ ਵਾਲੇ, ਗਿਆਨੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਪ੍ਰੋ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾਸੇਲ, ਗਿਆਨੀ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਪਰਿਚਯ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੇ ਨਾਂ : ਚੰਡੀ ਦੇ ਕਈ ਨਾਂ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਵਾਚੀ ਹਨ। ਨੰਦ ਦਾਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਉਮਾ ਅਰਪਣਾ ਈਸ੍ਰੁਰੀ ਗੌਰੀ ਗਿਰਿਜਾ ਹੋਯ॥
ਮ੍ਰਿੜਾ ਚੰਡਿਕਾ ਅੰਬਿਕਾ ਭਵਾ ਭਵਾਨੀ ਸੋਯ॥੧੫੦॥
ਕਾਲੀ ਸ਼ੈਲ ਸੁਤਾ ਸਤੀ ਸਰਵਮੰਗਲਾ ਨਾਮ॥
ਹੈਮਵਤੀ ਸ਼ੰਕਪ੍ਰਿਯਾ ਇਲਾ ਸ਼ੁੰਭ ਕੀ ਵਾਮ॥੧੫੧॥
ਅਜਾ ਸ਼ਿਵਾ ਮੈਨਾ ਸੁਤਾ ਸਿੰਹੇਸ੍ਵਰਿ ਅਤਿਕ੍ਰਾਂਤ॥
ਸੋ ਤੁਮ ਪਿਯ ਪਰਤਾਪ ਤੇ ਰਚਤ ਵਿਸ਼੍ਵ ਬਹੁ ਭਾਂਤ॥੧੫੨॥

(ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਕੋਸ਼)

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤੇਜੱਸਵੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਾਫੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। "ਸ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਸ਼ੋਟਤਕਸਤਨਾਮਸਤੋਤ੍ਰਮ" ਵਿਚ 108 ਨਾਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। 1. ਓਂਸਤੀ 2. ਸਾਧਵੀ 3. ਭਵਪ੍ਰੀਤਾ 4. ਭਵਾਨੀ 5. ਭਵਮੋਚਨੀ 6. ਆਰਯਾ 7. ਦੁਰਗਾ 8. ਜਯਾ 9. ਆਦ੍ਯਾ 10. ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰਾ 11. ਸੂਲ-ਧਾਰਣੀ 12. ਪਿਨਾਕਧਾਰਣੀ 13. ਚਿਤ੍ਰਾ 14. ਚੰਡਘੰਟਾ 15. ਮਹਾਤਪਾਹ 16. ਮਨਹ 17. ਬੁਧੀਹ 18. ਅਹੰਕਾਰਾ 19. ਚਿੱਤ ਰੂਪਾ 20. ਚਿੱਤਾ 21. ਚਿਤਿਹ 22. ਸਰਬਮੰਤ੍ਰਮਈ 23. ਸੱਤਾ 24. ਸੰਤਿਆਨੰਦਸ੍ਵਰੂਪਿਣੀ 25. ਅਨੰਤਤਾ 26. ਭਾਵਿਨੀ 27. ਭਾਵਯਾ 28. ਭਵਯਾ 29. ਅਭਵਯਾ 30. ਸਦਾਗਤਿਹ 31. ਸਾਭ੍ਰਵੀ 32. ਦੇਵਮਾਤਾ 33. ਚਿੰਤਾ 34. ਰਤਨਪ੍ਰਿਯ 35.

ਸਰਵਵਿਦ੍ਯਾ 36. ਚਕਸ਼ਕੰਨਯਾ 37. ਦਕਸ਼ਯਗਯਵਿਨਾਸ਼ਨੀ 38. ਅਰਪਣਾ 39. ਅਨੇਕਵਰਣਾ 40. ਪਾਟਲਾ 41. ਪਾਟਲਾਵਤੀ 42. ਪਾਟੰਬਰਪਰੀਧਾਨਾ 43. ਕਮਲਮੰਜੀਰਜਿਨੀ 44. ਅਮੇਯ ਵਿਕ੍ਰਮਾ 45. ਕ੍ਰੂਰਾ 46. ਸੁੰਦਰੀ 47. ਸੁਰ ਸੁੰਦਰੀ 48. ਵਨਦੁਰਯਾ 49. ਮਾਤੰਗੀ 50. ਮਤੰਮਮੁਨੀਪੂਜਿਤਾ 51. ਬ੍ਰਾਹਮੀ 52. ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ 53. ਐਂਦ੍ਰੀ 54. ਕੌਮਾਰੀ 55. ਵੈਸ਼ਣਵੀ 56. ਚਾਮੁੰਡਾ 57. ਵਾਰਾਹੀ 58. ਲਕਸ਼ਮੀਹ 59. ਪੁਰਸ਼ਾਕ੍ਰਿਤਿਹ 60. ਵਿਮਲਾ 61. ਉਤਕਰਸ਼ਿਣੀ 62. ਗਿਆਨਾ 63. ਕ੍ਰਿਆ 64. ਨਿਤਯਾ 65. ਬੁਧਿਦਾ 66. ਬਹੁਲਾ 67. ਬਹੁਲ ਪ੍ਰੇਮਾ 68. ਸਰਬਵਾਹਨਵਾਹ 69. ਨਿਸੁੰਭ ਸੁੰਭਹਨਨੀ 70. ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨੀ 71. ਮਧੁਕੈਟਭਹੰਤ੍ਰੀ 72. ਚੰਡਮੁੰਡ ਵਿਨਾਸ਼ਨੀ 73. ਸਰਵਾਸੁਰਵਿਨਾਸ਼ਾ 74. ਸਰਵਦਾਨਵਘਾਤਨੀ 75. ਸਰਵਸਾਸਤ੍ਰਮਈ 76. ਸਤਯਾ 77. ਸਰਵਾਸਤ੍ਰਧਾਰਿਣੀ 78. ਅਨੇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਹਤਾ 79. ਅਨੇਕਾਸਤ੍ਰਘਾਰਿਣੀ 80. ਕੁਮਾਰੀ 81. ਏਕਕੰਨਯਾ 82. ਕੌਸ਼ੋਰੀ 83. ਯੁਵਤੀ 84. ਯਤਿਹ 85. ਅਪ੍ਰੌੜਾ 86. ਪ੍ਰੌੜਾ 87. ਵ੍ਰਿਧਮਾਤਾ 88. ਬਲਪ੍ਰਧਾ 89. ਮਹੋਦਰੀ 90. ਮੁਕਤ ਕੇਸ਼ੀ 91. ਘੋਰ ਰੂਪਾ 92. ਮਹਾਬਲਾ 93. ਅਗਨਿਜਵਾਲਾ 94. ਰੌਦ੍ਰਮੁਖੀ 95. ਕਾਲਰਾਤ੍ਰਿਹ 96. ਤਪਸਵਿਨੀ 97. ਨਾਰਾਯਣੀ 98. ਭੂਰਕਾਲੀ 99. ਵਿਸ਼ਣੁਮਾਯਾ 100. ਜਲੋਦਰੀ 101. ਸ਼ਿਵਦੂਤੀ 102. ਕਰਾਲੀ 103. ਅਨੰਤਾ 104. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰੀ 105. ਕਾਤਯਾਯਨੀ 106. ਸਵਿਤ੍ਰੀ 107. ਪ੍ਰਤਯਕਸ਼ਾ 108. ਬ੍ਰਹਮਵਾਦਿਨੀ

ਦੁਰਗਾ ਦ੍ਵਾਤ੍ਰਿੰਸ਼ਨੈਨਾਮਮਾਲਾ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਦੇ 32 ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

1. ਦੁਰਗਾ 2. ਦੁਰਗਾਰਤਿਸ਼ਮਨੀ 3. ਦੁਰਗਾਪਦ੍ਵਿਨਿਵਾਰਨੀ 4. ਦੁਰਗਮਛੇਦਨੀ 5. ਦੁਰਗਸਾਧਨੀ 6. ਦੁਰਗ ਨਾਸ਼ਿਨੀ 7. ਦੁਰਗਤੋਧਾਰਿਣੀ 8. ਦੁਰਗਨਿਹੰਤ੍ਰੀ 9. ਦੁਰਗ ਮਾਪਾਹਾ 10. ਦੁਰਗਮ ਗਿਆਨਦਾ 11. ਦੁਰਗਦੈਤਯ ਲੋਕਦਵਾਨਲਾ 12. ਦੁਰਗਮਾ 13. ਦੁਰਗਮਾਲੋਕਾ 14. ਦੁਰਗਮਾਤਮਸ੍ਵਰੂਪਿਣੀ 15. ਦੁਰਗਮਾਰਗ ਪ੍ਰਦਾ 16. ਦੁਰਗਮਵਿਦਿਆ 17. ਦੁਰਗਮਾਸ਼ਿਤਾ 18. ਦੁਰਗਮਗਿਆਨਸੰਸਥਾਨਾ 19. ਦੁਰਗਮਯਯਾਨਭਾਸਿਨੀ 20. ਦੁਰਗਮੋਹਾ 21. ਦੁਰਗਮਗਾ 22. ਦੁਰਗਮਾਰਥਸ੍ਵਰੂਪਿ 23. ਦੁਰਗਮਾ ਸੁਰਸੰਹੰਤ੍ਰੀ 24. ਦੁਰਗਮਾਯੁਧਧਾਰਿਣੀ 25. ਦੁਰਗਮਾਗੀ 26. ਦੁਰਗਮਤਾਂ 27. ਦੁਰਗਭਯਾ 28. ਦੁਰਗਮੇਸ਼ਵਰੀ 29. ਦੁਰਗ ਭੀਮਾ 30. ਦੁਰਗਭਾਮਾ 31. ਦੁਰਗਭਾਗਾ 32. ਦੁਰਗਦਾਰਿਣੀ।

ਇਉਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਦੁਰਗਾਂ/ਚੰਡੀ ਜਾ ਭਵਾਨੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਤੋਂ ਲੰਮੀ ਸੂਚੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਣਵਾਚੀ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਨਾਂ ਗਿਣਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦੁਰਗਾ, ਦੁਰਗਸਾਹ, ਮਹਾਂਮਾਈ, ਦੇਵੀ, ਭਵਾਨੀ, ਚੰਡਿ, ਤੇ ਚੰਡ। ਆਪਨੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿਚ ਮੌਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਨਾਂ

ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਰ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਜਾਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ :

(ੳ) ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਵਾਰ
(ਅ) ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ
(ੲ) ਦੁਰਗਾ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ
(ਸ) ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

ਚੰਡੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੁਰਗਾ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਭਗਉਤੀ ਵੀ ਇਕ ਅੱਧ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇਵੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੁਰਗਾ ਜਾਂ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਨਾਂ ਹੈ ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਭਗ ਸਭ ਸਿੱਖ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ਵੀਂ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ

ਹਨ। ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਾਂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ.ਨੌਵਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਆਖੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਵੀ-ਦੈਂਤ ਆਦਿ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਹਰ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ : ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਵ ਤੇ ਦੈਂਤ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਝਗੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ-ਸਿਰਜੇ ਦਾਨੋ ਦੇਵਤੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਬਾਦ ਰਚਾਇਆ-ਪਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅਭਿਮਾਨ ਬੜਾ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਹੋਈ। ਸਾਰਾ ਅਭਿਮਾਨ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੇ ਜਾ ਲੁਕੇ। ਅਜਿਹੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਆਈ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਰ, ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਆਦਿ ਦੱਸੀ। ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁੜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੁਆ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ।

ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ : ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੰਜਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੈਂਤਾਂ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਟੱਕਰ ਦਾ ਹਾਲ ਦਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਵੀ ਸਿਫ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਅਕ੍ਰਿਤੀ, ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕਤਲ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋਨਾ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਦੈਂਤ ਖਲ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਜਿੱਤ ਦੇਵੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਧਾਨ ਪੱਖ : ਯੁੱਧ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਕਸ਼ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੇ ਬਿਠਾਕੇ ਆਪ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਤਮ : ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ :

ਫੇਰ ਨਾ ਜੂਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ।

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚਲੀ ਸ੍ਰੋਤ-ਕਥਾ ਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

ਆਮ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਆਈ ਕਥਾ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਆਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਕਥਾ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ ਵਲੋਂ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਇਹ ਭਾਗ ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਨਾਮ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਥਾ 700 ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ 81 ਤੋਂ 94 ਅਧਿਆਇ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲਘੂ ਆਕਾਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਥਾ 55 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮੇਟੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ :

(ੳ) ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੇ 81ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀ ਮਾਰਕੰਡੇ ਸੂਰਜ ਪੁਤਰ ਸ੍ਵਣ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੁਰਥ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਲਵਿਧਵੰਸੀ ਨਾਂ ਦੇ ਖਤਰੀ ਉਸ ਦੇ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦੀ ਫੌਜ ਹਾਰ ਗਈ। ਸੁਰਥ ਦਾ ਰੋਹਬ

ਦਾਬ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ। ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਮੇਧ ਮੁਨੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾ ਤਿਆਗ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਇਕ ਸਮਾਧੀ ਨਾਂ ਦੇ ਵੈਸ਼ਯ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਦੋਨੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਉਹਨਾਂ ਵਸਤਾਂ ਜਾਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਉਹ ਰਿਸ਼ੀ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਿਸ਼ੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਯੋਗ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਰੂਪੀ ਭਗਵਤੀ ਮਹਾ-ਮਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਵੀ ਸਦੀਵੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ।

ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਦੀ ਸੇਜ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਾਭੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਕੰਵਲ ਫੁਲ ਉਪਰ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਜੀ ਵਿਦਮਾਨ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਮਧੂ ਤੇ ਕੈਟਭ ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਦੈਂਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਅਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਆਖਰ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਧੂ ਤੇ ਕੈਟਭ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਰ ਮੰਗਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਬਰ ਮੰਗਿਆ। ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੁੱਕੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਟਾਂ ਤੇ ਰਖਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਇਥੇ 81ਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਦਾ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

82ਵੀਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕ ਸੌ ਸਾਲ ਯੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਨਾਇਕ ਇੰਦਰ ਤੇ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਇਕ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਆਪ ਰਾਜਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਦੇਵਤੇ ਹਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੰਕਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਦਵੇਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੇਜ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਆਪਣਾ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗਰਜਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਤੇਜਸਵੀ ਸਰੂਪ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਗਰਜ ਸੁਣ ਕੇ ਦੈਂਤ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਚਿਕਸੁਰ, ਚਾਮਰ, ਉਦਗਰ, ਅਸੀਲੋਨਾ ਆਦਿ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਵਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਦਾ ਵਾਹਣ ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀਰ ਯੋਧੇ ਉਗਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਅਣਗਿਣਤ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸਥਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੈਂਤ ਨੇ ਇੰਦਰ ਪਾਸੋਂ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਹਿਤ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਉਸ ਦੀ ਬਿਰਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਅਸਵਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਯੁੱਧ ਲਈ ਲੋਕ ਮਾਨਸ ਵਿਚ ਚਾਅ ਤੇ ਉਮਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ।

83ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਲ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਤਾਂ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਆਹੂ ਲਾਹ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਝੋਟੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ

ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿੰਗਾਂ, ਖੁਰਾ, ਬੂਥੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਉਪਰ ਸੁਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪੂਛ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਸੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਦੇਵੀ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਯੋਧੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਥੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵੱਢ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਫਿਰ ਝੋਟੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚਲੀ ਕਥਾ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

84ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਇੰਦਰ ਤੇ ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਦੇਵਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ, ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੇ ਦੁਰਗੇ ਤੁਸਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਵੱਡਾ ਵੈਰੀ ਰਾਕਸ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਵਿਚ ਯਾਦ ਕਰੀਏ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਤੇ ਸਾਡਾ ਸੰਕਟ ਟਾਲਣਾ। ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗਾਨ ਕਰਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਧਨ ਦੌਲਤ ਬਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਸਭ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ। ਦੇਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ ਤਥਾਅਸਤੂ ਤੇ ਆਪ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਸ "ਚਉਦਾ ਲੋਕਾਂ ਰਾਣੀ ਸਿੰਘ ਨਚਾਇਆ", ਤੇ ਫਿਰ "ਹੋਈ ਅਲੋਪ ਭਵਾਨੀ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੇ", ਆਖ ਕੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸਮੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਕਥਾ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ।

85ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਬਲਸ਼ਾਲੀ ਦੈਂਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਆਪ ਐਸ਼ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਸੰਕਟ ਦੂਰ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਜਦੋਂ ਦੇਵਤਾ ਗਣ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਪਾਰਵਤੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰ ਰਹੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਾ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਚਾਨਕ ਚੰਡ ਤੇ ਮੁੰਡ ਉਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਵਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਔਰਤ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਦੇ ਤੇਜ ਨਾਲ ਹਿਮਾਲਾ ਪਰਬਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਰਮ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ ਸਭ ਨਿਆਮਤਾਂ ਬੇਕਾਰ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਸ਼ੁੰਭ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਪਾਸੋਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੂਤ ਸੁਗਰੀਵ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਸ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਬਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੰਭ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਗਰੀਵ ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਤੋੜੇਗਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਬਲੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਂਗੀ ਤੇ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਬਲਵਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੁਗਰੀਵ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਬਾਰੇ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ

ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗਬਬੂਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲੀ ਸੈਨਾਪਤੀ ਦੈਂਤ ਧੂਮਰਲੋਚਨ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਈ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਫੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਉਕਤ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਅੰਸ਼ ਮਾਤਰ ਕਥਾ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰ ਪਾਸੋਂ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਦੇਵੀ ਇੰਦਰ ਦੀ ਮਦਦ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਨੇ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੁੰਭ ਵਲੋਂ ਧੂਮਰਲੋਚਨ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇੰਨਾ ਕੁ ਹਵਾਲਾ ਹੈ : ਸੱਟ ਪਈ ਖਰਦਾਮੀ ਦੁਰਗਾ ਲਿਆਵਣੀ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੇਰਵੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

86ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਧੂਮਰਲੋਚਨ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦੈਂਤ : ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਸ਼ੁੰਭ ਪਾਸ ਤੁਰਤ ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁੱਤੋਂ ਖਿਚ ਕੇ ਘੜੀਸ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਦੇਵੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੇਵੀ ਵਲ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਪਰ ਮਾਤਾ ਨੇ "ਹੂੰ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫੌਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਵੀ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਥਾ ਕੁਝ ਫਰਕ ਨਾਲ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਧੂਮਰਲੋਚਨ ਚੰਡੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੌਜ ਭੱਜ ਕੇ ਸ਼ੁੰਭ ਪਾਸ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਧੂਮਰਲੋਚਨ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ "ਹੂੰ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਵੀਰ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

87ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਚੰਡਮੁੰਡ ਨਾਲ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਦਿਆਂ ਚੰਡ-ਮੁੰਡ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੀਆਂ ਤਿਉੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਲੀ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਥ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੇਜ ਧਾਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਖੁਦ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਾਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਫੌਜ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇਖ ਕੇ ਨੱਠ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਦੇ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਦੋ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ। ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਕਾਲੀ ਨੂੰ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਚਾਮੁੰਡਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ।

ਉਕਤ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ 30ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤੋਂ 32ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੁੰਭ ਆਪਣੇ ਬੀਰ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਚੰਡ ਤੇ ਮੁੰਡ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀਰਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਸ੍ਰਣਵਤਬੀਜ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਮੱਥਾ ਫੋੜ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

88ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾ ਦੇ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਰਕਤਬੀਜ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕਥਾ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ੁੰਭ ਜਦੋਂ ਚੰਡ-ਮੁੰਡ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਦੈਂਤ ਸੈਨਾ ਦੇ ਸੰਘਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪ ਸਾਰੀ ਦੈਂਤ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਦੈਂਤ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਚੰਡਿਕਾ, ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਅਣਗਿਣਤ ਦੇਵੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੱਧ ਹੋ ਕੇ ਯੁੱਧ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ। ਦੁਰਗਾ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੂਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸ਼ੁੰਭ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਐਵੇਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਾਸੀ ਨਾ ਆਖ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਦੈਂਤ ਭਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਰਕਤਬੀਜ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਕਾਲੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਾ ਡਿਗਣ ਪਾਏ ਵਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਅਨੇਕ ਦੈਂਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਦੇਵੀ ਨੇ ਰਕਤਬੀਜ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਥਾ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਅੰਸ਼ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ 33-34 ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਦੀ ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ ਸਰਣਵਤਬੀਜ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਆਮਦ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਉਪਰੰਤ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਅਧਿਆਇ 89 ਤੇ 90 ਵਿਚ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦੇ ਵੀਰਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕਥਾ ਦਰਜ ਹੈ। ਰਕਤਬੀਜ ਤੇ ਹੋਰ ਦੈਂਤਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਤਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਵਾਰ ਰੋਕ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਜੁਆਬੀ ਵਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰ ਕੇ ਰਣ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵੀ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜੰਗੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਬੇਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨੇ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਮਘੋਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੈਂਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੇਵੀਆਂ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮਦਦ ਤੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਕੱਲੀ ਯੁੱਧ ਕਰ ਤਾਂ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਸਭ ਮੇਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਥਾ ਸੰਖਿਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ 44 ਤੋਂ 54 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਸ਼ੁੰਭ ਨਿਸ਼ੁੰਭ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੇ 91-92-93-94 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ ਤੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਤੋਤ੍ਰ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਆਪ ਦਸਣਾ ਪਰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਮੇਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਫੇਰ ਅਜੂਨੀ ਆਇਆ ਇਕ ਇਹ ਗਾਇਆ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਟ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਵਾਲੀ ਪੰਗਤੀ ਕੇਵਲ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਜੇਕਰ ਦੇ ਵੀ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਮੂਲ-ਸ੍ਰੋਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਵਜਾਏ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਯੋਧੇ ਸਨ। ਯੁੱਧ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਅਸੰਭਵ ਜਾਪਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕਥਾ ਵਰਣਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ ਕਰ ਕੇ ਕਾਇਰਾਂ

ਅੰਦਰ ਯੁੱਧ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਅਜ ਵੀ ਇਹ ਵਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੰਗਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਮੇਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ।

ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਰਤ੍ਰਿਤਵ ਬਾਰੇ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸੰਕਲਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤ੍ਰਿਤਵ ਬਾਰੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ ? ਇਹ ਰੌਲਾ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਇਕ ਗੱਲ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ 52 ਕਵੀ ਸਨ ਜੋ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੋਂ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਪ ਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ "ਭਾਖਾ" ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਲਗਭਗ ਸਭ ਮਹਾਨ ਕਿਰਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਦਿਆਧਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰ ਨੌ ਮਣ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਸਮੇਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਬੇਅੰਤ ਮਹਾਨ ਕਿਰਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਜਦੋਂ ਥੋਹੜਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਠੀਕ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਪੋਥੀਆਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਤੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸੰਕਲਿਤ ਕੇਵਲ ਇਹਨਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ : ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ੩੩ ਸਵਈਏ, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਤੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਖਿਪਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਤਰਕ ਹਨ :

(ੳ) ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ੯ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਰਚੈਤਾ ਉਹ ਆਪ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ?

(ਅ) ਸਾਧੂ ਆਸ਼ਰਮ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿਚ ਹੱਥਲਿਖਿਤ ਇਕ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋ ਭਾਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ—"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਵਾਣੀ" ਤੇ "ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਵੀਓਂ ਕੀ ਵਾਣੀ"। ਇਸ ਹੱਥ ਲਿਖਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਾਣੀ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

(ੲ) ਮੌਖਕ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਇਸ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਸ) ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਕਾਇਰਾਂ ਅੰਦਰ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਵੈਮਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਬਦੇਸ਼ੀ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ।

(ਹ) ਹੱਥਲਿਖਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ, ਇਸ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਜਾਂ ਇਕਲਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਰਚੈਤਾ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਕ) ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਸ਼ੋਧ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤਰਕ ਹਨ :

(ੳ) ਨਿਰਗੁਣ ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੂਜਾ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਗੁਣਗਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ?

(ਅ) ਇਹ ਆਧਾਰਤ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚੋਂ ਮੂਲ ਕਥਾ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਤੰਤ੍ਰ-ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਜਾਣੂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

(ੲ) ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪਉੜੀਆਂ॥
ਫੇਰ ਨ ਜੂਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ॥

ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ/ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਸ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਰਚਨਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬ੍ਰਜ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਕੋਈ ਦੁਆਬੇ ਵੱਲ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਇਹ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਆਦਿ।

ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਉਹਨਾ ਨੇ "ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ" ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਵੈ-ਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਤੇ ਜਾਬਰਾਂ ਦਾ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਹਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਕਥਾਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੀਰ ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਹ ਸਮਝਾਇਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਓ ਤੁਹਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਬਲੀ ਜ਼ਾਲਿਮ ਦੈਂਤ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੋਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਮਰਦ ਹੋ! ਉੱਠੋ ! ਤੇਗ਼ ਸੰਭਾਲੋ ! ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਬਣੋ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਵਰਗੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਰਣ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਵਾਹੋ। ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਹ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਹ ਵਾਰ ਬੀਰ ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੱਟ ਮਰੋ। ਕੁਝ ਕਰ ਵਿਖਾਓ ! ਉਥੇ ਬਹੁ ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ? ਕਿ ਹੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਓ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਆਪਣੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦੈਂਤਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਆਚਿਆ/ਖੋਹਿਆ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਦੇਵਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਰਣ ਆਓ ! ਫਿਰ ਸਭ ਦੁਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ, ਮੰਦ ਬਿਰਤੀਆਂ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰ ਕੇ ਭਜਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ

ਉਹ ਸਮਰਥ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ, ਵਿਰਤੀਆਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੁਭ-ਅਸ਼ੁਭ, ਪਾਪ-ਪੁੰਨ, ਮੰਦੇ-ਚੰਗੇ, ਸਾਧੂ-ਦੁਸ਼ਟ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਜਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸਮਰਥ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਜਿਥੇ ਬਾਹਰੀ ਦੈਂਤਾਂ/ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀਆਂ ਅਸੁਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਹੈ-ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਕਰੇ ਨਿਤ ਜੰਗ-ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦਾ ਪਾਠ : ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ

ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਨਿਤਨੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਮੰਦ ਰੂਹਾਂ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਟ-ਦੂਤ-ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੋਂ ਦੁਰਗਾ ਰਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਮਰਨ ਦਾ ਤ੍ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਆਦਿ।

ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁਹ-ਫਟਾਲੇ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਠ ਜਾਰੀ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੁਹ ਫੁਟਾਲੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਚੰਡੀ ਦਾ ਚਿਲੀਆਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਹ ਨਿਰ ਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਚਿਲੀਆ ਬੜਾ ਕਠਿਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ 40 ਦਿਨ ਉਸ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਧੂਪ, ਦੀਪ ਆਦਿ ਜਗਾਉਣ ਹਨ, ਊਨੀ ਕਪੜੇ ਦਾ ਆਸਣ ਰਖਣਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਚਿਲੀਏ ਦੌਰਾਨ ਝੂਠ, ਭੋਗ ਆਦਿ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹਨ; ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾ ਸੁਚਮ ਰਖਣੀ ਹੈ। ਜਿਨੀ ਵਾਰ ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਲਈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਨੀ ਵਾਰੀ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਦਲਨੇ ਹਨ। ਮਲੀਨ ਬਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ। ਪੂਰੀ ਸ਼ੁਧੀ ਰਖਣੀ ਹੈ; ਚਿਲੀਏ ਦੇ ਆਦਿ ਮਧ ਤੇ ਭੋਗ ਤੇ ਕੜ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਵਰਤਾਉਣੀ ਹੈ ਆਦਿ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਦੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਖਾਲਸਾ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਢਾਢੀ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾਉਂਦੇ ਫੌਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਵੀਰ ਰਸੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਰਜਦੇ ਸਨ। ਸਿੰਘ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਫਤਹਿ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਕਲ, ਵੀ ਸਿੱਖ ਰੈਜਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਯੋਧੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਵੀ ਤੇ ਵੈਸੇ ਵੀ।

ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਗੁੱਸਾ ਬੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜੰਗ ਯੁੱਧ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਘਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਲੇਸ਼ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਸਵੈਮਾਨ ਤੇ ਸਵੈ ਰਖਿਆ ਲਈ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਖ

ਕਸ਼ਟ ਸਭ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਮੰਦ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਦਿ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ

(ੳ) ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇਮ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ;

(ਅ) ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ;

(ੲ) ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਮੰਦ ਵਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਸ) ਯੁੱਧ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਤੇ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਯੋਧੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ;

(ਹ) ਆਮ ਲੋਕ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਇਸ ਡਰ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਗੁੱਸਾ ਬੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਕ) ਕਿਸੇ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਚਿਲੀਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਕਤ ਮਤਿ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਿਫ਼ ਕੁਝ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀ ਚਿਤ੍ਰ ਆਦਿ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਤ ਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਰਾਸਰ ਗਲਤ ਹੈ ਤੇ ਅਨਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਮਧਕਾਲੀਨ ਸੰਤ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਘਿਰਣਾ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੰਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਤ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਤੇ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਸ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਕੋਸਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇਖੋ

ਮਿਥਿਆ ਜਨਮ ਸਾਕਤ ਸੰਸਾਰਾ॥
ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਜਨ ਰਹੈ ਨਿਰਾਰਾ॥

ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸਾਕਤ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਕਤ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ? ਸ਼ਾਕਤਾਂ ਮਤਿ ਬਾਰੇ ਸੰਖਿਪਤ ਟਿਪਣੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਕਤ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਸ਼ਕਤ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ : ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਅਰਧਾਗਣੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਕਈ ਨਾਂ ਕਲਪੇ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼ਾਕਤ 10 ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁਖ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ : ਕਾਲੀ, ਤਾਰਾ, ਉਮਾਂ, ਦੁਰਗਾ, ਭਵਾਨੀ, ਸਤੀ, ਅੰਨਪੂਰਣਾ, ਭਗਉਤੀ, ਪਾਰਵਤੀ ਤੇ ਦੇਵੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਲਈ ਬਣਾਏ ਮੰਤਰ ਤੰਤਰ ਗੁਹਜ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਆਦਿ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਜਿਵੇਂ ਓ. ਸ਼ਾ. ਸ਼ੈ, ਸ਼ੌਂ, ਸ਼ੀਂ ਸ਼ਾਹਾਂ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਮਕਾਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ ਮੱਛੀ, ਮਾਸ, ਮਦਰਾ ਮੁਦਰਾ, ਅਤੇ ਮੈਥੁਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ, ਕੁਚੀਲਤਾ ਤੇ ਕਾਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਲੀ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਲੀ ਲਈ ਨਰ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਕਤਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਵੈਸੇ ਚਿੜੀ, ਕਛੂ, ਨਾਕੂ, ਸੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਛੀ, ਹਿਰਨ, ਗਾਂ, ਗੋਹ, ਬਕਰਾ, ਨਿਉਲਾ, ਸੂਰ ਗੈਂਡਾ, ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਸ਼ੇਰ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਬਲੀ ਲਈ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਾਕਤ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਗੁਪਤ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੰਦਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਜ਼ੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਾਧਕ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਮੇਂ ਪੈ ਕੇ ਲੰਘਦੇ ਸਨ ਜੋ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕਲੋਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਇਕ ਮਰਦ ਤੇ ਇਕ ਔਰਤ ਬਸਤਰਹੀਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਸਨ। ਔਰਤਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅੰਗੀ (ਬ੍ਰਾ) ਲਾਹ ਕੇ ਇਕ ਘੜੇ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਇਸ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ

ਬੈਠੇ ਮਰਦ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਉਸ ਘੜੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਗੀ ਚੁਕਦੇ। ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਗੀ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀ ਉਹ ਔਰਤ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸਮੂਹਿਕ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਚਲਦਾ। ਮਦਿਰਾ ਦੇ ਦੌਰ ਚਲਦੇ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਸ਼ਾਕਤ ਸਿਵੇ ਜਲਾਉਂਦੇ। ਸ਼ਵ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਬਦਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਗਾਉਂਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨ ਸ਼ਾਕਤ !

ਕੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਤ ਕਲਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਬੀਰ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਸ਼ਾਕਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਚੀਲ ਤੇ ਅਧਾਰਮਕ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨਾ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਵੀ ਸਿਫ਼ਤ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਿਫਤ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਵਰਗੀ ਦਲੇਰ ਤੇ ਬਲੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਇਰ ਸਨ ਜਿਹਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਜੂਲਾ ਲਾਹੁੰਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉੱਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਕਤਾਂ ਵਾਂਗੂ ਤਾਂ ਪੰਜਾ ਮੱਕਾਰਾਂ ਤੇ ਬਲੀ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਲਈ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਤ ਕਹਿਣਾ ਅਣਉਚਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕਾਇਲ ਸਨ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਹੀਂ।

ਰਚਨਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤੀ "ਬਾਣੀ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ" ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ 'ਅਵਰ ਵਾਸਨਾ ਨਾਹਿ' ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵੀ ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਤਰਸਯੋਗ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ। ਰਾਜਭਾਗ ਵਾਲੇ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਵਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹਰ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆ ਦਾ ਸ੍ਵੈਮਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗੌਰਵ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਢਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਥੇ ਮਸਜਿਦਾ ਉਸਾਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਲਾਚਾਰ ਹੋਏ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਸਨ।

ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਰਣਾਸ਼ਰਮ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਧਰਮ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪੱਖ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਾਹਰੀ ਪੱਖ-ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ, ਬੰਦਨਾ, ਪਾਖੰਡ ਆਦਿ ਵਲ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਜੋ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਕਹਿਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਦਿਲੀ ਦੇ ਈਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਠੀਕਰ ਫੋੜੇ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਕ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਹਨਾਂ ਦੈਵੀ ਅਸੁਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੁਣ ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਵਿਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨੀ ਤੇ ਅਧਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੈ :

ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ॥
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ॥

ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਹਮ ਏਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੋ ਆਏ।

ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ।
ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੋ।
ਦੁਸਟ ਦੋਖੀਅਨ ਪਕਰਿ ਪਛਾਰੋ।
ਯਾਹੀ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ॥
ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ॥
ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ॥
ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੋ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ॥

ਧਰਮ ਚਲਾਉਣ, ਸੰਤਾ ਨੂੰ ਉਬਾਰਨ, ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਚਿੜੀਆਂ ਅੰਦਰ ਬਾਜਾਂ ਤੇ ਝਪਟਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਰ ਕਾਵਿ ਰਚਿਆ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਬੰਦਾ ਸਹਿਜੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜ਼ਾਲਮ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੋਬਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦੈਂਤ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਯੁੱਧ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇਕਲੀ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾ ਲੱਖ ਸਿਉਂ ਏਕ ਲੜਾਊ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਖੜਗਧਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣੀ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਅਵਗਤ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਬੀਰ ਅਣਖੀਲੇ ਯੋਧਿਆ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਵੈਮਾਨ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਕੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। 'ਦੁਰਗਾ ਸ਼ਪਤਸ਼ਤੀ' ਦਾ ਭਾਵਾਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਬੀਰ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ।

ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬਾਘਣ, ਸਪਣੀ, ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਕਈ ਅਪਸ਼ਬਾਦਾ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਨਾਰੀ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ। ਅਚੇਤ ਜਾ ਸੁਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਾਰੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ। ਇਹ ਯੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਤੁਰਨਗੀਆਂ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦੇਵੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਬਲਵਾਨ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾ ਕੇ ਮਨੁਖ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਉਸ ਦੁਆਲੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਬੁਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਦੈਂਤ ਭੇਜੇ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਰਗਾ ਭੇਜੀ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰੀ ਯੁੱਧ ਹੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਅੰਦਰ ਨੇਕੀ ਤੇ ਬਦੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਜੋ ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪਵੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੈਂਤ ਮਾੜੀਆ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵ ਸੁਭ ਦੇ। ਦੁਰਗਾ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਔਕੜ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਹਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਮਨੁਖ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਅਸੀਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਦੇ ਬਚਾਓ ਲਈ ਭੇਜਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਘੋਲ ਨਿਰੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ

(ੳ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਾਇਰਾਂ ਅੰਦਰ ਬੀਰ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਜ਼ਲੂਮ ਨਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਯੋਧਾ ਬਣ ਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਵੇ। ਵੈਰੀਆ ਤੇ ਧਰਮ ਦੋਖੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਕਾਫੀ ਤਜ਼ਰਬਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਿਆਨਕ ਨਜ਼ਾਰੇ ਚਿਤਰਦਿਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਆਉਂਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਤਰ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

(ੲ) ਭਾਰਤੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਲਈ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਕੇਵਲ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਲੁਕੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ।

(ਸ) ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲਿਖ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮਾਨ-ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਪਾਤਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(ਹ) ਮਨੁਖ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਦੈਵੀ ਤੇ ਅਸੁਰੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਯੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦਾ। ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਫਤਹਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਆਦਿ।

ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ

ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ ਬੜੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਯੋਧਾ ਹੀ ਇਨੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(1) ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਯੁੱਧ ਇੰਦਰ ਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵਾਰ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਥੇ ਚੰਡੀ ਦੇ ਯੁੱਧਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਜੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਅਮਰਾਵਤੀ ਵਿਚ ਐਸ਼ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬਣਿਆ ਕਰਤੱਵ ਭੁਲੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਸੁੰਭ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਸਬਬ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਦੇਵਤੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੇ ਜਾ ਸ਼ਰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦੁਰਗਾ ਇਕ ਦਿਨ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਉਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੰਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸਦੀ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਬੰਨ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸੋਚੀ।

(2) ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਗਾਰੇ, ਸੰਖ, ਭੇਰੀਆਂ, ਨਫੀਰੀਆਂ ਤੇ ਜੰਗ ਮਸਾਫੇ ਵਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦੀ ਫੌਜ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(3) ਅਮਰਾਵਤੀ ਤੇ ਕਾਫੀ ਲੰਮਾਂ ਸਮਾਂ ਇੰਦਰ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੋ ਰਾਕਸ਼ ਸੁੰਭ ਤੇ ਨਿਸੁੰਭ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇੰਦਰਾਪੁਰੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਂਟਾ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਅਮਰਾਵਤੀ ਛੱਡ ਭੱਜ ਗਏ। ਇੰਦਰ ਫਿਰ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ।

(4) ਜਦੋਂ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਰਾਕਸ਼ ਭਖਣ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਸੈਨਾਪਤੀ ਧੂਮਰ ਲੋਚਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਉਸ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਦੈਂਤ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਫੜ ਮਾਰੀ ਪਰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ।

(5) ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਭੱਜੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਰਗਤੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹੀ ਤਾਂ ਤੜਫ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਮਹਾਂਬਲੀ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਡ ਤੇ ਮੁੰਡ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਘਲਿਆ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ।

(6) ਜਦੋਂ ਸ਼ੁੰਭ ਨੂੰ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕੰਬ ਉਠਿਆ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਰਕਤਬੀਜ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈਨਾਪਤੀ ਥਾਪ ਕੇ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਖ਼ਾਸੀਅਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਰਤ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਜਨਮ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਦੁਰਗਾ ਉਪਰ ਧਾਵਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਕਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਡਿਗਣ ਨਾ ਦਿਤੀਆ। ਇਹ ਵੀ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਫੌਜ ਭੱਜ ਨਿਕਲੀ।

(7) ਜਦੋਂ ਰਕਤਬੀਜ ਆਦਿ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਸ਼ੁੰਭ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਿਸੁੰਭ ਸਹਿਤ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਚਲ ਪਿਆ। ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੈਂਤ ਸੂਰਮੇ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਆਖੀਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਰਾਜਤਿਲਕ ਦੇ ਕੇ ਅਮਰਾਵਤੀ/ਇੰਦਰਪੁਰੀ ਦਾ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।

ਯੁੱਧ ਚਿਤਰਣ ਵਿਧੀ :

ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਚਿਤਰਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

(ੳ) ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ
(ਅ) ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ
(ੲ) ਸਮਾਧਾਨ ਪੱਖ

ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ : ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਪੱਖ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੰਖਿਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀ ਛੇ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ, ਦੈਂਤਾ ਨੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਭਜਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਮਹਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਆਦਿ।

ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ : ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦੋਨਾ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਲਈ ਯਤਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਵਰਣਨ ਉਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਮਲਾ : ਇਸ ਵਾਰ ਜਿਸ ਫੌਜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਬੜੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਰਾਕਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਕਲਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਰਾਕਸ ਆਏ ਰੋਹਲੇ ਖੇਤ ਭਿੜਨ ਕੇ ਚਾਇ॥
ਲਸ਼ਕਨ ਤੇਗਾਂ ਬਰਛੀਆ ਸੂਰਜ ਨਦਰਿ ਨਾਇ॥੬॥

ਵਿਭਿੰਨ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਰਾਕਸ਼ ਦੁਰਗਾ ਉਪਰ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੀਰਗਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਘਮਸਾਣ ਦਾ ਯੁੱਧ : ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਯੁੱਧ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਛੇ ਯੁੱਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਕਸ਼ ਯੋਧੇ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਘਮਸਾਣ ਦਾ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ਼ਸਤਰ ਟਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਰਸਿੰਘ, ਭੇਰੀਆਂ, ਸੰਖ ਆਦਿ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਯੋਧੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਟੋਟੇ ਹੋਈਆਂ ਲਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਂ, ਇੱਲਾ, ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਕਲ ਆਦਿ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੜਾ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਯੋਧੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਝੂਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ ਉਹ ਇਉਂ ਗਿਰਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮਨਾਰੇ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਜੋਧੇ ਬਰਛਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਤੇ ਹੋਏ ਇਉਂ ਜਾਪ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਕੜਾਹੀ ਵਿਚੋਂ ਵੜੇ ਸੀਖ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਹਨ, ਆਦਿ।

ਜਦੋਂ ਯੋਧੇ ਵੀਰ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹੂਰਾਂ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨ ਲਈ ਮਗਰ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਉਂ ਬੀਰ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਮੇਲ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਸਤਰ : ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਯੋਧਿਆ ਨੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨੇਜੇ, ਬਰਛੀ, ਤਲਵਾਰ, ਗਦਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ, ਤੀਰ, ਖੜਗ, ਖੰਡਾ ਆਦਿ।

— ਲੈ ਕੇ **ਬਰਛੀ** ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਬਹੁ ਦਾਨਵ ਮਾਰੇ
— ਸਭਨੀ ਦਸਤ ਉਭਾਰੇ **ਤੇਗਾਂ** ਧੂਹਿ ਕੇ
— ਧੂਹਿ **ਕ੍ਰਿਪਾਣਾ** ਤਿਖੀਆਂ ਨਾਲ ਲੋਹੂ ਧੋਈਆਂ
— ਤਣਿ ਤਣਿ **ਕੈਬਰ** ਛਡਣ ਦੁਰਗਾ ਸਾਮਣੇ
— ਤਣਿ ਤਣਿ **ਤੀਰ** ਚਲਾਏ ਦੁਰਗਾ ਧਨੁਖ ਲੈ।
— ਦੁਰਗਾ ਸਭ ਸੰਘਾਰੇ ਰਾਕਸਿ **ਖੜਕ** ਲੈ
— ਮਿਆਨੋਂ **ਖੰਡਾ** ਧੂਹਿਆ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਭਾਰੀ
— ਸਭਨੀ ਤੁਰੇ ਨਚਾਏ **ਬਰਛੇ** ਪਕੜ ਕੇ
— **ਨੇਜੇ** ਬੰਬਲੀ ਆਲੇ ਦਿਸਨ ਓਰੜੇ, ਆਦਿ।

ਰਣ ਭੂਮੀ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਨਜ਼ਾਰਾ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਰਣ ਭੂਮੀ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਨਜ਼ਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਕਰ ਵਿਖਾਈ ਹੈ। ਰੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਣਾਲੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਏ ਯੋਧੇ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਥਿਆਰ ਲਿਛਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਖਾਂ-ਨਗਾਰਿਆਂ ਦਾ ਨਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੋਧੇ ਭਿੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਝੋਟਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਅਰੜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੈਂਤ ਬਾਦਲ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਦੇ ਹਨ। ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰਦੇ ਤੇ ਆਂਦਰਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਬਰਛੀਆਂ ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਘਾਇਲ ਹੋਏ ਸੂਰਮੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਝੂਮਦੇ ਟਪਦੇ ਹਨ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਤਬਾਹੀ ਦੇਖਕੇ ਫੌਜਾਂ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਂਦੀਆਂ ਭੱਜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਅਕ੍ਰਿਤੀ : ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਸੂਰਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਹਨ :

ਘਰੇ ਨਗਾਰੇ ਡੋਹਰੇ ਰਣ ਸੰਗਲੀ ਆਲੇ॥
ਧੂੜਿ ਲਪੇਟੇ ਧੂਹਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜਟਾਲੇ
ਉਖਲੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਜਿਨਾ ਮੂਹਿ ਜਾਪਨ ਆਲੇ॥
ਧਾਏ ਦੇਵੀ ਸਾਮਣੇ ਬੀਰ ਮੁਛਲੀਆਲੇ॥

ਸਮਾਧਾਨ ਪੱਖ : ਯੁੱਧ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਹੋਏ ਸਮਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਨੂੰ ਸਮਾਧਾਨ ਪੱਖ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜਸ ਚੋਂਦ੍ਹਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਉਂ ਇਹ ਵਾਰ ਕਲਾਸਕੀ ਰਚਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ : ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ। ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ ਤੇ ਹਕਾਇਤਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ 'ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ' ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸ਼ੁਧ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਤਤਸਮ ਤੇ ਤਦਭਵ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਕੁਦਰਤ, ਤਨ, ਤੇਗ, ਹਾਲ ਨਦਰਿ, ਬਖਤਰ, ਮੁਸਾਫਾ, ਨੇਜਾ, ਨਿਸਾਣ, ਮੁਕਾਬਲਾ, ਦਸਤ, ਮਲੰਦ, ਖਰ, ਰੈਬਾਰੇ, ਹਜਾਰੀ, ਦੁਸਮਨ, ਸਾਜ, ਗੋਸਤ, ਦਹਸਤ, ਸੋਰ, ਫੌਜਾ, ਖਤੰਗਾ, ਨਿਹੰਗਾ, ਬੰਰਗਸਤਾਣ, ਫਰਮਾਇਬ, ਰਜ਼ਾਦੀ ਆਦਿ।

ਅਰਬੀ ਦੀ ਤਤਸਮ ਤੇ ਤਦਭਵ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਅਲਾਮੀ, ਮਜਲਸੀ ਹੂਰਾ, ਸਮਾਅ, ਕਾਬਾ, ਹਾਜੀ, ਤਾਜੀ, ਮਕਤਬ,ਕਾਜੀ, ਨਿਵਾਜੀ, ਰਹਮਤ, ਸਿਜਦਾ ਕੈਫਾ ਆਦਿ।

ਡਿੰਗਲ : ਕੰਗਾ, ਪਜੂਤੇ

ਮੁਲਤਾਨੀ : ਡੋਹਰੇ

ਖੜੀ ਬੋਲੀ : ਕੀ

ਰੇਖਤਾ : ਕੀਆਂ।

ਦੁਆਬੀ : ਬਾਦੁ, ਬੜੇ, ਸਾਤੇ, ਬੈਣ, ਬਜੇ, ਬਢਇਕੈ, ਬਾਹਨਿ, ਬਾਢੀਆਂ, ਬਜਾਈਆ, ਬਡ ਆਦਿ

ਬ੍ਰਜ : ਕਉ, ਕੈ, ਹਾਲੀ, ਚਾਲੀ

ਲਹਿੰਦੀ : ਘੁਰੇ, ਘਤਿ, ਪਛਾਣਿਆ, ਮਾਰਿਅਨ ਆਦਿ

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ : ਦੇਵ, ਦਾਨੋ, ਦੇਵਤਾ, ਦੇਵੀ, ਦੁਰਗਾ, ਸਿੰਧ, ਗਗਨ, ਪ੍ਰਿਥਮ, ਸਿਮਰ, ਪਰਬਤ, ਮੇਦਨੀ, ਬਾਲੁ, ਸਾਧੁ ਮੁਨਿ, ਤਨੁ, ਸਤਿਯੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਅਭਿਮਾਨ, ਰਾਜ ਆਦਿ।

ਸਮਾਸ ਰਚਨਾ : ਜੰਗ-ਮੁਸਾਫਾ, ਖਰ-ਚਾਮੀ, ਦੁਰਗਾਸ਼ਾਹ, ਵਡ-ਜੋਧੀ, ਜਮ-ਬਾਹਣਿ, ਗੋਸਤ-ਗਿਧੀਆਂ, ਰਜਾਦੀ, ਰਾਕਸ-ਭਖਣਾ ਚਾਵਲੇ (ਚਾ+ਵਾਲੇ), ਜਟਾਵਲੇ (ਜਟਾਂ+ਵਾਲੇ) ਭੀਆਵਲੇ (ਭੈ+ਵਾਲੇ) ਰੁਹਾਵਲੇ (ਰੋਹ+ਵਾਲੇ) ਸੰਗਲੀਆਲੇ (ਸੰਗਲਾ+ਵਾਲੇ) ਮੁਛਲੀਆਲੇ (ਮੁੱਛਾਂ+ਵਾਲੇ) ਆਦਿ।

ਬਹੁ ਬਚਨ : ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤੇਗਾਂ, ਬਰਛੀਆਂ, ਦਲਾਂ, ਮਰਦਾਂ ਘੋੜਿਆਂ, ਦੇਵਾਂ, ਕੰਧਾਰਾਂ, ਫੌਜਾਂ, ਹਾਠਾਂ, ਦਮਾਮੇਂ, ਦੇਵਤੇ, ਦੋਹਰੇ, ਪਠਾਣੀ, ਵਰਿਆਮੀ, ਸੁਰਗਾਮੀ, ਅਲਾਮੀ,ਬਾਗੀ, ਮਜਲਸੀਂ ਆਦਿ

ਭਾਵ ਵਾਚਕ ਨਾਵ : ਮਹਿਖਲ, ਬਰਗਸਤਾਣੀ, ਘਾੜ, ਕਰਹਾਲੀ, ਠਕੁਰਾਈ ਆਦਿ

ਕਿਰਿਆ

(ੳ) **ਪੰਜਾਬੀ** : ਮਾਇਆ, ਵਾਇਆ, ਉਪਾਇਆ, ਕਮਾਇਆ, ਫਿਰਾਇਆ, ਤਕਾਇਆ, ਵਧਾਇਆ, ਆਖਿਆ ਆਦਿ।

(ਅ) **ਬ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ** : ਆਇਕੈ, ਖਾਇਕੈ, ਹਕਾਰਕੈ, ਘਤਿਓ, ਘਾਲੀ, ਚਾਲੀ ਆਦਿ।

ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ : ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਰਖੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ, ਰਾਮਦਾਸੈ ਧਿਆਈਐ ? ਜਿਸੁੰ, ਨਉਨਿਧਿ, ਸੈਸਾਰੁ, ਜਮੁ, ਅੰਤੁ, ਅੰਦਰਿ, ਵਿਚਿ, ਮੁਹਿ, ਨਦਰਿ, ਸੁਣਿਕੈ, ਅਗੈ, ਨਾਲਹੁ, ਪਛਾੜਿਆਂਨਿ

ਪਕੜ, ਮਾਰੀਆਨੁ, ਕਢੀਅਨੁ, ਨਾਲਿ।

ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਪ ਨੇ ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਚਾਰ-ਵਿਧਾਨ, ਜਨ-ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਕਲਾਤਮਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਖਿਪਤ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ਭਗਤੀ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ

(ੳ) **ਨਿਰਗੁਣ** : ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਲਈ 'ਤੂਹੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

(ਅ) **ਸਗੁਣ** :

(i) **ਨੇਕੀ ਸੂਚਕ** : ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਬਿਸਨ, ਮਹੇਸ਼, ਇੰਦ੍ਰ, ਦੇਵਤੇ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਦੁਰਗਾ, ਦੇਵੀ, ਕਾਲੀ, ਨਾਰਦ

(ii) **ਬਦੀ ਸੂਚਕ** : ਦਹਿਸਰ, ਕੰਸ, ਕੇਸੀ, ਰਾਕਸ, ਹਰਨਾਕਸ਼, ਰਾਕਸ, ਦੈਂਤ, ਦਾਨਵ, ਕਲ,

ਸ਼ਾਕਤ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ

(i) **ਨੇਕੀ ਸੂਚਕ** : ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ, ਦੁਰਗਾ, ਕਾਲੀ ਚੰਡੀ, ਕਾਲਿਕਾ, ਨੰਦਾ, ਭਵਾਨੀ, ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ

(ii) **ਬਦੀ ਸੂਚਕ** : ਮਹਿਖਾਸੁਰ, ਸ਼ੁੰਭ, ਨਿਸ਼ੁੰਭ, ਧੂਮਰ ਲੋਚਨ, ਰਕਤਬੀਜ, ਸ੍ਰਵਣਤਬੀਜ, ਚੰਡ, ਮੁੰਡ, ਆਦਿ।

ਸ਼ੈਵ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਮਹੇਸ਼, ਗਿਰ ਕੈਲਾਸ਼, ਦੁਰਗਾ ਆਦਿ।

ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਕਾਬੈ, ਹਾਜੀ,ਨਿਵਾਜ਼ੀ, ਫਰੇਸ਼ਤੇ, ਹੂਰਾਂ ਆਦਿ।

ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਕਲ, ਨਾਰਦ, ਮੇਦਨੀ, ਸਤਿਜੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰਿ, ਇੰਦਰ, ਬਿਸ਼ਨ, ਮਹੇਸ਼, ਨਉਨਿਧਿ, ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ, ਚੰਡੀ, ਚੰਡ, ਮੁੰਡ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ, ਰਕਤਬੀਜ, ਸ੍ਰਵਣਤਬੀਜ ਧੂਮਰਲੋਚਨ, ਸੁੰਭ, ਨਿਸੁੰਭ ਆਦਿ।

ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ : ਸੰਜ, ਪਲੇਟਾ, ਬਖਤਰ, ਟੋਪ

ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ : ਸਾਰੀ (ਨਾੜੀ)

ਹਥਿਆਰ : ਖੰਡਾ, ਨੇਜ਼ਾ, ਖੜਗ, ਬਰਛੀ, ਤਲਵਾਰ, ਤੇਗ, ਗਦਾ, ਤ੍ਰਿਸੂਲ, ਤੀਰ, ਕੈਬਰ, ਆਰਾ, ਕਿਰਪਾਣ, ਕੇਜ਼ਮਾਂ, ਧਨੁਖ, ਜਮਧੜੀ, ਢਾਲ, ਚਕ੍ਰਪਾਣ, ਤੁਫੰਗ ਆਦਿ।

ਜੰਗੀ ਬਾਜੇ : ਢੋਲ, ਨਗਾਰੇ, ਭੇਰੀ, ਸੰਖ, ਧਉਂਸਾ, ਧਗ, ਖਰਚਾਮੀ ਖਰਬਾਰ, ਜਮਧਾਣ, ਦਮਾਮਾਂ, ਮੁਸਾਫਾ, ਡਉਰੂ ਆਦਿ।

ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਰਾਜ ਅਭਿਸੇਕ, ਅਛੂਹਣੀ, ਕਟਕ, ਰਜਾਦੀ, ਫੌਜ, ਸਿਪਾਹੀ, ਨਿਸਾਨ, ਫਤੇ, ਰਾਜਾ, ਰਾਣੀ, ਸਾਹੀ, ਸਰਦਾਰ ਆਦਿ।

ਸਵਾਰੀ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਸੀਂਹ, ਸਿੰਘ, ਗਜ, ਰਥ, ਘੋੜਾ, ਤੁਰਾ, ਤਾਜੀ, ਖਿੰਗ, ਕਿਕਾਣ ਆਦਿ।

ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਸੂਰਜ, ਡਾਲ, ਆਮਲੇ, ਘਣੀਅਰ, ਬਿਜੁ, ਬਿਜਲੀ; ਛੰਛਾਲੀ, ਅਸਮਾਨ, ਬਾਗ, ਫੁੱਲ, ਅਨਾਰ, ਦਰਖਤ, ਚੰਦਨ, ਅੰਬਰ, ਤਾਰੇ, ਛਹਬਰ, ਧਰਤ, ਘਣ ਦਰਿਆ, ਸਾਰਸੁਤੀ, ਗੰਗਾ, ਸਿੰਧ, ਰਾਤ, ਘਾਹ ਆਦਿ।

ਪੇਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਬਾਢੀ, ਤਰਖਾਣ, ਠਠਿਆਰ, ਹਲਵਾਈ, ਨਿਆਰੀਏ, ਆਦਿ।

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਆਦਾਂ, ਰੁਕੜੇ, ਮਥਾ, ਗੁਰਦਾ, ਕੋਪਰ, ਕਰਗ, ਰਤ, ਲਹੂ, ਸਿਰ, ਧੜ, ਬਾਹ ਆਦਿ।

ਘਰ ਤੇ ਸਥਾਨ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ : ਘਰ, ਮੁਨਾਰੇ, ਅਟਾਰੀ, ਜਮਪੁਰ, ਜਮਧਾਈ, ਅਮਰਾਵਤੀ, ਮਕਤਬ, ਕਾਅਬਾ, ਤਿਨ ਲੋਕ ਆਦਿ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ

(ੳ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਹ ਲੰਮੀ ਵਾਰ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਅਣਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤਤਸਮ ਤੇ ਤਦਭਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(ੲ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਲੌਕਿਕ ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜੋ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਮ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

(ਸ) ਆਪ ਨੇ ਧਰਮ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ, ਪੇਸ਼ੇ, ਯੁੱਧ ਦਾ ਸਾਜ਼-ਸਮਾਨ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਲੋਕ ਬੋਲੀ ਹੀ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ।

(ਹ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਆਕਰਣਕ ਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਬਾਣੀਕਾਰ ਤੇ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਪ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(ਕ) ਸ਼ਬਦ ਘਾੜਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਕਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਸ਼ਾ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਬੜੀ ਬਲਵਾਨ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜੋ ਮਧਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਮਾਨ ਹੈ।

ਸ਼ੈਲੀ : ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪ ਯੋਧੇ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ ਜਿਹਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੰਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗਲ ਆਖੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਬੀਰਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਚਨਾ ਰਚਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ੌਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਰਣ ਵਿਚ ਅਸਤਰ-ਸ਼ਸਤਰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਜੰਗਾਂ ਯੁੱਧਾ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਯੁੱਧ ਚਿਤਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਦੀ ਕਾਵਿ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੀ ਵਾਰ ਬਿਰਤਾਂਤਿਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਯੁੱਧ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੀ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇ ਦੈਂਤ ਦੋ ਧਿਰਾ ਬਣ ਕੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝਦੇ ਹਨ। ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਬਾਣੇ, ਅਸਤਰ-ਸ਼ਸਤਰ, ਯੁੱਧ ਲੜਾਈ, ਚੜ੍ਹਾਈ, ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਕਰਤੱਵ, ਤੀਰ, ਤੁਫੰਗ, ਨੇਜ਼ੇ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ, ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ, ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਵੱਢ ਕੱਟ, ਯੋਧਿਆ ਦਾ ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਡਿਗਣਾ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂ ਲਿਛਕਣਾ, ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਘੋੜਿਆ, ਹਾਥੀਆਂ ਰਥਾ ਆਦਿ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜੰਗੀ ਕਰਤੱਵ ਵਿਖਾਉਣ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਿਰਤਾਂਤਿਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਬਦ-ਚਿਤਰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਥੇ ਕਥਾ ਵੀ ਹੜ ਦੀ ਚਾਲੇ ਚਲਦੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ਾ ਨੇ ਹਰਾਉਣਾ, ਦੇਵੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆ ਕੇ ਇੰਦਰ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ, ਦੇਵੀ ਨੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਕੇ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਯੋਧੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਗ ਮਹਿਖਾਸੁਰ, ਚੰਡ, ਮੁੰਡ ਰਕਤਬੀਜ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦਾ ਵਿਖਾ ਕੇ ਯੁਗਾਂ ਜਿੱਡੀ ਲੰਮੀ ਕਥਾ 55 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਪੰਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਛੰਦ ਵਿਧਾਨ

ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਛੰਦ ਰਹਿਤ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਵਾਰ ਛੰਦ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਉੜੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਂ ਨਿਹ

ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਛੰਦ ਵਿਚ ਹਨ।

ਪਉੜੀ ਦੇ ਦੋ ਛੰਦ ਭੇਦ ਹਨ : (ੳ) ਸਿਰਖੰਡੀ (ਅ) ਨਿਸ਼ਾਨੀ

(ੳ) **ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ**

ਇਸ ਦੇ ਮਧ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ 12+9=21 ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ

ਲਖ ਨਗਾਰੇ ਵਜਨ ਆਮੋ ਸਾਮਣੇ।
ਰਾਕਸ ਰਣੋ ਨ ਭੱਜਣ ਰੋਹੇ ਰੋਹਲੇ।
ਸ਼ੀਹਾਂ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਣ ਸਭੇ ਸੂਰਮੇ।
ਤਣਿ ਤਣਿ ਕੈਬਰ ਛਡਣ ਦੁਰਗਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ।

ਪਰ ਕਈਂ ਥਾਂਈ ਇਹ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 23 ਹੈ ਤੇ ਕਿਧਰੇ 24 ਜਾਂ 25 ਜਿਵੇਂ

ਧਗਾ ਸੂਲਿ ਬਜਾਈਆ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ। 14+9=23
ਧੂਹਿ ਮਿਆਨੋ ਲਈਆ ਜੁਆਨੀ ਸੂਰਮੀ। 14+10=24
ਤਿਦੂੰ ਫੇਰ ਸਵਾਈਆ ਹੋਈਆਂ ਸੂਰਤਾਂ॥ 14+11=25

ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਚਰਣ ਤੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਘੱਟ ਹੈ।

(ਅ) **ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ** :

ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਈ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ 4 ਚਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਚਰਣ ਵਿਚ 23 ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ : 13+10=23 ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਭੇਦ ਹੈ

ਦੇਖਨ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨੋ ਰਣ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ॥ 13+10=23
ਆਏ ਰਾਕਸ ਰੋਹਲੇ ਚਉਗਿਰਦੇ ਭਾਰੇ॥ 13+10=23
ਹਥੀ ਤੇਗਾ ਪਕੜ ਕੇ ਰਣ ਭਿੜੇ ਕਰਾਰੇ॥ 13+10=23
ਕਦੇ ਨ ਨਠੇ ਜੁਧ ਤੇ ਜੋਧੇ ਜੁਝਾਰੇ॥ 13+9=22

ਦੂਜੇ ਭੇਦ ਵਿਚ 4 ਚਰਣ ਤਿੰਨ ਚਰਨਾ ਦੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ 13+14=27 ਤੇ ਚੌਥੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ਮਾਤਰਾ 15 ਇਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ :

ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਅਲਾਇਆ ਵਡ ਜੋਧੀ ਸੰਘਰ ਵਾਏ॥ 13+14=27
ਰੋਹ ਦਿਖਾਲੀ ਦਿਤੀਆ ਵਰਿਆਮੀ ਤੁਰੇ ਨਚਾਏ॥ 13+14=27
ਘੁਰੇ ਦਮਾਮੇ ਦੋਹਰੇ ਜਗਬਾਹਣ ਜਿਉ ਅਰੜਾਏ 13+14=27
ਦੇਉ ਦਾਨੋ ਲੁਝਣ ਆਏ। 15

ਤੀਜੇ ਭੇਦ ਵਿਚ ਸਤ ਚਰਣਾ ਦੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ 13+15=28 ਅਠਵੇਂ ਚਰਣ ਦੀਆਂ 17 ਜਿਵੇਂ

ਸਾਧੂ ਸਤਜੁਗ ਬੀਤਿਆ ਅਧ ਸੀਲੀ ਤ੍ਰੇਤਾ ਆਇਆ 13+15=28
....
ਡਰਿਕੈ ਹੱਥੋਂ ਦਨਵੀ ਦਿਲ ਅੰਦਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਵਧਾਇਆ। 13+15=28
ਪਾਸ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਆਇਆ। 17

ਚੌਥੇ ਭੇਦ 13+15=28 ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਤੇ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਚਰਣ ਵਿਚ 15 ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ

ਬੜੇ ਬੜੇ ਚੁਣ ਸੂਰਮੇ ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦਏ ਚਲਾਇ ਕੈ॥ 15+3=18
ਰਣਕਾਲੀ ਗੁਸਾ ਖਾਇਕੈ॥ 10

ਦੋਹਰਾ : ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਚਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ 13+11=24 ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ :

ਰਾਕਸਿ ਆਇ ਰੋਹਲੇ ਖੇਤ ਭਿੜਨ ਕੇ ਚਾਇ॥

ਲਿਸ਼ਕਨ ਤੇਗਾ ਬਰਛੀਆਂ ਸੂਰਜ ਨਦਰਿ ਨ ਪਾਇ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਛੰਦ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਵਲ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਥਾਈ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਧ ਘਟ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਤਾਂ ਯੁੱਧ ਚਿਤਰਣ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾ ਵਿਚ ਬੀਰ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਨੇ ਛੰਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਚੋਣ ਅਜਿਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਛੰਦ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਰਸ ਵਿਧਾਨ :

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਯੁੱਧ ਕਾਵਿ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਧੇ ਸ਼ਸਤਰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਦੇ, ਮਰਦੇ ਮਾਰਦੇ, ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਣ ਭੇਰੀਆਂ ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਮਾਰੂ ਨਾਦ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਰਸ ਹੀ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਕਵੀ ਬੀਰ ਰਸ ਦੁਆਰਾ ਜਿਥੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਯੋਧਿਆ ਦੇ ਜੰਗੀ ਕਰਤਵ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਬੀਰ ਭਾਵਨਾ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਇਸ ਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਲਈ ਚਾਅ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਉਣਾ ਤੇ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਵੀਰ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹੈ :

ਚੋਬੀ ਧਉਸਾਂ ਪਾਈਆ ਦਲਾ ਮੁਕਾਬਲਾ।
ਦਸਤੀ ਧੂਹ ਨਚਾਇਆ ਤੇਗਾਂ ਨੰਗੀਆਂ।
ਸੂਰਿਆ ਦੇ ਤਨ ਲਾਇਆ ਗੋਸਤ ਗਿਧੀਆਂ।
ਬਿਧਣ ਰਾਤ ਆਇਆਂ ਮਰਦਾਂ ਘੋੜਿਆ।

ਰੌਦਰ ਰਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਯੋਧਾ ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੂਝਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀਰ ਰਸ ਹੈ ਪਰ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਰੌਦਰ ਰਸ ਹੈ। ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਰਿਝਣਾ ਰੌਦਰ ਰਸ ਅਖਵਾਉਂਣਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ :

ਰੋਹ ਸਿਧਾਇਆ ਚਕ੍ਰਪਾਣ ਕਰ ਨੰਦਾ ਖੜਗ ਉਠਾਇਕੈ
ਅਗੇ ਰਾਕਸ ਬੈਠੇ ਰੋਹਲੇ ਤੀਰੀਂ ਤੇਗੀ ਛਹਬਰ ਲਾਇਕੈ॥
ਪਕੜ ਪਛਾੜੇ ਰਾਕਸ ਦਲ ਅੰਦਰ ਦੈਂਤਾਂ ਜਾਇਕੈ॥
ਬਾਹੁ ਕੇਸੀ ਪਕੜ ਪਛਾੜਿਆਨ ਤਿਨ ਅੰਦਰ ਧੂਮ ਰਚਾਇਕੈ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਚੁਣਿ ਸੂਰਮੇ ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦਏ ਚਾਲਾਇ ਕੈ॥
ਰਵਕਾਲੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੈ॥

ਵੀਭਤਸ ਰਸ ਦੀ ਉਪਜ ਘਿਰਨਾ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਕੋਈ ਚਿਤਰ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਾਂ ਸ੍ਰੋਤੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇਖੋ :

— ਭੂਤਾਂ ਇੱਲਾਂ ਕਾਗੀ ਗੋਸਤ ਭਖਿਆ।

....

— ਪੇਟ ਮਲੰਦੇ ਲਾਈ ਮਹਿਖੇ ਦੈਂਤ ਨੂੰ।
ਗੁਰਦੇ ਆਂਦਾ ਖਾਈ ਨਾਲੇ ਰੁਕੜੇ
— ਰਣ ਵਿਚ ਘੱਤੀ ਘਾਣੀ ਲੋਹੂ ਮਿਝਦੀ।
ਬਿਧਣ ਖੇਤ ਵਿਹਾਣੀ ਮਹਿਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ॥

ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਵਿਚ ਸੌਂਦਰਯ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਕਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਦਾ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਸਥਾਨਾ ਤੇ ਇਸ ਰਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :

— ਹੂਰਾ ਸ੍ਰਣਵਤਬੀਜ ਨੂੰ ਘਤਿ ਘੇਰ ਖਲੋਈਆ
ਲਾੜਾ ਦੇਖਣ ਲਾੜੀਆਂ ਚਉਗਿਰਦੇ ਹੋਈਆਂ।
— ਡੁਬ ਰਤੂ ਨਾਲਹੁ ਨਿਕਲੀ ਬਰਛੀ ਦੁਧਾਰੀ
ਜਣ ਰਜਾਦੀ ਉਤਰੀ ਪਨ ਸੂਹੀ ਸਾਰੀ॥

ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰ, ਯੋਧਿਆ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ, ਯੁੱਧ ਵਿਚੋਂ ਹਾਰ ਕੇ ਭੱਜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :

ਇੰਦਰ ਬਿਰਥਾ ਸੁਣਾਈ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਦੀ।
ਛੀਨ ਲਈ ਠਕੁਰਾਈ ਸਾਤੇ ਦਾਨਵੀ॥

....

ਦਿਤੇ ਦੇਵ ਭਜਾਈ ਸਭਨਾ ਰਾਕਸਾਂ।
ਕਿਸੇ ਨ ਜਿਤਾ ਜਾਈ ਮਹਿਖੇ ਦੈਤ ਨੂੰ।

ਹਾਸ ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਵੀ ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ, ਸੂਰਤ, ਪੋਸ਼ਾਕ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਿਤਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਾਂ ਸ੍ਰੋਤੇ ਦਾ ਹਾਸਾ ਆਪੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹਾਸਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ :

— ਧੂੜਿ ਲਪੇਟੇ ਧੂਹੜੇ ਸਿਰਦਾਰ ਜਟਾਲੇ।
ਉੱਖਲੀਆ ਨਾਸਾਂ ਜਿਹਨਾ ਮੁਹਿ ਜਾਪਨ ਆਲੇ।
ਧਾਏ ਦੇਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਬੀਰ ਮੁਛਲੀਆਲੇ।
— ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਾਲੀਂ ਦੈਂਤ ਅਹਾੜੇ ਸਭੇ ਸੂਰਮੇ॥
ਸੁਤੇ ਜਾਣ ਜਟਾਲੇ ਭੰਗਾਂ ਖਾਇਕੈ॥
— ਰਤੂ ਦੇ ਹੜਵਾਣੀ ਚਲੇ ਬੀਰ ਖੇਤ
ਪੀਤਾ ਫਲੂ ਇਆਣੀ ਘੂਰਾਨ ਸੁਰਮੇ॥ ਆਦਿ

ਇਉਂ ਰਸ ਪੱਖੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੁਝ ਰਸਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਯੁੱਧ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਸੀ।

ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਧਾਨ

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹਰ ਸਾਹਿਤਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਗਹਿਣੇ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਜਾਵੇ, ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਕਰੇ, ਉਹ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਧਾਨ ਬੜਾ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੰਖਿਪਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅਲੰਕਾਰ ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ।

(ੳ) ਜਨ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਲੰਕਾਰ :

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਕ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਬੀਰ ਭਾਵਨਾ ਜਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਅਜਿਹੇ ਉਪਮਾਨ ਲਏ ਹਨ ਜੋ ਜਨ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਜਿਵੇਂ

— ਸੰਜਾ ਤੇ ਠਣਿਕਾਰੇ ਤੇਗੀਂ ਉਭਰੇ
ਘਾੜ ਘੜਨ ਠਠਿਆਰੇ ਜਾਣਿ ਬਣਾਇਕੈ ॥
— ਸਿਰ ਧੜ ਬਾਹਾਂ ਗਨ ਲੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਬਾੜੀ ॥

ਜਾਪੇ ਕਟੇ ਬਾਢੀਆਂ ਰੁਖ ਚੰਦਨ ਆਰੀ ॥

— ਚੜੇ ਰਥੀ ਗਜ ਘੋੜਿਈਂ ਮਾਰ ਭੁਇ ਤੇ ਡਾਰੇ ॥
ਜਣ ਹਲਵਾਈ ਸੀਖ ਨਾਲ ਵਿੰਨ ਵੜੇ ਉਤਾਰੇ ॥

(ਅ) ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਲੰਕਾਰ :

ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਬੜਾ ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਘਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਉਪਮਾਵਾਂ ਆਦਿ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ

— ਬੀਰ ਪਰੋਤੇ ਬਰਛੀਏਂ ਜਣ ਡਾਲ ਚਮਟੇ ਆਵਲੇ
— ਫੁਲ ਖਿੜੇ ਜਣ ਬਾਗੀਂ ਬਾਣੇ ਸੋਧਿਆਂ
— ਬੱਦਲ ਜਿਉਂ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਰਣ ਵਿਚ ਗੱਜਿਆ
— ਜਾਪੇ ਚਲੇ ਰਤ ਦੇ ਸਲਲੇ ਜਟਧਾਰੀ
— ਗਿਰੇ ਪਰਬਤ ਭਾਰੇ ਮਾਰੇ ਬਿਜ ਦੇ

(ੲ) ਭਿਆਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਲੰਕਾਰ

ਯੁੱਧ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਿਆਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਿਆਨਕਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ

— ਗਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲਾ ਬਰਛੀਆ ਤੀਰ ਵੱਗਨ ਖਰੇ ਉਤਾਵਲੇ
ਜਣ ਡਸੇ ਭੁਜੰਗਮ ਸਾਵਲੇ। ਮਰ ਜਾਵਨ ਬੀਰ ਰੁਹਾਵਲੇ
— ਮਾਰੇ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਚ ਨੈ ਬੀਰ ਖੇਤ ਉਤਾਰੇ
ਮਾਰੇ ਜਾਪਨ ਬਿਜਲੀ ਸਿਰ ਭਾਰ ਮੁਨਾਰੇ
— ਅਗਣਤ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰੇ ਲਗਦੀ ਕੈਬਰੀ
ਡਿਗੇ ਜਾਣ ਮੁਨਾਰੇ ਮਾਰੇ ਬਿਜੁ ਦੇ
— ਭੂਤਾਂ ਇੱਲਾਂ ਕਾਗੀਂ ਗੋਸਤ ਭੁਖਿਆ
ਹੁੰਮੜ ਧੁੰਮੜ ਜਾਗੀ ਘਤੀ ਸੂਰਿਆ ਆਦਿ

(ਸ) ਸੁਖਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਲੰਕਾਰ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਥੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਖਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵੀ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮੌਤ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਕਾਰਨ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਨੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਜਾਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੱਸ ਕੇ ਭੈਦਾਇਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਖਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਬਦਲਨ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ :

— ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਾਲੀਂ ਦੈਂਤ ਅਹਾੜੇ ਸਭੇ ਸੂਰਮੇ॥
ਸੁੱਤੇ ਜਾਣ ਜਟਾਲੇ ਭੰਗਾਂ ਖਾਇਕੈ॥
— ਮੰਗਨ ਨਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਦਲੀ ਹੰਕਾਰਕੈ।
ਜਣ ਕਰੀ ਸਮਾਇ ਪਠਾਣੀ ਸੁਣਿਕੈ ਰਾਗ ਨੂੰ।
ਰਤੂ ਦੇ ਹੜਵਾਣੀ ਚਲੇ ਬੀਰ ਖੇਤ
ਪੀਤਾ ਫੁਲ ਇਆਣੀ ਘੂਮਨ ਸੁਰਮੇ।
— ਸੈਨਾ ਸਭ ਸੰਘਾਰੀ ਸ੍ਰਤਵਤ ਬੀਜ ਦੀ।
ਜਣ ਮਦ ਖਾਇ ਮਦਾਰੀ ਘੂਮਨ ਸੂਰਮੇ।
ਅਗਣਤ ਪਾਉ ਪਸਰੀ ਸੁਤੇ ਅਹਾੜ ਵਿਚ।

ਜਾਪੇ ਖੇਡ ਖਡਾਰੀ ਸੁਤੇ ਫਾਗ ਨੂੰ।

— ਹੂਰਾ ਸ੍ਰਣਵਤਬੀਜ ਨੂੰ ਘਤਿ ਘੇਰ ਖਲੋਈਆ।
ਲਾੜਾ ਦੇਖਣ ਲਾੜੀਆਂ ਚਉਗਿਰਦੇ ਹੋਈਆਂ।

— ਡੂਬ ਰਤੂ ਨਾਲਹੁ ਨਿਕਲੀ ਬਰਛੀ ਦੁਧਾਰੀ ॥
ਜਾਣ ਰਜਾਦੀ ਨਿਕਲੀ ਪੈਨ ਸੂਹੀ ਸਾਰੀ ॥ ਆਦਿ।

ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ

(i) **ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਅਲੰਕਾਰ :**

— ਦੁਰਗਾ ਬੈਣ ਸੁਣੰਦੀ ਹਸੀ ਹੜ ਹੜਾਇ।

— ਮਾਰ ਮਚੀ ਮੁਰਹਾਲੀ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ਦੇ।

(ii) **ਯਮਕ ਅਲੰਕਾਰ :**

— ਨਚੀ ਕਲ ਸਰੋਸਰੀ ਕਲ ਨਾਰਦ ਡਉਰੂ ਵਾਇਆ

(iii) **ਵੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ :**

— ਤਨਿ ਤਨਿ ਕੈਬਰ ਛੱਡਣ ਦੁਰਗਾ ਸਾਹਮਣੇ

— ਇਕ ਚੁਣ ਚੁਣ ਝਾੜਉ ਕਢੀਅਨ ਰੇਤ ਵਿਚੋਂ ਸੋਇਨਾ ਡਾਵਲੇ

— ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰੇ ਆਏ ਸਾਮਣੇ

ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ

ਉਪਮਾਂ ਅਲੰਕਾਰ :

— ਸ਼ੀਹਾਂ ਵਾਂਗੂ ਗਜਣ ਸਭੇ ਸੂਰਮੇ
ਤਨਿ ਤਨਿ ਕੈਬਰ ਛੱਡਣ ਦੁਰਗਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ।

— ਘੁਰੇ ਦਮਾਮੇ ਦੋਹਰੇ ਜਮਬਾਹਣ ਜਿਉਂ ਅਰੜਾਏ

— ਬਦਲ ਇਉਂ ਮਹਿਖ ਸੁਰ ਰਣ ਵਿਚ ਗਹਿਆ

ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ :

— ਦੇਵੀ ਦਸਤ ਨਚਾਈ ਸੀਂਹਣ ਸਾਰ ਦੀ

— ਉਖਲੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਹਿ ਜਾਪਨ ਆਲੇ

— ਚੰਡੀ ਰਾਖਸ਼ ਖਾਣੀ ਵਾਹੀ ਦੈਤ ਨੂੰ

ਉਤਪ੍ਰੇਖਿਆ ਅਲੰਕਾਰ :

— ਡੂਬ ਰਤੂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਕਲੀ ਬਰਛੀ ਦੁਧਾਰੀ।
ਜਾਣ ਰਾਜਦੀ ਨਿਕਲੀ ਪੈਨ ਸੂਹੀ ਸਾਰੀ ॥

— ਬੀਰ ਪਰੋਤੇ ਬਰਛੀਏਂ ਜਣ ਡਾਲ ਚਮੁਟੇ ਆਵਲੇ
ਇਕ ਵੱਢੇ ਤੇਗੀਂ ਤੜਫੀਅਨ ਮਦਿ ਪੀਤੇ ਲੋਟਨਿ ਬਾਵਲੇ।

— ਜੇਤੇ ਰਾਏ ਬੁਲਾਏ ਚਲੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ
ਜਣ ਜਮਪੁਰ ਪਕੜ ਚਲਾਏ ਸਭੇ ਮਾਰਨੇ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਲੰਕਾਰ

— ਥਰਿ ਥਰਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਚਾਲੀ ਦਲਾ ਚੜੰਦਿਆਂ
ਨਾਉ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਹਾਲੀ ਸਹੁ ਦਰਿਆਉ ਵਿਚਿ।

— ਏਵਡ ਮਾਰਿ ਵਿਹਾਣੀ ਉਪਰ ਰਾਕਸਾਂ
ਬਿਜਲ ਜਿਉ ਝਰਲਾਣੀ ਉਠੀ ਦੇਵਤਾ ॥

ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਅਲੰਕਾਰ :

— ਲੋਚਨ ਧੂਮ ਗੁਮਾਨੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਇਆ।
ਜਗ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਦਾਨੋ ਆਪ ਕਹਾਇਆ।
ਸੱਟ ਪਈ ਖਰਚਾਮੀ ਦੁਰਗਾ ਲਿਆਵਣੀ।

ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਲੰਕਾਰ :

— ਰਾਕਸ ਆਏ ਰੋਹਲੇ ਖੇਤ ਭਿੜਨ ਨੇ ਚਾਇ।
ਲਿਛਕਨ ਤੇਗਾ ਬਰਛੀਆ ਸੂਰਜ ਨਦਰਿ ਨਾ ਪਾਇ ॥

— ਥਰਿ ਥਰਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਚਾਲੀ ਦਲਾ ਚੜੰਦਿਆਂ।

— ਚੰਡੀ ਰਾਕਸ਼ ਖਾਣੀ ਵਾਹੀ ਦੈਂਤ ਨੂੰ
ਕੋਪਰ ਚੂਰ ਚਵਾਣੀ ਰੜਕੀ ਧਰਤ ਜਾਇ।
ਲੈਂਦੀ ਅਘਾ ਸਿਧਾਣੀ ਸਿੰਗਾਂ ਧਉਲ ਦਿਆਂ।
ਕੂਰਮ ਸਿਰ ਲਹਿਰਾਣੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਰ ਕੈ ॥

ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ

(ੳ) ਅਲੰਕਾਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਚੇਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

(ਅ) ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸੁਹਜ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ੲ) ਅਲੰਕਾਰ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਔਕੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਨ-ਸਾਧਾਰਣ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਮਾਨ ਆਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾ ਬੜੀ ਸਫ਼ਲ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਵੈ-ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਮਧ ਕਾਲ ਦੀ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹੱਤਵ ਹਰ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਅਸਾਂ ਚੋਣਵੀਂ ਬਾਣੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ (ਸੰਪਾਦਕ ਗਿ. ਲਾਲ ਸਿੰਘ) ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ

ਸਹਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ

1. *ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ*—ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ
2. *ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ*—ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
3. *ਜ਼ਫਰਨਾਮਾਹ ਸਟੀਕ*—ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
4. *ਚੋਣਵੀਂ ਬਾਣੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ*—ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ
5. *ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰਿਚਯ*—ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
6. *ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸ਼ਨ*—ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ
7. *ਬ੍ਰਿਹਤ ਹਿੰਦੀ ਕੋਸ਼*
8. *ਨਾਲੰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ*
9. *ਫ਼ਾਰਸੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼*—ਡਾ. ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ
10. *ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ*—ਡਾ. ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ
11. *ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਸਟੀਕ*—ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ
12. *ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਨਿਰਣੈ ਸਟੀਕ*—ਗਿਆਨੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ
13. *ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ : ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ*—ਡਾ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ
14. *ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ : ਰਸ ਤੇ ਰੂਪ*—ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ
15. *ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਸਟੀਕ*—ਗਿਆਨੀ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ
16. *ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਪ੍ਰਸੰਗ*—ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ
17. *ਭਾਰਤ ਮਤ ਦਰਪਣ*—ਮਹੰਤ ਗਣੇਸ਼ਾ ਸਿੰਘ
18. *ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਦਰਭ ਕੋਸ਼*—ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
19. *ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸਦੀ*—ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ, ਗੋਰਖਪੁਰ
20. *ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼*—ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ
21. *ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼*—ਡਾ. ਹਰਦੇਵ ਬਾਹਰੀ
22. *ਸਾਹਿਤਕ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਕੋਸ਼*—ਚਤੁਰਵੇਦੀ, ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸ਼ਰਮਾ